നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

൧൭. ചത്താലീസനിപാതോ

[൫൨൧] ൧. തേസകുണജാതകവണ്ണനാ

വേസ്സന്തരം തം പുച്ഛാമീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ ഓവാദവസേന കഥേസി. തഞ്ഹി രാജാനം ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ആഗതം സത്ഥാ ആമന്തേത്വാ ''മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതബ്ബം, യസ്മിഞ്ഹി സമയേ രാജാനോ അധമ്മികാ ഹോന്തി, രാജയുത്താപി തസ്മിം സമയേ അധമ്മികാ ഹോന്തീ''തി ചതുക്കനിപാതേ (അ॰ നി॰ ൪.൭൦) ആഗതസുത്തനയേന ഓവദിത്വാ അഗതിഗമനേ അഗതിഅഗമനേ ച ആദീനവഞ്ച ആനിസംസഞ്ച കഥേത്വാ ''സുപിനകൂപമാ കാമാ''തിആദിനാ നയേന കാമേസു ആദീനവം വിത്ഥാരേത്വാ, ''മഹാരാജ, ഇമേസഞ്ഹി സത്താനം -

> 'മച്ചുനാ സങ്ഗരോ നത്ഥി, ലഞ്ജഗ്ഗാഹോ ന വിജ്ജതി;
> യുദ്ധം നത്ഥി ജയോ നത്ഥി, സബ്ബേ മച്ചുപരായണാ'.

തേസം പരലോകം ഗച്ഛന്താനം ഠപേത്വാ അത്തനാ കതം കല്യാണകമ്മം അഞ്ഞാ പതിട്ഠാ നാമ നത്ഥി. ഏവം ഇത്തരപച്ചുപട്ഠാനം അവസ്സം പഹാതബ്ബം, ന യസം നിസ്സായ പമാദം കാതും വട്ടതി, അപ്പമത്തേനേവ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതും വട്ടതി. പോരാണകരാജാനോ അനുപ്പന്നേപി ബുദ്ധേ പണ്ഡിതാനം ഓവാദേ ഠത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ദേവനഗരം പൂരയമാനാ ഗമിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രജ്ജം കാരേന്തോ അപുത്തകോ അഹോസി, പത്ഥേന്തോപി പുത്തം വാ ധീതരം വാ ന ലഭി. സോ ഏകദിവസം മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ദിവസഭാഗം ഉയ്യാനേ കീളിത്വാ മങ്ഗലസാലരുക്ഖമൂലേ സയനം അത്ഥരാപേത്വാ ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ പബുദ്ധോ സാലരുക്ഖം ഓലോകേത്വാ തത്ഥ സകുണകുലാവകം പസ്സി, സഹ ദസ്സനേനേവസ്സ സിനേഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ഏകം പുരിസം പക്കോസാപേത്വാ ''ഇമം രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ ഏതസ്മിം കുലാവകേ കസ്സചി അത്ഥിതം വാ നത്ഥിതം വാ ജാനാഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധു, ദേവാ''തി വത്വാ അഭിരുഹിത്വാ തത്ഥ തീണി അണ്ഡകാനി ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ''തേന ഹി ഏതേസം ഉപരി നാസവാതം മാ വിസ്സജ്ജേസീ''തി വത്വാ ''ചങ്കോടകേ കപ്പാസപിചും അത്ഥരിത്വാ തത്ഥേവ താനി അണ്ഡകാനി ഠപേത്വാ സണികം ഓതരാഹീ''തി ഓതാരാപേത്വാ ചങ്കോടകം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ''കതരസകുണണ്ഡകാനി നാമേതാനീ''തി അമച്ചേ പുച്ഛി. തേ ''മയം ന ജാനാമ, നേസാദാ ജാനിസ്സന്തീ''തി വദിംസു. രാജാ നേസാദേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛി. നേസാദാ, ''മഹാരാജ, തേസു ഏകം ഉലൂകഅണ്ഡം, ഏകം സാലികാഅണ്ഡം, ഏകം സുവകഅണ്ഡ''ന്തി കഥയിംസു. കിം പന ഏകസ്മിം കുലാവകേ തിണ്ണം സകുണികാനം അണ്ഡാനി ഹോന്തീതി. ആമ, ദേവ, പരിപന്ഥേ അസതി സുനിക്ഖിത്താനി ന നസ്സന്തീതി. രാജാ തുസ്സിത്വാ ''ഇമേ മമ പുത്താ ഭവിസ്സന്തീ''തി താനി തീണി അണ്ഡാനി തയോ അമച്ചേ പടിച്ഛാപേത്വാ ''ഇമേ മയ്ഹം പുത്താ ഭവിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ സാധുകം പടിജഗ്ഗിത്വാ അണ്ഡകോസതോ നിക്ഖന്തകാലേ മമാരോചേയ്യാഥാ''തി ആഹ. തേ താനി സാധുകം രക്ഖിംസു.

തേസു പഠമം ഉലൂകഅണ്ഡം ഭിജ്ജി. അമച്ചോ ഏകം നേസാദം പക്കോസാപേത്വാ "ത്വം ഇത്ഥിഭാവം വാ പുരിസഭാവം വാ ജാനാഹീ"തി വത്വാ തേന തം വീമംസിത്വാ "പുരിസോ"തി വുത്തേ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ "പുത്തോ തേ, ദേവ, ജാതോ"തി ആഹ. രാജാ തുട്ഠോ തസ്സ ബഹും ധനം ദത്വാ "പുത്തകം മേ സാധുകം പടിജഗ്ഗ, 'വേസ്സന്തരോ'തി ചസ്സ നാമം കരോഹീ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ തഥാ അകാസി. തതോ കതിപാഹച്ചയേന സാലികാഅണ്ഡം ഭിജ്ജി. സോപി അമച്ചോ തം നേസാദേന വീമംസാപേത്വാ "ഇത്ഥീ"തി സുത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ധീതാ തേ, ദേവ, ജാതാ"തി ആഹ. രാജാ തുട്ഠോ തസ്സാപി ബഹും ധനം ദത്വാ "ധീതരം മേ സാധുകം പടിജഗ്ഗ, 'കുണ്ഡലിനീ'തി ചസ്സാ നാമം കരോഹീ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോപി തഥാ അകാസി. പുന കതിപാഹച്ചയേന സുവകഅണ്ഡം ഭിജ്ജി. സോപി അമച്ചോ നേസാദേന തം വീമംസിത്വാ "പുരിസോ"തി വുത്തേ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ "പുത്തോ തേ, ദേവ, ജാതോ"തി ആഹ. രാജാ തുട്ഠോ തസ്സാപി ബഹും ധനം ദത്വാ "പുത്തസ്സ മേ മഹന്തേന പരിവാരേന മങ്ഗലം കത്വാ 'ജമ്ബുകോ'തിസ്സ നാമം കരോഹീ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോപി തഥാ അകാസി. തേ തയോപി സകുണാ തിണ്ണം അമച്ചാനം ഗേഹേസു രാജകുമാരപരിഹാരേനേവ വഡ്ഢന്തി. രാജാ "മമ പുത്തോ, മമ ധീതാ"തി വോഹരതി. അഥസ്സ അമച്ചാ അഞ്ഞമഞ്ഞം അവഹസന്തി "പസ്സഥ, ഭോ, രഞ്ഞോ കിരിയം, തിരച്ഛാനഗതേപി 'പുത്തോ മേ, ധീതാ മേ'തി വദന്തോ വിചരതീ"തി.

തം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി - "ഇമേ അമച്ചാ ഏതേസം മമ പുത്താനം പഞ്ഞാസമ്പദം ന ജാനന്തി, പാകടം നേസം കരിസ്സാമീ"തി. അഥേകം അമച്ചം വേസ്സന്തരസ്സ സന്തികം പേസേസി - "തുമ്ഹാകം പിതാ പഞ്ഹം പുച്ഛിതുകാമോ, കദാ കിര ആഗന്ത്വാ പുച്ഛതൂ"തി. സോ അമച്ചോ ഗന്ത്വാ വേസ്സന്തരം വന്ദിത്വാ തം സാസനം ആരോചേസി. തം സുത്വാ വേസ്സന്തരോ അത്തനോ പടിജഗ്ഗകം അമച്ചം പക്കോസിത്വാ "മയ്ഹം കിര പിതാ മം പഞ്ഹം പുച്ഛിതുകാമോ, തസ്സ ഇധാഗതസ്സ സക്കാരം കാതും വട്ടതി, കദാ ആഗച്ഛതൂ"തി പുച്ഛി. അമച്ചോ "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ തവ പിതാ ആഗച്ഛതൂ"തി ആഹ. തം സുത്വാ വേസ്സന്തരോ "പിതാ മേ ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ആഗച്ഛതൂ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആചിക്ഖി. രാജാ സത്തമേ ദിവസേ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ പുത്തസ്സ നിവേസനം അഗമാസി. വേസ്സന്തരോ രഞ്ഞോ മഹന്തം സക്കാരം കാരേസി, അന്തമസോ ദാസകമ്മകാരാനമ്പി സക്കാരം കാരേസി. രാജാ വേസ്സന്തരസകുണസ്സ ഗേഹേ ഭുഞ്ജിത്വാ മഹന്തം യസം അനുഭവിത്വാ സകം നിവേസനം ആഗന്ത്വാ രാജങ്ഗണേ മഹന്തം മണ്ഡപം കാരാപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപമജ്ഝേ മഹാജനപരിവാരോ നിസീദിത്വാ "വേസ്സന്തരം ആനേതൂ"തി അമച്ചസ്സ സന്തികം പേസേസി. അമച്ചോ വേസ്സന്തരം സുവണ്ണപീഠേ നിസീദാപേത്വാ ആനേസി. വേസ്സന്തരസകുണോ പിതു അങ്കേ നിസീദിത്വാ പിതരാ സഹ കീളിത്വാ ഗന്ത്വാ തത്ഥേവ സുവണ്ണപീഠേ നിസീദി. അഥ നം രാജാ മഹാജനമജ്ഝേ രാജധമ്മം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "വേസ്സന്തരം തം പുച്ഛാമി, സകുണ ഭദ്ദമത്ഥു തേ;
രജ്ജം കാരേതുകാമേന, കിം സു കിച്ചം കതം വര"ന്തി.

തത്ഥ **സകുണാ**തി തം ആലപതി. **കിം സൂ**തി കതരം കിച്ചം കതം വരം ഉത്തമം ഹോതി, കഥേഹി മേ, താത, സകലം രാജധമ്മന്തി ഏവം കിര തം സോ പുച്ഛി.

തം സുത്വാ വേസ്സന്തരോ പഞ്ഹം അകഥേത്വാവ രാജാനം താവ പമാദേന ചോദേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. “ചിരസ്സം വത മം താതോ, കംസോ ബാരാണസിഗ്ഗഹോ;
പമത്തോ അപ്പമത്തം മം, പിതാ പുത്തം അചോദയീ”തി.

തത്ഥ **താതോ**തി പിതാ. **കംസോ**തി ഇദം തസ്സ നാമം. **ബാരാണസിഗ്ഗഹോ**തി ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ബാരാണസിം സങ്ഗഹേത്വാ വത്തന്തോ. **പമത്തോ**തി ഏവരൂപാനം പണ്ഡിതാനം സന്തികേ വസന്തോ പഞ്ഹസ്സ അപുച്ഛനേന പമത്തോ. **അപ്പമത്തം മ**ന്തി സീലാദിഗുണയോഗേന മം അപ്പമത്തം. **പിതാ**തി പോസകപിതാ. **അചോദയീ**തി അമച്ചേഹി “തിരച്ഛാനഗതേ പുത്തേ കത്വാ വോഹരതീ”തി അവഹസിയമാനോ പമാദം ആപജ്ജിത്വാ ചിരസ്സം അജ്ജ ചോദേസി, പഞ്ഹം പുച്ഛീതി വദതി.

ഏവം സോ ഇമായ ഗാഥായ ചോദേത്വാ “മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ തീസു ധമ്മേസു ഠത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതബ്ബ”ന്തി വത്വാ രാജധമ്മം കഥേന്തോ ഇമാ ഗാഥായോ ആഹ -

൩. “പഠമേനേവ വിതഥം, കോധം ഹാസം നിവാരയേ;
തതോ കിച്ചാനി കാരേയ്യ, തം വതം ആഹു ഖത്തിയ.

൪. “യം ത്വം താത തപോകമ്മം, പുബ്ബേ കതമസംസയം;
രത്തോ ദുട്ഠോ ച യം കയിരാ, ന തം കയിരാ തതോ പുന.

൫. “ഖത്തിയസ്സ പമത്തസ്സ, രട്ഠസ്മിം രട്ഠവഡ്ഢന;
സബ്ബേ ഭോഗാ വിനസ്സന്തി, രഞ്ഞോ തം വുച്ചതേ അഘം.

൬. “സിരീ താത അലക്ഖീ ച, പുച്ഛിതാ ഏതദബ്രവും;
ഉട്ഠാനവീരിയേ പോസേ, രമാഹം അനുസൂയകേ.

൭. “ഉസൂയകേ ദുഹദയേ, പുരിസേ കമ്മദുസ്സകേ;
കാളകണ്ണീ മഹാരാജ, രമതി ചക്കഭഞ്ജനീ.

൮. “സോ ത്വം സബ്ബേ സുഹദയോ, സബ്ബേസം രക്ഖിതോ ഭവ;
അലക്ഖിം നുദ മഹാരാജ, ലക്ഖ്യാ ഭവ നിവേസനം.

൯. “സ ലക്ഖീധിതിസമ്പന്നോ, പുരിസോ ഹി മഹഗ്ഗതോ;
അമിത്താനം കാസിപതി, മൂലം അഗ്ഗഞ്ച ഛിന്ദതി.

൧൦. “സക്കോപി ഹി ഭൂതപതി, ഉട്ഠാനേ നപ്പമജ്ജതി;
സ കല്യാണേ ധിതിം കത്വാ, ഉട്ഠാനേ കുരുതേ മനോ.

൧൧. “ഗന്ധബ്ബാ പിതരോ ദേവാ, സാജീവാ ഹോന്തി താദിനോ;
ഉട്ഠാഹതോ അപ്പമജ്ജതോ, അനുതിട്ഠന്തി ദേവതാ.

൧൨. “സോ അപ്പമത്തോ അക്കുദ്ധോ, താത കിച്ചാനി കാരയ;

വായമസ്സു ച കിച്ചേസു, നാലസോ വിന്ദതേ സുഖം.

൧൩.“തഥേവ തേ വത്തപദാ, ഏസാവ അനുസാസനീ;
അലം മിത്തേ സുഖാപേതും, അമിത്താനം ദുഖായ ചാ”തി.

തത്ഥ **പഠമേനേവ വിതഥ**ന്തി, താത, രാജാ നാമ ആദിതോവ മുസാവാദം നിവാരയേ. മുസാവാദിനോ ഹി രഞ്ഞോ രട്ഠം നിരോജം ഹോതി, പഥവിയാ ഓജാ കമ്മകരണട്ഠാനതോ സത്തരതനമത്തം ഹേട്ഠാ ഭസ്സതി, തതോ ആഹാരേ വാ തേലമധുഫാണിതാദീസു വാ ഓസധേസു ഓജാ ന ഹോതി. നിരോജാഹാരഭോജനാ മനുസ്സാ ബഹ്വാബാധാ ഹോന്തി, രട്ഠേ ഥലജലപഥേസു ആയോ നുപ്പജ്ജതി, തസ്മിം അനുപ്പജ്ജന്തേ രാജാനോ ദുഗ്ഗതാ ഹോന്തി. തേ സേവകേ സങ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോന്തി, അസങ്ഗഹിതാ സേവകാ രാജാനം ഗരുചിത്തേന ന ഓലോകേന്തി. ഏവം, താത, മുസാവാദോ നാമേസ നിരോജോ, ന സോ ജീവിതഹേതുപി കാതബ്ബോ, സച്ചം പന സാദുതരം രസാനന്തി തദേവ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബം. അപിച മുസാവാദോ നാമ ഗുണപരിധംസകോ വിപത്തിപരിയോസാനോ, ദുതിയചിത്തവാരേ അവീചിപരായണം കരോതി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ “ധമ്മോ ഹവേ ഹതോ ഹന്തീ”തി **ചേതിയജാതകം** (ജാ॰ ൧.൮.൪൫ ആദയോ) കഥേതബ്ബം.

കോധന്തി, താത, രാജാ നാമ പഠമമേവ കുജ്ഝനലക്ഖണം കോധമ്പി നിവാരേയ്യ. താത, അഞ്ഞേസഞ്ഹി കോധോ ഖിപ്പം മത്ഥകം ന പാപുണാതി, രാജൂനം പാപുണാതി. രാജാനോ നാമ വാചാവുധാ കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകിതമത്തേനാപി പരം വിനാസേന്തി, തസ്മാ രഞ്ഞാ അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി അതിരേകതരം നിക്കോധേന ഭവിതബ്ബം, ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയാസമ്പന്നേന അത്തനോ പിയപുത്തം വിയ ലോകം വോലോകേന്തേന ഭവിതബ്ബം. താത, അതികോധനോ നാമ രാജാ ഉപ്പന്നം യസം രക്ഖിതും ന സക്കോതി. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥം **ഖന്തിവാദിജാതക-** (ജാ॰ ൧.൪.൪൯ ആദയോ) **ചൂളധമ്മപാലജാതകാനി** (ജാ॰ ൧.൫.൪൪ ആദയോ) കഥേതബ്ബാനി. ചൂളധമ്മപാലജാതകസ്മിഞ്ഹി മഹാപതാപനോ നാമ രാജാ പുത്തം ഘാതേത്വാ പുത്തസോകേന ഹദയേന ഫലിതേന മതായ ദേവിയാ സയമ്പി ദേവിം അനുസോചന്തോ ഹദയേന ഫലിതേനേവ മരി. അഥ തേ തയോപി ഏകആളാഹനേവ ഝാപേസും. തസ്മാ രഞ്ഞാ പഠമമേവ മുസാവാദം വജ്ജേത്വാ ദുതിയം കോധോ വജ്ജേതബ്ബോ.

ഹാസന്തി ഹസ്സം, അയമേവ വാ പാഠോ. തേസു തേസു കിച്ചേസു ഉപ്പിലാവിതചിത്തതായ കേളിസീലതം പരിഹാസം നിവാരേയ്യ. താത, രഞ്ഞാ നാമ കേളിസീലേന ന ഭവിതബ്ബം, അപരപത്തിയേന ഹുത്വാ സബ്ബാനി കിച്ചാനി അത്തപച്ചക്ഖേനേവ കാതബ്ബാനി. ഉപ്പിലാവിതചിത്തോ ഹി രാജാ അതുലേത്വാ കമ്മാനി കരോന്തോ ലദ്ധം യസം വിനാസേതി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ **സരഭങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൫൦ ആദയോ) പുരോഹിതസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ ദണ്ഡകിരഞ്ഞോ കിസവച്ഛേ അപരജ്ഝിത്വാ സഹ രട്ഠേന ഉച്ഛിജ്ജിത്വാ കുക്കുളനിരയേ നിബ്ബത്തഭാവോ ച **മാതങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൫.൧ ആദയോ) മജ്ഝരഞ്ഞോ ബ്രാഹ്മണാനം കഥം ഗഹേത്വാ മാതങ്ഗതാപസേ അപരജ്ഝിത്വാ സഹ രട്ഠേന ഉച്ഛിജ്ജിത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തഭാവോ ച **ഘടപണ്ഡിതജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൬൫ ആദയോ) ദസഭാതികരാജദാരകാനം മോഹമൂള്ഹാനം വചനം

ഗഹേത്വാ കണ്ഹദീപായനേ അപരജ്ഝിത്വാ വാസുദേവകുലസ്സ നാസിതഭാവോ ച കഥേതബ്ബോ.

തതോ കിച്ചാനി കാരേയ്യാതി ഏവം, താത, പഠമം മുസാവാദം ദുതിയം കോധം തതിയം അധമ്മഹാസം വജ്ജേത്വാ തതോ പച്ഛാ രാജാ രട്ഠവാസീനം കത്തബ്ബകിച്ചാനി കാരേയ്യ. **തം വതം ആഹു ഖത്തിയാ**തി, ഖത്തിയമഹാരാജ, യം മയാ വുത്തം, ഏതം രഞ്ഞോ വതസമാദാനന്തി പോരാണകപണ്ഡിതാ കഥയിംസു.

ന തം കയിരാതി യം തയാ രാഗാദിവസേന പച്ഛാ താപകരം കമ്മം കതം ഹോതി, തതോ പുബ്ബേ കതതോ പുന താദിസം കമ്മം ന കയിരാ, മാ കരേയ്യാസി, താതാതി. **വുച്ചതേ**തി തം രഞ്ഞോ അഘന്തി വുച്ചതി, ഏവം പോരാണകപണ്ഡിതാ കഥയിംസു. **സിരീ**തി ഇദം വേസ്സന്തരസകുണോ പുബ്ബേ ബാരാണസിയം പവത്തിതകാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ. **തഥ അബ്രവു**ന്തി സുചിപരിവാരസേട്ഠിനാ പുച്ഛിതാ കഥയിംസു. **ഉട്ഠാനവീരിയേ**തി യോ പോസോ ഉട്ഠാനേ വീരിയേ ച പതിട്ഠിതോ, ന ച പരേസം സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ഉസൂയതി, തസ്മിം അഹം അഭിരമാമീതി ആഹ. ഏവം താവ താത സിരീ കഥേസി. **ഉസൂയകേ**തി അലക്ഖീ പന, താത, പുച്ഛിതാ അഹം പരസമ്പത്തിഉസൂയകേ **ദുഹദയേ** ദുചിത്തേ കല്യാണകമ്മദൂസകേ യോ കല്യാണകമ്മം ദുസ്സന്തോ അപ്പിയായന്തോ അട്ടീയന്തോ ന കരോതി, തസ്മിം അഭിരമാമീതി ആഹ. ഏവം സാ കാളകണ്ണീ, മഹാരാജ, രമതി പതിരൂപദേസവാസാദിനോ കുസലചക്കസ്സ ഭഞ്ജനീ.

സുഹദയോതി സുന്ദരചിത്തോ ഹിതചിത്തകോ. **നുദാ**തി നീഹര. **നിവേസന**ന്തി ലക്ഖിയാ പന നിവേസനം ഭവ പതിട്ഠാ ഹോഹി. **സ ലക്ഖീധിതിസമ്പന്നോ**തി, മഹാരാജ, കാസിപതി സോ പുരിസോ പഞ്ഞായ ചേവ വീരിയേന ച സമ്പന്നോ. **മഹഗ്ഗതോ**തി മഹജ്ഝാസയോ ചോരാനം പച്ചയഭൂതേ ഗണ്ഹന്തോ അമിത്താനം മൂലം ചോരേ ഗണ്ഹന്തോ അമിത്താനം അഗ്ഗം ഛിന്ദതീതി വദതി. **സക്കോ**തി ഇന്ദോ. **ഭൂതപതീ**തി രാജാനം ആലപതി. **ഉട്ഠാനേ**തി ഉട്ഠാനവീരിയേ. **നപ്പമജ്ജതീ**തി ന പമജ്ജതി, സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി. **സ കല്യാണേ**തി സോ ദേവരാജാ ഉട്ഠാനവീരിയേ മനം കരോന്തോ പാപകമ്മം അകത്വാ കല്യാണേ പുഞ്ഞകമ്മസ്മിഞ്ഞേവ ധിതിം കത്വാ അപ്പമത്തോ ഉട്ഠാനേ മനം കരോതി, തസ്സ പന കല്യാണകമ്മേ വീരിയകരണഭാവദസ്സനത്ഥം സരഭങ്ഗജാതകേ ദീസു ദേവലോകേസു ദേവതാഹി സദ്ധിം കപിട്ഠാരാമം ആഗന്ത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ ധമ്മസ്സ സുതഭാവോ, മഹാകണ്ഹജാതകേ (ജാ॰ ൧.൧൨.൬൧ ആദയോ) അത്തനോ ആനുഭാവേന ജനം താസേത്വാ ഓസക്കന്തസ്സ സാസനസ്സ പവത്തിതഭാവോ ചാതി ഏവമാദീനി വത്ഥൂനി കഥേതബ്ബാനി.

ഗന്ധബ്ബാതി ചാതുമഹാരാജികാനം ഹേട്ഠാ ചതുയോനികാ ദേവാ, ചതുയോനികത്തായേവ കിര തേ ഗന്ധബ്ബാ നാമ ജാതാ. **പിതരോ**തി ബ്രഹ്മാനോ. **ദേവാ**തി ഉപപത്തിദേവവസേന ഛ കാമാവചരദേവാ. **താദിനോ**തി തഥാവിധസ്സ കുസലാഭിരതസ്സ രഞ്ഞോ. **സാജീവാ ഹോന്തീ**തി സമാനജീവികാ ഉപജീവിതബ്ബാ. താദിസാ ഹി രാജാനോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്താ ദേവതാനം പത്തിം ദേന്തി, താ തം പത്തിം അനുമോദിത്വാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദിബ്ബയസേന വഡ്ഢന്തി. **അനുതിട്ഠന്തീ**തി താദിസസ്സ രഞ്ഞോ വീരിയം കരോന്തസ്സ അപ്പമാദം

ആപജ്ജന്തസ്സ ദേവതാ അനുതിട്ഠന്തി അനുഗച്ഛന്തി, ധമ്മികം രക്ഖം സംവിദഹന്തീതി അത്ഥോ.

സോതി സോ ത്വം. **വായമസ്സൂ**തി താനി രട്ഠകിച്ചാനി കരോന്തോ തുലനവസേന തീരണവസേന പച്ചക്ഖകമ്മവസേന തേസു തേസു കിച്ചേസു വീരിയം കരസ്സു. **തഥേവ തേ വത്തപദാ**തി, താത, യം മം ത്വം കിംസു കിച്ചം കതം വരന്തി പുച്ഛി, തഥ തവ പഞ്ഹേയേവ ഏതേ മയാ "പഠമേനേവ വിതഥ"ന്തിആദയോ വുത്താ, ഏതേ വത്തപദാ വത്തകോട്ഠാസാ, ഏവം തഥ വത്തസ്സു. **ഏസാ**തി യാ തേ മയാ കഥിതാ, ഏസാവ തവ അനുസാസനീ. **അല**ന്തി ഏവം വത്തമാനോ ഹി രാജാ അത്തനോ മിത്തേ സുഖാപേതും, അമിത്താനഞ്ച ദുക്ഖായ അലം പരിയത്തോ സമത്ഥോതി.

ഏവം വേസ്സന്തരസകുണേന ഏകായ ഗാഥായ രഞ്ഞോ പമാദം ചോദേത്വാ ഏകാദസഹി ഗാഥാഹി ധമ്മേ കഥിതേ "ബുദ്ധലീളായ പഞ്ഹോ കഥിതോ"തി മഹാജനോ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ സാധുകാരസതാനി പവത്തേസി. രാജാ സോമനസ്സപ്പത്തോ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ പുച്ഛി - "ഭോന്തോ! അമച്ചാ മമ പുത്തേന വേസ്സന്തരേന ഏവം കഥേന്തേന കേന കത്തബ്ബം കിച്ചം കത"ന്തി. മഹാസേനഗുത്തേന, ദേവാതി. "തേന ഹിസ്സ മഹാസേനഗുത്തട്ഠാനം ദമ്മീ"തി വേസ്സന്തരം ഠാനന്തരേ ഠപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ മഹാസേനഗുത്തട്ഠാനേ ഠിതോ പിതു കമ്മം അകാസീതി.

വേസ്സന്തരപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

പുന രാജാ കതിപാഹച്ചയേന പുരിമനയേനേവ കുണ്ഡലിനിയാ സന്തികം ദൂതം പേസേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തഥ ഗന്ത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ തഥേവ മണ്ഡപമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ കുണ്ഡലിനിം ആഹരാപേത്വാ സുവണ്ണപീഠേ നിസിന്നം രാജധമ്മം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൪. "സക്ഖിസി ത്വം കുണ്ഡലിനി, മഞ്ഞസി ഖത്തബന്ധുനി;
രജ്ജം കാരേതുകാമേന, കിം സു കിച്ചം കതം വര"ന്തി.

തഥ **സക്ഖിസീ**തി മയാ പുട്ഠപഞ്ഹം കഥേതും സക്ഖിസ്സസീതി പുച്ഛതി. **കുണ്ഡലിനീ**തി തസ്സാ സലിങ്ഗതോ ആഗതനാമേനാലപതി. തസ്സാ കിര ദ്വീസു കണ്ണപിട്ഠേസു കുണ്ഡലസണ്ഠാനാ ദ്വേ ലേഖാ അഹേസും, തേനസ്സാ "കുണ്ഡലിനീ"തി നാമം കാരേസി. **മഞ്ഞസീ**തി ജാനിസ്സസി മയാ പുട്ഠപഞ്ഹസ്സ അത്ഥന്തി. **ഖത്തബന്ധുനീ**തി ഖത്തസ്സ മഹാസേനഗുത്തസ്സ ഭഗിനിഭാവേന നം ഏവം ആലപതി. കസ്മാ പനേസ വേസ്സന്തരസകുണം ഏവം അപുച്ഛിത്വാ ഇമമേവ പുച്ഛതീതി? ഇത്ഥിഭാവേന. ഇത്ഥിയോ ഹി പരിത്തപഞ്ഞാ, തസ്മാ "സചേ സക്കോതി, പുച്ഛിസ്സാമി, നോ ചേ, ന പുച്ഛിസ്സാമീ"തി വീമംസനവസേന ഏവം പുച്ഛിത്വാ തഞ്ഞേവ പഞ്ഹം പുച്ഛി.

സാ ഏവം രഞ്ഞാ രാജധമ്മേ പുച്ഛിതേ, "താത, ത്വം മം 'ഇത്ഥികാ നാമ കിം കഥേസ്സതീ'തി വീമംസസി മഞ്ഞേ, സകലം തേ രാജധമ്മം ദ്വീസുയേവ പദേസു പക്ഖിപിത്വാ കഥേസ്സാമീ"തി വത്വാ ആഹ -

൧൫. "ദ്വേവ താത പദകാനി, യത്ഥ സബ്ബം പതിട്ഠിതം;
അലദ്ധസ്സ ച യോ ലാഭോ, ലദ്ധസ്സ ചാനുരക്ഖണാ.

൧൬. “അമച്ചേ താത ജാനാഹി, ധീരേ അത്ഥസ്സ കോവിദേ;
അനക്ഖാകിതവേ താത, അസോണ്ഡേ അവിനാസകേ.

൧൭. “യോ ച തം താത രക്ഖേയ്യ, ധനം യഞ്ചേവ തേ സിയാ;
സൂതോവ രഥം സങ്ഗണ്ഹേ, സോ തേ കിച്ചാനി കാരയേ.

൧൮. “സുസങ്ഗഹിതന്തജനോ, സയം വിത്തം അവേക്ഖിയ;
നിധിഞ്ച ഇണദാനഞ്ച, ന കരേ പരപത്തിയാ.

൧൯. “സയം ആയം വയം ജഞ്ഞാ, സയം ജഞ്ഞാ കതാകതം;
നിഗ്ഗണ്ഹേ നിഗ്ഗഹാരഹം, പഗ്ഗണ്ഹേ പഗ്ഗഹാരഹം.

൨൦. “സയം ജാനപദം അത്ഥം, അനുസാസ രഥേസഭ;
മാ തേ അധമ്മികാ യുത്താ, ധനം രട്ഠഞ്ച നാസയും.

൨൧. “മാ ച വേഗേന കിച്ചാനി, കരോസി കാരയേസി വാ;
വേഗസാ ഹി കതം കമ്മം, മന്ദോ പച്ഛാനുതപ്പതി.

൨൨. “മാ തേ അധിസരേ മുഞ്ച, സുബാള്ഹമധികോപിതം;
കോധസാ ഹി ബഹൂ ഫീതാ, കുലാ അകുലതം ഗതാ.

൨൩. “‘മാ താത ഇസ്സരോമ്ഹീ’തി, അനത്ഥായ പതാരയി;
ഇത്ഥീനം പുരിസാനഞ്ച, മാ തേ ആസി ദുക്ഖുദ്രയോ.

൨൪. “അപേതലോമഹംസസ്സ, രഞ്ഞോ കാമാനുസാരിനോ;
സബ്ബേ ഭോഗാ വിനസ്സന്തി, രഞ്ഞോ തം വുച്ചതേ അഘം.

൨൫. “തത്ഥേവ തേ വത്തപദാ, ഏസാവ അനുസാസനീ;
ദക്ഖസ്സുദാനി പുഞ്ഞകരോ, അസോണ്ഡോ അവിനാസകോ;
സീലവാസ്സു മഹാരാജ, ദുസ്സീലോ വിനിപാതികോ”തി.

തത്ഥ **പദകാനീ**തി കാരണപദാനി. **യത്ഥാ**തി യേസു ദ്വീസു പദേസു സബ്ബം അത്ഥജാതം ഹിതസുഖം പതിട്ഠിതം. **അലദ്ധസ്സാ**തി യോ ച പുബ്ബേ അലദ്ധസ്സ ലാഭസ്സ ലാഭോ, യാ ച ലദ്ധസ്സ അനുരക്ഖണാ. താത, അനുപ്പന്നസ്സ ഹി ലാഭസ്സ ഉപ്പാദനം നാമ ന ഭാരോ, ഉപ്പന്നസ്സ പന അനുരക്ഖണമേവ ഭാരോ. ഏകച്ചോ ഹി യസം ഉപ്പാദേത്വാപി യസേ പമത്തോ പമാദം ഉപ്പാദേത്വാ പാണാതിപാതാദീനി കരോതി, മഹാചോരോ ഹുത്വാ രട്ഠം വിലുമ്പമാനോ ചരതി. അഥ നം രാജാനോ ഗാഹാപേത്വാ മഹാവിനാസം പാപേന്തി. അഥ വാ ഉപ്പന്നരൂപാദീസു കാമഗുണേസു പമത്തോ അയോനിസോ ധനം നാസേന്തോ സബ്ബസാപതേയ്യേ ഖീണേ കപണോ ഹുത്വാ ചീരകവസനോ കപാലമാദായ ചരതി. പബ്ബജിതോ വാ പന ഗന്ഥധുരാദിവസേന ലാഭസക്കാരം നിബ്ബത്തേത്വാ പമത്തോ ഹീനായാവത്തതി. അപരോ പഠമജ്ഝാനാദീനി നിബ്ബത്തേത്വാപി മുട്ഠസ്സതിതായ തഥാരൂപേ ആരമ്മണേ ബജ്ഝിത്വാ ഝാനാ പരിഹായതി. ഏവം ഉപ്പന്നസ്സ യസസ്സ വാ ഝാനാദിലാഭസ്സ വാ രക്ഖണമേവ ദുക്കരം. തദത്ഥദീപനത്ഥം പന ദേവദത്തസ്സ വത്ഥു ച, മുദുലക്ഖണ- (ജാ॰ ൧.൧.൬൬) ലോമസകസ്സപ- (ജാ॰ ൧.൯.൬൦ ആദയോ) ഹരിതചജാതക- (ജാ॰ ൧.൯.൪൦ ആദയോ) സങ്കപ്പജാതകാദീനി (ജാ॰ ൧.൩.൧ ആദയോ) ച കഥേതബ്ബാനി. ഏകോ പന ലാഭസക്കാരം ഉപ്പാദേത്വാ അപ്പമാദേ ഠത്വാ കല്യാണകമ്മം കരോതി, തസ്സ സോ യസോ സുക്കപക്ഖേ ചന്ദോ വിയ വഡ്ഢതി, തസ്മാ ത്വം, മഹാരാജ,

അപ്പമത്തോ പയോഗസമ്പത്തിയാ ഠത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ തവ ഉപ്പന്നം യസം അനുരക്ഖാഹീതി.

ജാനാഹീതി ഭണ്ഡാഗാരികകമ്മാദീനം കരണത്ഥം ഉപധാരേഹി. **അനക്ഖാകിതവേ**തി അനക്ഖേ അകിതവേ അജൂതകരേ ചേവ അകേരാടികേ ച . **അസോണ്ഡേ**തി പൂവസുരാഗന്ധമാലാസോണ്ഡഭാവരഹിതേ. **അവിനാസകേ**തി തവ സന്തകാനം ധനധഞ്ഞാദീനം അവിനാസകേ. **യോ**തി യോ അമച്ചോ. **യഞ്ചേവാ**തി യഞ്ച തേ ഘരേ ധനം സിയാ, തം രക്ഖേയ്യ. **സൂതോവാ**തി രഥസാരഥി വിയ. യഥാ സാരഥി വിസമമഗ്ഗനിവാരണത്ഥം അസ്സേ സങ്ഗണ്ഹന്തോ രഥം സങ്ഗണ്ഹേയ്യ, ഏവം യോ സഹ ഭോഗേഹി തം രക്ഖിതും സക്കോതി, സോ തേ അമച്ചോ നാമ താദിസം സങ്ഗഹേത്വാ ഭണ്ഡാഗാരികാദികിച്ചാനി കാരയേ.

സുസങ്ഗഹിതന്തജനോതി, താത, യസ്സ ഹി രഞ്ഞോ അത്തനോ അന്തോജനോ അത്തനോ വലഞ്ജനകപരിജനോ ച ദാനാദീഹി അസങ്ഗഹിതോ ഹോതി, തസ്സ അന്തോനിവേസനേ സുവണ്ണഹിരഞ്ഞാദീനി തേസം അസങ്ഗഹിതമനുസ്സാനം വസേന നസ്സന്തി, അന്തോജനാ ബഹി ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ ത്വം സുട്ഠുസങ്ഗഹിതഅന്തോജനോ ഹുത്വാ ''ഏത്തകം നാമ മേ വിത്ത''ന്തി സയം അത്തനോ ധനം അവേക്ഖിത്വാ ''അസുകട്ഠാനേ നാമ നിധിം നിധേമ, അസുകസ്സ ഇണം ദേമാ''തി ഇദം ഉഭയമ്പി **ന കരേ പരപത്തിയാ,** പരപത്തിയാപി ത്വം മാ കരി, സബ്ബം അത്തപച്ചക്ഖമേവ കരേയ്യാസീതി വദതി.

ആയം വയന്തി തതോ ഉപ്പജ്ജനകം ആയഞ്ച തേസം തേസം ദാതബ്ബം വയഞ്ച സയമേവ ജാനേയ്യാസീതി. **കതാകത**ന്തി സങ്ഗാമേ വാ നവകമ്മേ വാ അഞ്ഞേസു വാ കിച്ചേസു ''ഇമിനാ ഇദം നാമ മയ്ഹം കതം, ഇമിനാ ന കത''ന്തി ഏതമ്പി സയമേവ ജാനേയ്യാസി, മാ പരപത്തിയോ ഹോഹി. **നിഗ്ഗണ്ഹേ**തി, താത, രാജാ നാമ സന്ധിച്ഛേദാദികാരകം നിഗ്ഗഹാരഹം ആനേത്വാ ദസ്സിതം ഉപപരിക്ഖിത്വാ സോധേത്വാ പോരാണകരാജൂഹി ഠപിതദണ്ഡം ഓലോകേത്വാ ദോസാനുരൂപം നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. **പഗ്ഗണ്ഹേ**തി യോ പന പഗ്ഗഹാരഹോ ഹോതി, അഭിന്നസ്സ വാ പരബലസ്സ ഭേദേതാ, ഭിന്നസ്സ വാ സകബലസ്സ ആരാധകോ, അലദ്ധസ്സ വാ രജ്ജസ്സ ആഹരകോ, ലദ്ധസ്സ വാ ഥാവരകാരകോ, യേന വാ പന ജീവിതം ദിന്നം ഹോതി, ഏവരൂപം പഗ്ഗഹാരഹം പഗ്ഗഹേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം കരേയ്യ. ഏവം ഹിസ്സ കിച്ചേസു അഞ്ഞേപി ഉരം ദത്വാ കത്തബ്ബം കരിസ്സന്തി.

ജാനപദന്തി ജനപദവാസീനം അത്ഥം സയം അത്തപച്ചക്ഖേനേവ അനുസാസ. **അധമ്മികാ യുത്താ**തി അധമ്മികാ തത്ഥ തത്ഥ നിയുത്താ ആയുത്തകാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ വിനിച്ഛയം ഭിന്ദന്താ തവ ധനഞ്ച രട്ഠഞ്ച മാ നാസയും. ഇമിനാ കാരണേന അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ സയമേവ അനുസാസ. **വേഗേനാ**തി സഹസാ അതുലേത്വാ അതീരേത്വാ. **വേഗസാ**തി അതുലേത്വാ അതീരേത്വാ ഛന്ദാദിവസേന സഹസാ കതം കമ്മഞ്ഹി ന സാധു ന സുന്ദരം. കിംകാരണാ? താദിസഞ്ഹി കത്വാ മന്ദോ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരവസേന ഇധ ലോകേ അപായദുക്ഖം അനുഭവന്തോ പരലോകേ ച അനുതപ്പതി. അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ ''ഇസീനമന്തരം കത്വാ, ഭരുരാജാതി മേ സുത''ന്തി ഭരുജാതകേന (ജാ॰ ൧.൨.൧൫൭-൧൫൮) ദീപേതബ്ബോ .

മാ തേ അധിസരേ മുഞ്ച, സുബാള്ഹമധികോപിതന്തി, താത, തവ ഹദയം കുസലം അധിസരിത്വാ അതിക്കമിത്വാ പവത്തേ പരേസം അകുസലകമ്മേ സുട്ഠു ബാള്ഹം അധികോപിതം കുജ്ഝാപിതം ഹുത്വാ മാ മുഞ്ച, മാ പതിട്ഠായതൂതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, യദാ തേ വിനിച്ഛയേ ഠിതസ്സ ഇമിനാ പുരിസോ വാ ഹതോ സന്ധി വാ ഛിന്നോതി ചോരം ദസ്സേന്തി, തദാ തേ പരേസം വചനേഹി സുട്ഠു കോപിതമ്പി ഹദയം കോധവസേന മാ മുഞ്ച, അപരിഗ്ഗഹേത്വാ മാ ദണ്ഡം പണേഹി. കിംകാരണാ? അചോരമ്പി ഹി "ചോരോ"തി ഗഹേത്വാ ആനേന്തി, തസ്മാ അകുജ്ഝിത്വാ ഉഭിന്നം അത്തപച്ചത്ഥികാനം കഥം സുത്വാ സുട്ഠു സോധേത്വാ അത്തപച്ചക്ഖേന തസ്സ ചോരഭാവം ഞത്വാ പവേണിയാ ഠപിതദണ്ഡവസേന കത്തബ്ബം കരോഹി. രഞ്ഞാ ഹി ഉപ്പന്നേപി കോധേ ഹദയം സീതലം അകത്വാ കമ്മം ന കാതബ്ബം. യദാ പനസ്സ ഹദയം നിബ്ബുതം ഹോതി മുദുകം, തദാ വിനിച്ഛയകമ്മം കാതബ്ബം. ഫരുസേ ഹി ചിത്തേ പക്കുഥിതേ ഉദകേ മുഖനിമിത്തം വിയ കാരണം ന പഞ്ഞായതി. **കോധസാ ഹീ**തി, താത, കോധേന ഹി ബഹൂനി ഫീതാനി രാജകുലാനി അകുലഭാവം ഗതാനി മഹാവിനാസമേവ പത്താനീതി. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥം ഖന്തിവാദിജാതക- (ജാ॰ ൧.൪.൯ ആദയോ) നാളികേരരാജവത്ഥുസഹസ്സബാഹുഅജ്ജുനവത്ഥുആദീനി കഥേതബ്ബാനി.

മാ, താത, ഇസ്സരോമ്ഹീതി, അനത്ഥായ പതാരയീതി, താത, "അഹം പഥവിസ്സരോ"തി മാ മഹാജനം കായദുച്ചരിതാദിഅനത്ഥായ പതാരയി മാ ഓതാരയി, യഥാ തം അനത്ഥം സമാദായ വത്തതി, മാ ഏവമകാസീതി അത്ഥോ. **മാ തേ ആസീ**തി, താത, തവ വിജിതേ മനുസ്സജാതികാനം വാ തിരച്ഛാനജാതികാനം വാ ഇത്ഥിപുരിസാനം **ദുഖുദ്രയോ** ദുക്ഖുപ്പത്തി മാ ആസി. യഥാ ഹി അധമ്മികരാജൂനം വിജിതേ മനുസ്സാ കായദുച്ചരിതാദീനി കത്വാ നിരയേ ഉപ്പജ്ജന്തി, തവ രട്ഠവാസീനം തം ദുക്ഖം യഥാ ന ഹോതി, തഥാ കരോഹീതി അത്ഥോ.

അപേതലോമഹംസസ്സാതി അത്താനുവാദാദിഭയേഹി നിബ്ഭയസ്സ. ഇമിനാ ഇമം ദസ്സേതി - താത, യോ രാജാ കിസ്മിഞ്ചി ആസങ്കം അകത്വാ അത്തനോ കാമമേവ അനുസ്സരതി, ഛന്ദവസേന യം യം ഇച്ഛതി, തം തം കരോതി, വിസ്സട്ഠയട്ഠി വിയ അന്ധോ നിരങ്കുസോ വിയ ച ചണ്ഡഹത്ഥീ ഹോതി, തസ്സ സബ്ബേ ഭോഗാ വിനസ്സന്തി, തസ്സ തം ഭോഗബ്യസനം അഘം ദുക്ഖന്തി വുച്ചതി.

തഥേവ തേ വത്തപദാതി പുരിമനയേനേവ യോജേതബ്ബം. **ദക്ഖസ്സുദാനീ**തി, താത, ത്വം ഇമം അനുസാസനിം സുത്വാ ഇദാനി ദക്ഖോ അനലസോ പുഞ്ഞാനം കരണേന **പുഞ്ഞകരോ** സുരാദിപരിഹരണേന. **അസോണ്ഡോ** ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികസ്സ അത്ഥസ്സ അവിനാസനേന **അവിനാസകോ** ഭവേയ്യാസീതി. **സീലവാസ്സൂ**തി സീലവാ ആചാരസമ്പന്നോ ഭവ, ദസസു രാജധമ്മേസു പതിട്ഠായ രജ്ജം കാരേഹി. **ദുസ്സീലോ വിനിപാതികോ**തി ദുസ്സീലോ ഹി, മഹാരാജ, അത്താനം നിരയേ വിനിപാതേന്തോ വിനിപാതികോ നാമ ഹോതീതി.

ഏവം കുണ്ഡലിനീപി ഏകാദസഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി. രാജാ തുട്ഠോ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ പുച്ഛി - "ഭോന്തോ! അമച്ചാ മമ ധീതായ കുണ്ഡലിനിയാ ഏവം കഥയമാനായ കേന കത്തബ്ബം കിച്ചം കത"ന്തി. ഭണ്ഡാഗാരികേന, ദേവാതി. "തേന ഹിസ്സാ ഭണ്ഡാഗാരികട്ഠാനം ദമ്മീ"തി

കുണ്ഡലിനിം ഠാനന്തരേ ഠപേസി. സാ തതോ പട്ഠായ ഭണ്ഡാഗാരികട്ഠാനേ ഠത്വാ പിതു കമ്മം അകാസീതി.

കുണ്ഡലിനിപഞ്ഹോ നിട്ഠിതോ.

പുന രാജാ കതിപാഹച്ചയേന പുരിമനയേനേവ ജമ്ബുകപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ദൂതം പേസേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ പച്ചാഗതോ തഥേവ മണ്ഡപമജ്ഝേ നിസീദി. അമച്ചോ ജമ്ബുകപണ്ഡിതം കഞ്ചനഭദ്ദപീഠേ നിസീദാപേത്വാ പീഠം സീസേനാദായ ആഗച്ഛി. പണ്ഡിതോ പിതു അങ്കേ നിസീദിത്വാ കീളിത്വാ ഗന്ത്വാ കഞ്ചനപീഠേയേവ നിസീദി. അഥ നം രാജാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൬. ‘‘അപുച്ഛിമ്ഹ കോസിയഗോത്തം, കുണ്ഡലിനിം തഥേവ ച;
ത്വം ദാനി വദേഹി ജമ്ബുക, ബലാനം ബലമുത്തമ’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - താത, ജമ്ബുക, അഹം തവ ഭാതരം കോസിയഗോത്തം വേസ്സന്തരം ഭഗിനിഞ്ച തേ കുണ്ഡലിനിം രാജധമ്മം അപുച്ഛിം, തേ അത്തനോ ബലേന കഥേസും, യഥാ പന തേ പുച്ഛിം, തഥേവ ഇദാനി, പുത്ത ജമ്ബുക, തം പുച്ഛാമി, ത്വം മേ രാജധമ്മഞ്ച ബലാനം ഉത്തമം ബലഞ്ച കഥേഹീതി.

ഏവം രാജാ മഹാസത്തം പഞ്ഹം പുച്ഛന്തോ അഞ്ഞേസം പുച്ഛിതനിയാമേന അപുച്ഛിത്വാ വിസേസേത്വാ പുച്ഛി. അഥസ്സ പണ്ഡിതോ ‘‘തേന ഹി, മഹാരാജ, ഓഹിതസോതോ സുണാഹി, സബ്ബം തേ കഥേസ്സാമീ’’തി പസാരിതഹത്ഥേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേന്തോ വിയ ധമ്മദേസനം ആരഭി -

൨൭. ‘‘ബലം പഞ്ചവിധം ലോകേ, പുരിസസ്മിം മഹഗ്ഗതേ;
തത്ഥ ബാഹുബലം നാമ, ചരിമം വുച്ചതേ ബലം.

൨൮. ‘‘ഭോഗബലഞ്ച ദീഘാവു, ദുതിയം വുച്ചതേ ബലം;
അമച്ചബലഞ്ച ദീഘാവു, തതിയം വുച്ചതേ ബലം.

൨൯. ‘‘അഭിജച്ചബലഞ്ചേവ, തം ചതുത്ഥം അസംസയം;
യാനി ചേതാനി സബ്ബാനി, അധിഗണ്ഹാതി പണ്ഡിതോ.

൩൦. ‘‘തം ബലാനം ബലം സേട്ഠം, അഗ്ഗം പഞ്ഞാബലം ബലം;
പഞ്ഞാബലേനുപത്ഥദ്ധോ, അത്ഥം വിന്ദതി പണ്ഡിതോ.

൩൧. ‘‘അപി ചേ ലഭതി മന്ദോ, ഫീതം ധരണിമുത്തമം;
അകാമസ്സ പസയ്ഹം വാ, അഞ്ഞോ തം പടിപജ്ജതി.

൩൨. ‘‘അഭിജാതോപി ചേ ഹോതി, രജ്ജം ലദ്ധാന ഖത്തിയോ;
ദുപ്പഞ്ഞോ ഹി കാസിപതി, സബ്ബേനപി ന ജീവതി.

൩൩. ‘‘പഞ്ഞാവ സുതം വിനിച്ഛിനീ, പഞ്ഞാ കിത്തിസിലോകവഡ്ഢനീ;
പഞ്ഞാസഹിതോ നരോ ഇധ, അപി ദുക്ഖേ സുഖാനി വിന്ദതി.

൩൪. ‘‘പഞ്ഞഞ്ച ഖോ അസുസ്സൂസം, ന കോചി അധിഗച്ഛതി;
ബഹുസ്സുതം അനാഗമ്മ, ധമ്മട്ഠം അവിനിബ്ഭുജം.

൩൫. ‘‘യോ ച ധമ്മവിഭങ്ഗഞ്ഞൂ, കാലുട്ഠായീ അതന്ദിതോ;

അനുട്ഠഹതി കാലേന, കമ്മഫലം തസ്സിജ്ഝതി.

൩൬."അനായതനസീലസ്സ, അനായതനസേവിനോ;
ന നിബ്ബിന്ദിയകാരിസ്സ, സമ്മദത്ഥോ വിപച്ചതി.

൩൭."അജ്ഝത്തഞ്ച പയുത്തസ്സ, തഥായതനസേവിനോ;
അനിബ്ബിന്ദിയകാരിസ്സ, സമ്മദത്ഥോ വിപച്ചതി.

൩൮."യോഗപ്പയോഗസങ്ഖാതം, സമ്ഭതസ്സാനുരക്ഖണം;
താനി ത്വം താത സേവസ്സു, മാ അകമ്മായ രന്ധയി;
അകമ്മുനാ ഹി ദുമ്മേധോ, നളാഗാരംവ സീദതീ"തി.

തത്ഥ **മഹഗ്ഗതേ**തി, മഹാരാജ, ഇമസ്മിം സത്തലോകേ മഹജ്ഝാസയേ പുരിസേ പഞ്ചവിധം ബലം ഹോതി. **ബാഹുബല**ന്തി കായബലം. **ചരിമ**ന്തി തം അതിമഹന്തമ്പി സമാനം ലാമകമേവ. കിംകാരണാ? അന്ധബാലഭാവേന. സചേ ഹി കായബലം മഹന്തം നാമ ഭവേയ്യ, വാരണബലതോ ലടുകികായ ബലം ഖുദ്ദകം ഭവേയ്യ, വാരണബലം പന അന്ധബാലഭാവേന മരണസ്സ പച്ചയം ജാതം, ലടുകികാ അത്തനോ ഞാണകുസലതായ വാരണം ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ "ന ഹേവ സബ്ബത്ഥ ബലേന കിച്ചം, ബലഞ്ഹി ബാലസ്സ വധായ ഹോതീ"തി സുത്തം (ജാ॰ ൧.൫.൪൬) ആഹരിതബ്ബം.

ഭോഗബലന്തി ഉപത്ഥമ്ഭനവസേന സബ്ബം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദി ഉപഭോഗജാതം ഭോഗബലം നാമ, തം കായബലതോ മഹന്തതരം. **അമച്ചബല**ന്തി അഭേജ്ജമന്തസ്സ സൂരസ്സ സുഹദയസ്സ അമച്ചമണ്ഡലസ്സ അത്ഥിതാ, തം ബലം സങ്ഗാമസൂരതായ പുരിമേഹി ബലേഹി മഹന്തതരം. **അഭിജച്ചബല**ന്തി തീണി കുലാനി അതിക്കമിത്വാ ഖത്തിയകുലവസേന ജാതിസമ്പത്തി , തം ഇതരേഹി ബലേഹി മഹന്തതരം. ജാതിസമ്പന്നാ ഏവ ഹി സുജ്ഝന്തി, ന ഇതരേതി. **യാനി ചേതാനീ**തി യാനി ച ഏതാനി ചത്താരിപി ബലാനി പണ്ഡിതോ പഞ്ഞാനുഭാവേന അധിഗണ്ഹാതി അഭിഭവതി, തം സബ്ബബലാനം പഞ്ഞാബലം സേട്ഠന്തി ച അഗ്ഗന്തി ച വുച്ചതി. കിംകാരണാ? തേന ഹി ബലേന ഉപത്ഥദ്ധോ പണ്ഡിതോ അത്ഥം വിന്ദതി, വുഡ്ഢിം പാപുണാതി . തദത്ഥജോതനത്ഥം "പുണ്ണം നദിം യേന ച പേയ്യമാഹൂ"തി **പുണ്ണനദീജാതകഞ്ച** (ജാ॰ ൧.൬.൨൭ ആദയോ) സിരീകാളകണ്ണിപഞ്ഹം പഞ്ചപണ്ഡിതപഞ്ഹഞ്ച **സത്തുഭസ്തജാതക-** (ജാ॰ ൧.൭.൪൬ ആദയോ) **സമ്ഭവജാതക-** (ജാ॰ ൧.൧൬.൧൩൮ ആദയോ) **സരഭങ്ഗജാതകാദീനി** (ജാ॰ ൨.൧൭.൫൦ ആദയോ) ച കഥേതബ്ബാനി.

മന്ദോതി മന്ദപഞ്ഞോ ബാലോ. **ഫീത**ന്തി, താത, മന്ദപഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ സത്തരതനപുണ്ണം ചേപി ഉത്തമം ധരണിം ലഭതി, തസ്സ അനിച്ഛമാനസ്സേവ പസയ്ഹകാരം വാ പന കത്വാ അഞ്ഞോ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ തം പടിപജ്ജതി. മന്ദോ ഹി ലദ്ധം യസം രക്ഖിതും കുലസന്തകം വാ പന പവേണിആഗതമ്പി രജ്ജം അധിഗന്തും ന സക്കോതി. തദത്ഥജോതനത്ഥം "അദ്ധാ പാദഞ്ജലീ സബ്ബേ, പഞ്ഞായ അതിരോചതീ"തി **പാദഞ്ജലീജാതകം** (ജാ॰ ൧.൨.൧൮൩-൧൮൪) കഥേതബ്ബം. **ലദ്ധാനാ**തി ജാതിസമ്പത്തിം നിസ്സായ കുലസന്തകം രജ്ജം ലഭിത്വാപി. **സബ്ബേനപീ**തി തേന സകലേനപി രജ്ജേന ന ജീവതി, അനുപായകുസലതായ ദുഗ്ഗതോവ ഹോതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഏത്തകേന ഠാനേന അപണ്ഡിതസ്സ അഗുണം കഥേത്വാ ഇദാനി പഞ്ഞം പസംസന്തോ **"പഞ്ഞാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സുതന്തി** സുതപരിയത്തി. തഞ്ഹി പഞ്ഞാവ വിനിച്ഛിനതി. **കിത്തിസിലോകവഡ്ഢനീ**തി കിത്തിഘോസസ്സ ച ലാഭസക്കാരസ്സ ച വഡ്ഢനീ. **ദുക്ഖേ സുഖാനി വിന്ദതീ**തി ദുക്ഖേ ഉപ്പന്നേപി നിബ്ഭയോ ഹുത്വാ ഉപായകുസലതായ സുഖം പടിലഭതി. തദത്ഥദീപനത്ഥം -

> "യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാ, വാനരിന്ദ യഥാ തവ". (ജാ॰ ൧.൧.൫൭);
>
> അലമേതേഹി അമ്ബേഹി, ജമ്ബൂഹി പനസേഹി ചാ"തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൧൫) -

ആദീനി ജാതകാനി കഥേതബ്ബാനി.

അസുസ്സൂസന്തി പണ്ഡിതപുഗ്ഗലേ അപയിരുപാസന്തോ അസ്സുണന്തോ. **ധമ്മട്ഠ**ന്തി സഭാവകാരണേ ഠിതം ബഹുസ്സുതം അനാഗമ്മ തം അസദ്ദഹന്തോ. **അവിനിബ്ഭുജ**ന്തി അത്ഥാനത്ഥം കാരണാകാരണം അനോഗാഹന്തോ അതീരേന്തോ ന കോചി പഞ്ഞം അധിഗച്ഛതി, താതാതി.

ധമ്മവിഭങ്ഗഞ്ഞൂതി ദസകുസലകമ്മപഥവിഭങ്ഗകുസലോ. **കാലുട്ഠായീ**തി വീരിയം കാതും യുത്തകാലേ വീരിയസ്സ കാരകോ. **അനുട്ഠഹതീ**തി തസ്മിം തസ്മിം കാലേ തം തം കിച്ചം കരോതി. **തസ്സാ**തി തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ കമ്മഫലം സമിജ്ഝതി നിപ്ഫജ്ജതി. **അനായതനസീലസ്സാ**തി അനായതനം വുച്ചതി ലാഭയസസുഖാനം അനാകരോ ദുസ്സീല്യകമ്മം, തംസീലസ്സ തേന ദുസ്സീല്യകമ്മേന സമന്നാഗതസ്സ, അനായതനഭൂതമേവ ദുസ്സീലപുഗ്ഗലം സേവന്തസ്സ, കുസലസ്സ കമ്മസ്സ കരണകാലേ **നിബ്ബിന്ദിയകാരിസ്സ** നിബ്ബിന്ദിത്വാ ഉക്കണ്ഠിത്വാ കരോന്തസ്സ ഏവരൂപസ്സ, താത, പുഗ്ഗലസ്സ കമ്മാനം അത്ഥോ സമ്മാ **ന വിപച്ചതി** ന സമ്പജ്ജതി, തീണി കുലഗ്ഗാനി ച ഛ കാമസഗ്ഗാനി ച ന ഉപനേതീതി അത്ഥോ. **അജ്ഝത്തഞ്ചാ**തി അത്തനോ നിയകജ്ഝത്തം അനിച്ചഭാവനാദിവസേന പയുത്തസ്സ. **തഥായതനസേവിനോ**തി തഥേവ സീലവന്തേ പുഗ്ഗലേ സേവമാനസ്സ. **വിപച്ചതീ**തി സമ്പജ്ജതി മഹന്തം യസം ദേതി.

യോഗപ്പയോഗസങ്ഖാതന്തി യോഗേ യുഞ്ജിതബ്ബയുത്തകേ കാരണേ പയോഗകോട്ഠാസഭൂതം പഞ്ഞം. **സമ്ഭതസ്സാ**തി രാസികതസ്സ ധനസ്സ അനുരക്ഖണം. **താനി ത**ന്തി ഏതാനി ച ദ്വേ പുരിമാനി ച മയാ വുത്തകാരണാനി സബ്ബാനി, താത, ത്വം സേവസ്സു, മയാ വുത്തം ഓവാദം ഹദയേ കത്വാ അത്തനോ ഘരേ ധനം രക്ഖ. **മാ അകമ്മായ രന്ധയീ**തി അയുത്തേന അകാരണേന മാ രന്ധയി, തം ധനം മാ ഝാപയി മാ നാസയി. കിംകാരണാ? **അകമ്മുനാ ഹീ**തി അയുത്തകമ്മകരണേന ദുമ്മേധോ പുഗ്ഗലോ സകം ധനം നാസേത്വാ പച്ഛാ ദുഗ്ഗതോ. **നളാഗാരംവ സീദതീ**തി യഥാ നളാഗാരം മൂലതോ പട്ഠായ ജീരമാനം അപ്പതിട്ഠം പതതി, ഏവം അകാരണേന ധനം നാസേത്വാ അപായേസു നിബ്ബത്തതീതി.

ഏവമ്പി ബോധിസത്തോ ഏത്തകേന ഠാനേന പഞ്ച ബലാനി വണ്ണേത്വാ പഞ്ഞാബലം ഉക്ഖിപിത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം നീഹരന്തോ വിയ കഥേത്വാ ഇദാനി ദസഹി ഗാഥാഹി രഞ്ഞോ ഓവാദം ദേന്തോ ആഹ -

൩൯.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൦. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, പുത്തദാരേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൧.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിത്താമച്ചേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൨.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, വാഹനേസു ബലേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൩.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൪. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, രട്ഠേ ജനപദേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൫. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സമണേ ബ്രാഹ്മണേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൬.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിഗപക്ഖീസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൭. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ധമ്മോ ചിണ്ണോ സുഖാവഹോ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൪൮.“ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സഇന്ദാ ദേവാ സബ്രഹ്മകാ;
സുചിണ്ണേന ദിവം പത്താ, മാ ധമ്മം രാജ പാമദോ”തി.

തത്ഥ പഠമഗാഥായ താവ **ഇധ ധമ്മ**ന്തി മാതാപിതുപട്ഠാനധമ്മം. തം കാലസ്സേവ വുട്ഠായ മാതാപിതൂനം മുഖോദകദന്തകട്ഠദാനമാദിം കത്വാ സബ്ബസരീരകിച്ചപരിഹരണം കരോന്തോവ പൂരേഹീതി വദതി. **പുത്തദാരേസൂ**തി പുത്തധീതരോ താവ പാപാ നിവാരേത്വാ കല്യാണേ നിവേസേന്തോ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേന്തോ വയപ്പത്തകാലേ പതിരൂപകുലവംസേന ആവാഹവിവാഹം കരോന്തോ സമയേ ധനം ദേന്തോ പുത്തേസു ധമ്മം ചരതി നാമ, ഭരിയം സമ്മാനേന്തോ അനവമാനേന്തോ അനതിചരന്തോ ഇസ്സരിയം വോസ്സജ്ജേന്തോ അലങ്കാരം അനുപ്പദേന്തോ ദാരേസു ധമ്മം ചരതി നാമ. **മിത്താമച്ചേസൂ**തി മിത്താമച്ചേ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സങ്ഗണ്ഹന്തോ അവിസംവാദേന്തോ എതേസു ധമ്മം ചരതി നാമ. **വാഹനേസു ബലേസു ചാ**തി ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം വാഹനാനം ബലകായസ്സ ച ദാതബ്ബയുത്തകം ദേന്തോ സക്കാരം കരോന്തോ ഹത്ഥിഅസ്സാദയോ മഹല്ലകകാലേ കമ്മേസു അയോജേന്തോ തേസു ധമ്മം ചരതി നാമ.

ഗാമേസു നിഗമേസു ചാതി ഗാമനിഗമവാസിനോ ദണ്ഡബലീഹി അപീളേന്തോവ തേസു ധമ്മം ചരതി നാമ. **രട്ഠേ ജനപദേസു ചാ**തി രട്ഠഞ്ച ജനപദഞ്ച അകാരണേന കിലമേന്തോ ഹിതചിത്തം അപച്ചുപട്ഠപേന്തോ തത്ഥ അധമ്മം ചരതി നാമ, അപീളേന്തോ പന ഹിതചിത്തേന ഫരന്തോ തത്ഥ ധമ്മം ചരതി നാമ. **സമണേ ബ്രാഹ്മണേസു ചാ**തി തേസം ചത്താരോ പച്ചയേ ദേന്തോവ

തേസു ധമ്മം ചരതി നാമ. **മിഗപക്ഖീസൂ**തി സബ്ബചതുപ്പദസകുണാനം അഭയം ദേന്തോ തേസു ധമ്മം ചരതി നാമ. **ധമ്മോ ചിണ്ണോ**തി സുചരിതധമ്മോ ചിണ്ണോ. **സുഖാവഹോ**തി തീസു കുലസമ്പദാസു ഛസു കാമസഗ്ഗേസു സുഖം ആവഹതി. **സുചിണ്ണേനാ**തി ഇധ ചിണ്ണേന കായസുചരിതാദിനാ സുചിണ്ണേന. **ദിവം പത്താ**തി ദേവലോകബ്രഹ്മലോകസങ്ഖാതം ദിവം ഗതാ, തത്ഥ ദിബ്ബസമ്പത്തിലാഭിനോ ജാതാ. **മാ ധമ്മം രാജ പാമദോ**തി തസ്മാ ത്വം, മഹാരാജ, ജീവിതം ജഹന്തോപി ധമ്മം മാ പമജ്ജീതി.

ഏവം ദസ ധമ്മചരിയഗാഥായോ വത്വാ ഉത്തരിപി ഓവദന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൪൯.''തഥേവ തേ വത്തപദാ, ഏസാവ അനുസാസനീ;
സപ്പഞ്ഞസേവീ കല്യാണീ, സമത്തം സാമ തം വിദൂ''തി.

തത്ഥ **തഥേവ തേ വത്തപദാ**തി ഇദം പുരിമനയേനേവ യോജേതബ്ബം. **സപ്പഞ്ഞസേവീ കല്യാണീ, സമത്തം സാമ തം വിദൂ**തി, മഹാരാജ, തം മയാ വുത്തം ഓവാദം ത്വം നിച്ചകാലം സപ്പഞ്ഞപുഗ്ഗലസേവീ കല്യാണഗുണസമന്നാഗതോ ഹുത്വാ സമത്തം പരിപുണ്ണം സാമം വിദൂ അത്തപച്ചക്ഖതോവ ജാനിത്വാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജാതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ആകാസഗങ്ഗം ഓതാരേന്തോ വിയ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ മഹാസക്കാരം അകാസി, സാധുകാരസഹസ്സാനി അദാസി. രാജാ തുട്ഠോ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ പുച്ഛി - ''ഭോന്തോ! അമച്ചാ മമ പുത്തേന തരുണജമ്ബുഫലസമാനതുണ്ഡേന ജമ്ബുകപണ്ഡിതേന ഏവം കഥേന്തേന കേന കത്തബ്ബം കിച്ചം കത''ന്തി. സേനാപതിനാ, ദേവാതി. ''തേന ഹിസ്സ സേനാപതിട്ഠാനം ദമ്മീ''തി ജമ്ബുകം ഠാനന്തരേ ഠപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ സേനാപതിട്ഠാനേ ഠത്വാ പിതു കമ്മാനി അകാസി. തിണ്ണം സകുണാനം മഹന്തോ സക്കാരോ അഹോസി. തയോപി ജനാ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസിംസു. മഹാസത്തസ്സോവാദേ ഠത്വാ രാജാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ സകുണാനം ആരോചേത്വാ ''സാമി, ജമ്ബുകസകുണ രാജാ തുമ്ഹാകം ഛത്തം ഉസ്സാപേതബ്ബം അകാസീ''തി വദിംസു. മഹാസത്തോ ''ന മയ്ഹം രജ്ജേനത്ഥോ, തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ രജ്ജം കാരേഥാ''തി മഹാജനം സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ''ഏവം വിനിച്ഛയം പവത്തേയ്യാഥാ''തി വിനിച്ഛയധമ്മം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. തസ്സോവാദോ ചത്താലീസ വസ്സസഹസ്സാനി പവത്തതി.

സത്ഥാ രഞ്ഞോ ഓവാദവസേന ഇമം ധമ്മദേസനം ദേസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, കുണ്ഡലിനീ ഉപ്പലവണ്ണാ, വേസ്സന്തരോ സാരിപുത്തോ, ജമ്ബുകസകുണോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തേസകുണജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൨൨] ൨. സരഭങ്ഗജാതകവണ്ണനാ

അലങ്കതാ കുണ്ഡലിനോ സുവത്ഥാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ പരിനിബ്ബാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാരിപുത്തത്ഥേരോ

തഥാഗതം ജേതവനേ വിഹരന്തം അത്തനോ പരിനിബ്ബാനം അനുജാനാപേത്വാ ഗന്ത്വാ നാളകഗാമകേ ജാതോവരകേ പരിനിബ്ബായി. തസ്സ പരിനിബ്ബുതഭാവം സുത്വാ സത്ഥാ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ വേളുവനേ വിഹാസി. തദാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഇസിഗിലിപസ്സേ കാളസിലായം വിഹരതി. സോ പന ഇദ്ധിബലേന കോടിപ്പത്തഭാവേന ദേവലോകചാരികഞ്ച ഉസ്സദനിരയചാരികഞ്ച ഗച്ഛതി. ദേവലോകേ ബുദ്ധസാവകാനം മഹന്തം ഇസ്സരിയം ദിസ്വാ ഉസ്സദനിരയേസു ച തിത്ഥിയസാവകാനം മഹന്തം ദുക്ഖം ദിസ്വാ മനുസ്സലോകം ആഗന്ത്വാ "അസുകോ ഉപാസകോ അസുകാ ച ഉപാസികാ അസുകസ്മിം നാമ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവന്തി, തിത്ഥിയസാവകേസു അസുകോ ച അസുകാ ച നിരയാദീസു അസുകഅപായേ നാമ നിബ്ബത്താ"തി മനുസ്സാനം കഥേസി. മനുസ്സാ സാസനേ പസീദന്തി, തിത്ഥിയേ പരിവജ്ജേന്തി. ബുദ്ധസാവകാനം സക്കാരോ മഹന്തോ അഹോസി, തിത്ഥിയാനം പരിഹായതി.

തേ ഥേരേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ "ഇമസ്മിം ജീവന്തേ അമ്ഹാകം ഉപട്ഠാകാ ഭിജ്ജന്തി, സക്കാരോ ച പരിഹായതി, മാരാപേസ്സാമ ന"ന്തി ഥേരസ്സ മാരണത്ഥം സമണഗുത്തകസ്സ നാമ ചോരസ്സ സഹസ്സം അദംസു. സോ "ഥേരം മാരേസ്സാമീ"തി മഹന്തേന പരിവാരേന സദ്ധിം കാളസിലം അഗമാസി. ഥേരോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാവ ഇദ്ധിയാ ഉപ്പതിത്വാ പക്കാമി. ചോരോ തം ദിവസം ഥേരം അദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ പുനദിവസേപീതി ഛ ദിവസേ അഗമാസി. ഥേരോപി തഥേവ ഇദ്ധിയാ പക്കാമി. സത്തമേ പന ദിവസേ ഥേരസ്സ പുബ്ബേ കതം അപരാപരിയവേദനീയകമ്മം ഓകാസം ലഭി. സോ കിര പുബ്ബേ ഭരിയായ വചനം ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ മാരേതുകാമോ യാനകേന അരഞ്ഞം നേത്വാ ചോരാനം ഉട്ഠിതാകാരം കത്വാ മാതാപിതരോ പോഥേസി പഹരി. തേ ചക്ഖുദുബ്ബലതായ രൂപദസ്സനരഹിതാ തം അത്തനോ പുത്തം അസഞ്ജാനന്താ "ചോരാ ഏവ ഏതേ"തി സഞ്ഞായ, "താത, അസുകാ നാമ ചോരാ നോ ഘാതേന്തി, ത്വം പടിക്കമാഹീ"തി തസ്സേവത്ഥായ പരിദേവിംസു. സോ ചിന്തേസി - "ഇമേ മയാ പോഥിയമാനാപി മയ്ഹം യേവത്ഥായ പരിദേവന്തി, അയുത്തം കമ്മം കരോമീ"തി. അഥ നേ അസ്സാസേത്വാ ചോരാനം പലായനാകാരം ദസ്സേത്വാ തേസം ഹത്ഥപാദേ സമ്ബാഹിത്വാ "അമ്മ , താതാ, മാ ഭായിത്ഥ, ചോരാ പലാതാ"തി വത്വാ പുന അത്തനോ ഗേഹമേവ ആനേസി. തം കമ്മം ഏത്തകം കാലം ഓകാസം അലഭിത്വാ ഭസ്മപടിച്ഛന്നോ അങ്ഗാരരാസി വിയ ഠത്വാ ഇമം അന്തിമസരീരം ഉപധാവിത്വാ ഗണ്ഹി. യഥാ ഹി പന സുനഖലുദ്ദകേന മിഗം ദിസ്വാ സുനഖോ വിസ്സജ്ജിതോ മിഗം അനുബന്ധിത്വാ യസ്മിം ഠാനേ പാപുണാതി, തസ്മിംയേവ ഗണ്ഹാതി, ഏവം ഇദം കമ്മം യസ്മിം ഠാനേ ഓകാസം ലഭതി, തസ്മിം വിപാകം ദേതി, തേന മുത്തോ നാമ നത്ഥി.

ഥേരോ അത്തനാ കതകമ്മസ്സ ആകഡ്ഢിതഭാവം ഞത്വാ ന അപഗച്ഛി. ഥേരോ തസ്സ നിസ്സന്ദേന ആകാസേ ഉപ്പതിതും നാസക്ഖി. നന്ദോപനന്ദദമനസമത്ഥവേജയന്തകമ്പനസമത്ഥാപിസ്സ ഇദ്ധി കമ്മബലേന ദുബ്ബലതം പത്താ. ചോരോ ഥേരം ഗഹേത്വാ ഥേരസ്സ അട്ഠീനി തണ്ഡുലകണമത്താനി കരോന്തോ ഭിന്ദിത്വാ സഞ്ചുണ്ണേത്വാ പലാലപിട്ഠികകരണം നാമ കത്വാ "മതോ"തി സഞ്ഞായ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബപിട്ഠേ ഖിപിത്വാ സപരിവാരോ പക്കാമി. ഥേരോ സതിം പടിലഭിത്വാ "സത്ഥാരം പസ്സിത്വാ പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ സരീരം ഝാനവേഠനേന വേഠേത്വാ ഥിരം

കത്വാ ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേന സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, ആയുസങ്ഖാരോ മേ ഓസ്സട്ഠോ, പരിനിബ്ബായിസ്സാമീ"തി ആഹ. "പരിനിബ്ബായിസ്സസി, മോഗ്ഗല്ലാന"ആതി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. "കത്ഥ ഗന്ത്വാ പരിനിബ്ബായിസ്സസീ"തി. "കാളസിലാപട്ടേ, ഭന്തേ"തി. തേന ഹി, മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മം മയ്ഹം കഥേത്വാ യാഹി, താദിസസ്സ സാവകസ്സ ഇദാനി ദസ്സനം നത്ഥീതി. സോ "ഏവം കരിസ്സാമി, ഭന്തേ"തി സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ താലപ്പമാണം ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പരിനിബ്ബാനദിവസേ സാരിപുത്തത്ഥേരോ വിയ നാനപ്പകാരാ ഇദ്ധിയോ കത്വാ ധമ്മം കഥേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ കാളസിലായം അടവിയം പരിനിബ്ബായി.

തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഛ ദേവലോകാ ഏകകോലാഹലാ അഹേസും, "അമ്ഹാകം കിര ആചരിയോ പരിനിബ്ബുതോ"തി ദിബ്ബഗന്ധമാലാവാസധൂമചന്ദനചുണ്ണാനി ചേവ നാനാദാരൂനി ച ഗഹേത്വാ ആഗമിംസു, ഏകൂനസതരതനചന്ദനചിതകാ അഹോസി. സത്ഥാ ഥേരസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ സരീരനിക്ഖേപം കാരേസി. ആളാഹനസ്സ സമന്തതോ യോജനമത്തേ പദേസേ പുപ്ഫവസ്സം വസ്സി. ദേവാനം അന്തരേ മനുസ്സാ, മനുസ്സാനം അന്തരേ ദേവാ അഹേസും. യഥാക്കമേന ദേവാനം അന്തരേ യക്ഖാ തിട്ഠന്തി, യക്ഖാനം അന്തരേ ഗന്ധബ്ബാ തിട്ഠന്തി, ഗന്ധബ്ബാനം അന്തരേ നാഗാ തിട്ഠന്തി, നാഗാനം അന്തരേ വേനതേയ്യാ തിട്ഠന്തി, വേനതേയ്യാനം അന്തരേ കിന്നരാ തിട്ഠന്തി, കിന്നരാനം അന്തരേ ഛത്താ തിട്ഠന്തി, ഛത്താനം അന്തരേ സുവണ്ണചാമരാ തിട്ഠന്തി, തേസം അന്തരേ ധജാ തിട്ഠന്തി, തേസം അന്തരേ പടാകാ തിട്ഠന്തി. സത്ത ദിവസാനി സാധുകീളം കീളിംസു. സത്ഥാ ഥേരസ്സ ധാതും ഗാഹാപേത്വാ വേളുവനദ്വാരകോട്ഠകേ ചേതിയം കാരാപേസി. തദാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ തഥാഗതസ്സ സന്തികേ അപരിനിബ്ബുതത്താ ബുദ്ധാനം സന്തികാ മഹന്തം സമ്മാനം ന ലഭി, മോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ പന ബുദ്ധാനം സമീപേ പരിനിബ്ബുതത്താ മഹാസമ്മാനം ലഭീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ മോഗ്ഗല്ലാനോ മമ സന്തികാ സമ്മാനം ലഭതി, പുബ്ബേപി ലഭിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പുരോഹിതസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ ദസമാസച്ചയേന പച്ചൂസസമയേ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമി. തസ്മിം ഖണേ ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ സബ്ബാവുധാനി പജ്ജലിംസു. പുരോഹിതോ പുത്തസ്സ ജാതക്ഖണേ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ ആകാസം ഓലോകേന്തോ നക്ഖത്തയോഗം ദിസ്വാ "ഇമിനാ നക്ഖത്തേന ജാതത്താ ഏസോ കുമാരോ സകലജമ്ബുദീപേ ധനുഗ്ഗഹാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ കാലസ്സേവ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രാജാനം സുഖസയിതഭാവം പുച്ഛി. "കുതോ മേ, ആചരിയ, സുഖം, അജ്ജ സകലനിവേസനേ ആവുധാനി പജ്ജലിതാനീ"തി വുത്തേ "മാ ഭായി, ദേവ, ന തുമ്ഹാകം നിവേസനേയേവ, സകലനഗരേപി പജ്ജലിംസുയേവ, അജ്ജ അമ്ഹാകം ഗേഹേ കുമാരസ്സ ജാതത്താ ഏവം അഹോസീ"തി. "ആചരിയ, ഏവം ജാതകുമാരസ്സ പന കിം ഭവിസ്സതീ"തി? "ന കിഞ്ചി, മഹാരാജ, സോ പന സകലജമ്ബുദീപേ ധനുഗ്ഗഹാനം അഗ്ഗോ ഭവിസ്സതീ"തി. "സാധു, ആചരിയ, തേന ഹി നം പടിജഗ്ഗിത്വാ വയപ്പത്തകാലേ

അമ്ഹാകം ദസ്സേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഖീരമൂലം താവ സഹസ്സം ദാപേസി. പുരോഹിതോ തം ഗഹേത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാ ദത്വാ പുത്തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ജാതക്ഖണേ ആവുധാനം പജ്ജലിതത്താ "ജോതിപാലോ"തിസ്സ നാമം അകാസി.

സോ മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢമാനോ സോളസവസ്സകാലേ ഉത്തമരൂപധരോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ സരീരസമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ, "താത, തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആചരിയഭാഗം ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ സിപ്പം പട്ഠപേത്വാ സത്താഹേനേവ നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. അഥസ്സ ആചരിയോ തുസ്സിത്വാ അത്തനോ സന്തകം ഖഗ്ഗരതനം സന്ധിയുത്തം മേണ്ഡകസിങ്ഗധനും സന്ധിയുത്തം തൂണീരം അത്തനോ സന്നാഹകഞ്ചുകം ഉണ്ഹീസഞ്ച ദത്വാ "താത ജോതിപാല, അഹം മഹല്ലകോ, ഇദാനി ത്വം ഇമേ മാണവകേ സിക്ഖാപേഹീ"തി പഞ്ചസതമാണവകേപി തസ്സേവ നിയ്യാദേസി. ബോധിസത്തോ സബ്ബം ഉപകരണം ഗഹേത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിമേവ ആഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം വന്ദിത്വാ ഠിതം പിതാ അവോച "ഉഗ്ഗഹിതം തേ, താത, സിപ്പ"ന്തി. "ആമ, താതാ"തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ "പുത്തോ മേ , ദേവ, സിപ്പം സിക്ഖിത്വാ ആഗതോ, കിം കരോതൂ"തി ആഹ. "ആചരിയ, അമ്ഹേ ഉപട്ഠഹതൂ"തി. "പരിബ്ബയമസ്സ ജാനാഥ, ദേവാ"തി. "സോ ദേവസികം സഹസ്സം ലഭതൂ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ കുമാരം പക്കോസാപേത്വാ "താത, രാജാനം ഉപട്ഠഹാ"തി ആഹ. സോ തതോ പട്ഠായ ദേവസികം സഹസ്സം ലഭിത്വാ രാജാനം ഉപട്ഠഹി.

രാജപാദമൂലികാ ഉജ്ഝായിംസു - "മയം ജോതിപാലേന കതകമ്മം ന പസ്സാമ, ദേവസികം സഹസ്സം ഗണ്ഹാതി, മയമസ്സ സിപ്പം പസ്സിതുകാമാ"തി. രാജാ തേസം വചനം സുത്വാ പുരോഹിതസ്സ കഥേസി. പുരോഹിതോ "സാധു, ദേവാ"തി പുത്തസ്സാരോചേസി. സോ "സാധു, താത, ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ ദസ്സേസ്സാമി സിപ്പം, അപിച രാജാ അത്തനോ വിജിതേ ധനുഗ്ഗഹേ സന്നിപാതാപേതൂ"തി ആഹ. പുരോഹിതോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ധനുഗ്ഗഹേ സന്നിപാതാപേസി. സട്ഠിസഹസ്സാ ധനുഗ്ഗഹാ സന്നിപതിംസു. രാജാ തേസം സന്നിപതിതഭാവം ഞത്വാ "നഗരവാസിനോ ജോതിപാലസ്സ സിപ്പം പസ്സന്തൂ"തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ രാജങ്ഗണം സജ്ജാപേത്വാ മഹാജനപരിവുതോ പല്ലങ്കവരേ നിസീദിത്വാ ധനുഗ്ഗഹേ പക്കോസാപേത്വാ "ജോതിപാലോ ആഗച്ഛതൂ"തി പേസേസി. സോ ആചരിയേന ദിന്നാനി ധനുതൂണീരസന്നാഹകഞ്ചുകഉണ്ഹീസാനി നിവാസനന്തരേ ഠപേത്വാ ഖഗ്ഗം ഗാഹാപേത്വാ പകതിവേസേന രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി.

ധനുഗ്ഗഹാ "ജോതിപാലോ കിര ധനുസിപ്പം ദസ്സേതും ആഗതോ, ധനും അഗ്ഗഹേത്വാ പന ആഗതത്താ അമ്ഹാകം ഹത്ഥതോ ധനും ഗഹേതുകാമോ ഭവിസ്സതി , നാസ്സ ദസ്സാമാ"തി കതികം കരിംസു. രാജാ ജോതിപാലം ആമന്തേത്വാ "സിപ്പം ദസ്സേഹീ"തി ആഹ. സോ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ അന്തോസാണിയം ഠിതോ സാടകം അപനേത്വാ സന്നാഹകഞ്ചുകം പവേസേത്വാ ഉണ്ഹീസം സീസേ പടിമുഞ്ചിത്വാ മേണ്ഡകസിങ്ഗധനുമ്ഹി പവാലവണ്ണം ജിയം

ആരോപേത്വാ തൂണീരം പിട്ഠേ ബന്ധിത്വാ ഖഗ്ഗം വാമതോ കത്വാ വജിരഗ്ഗം നാരാചം നഖപിട്ഠേന പരിവത്തേത്വാ സാണിം വിവരിത്വാ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ അലങ്കതനാഗകുമാരോ വിയ നിക്ഖമിത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ അപചിതിം ദസ്സേത്വാ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ മഹാജനാ വഗ്ഗന്തി നദന്തി അപ്ഫോടേന്തി സേളേന്തി. രാജാ ''ദസ്സേഹി, ജോതിപാല, സിപ്പ''ന്തി ആഹ. ദേവ, തുമ്ഹാകം ധനുഗ്ഗഹേസു അക്ഖണവേധിവാലവേധിസരവേധിസദ്ദവേധിനോ ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹേ പക്കോസാപേഹീതി. അഥ രാജാ പക്കോസാപേസി.

മഹാസത്തോ രാജങ്ഗണേ ചതുരസ്സപരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ മണ്ഡലം കത്വാ ചതൂസു കണ്ണേസു ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹേ ഠപേത്വാ ഏകേകസ്സ തിംസ തിംസ കണ്ഡസഹസ്സാനി ദാപേത്വാ ഏകേകസ്സ സന്തികേ ഏകേകം കണ്ഡദായകം ഠപേത്വാ സയം വജിരഗ്ഗം നാരാചം ഗഹേത്വാ മണ്ഡലമജ്ഝേ ഠത്വാ ''മഹാരാജ, ഇമേ ചത്താരോ ധനുഗ്ഗഹാ ഏകപ്പഹാരേനേവ സരേ ഖിപിത്വാ മം വിജ്ഝന്തു, അഹം ഏതേഹി ഖിത്തകണ്ഡാനി നിവാരേസ്സാമീ''തി ആഹ. രാജാ ''ഏവം കരോഥാ''തി ആണാപേസി. ധനുഗ്ഗഹാ ആഹംസു, ''മഹാരാജ, മയം അക്ഖണവേധിവാലവേധിസരവേധിസദ്ദവേധിനോ, ജോതിപാലോ തരുണദാരകോ, ന മയം വിജ്ഝിസ്സാമാ''തി. മഹാസത്തോ ''സചേ സക്കോഥ, വിജ്ഝഥ മ''ന്തി ആഹ. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകപ്പഹാരേനേവ കണ്ഡാനി ഖിപിംസു. മഹാസത്തോ താനി നാരാചേന പഹരിത്വാ യഥാ വാ തഥാ വാ ന പാതേസി, ബോധികോട്ഠകം പന പരിക്ഖിപന്തോ വിയ താലേന താലം, വാലേന വാലം, ദണ്ഡകേന ദണ്ഡകം, വാജേന വാജം അനതിക്കമന്തോ ഖിപിത്വാ സരഗബ്ഭം അകാസി. ധനുഗ്ഗഹാനം കണ്ഡാനി ഖീണാനി. സോ തേസം കണ്ഡഖീണഭാവം ഞത്വാ സരഗബ്ഭം അവിനാസേന്തോവ ഉപ്പതിത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ അട്ഠാസി. മഹാജനോ ഉന്നാദേന്തോ വഗ്ഗന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ സേളേന്തോ അച്ഛരം പഹരന്തോ മഹാകോലാഹലം കത്വാ വത്ഥാഭരണാദീനി ഖിപി. ഏവം ഏകരാസിഭൂതം അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖ്യം ധനം അഹോസി.

അഥ നം രാജാ പുച്ഛി - ''കിം സിപ്പം നാമേതം ജോതിപാലാ''തി? സരപടിബാഹനം നാമ, ദേവാതി. അഞ്ഞേ ഏതം ജാനന്താ അത്ഥീതി. സകലജമ്ബുദീപേ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ നത്ഥി, ദേവാതി. അപരം ദസ്സേഹി, താതാതി. ദേവ, ഏതേ താവ ചതൂസു കണ്ണേസു ഠത്വാ ചത്താരോപി ജനാ മം വിജ്ഝിതും ന സക്ഖിംസു, അഹം പനേതേ ചതൂസു കണ്ണേസു ഠിതേ ഏകേനേവ സരേന വിജ്ഝിസ്സാമീതി. ധനുഗ്ഗഹാ ഠാതും ന ഉസ്സഹിംസു. മഹാസത്തോ ചതൂസു കണ്ണേസു ചതസ്സോ കദലിയോ ഠപാപേത്വാ നാരാചപുങ്ഖേ രത്തസുത്തകം ബന്ധിത്വാ ഏകം കദലിം സന്ധായ ഖിപി. നാരാചോ തം കദലിം വിജ്ഝിത്വാ തതോ ദുതിയം, തതോ തതിയം, തതോ ചതുത്ഥം, തതോ പഠമം വിദ്ധമേവ വിജ്ഝിത്വാ പുന തസ്സ ഹത്ഥേയേവ പതിട്ഠഹി. കദലിയോ സുത്തപരിക്ഖിത്താ അട്ഠംസു. മഹാജനോ ഉന്നാദസഹസ്സാനി പവത്തേസി. രാജാ ''കിം സിപ്പം നാമേതം, താതാ''തി? ചക്കവിദ്ധം നാമ, ദേവാതി. അപരമ്പി ദസ്സേഹി, താതാതി. മഹാസത്തോ സരലട്ഠിം നാമ, സരരജ്ജും നാമ, സരവേധിം നാമ ദസ്സേസി, സരപാസാദം നാമ, സരസോപാനം നാമ, സരമണ്ഡപം നാമ, സരപാകാരം നാമ, സരപോക്ഖരണിം നാമ അകാസി, സരപദുമം നാമ പുപ്ഫാപേസി, സരവസ്സം നാമ വസ്സാപേസി. ഇതി അഞ്ഞേഹി അസാധാരണാനി ഇമാനി ദ്വാദസ

സിപ്പാനി ദസ്സേത്വാ പുന അഞ്ഞേഹി അസാധാരണേയേവ സത്ത മഹാകായേ പദാലേസി, അട്ഠങ്ഗുലബഹലം ഉദുമ്ബരപദരം വിജ്ഝി, ചതുരങ്ഗുലബഹലം അസനപദരം, ദ്വങ്ഗുലബഹലം തമ്ബപട്ടം, ഏകങ്ഗുലബഹലം അയപട്ടം, ഏകാബദ്ധം ഫലകസതം വിനിവിജ്ഝിത്വാ പലാലസകടവാലുകസകടപദരസകടാനം പുരിമഭാഗേന സരം ഖിപിത്വാ പച്ഛാഭാഗേന നിക്ഖമാപേസി, പച്ഛാഭാഗേന സരം ഖിപിത്വാ പുരിമഭാഗേന നിക്ഖമാപേസി, ഉദകേ ചതുഉസഭം, ഥലേ അട്ഠഉസഭട്ഠാനം കണ്ഡം പേസേസി. വാതിങ്ഗണസഞ്ഞായ ഉസഭമത്തകേ വാലം വിജ്ഝി. ബോധിസത്തോ സരേ ഖിപിത്വാ ആകാസേ സരപാസാദാദീനി കത്വാ പുന ഏകേന സരേന തേ സരേ പാതേന്തോ ഭങ്ഗവിഭങ്ഗേ അകാസീതി "സരഭങ്ഗോ"തി നാമ പഞ്ഞാതോ. തസ്സ ഏത്തകാനി സിപ്പാനി ദസ്സേന്തസ്സേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ.

അഥസ്സ രാജാ സേനാപതിട്ഠാനം പടിജാനിത്വാ "ജോതിപാല, അജ്ജ വികാലോ, സ്വേ ത്വം സേനാപതിട്ഠാനം സക്കാരം ഗണ്ഹിസ്സസി, കേസമസ്സും കാരേത്വാ ന്ഹത്വാ ഏഹീ"തി തം ദിവസം പരിബ്ബയത്ഥായ സതസഹസ്സം അദാസി. മഹാസത്തോ "ഇമിനാ മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥീ"തി അട്ഠാരസകോടിസങ്ഖ്യം ധനം സാമികാനഞ്ഞേവ ദത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ന്ഹായിതും നദിം ഗന്ത്വാ കേസമസ്സും കാരേത്വാ ന്ഹത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതോ അനോപമായ സിരിയാ നിവേസനം പവിസിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ സിരിസയനം അഭിരുയ്ഹ നിപന്നോ ദ്വേ യാമേ സയിത്വാ പച്ഛിമയാമേ പബുദ്ധോ ഉട്ഠായ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ സയനപിട്ഠേ നിസിന്നോവ അത്തനോ സിപ്പസ്സ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനം ഓലോകേന്തോ "മമ സിപ്പസ്സ ആദിതോവ പരമാരണം പഞ്ഞായതി, മജ്ഝേ കിലേസപരിഭോഗോ, പരിയോസാനേ നിരയമ്ഹി പടിസന്ധി, പാണാതിപാതോ കിലേസപരിഭോഗേസു ച അധിമത്തപ്പമാദോ നിരയേ പടിസന്ധിം ദേതി, രഞ്ഞാ മയ്ഹം മഹന്തം സേനാപതിട്ഠാനം ദിന്നം, മഹന്തം മേ ഇസ്സരിയം ഭവിസ്സതി, ഭരിയാ ച പുത്തധീതരോ ച ബഹൂ ഭവിസ്സന്തി. കിലേസവത്ഥു ഖോ പന വേപുല്ലഗതം ദുച്ചജം ഹോതി, ഇദാനേവ നിക്ഖമിത്വാ ഏകകോവ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതും യുത്തം മയ്ഹ"ന്തി മഹാസയനതോ ഉട്ഠായ കഞ്ചി അജാനാപേന്തോ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഏകകോവ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഗോധാവരിനദീതീരേ തിയോജനികം കപിട്ഠവനം സന്ധായ പായാസി.

തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ സക്കോ വിസ്സകമ്മം പക്കോസാപേത്വാ "താത, ജാതിപാലോ അഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, മഹാസമാഗമോ ഭവിസ്സതി, ഗോധാവരിനദീതീരേ കപിട്ഠവനേ അസ്സമം മാപേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദേഹീ"തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. മഹാസത്തോ തം ഠാനം പത്വാ ഏകപദികമഗ്ഗം ദിസ്വാ "പബ്ബജിതാനം വസനട്ഠാനേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി തേന മഗ്ഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ കഞ്ചി അപസ്സന്തോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദിസ്വാ "സക്കോ ദേവരാജാ മമ നിക്ഖന്തഭാവം അഞ്ഞാസി മഞ്ഞേ"തി ചിന്തേത്വാ സാടകം അപനേത്വാ രത്തവാകചിരം നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച അജിനചമ്മം ഏകംസഗതം അകാസി, ജടാമണ്ഡലം ബന്ധിത്വാ ഖാരികാജം അംസേ കത്വാ കത്തരദണ്ഡം ഗഹേത്വാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ചങ്കമം ആരുയ്ഹ കതിപയവാരേ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജാസിരിയാ വനം ഉപസോഭയമാനോ കസിണപരികമ്മം കത്വാ പബ്ബജിതതോ സത്തമേ ദിവസേ

അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ച അഭിഞ്ഞായോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഹാരോ ഏകകോവ വിഹാസി. മാതാപിതരോ മിത്തസുഹജ്ജാദയോ ഞാതിവഗ്ഗാപിസ്സ തം അപസ്സന്താ രോദന്താ പരിദേവന്താ വിചരന്തി.

അഥേകോ വനചരകോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ കപിട്ഠകഅസ്സമപദേ നിസിന്നം മഹാസത്തം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ തസ്സ മാതാപിതൂനം ആരോചേസി. തേ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു. രാജാ ''ഏഥ നം പസ്സിസ്സാമാ''തി തസ്സ മാതാപിതരോ ഗഹേത്വാ മഹാജനപരിവുതോ വനചരകേന ദേസിതേന മഗ്ഗേന ഗോധാവരിനദീതീരം പാപുണി. ബോധിസത്തോ നദീതീരം ആഗന്ത്വാ ആകാസേ നിസിന്നോ ധമ്മം ദേസേത്വാ തേ സബ്ബേ അസ്സമപദം പവേസേത്വാ തത്രാപി തേസം ആകാസേ നിസിന്നോവ കാമേസു ആദീനവം പകാസേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. രാജാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബേവ പബ്ബജിംസു. ബോധിസത്തോ ഇസിഗണപരിവുതോ തത്ഥേവ വസി. അഥസ്സ തത്ഥ വസനഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി. അഞ്ഞേപി രാജാനോ രട്ഠവാസീഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു, സമാഗമോ മഹാ അഹോസി. അനുപുബ്ബേന അനേകസതസഹസ്സപരിസാ അഹേസും. യോ കാമവിതക്കം വാ ബ്യാപാദവിതക്കം വാ വിഹിംസാവിതക്കം വാ വിതക്കേതി, മഹാസത്തോ ഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേതി, കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖതി. തസ്സോവാദേ ഠത്വാ അട്ഠ സമാപത്തിയോ ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനനിപ്ഫത്തിം പത്താ സാലിസ്സരോ മേണ്ഡിസ്സരോ പബ്ബതോ കാളദേവിലോ കിസവച്ഛോ അനുസിസ്സോ നാരദോതി സത്ത ജേട്ഠന്തേവാസിനോ അഹേസും. അപരഭാഗേ കപിട്ഠകഅസ്സമോ പരിപൂരി. ഇസിഗണസ്സ വസനോകാസോ നപ്പഹോതി.

അഥ മഹാസത്തോ സാലിസ്സരം ആമന്തേത്വാ ''സാലിസ്സര, അയം അസ്സമോ ഇസിഗണസ്സ നപ്പഹോതി, ത്വം ഇമം ഇസിഗണം ഗഹേത്വാ മജ്ഝരഞ്ഞോ വിജിതേ കലപ്പചുല്ലകനിഗമം ഉപനിസ്സായ വസാഹീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അനേകസഹസ്സം ഇസിഗണം ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി. മനുസ്സേസു ആഗന്ത്വാ പബ്ബജന്തേസു പുന അസ്സമോ പരിപൂരി. ബോധിസത്തോ മേണ്ഡിസ്സരം ആമന്തേത്വാ, ''മേണ്ഡിസ്സര, ത്വം ഇമം ഇസിഗണം ആദായ സുരട്ഠജനപദസ്സ സീമന്തരേ സാതോദികാ നാമ നദീ അത്ഥി, തസ്സാ തീരേ വസാഹീ''തി ഉയ്യോജേസി, പുന കപിട്ഠകഅസ്സമോ പരിപൂരി. ഏതേനുപായേന തതിയവാരേ പബ്ബതം ആമന്തേത്വാ ''പബ്ബത, ത്വം മഹാഅടവിയം അഞ്ജനപബ്ബതോ നാമ അത്ഥി, തം ഉപനിസ്സായ വസാഹീ''തി പേസേസി. ചതുത്ഥവാരേ കാളദേവിലം ആമന്തേത്വാ ''കാളദേവില, ത്വം ദക്ഖിണപഥേ അവന്തിരട്ഠേ ഘനസേലപബ്ബതോ നാമ അത്ഥി, തം ഉപനിസ്സായ വസാഹീ''തി പേസേസി. പുന കപിട്ഠകഅസ്സമോ പരിപൂരി, പഞ്ചസു ഠാനേസു അനേകസതസഹസ്സഇസിഗണോ അഹോസി. കിസവച്ഛോ പന മഹാസത്തം ആപുച്ഛിത്വാ ദണ്ഡകിരഞ്ഞോ വിജിതേ കുമ്ഭവതിനഗരം നാമ അത്ഥി, തം ഉപനിസ്സായ ഉയ്യാനേ വിഹാസി. നാരദോ മജ്ഝിമദേസേ അഞ്ജനഗിരിനാമകേ പബ്ബതജാലന്തരേ വിഹാസി. അനുസിസ്സോ പന മഹാസത്തസ്സ സന്തികേവ അഹോസി.

തസ്മിം കാലേ ദണ്ഡകിരാജാ ഏകം ലദ്ധസക്കാരം ഗണികം ഠാനാ ചാവേസി. സാ അത്തനോ ധമ്മതായ വിചരന്തീ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ കിസവച്ഛതാപസം ദിസ്വാ "അയം കാളകണ്ണീ ഭവിസ്സതി, ഇമസ്സ സരീരേ കലിം പവാഹേത്വാ ന്ഹത്വാ ഗമിസ്സാമീ"തി ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ സബ്ബപഠമം തസ്സൂപരി ബഹലഖേളം നിട്ഠുഭന്തീ കിസവച്ഛതാപസസ്സ ജടന്തരേ നിട്ഠുഭിത്വാ ദന്തകട്ഠമ്പിസ്സ സീസേയേവ ഖിപിത്വാ സയം സീസം ന്ഹായിത്വാ ഗതാ. രാജാപി തം സരിത്വാ പുന പാകതികമേവ അകാസി. സാ മോഹമൂള്ഹാ ഹുത്വാ "കാളകണ്ണിസരീരേ കലിം പവാഹേത്വാ മമ്പി രാജാ പുന ഠാനേ ഠപേതി മയാ യസോ ലദ്ധോ"തി സഞ്ഞമകാസി. തതോ നചിരസ്സേവ രാജാ പുരോഹിതം ഠാനതോ ചാവേസി. സോ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ത്വം കേന കാരണേന പുന ഠാനം ലഭസീ"തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സാ "രാജുയ്യാനേ കാളകണ്ണിസരീരേ കലിസ്സ പവാഹിതത്താ"തി ആരോചേസി. പുരോഹിതോ ഗന്ത്വാ തഥേവ തസ്സ സരീരേ കലിം പവാഹേസി, തമ്പി രാജാ പുന ഠാനേ ഠപേസി. അഥസ്സ അപരഭാഗേ പച്ചന്തോ കുപ്പി. സോ സേനങ്ഗപരിവുതോ യുദ്ധായ നിക്ഖമി. അഥ നം മോഹമൂള്ഹോ പുരോഹിതോ, "മഹാരാജ, കിം തുമ്ഹേ ജയം ഇച്ഛഥ, ഉദാഹു പരാജയ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ജയ"ന്തി വുത്തേ - "തേന ഹി രാജുയ്യാനേ കാളകണ്ണീ വസതി, തസ്സ സരീരേ കലിം പവാഹേത്വാ യാഹീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ "യേ മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തി, തേ ഉയ്യാനേ കാളകണ്ണിസരീരേ കലിം പവാഹേന്തൂ"തി വത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ സബ്ബപഠമം സയമേവ തസ്സ ജടന്തരേ ഖേളം നിട്ഠുഭിത്വാ ദന്തകട്ഠഞ്ച ഖിപിത്വാ സീസം ന്ഹായി. ബലകായോപിസ്സ തഥാ അകാസി.

തസ്മിം പക്കന്തേ സേനാപതി ഗന്ത്വാ താപസം ദിസ്വാ ദന്തകട്ഠാദീനി നീഹരിത്വാ സാധുകം ന്ഹാപേത്വാ "ഭന്തേ, രഞ്ഞോ കിം ഭവിസ്സതീ"തി പുച്ഛി. ആവുസോ മയ്ഹം മനോപദോസോ നത്ഥി, ദേവതാ പന കുപിതാ ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ സകലരട്ഠം അരട്ഠം കരിസ്സന്തി, ത്വം പുത്തദാരം ഗഹേത്വാ സീഘം പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ യാഹീതി. സോ ഭീതതസിതോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി, രാജാ തസ്സ വചനം ന ഗണ്ഹി. സോ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പുത്തദാരം ആദായ പലായിത്വാ അഞ്ഞം രട്ഠം അഗമാസി. സരഭങ്ഗസത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ ദ്വേ തരുണതാപസേ പേസേത്വാ "കിസവച്ഛം മഞ്ചസിവികായ ആനേഥാ"തി ആകാസേന ആണാപേസി. രാജാ യുജ്ഝിത്വാ ചോരേ ഗഹേത്വാ നഗരമേവ പച്ചാഗമി. തസ്മിം ആഗതേ ദേവതാ പഠമം ദേവം വസ്സാപേസും, വസ്സോഘേന സബ്ബകുണപേസു അവഹടേസു സുദ്ധവാലുകവസ്സം വസ്സി, സുദ്ധവാലുകമത്ഥകേ ദിബ്ബപുപ്ഫവസ്സം വസ്സി, ദിബ്ബപുപ്ഫമത്ഥകേ മാസകവസ്സം, മാസകമത്ഥകേ കഹാപണവസ്സം, കഹാപണമത്ഥകേ ദിബ്ബാഭരണവസ്സം വസ്സി, മനുസ്സാ സോമനസ്സപ്പത്താ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാഭരണാനി ഗണ്ഹിതും ആരഭിംസു. അഥ നേസം സരീരേ സമ്പജ്ജലിതം നാനപ്പകാരം ആവുധവസ്സം വസ്സി, മനുസ്സാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിജ്ജിംസു. അഥ നേസം ഉപരി മഹന്തമഹന്താ വീതച്ചിതങ്ഗാരാ പതിംസു , തേസം ഉപരി മഹന്തമഹന്താനി പജ്ജലിതപബ്ബതകൂടാനി പതിംസു, തേസം ഉപരി സട്ഠിഹത്ഥട്ഠാനം പൂരയന്തം സുഖുമവാലുകവസ്സം വസ്സി. ഏവം സട്ഠിയോജനട്ഠാനം അരട്ഠം അഹോസി, തസ്സ ഏവം അരട്ഠഭാവോ സകലജമ്ബുദീപേ പഞ്ഞായി.

അഥ തസ്സ രട്ഠസ്സ അനന്തരരട്ഠാധിപതിനോ കാലിങ്ഗോ, അട്ഠകോ, ഭീമരഥോതി തയോ രാജാനോ ചിന്തയിംസു - “പുബ്ബേ ബാരാണസിയം കലാബുകാസികരാജാ ഖന്തിവാദിതാപസേ അപരജ്ഝിത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോതി സൂയതി, തഥാ “നാളികേരരാജാ താപസേ സുനഖേഹി ഖാദാപേത്വാ, സഹസ്സബാഹു അജ്ജുനോ ച അങ്ഗീരസേ അപരജ്ഝിത്വാ, ഇദാനി ദണ്ഡകിരാജാ കിസവച്ഛേ അപരജ്ഝിത്വാ സഹ രട്ഠേന വിനാസം പത്തോ”തി സൂയതി. ഇമേസം പന ചതുന്നം രാജൂനം നിബ്ബത്തട്ഠാനം മയം ന ജാനാമ, തം നോ ഠപേത്വാ സരഭങ്ഗസത്ഥാരം അഞ്ഞോ കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഇമേ പഞ്ഹേ പുച്ഛിസ്സാമാ”തി . തേ തയോപി മഹന്തേന പരിവാരേന പഞ്ഹപുച്ഛനത്ഥായ നിക്ഖമിംസു. തേ പന “അസുകോപി നിക്ഖന്തോ”തി ന ജാനന്തി, ഏകേകോ “അഹമേവ ഗച്ഛാമീ”തി മഞ്ഞതി, തേസം ഗോധാവരിനദിതോ അവിദൂരേ സമാഗമോ അഹോസി. തേ രഥേഹി ഓതരിത്വാ തയോപി ഏകമേവ രഥം അഭിരുയ്ഹ ഗോധാവരിനദീതീരം സമ്പാപുണിംസു.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനേ നിസിന്നോ സത്ത പഞ്ഹേ ചിന്തേത്വാ “ഇമേ പഞ്ഹേ ഠപേത്വാ സരഭങ്ഗസത്ഥാരം അഞ്ഞോ സദേവകേ ലോകേ കഥേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, തം ഇമേ പഞ്ഹേ പുച്ഛിസ്സാമി, ഇമേപി തയോ രാജാനോ സരഭങ്ഗസത്ഥാരം പഞ്ഹം പുച്ഛിതും ഗോധാവരിനദീതീരം പത്താ, ഏതേസം പഞ്ഹേപി അഹമേവ പുച്ഛിസ്സാമീ”തി ദ്വീസു ദേവലോകേസു ദേവതാഹി പരിവുതോ ദേവലോകതോ ഓതരി. തം ദിവസമേവ കിസവച്ഛോ കാലമകാസി. തസ്സ സരീരകിച്ചം കാരേതും ചതൂസു ഠാനേസു അനേകസഹസ്സാ ഇസയോ തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ പഞ്ചസു ഠാനേസു മണ്ഡപഞ്ച കാരേത്വാ അനേകസഹസ്സാ ഇസിഗണാ കിസവച്ഛസ്സ താപസസ്സ ചന്ദനചിതകം കത്വാ സരീരം ഝാപേസും. ആളാഹനസ്സ സമന്താ അഡ്ഢയോജനമത്തേ ഠാനേ ദിബ്ബകുസുമവസ്സം വസ്സി. മഹാസത്തോ തസ്സ സരീരനിക്ഖേപം കാരാപേത്വാ അസ്സമം പവിസിത്വാ തേഹി ഇസിഗണേഹി പരിവുതോ നിസീദി. തേസമ്പി രാജൂനം നദീതീരം ആഗതകാലേ മഹാസേനാവാഹനതൂരിയസദ്ദോ അഹോസി. മഹാസത്തോ തം സുത്വാ അനുസിസ്സം താപസം ആമന്തേത്വാ “താത, ത്വം ഗന്ത്വാ താവ ജാനാഹി, കിം സദ്ദോ നാമേസോ”തി ആഹ. സോ പാനീയഘടം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേ രാജാനോ ദിസ്വാ പുച്ഛനവസേന പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. “അലങ്കതാ കുണ്ഡലിനോ സുവത്ഥാ, വേളുരിയമുത്താഥരുഖഗ്ഗബന്ധാ;
രഥേസഭാ തിട്ഠഥ കേ നു തുമ്ഹേ, കഥം വോ ജാനന്തി
മനുസ്സലോകേ”തി.

തത്ഥ **വേളുരിയമുത്താഥരുഖഗ്ഗബന്ധാ**തി വേളുരിയമണീഹി ചേവ മുത്താലമ്ബകേഹി ച അലങ്കതഥരൂഹി ഖഗ്ഗരതനേഹി സമന്നാഗതാ. **തിട്ഠഥാ**തി ഏകസ്മിം രഥേ തിട്ഠഥ. **കേ നൂ**തി കേ നാമ തുമ്ഹേ, കഥം വോ സഞ്ജാനന്തീതി?

തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ രഥാ ഓതരിത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠംസു. തേസു അട്ഠകരാജാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൧.“അഹമട്ഠകോ ഭീമരഥോ പനായം, കാലിങ്ഗരാജാ പന ഉഗ്ഗതോയം;

സുസഞ്ഞതാനം ഇസീനം ദസ്സനായ, ഇധാഗതാ പുച്ഛിതായേമ്ഹ പഞ്ഹേ''തി.

തത്ഥ **ഉഗ്ഗതോ**തി ചന്ദോ വിയ സൂരിയോ വിയ ച പാകടോ പഞ്ഞാതോ. **സുസഞ്ഞതാനം ഇസീന**ന്തി, ഭന്തേ, ന മയം വനകീളാദീനം അത്ഥായ ആഗതാ, അഥ ഖോ കായാദീഹി സുസഞ്ഞതാനം സീലസമ്പന്നാനം ഇസീനം ദസ്സനത്ഥായ ഇധാഗതാ. **പുച്ഛിതായേമ്ഹ പഞ്ഹേ**തി സരഭങ്ഗസത്ഥാരം പഞ്ഹേ പുച്ഛിതും എമ്ഹ, ആഗതാമ്ഹാതി അത്ഥോ. യ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധികരോതി വേദിതബ്ബോ.

അഥ നേ താപസോ ''സാധു മഹാരാജാ, ആഗന്തബ്ബട്ഠാനഞ്ഞേവ ആഗതാത്ഥ, തേന ഹി ന്ഹത്വാ വിസ്സമിത്വാ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ സരഭങ്ഗസത്ഥാരമേവ പഞ്ഹം പുച്ഛഥാ''തി തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ പാനീയഘടം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉദകഥേവേ പുഞ്ഛന്തോ ആകാസം ഓലോകേന്തോ സക്കം ദേവരാജാനം ദേവഗണപരിവുതം ഏരാവണക്ഖന്ധവരഗതം ഓതരന്തം ദിസ്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൨. ''വേഹായസം തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ, പഥദ്ധുനോ പന്നരസേവ ചന്ദോ;
പുച്ഛാമി തം യക്ഖ മഹാനുഭാവ, കതം തം ജാനന്തി മനുസ്സലോകേ''തി.

തത്ഥ **വേഹായസ**ന്തി അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ അന്തലിക്ഖേ ആകാസേ തിട്ഠസി. **പഥദ്ധുനോ**തി പഥദ്ധഗതോ, അദ്ധപഥേ ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതോതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ സക്കോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൩. ''യമാഹു ദേവേസു 'സുജമ്പതീ'തി, 'മഘവാ'തി തം ആഹു മനുസ്സലോകേ;
സ ദേവരാജാ ഇദമജ്ജ പത്തോ, സുസഞ്ഞതാനം ഇസീനം ദസ്സനായാ''തി.

തത്ഥ **സ ദേവരാജാ**തി സോ അഹം സക്കോ ദേവരാജാ. **ഇദമജ്ജ പത്തോ**തി ഇദം ഠാനം അജ്ജ ആഗതോ. **ദസ്സനായാ**തി ദസ്സനത്ഥായ വന്ദനത്ഥായ സരഭങ്ഗസത്ഥാരഞ്ച പഞ്ഹം പുച്ഛനത്ഥായാതി ആഹ.

അഥ നം അനുസിസ്സോ ''സാധു, മഹാരാജ, തുമ്ഹേ പച്ഛാ ആഗച്ഛഥാ''തി വത്വാ പാനീയഘടം ആദായ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ പാനീയഘടം പടിസാമേത്വാ തിണ്ണം രാജൂനം ദേവരാജസ്സ ച പഞ്ഹപുച്ഛനത്ഥായ ആഗതഭാവം മഹാസത്തസ്സ ആരോചേസി. സോ ഇസിഗണപരിവുതോ മഹാവിസാലമാളകേ നിസീദി. തയോ രാജാനോ ആഗന്ത്വാ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. സക്കോപി ഓതരിത്വാ ഇസിഗണം ഉപസങ്കമിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതോ ഇസിഗണം വണ്ണേത്വാ വന്ദമാനോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൩൪. ''ദൂരേ സുതാ നോ ഇസയോ സമാഗതാ, മഹിദ്ധികാ ഇദ്ധിഗുണൂപപന്നാ;
വന്ദാമി തേ അയിരേ പസന്നചിത്തോ, യേ ജീവലോകേത്ഥ
മനുസ്സസേട്ഠാ''തി.

തത്ഥ **ദൂരേ സുതാ നോ**തി, ഭന്തേ, അമ്ഹേഹി തുമ്ഹേ ദൂരേ ദേവലോകേ ഠിതേഹിയേവ സുതാതി മമായന്തോ ഏവമാഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമേ ഇധ സമാഗതാ അമ്ഹാകം ഇസയോ ദൂരേ സുതാ യാവ ബ്രഹ്മലോകാ വിസ്സുതാ പാകടാതി. **മഹിദ്ധികാ**തി മഹാനുഭാവാ. **ഇദ്ധിഗുണൂപപന്നാ**തി പഞ്ചവിധേന ഇദ്ധിഗുണേന സമന്നാഗതാ. **അയിരേ**തി, അയ്യേ. **യേ**തി യേ തുമ്ഹേ ഇമസ്മിം ജീവലോകേ മനുസ്സേസു സേട്ഠാതി.

ഏവം ഇസിഗണം വണ്ണേത്വാ സക്കോ ഛ നിസജ്ജദോസേ പരിഹരന്തോ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം ഇസീനം അധോവാതേ നിസിന്നം ദിസ്വാ അനുസിസ്സോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൭൭. ''ഗന്ധോ ഇസീനം ചിരദിക്ഖിതാനം, കായാ ചുതോ ഗച്ഛതി മാലുതേന;
ഇതോ പടിക്കമ്മ സഹസ്സനേത്ത, ഗന്ധോ ഇസീനം അസുചി ദേവരാജാ''തി.

തത്ഥ **ചിരദിക്ഖിതാന**ന്തി ചിരപബ്ബജിതാനം. **പടിക്കമ്മാ**തി പടിക്കമ അപേഹി. **സഹസ്സനേത്താ**തി ആലപനമേതം. സക്കോ ഹി അമച്ചസഹസ്സേഹി ചിന്തിതം അത്ഥം ഏകകോവ പസ്സതി, തസ്മാ ''സഹസ്സനേത്തോ''തി വുച്ചതി . അഥ വാ സഹസ്സനേത്താനം പന ദേവാനം ദസ്സനൂപചാരാതിക്കമനസമത്ഥോതി സഹസ്സനേത്താ . **അസുചീ**തി സേദമലാദീഹി പരിഭാവിതത്താ ദുഗ്ഗന്ധോ, തുമ്ഹേ ച സുചികാമാ, തേന വോ ഏസ ഗന്ധോ ബാധതീതി.

തം സുത്വാ സക്കോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''ഗന്ധോ ഇസീനം ചിരദിക്ഖിതാനം, കായാ ചുതോ ഗച്ഛതു മാലുതേന;
വിചിത്തപുപ്ഫം സുരഭിംവ മാലം, ഗന്ധഞ്ച ഏതം പാടികങ്ഖാമ ഭന്തേ;
ന ഹേത്ഥ ദേവാ പടിക്കൂലസഞ്ഞിനോ''തി.

തത്ഥ **ഗച്ഛതൂ**തി യഥാസുഖം പവത്തതു, നാസപുടം നോ പഹരതൂതി അത്ഥോ. **പാടികങ്ഖാമാ**തി ഇച്ഛാമ പത്ഥേമ. **ഏത്ഥാ**തി ഏതസ്മിം ഗന്ധേ ദേവാ ജിഗുച്ഛസഞ്ഞിനോ ന ഹോന്തി. ദുസ്സീലേയേവ ഹി ദേവാ ജിഗുച്ഛന്തി, ന സീലവന്തേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''ഭന്തേ, അനുസിസ്സ അഹം മഹന്തേന ഉസ്സാഹേന പഞ്ഹം പുച്ഛിതും ആഗതോ, ഓകാസം മേ കരോഹീ''തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഇസിഗണം ഓകാസം കരോന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൭൯. ''പുരിന്ദദോ ഭൂതപതീ യസസ്സീ, ദേവാനമിന്ദോ സക്കോ മഘവാ സുജമ്പതി;
സ ദേവരാജാ അസുരഗണപ്പമദ്ദനോ, ഓകാസമാകങ്ഖതി പഞ്ഹ പുച്ഛിതും.

൮൦. ''കോ നേവിമേസം ഇധ പണ്ഡിതാനം, പഞ്ഹേ പുട്ഠോ നിപുണേ ബ്യാകരിസ്സതി;
തിണ്ണഞ്ച രഞ്ഞം മനുജാധിപാനം, ദേവാനമിന്ദസ്സ ച വാസവസ്സാ''തി.

തത്ഥ “പുരിന്ദദോ”തിആദീനി സക്കസ്സേവ ഗുണനാമാനി. സോ ഹി പുരേ ദാനം ദിന്നത്താ **പുരിന്ദദോ,** ഭൂതേസു ജേട്ഠകത്താ **ഭൂതപതി,** പരിവാരസമ്പദായ **യസസ്സീ,** പരമിസ്സരതായ **ദേവാനമിന്ദോ,** സത്തന്നം വത്തപദാനം സുട്ഠു കതത്താ **സക്കോ,** പുരിമജാതിവസേന **മഘവാ,** സുജായ അസുരകഞ്ഞായ പതിഭാവേന **സുജമ്പതി,** ദേവാനം രഞ്ജനതായ **ദേവരാജാ. കോ നേവാ**തി കോ നു ഏവ. **നിപുണേ**തി സണ്ഹസുഖുമേ പഞ്ഹേ. **രഞ്ഞ**ന്തി രാജൂനം. ഇമേസം ചതുന്നം രാജൂനം മനം ഗഹേത്വാ കോ ഇമേസം പണ്ഡിതാനം ഇസീനം പഞ്ഹേ കഥേസ്സതി, പഞ്ഹം നേസം കഥേതും സമത്ഥം ജാനാഥാതി വദതി.

തം സുത്വാ ഇസിഗണോ, “മാരിസ, അനുസിസ്സ ത്വം പഥവിയം ഠത്വാ പഥവിം അപസ്സന്തോ വിയ കഥേസി, ഠപേത്വാ സരഭങ്ഗസത്ഥാരം കോ അഞ്ഞോ ഏതേസം പഞ്ഹം കഥേതും സമത്ഥോ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൯.“അയം ഇസി സരഭങ്ഗോ തപസ്സീ, യതോ ജാതോ വിരതോ മേഥുനസ്മാ;
ആചേരപുത്തോ സുവിനീതരൂപോ, സോ നേസം പഞ്ഹാനി വിയാകരിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **സരഭങ്ഗോ**തി സരേ ഖിപിത്വാ ആകാസേ സരപാസാദാദീനി കത്വാ പുന ഏകേന സരേന തേ സരേ പാതേന്തോ ഭങ്ഗവിഭങ്ഗേ അകാസീതി സരഭങ്ഗോ. **മേഥുനസ്മാ**തി മേഥുനധമ്മതോ. സോ കിര മേഥുനം അസേവിത്വാ പബ്ബജിതോ. **ആചേരപുത്തോ**തി രഞ്ഞോ ആചരിയസ്സ പുരോഹിതസ്സ പുത്തോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഇസിഗണോ അനുസിസ്സം ആഹ - “മാരിസ, ത്വമേവ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഇസിഗണസ്സ വചനേന സക്കേന പുച്ഛിതപഞ്ഹകഥനായ ഓകാസം കാരേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഓകാസം കാരേന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൪൦.“കോണ്ഡഞ്ഞ പഞ്ഹാനി വിയാകരോഹി, യാചന്തി തം ഇസയോ സാധുരൂപാ;
കോണ്ഡഞ്ഞ ഏസോ മനുജേസു ധമ്മോ, യം വുദ്ധമാഗച്ഛതി ഏസ ഭാരോ”തി.

തത്ഥ **കോണ്ഡഞ്ഞാ**തി തം ഗോത്തേനാലപതി. **ധമ്മോ**തി സഭാവോ. **യം വുദ്ധ**ന്തി യം പഞ്ഞായ വുദ്ധം പുരിസം ഏസ പഞ്ഹാനം വിസ്സജ്ജനഭാരോ നാമ ആഗച്ഛതി, ഏസോ മനുജേസു സഭാവോ, തസ്മാ ചന്ദിമസൂരിയസഹസ്സം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ പാകടം കത്വാ ദേവരഞ്ഞോ പഞ്ഹേ കഥേഹീതി.

തതോ മഹാപുരിസോ ഓകാസം കരോന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൪൧.“കതാവകാസാ പുച്ഛന്തു ഭോന്തോ, യം കിഞ്ചി പഞ്ഹം മനസാഭിപത്ഥിതം;
അഹഞ്ഹി തം തം വോ വിയാകരിസ്സം, ഞത്വാ സയം ലോകമിമം പരഞ്ചാ”തി.

തത്ഥ **യം കിഞ്ചീ**തി ന കേവലം തുമ്ഹാകംയേവ, അഥ ഖോ സദേവകസ്സപി ലോകസ്സ യം മനസാഭിപത്ഥിതം, തം മം ഭവന്തോ പുച്ഛന്തു. അഹഞ്ഹി വോ

ഇധലോകനിസ്സിതം വാ പരലോകനിസ്സിതം വാ സബ്ബം പഞ്ഹം ഇമഞ്ച പരഞ്ച ലോകം സയം പഞ്ഞായ സച്ഛികത്വാ കഥേസ്സാമീതി സബ്ബഞ്ഞുപവാരണം സമ്പവാരേസി.

എവം തേന ഓകാസേ കതേ സക്കോ അത്തനാ അഭിസങ്ഖതം പഞ്ഹം പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൬൨. ''തതോ ച മഘവാ സക്കോ, അത്ഥദസ്സീ പുരിന്ദദോ;
അപുച്ഛി പഠമം പഞ്ഹം, യഞ്ചാസി അഭിപത്ഥിതം.

൬൩. ''കിം സൂ വധിത്വാ ന കദാചി സോചതി, കിസ്സപ്പഹാനം ഇസയോ വണ്ണയന്തി;
കസ്സീധ വുത്തം ഫരുസം ഖമേഥ, അക്ഖാഹി മേ കോണ്ഡഞ്ഞ എതമത്ഥ''ന്തി.

തത്ഥ **യഞ്ചാസീ**തി യം തസ്സ മനസാ അഭിപത്ഥിതം ആസി, തം പുച്ഛീതി അത്ഥോ. **എത**ന്തി എതം മയാ പുച്ഛിതമത്ഥം അക്ഖാഹി മേതി എകഗാഥായ തയോ പഞ്ഹേ പുച്ഛി.

തതോ പരം ബ്യാകരോന്തോ ആഹ -

൬൪. ''കോധം വധിത്വാ ന കദാചി സോചതി, മക്ഖപ്പഹാനം ഇസയോ വണ്ണയന്തി;
സബ്ബേസം വുത്തം ഫരുസം ഖമേഥ, എതം ഖന്തിം ഉത്തമമാഹു സന്തോ''തി.

തത്ഥ **കോധം വധിത്വാ**തി കോധം മാരേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ. സോചന്തോ ഹി പടിഘചിത്തേനേവ സോചതി, കോധാഭാവാ കുതോ സോകോ. തേന വുത്തം **''ന കദാചി സോചതീ''**തി. **മക്ഖപ്പഹാന**ന്തി പരേഹി അത്തനോ കതഗുണമക്ഖനലക്ഖണസ്സ അകതഞ്ഞുഭാവസങ്ഖാതസ്സ മക്ഖസ്സ പഹാനം ഇസയോ വണ്ണയന്തി. **സബ്ബേസ**ന്തി ഹീനമജ്ഝിമുക്കട്ഠാനം സബ്ബേസമ്പി ഫരുസം വചനം ഖമേഥ. **സന്തോ**തി പോരാണകാ പണ്ഡിതാ എവം കഥേന്തി.

സക്കോ ആഹ -

൬൫. ''സക്കാ ഉഭിന്നം വചനം തിതിക്ഖിതും, സദിസസ്സ വാ സേട്ഠതരസ്സ വാപി;
കഥം നു ഹീനസ്സ വചോ ഖമേഥ, അക്ഖാഹി മേ കോണ്ഡഞ്ഞ എതമത്ഥ''ന്തി.

സരഭങ്ഗോ ആഹ -

൬൬. ''ഭയാ ഹി സേട്ഠസ്സ വചോ ഖമേഥ, സാരമ്ഭഹേതൂ പന സാദിസസ്സ;
യോ ചീധ ഹീനസ്സ വചോ ഖമേഥ, എതം ഖന്തിം ഉത്തമമാഹു സന്തോ''തി. -

എവമാദീനം ഗാഥാനം വചനപ്പടിവചനവസേന സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ **അക്ഖാഹി മേ**തി, ഭന്തേ കോണ്ഡഞ്ഞ, തുമ്ഹേഹി ദ്വേ പഞ്ഹാ സുകഥിതാ, ഏകോ മേ ചിത്തം ന ഗണ്ഹാതി, കഥം സക്കാ അത്തനോ ഹീനതരസ്സ വചനം അധിവാസേതും, തം മമ അക്ഖാഹീതി പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. **ഏതം ഖന്തി**ന്തി യദേതം ജാതിഗോത്താദിഹീനസ്സ വചനം ഖമനം, ഏതം ഖന്തിം ഉത്തമന്തി പോരാണകപണ്ഡിതാ വദന്തി. യം പനേതം ജാതിആദീഹി സേട്ഠസ്സ ഭയേന, സദിസസ്സ കരണുത്തരിയലക്ഖണേ സാരമ്ഭേ ആദീനവദസ്സനേന ഖമനം, നേസാ അധിവാസനഖന്തി നാമാതി അത്ഥോ.

ഏവം വുത്തേ സക്കോ മഹാസത്തം ആഹ - "ഭന്തേ, പഠമം തുമ്ഹേ 'സബ്ബേസം വുത്തം ഫരുസം ഖമേഥ, ഏതം ഖന്തിം ഉത്തമമാഹു സന്തോ'തി വത്വാ ഇദാനി 'യോ ചീധ ഹീനസ്സ വചോ ഖമേഥ, ഏതം ഖന്തിം ഉത്തമമാഹു സന്തോ'തി വദഥ, ന വോ പുരിമേന പച്ഛിമം സമേതീ"തി. അഥ നം മഹാസത്തോ, "സക്ക, പച്ഛിമം മയാ 'അയം ഹീനോ'തി ഞത്വാ ഫരുസവചനം അധിവാസേന്തസ്സ വസേന വുത്തം, യസ്മാ പന ന സക്കാ രൂപദസ്സനമത്തേന സത്താനം സേട്ഠാദിഭാവോ ഞാതും, തസ്മാ പുരിമം വുത്ത"ന്തി വത്വാ സത്താനം അഞ്ഞത്ര സംവാസാ രൂപദസ്സനമത്തേന സേട്ഠാദിഭാവസ്സ ദുവിഞ്ഞേയ്യതം പകാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്നൗ. "കഥം വിജഞ്ഞാ ചതുപത്ഥരൂപം, സേട്ഠം സരിക്ഖം അഥവാപി ഹീനം;
വിരൂപരൂപേന ചരന്തി സന്തോ, തസ്മാ ഹി സബ്ബേസം വചോ ഖമേഥാ"തി.

തത്ഥ **ചതുപത്ഥരൂപ**ന്തി ചതൂഹി ഇരിയാപഥേഹി പടിച്ഛന്നസഭാവം. **വിരൂപരൂപേനാ**തി വിരൂപാനം ലാമകപുഗ്ഗലാനം രൂപേന ഉത്തമഗുണാ സന്തോപി വിചരന്തി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ മജ്ഝന്തികത്ഥേരസ്സ വത്ഥു കഥേതബ്ബം.

തം സുത്വാ സക്കോ നിക്കങ്ഖോ ഹുത്വാ, "ഭന്തേ, ഏതായ നോ ഖന്തിയാ ആനിസംസം കഥേഹീ"തി യാചി. അഥസ്സ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്നവ്. "ന ഹേതമത്ഥം മഹതീപി സേനാ, സരാജികാ യുജ്ഝമാനാ ലഭേഥ;
യം ഖന്തിമാ സപ്പുരിസോ ലഭേഥ, ഖന്തീബലസ്സൂപസമന്തി വേരാ"തി.

തത്ഥ **ഏതമത്ഥ**ന്തി ഏതം വേരവൂപസമനിപ്പടിഘസഭാവസങ്ഖാതം അത്ഥം.

ഏവം മഹാസത്തേന ഖന്തിഗുണേ കഥിതേ തേ രാജാനോ ചിന്തയിംസു - "സക്കോ അത്തനോവ പഞ്ഹേ പുച്ഛതി, അമ്ഹാകം പുച്ഛനോകാസം ന ദസ്സതീ"തി. അഥ നേസം അജ്ഝാസയം വിദിത്വാ സക്കോ അത്തനാ അഭിസങ്ഖതേ ചത്താരോ പഞ്ഹേ ഠപേത്വാവ തേസം കങ്ഖം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

ന്നൻ. "സുഭാസിതം തേ അനുമോദിയാന, അഞ്ഞം തം പുച്ഛാമി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി;
യഥാ അഹും ദണ്ഡകീ നാളികേരോ, അഥജ്ജുനോ കലാബു ചാപി രാജാ;

തേസം ഗതിം ബ്രൂഹി സുപാപകമ്മിനം, കത്ഥൂപപന്നാ ഇസീനം വിഹേഠകാ''തി.

തത്ഥ **അനുമോദിയാനാ**തി ഇദം മയാ പുട്ഠാനം തിണ്ണം പഞ്ഹാനം വിസ്സജ്ജനസങ്ഖാതം തവ സുഭാസിതം അനുമോദിത്വാ. **യഥാ അഹു**ന്തി യഥാ ചത്താരോ ജനാ അഹേസും. **കലാബു ചാ**തി കലാബുരാജാ ച. **അഥജ്ജുനോ**തി അഥ അജ്ജുനരാജാ.

അഥസ്സ വിസ്സജ്ജേന്തോ മഹാസത്തോ പഞ്ച ഗാഥായോ അഭാസി -

൩൦. ''കിസഞ്ഹി വച്ഛം അവകിരിയ ദണ്ഡകീ, ഉച്ഛിന്നമൂലോ സജനോ സരട്ഠോ;
കുക്കുളനാമേ നിരയമ്ഹി പച്ചതി, തസ്സ ഫുലിങ്ഗാനി പതന്തി കായേ.

൩൧. ''യോ സഞ്ഞതേ പബ്ബജിതേ അഹേഠയി, ധമ്മം ഭണന്തേ സമണേ അദൂസകേ;
തം നാളികേരം സുനഖാ പരത്ഥ, സങ്ഗമ്മ ഖാദന്തി വിഫന്ദമാനം.

൩൨. ''അഥജ്ജുനോ നിരയേ സത്തിസൂലേ, അവംസിരോ പതിതോ ഉദ്ധംപാദോ;
അങ്ഗീരസം ഗോതമം ഹേഠയിത്വാ, ഖന്തിം തപസ്സിം ചിരബ്രഹ്മചാരിം.

൩൩. ''യോ ഖണ്ഡസോ പബ്ബജിതം അഛേദയി, ഖന്തിം വദന്തം സമണം അദൂസകം;
കലാബുവീചിം ഉപപജ്ജ പച്ചതി, മഹാപതാപം കടുകം ഭയാനകം.

൩൪. ''ഏതാനി സുത്വാ നിരയാനി പണ്ഡിതോ, അഞ്ഞാനി പാപിട്ഠതരാനി ചേത്ഥ;
ധമ്മം ചരേ സമണബ്രാഹ്മണേസു, ഏവംകരോ സഗ്ഗമുപേതി ഠാന''ന്തി.

തത്ഥ **കിസ**ന്തി അപ്പമംസലോഹിതത്താ കിസസരീരം. **അവകിരിയാ**തി അവകിരിത്വാ നിട്ഠുഭനദന്തകട്ഠപാതനേന തസ്സ സരീരേ കലിം പവാഹേത്വാ. **ഉച്ഛിന്നമൂലോ**തി ഉച്ഛിന്നമൂലോ ഹുത്വാ. **സജനോ**തി സപരിസോ. **കുക്കുളനാമേ നിരയമ്ഹീ**തി യോജനസതപ്പമാണേ കപ്പസണ്ഠിതേ ഉണ്ഹഛാരികനിരയേ. **ഫുലിങ്ഗാനീ**തി വീതച്ചിതങ്ഗാരാ. തസ്സ കിര തത്ഥ ഉണ്ഹകുക്കുളേ നിമുഗ്ഗസ്സ നവഹി വണമുഖേഹി ഉണ്ഹാ ഛാരികാ പവിസന്തി, സീസേ മഹന്തമഹന്താ അങ്ഗാരാ പതന്തി. തേസം പന പതനകാലേ സകലസരീരം ദീപരുക്ഖോ വിയ ജലതി, ബലവവേദനാ വത്തന്തി. സോ അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ മഹാവിരവം രവതി. സരഭങ്ഗസത്ഥാ പഥവിം ഭിന്ദിത്വാ തം തത്ഥ തഥാപച്ചമാനം ദസ്സേസി, മഹാജനോ ഭയസന്താസമാപജ്ജി. തസ്സ അതിവിയ ഭീതഭാവം ഞത്വാ മഹാസത്തോ തം നിരയം അന്തരധാപേസി.

ധമ്മം ഭണന്തേതി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ഭാസന്തേ. **സമണേ**തി സമിതപാപേ. **അദൂസകേ**തി നിരപരാധേ. **നാളികേര**ന്തി ഏവംനാമകം രാജാനം. **പരത്ഥാ**തി പരലോകേ നിരയേ നിബ്ബത്തം. **സങ്ഗമ്മാ**തി ഇതോ ചിതോ ച സമാഗന്ത്വാ ഛിന്ദിത്വാ മഹന്തമഹന്താ സുനഖാ ഖാദന്തി. തസ്മിം കിര കലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ നാളികേരേ നാമ രഞ്ഞേ രജ്ജം കാരയമാനേ ഏകോ മഹാതാപസോ പഞ്ചസതതാപസപരിവുതോ ഹിമവന്താ ആഗമ്മ

രാജുയ്യാനേ വാസം കപ്പേത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. “ധമ്മികതാപസോ ഉയ്യാനേ വസതീ”തി രഞ്ഞോപി ആരോചയിംസു. രാജാ പന അധമ്മികോ അധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സോ അമച്ചേസു താപസം പസംസന്തേസു “അഹമ്പി ധമ്മം സുണിസ്സാമീ”തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ നിസീദി. താപസോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ “കിം, മഹാരാജ, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, ജനം ന പീളേസീ”തി ആഹ. സോ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ “അയം കൂടജടിലോ എത്തകം കാലം നാഗരാനം സന്തികേ മമഞ്ഞേവ അഗുണം കഥേസി മഞ്ഞേ, ഹോതു ജാനിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “സ്വേ അമ്ഹാകം ഘരദ്വാരം ആഗച്ഛേയ്യാഥാ”തി നിമന്തേത്വാ പുനദിവസേ പുരാണഗൂഥസ്സ ചാടിയോ പരിപൂരാപേത്വാ താപസേസു ആഗതേസു തേസം ഭിക്ഖാഭാജനാനി ഗൂഥസ്സ പൂരാപേത്വാ ദ്വാരം പിദഹാപേത്വാ മുസലാനി ച ലോഹദണ്ഡേ ച ഗാഹാപേത്വാ ഇസീനം സീസാനി ഭിന്ദാപേത്വാ ജടാസു ഗാഹാപേത്വാ കഡ്ഢാപേത്വാ സുനഖേഹി ഖാദാപേത്വാ തത്ഥേവ ഭിന്നം പഥവിം പവിസിത്വാ സുനഖമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തതി, തത്രസ്സ തിഗാവുതപ്പമാണസരീരം അഹോസി. അഥ നം മഹന്തമഹന്താ മഹാഹത്ഥിപ്പമാണാ പഞ്ചവണ്ണാ സുനഖാ അനുബന്ധിത്വാ ഡംസിത്വാ നവയോജനായ ജലിതഅയപഥവിയാ പാതേത്വാ മുഖപൂരം ലുഞ്ചന്താ വിപ്ഫന്ദമാനം ഖാദിംസു. മഹാസത്തോ പഥവിം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ തം നിരയം ദസ്സേത്വാ മഹാജനസ്സ ഭീതഭാവം ഞത്വാ അന്തരധാപേസി.

അഥജ്ജുനോതി സഹസ്സബാഹുരാജാ. **അങ്ഗീരസ**ന്തി അങ്ഗേഹി രംസീനം നിച്ഛരണതോ എവംലദ്ധനാമം. **ഹേഠയിത്വാ**തി വിഹേഠേത്വാ വിസപീതകണ്ഡേന വിജ്ഝിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ. സോ കിര അജ്ജുനോ നാമ രാജാ മഹിസകരട്ഠേ കേതകരാജധാനിയം രജ്ജം കാരേന്തോ മിഗവം ഗന്ത്വാ മിഗേ വധിത്വാ അങ്ഗാരപക്കമംസം ഖാദന്തോ വിചരി. അഥേകദിവസം മിഗാനം ആഗമനട്ഠാനേ കോട്ഠകം കത്വാ മിഗേ ഓലോകയമാനോ അട്ഠാസി. തദാ സോ താപസോ തസ്സ രഞ്ഞോ അവിദൂരേ എകം കാരരുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ ഫലാനി ഓചിനന്തോ ഓചിനിതഫലസാഖം മുഞ്ചി. തസ്സാ വിസ്സട്ഠായ സദ്ദേന തംഠാനം പത്താ മിഗാ പലായിംസു. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ താപസം വിസമിസ്സിതേന സല്ലേന വിജ്ഝി. സോ പരിഗലിത്വാ പതന്തോ മത്ഥകേന ഖദിരഖാണുകം ആസാദേത്വാ സൂലഗ്ഗേയേവ കാലമകാസി. രാജാ തങ്ഖണേയേവ ദ്വിധാ ഭിന്നം പഥവിം പവിസിത്വാ സത്തിസൂലനിരയേ നിബ്ബത്തി, തിഗാവുതപ്പമാണം സരീരം അഹോസി. തത്ര തം നിരയപാലാ ജലിതേഹി ആവുധേഹി കോട്ടേത്വാ ജലിതം അയപബ്ബതം ആരോപേന്തി. പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതകാലേ വാതോ പഹരതി, സോ വാതപ്പഹാരേന പരിഗലിത്വാ പതതി. തസ്മിം ഖണേ ഹേട്ഠാ നവയോജനായ ജലിതഅയപഥവിയാ മഹാതാലക്ഖന്ധപ്പമാണം ജലിതം അയസൂലം ഉട്ഠഹതി. സോ സൂലഗ്ഗമത്ഥകേയേവ ആസാദേത്വാ സൂലാവുതോ തിട്ഠതി. തസ്മിം ഖണേ പഥവീ ജലതി, സൂലം ജലതി, തസ്സ സരീരം ജലതി. സോ തത്ഥ മഹാരവം രവന്തോ പച്ചതി. മഹാസത്തോ പഥവിം ദ്വിധാ കത്വാ തം നിരയം ദസ്സേത്വാ മഹാജനസ്സ ഭീതഭാവം ഞത്വാ അന്തരധാപേസി.

ഖണ്ഡസോതി ചത്താരോ ഹത്ഥപാദേ കണ്ണനാസഞ്ച ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കത്വാ. **അദൂസക**ന്തി നിരപരാധം. തഥാ ഛേദാപേത്വാ ദ്വീഹി കസാഹി പഹാരസഹസ്സേഹി താളാപേത്വാ ജടാസു ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢാപേത്വാ പടികുജ്ജം നിപജ്ജാപേത്വാ പിട്ഠിയം പണ്ഹിയാ പഹരിത്വാ

മഹാദുക്ഖസമപ്പിതം അകാസി. **കലാബുവീചി**ന്തി കലാബു അവീചിം. **കടുക**ന്തി തിഖിണവേദനം, ഏവരൂപം നിരയം ഉപപജ്ജിത്വാ ഛന്നം ജാലാനം അന്തരേ പച്ചതി. വിത്ഥാരതോ പന കലാബുരഞ്ഞോ വത്ഥു **ഖന്തിവാദിജാതകേ** (ജാ° ൧.൪.൪൯-൬൨) കഥിതമേവ. **അഞ്ഞാനി പാപിട്ഠതരാനി ചേത്ഥാ**തി ഏതേഹി നിരയേഹി പാപിട്ഠതരാനി ച അഞ്ഞാനി നിരയാനി സുത്വാ. **ധമ്മം ചരേ**തി, സക്ക ദേവരാജ, പണ്ഡിതോ കുലപുത്തോ ന കേവലം ഏതേയേവ ചത്താരോ നിരയാ, ഏതേയേവ ച രാജാനോ നേരയികാ, അഥ ഖോ അഞ്ഞേപി നിരയാ, അഞ്ഞേപി ച രാജാനോ നിരയേസു ഉപ്പന്നാതി വിദിത്വാ ചതുപച്ചയദാനധമ്മികാരക്ഖാവരണസംവിധാനസങ്ഖാതം സമണബ്രാഹ്മണേസു ധമ്മം ചരേയ്യാതി.

ഏവം മഹാസത്തേന ചതുന്നം രാജൂനം നിബ്ബത്തട്ഠാനേ ദസ്സിതേ തയോ രാജാനോ നിക്കങ്ഖാ അഹേസും. തതോ സക്കോ അവസേസേ ചത്താരോ പഞ്ഹേ പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൫. "സുഭാസിതം തേ അനുമോദിയാന, അഞ്ഞം തം പുച്ഛാമി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി;
കഥംവിധം സീലവന്തം വദന്തി, കഥംവിധം പഞ്ഞവന്തം വദന്തി;
കഥംവിധം സപ്പുരിസം വദന്തി, കഥംവിധം നോ സിരി നോ ജഹാതീ"തി.

തത്ഥ **കഥംവിധം നോ സിരി നോ ജഹാതീ**തി കഥംവിധം നു പുരിസം പടിലദ്ധസിരീ ന ജഹാതീതി.

അഥസ്സ വിസ്സജ്ജേന്തോ മഹാസത്തോ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൩൬. "കായേന വാചായ ച യോധ സഞ്ഞതോ, മനസാ ച കിഞ്ചി ന കരോതി പാപം;
ന അത്തഹേതൂ അലികം ഭണേതി, തഥാവിധം സീലവന്തം വദന്തി.

൩൭. "ഗമ്ഭീരപഞ്ഹം മനസാഭിചിന്തയം, നാച്ചാഹിതം കമ്മ കരോതി ലുദ്ദം;
കാലാഗതം അത്ഥപദം ന രിഞ്ചതി, തഥാവിധം പഞ്ഞവന്തം വദന്തി.

൩൮. "യോ വേ കതഞ്ഞൂ കതവേദി ധീരോ, കല്യാണമിത്തോ ദള്ഹഭത്തി ച ഹോതി;
ദുഖിതസ്സ സക്കച്ച കരോതി കിച്ചം, തഥാവിധം സപ്പുരിസം വദന്തി.

൩൯. "ഏതേഹി സബ്ബേഹി ഗുണേഹുപേതോ, സദ്ധോ മുദൂ സംവിഭാഗീ വദഞ്ഞൂ;
സങ്ഗാഹകം സഖിലം സണ്ഹവാചം, തഥാവിധം നോ സിരി നോ ജഹാതീ"തി.

തത്ഥ **"കായേനാ"**തിആദീനി പദാനി തിവിധസുചരിതദ്വാരവസേന വുത്താനി. **ന അത്തഹേതൂ**തി ദേസനാസീസമേവേതം, അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ യസഹേതു വാ ധനഹേതു വാ ലാഭഹേതു വാ ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു വാ അലികം ന കഥേതീതി അത്ഥോ. കാമഞ്ചേസ അത്ഥോ "വാചായ സഞ്ഞതോ"തി ഇമിനാവ സിദ്ധോ, മുസാവാദിനോ പന അകത്തബ്ബം പാപം നാമ നത്ഥീതി

ഗരുഭാവദീപനത്ഥം പുന ഏവമാഹാതി വേദിതബ്ബോ. തം പുഗ്ഗലം സീലവന്തം വദന്തി.

ഗമ്ഭീരപഞ്ഹന്തി അത്ഥതോ ച പാളിതോ ച ഗമ്ഭീരം ഗുള്ഹം പടിച്ഛന്നം **സത്തുഭസ്തജാതക-** (ജാ॰ ൧.൭.ൻ്റ ആദയോ) **സമ്ഭവജാതക-** (ജാ॰ ൧.൧൬.൧൩൨ ആദയോ) **മഹാഉമങ്ഗജാതകേസു** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫ൺം ആദയോ) ആഗതസദിസം പഞ്ഹം. **മനസാഭിചിന്തയ**ന്തി മനസാ അഭിചിന്തേന്തോ അത്ഥം പടിവിജ്ഝിത്വാ ചന്ദസഹസ്സം സൂരിയസഹസ്സം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ പാകടം കത്വാ യോ കഥേതും സക്കോതീതി അത്ഥോ. **നാച്ചാഹിത**ന്തി ന അതിഅഹിതം, ഹിതാതിക്കന്തം ലുദ്ദം ഫരുസം സാഹസികകമ്മഞ്ച യോ ന കരോതീതി അത്ഥോ. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം -

> ''ന പണ്ഡിതാ അത്തസുഖസ്സ ഹേതു, പാപാനി കമ്മാനി സമാചരന്തി;
> ദുക്ഖേന ഫുട്ഠാ പിളിതാപി സന്താ, ഛന്ദാ ദോസാ ച ന ജഹന്തി ധമ്മ''ന്തി. -

ഭൂരിപഞ്ഹോ കഥേതബ്ബോ.

കാലാഗതന്തി ഏത്ഥ ദാനം ദാതബ്ബകാലേ, സീലം രക്ഖണകാലേ, ഉപോസഥം ഉപവാസകാലേ, സരണേസു പതിട്ഠാനകാലേ, പബ്ബജിതകാലേ, സമണധമ്മകരണകാലേ, വിപസ്സനാചാരസ്മിം യുഞ്ജനകാലേ ചാതി ഇമാനി ദാനാദീനി സമ്പാദേന്തോ കാലാഗതം അത്ഥപദം ന രിഞ്ചതി ന ഹാപേതി ന ഗളാപേതി നാമ. **തഥാവിധ**ന്തി സക്ക സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ച ബോധിസത്താ ച പഞ്ഞവന്തം കഥേന്താ ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം കഥേന്തി.

''യോ വേ''തി ഗാഥായ പരേന അത്തനോ കതഗുണം ജാനാതീതി **കതഞ്ഞൂ**. ഏവം ഞത്വാ പന യേനസ്സ ഗുണോ കതോ, തസ്സ ഗുണം പടികരോന്തോ **കതവേദീ** നാമ. **ദുഖിതസ്സാ**തി അത്തനോ സഹായസ്സ ദുക്ഖപ്പത്തസ്സ ദുക്ഖം അത്തനി ആരോപേത്വാ യോ തസ്സ ഉപ്പന്നകിച്ചം സഹത്ഥേന സക്കച്ചം കരോതി, ബുദ്ധാദയോ ഏവരൂപം സപ്പുരിസം നാമ കഥേന്തി. അപിച സപ്പുരിസാ നാമ കതഞ്ഞൂ കതവേദിനോ ഹോന്തീതി **സതപത്തജാതക-** (ജാ॰ ൧.൩.൮൫-൮൭) **ചൂളഹംസജാതക-** (ജാ॰ ൧.൧൫.൧൩൩ ആദയോ) **മഹാഹംസജാതകാദീനി** (ജാ॰ ൨.൨൧.൮ൻ ആദയോ) കഥേതബ്ബാനി. **ഏതേഹി സബ്ബേഹീ**തി സക്ക യോ ഏതേഹി ഹേട്ഠാ വുത്തേഹി സീലാദീഹി സബ്ബേഹിപി ഗുണേഹി ഉപേതോ. **സദ്ധോ**തി ഓകപ്പനസദ്ധായ സമന്നാഗതോ. **മുദൂ**തി പിയഭാണീ. **സംവിഭാഗീ**തി സീലസംവിഭാഗദാനസംവിഭാഗാഭിരതത്താ സംവിഭാഗീ. യാചകാനം വചനം ഞത്വാ ദാനവസേന **വദഞ്ഞൂ**. ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി തേസം തേസം സങ്ഗണ്ഹനതോ **സങ്ഗാഹകം,** മധുരവചനതായ **സഖിലം,** മട്ഠവചനതായ **സണ്ഹവാചം** തഥാവിധം നു പുഗ്ഗലം അധിഗതയസസോഭഗ്ഗസങ്ഖാതാ സിരീ നോ ജഹാതി, നാസ്സ സിരീ വിനസ്സതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ഗഗനതലേ പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ ചത്താരോ പഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജേസി. തതോ പരം സേസപഞ്ഹാനം പുച്ഛാ ച വിസ്സജ്ജനഞ്ച ഹോതി -

൫൦.

“സുഭാസിതം തേ അനുമോദിയാന, അഞ്ഞം തം പുച്ഛാമി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി;
സീലം സിരിഞ്ചാപി സതഞ്ച ധമ്മം, പഞ്ഞഞ്ച കം സേട്ഠതരം വദന്തി.

വ്വഫ.“പഞ്ഞാ ഹി സേട്ഠാ കുസലാ വദന്തി, നക്ഖത്തരാജാരിവ താരകാനം;
സീലം സിരീ ചാപി സതഞ്ച ധമ്മോ, അന്വായികാ പഞ്ഞവതോ ഭവന്തി.

വ്വവ.“സുഭാസിതം തേ അനുമോദിയാന, അഞ്ഞം തം പുച്ഛാമി തദിങ്ഘ ബ്രൂഹി;
കഥംകരോ കിന്തികരോ കിമാചരം, കിം സേവമാനോ ലഭതീധ പഞ്ഞം;
പഞ്ഞായ ദാനിപ്പടിപദം വദേഹി, കഥംകരോ പഞ്ഞവാ ഹോതി മച്ചോ.

വ്വന.“സേവേഥ വുദ്ധേ നിപുണേ ബഹുസ്സുതേ, ഉഗ്ഗാഹകോ ച പരിപുച്ഛകോ സിയാ;
സുണേയ്യ സക്കച്ച സുഭാസിതാനി, ഏവംകരോ പഞ്ഞവാ ഹോതി മച്ചോ.

വ്വർ.“സ പഞ്ഞവാ കാമഗുണേ അവേക്ഖതി, അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ രോഗതോ ച;
ഏവം വിപസ്സീ പജഹാതി ഛന്ദം, ദുക്ഖേസു കാമേസു മഹബ്ഭയേസു.

വ്വ൫.“സ വീതരാഗോ പവിനേയ്യ ദോസം, മേത്തം ചിത്തം ഭാവയേ അപ്പമാണം;
സബ്ബേസു ഭൂതേസു നിധായ ദണ്ഡം, അനിന്ദിതോ ബ്രഹ്മമുപേതി ഠാന”ന്തി.

തത്ഥ **സീല**ന്തി ആചാരസീലം. **സിരി**ന്തി ഇസ്സരിയസിരിം. **സതഞ്ച ധമ്മ**ന്തി സപ്പുരിസധമ്മം. **പഞ്ഞ**ന്തി സുപഞ്ഞം. ഏവം ഇമേസം ചതുന്നം ധമ്മാനം കതരം ധമ്മം സേട്ഠതരം വദന്തീതി പുച്ഛതി. **പഞ്ഞാ ഹീ**തി, സക്ക, ഏതേസു ചതൂസു ധമ്മേസു യാ ഏസാ പഞ്ഞാ നാമ, സാവ സേട്ഠാ, ഇതി ബുദ്ധാദയോ കുസലാ വദന്തി. യഥാ ഹി താരകഗണാ ചന്ദം പരിവാരേന്തി, ചന്ദോവ തേസം ഉത്തമോ. ഏവം സീലഞ്ച സിരീ ചാപി സതഞ്ച ധമ്മോതി ഏതേ തയോപി അന്വായികാ **പഞ്ഞവതോ ഭവന്തി** പഞ്ഞവന്തമേവ അനുഗച്ഛന്തി, പഞ്ഞായ ഏവ പരിവാരാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

“കഥംകരോ”തിആദീനി അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനാനേവ. **കഥംകരോ**തി കിം നാമ കമ്മം കരോന്തോ കിം ആചരന്തോ കിം സേവമാനോ ഭജമാനോ പയിരുപാസമാനോ ഇധലോകേ പഞ്ഞം ലഭതി, പഞ്ഞായമേവ പടിപദം വദേഹി, ജാനിതുകാമോമ്ഹി, കഥംകരോ മച്ചോ പഞ്ഞവാ നാമ ഹോതീതി പുച്ഛതി. **വുദ്ധേ**തി പഞ്ഞാവുദ്ധിപ്പത്തേ പണ്ഡിതേ. **നിപുണേ**തി സുഖുമകാരണജാനനസമത്ഥേ. **ഏവംകരോ**തി യോ പുഗ്ഗലോ ഏവം വുത്തപ്പകാരേ പുഗ്ഗലേ സേവതി ഭജതി പയിരുപാസതി, പാളിം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി, പുനപ്പുനം അത്ഥം പുച്ഛതി, പാസാണേ ലേഖം ഖണന്തോ വിയ കഞ്ചനനാളിയാ സീഹവസം സമ്പടിച്ഛന്തോ വിയ ഓഹിതസോതോ സക്കച്ചം സുഭാസിതാനി സുണാതി, അയം ഏവംകരോ മച്ചോ പഞ്ഞവാ ഹോതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ പാചീനലോകധാതുതോ സൂരിയം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ പഞ്ഞായ പടിപദം കഥേത്വാ ഇദാനി തസ്സാ പഞ്ഞായ ഗുണം കഥേന്തോ **“സ**

പഞ്ഞവാ"തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കാമഗുണേ**തി കാമകോട്ഠാസേ ഹുത്വാ അഭാവട്ഠേന **അനിച്ചതോ,** ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാനം ദുക്ഖാനം വത്ഥുഭാവേന **ദുക്ഖതോ,** അട്ഠനവുതിയാ രോഗമുഖാനം കാമേ നിസ്സായ ഉപ്പത്തിസമ്ഭവേന **രോഗതോ ച അവേക്ഖതി** ഓലോകേതി, സോ **ഏവം വിപസ്സീ** ഏതേഹി കാരണേഹി കാമാനം അനിച്ചാദിതം പസ്സന്തോ "കാമേ നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനകദുക്ഖാനം അന്തോ നത്ഥി, കാമാനം പഹാനമേവ സുഖ"ന്തി വിദിത്വാ ദുക്ഖേസു കാമേസു മഹബ്ഭയേസു ഛന്ദം പജഹാതി. **സ വീതരാഗോ**തി, "സക്ക, സോ പുഗ്ഗലോ ഏവം വീതരാഗോ നവാഘാതവത്ഥുവസേന ഉപ്പജ്ജനകസഭാവദോസം വിനേത്വാ മേത്തചിത്തം ഭാവേയ്യ, അപ്പമാണസത്താരമ്മണത്താ അപ്പമാണം തം ഭാവേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ അഗരഹിതോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജതീ"തി.

ഏവം മഹാസത്തേ കാമാനം ദോസം കഥേന്തേയേവ തേസം തിണ്ണമ്പി രാജൂനം സബലകായാനം തദങ്ഗപ്പഹാനേന പഞ്ചകാമഗുണരാഗോ പഹീനോ. തം ഞത്വാ മഹാസത്തോ തേസം പഹംസനവസേന ഗാഥമാഹ -

൭൩."മഹത്ഥിയം ആഗമനം അഹോസി, തവമട്ഠകാ ഭീമരഥസ്സ ചാപി;
കാലിങ്ഗരാജസ്സ ച ഉഗ്ഗതസ്സ, സബ്ബേസ വോ കാമരാഗോ പഹീനോ"തി.

തത്ഥ **മഹത്ഥിയ**ന്തി മഹത്ഥം മഹാവിപ്ഫാരം മഹാജുതികം. **തവമട്ഠകാ**തി തവ അട്ഠകാ. **പഹീനോ**തി തദങ്ഗപ്പഹാനേന പഹീനോ.

തം സുത്വാ രാജാനോ മഹാസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൭൪."ഏവമേതം പരചിത്തവേദി, സബ്ബേസ നോ കാമരാഗോ പഹീനോ;
കരോഹി ഓകാസമനുഗ്ഗഹായ, യഥാ ഗതിം തേ അഭിസമ്ഭവേമാ"തി.

തത്ഥ **അനുഗ്ഗഹായാ**തി പബ്ബജ്ജത്ഥായ ഓകാസം നോ കരോഹി. യഥാ മയം പബ്ബജിത്വാ തവ ഗതിം നിപ്ഫത്തിം അഭിസമ്ഭവേമ പാപുണേയ്യാമ, തയാ പടിവിദ്ധഗുണം പടിവിജ്ഝേയ്യാമാതി വദിംസു.

അഥ നേസം ഓകാസം കരോന്തോ മഹാസത്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൭൫."കരോമി ഓകാസമനുഗ്ഗഹായ, തഥാ ഹി വോ കാമരാഗോ പഹീനോ;
ഫരാഥ കായം വിപുലായ പീതിയാ, യഥാ ഗതിം മേ
അഭിസമ്ഭവേഥാ"തി.

തത്ഥ **ഫരാഥ കായ**ന്തി ഝാനപീതിയാ വിപുലായ കായം ഫരഥാതി.

തം സുത്വാ തേ സമ്പടിച്ഛന്താ ഗാഥമാഹംസു -

൭൬."സബ്ബം കരിസ്സാമ തവാനുസാസനിം, യം യം തുവം വക്ഖസി
ഭൂരിപഞ്ഞ;
ഫരാമ കായം വിപുലായ പീതിയാ, യഥാ ഗതിം തേ
അഭിസമ്ഭവേമാ"തി.

അഥ നേസം സബലകായാനം മഹാസത്തോ പബ്ബജ്ജം ദാപേത്വാ ഇസിഗണം ഉയ്യോജേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൦."കതായ വച്ഛസ്സ കിസസ്സ പൂജാ, ഗച്ഛന്തു ഭോന്തോ ഇസയോ സാധുരൂപാ;
ഝാനേ രതാ ഹോഥ സദാ സമാഹിതാ, ഏസാ രതീ പബ്ബജിതസ്സ സേട്ഠാ"തി.

തത്ഥ **ഗച്ഛന്തൂ**തി അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനാനി ഗച്ഛന്തു.

ഇസയോ തസ്സ സരഭങ്ഗസത്ഥുനോ വചനം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ വന്ദിത്വാ ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ സകാനി വസനട്ഠാനാനി ഗമിംസു. സക്കോപി ഉട്ഠായാസനാ മഹാസത്തസ്സ ഥുതിം കത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സൂരിയം നമസ്സന്തോ വിയ മഹാസത്തം നമസ്സമാനോ സപരിസോ പക്കാമി. ഏതമത്ഥം വിദിത്വാ സത്ഥാ ഇമാ ഗാഥായോ അഭാസി -

൩൧."സുത്വാന ഗാഥാ പരമത്ഥസംഹിതാ, സുഭാസിതാ ഇസിനാ പണ്ഡിതേന;
തേ വേദജാതാ അനുമോദമാനാ, പക്കാമു ദേവാ ദേവപുരം യസസ്സിനോ.

൩൨."ഗാഥാ ഇമാ അത്ഥവതീ സുബ്യഞ്ജനാ, സുഭാസിതാ ഇസിനാ പണ്ഡിതേന;
യോ കോചിമാ അട്ഠികത്വാ സുണേയ്യ, ലഭേഥ പുബ്ബാപരിയം വിസേസം;
ലദ്ധാന പുബ്ബാപരിയം വിസേസം, അദസ്സനം മച്ചുരാജസ്സ ഗച്ഛേ"തി.

തത്ഥ **പരമത്ഥസംഹിതാ**തി അനിച്ചാദിദീപനേന നിബ്ബാനനിസ്സിതാ. **ഗാഥാ ഇമാ**തി ഇദം സത്ഥാ സരഭങ്ഗസത്ഥുനോ നിബ്ബാനദായകം സുഭാസിതം വണ്ണേന്തോ ആഹ. തത്ഥ **അത്ഥവതീ**തി നിബ്ബാനദായകട്ഠേന പരമത്ഥനിസ്സിതാ. **സുബ്യഞ്ജനാ**തി പരിസുദ്ധബ്യഞ്ജനാ. **സുഭാസിതാ**തി സുകഥിതാ. **അട്ഠികത്വാ**തി അത്തനോ അത്ഥികഭാവം കത്വാ അത്ഥികോ ഹുത്വാ സക്കച്ചം സുണേയ്യ. **പുബ്ബാപരിയ**ന്തി പഠമജ്ഝാനം പുബ്ബവിസേസോ, ദുതിയജ്ഝാനം അപരവിസേസോ. ദുതിയജ്ഝാനം പുബ്ബവിസേസോ, തതിയജ്ഝാനം അപരവിസേസോതി ഏവം അട്ഠസമാപത്തിചതുമഗ്ഗവസേന പുബ്ബാപരഭാവേന ഠിതം വിസേസം. **അദസ്സന**ന്തി പരിയോസാനേ അപരവിസേസം അരഹത്തം ലഭിത്വാ നിബ്ബാനം പാപുണേയ്യ. നിബ്ബാനപ്പത്തോ ഹി പുഗ്ഗലോ മച്ചുരാജസ്സ അദസ്സനം ഗതോ നാമ ഹോതീതി.

ഏവം സത്ഥാ അരഹത്തേന ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി മോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ആളാഹനേ പുപ്ഫവസ്സം വസ്സീ"തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേന്തോ ആഹ -

൩൩."സാലിസ്സരോ സാരിപുത്തോ, മേണ്ഡിസ്സരോ ച കസ്സപോ;
പബ്ബതോ അനുരുദ്ധോ ച, കച്ചായനോ ച ദേവലോ;

൩൪."അനുസിസ്സോ ച ആനന്ദോ, കിസവച്ഛോ ച കോലിതോ;
നാരദോ ഉദായിത്ഥേരോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ;
സരഭങ്ഗോ ലോകനാഥോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക"ന്തി.

സരഭങ്ഗജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൨൩] ൩. അലമ്ബുസാജാതകവണ്ണനാ

അഥബ്രവീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ഇന്ദ്രിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൬൦ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും "സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ"തി വത്വാ "പുരാണദുതിയികായാ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു ഏസാ ഇത്ഥീ തുയ്ഹം അനത്ഥകാരികാ, ത്വം ഏതം നിസ്സായ ഝാനം നാസേത്വാ തീണി സംവച്ഛരാനി മൂള്ഹോ വിസഞ്ഞീ നിപജ്ജിത്വാ ഉപ്പന്നായ സഞ്ഞായ മഹാപരിദേവം പരിദേവീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അരഞ്ഞായതനേ വനമൂലഫലാഹാരോ യാപേസി. അഥേകാ മിഗീ തസ്സ പസ്സാവട്ഠാനേ സമ്ഭവമിസ്സകം തിണം ഖാദിത്വാ ഉദകം പിവി. ഏത്തകേനേവ ച തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ തതോ പട്ഠായ കത്ഥചി അഗന്ത്വാ തത്ഥേവ തിണം ഖാദിത്വാ അസ്സമസ്സ സാമന്തേയേവ വിചരതി . മഹാസത്തോ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം കാരണം അഞ്ഞാസി. സാ അപരഭാഗേ മനുസ്സദാരകം വിജായി. മഹാസത്തോ തം പുത്തസിനേഹേന പടിജഗ്ഗി, "ഇസിസിങ്ഗോ"തിസ്സ നാമം അകാസി. അഥ നം മഹാസത്തോ വിഞ്ഞുതപ്പത്തം പബ്ബാജേത്വാ അത്തനോ മഹല്ലകകാലേ തം ആദായ നാരിവനം നാമ ഗന്ത്വാ, "താത, ഇമസ്മിം ഹിമവന്തേ ഇമേഹി പുപ്ഫേഹി സദിസാ ഇത്ഥിയോ നാമ ഹോന്തി, താ അത്തനോ വസം ഗതേ മഹാവിനാസം പാപേന്തി, ന താസം വസം നാമ ഗന്തും വട്ടതീ"തി ഓവദിത്വാ അപരഭാഗേ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

ഇസിസിങ്ഗോപി ഝാനകീളം കീളന്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ വാസം കപ്പേസി. ഘോരതപോ പരമധിതിന്ദ്രിയോ അഹോസി. അഥസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി, സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "അയം മം സക്കത്താ ചാവേയ്യ, ഏകം അച്ഛരം പേസേത്വാ സീലമസ്സ ഭിന്ദാപേസ്സാമീ"തി സകലദേവലോകം ഉപപരിക്ഖന്തോ അത്തനോ അഡ്ഢതേയ്യകോടിസങ്ഖാനം പരിചാരികാനം മജ്ഝേ ഏകം അലമ്ബുസം നാമ അച്ഛരം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം തസ്സ സീലം ഭിന്ദിതും സമത്ഥം അദിസ്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ സീലഭേദം കാതും ആണാപേസി. തമത്ഥം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൧. "അഥബ്രവി ബ്രഹാ ഇന്ദോ, വത്രഭൂ ജയതം പിതാ;
ദേവകഞ്ഞം പരാഭേത്വാ, സുധമ്മായം അലമ്ബുസ"ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രഹാ**തി മഹാ. **വത്രഭൂ**തി വത്രസ്സ നാമ അസുരസ്സ അഭിഭവിതാ. **ജയതം പിതാ**തി ജയന്താനം ജയപ്പത്താനം സേസാനം തേത്തിംസായ ദേവപുത്താനം പിതുകിച്ചസാധനേന പിതാ. **പരാഭേത്വാ**തി ഹദയം ഭിന്ദിത്വാ ഓലോകേന്തോ വിയ തം "പടിബലാ അയ"ന്തി ഞത്വാതി അത്ഥോ. **സുധമ്മായ**ന്തി സുധമ്മായം ദേവസഭായം.

പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനേ നിസിന്നോ തം അലമ്ബുസം പക്കോസാപേത്വാ ഇദമാഹ -

൯൬. ‘‘മിസ്സേ ദേവാ തം യാചന്തി, താവതിംസാ സഇന്ദകാ;
ഇസിപ്പലോഭനേ ഗച്ഛ, ഇസിസിങ്ഗം അലമ്ബുസേ’’തി.

തത്ഥ **മിസ്സേ**തി തം ആലപതി, ഇദഞ്ച തസ്സാ നാമം, സബ്ബാ പനിത്ഥിയോ പുരിസേ കിലേസമിസ്സനേന മിസ്സനതോ ‘‘മിസ്സാ’’തി വുച്ചന്തി, തേന സാധാരണേന ഗുണനാമേനാലപന്തോ ഏവമാഹ. **ഇസിപ്പലോഭനേ**തി ഇസീനം പലോഭനസമത്ഥേ. **ഇസിസിങ്ഗ**ന്തി തസ്സ കിര മത്ഥകേ മിഗസിങ്ഗാകാരേന ദ്വേ ചൂളാ ഉട്ഠഹിംസു, തസ്മാ ഏവം വുച്ചതി.

ഇതി സക്കോ ‘‘ഗച്ഛ ഇസിസിങ്ഗം ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ വസം ആനേത്വാ സീലമസ്സ ഭിന്ദാ’’തി അലമ്ബുസം ആണാപേസി.

൯൭. ‘‘പുരായം അമ്ഹേ അച്ചേതി, വത്തവാ ബ്രഹ്മചരിയവാ;
നിബ്ബാനാഭിരതോ വുദ്ധോ, തസ്സ മഗ്ഗാനി ആവരാ’’തി. - വചനം ആഹ;

തത്ഥ **പുരായ**ന്തി അയം താപസോ വത്തസമ്പന്നോ ച ബ്രഹ്മചരിയവാ ച, സോ പനേസ ദീഘായുകതായ നിബ്ബാനസങ്ഖാതേ മഗ്ഗേ അഭിരതോ ഗുണവുദ്ധിയാ ച വുദ്ധോ. തസ്മാ യാവ ഏസ അമ്ഹേ നാതിക്കമതി, ന അഭിഭവിത്വാ ഇമമ്ഹാ ഠാനാ ചാവേതി, താവദേവ ത്വം ഗന്ത്വാ തസ്സ ദേവലോകഗമനാനി മഗ്ഗാനി ആവര, യഥാ ഇധ നാഗച്ഛതി, ഏവം കരോഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ അലമ്ബുസാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൯൮. ‘‘ദേവരാജ കിമേവ ത്വം, മമേവ തുവം സിക്ഖസി;
ഇസിപ്പലോഭനേ ഗച്ഛ, സന്തി അഞ്ഞാപി അച്ഛരാ.

൯൯. ‘‘മാദിസിയോ പവരാ ചേവ, അസോകേ നന്ദനേ വനേ;
താസമ്പി ഹോതു പരിയായോ, താപി യന്തു പലോഭനാ’’തി.

തത്ഥ **കിമേവ ത്വ**ന്തി കിം നാമേതം ത്വം കരോസീതി ദീപേതി. **മമേവ തുവം സിക്ഖസീ**തി ഇമസ്മിം സകലദേവലോകേ മമേവ തുവം ഇക്ഖസി, അഞ്ഞം ന പസ്സസീതി അധിപ്പായേന വദതി. **സ**-കാരോ പനേത്ഥ ബ്യഞ്ജനസന്ധികരോ. **ഇസിപ്പലോഭനേ ഗച്ഛാ**തി കിംകാരണാ മഞ്ഞേവ ഏവം വദേസീതി അധിപ്പായോ. **പവരാ ചേവാ**തി മയാ ഉത്തരിതരാ ചേവ. **അസോകേ**തി സോകരഹിതേ. **നന്ദനേ**തി നന്ദിജനകേ. **പരിയായോ**തി ഗമനവാരോ.

തതോ സക്കോ തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൦൦. ‘‘അദ്ധാ ഹി സച്ചം ഭണസി, സന്തി അഞ്ഞാപി അച്ഛരാ;
താദിസിയോ പവരാ ചേവ, അസോകേ നന്ദനേ വനേ.

൧൦൧. ‘‘ന താ ഏവം പജാനന്തി, പാരിചരിയം പുമം ഗതാ;
യാദിസം ത്വം പജാനാസി, നാരി സബ്ബങ്ഗസോഭനേ.

൧൦൨. ‘‘ത്വമേവ ഗച്ഛ കല്യാണി, ഇത്ഥീനം പവരാ ചസി;
തവേവ വണ്ണരൂപേന, സവസമാനയിസ്സസീ’’തി.

തത്ഥ **പുമം ഗതാ**തി പുരിസം ഉപസങ്കമന്താ സമാനാ പുരിസപലോഭിനിപാരിചരിയം ന ജാനന്തി. **വണ്ണരൂപേനാ**തി സരീരവണ്ണേന ചേവ രൂപസമ്പത്തിയാ ച. **സവസമാനയിസ്സസീ**തി തം താപസം അത്തനോ വസം ആനേസ്സസീതി.

തം സുത്വാ അലമ്ബുസാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫംന്ന. ''ന വാഹം ന ഗമിസ്സാമി, ദേവരാജേന പേസിതാ;
വിഭേമി ചേതം ആസാദും, ഉഗ്ഗതേജോ ഹി ബ്രാഹ്മണോ.

ഫംര്‍. ''അനേകേ നിരയം പത്താ, ഇസിമാസാദിയാ ജനാ;
ആപന്നാ മോഹസംസാരം, തസ്മാ ലോമാനി ഹംസയേ''തി.

തത്ഥ **ന വാഹ**ന്തി ന വേ അഹം. **വിഭേമീ**തി ഭായാമി. **ആസാദു**ന്തി ആസാദിതും. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നാഹം, ദേവ, തയാ പേസിതാ ന ഗമിസ്സാമി, അപിചാഹം തം ഇസിം സീലഭേദനത്ഥായ അല്ലീയിതും ഭായാമി, ഉഗ്ഗതേജോ ഹി സോതി. **ആസാദിയാ**തി ആസാദേത്വാ. **മോഹസംസാര**ന്തി മോഹേന സംസാരം, മോഹേന ഇസിം പലോഭേത്വാ സംസാരം ആപന്നാ വട്ടദുക്ഖേ പതിട്ഠിതാ സത്താ ഗണനപഥം അതിക്കന്താ . **തസ്മാ**തി തേന കാരണേന. **ലോമാനി ഹംസയേ**തി അഹം ലോമാനി ഉട്ഠപേമി, ''തസ്സ കിരാഹം സീലം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി ചിന്തയമാനായ മേ ലോമാനി പഹംസന്തീതി വദതി.

ഫംഒ. ''ഇദം വത്വാന പക്കാമി, അച്ഛരാ കാമവണ്ണിനീ;
മിസ്സാ മിസ്സിതുമിച്ഛന്തീ, ഇസിസിങ്ഗം അലമ്ബുസാ.

ഫംന്ന്ര. ''സാ ച തം വനമോഗയ്ഹ, ഇസിസിങ്ഗേന രക്ഖിതം;
ബിമ്ബിജാലകസഞ്ഛന്നം, സമന്താ അഡ്ഢയോജനം.

ഫംഗ്. ''പാതോവ പാതരാസമ്ഹി, ഉദണ്ഹസമയം പതി;
അഗ്ഗിട്ഠം പരിമജ്ജന്തം, ഇസിസിങ്ഗം ഉപാഗമീ''തി. - ഇമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ;

തത്ഥ **പക്കാമീ**തി തേന ഹി, ദേവരാജ, ആവജ്ജേയ്യാസി മന്തി അത്തനോ സയനഗബ്ഭം പവിസിത്വാ അലങ്കരിത്വാ ഇസിസിങ്ഗം കിലേസേന മിസ്സിതും ഇച്ഛന്തീ പക്കാമി, ഭിക്ഖവേ, സാ അച്ഛരാ തസ്സ അസ്സമം ഗതാതി. **ബിമ്ബിജാലകസഞ്ഛന്ന**ന്തി രത്തങ്കുരവനേന സഞ്ഛന്നം. **പാതോവ പാതരാസമ്ഹീ**തി, ഭിക്ഖവേ, പാതരാസവേലായ പാതോവ പഗേയേവ അതിപഗേവ. **ഉദണ്ഹസമയം പതീ**തി സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായമേവ. **അഗ്ഗിട്ഠ**ന്തി അഗ്ഗിസാലം. രത്തിം പധാനമനുയുഞ്ജിത്വാ പാതോവ ന്ഹത്വാ ഉദകകിച്ചം കത്വാ പണ്ണസാലായം ഥോകം ഝാനസുഖേന വീതിനാമേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അഗ്ഗിസാലം സമ്മജ്ജന്തം തം ഇസിസിങ്ഗം സാ ഉപാഗമി, ഇത്ഥിവിലാസം ദസ്സേന്തീ തസ്സ പുരതോ അട്ഠാസി.

അഥ നം താപസോ പുച്ഛന്തോ ആഹ -

ഫംവ്ര. ''കാ നു വിജ്ജുരിവാഭാസി, ഓസധീ വിയ താരകാ;
വിചിത്തഹത്ഥാഭരണാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ.

൧൦൯. ആദിച്ചവണ്ണസങ്കാസാ, ഹേമചന്ദനഗന്ധിനീ;
സഞ്ഞതൂരൂ മഹാമായാ, കുമാരീ ചാരുദസ്സനാ.

൧൧൦. ‘‘വിലഗ്ഗാ മുദുകാ സുദ്ധാ, പാദാ തേ സുപ്പതിട്ഠിതാ;
ഗമനാ കാമനീയാ തേ, ഹരന്തിയേവ മേ മനോ.

൧൧൧. ‘‘അനുപുബ്ബാ ച തേ ഊരൂ, നാഗനാസസമൂപമാ;
വിമട്ഠാ തുയ്ഹം സുസ്സോണീ, അക്ഖസ്സ ഫലകം യഥാ.

൧൧൨. ‘‘ഉപ്പലസ്സേവ കിഞ്ജക്ഖാ, നാഭി തേ സാധുസണ്ഠിതാ;
പുരാ കണ്ഹഞ്ജനസ്സേവ, ദൂരതോ പതിദിസ്സതി.

൧൧൩. ‘‘ദുവിധാ ജാതാ ഉരജാ, അവണ്ടാ സാധുപച്ചുദാ;
പയോധരാ അപതിതാ, അഡ്ഢലാബുസമാ ഥനാ.

൧൧൪. ‘‘ദീഘാ കമ്ബുതലാഭാസാ, ഗീവാ ഏണേയ്യകാ യഥാ;
പണ്ഡരാവരണാ വഗ്ഗു, ചതുത്ഥമനസന്നിഭാ.

൧൧൫. ‘‘ഉദ്ധഗ്ഗാ ച അധഗ്ഗാ ച, ദുമഗ്ഗപരിമജ്ജിതാ;
ദുവിജാ നേലസമ്ഭൂതാ, ദന്താ തവ സുദസ്സനാ.

൧൧൬. ‘‘അപണ്ഡരാ ലോഹിതന്താ, ജിഞ്ജൂകഫലസന്നിഭാ;
ആയതാ ച വിസാലാ ച, നേത്താ തവ സുദസ്സനാ.

൧൧൭. ‘‘നാതിദീഘാ സുസമ്മട്ഠാ, കനകബ്യാസമോചിതാ;
ഉത്തമങ്ഗരുഹാ തുയ്ഹം, കേസാ ചന്ദനഗന്ധികാ.

൧൧൮. ‘‘യാവതാ കസിഗോരക്ഖാ, വാണിജാനഞ്ച യാ ഗതി;
ഇസീനഞ്ച പരക്കന്തം, സഞ്ഞതാനം തപസ്സിനം.

൧൧൯. ‘‘ന തേ സമസമം പസ്സേ, അസ്മിം പഥവിമണ്ഡലേ;
കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയ’’ന്തി.

തത്ഥ **വിചിത്തഹത്ഥാഭരണാ**തി വിചിത്തേഹി ഹത്ഥാഭരണേഹി സമന്നാഗതാ. **ഹേമചന്ദനഗന്ധിനീ**തി സുവണ്ണവണ്ണചന്ദനഗന്ധവിലേപനാ. **സഞ്ഞതൂരൂ**തി സുവട്ടിതഘനഊരു സമ്പന്നഊരുലക്ഖണാ. **വിലഗ്ഗാ**തി സംഖിത്തമജ്ഝാ. **മുദുകാ**തി മുദു സുഖുമാലാ. **സുദ്ധാ**തി നിമ്മലാ. **സുപ്പതിട്ഠിതാ**തി സമം പഥവിം ഫുസന്താ സുട്ഠു പതിട്ഠിതാ. **ഗമനാ**തി ഗച്ഛമാനാ. **കാമനീയാ**തി കന്താ കാമിതബ്ബയുത്തകാ. **ഹരന്തിയേവ മേ മനോ**തി ഏതേ ഏവരൂപേന പരമേന ഇത്ഥിവിലാസേന ചങ്കമന്തിയാ തവ പാദാ മമ ചിത്തം ഹരന്തിയേവ. **വിമട്ഠാ**തി വിസാലാ. **സുസ്സോണീ**തി സുന്ദരസോണീ. **അക്ഖസ്സാ**തി സുന്ദരവണ്ണസ്സ അക്ഖസ്സ സുവണ്ണഫലകം വിയ വിസാലാ തേ സോണീതി വദതി. **ഉപ്പലസ്സേവ കിഞ്ജക്ഖാ**തി നീലുപ്പലകണ്ണികാ വിയ. **കണ്ഹഞ്ജനസ്സേവാ**തി സുഖുമകണ്ഹലോമചിത്തത്താ ഏവമാഹ.

‘‘ദുവിധാ’’തിഗാഥം ഥനേ വണ്ണയന്തോ ആഹ. തേ ഹി ദ്വേ ഹുത്വാ ഉരേ ജാതാ വണ്ടസ്സ അഭാവാ **അവണ്ടാ,** ഉരേ ലഗ്ഗാ ഏവ ഹുത്വാ സുട്ഠു നിക്ഖന്തത്താ **സാധുപച്ചുദാ,** പയസ്സ ധാരണതോ **പയോധരാ, അപതിതാ**തി ന പതിതാ, അമിലാതതായ വാ അലമ്ബനതായ വാ ന അന്തോ പവിട്ഠാതി

അപതിതാ, സുവണ്ണഫലകേ ഠപിതസുവണ്ണമയവട്ടഅലാബുനോ അഡ്ഢേന സദിസതായ **അഡ്ഢലാബുസമാ ഥനാ. ഏണേയ്യകാ യഥാ**തി ഏണിമിഗസ്സ ഹി ദീഘാ ച വട്ടാ ച ഗീവാ സോഭതി യഥാ, ഏവം തവ ഗീവാ ഥോകം ദീഘാ. **കമ്ബുതലാഭാസാ**തി സുവണ്ണാലിങ്ഗതലസന്നിഭാ ഗീവാതി അത്ഥോ. **പണ്ഡരാവരണാ**തി ദന്താവരണാ. **ചതുത്ഥമനസന്നിഭാ**തി ചതുത്ഥമനോ വുച്ചതി ചതുത്ഥമനവത്ഥുഭൂതാ ജിവ്ഹാ. അഭിരത്തഭാവേന ജിവ്ഹാസദിസം തേ ഓട്ഠപരിയോസാനന്തി വദതി. **ഉദ്ധഗ്ഗാ**തി ഹേട്ഠിമദന്താ. **അധഗ്ഗാ**തി ഉപരിമദന്താ. **ദുമഗ്ഗപരിമജ്ജിതാ**തി ദന്തകട്ഠപരിമജ്ജിതാ പരിസുദ്ധാ. **ദുവിജാ**തി ദ്വിജാ. **നേലസമ്ഭൂതാ**തി നിദ്ദോസേസു ഹനുമംസപരിയോസാനേസു സമ്ഭൂതാ.

അപണ്ഡരാതി കണ്ഹാ. **ലോഹിതന്താ**തി രത്തപരിയന്താ. **ജിഞ്ജൂകഫലസന്നിഭാ**തി രത്തട്ഠാനേ ജിഞ്ജുകഫലസദിസാ. **സുദസ്സനാ**തി പസ്സന്താനം അതിത്തികരാ പഞ്ചപസാദസമന്നാഗതാ. **നാതിദീഘാ**തി പമാണയുത്താ. **സുസമ്മട്ഠാ**തി സുട്ഠു സമ്മട്ഠാ. **കനകബ്യാസമോചിതാ**തി കനകബ്യാ വുച്ചതി സുവണ്ണഫണികാ, തായ ഗന്ധതേലം ആദായ പഹരിതാ സുരചിതാ. **കസിഗോരക്ഖാ**തി ഇമിനാ കസിഞ്ച ഗോരക്ഖഞ്ച നിസ്സായ ജീവനകസത്തേ ദസ്സേതി. **യാ ഗതീ**തി യത്തകാ നിപ്ഫത്തി. **പരക്കന്ത**ന്തി യത്തകം ഇസീനം പരക്കന്തം, വിത്ഥാരികതാ ഇമസ്മിം ഹിമവന്തേ യത്തകാ ഇസയോ വസന്തീതി അത്ഥോ. **ന തേ സമസമ**ന്തി തേസു സബ്ബേസു ഏകമ്പി രൂപലീളാവിലാസാദിസമതായ തയാ സമാനം ന പസ്സാമി. **കോ വാ ത്വ**ന്തി ഇദം തസ്സാ ഇത്ഥിഭാവം ജാനന്തോ പുരിസവോഹാരവസേന പുച്ഛതി.

ഏവം പാദതോ പട്ഠായ യാവ കേസാ അത്തനോ വണ്ണം ഭാസന്തേ താപസേ അലമ്ബുസാ തുണ്ഹീ ഹുത്വാ തസ്സാ കഥായ യഥാനുസന്ധിം ഗതായ തസ്സ സമ്മൂള്ഹഭാവം ഞത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. “ന പഞ്ഹകാലോ ഭദ്ദന്തേ, കസ്സപേവം ഗതേ സതി;
ഏഹി സമ്മ രമിസ്സാമ, ഉഭോ അസ്മാകമസ്സമേ;
ഏഹി തം ഉപഗൂഹിസ്സം, രതീനം കുസലോ ഭവാ”തി.

തത്ഥ **കസ്സപേവം ഗതേ സതീ**തി കസ്സപഗോത്ത ഏവം തവ ചിത്തേ പവത്തേ സതി പഞ്ഹകാലോ ന ഹോതി. **സമ്മാ**തി വയസ്സ, പിയവചനാലപനമേതം. **രതീന**ന്തി പഞ്ചകാമഗുണരതീനം.

ഏവം വത്വാ അലമ്ബുസാ ചിന്തേസി - “നായം മയി ഠിതായ ഹത്ഥപാസം ആഗമിസ്സതി, ഗച്ഛന്തീ വിയ ഭവിസ്സാമീ”തി. സാ ഇത്ഥിമായാകുസലതായ താപസം അനുപസങ്കമിത്വാ ആഗതമഗ്ഗാഭിമുഖീ പായാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൧. “ഇദം വത്വാന പക്കാമി, അച്ഛരാ കാമവണ്ണിനീ;
മിസ്സാ മിസ്സിതുമിച്ഛന്തീ, ഇസിസിങ്ഗം അലമ്ബുസാ”തി.

അഥ നം താപസോ ഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ “അയം ഗച്ഛതീ”തി അത്തനോ ദന്ധപരക്കമം മന്ദഗമനം ഛിന്ദിത്വാ വേഗേന ധാവിത്വാ കേസേസു ഹത്ഥേന പരാമസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൧. “സോ ച വേഗേന നിക്ഖമ്മ, ഛേത്വാ ദന്ധപരക്കമം;
തമുത്തമാസു വേണീസു, അജ്ഝപ്പത്തോ പരാമസി.

൧൨൨. “തമുദാവത്ത കല്യാണീ, പലിസ്സജി സുസോഭനാ;
ചവിതമ്ഹി ബ്രഹ്മചരിയാ, യഥാ തം അഥ തോസിതാ.

൧൨൩. “മനസാ അഗമാ ഇന്ദം, വസന്തം നന്ദനേ വനേ;
തസ്സാ സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, മഘവാ ദേവകുഞ്ജരോ.

൧൨൪. “പല്ലങ്കം പഹിണീ ഖിപ്പം, സോവണ്ണം സോപവാഹനം;
സഉത്തരച്ഛദപഞ്ഞാസം, സഹസ്സപടിയത്ഥതം.

൧൨൫. “തമേനം തത്ഥ ധാരേസി, ഉരേ കത്വാന സോഭനാ;
യഥാ ഏകമുഹുത്തംവ, തീണി വസ്സാനി ധാരയി.

൧൨൬. “വിമദോ തീഹി വസ്സേഹി, പബുജ്ഝിത്വാന ബ്രാഹ്മണോ;
അദ്ദസാസി ഹരിതരുക്ഖേ, സമന്താ അഗ്ഗിയായനം.

൧൨൭. “നവപത്തവനം ഫുല്ലം, കോകിലഗ്ഗണഘോസിതം;
സമന്താ പവിലോകേത്വാ, രുദം അസ്സൂനി വത്തയി.

൧൨൮. “ന ജുഹേ ന ജപേ മന്തേ, അഗ്ഗിഹുത്തം പഹാപിതം;
കോ നു മേ പാരിചരിയായ, പുബ്ബേ ചിത്തം പലോഭയി.

൧൩൦. “അരഞ്ഞേ മേ വിഹരതോ, യോ മേ തേജാ ഹ സമ്ഭുതം;
നാനാരതനപരിപൂരം, നാവംവ ഗണ്ഹി അണ്ണവേ”തി.

തത്ഥ **അജ്ഝപ്പത്തോ**തി സമ്പത്തോ. **തമുദാവത്ത കല്യാണീ**തി തം കേസേ പരാമസിത്വാ ഠിതം ഇസിം ഉദാവത്തിത്വാ നിവത്തിത്വാ കല്യാണദസ്സനാ സാ സുട്ഠു സോഭനാ. **പലിസ്സജീ**തി ആലിങ്ഗി. **ചവിതമ്ഹി ബ്രഹ്മചരിയാ, യഥാ തം അഥ തോസിതാ**തി, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ ഇസിനോ താവദേവ ഝാനം അന്തരധായി. തസ്മിം തമ്ഹാ ഝാനാ ബ്രഹ്മചരിയാ ചവിതേ യഥാ തം സക്കേന പത്ഥിതം, തഥേവ അഹോസി. അഥ സക്കസ്സ പത്ഥനായ സമിദ്ധഭാവം വിദിത്വാ സാ ദേവകഞ്ഞാ തോസിതാ, തസ്സ തേന ബ്രഹ്മചരിയവിനാസേന സഞ്ജനിതപീതിപാമോജ്ജാതി അത്ഥോ.

മനസാ അഗമാതി സാ തം ആലിങ്ഗിത്വാ ഠിതാ “അഹോ വത സക്കോ പല്ലങ്കം മേ പേസേയ്യാ”തി ഏവം പവത്തേന മനസാ ഇന്ദം അഗമാ. **നന്ദനേ വനേ**തി നന്ദിജനനസമത്ഥതായ നന്ദനവനസങ്ഖാതേ താവതിംസഭവനേ വസന്തം. **ദേവകുഞ്ജരോ**തി ദേവസേട്ഠോ . **പഹിണീ**തി പേസേസി. “പാഹിണീ”തിപി പാഠോ. **സോപവാഹന**ന്തി സപരിവാരം. **സഉത്തരച്ഛദപഞ്ഞാസ**ന്തി പഞ്ഞാസായ ഉത്തരച്ഛദേഹി പടിച്ഛാദിതം. **സഹസ്സപടിയത്ഥത**ന്തി സഹസ്സദിബ്ബകോജവത്ഥതം. **തമേനം തത്ഥാ**തി തം ഇസിസിങ്ഗം തത്ഥ ദിബ്ബപല്ലങ്കേ നിസിന്നാ സാ ഉരേ കത്വാ ധാരേസി. **തീണി വസ്സാനീ**തി ഏകമുഹുത്തം വിയ മനുസ്സഗണനായ തീണി വസ്സാനി തം ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ തത്ഥ നിസിന്നാ ധാരേസി.

വിമദോതി നിമ്മദോ വിഗതസഞ്ഞഭാവോ. സോ ഹി തീണി സംവച്ഛരാനി വിസഞ്ഞോ സയിത്വാ പച്ഛാ പടിലദ്ധസഞ്ഞോ പബുജ്ഝി. തസ്മിം

പബുജ്ഝമാനേ ഹത്ഥാദിഫന്ദനം ദിസ്വാവ അലമ്ബുസാ തസ്സ പബുജ്ഝനഭാവം ഞത്വാ പല്ലങ്കം അന്തരധാപേത്വാ സയമ്പി അന്തരഹിതാ അട്ഠാസി. **അദ്ദസാസീ**തി സോ അസ്സമപദം ഓലോകേന്തോ "കേന നു ഖോമ്ഹി സീലവിനാസം പാപിതോ"തി ചിന്തേത്വാ മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവമാനോ അദ്ദസാസി. **ഹരിതരുക്ഖേ**തി അഗ്ഗിയായനസങ്ഖാതം അഗ്ഗിസാലം സമന്താ പരിവാരേത്വാ ഠിതേ ഹരിതപത്തരുക്ഖേ. **നവപത്തവനന്തി** തരുണേഹി നവപത്തേഹി സഞ്ഛന്നം വനം. **രുദന്തി** പരിദേവന്തോ.

ന ജുഹേ ന ജപേ മന്തേതി അയമസ്സ പരിദേവനഗാഥാ. **പഹാപിതന്തി** ഹാപിതം, **പ**-കാരോ ഉപസഗ്ഗമത്തം. **പാരിചരിയായാ**തി കോ നു കിലേസപാരിചരിയായ ഇതോ പുബ്ബേ മമ ചിത്തം പലോഭയീതി പരിദേവതി. **യോ മേ തേജാ ഹ സമ്ഭുതന്തി ഹ**-കാരോ നിപാതമത്തം. യോ മമ സമണതേജേന സമ്ഭൂതം ഝാനഗുണം നാനാരതനപരിപുണ്ണം മഹന്തം മഹണ്ണവേ നാവം വിയ ഗണ്ഹി, വിനാസം പാപേസി, കോ നാമേസോതി പരിദേവതീതി.

തം സുത്വാ അലമ്ബുസാ ചിന്തേസി - "സചാഹം ന കഥേസ്സാമി, അയം മേ അഭിസപിസ്സതി, ഹന്ദസ്സ കഥേസ്സാമീ"തി. സാ ദിസ്സമാനേന കായേന ഠത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൯൩. "അഹം തേ പാരിചരിയായ, ദേവരാജേന പേസിതാ;
അവധിം ചിത്തം ചിത്തേന, പമാദോ ത്വം ന ബുജ്ഝസീ"തി.

സോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ പിതരാ ദിന്നഓവാദം സരിത്വാ "പിതു വചനം അകത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോമ്ഹീ"തി പരിദേവന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൯൪. "ഇമാനി കിര മം താതോ, കസ്സപോ അനുസാസതി;
കമലാസദിസിത്ഥിയോ, തായോ ബുജ്ഝേസി മാണവ.

൧൯൫. "ഉരേഗണ്ഡായോ ബുജ്ഝേസി, തായോ ബുജ്ഝേസി മാണവ;
ഇച്ചാനുസാസി മം താതോ, യഥാ മം അനുകമ്പകോ.

൧൯൬. "തസ്സാഹം വചനം നാകം, പിതു വുദ്ധസ്സ സാസനം;
അരഞ്ഞേ നിമ്മനുസ്സമ്ഹി, സ്വജ്ജ ഝായാമി ഏകകോ.

൧൯൭. "സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി, ധിരത്ഥു ജീവിതേന മേ;
പുന വാ താദിസോ ഹേസ്സം, മരണം മേ ഭവിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ഇമാനീ**തി ഇമാനി വചനാനി. **കമലാസദിസിത്ഥിയോ**തി കമലാ വുച്ചതി നാരിപുപ്ഫലതാ, താസം പുപ്ഫസദിസാ ഇത്ഥിയോ. **തായോ ബുജ്ഝേസി മാണവാ**തി മാണവ ത്വം തായോ ജാനേയ്യാസി, ഞത്വാ ദസ്സനപഥം അഗന്ത്വാ പലാപേയ്യാസീതി യാനി ഏവരൂപാനി വചനാനി തദാ മം താതോ അനുസാസതി, ഇമാനി കിര താനീതി. **ഉരേഗണ്ഡായോ**തി ഉരമ്ഹി ദ്വീഹി ഗണ്ഡേഹി സമന്നാഗതാ. **തായോ ബുജ്ഝേസി, മാണവാ**തി, മാണവ, തായോ അത്തനോ വസം ഗതേ വിനാസം പാപേന്തീതി ത്വം ജാനേയ്യാസി. **നാകന്തി** നാകരിം. **ഝായാമീ**തി പജ്ഝായാമി പരിദേവാമി. **ധിരത്ഥു ജീവിതേന മേ**തി ധിരത്ഥു ഗരഹിതം മമ ജീവിതം, ജീവിതേന മേ കോ അത്ഥോ. **പുന വാ**തി

ത്ഥാ കരിസ്സാമി, യഥാ പുന വാ താദിസോ ഭവിസ്സാമി, നട്ഠം ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ വീതരാഗോ ഭവിസ്സാമി, മരണം വാ മേ ഭവിസ്സതീതി.

സോ കാമരാഗം പഹായ പുന ഝാനം ഉപ്പാദേസി. അഥസ്സ സമണതേജം ദിസ്വാ ഝാനസ്സ ച ഉപ്പാദിതഭാവം ഞത്വാ അലമ്ബുസാ ഭീതാ ഖമാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ദ്വേ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൧൬. “തസ്സ തേജം വീരിയഞ്ച, ധിതിം ഞത്വാ അവട്ഠിതം;
സിരസാ അഗ്ഗഹീ പാദേ, ഇസിസിങ്ഗം അലമ്ബുസാ.

൧൧൭. “മാ മേ കുജ്ഝ മഹാവീര, മാ മേ കുജ്ഝ മഹാഇസേ;
മഹാ അത്ഥോ മയാ ചിണ്ണോ, തിദസാനം യസസ്സിനം;
തയാ പകമ്പിതം ആസി, സബ്ബം ദേവപുരം തദാ”തി.

അഥ നം സോ “ഖമാമി തേ, ഭദ്ദേ, യഥാസുഖം ഗച്ഛാ”തി വിസ്സജ്ജേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. “താവതിംസാ ച യേ ദേവാ, തിദസാനഞ്ച വാസവോ;
ത്വഞ്ച ഭദ്ദേ സുഖീ ഹോഹി, ഗച്ഛ കഞ്ഞേ യഥാസുഖ”ന്തി.

സാ തം വന്ദിത്വാ തേനേവ സുവണ്ണപല്ലങ്കേന ദേവപുരം ഗതാ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൧൯. “തസ്സ പാദേ ഗഹേത്വാന, കത്വാ ച നം പദക്ഖിണം;
അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാന, തമ്ഹാ ഠാനാ അപക്കമി.

൧൨൦. “യോ ച തസ്സാസി പല്ലങ്കോ, സോവണ്ണോ സോപവാഹനോ;
സഉത്തരച്ഛദപഞ്ഞാസോ, സഹസ്സപടിയത്ഥതോ;
തമേവ പല്ലങ്കമാരുയ്ഹ, അഗാ ദേവാന സന്തികേ.

൧൨൧. “തമോക്കമിവ ആയന്തിം, ജലന്തിം വിജ്ജുതം യഥാ;
പതീതോ സുമനോ വിത്തോ, ദേവിന്ദോ അദദാ വര”ന്തി.

തത്ഥ **ഓക്കമിവാ**തി ദീപകം വിയ. “പതീതോ”തിആദീഹി തുട്ഠാകാരോവ ദസ്സിതോ **അദദാ വര**ന്തി ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഠിതായ തുട്ഠോ വരം അദാസി.

സാ തസ്സ സന്തികേ വരം ഗണ്ഹന്തീ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൨൨. “വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
നിസിപ്പലോഭികാ ഗച്ഛേ, ഏതം സക്ക വരം വരേ”തി.
തസ്സത്ഥോ - “സക്ക ദേവരാജ, സചേ മേ ത്വം വരം അദോ, പുന ഇസിപലോഭികായ ന ഗച്ഛേയ്യം, മാ മം ഏതദത്ഥായ പഹിണേയ്യാസി, ഏതം വരം വരേ യാചാമീ”തി.

സത്ഥാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ അലമ്ബുസാ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, ഇസിസിങ്ഗോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, പിതാ മഹാഇസി പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

[൫൨൪] ൪. സങ്ഖപാലജാതകവണ്ണനാ

അരിയാവകാസോസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ഉപോസഥികേ ഉപാസകേ സമ്പഹംസേത്വാ ''പോരാണകപണ്ഡിതാ മഹതിം നാഗസമ്പത്തിം പഹായ ഉപോസഥവാസം ഉപവസിംസുയേവാ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹേ മഗധരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ''ദുയ്യോധനോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗന്ത്വാ പിതു സിപ്പം ദസ്സേസി. അഥ നം പിതാ രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഉയ്യാനേ വസി. ബോധിസത്തോ ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും പിതു സന്തികം അഗമാസി. തസ്സ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉദപാദി. സോ തേനേവ പലിബോധേന കസിണപരികമ്മമത്തമ്പി കാതും അസക്കോന്തോ ചിന്തേസി - ''മഹാ മേ ലാഭസക്കാരോ, ന സക്കാ മയാ ഇധ വസന്തേന ഇമം ജടം ഛിന്ദിതും, പുത്തസ്സ മേ അനാരോചേത്വാവ അഞ്ഞത്ഥ ഗമിസ്സാമീ''തി. സോ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ മഗധരട്ഠം അതിക്കമിത്വാ മഹിസകരട്ഠേ സങ്ഖപാലദഹതോ നാമ നിക്ഖന്തായ കണ്ണവേണ്ണായ നദിയാ നിവത്തനേ ചന്ദകപബ്ബതം ഉപനിസ്സായ പണ്ണസാലം കത്വാ തത്ഥ വസന്തോ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ യാപേസി. തമേനം സങ്ഖപാലോ നാമ നാഗരാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന കണ്ണവേണ്ണനദിതോ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരന്തരാ ഉപസങ്കമതി. സോ തസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. അഥസ്സ പുത്തോ പിതരം ദട്ഠുകാമോ ഗതട്ഠാനം അജാനന്തോ അനുവിചാരാപേത്വാ ''അസുകട്ഠാനേ നാമ വസതീ''തി ഞത്വാ തസ്സ ദസ്സനത്ഥായ മഹന്തേന പരിവാരേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ ഖന്ധവാരം നിവാസേത്വാ കതിപയേഹി അമച്ചേഹി സദ്ധിം അസ്സമപദാഭിമുഖോ പായാസി.

തസ്മിം ഖണേ സങ്ഖപാലോ മഹന്തേന പരിവാരേന ധമ്മം സുണന്തോ നിസീദി. സോ തം രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഇസിം വന്ദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. രാജാ പിതരം വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ നിസീദിത്വാ പുച്ഛി - ''ഭന്തേ, കതരരാജാ നാമേസ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗതോ''തി. താത, സങ്ഖപാലനാഗരാജാ നാമേസോതി. സോ തസ്സ സമ്പത്തിം നിസ്സായ നാഗഭവനേ ലോഭം കത്വാ കതിപാഹം വസിത്വാ പിതു ഭിക്ഖാഹാരം നിബദ്ധം ദാപേത്വാ അത്തനോ നഗരമേവ ഗന്ത്വാ ചതൂസു ദ്വാരേസു ദാനസാലായോ കാരേത്വാ സകലജമ്ബുദീപം സങ്ഖോഭേന്തോ ദാനം ദത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ നാഗഭവനം പത്ഥേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ നാഗഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ സങ്ഖപാലനാഗരാജാ അഹോസി . സോ ഗച്ഛന്തേ കാലേ തായ സമ്പത്തിയാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ തതോ പട്ഠായ മനുസ്സയോനിം പത്ഥേന്തോ ഉപോസഥവാസം വസി. അഥസ്സ നാഗഭവനേ വസന്തസ്സ ഉപോസഥവാസോ ന സമ്പജ്ജതി, സീലവിനാസം പാപുണാതി. സോ തതോ പട്ഠായ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ കണ്ണവേണ്ണായ നദിയാ അവിദൂരേ മഹാമഗ്ഗസ്സ ച ഏകപദികമഗ്ഗസ്സ ച അന്തരേ ഏകം വമ്മികം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സമാദിന്നസീലോ ''മമ ചമ്മമംസാദീഹി അത്ഥികാ ചമ്മമംസാദീനി ഹരന്തൂ''തി അത്താനം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ നിപന്നോ

സമണധമ്മം കരോന്തോ ചാതുദ്ദസേ പന്നരസേ വസിത്വാ പാടിപദേ നാഗഭവനം ഗച്ഛതി.

തസ്മിം ഏകദിവസം ഏവം സീലം സമാദിയിത്വാ നിപന്നേ പച്ചന്തഗാമവാസിനോ സോളസ ജനാ "മംസം ആഹരിസ്സാമാ"തി ആവുധഹത്ഥാ അരഞ്ഞേ വിചരന്താ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ നിക്ഖന്താ തം വമ്മികമത്ഥകേ നിപന്നം ദിസ്വാ "മയം അജ്ജ ഗോധാപോതകമ്പി ന ലഭിമ്ഹാ, ഇമം നാഗരാജാനം വധിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ "മഹാ ഖോ പനേസ ഗയ്ഹമാനോ പലായേയ്യ, യഥാനിപന്നമേവ തം ഭോഗേസു സൂലേഹി വിജ്ഝിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി സൂലാനി ആദായ ഉപസങ്കമിംസു. ബോധിസത്തസ്സ സരീരം മഹന്തം ഏകദോണികനാവപ്പമാണം വട്ടേത്വാ ഠപിതസുമനപുപ്ഫദാമം വിയ ജിഞ്ജുകഫലസന്നിഭേഹി അക്ഖീഹി ജയസുമനപുപ്ഫസദിസേന ച സീസേന സമന്നാഗതം അതിവിയ സോഭതി. സോ തേസം സോളസന്നം ജനാനം പദസദ്ദേന ഭോഗന്തരതോ സീസം നീഹരിത്വാ രത്തക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ തേ സൂലഹത്ഥേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അജ്ജ മയ്ഹം മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, അഹം അത്താനം ദാനമുഖേ നിയ്യാദേത്വാ വീരിയം അധിട്ഠഹിത്വാ നിപന്നോ, ഇമേ മമ സരീരം സത്തീഹി കോട്ടേത്വാ ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം കരോന്തേ കോധവസേന അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ന ഓലോകേസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലഭേദഭയേന ദള്ഹം അധിട്ഠായ സീസം ഭോഗന്തരേയേവ പവേസേത്വാ നിപജ്ജി. അഥ നം തേ ഉപഗന്ത്വാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ കഡ്ഢന്താ ഭൂമിയം പോഥേത്വാ തിഖിണസൂലേഹി അട്ഠസു ഠാനേസു വിജ്ഝിത്വാ സകണ്ടകകാളവേത്തയട്ഠിയോ പഹാരമുഖേഹി പവേസേത്വാ അട്ഠസു ഠാനേസു കാജേനാദായ മഹാമഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു, മഹാസത്തോ സൂലേഹി വിജ്ഝനതോ പട്ഠായ ഏകട്ഠാനേപി കോധവസേന അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ തേ ന ഓലോകേസി. തസ്സ അട്ഠഹി കാജേഹി ആദായ നീയമാനസ്സ സീസം ഓലമ്ബേത്വാ ഭൂമിയം പഹരി. അഥ നം "സീസമസ്സ ഓലമ്ബതീ"തി മഹാമഗ്ഗേ നിപജ്ജാപേത്വാ തരുണസൂലേന നാസാപുടം വിജ്ഝിത്വാ രജ്ജുകം പവേസേത്വാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ കാജകോടിയം ലഗ്ഗിത്വാ പുനപി ഉക്ഖിപിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു.

തസ്മിം ഖണേ വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലനഗരവാസീ ആളാരോ നാമ കുടുമ്ബികോ പഞ്ച സകടസതാനി ആദായ സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ തേ ഭോജപുത്തേ ബോധിസത്തം തഥാ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ തേസം സോളസന്നമ്പി സോളസഹി വാഹഗോണേഹി സദ്ധിം പസതം പസതം സുവണ്ണമാസകേ സബ്ബേസം നിവാസനപാരുപനാനി ഭരിയാനമ്പി നേസം വത്ഥാഭരണാനി ദത്വാ വിസ്സജ്ജാപേസി. അഥ സോ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പപഞ്ചം അകത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമിത്വാ ആളാരം ഉപസങ്കമിത്വാ നാഗഭവനസ്സ വണ്ണം കഥേത്വാ തം ആദായ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ തീഹി നാഗകഞ്ഞാസതേഹി സദ്ധിം മഹന്തമസ്സ യസം ദത്വാ ദിബ്ബേഹി കാമേഹി സന്തപ്പേസി. ആളാരോ നാഗഭവനേ ഏകവസ്സം വസിത്വാ ദിബ്ബകാമേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ "ഇച്ഛാമഹം, സമ്മ, പബ്ബജിതു"ന്തി നാഗരാജസ്സ കഥേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ഗഹേത്വാ നാഗഭവനതോ ഹിമവന്തപ്പദേസം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ അപരഭാഗേ ചാരികം ചരന്തോ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖായ നഗരം

പവിസിത്വാ രാജദ്വാരം അഗമാസി. അഥ നം ബാരാണസിരാജാ ദിസ്വാ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ പക്കോസാപേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭോജേത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം നീചേ ആസനേ നിസിന്നോ വന്ദിത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൩. ‘‘അരിയാവകാസോസി പസന്നനേത്തോ, മഞ്ഞേ ഭവം പബ്ബജിതോ കുലമ്ഹാ;
കഥം നു വിത്താനി പഹായ ഭോഗേ, പബ്ബജി നിക്ഖമ്മ ഘരാ സപഞ്ഞാ’’തി.

തത്ഥ **അരിയാവകാസോസീ**തി നിദ്ദോസസുന്ദരസരീരാവകാസോസി, അഭിരൂപോസീതി അത്ഥോ. **പസന്നനേത്തോ**തി പഞ്ചഹി പസാദേഹി യുത്തനേത്തോ. **കുലമ്ഹാ**തി ഖത്തിയകുലാ വാ ബ്രാഹ്മണകുലാ വാ സേട്ഠികുലാ വാ പബ്ബജിതോസീതി മഞ്ഞാമി. **കഥം നൂ**തി കേന കാരണേന കിം ആരമ്മണം കത്വാ ധനഞ്ച ഉപഭോഗേ ച പഹായ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതോസി സപഞ്ഞ പണ്ഡിതപുരിസാതി പുച്ഛതി.

തതോ പരം താപസസ്സ ച രഞ്ഞോ ച വചനപ്പടിവചനവസേന ഗാഥാനം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ -

൧൪൪. ‘‘സയം വിമാനം നരദേവ ദിസ്വാ, മഹാനുഭാവസ്സ മഹോരഗസ്സ;
ദിസ്വാന പുഞ്ഞാന മഹാവിപാകം, സദ്ധായഹം പബ്ബജിതോമ്ഹി രാജ.

൧൪൫. ‘‘ന കാമകാമാ ന ഭയാ ന ദോസാ, വാചം മുസാ പബ്ബജിതാ ഭണന്തി;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, സുത്വാന മേ ജായിഹിതിപ്പസാദോ.

൧൪൬. ‘‘വാണിജ്ജ രട്ഠാധിപ ഗച്ഛമാനോ, പഥേ അദ്ദസാസിമ്ഹി ഭോജപുത്തേ;
പവഡ്ഢകായം ഉരഗം മഹന്തം, ആദായ ഗച്ഛന്തേ പമോദമാനേ.

൧൪൭. ‘‘സോഹം സമാഗമ്മ ജനിന്ദ തേഹി, പഹട്ഠലോമോ അവചമ്ഹി ഭീതോ;
കുഹിം അയം നീയതി ഭീമകായോ, നാഗേന കിം കാഹഥ ഭോജപുത്താ.

൧൪൮. ‘‘നാഗോ അയം നീയതി ഭോജനത്ഥാ, പവഡ്ഢകായോ ഉരഗോ മഹന്തോ;
സാദുഞ്ച ഥൂലഞ്ച മുദുഞ്ച മംസം, ന ത്വം രസഞ്ഞാസി വിദേഹപുത്ത.

൧൪൯. ‘‘ഇതോ മയം ഗന്ത്വാ സകം നികേതം, ആദായ സത്ഥാനി വികോപയിത്വാ;
മംസാനി ഭോക്ഖാമ പമോദമാനാ, മയഞ്ഹി വേ സത്തവോ പന്നഗാനം.

൧൫൦. ‘‘സചേ അയം നീയതി ഭോജനത്ഥാ, പവഡ്ഢകായോ ഉരഗോ മഹന്തോ;
ദദാമി വോ ബലിബദ്ദാനി സോളസ, നാഗം ഇമം മുഞ്ചഥ ബന്ധനസ്മാ.

൧൫൧. ‘‘അദ്ധാ ഹി നോ ഭക്ഖോ അയം മനാപോ, ബഹൂ ച നോ ഉരഗാ ഭുത്തപുബ്ബാ;
കരോമ തേ തം വചനം അളാര, മിത്തഞ്ച നോ ഹോഹി വിദേഹപുത്ത.

൧൫൨. ‘‘തദാസ്സു തേ ബന്ധനാ മോചയിംസു, യം നത്ഥുതോ പടിമോക്കസ്സ പാസേ;
മുത്തോ ച സോ ബന്ധനാ നാഗരാജാ, പക്കാമി പാചീനമുഖോ മുഹുത്തം.

൧൫൩. ‘‘ഗന്ത്വാന പാചീനമുഖോ മുഹുത്തം, പുണ്ണേഹി നേത്തേഹി പലോകയീ മം;
തദാസ്സഹം പിട്ഠിതോ അന്വഗച്ഛിം, ദസങ്ഗുലിം അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ.

൧൫൪. ‘‘ഗച്ഛേവ ഖോ ത്വം തരമാനരൂപോ, മാ തം അമിത്താ പുനരഗ്ഗഹേസും;
ദുക്ഖോ ഹി ലുദ്ദേഹി പുനാ സമാഗമോ, അദസ്സനം ഭോജപുത്താന ഗച്ഛ.

൧൫൫. ‘‘അഗമാസി സോ രഹദം വിപ്പസന്നം, നീലോഭാസം രമണീയം സുതിത്ഥം;
സമോതതം ജമ്ബുഹി വേതസാഹി, പാവേക്ഖി നിത്തിണ്ണഭയോ പതീതോ.

൧൫൬. ‘‘സോ തം പവിസ്സ നചിരസ്സ നാഗോ, ദിബ്ബേന മേ പാതുരഹൂ ജനിന്ദ;
ഉപട്ഠഹീ മം പിതരംവ പുത്തോ, ഹദയങ്ഗമം കണ്ണസുഖം ഭണന്തോ.

൧൫൭. ‘‘ത്വം മേസി മാതാ ച പിതാ അളാര, അബ്ഭന്തരോ പാണദദോ സഹായോ;
സകഞ്ച ഇദ്ധിം പടിലാഭകോസ്മി, അളാര പസ്സ മേ നിവേസനാനി;
പഹൂതഭക്ഖം ബഹുഅന്നപാനം, മസക്കസാരം വിയ വാസവസ്സാ’’തി.

തത്ഥ **വിമാന**ന്തി സങ്ഖപാലനാഗരഞ്ഞോ അനേകസതനാടകസമ്പത്തിസമ്പന്നം കഞ്ചനമണിവിമാനം. **പുഞ്ഞാന**ന്തി തേന കതപുഞ്ഞാനം മഹന്തം വിപാകം ദിസ്വാ കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച പരലോകഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ പവത്തായ സദ്ധായ അഹം പബ്ബജിതോ. **ന കാമകാമാ**തി ന വത്ഥുകാമേനപി ഭയേനപി ദോസേനപി മുസാ ഭണന്തി. **ജായിഹിതീ**തി, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം വചനം സുത്വാ മയ്ഹമ്പി പസാദോ സോമനസ്സം ജായിസ്സതി. **വാണിജ്ജ**ന്തി വാണിജ്ജകമ്മം കരിസ്സാമീതി ഗച്ഛന്തോ. **പഥേ അദ്ദസാസിമ്ഹീ**തി പഞ്ചന്നം സകടസതാനം പുരതോ സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ മഹാമഗ്ഗേ ജനപദമനുസ്സേ അദ്ദസം. **പവഡ്ഢകായ**ന്തി വഡ്ഢിതകായം. **ആദായാ**തി അട്ഠഹി കാജേഹി ഗഹേത്വാ. **അവചമ്ഹീ**തി അഭാസിം. **ഭീമകായോ**തി ഭയജനകകായോ. **ഭോജപുത്താ**തി ലുദ്ദപുത്തകേ പിയസമുദാചാരേനാലപതി. **വിദേഹപുത്താ**തി വിദേഹരട്ഠവാസിതായ ആളാരം ആലപിംസു. **വികോപയിത്വാ**തി ഛിന്ദിത്വാ. **മയഞ്ഹി വോ സത്തവോ**തി മയം പന നാഗാനം വേരിനോ നാമ. **ഭോജനത്ഥാ**തി ഭോജനത്ഥായ. **മിത്തഞ്ച നോ ഹോഹീ**തി ത്വം അമ്ഹാകം മിത്തോ ഹോഹി, കതഗുണം ജാന.

തദാസ്സു തേതി, മഹാരാജ, തേഹി ഭോജപുത്തേഹി ഏവം വുത്തേ അഹം തേസം സോളസ വാഹഗോണേ നിവാസനപാരുപനാനി പസതം പസതം സുവണ്ണമാസകേ ഭരിയാനഞ്ച നേസം വത്ഥാലങ്കാരം അദാസിം, അഥ തേ സങ്ഖപാലനാഗരാജാനം ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനോ കക്ഖളതായ സകണ്ടകകാളവേത്തലതായ കോടിയം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിതും ആരഭിംസു. അഥാഹം നാഗരാജാനം കിലമന്തം ദിസ്വാ അകിലമേന്തോവ അസിനാ താ ലതാ ഛിന്ദിത്വാ ദാരകാനം കണ്ണവേധതോ വട്ടിനീഹരണനിയാമേന അദുക്ഖാപേന്തോ

സണികം നീഹരിം, തസ്മിം കാലേ തേ ഭോജപുത്താ യം ബന്ധനം അസ്സ നത്ഥുതോ പവേസേത്വാ പാസേ പടിമോക്കം, തസ്മാ ബന്ധനാ തം ഉരഗം മോചയിംസു. തസ്സ നാസതോ സഹ പാസേന തം രജ്ജുകം നീഹരിംസൂതി ദീപേതി. ഇതി തേ ഉരഗം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ ‘‘അയം ഉരഗോ ദുബ്ബലോ, മതകാലേ നം ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമാ’’തി നിലീയിംസു.

പുണ്ണേഹീതി സോപി മുഹുത്തം പാചീനാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി മം പലോകയി. **തദാസ്സഹ**ന്തി തദാ അസ്സ അഹം. **ഗച്ഛേവാ**തി ഏവം തം അവചന്തി വദതി. **രഹദ**ന്തി കണ്ണവേണ്ണദഹം. **സമോതത**ന്തി ഉഭയതീരേസു ജമ്ബുരുക്ഖവേതസരുക്ഖേഹി ഓതതം വിതതം. **നിത്തിണ്ണഭയോ പതീതോ**തി സോ കിര തം ദഹം പവിസന്തോ ആളാരസ്സ നിപച്ചകാരം ദസ്സേത്വാ യാവ നങ്ഗുട്ഠാ ഓതരി, ഉദകേ പവിട്ഠട്ഠാനമേവസ്സ നിബ്ഭയം അഹോസി, തസ്മാ നിത്തിണ്ണഭയോ പതീതോ ഹട്ഠതുട്ഠോ പാവേക്ഖീതി. **പവിസ്സാ**തി പവിസിത്വാ. **ദിബ്ബേന മേ**തി നാഗഭവനേ പമാദം അനാപജ്ജിത്വാ മയി കണ്ണവേണ്ണതീരം അനതിക്കന്തേയേവ ദിബ്ബേന പരിവാരേന മമ പുരതോ പാതുരഹോസി. **ഉപട്ഠഹീ**തി ഉപാഗമി. **അബ്ഭന്തരോ**തി ഹദയമംസസദിസോ. ത്വം മമ ബഹുപകാരോ, സക്കാരം തേ കരിസ്സാമി. **പസ്സ മേ നിവേസനാനീ**തി മമ നാഗഭവനം പസ്സ. **മസക്കസാരം വിയാ**തി മസക്കസാരോ വുച്ചതി ഓസക്കനപരിസക്കനാഭാവേന ഘനസാരതായ ച സിനേരുപബ്ബതരാജാ. അയം തത്ഥ മാപിതം താവതിംസഭവനം സന്ധായേവമാഹ.

മഹാരാജ! ഏവം വത്വാ സോ നാഗരാജാ ഉത്തരി അത്തനോ നാഗഭവനം വണ്ണേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൮൭. ‘‘തം ഭൂമിഭാഗേഹി ഉപേതരൂപം, അസക്ഖരാ ചേവ മുദൂ സുഭാ ച;
നീചത്തിണാ അപ്പരജാ ച ഭൂമി, പാസാദികാ യത്ഥ ജഹന്തി സോകം.

൧൮൮. ‘‘അനാവകുലാ വേളുരിയൂപനീലാ, ചതുദ്ദിസം അമ്ബവനം സുരമ്മം;
പക്കാ ച പേസീ ച ഫലാ സുഫുല്ലാ, നിച്ചോതുകാ ധാരയന്തീ
ഫലാനീ’’തി.

തത്ഥ **അസക്ഖരാ**തി യാ തത്ഥ ഭൂമി പാസാണസക്ഖരരഹിതാ മുദു സുഭാ കഞ്ചനരജതമണിമയാ സത്തരതനവാലുകാകിണ്ണാ. **നീചത്തിണാ**തി ഇന്ദഗോപകപിട്ഠിസദിസവണ്ണേഹി നീചതിണേഹി സമന്നാഗതാ. **അപ്പരജാ**തി പംസുരഹിതാ. **യത്ഥ ജഹന്തി സോക**ന്തി യത്ഥ പവിട്ഠമത്താവ നിസ്സോകാ ഹോന്തി. **അനാവകുലാ**തി ന അവകുലാ അഖാണുമാ ഉപരി ഉക്കുലവികുലഭാവരഹിതാ വാ സമസണ്ഠിതാ. **വേളുരിയൂപനീലാ**തി വേളുരിയേന ഉപനീലാ, തസ്മിം നാഗഭവനേ വേളുരിയമയാ പസന്നസലിലാ നീലോഭാസാ അനേകവണ്ണകമലുപ്പലസഞ്ഛന്നാ പോക്ഖരണീതി അത്ഥോ. **ചതുദ്ദിസ**ന്തി തസ്സാ പോക്ഖരണിയാ ചതൂസു ദിസാസു. **പക്കാ ചാ**തി തസ്മിം അമ്ബവനേ അമ്ബരുക്ഖാ പക്കഫലാ ച അഡ്ഢപക്കഫലാ ച തരുണഫലാ ച ഫുല്ലിതായേവാതി അത്ഥോ. **നിച്ചോതുകാ**തി ഛന്നമ്പി ഉതൂനം അനുരൂപേഹി പുപ്ഫഫലേഹി സമന്നാഗതാതി.

൧൮൯. തേസം വനാനം നരദേവ മജ്ഝേ, നിവേസനം ഭസ്സരസന്നികാസം;
രജതഗ്ഗളം സോവണ്ണമയം ഉളാരം, ഓഭാസതീ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ.

“മണീമയാ സോണ്ണമയാ ഉളാരാ, അനേകചിത്താ സതതം സുനിമ്മിതാ;
പരിപൂരാ കഞ്ഞാഹി അലങ്കതാഹി, സുവണ്ണകായൂരധരാഹി രാജ.

“സോ സങ്ഖപാലോ തരമാനരൂപോ, പാസാദമാരുയ്ഹ അനോമവണ്ണോ;
സഹസ്സഥമ്ഭം അതുലാനുഭാവം, യത്ഥസ്സ ഭരിയാ മഹേസീ അഹോസി.

“ഏകാ ച നാരീ തരമാനരൂപാ, ആദായ വേളുരിയമയം മഹഗ്ഘം;
സുഭം മണിം ജാതിമന്തൂപപന്നം, അചോദിതാ ആസനമബ്ഭിഹാസി.

“തതോ മം ഉരഗോ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ, നിസീദയീ പാമുഖആസനസ്മിം;
ഇദമാസനം അത്ര ഭവം നിസീദതു, ഭവഞ്ഹി മേ അഞ്ഞതരോ ഗരൂനം.

“അഞ്ഞാ ച നാരീ തരമാനരൂപാ, ആദായ വാരിം ഉപസങ്കമിത്വാ;
പാദാനി പക്ഖാലയീ മേ ജനിന്ദ, ഭരിയാവ ഭത്തൂ പതിനോ പിയസ്സ.

“അപരാ ച നാരീ തരമാനരൂപാ, പഗ്ഗയ്ഹ സോവണ്ണമയായ പാതിയാ;
അനേകസൂപം വിവിധം വിയഞ്ജനം, ഉപനാമയീ ഭത്ത മനുഞ്ഞരൂപം.

“തുരിയേഹി മം ഭാരത ഭുത്തവന്തം, ഉപട്ഠഹും ഭത്തു മനോ വിദിത്വാ;
തതുത്തരിം മം നിപതീ മഹന്തം, ദിബ്ബേഹി കാമേഹി അനപ്പകേഹീ”തി.

തത്ഥ **നിവേസന**ന്തി പാസാദോ. **ഭസ്സരസന്നികാസ**ന്തി പഭസ്സരദസ്സനം. **രജതഗ്ഗള**ന്തി രജതദ്വാരകവാടം. **മണീമയാ**തി ഏവരൂപാ തത്ഥ കൂടാഗാരാ ച ഗബ്ഭാ ച. **പരിപൂരാ**തി സമ്പുണ്ണാ. **സോ സങ്ഖപാലോ**തി, മഹാരാജ, അഹം ഏവം തസ്മിം നാഗഭവനം വണ്ണേന്തേ തം ദട്ഠുകാമോ അഹോസിം, അഥ മം തത്ഥ നേത്വാ സോ സങ്ഖപാലോ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ തരമാനോ വേളുരിയഥമ്ഭേഹി സഹസ്സഥമ്ഭം പാസാദം ആരുയ്ഹ യസ്മിം ഠാനേ അസ്സ മഹേസീ അഹോസി, തം ഠാനം നേതീതി ദീപേതി. **ഏകാ ചാ**തി മയി പാസാദം അഭിരുള്ഹേ ഏകാ ഇത്ഥീ അഞ്ഞേഹി മണീഹി ജാതിമഹന്തേഹി ഉപേതം സുഭം വേളുരിയാസനം തേന നാഗരാജേന അവുത്താവ. **അബ്ഭിഹാസീ**തി അഭിഹരി, അത്ഥരീതി വുത്തം ഹോതി.

പാമുഖആസനസ്മിന്തി പമുഖാസനസ്മിം, ഉത്തമാസനേ നിസീദാപേസീതി അത്ഥോ. **ഗരൂന**ന്തി മാതാപിതൂനം മേ ത്വം അഞ്ഞതരോതി ഏവം വത്വാ നിസീദാപേസി. **വിവിധം വിയഞ്ജന**ന്തി വിവിധം ബ്യഞ്ജനം. **ഭത്ത മനുഞ്ഞരൂപ**ന്തി ഭത്തം മനുഞ്ഞരൂപം. **ഭാരതാ**തി രാജാനം ആലപതി. **ഭുത്തവന്ത**ന്തി ഭുത്താവിം കതഭത്തകിച്ചം. **ഉപട്ഠഹു**ന്തി അനേകസതേഹി തുരിയേഹി ഗന്ധബ്ബം കുരുമാനാ ഉപട്ഠഹിംസു. **ഭത്തു മനോ വിദിത്വാ**തി അത്തനോ പതിനോ ചിത്തം ജാനിത്വാ. **തതുത്തരി**ന്തി തതോ ഗന്ധബ്ബകരണതോ ഉത്തരിം. **മം നിപതീ**തി സോ നാഗരാജാ മം ഉപസങ്കമി. **മഹന്തം ദിബ്ബേഹീ**തി മഹന്തേഹി ഉളാരേഹി ദിബ്ബേഹി കാമേഹി തേഹി ച അനപ്പകേഹി.

ഏവം ഉപസങ്കമിത്വാ ച പന ഗാഥമാഹ -

“ഭരിയാ മമേതാ തിസതാ അളാര, സബ്ബത്തമജ്ഝാ പദുമുത്തരാഭാ;
അളാര ഏതാസ്സു തേ കാമകാരാ, ദദാമി തേ താ പരിചാരയസ്സൂ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബത്തമജ്ഝാ**തി സബ്ബാ അത്തമജ്ഝാ, പാണിനാ ഗഹിതപ്പമാണമജ്ഝാതി അത്ഥോ. അട്ഠകഥായം പന “സുമജ്ഝാ”തി പാഠോ.

പദുമുത്തരാഭാതി പദുമവണ്ണഉത്തരാഭാ, പദുമവണ്ണഉത്തരച്ഛവിയോതി അത്ഥോ. **പരിചാരയസ്സൂ**തി താ അത്തനോ പാദപരിചാരികാ കരോഹീതി വത്വാ തീഹി ഇത്ഥിസതേഹി സദ്ധിം മഹാസമ്പത്തിം മയ്ഹം അദാസി.

സോ ആഹ -

൯൯. “സംവച്ഛരം ദിബ്ബരസാനുഭുത്വാ, തദാസ്സുഹം ഉത്തരിമജ്ഝഭാസിം;
നാഗസ്സിദം കിന്തി കഥഞ്ച ലദ്ധം, കഥജ്ഝഗമാസി വിമാനസേട്ഠം.

൧൦൦. “അധിച്ചലദ്ധം പരിണാമജം തേ, സയംകതം ഉദാഹു ദേവേഹി ദിന്നം;
പുച്ഛാമി തം നാഗരാജേതമത്ഥം, കഥജ്ഝഗമാസി വിമാനസേട്ഠ”ന്തി.

തത്ഥ **ദിബ്ബരസാനുഭുത്വാ**തി ദിബ്ബേ കാമഗുണരസേ അനുഭവിത്വാ. **തദാസ്സുഹ**ന്തി തദാ അസ്സു അഹം. **നാഗസ്സിദ**ന്തി ഭദ്രമുഖസ്സ സങ്ഖപാലനാഗരാജസ്സ ഇദം സമ്പത്തിജാതം **കിന്തി** കിം നാമ കമ്മം കത്വാ കഥഞ്ച കത്വാ ലദ്ധം, കഥമേതം വിമാനസേട്ഠം ത്വം അജ്ഝഗമാസി, ഇതി നം അഹം പുച്ഛിം. **അധിച്ചലദ്ധ**ന്തി അഹേതുനാ ലദ്ധം. **പരിണാമജം തേ**തി കേനചി തവ അത്ഥായ പരിണാമിതത്താ പരിണാമതോ ജാതം. **സയംകത**ന്തി കാരകേ പക്കോസാപേത്വാ രതനാനി ദത്വാ കാരിതന്തി.

തതോ പരാ ദ്വിന്നമ്പി വചനപ്പടിവചനഗാഥാവ -

൧൦൧. “നാധിച്ചലദ്ധം ന പരിണാമജം മേ, ന സയംകതം നാപി ദേവേഹി ദിന്നം;
സകേഹി കമ്മേഹി അപാപകേഹി, പുഞ്ഞേഹി മേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

൧൦൨. “കിം തേ വതം കിം പന ബ്രഹ്മചരിയം, കിസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
അക്ഖാഹി മേ നാഗരാജേതമത്ഥം, കഥം നു തേ ലദ്ധമിദം വിമാനം.

൧൦൩. “രാജാ അഹോസിം മഗധാനമിസ്സരോ, ദുയ്യോധനോ നാമ മഹാനുഭാവോ;
സോ ഇത്തരം ജീവിതം സംവിദിത്വാ, അസസ്സതം വിപരിണാമധമ്മം.

൧൦൪. “അന്നഞ്ച പാനഞ്ച പസന്നചിത്തോ, സക്കച്ച ദാനം വിപുലം അദാസിം;
ഓപാനഭൂതം മേ ഘരം തദാസി, സന്തപ്പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച.

൧൦൫. “മാലഞ്ച ഗന്ധഞ്ച വിലേപനഞ്ച, പദീപിയം യാനമുപസ്സയഞ്ച;
അച്ഛാദനം സയനമഥന്നപാനം, സക്കച്ച ദാനാനി അദമ്ഹ തത്ഥ.

൧൦൬. “തം മേ വതം തം പന ബ്രഹ്മചരിയം, തസ്സ സുചിണ്ണസ്സ അയം വിപാകോ;
തേനേവ മേ ലദ്ധമിദം വിമാനം, പഹൂതഭക്ഖം ബഹുഅന്നപാനം;
നച്ചേഹി ഗീതേഹി ചുപേതരൂപം, ചിരട്ഠിതികം ന ച സസ്സതായം.

൧൦൭. “അപ്പാനുഭാവാ തം മഹാനുഭാവം, തേജസ്സിനം ഹന്തി അതേജവന്തോ;
കിമേവ ദാഠാവുധ കിം പടിച്ച, ഹത്ഥത്തമാഗച്ഛി വനിബ്ബകാനം.

൧൦൮. “ഭയം നു തേ അന്വഗതം മഹന്തം, തേജോ നു തേ നാന്വഗം ദന്തമൂലം;
കിമേവ ദാഠാവുധ കിം പടിച്ച, കിലേസമാപജ്ജി വനിബ്ബകാനം.

൧൩൯. “[illegible] മേ ഭയം അനപഗതം മഹന്തം, തേജോ ന സക്കാ മമ തേഹി ഹന്തും;
സതഞ്ച ധമ്മാനി സുകിത്തിതാനി, സമുദ്ദവേലാവ ദുരച്ചയാനി.

൧൪൦. “ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം അളാര, ഉപോസഥം നിച്ചമുപാവസാമി;
അഥാഗമും സോളസ ഭോജപുത്താ, രജ്ജും ഗഹേത്വാന ദള്ഹഞ്ച പാസം.

൧൪൧. “ഭേത്വാന നാസം അതികസ്സ രജ്ജും, നയിംസു മം സമ്പരിഗയ്ഹ ലുദ്ദാ;
ഏതാദിസം ദുക്ഖമഹം തിതിക്ഖം, ഉപോസഥം അപ്പടികോപയന്തോ.

൧൪൨. “ഏകായനേ തം പഥേ അദ്ദസംസു, ബലേന വണ്ണേന ചുപേതരൂപം;
സിരിയാ പഞ്ഞായ ച ഭാവിതോസി, കിം പത്ഥയം നാഗ തപോ
കരോസി.

൧൪൩. “ന പുത്തഹേതൂ ന ധനസ്സ ഹേതൂ, ന ആയുനോ ചാപി അളാര ഹേതു;
മനുസ്സയോനിം അഭിപത്ഥയാനോ, തസ്മാ പരക്കമ തപോ കരോമി.

൧൪൪. “ത്വം ലോഹിതക്ഖോ വിഹതന്തരംസോ, അലങ്കതോ കപ്പിതകേസമസ്സു;
സുരോസിതോ ലോഹിതചന്ദനേന, ഗന്ധബ്ബരാജാവ ദിസാ പഭാസസി.

൧൪൫. “ദേവിദ്ധിപത്തോസി മഹാനുഭാവോ, സബ്ബേഹി കാമേഹി
സമങ്ഗിഭൂതോ;
പുച്ഛാമി തം നാഗരാജേതമത്ഥം, സേയ്യോ ഇതോ കേന മനുസ്സലോകോ.

൧൪൬. “അളാര നാഞ്ഞത്ര മനുസ്സലോകാ, സുദ്ധീവ സംവിജ്ജതി സംയമോ വാ;
അഹഞ്ച ലദ്ധാന മനുസ്സയോനിം, കാഹാമി ജാതിമരണസ്സ അന്തം.

൧൪൭. “സംവച്ഛരോ മേ വസതോ തവന്തികേ, അന്നേന പാനേന
ഉപട്ഠിതോസ്മി;
ആമന്തയിത്വാന പലേമി നാഗ, ചിരപ്പവുട്ഠോസ്മി അഹം ജനിന്ദ.

൧൪൮. “പുത്താ ച ദാരാ അനുജീവിനോ ച, നിച്ചാനുസിട്ഠാ ഉപതിട്ഠഥേതം;
കച്ചിന്നു തം നാഭിസപിത്ഥ കോചി, പിയഞ്ഹി മേ ദസ്സനം തുയ്ഹം
അളാര.

൧൪൯. “യഥാപി മാതൂ ച പിതൂ അഗാരേ, പുത്തോ പിയോ പടിവിഹിതോ
വസേയ്യ;
തതോപി മയ്ഹം ഇധമേവ സേയ്യോ, ചിത്തഞ്ഹി തേ നാഗ മയീ
പസന്നം.

൧൫൦. “മണീ മമം വിജ്ജതി ലോഹിതങ്കോ, ധനാഹരോ മണിരതനം ഉളാരം;
ആദായ ത്വം ഗച്ഛ സകം നികേതം, ലദ്ധാ ധനം തം മണിമോസ്സജസ്സൂ”തി.

തത്ഥ **കിം തേ വത**ന്തി കിം തവ വതസമാദാനം. **ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി സേട്ഠചരിയം. **ഓപാനഭൂത**ന്തി ചതുമഹാപഥേ ഖതപോക്ഖരണീ വിയ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബവിഭവം. **ന ച സസ്സതായ**ന്തി ചിരട്ഠിതികം സമാനമ്പി ചേ തം മയ്ഹം സസ്സതം ന ഹോതീതി മേ കഥേതി.

അപ്പാനുഭാവാതി ഭോജപുത്തേ സന്ധായാഹ. **ഹന്തീ**തി അട്ഠസു ഠാനേസു സൂലേഹി വിജ്ഝന്താ കിംകാരണാ ഹനിംസു. **കിം പടിച്ചാ**തി കിം സന്ധായ

ത്വം തദാ തേസം ഹത്ഥത്തം ആഗച്ഛി വസം ഉപഗതോ. **വനിബ്ബകാനന്തി** ഭോജപുത്താ ഇധ "വനിബ്ബകാ"തി വുത്താ. **തേജോ നു തേ നാന്വഗം ദന്തമൂലന്തി** കിം നു തവ തേജോ ഭോജപുത്തേ ദിസ്വാ തദാ ഭയം മഹന്തം അന്വാഗതം, ഉദാഹു വിസം ദന്തമൂലം ന അന്വാഗതം. **കിലേസന്തി** ദുക്ഖം. **വനിബ്ബകാനന്തി** ഭോജപുത്താനം സന്തികേ, ഭോജപുത്തേ നിസ്സായാതി അത്ഥോ.

തേജോ ന സക്കാ മമ തേഹി ഹന്തുന്തി മമ വിസതേജോ അഞ്ഞസ്സ തേജേന അഭിഹന്തുമ്പി ന സക്കാ. **സതന്തി** ബുദ്ധാദീനം. **ധമ്മാനീതി** സീലസമാധിപഞ്ഞാഖന്തിഅനുദ്ദയമേത്താഭാവനാസങ്ഖാതാനി ധമ്മാനി. **സുകിത്തിതാനീതി** സുവണ്ണിതാനി സുകഥിതാനി. കിന്തി കത്വാ? **സമുദ്ദവേലാവ ദുരച്ചയാനീതി** തേഹി സമുദ്ദവേലാ വിയ സപ്പുരിസേഹി ജീവിതത്ഥമ്പി ദുരച്ചയാനീതി വണ്ണിതാനി, തസ്മാ അഹം സീലഭേദഭയേന ഖന്തിമേത്താദിസമന്നാഗതോ ഹുത്വാ മമ കോപസ്സ സീലവേലന്തം അതിക്കമിതും ന അദാസിന്തി ആഹ.

> "ഇമിസ്സാ പന സങ്ഖപാലധമ്മദേസനായ ദസപി പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി. തദാ ഹി മഹാസത്തേന സരീരസ്സ പരിച്ചത്തഭാവോ ദാനപാരമീ നാമ ഹോതി, തഥാരൂപേനാപി വിസതേജേന സീലസ്സ അഭിന്നതാ സീലപാരമീ, നാഗഭവനതോ നിക്ഖമിത്വാ സമണധമ്മകരണം നേക്ഖമ്മപാരമീ, 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച കാതും വട്ടതീ'തി സംവിദഹനം പഞ്ഞാപാരമീ, അധിവാസനവീരിയം വീരിയപാരമീ, അധിവാസനഖന്തി ഖന്തിപാരമീ, സച്ചസമാദാനം സച്ചപാരമീ, 'മമ സീലം ന ഭിന്ദിസ്സാമീ'തി അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനപാരമീ, അനുദ്ദയഭാവോ മേത്താപാരമീ, വേദനായ മജ്ഝത്തഭാവോ ഉപേക്ഖാപാരമീ"തി.

അഥാഗമുന്തി അഥേകദിവസം വമ്മികമത്ഥകേ നിപന്നം ദിസ്വാ സോളസ ഭോജപുത്താ ഖരരജ്ജുഞ്ച ദള്ഹപാസഞ്ച സൂലാനി ച ഗഹേത്വാ മമ സന്തികം ആഗതാ. **ഭേത്വാനാതി** മമ സരീരം അട്ഠസു ഠാനേസു ഭിന്ദിത്വാ സകണ്ടകകാളവേത്തലതാ പവേസേത്വാ. **നാസം അതികസ്സ രജ്ജുന്തി** ഥോകം ഗന്ത്വാ സീസം മേ ഓലമ്ബന്തം ദിസ്വാ മഹാമഗ്ഗേ നിപജ്ജാപേത്വാ പുന നാസമ്പി മേ ഭിന്ദിത്വാ വട്ടരജ്ജും അതികസ്സ ആവുനിത്വാ കാജകോടിയം ലഗ്ഗേത്വാ സമന്തതോ പരിഗ്ഗഹേത്വാ മം നയിംസു.

അദ്ദസംസൂതി, സമ്മ സങ്ഖപാല, തേ ഭോജപുത്താ ഏകായനേ ഏകഗമനേ ജങ്ഘപദികമഗ്ഗേ തം ബലേന ച വണ്ണേന ച ഉപേതരൂപം പസ്സിംസു, ത്വം പന ഇസ്സരിയസോഭഗ്ഗസിരിയാ ച പഞ്ഞായ ച ഭാവിതോ വഡ്ഢിതോ, സോ ത്വം ഏവരൂപോ സമാനോപി കിമത്ഥം തപം കരോസി, കിമിച്ഛന്തോ ഉപോസഥവാസം വസസി, സീലം രക്ഖസി. "അദ്ദസാസി"ന്തിപി പാഠോ, അഹം ഏകായനേ മഹാമഗ്ഗേ തം അദ്ദസിന്തി അത്ഥോ. **അഭിപത്ഥയാനോതി** പത്ഥേന്തോ. **തസ്മാതി** യസ്മാ മനുസ്സയോനിം പത്ഥേമി, തസ്മാ വീരിയേന പരക്കമിത്വാ തപോകമ്മം കരോമി.

സുരോസിതോതി സുട്ഠു മനുലിത്തോ. **ഇതോതി** ഇമമ്ഹാ നാഗഭവനാ മനുസ്സലോകോ കേന ഉത്തരിതരോ. **സുദ്ധീതി** മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസങ്ഖാതാ വിസുദ്ധി. **സംയമോതി** സീലം. ഇദം സോ മനുസ്സലോകേയേവ ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാനം ഉപ്പത്തിം സന്ധായാഹ. **കാഹാമീതി** അത്തനോ

അപ്പടിസന്ധികഭാവം കരോന്തോ ജാതിജരാമരണസ്സന്തം കരിസ്സാമീതി. ഏവം, മഹാരാജ, സോ സങ്ഖപാലോ മനുസ്സലോകം വണ്ണേസി. **സംവച്ഛരോ മേ**തി ഏവം, മഹാരാജ, തസ്മിം മനുസ്സലോകം വണ്ണേന്തേ അഹം പബ്ബജ്ജായ സിനേഹം കത്വാ ഏതദവോചം. തത്ഥ **ഉപട്ഠിതോസ്മീ**തി അന്നപാനേന ചേവ ദിബ്ബേഹി ച കാമഗുണേഹി പരിചിണ്ണോ മാനിതോ അസ്മി. **പലേമീ**തി പരേമി ഗച്ഛാമി. **ചിരപ്പവുട്ഠോസ്മീ**തി അഹം മനുസ്സലോകതോ ചിരപ്പവുട്ഠോ അസ്മി.

നാഭിസപിത്ഥാതി കച്ചി നു ഖോ മമ പുത്താദീസു കോചി തം ന അക്കോസി ന പരിഭാസീതി പുച്ഛതി. "നാഭിസജ്ജേഥാ"തിപി പാഠോ, ന കോപേസീതി അത്ഥോ. **പടിവിഹിതോ**തി പടിജഗ്ഗിതോ. **മണീ മമ**ന്തി സചേ, സമ്മ ആളാര, ഗച്ഛസിയേവ, ഏവം സന്തേ മമ ലോഹിതങ്കോ ധനഹാരകോ സബ്ബകാമദദോ മണി സംവിജ്ജതി, തം ഉളാരം മണിരതനം ആദായ തവ ഗേഹം ഗച്ഛ, തത്ഥ ഇമസ്സാനുഭാവേന യാവദിച്ഛകം ധനം ലദ്ധാ പുന ഇമം മണിം ഓസ്സജസ്സു, ഓസ്സജന്തോ ച അഞ്ഞത്ഥ അനോസ്സജിത്വാ അത്തനോ ഉദകചാടിയം ഓസ്സജേയ്യാസീതി വത്വാ മയ്ഹം മണിരതനം ഉപനേസീതി വദതി.

ഏവം വത്വാ ആളാരോ "അഥാഹം, മഹാരാജ, നാഗരാജാനം ഏതദവോചം - 'സമ്മ, നാഹം ധനേനത്ഥികോ, പബ്ബജിതും പന ഇച്ഛാമീ'തി പബ്ബജിതപരിക്ഖാരം യാചിത്വാ തേനേവ സദ്ധിം നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ തം നിവത്തേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹീ"തി വത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മകഥം കഥേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

ഫൻ൭. "ദിട്ഠാ മയാ മാനുസകാപി കാമാ, അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാ;
ആദീനവം കാമഗുണേസു ദിസ്വാ, സദ്ധായഹം പബ്ബജിതോമ്ഹി രാജ.

ഫൻ൮. "ദുമപ്ഫലാനീവ പതന്തി മാണവാ, ദഹരാ ച വുദ്ധാ ച സരീരഭേദാ;
ഏതമ്പി ദിസ്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹി രാജ, അപണ്ണകം സാമഞ്ഞമേവ സേയ്യോ"തി.

തത്ഥ **സദ്ധായാ**തി കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച നിബ്ബാനഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ. **ദുമപ്ഫലാനീവ പതന്തീ**തി യഥാ രുക്ഖഫലാനി പക്കാനിപി അപക്കാനിപി പതന്തി, തഥാ മാണവാ ദഹരാ ച വുദ്ധാ ച പതന്തി. **അപണ്ണക**ന്തി അവിരദ്ധം നിയ്യാനികം. **സാമഞ്ഞമേവ സേയ്യോ**തി പബ്ബജ്ജാവ ഉത്തമാതി പബ്ബജ്ജായ ഗുണം ദിസ്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹി, മഹാരാജാതി.

തം സുത്വാ രാജാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

ഫൻ൯. "അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാഗഞ്ച സുത്വാന തവഞ്ചളാര, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ"തി.

തത്ഥ **യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ**തി യേ ബഹൂനി കാരണാനി ജാനന്തി. **നാഗഞ്ചാ**തി തഥാ അപ്പമാദവിഹാരിനം നാഗരാജാനഞ്ച തവ ച വചനം സുത്വാ.

അഥസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ താപസോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ഫൻ“അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാഗഞ്ച സുത്വാന മമഞ്ച രാജ, കരോഹി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ”തി.

ഏവം സോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ തത്ഥേവ ചത്താരോ വസ്സാനമാസേ വസിത്വാ പുന ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ യാവജീവം ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി. സങ്ഖപാലോപി യാവജീവം ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ രാജാ ച ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പിതാ താപസോ കസ്സപോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ ആനന്ദോ, ആളാരോ സാരിപുത്തോ, സങ്ഖപാലനാഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സങ്ഖപാലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൨൫] ൫. ചൂളസുതസോമജാതകവണ്ണനാ

ആമന്തയാമി നിഗമന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നേക്ഖമ്മപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **മഹാനാരദകസ്സപജാതക**സദിസമേവ (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൧൫൩ ആദയോ). അതീതേ പന ബാരാണസീ സുദസ്സനം നാമ നഗരം അഹോസി, തത്ഥ ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ രാജാ അജ്ഝാവസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ദസമാസച്ചയേന മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമി. തസ്സ പന പുണ്ണചന്ദസസ്സിരികം മുഖം അഹോസി, തേനസ്സ “സോമകുമാരോ”തി നാമം കരിംസു. സോ വിഞ്ഞുതം പത്തോ സുതവിത്തകോ സവനസീലോ അഹോസി, തേന നം “സുതസോമോ”തി സഞ്ജാനിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ ആഗതോ പിതു സന്തകം സേതച്ഛത്തം ലഭിത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, മഹന്തം ഇസ്സരിയം അഹോസി. തസ്സ ചന്ദാദേവിപ്പമുഖാനി സോളസ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി അഹേസും. സോ അപരഭാഗേ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢന്തോ ഘരാവാസേ അനഭിരതോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ അഹോസി.

സോ ഏകദിവസം കപ്പകം ആമന്തേത്വാ “യദാ മേ, സമ്മ, സിരസ്മിം പലിതം പസ്സേയ്യാസി, തദാ മേ ആരോചേയ്യാസീ”തി ആഹ. കപ്പകോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അപരഭാഗേ പലിതം ദിസ്വാ ആരോചേത്വാ “തേന ഹി നം, സമ്മ കപ്പക, ഉദ്ധരിത്വാ മമ ഹത്ഥേ പതിട്ഠപേഹീ”തി വുത്തേ സുവണ്ണസണ്ഡാസേന ഉദ്ധരിത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ ഠപേസി. തം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ “ജരായ മേ സരീരം അഭിഭൂത”ന്തി ഭീതോ തം പലിതം ഗഹേത്വാവ പാസാദാ ഓതരിത്വാ മഹാജനസ്സ ദസ്സനട്ഠാനേ പഞ്ഞത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ സേനാപതിപ്പമുഖാനി അസീതിഅമച്ചസഹസ്സാനി പുരോഹിതപ്പമുഖാനി സട്ഠിബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി അഞ്ഞേ ച രട്ഠികജാനപദനേഗമാദയോ ബഹൂ ജനേ പക്കോസാപേത്വാ “സിരസ്മിം മേ പലിതം ജാതം, അഹം മഹല്ലകോസ്മി, മമ പബ്ബജിതഭാവം ജാനാഥാ”തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫൻ“ആമന്തയാമി നിഗമം, മിത്താമച്ചേ പരിസ്സജേ;
സിരസ്മിം പലിതം ജാതം, പബ്ബജ്ജം ദാനി രോചഹ”ന്തി.

തത്ഥ **ആമന്തയാമീ**തി ജാനാപേമി. **രോചഹ**ന്തി “രോചേമി അഹം, തസ്സ മേ, ഭോന്തോ! പബ്ബജിതഭാവം ജാനാഥാ”തി.

തം സുത്വാ തേസു ഏകോ വിസാരദപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഗാഥമാഹ -

൯൬. “അഭും മേ കഥം നു ഭണസി, സല്ലം മേ ദേവ ഉരസി കപ്പേസി;
സത്തസതാ തേ ഭരിയാ, കഥം നു തേ താ ഭവിസ്സന്തീ”തി.

തത്ഥ **അഭു**ന്തി അവഡ്ഢിം. **ഉരസി കപ്പേസീ**തി ഉരസ്മിം സുനിസിതധോതസത്തിം ചാരേസി. **സത്തസതാ**തി സമജാതികാ ഖത്തിയകഞ്ഞാ സന്ധായേതം വുത്തം. **കഥം നു തേ താ ഭവിസ്സന്തീ**തി താ തവ ഭരിയാ തയി പബ്ബജിതേ അനാഥാ നിപ്പച്ചയാ കഥം ഭവിസ്സന്തി, ഏതാ അനാഥാ കത്വാ തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജാ നാമ ന യുത്താതി.

തതോ മഹാസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൭. “പഞ്ഞായിഹിന്തി ഏതാ, ദഹരാ അഞ്ഞമ്പി താ ഗമിസ്സന്തി;
സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയാനോ, തേന അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി.

തത്ഥ **പഞ്ഞായിഹിന്തീ**തി അത്തനോ കമ്മേന പഞ്ഞായിസ്സന്തി. അഹം ഏതാസം കിം ഹോമി, സബ്ബാപേതാ ദഹരാ, യോ അഞ്ഞോ രാജാ ഭവിസ്സതി, തം ഏതാ ഗമിസ്സന്തീതി.

അമച്ചാദയോ ബോധിസത്തസ്സ പടിവചനം ദാതും അസക്കോന്താ തസ്സ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. സാ തുരിതതുരിതാ ആഗന്ത്വാ “സച്ചം കിര ത്വം, താത, പബ്ബജിതുകാമോസീ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥായോ അഭാസി -

൯൮. “ദുല്ലദ്ധം മേ ആസി സുതസോമ, യസ്സ തേ ഹോമഹം മാതാ;
യം മേ വിലപന്തിയാ, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവ.

൯൯. “ദുല്ലദ്ധം മേ ആസി സുതസോമ, യം തം അഹം വിജായിസ്സം;
യം മേ വിലപന്തിയാ, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവാ”തി.

തത്ഥ **ദുല്ലദ്ധ**ന്തി യം ഏതം മയാ ലഭന്തിയാ പുത്തം ജമ്മം ലദ്ധം ദുല്ലദ്ധം. **യം മേ**തി യേന കാരണേന മയി നാനപ്പകാരകം വിപലന്തിയാ ത്വം പബ്ബജിതും ഇച്ഛസി, തേന കാരണേന താദിസസ്സ പുത്തസ്സ ലഭനം മമ ദുല്ലദ്ധം നാമാതി.

ബോധിസത്തോ ഏവം പരിദേവമാനായപി മാതരാ സദ്ധിം കിഞ്ചി ന കഥേസി. സാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ സയമേവ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥസ്സ പിതു ആരോചേസും. സോ ആഗന്ത്വാ ഏകം താവ ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. “കോ നാമേസോ ധമ്മോ, സുതസോമ കാ ച നാമ പബ്ബജ്ജാ;
യം നോ അമ്ഹേ ജിണ്ണേ, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവാ”തി.

തത്ഥ **യം നോ അമ്ഹേ**തി യം ത്വം അമ്ഹാകം പുത്തോ സമാനോ അമ്ഹേ ജിണ്ണേ പടിജഗ്ഗിതബ്ബകാലേ അപ്പടിജഗ്ഗിത്വാ പപാതേ സിലം പവട്ടേന്തോ വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി, തേന തം വദാമി കോ നാമേസോ തവ ധമ്മോതി അധിപ്പായോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം പിതാ, ‘‘താത സുതസോമ, സചേപി തേ മാതാപിതൂസു സിനേഹോ നത്ഥി, പുത്തധീതരോ തേ ബഹൂ തരുണാ, തയാ വിനാ വത്തിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി, തേസം വുഡ്ഢിപ്പത്തകാലേ പബ്ബജിസ്സസീ’’തി വത്വാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൨൦൮. ‘‘പുത്താപി തുയ്ഹം ബഹവോ, ദഹരാ അപ്പത്തയോബ്ബനാ;
മഞ്ജൂ തേപിതം അപസ്സന്താ, മഞ്ഞേ ദുക്ഖം നിഗച്ഛന്തീ’’തി.

തത്ഥ **മഞ്ജൂ**തി മധുരവചനാ. **നിഗച്ഛന്തീ**തി നിഗച്ഛിസ്സന്തി കായികചേതസികദുക്ഖം പടിലഭിസ്സന്തീതി മഞ്ഞാമി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൦൯. ‘‘പുത്തേഹി ച മേ ഏതേഹി, ദഹരേഹി അപ്പത്തയോബ്ബനേഹി;
മഞ്ജൂഹി സബ്ബേഹിപി തുമ്ഹേഹി, ചിരമ്പി ഠത്വാ വിനാസഭാവോ’’തി.

തത്ഥ **സബ്ബേഹിപി തുമ്ഹേഹീ**തി, താത, ന കേവലം പുത്തേഹേവ, അഥ ഖോ തുമ്ഹേഹിപി അഞ്ഞേഹിപി സബ്ബസങ്ഖാരേഹി ചിരം ഠത്വാപി ദീഘമദ്ധാനം ഠത്വാപി വിനാസഭാവോവ നിയതോ. സകലസ്മിമ്പി ഹി ലോകസന്നിവാസേ ഏകസങ്ഖാരോപി നിച്ചോ നാമ നത്ഥീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ പിതു ധമ്മകഥം കഥേസി. സോ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥസ്സ സത്തസതാനം ഭരിയാനം ആരോചയിംസു. താ ച പാസാദാ ഓരുയ്ഹ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ഗോപ്ഫകേസു ഗഹേത്വാ പരിദേവമാനാ ഗാഥമാഹംസു -

൨൧൦. ‘‘ഛിന്നം നു തുയ്ഹം ഹദയം, അദു തേ കരുണാ ച നത്ഥി അമ്ഹേസു;
യം നോ വികന്ദന്തിയോ, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവാ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - സാമി സുതസോമ, അമ്ഹേ വിധവാ കത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ അപ്പമത്തകസ്സപി സിനേഹസ്സ അഭാവേന തവ ഹദയം അമ്ഹേസു ഛിന്നം നു, ഉദാഹു കരുണായ അഭാവേന കാരുഞ്ഞം വാ നത്ഥി, യം നോ ഏവം വികന്ദന്തിയോ പഹായ പബ്ബജസീതി.

മഹാസത്തോ താസം പാദമൂലേ പരിവത്തിത്വാ പരിദേവമാനാനം പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൨൧൧. ‘‘ന ച മയ്ഹം ഛിന്നം ഹദയം, അത്ഥി കരുണാപി മയ്ഹം തുമ്ഹേസു;
സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയാനോ, തേന അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി.

തത്ഥ **സഗ്ഗഞ്ചാ**തി അഹം സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയന്തോ യസ്മാ അയം പബ്ബജ്ജാ നാമ ബുദ്ധാദീഹി വണ്ണിതാ, തസ്മാ പബ്ബജിസ്സാമി, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാതി താ അസ്സാസേസി.

അഥസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ ആരോചേസും. സാ ഗരുഭാരാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാപി സമാനാ ആഗന്ത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ തിസ്സോ ഗാഥായോ

അഭാസി -

> ൨൦൫. ‘‘ദുല്ലദ്ധം മേ ആസി സുതസോമ, യസ്സ തേ അഹം ഭരിയാ;
> യം മേ വിലപന്തിയാ, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവ.
>
> ൨൦൬. ‘‘ദുല്ലദ്ധം മേ ആസി സുതസോമ, യസ്സ തേ അഹം ഭരിയാ;
> യം മേ കുച്ഛിപടിസന്ധിം, അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി ദേവ.
>
> ൨൦൭. ‘‘പരിപക്കോ മേ ഗബ്ഭോ, കുച്ഛിഗതോ യാവ നം വിജായാമി;
> മാഹം ഏകാ വിധവാ, പച്ഛാ ദുക്ഖാനി അദ്ദക്ഖി’’ന്തി.

തത്ഥ **യം മേ**തി യസ്മാ മമ വിലപന്തിയാ ത്വം അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി, തസ്മാ യം മയാ തവ സന്തികാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം ലദ്ധം, തം ദുല്ലദ്ധമേവ ആസി. ദുതിയഗാഥായ യസ്മാ മം ത്വം കുച്ഛിപടിസന്ധിം പഹായ അനപേക്ഖോ പബ്ബജസി, തസ്മാ യം മയാ തവ ഭരിയത്തം ലദ്ധം, തം ദുല്ലദ്ധം മേതി അത്ഥോ. **യാവ ന**ന്തി യാവാഹം തം ഗബ്ഭം വിജായാമി, താവ അധിവാസേഹീതി.

തതോ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

> ൨൦൮. ‘‘പരിപക്കോ തേ ഗബ്ഭോ, കുച്ഛിഗതോ ഇങ്ഘ ത്വം വിജായസ്സു;
> പുത്തം അനോമവണ്ണം, തം ഹിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി.

തത്ഥ **പുത്ത**ന്തി, ഭദ്ദേ, തവ ഗബ്ഭോ പരിപക്കോതി ജാനാമി, ത്വം പന വിജായമാനാ പുത്തം വിജായിസ്സസി, ന ധീതരം, സാ ത്വം സോത്ഥിനാ വിജായസ്സു പുത്തം, അഹം പന സദ്ധിം തയാ തം പുത്തം ഹിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമിയേവാതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തീ ‘‘ഇതോ ദാനി പട്ഠായ, ദേവ, അമ്ഹാകം സിരീ നാമ നത്ഥീ’’തി ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഹദയം ധാരയമാനാ അസ്സൂനി മുഞ്ചന്തീ മഹാസദ്ദേന പരിദേവി. അഥ നം സമസ്സാസേന്തോ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

> ൨൦൯. ‘‘മാ ത്വം ചന്ദേ രുദി, മാ സോചി വനതിമിരമത്തക്ഖി;
> ആരോഹ വരപാസാദം, അനപേക്ഖോ അഹം ഗമിസ്സാമീ’’തി.

തത്ഥ **മാ ത്വം ചന്ദേ രുദീ**തി, ഭദ്ദേ ചന്ദാദേവി, ത്വം മാ രോദി മാ സോചി. **വനതിമിരമത്തക്ഖീ**തി ഗിരികണ്ണികപുപ്ഫസമാനനേത്തേ. പാളിയം പന ‘‘കോവിളാരതമ്ബക്ഖീ’’തി ലിഖിതം, തസ്സാ കോവിളാരപുപ്ഫം വിയ തമ്ബനേത്തേതി അത്ഥോ.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഠാതും അസക്കോന്തീ പാസാദം ആരുയ്ഹ രോദമാനാ നിസീദി. അഥ നം ബോധിസത്തസ്സ ജേട്ഠപുത്തോ ദിസ്വാ ‘‘കിം നു ഖോ മേ മാതാ രോദന്തീ നിസിന്നാ’’തി തം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

> ൨൧൦. ‘‘കോ തം അമ്മ കോപേസി, കിം രോദസി പേക്ഖസി ച മം ബാള്ഹം;
> കം അവജ്ഝം ഘാതേമി, ഞാതീനം ഉദിക്ഖമാനാന’’ന്തി.

തത്ഥ **കോപേസീ**തി, അമ്മ! കോ നാമ തം കോപേസി, കോ തേ അപ്പിയം അകാസി. **പേക്ഖസി ചാ**തി മം ബാള്ഹം പേക്ഖന്തീ കിംകാരണാ രോദസീതി അധിപ്പായോ. **കം അവജ്ഝം ഘാതേമീ**തി അഘാതേതബ്ബമ്പി കം ഘാതേമി അത്തനോ ഞാതീനം ഉദിക്ഖമാനാനഞ്ഞേവ, അക്ഖാഹി മേതി പുച്ഛതി.

തതോ ദേവീ ഗാഥമാഹ -

൨൫൫. “ന ഹി സോ സക്കാ ഹന്തും, വിജിതാവീ യോ മം താത കോപേസി;
പിതാ തേ മം താത അവച, അനപേക്ഖോ അഹം ഗമിസ്സാമീ”തി.

തത്ഥ **വിജിതാവീ**തി, താത, യോ മം ഇമിസ്സാ പഥവിയാ വിജിതാവീ കോപേസി, അപ്പിയസമുദാചാരേന മേ ഹദയേ കോപഞ്ച സോകഞ്ച പവേസേസി, സോ തയാ ഹന്തും ന സക്കാ, മഞ്ഹി, താത, തവ പിതാ “അഹം രജ്ജസിരിഞ്ച തഞ്ച പഹായ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി അവച, ഇദം മേ രോദനകാരണന്തി.

സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ “അമ്മ! കിം നാമ ത്വം കഥേസി, നനു ഏവം സന്തേ മയം അനാഥാ നാമ ഭവിസ്സാമാ”തി പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൫൬. “യോഹം പുബ്ബേ നിയ്യാമി, ഉയ്യാനം മത്തകുഞ്ജരേ ച യോധേമി;
സുതസോമേ പബ്ബജിതേ, കഥം നു ദാനി കരിസ്സാമീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ അഹം പുബ്ബേ ചതുആജഞ്ഞയുത്തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം രഥം അഭിരുയ്ഹ ഉയ്യാനം ഗച്ഛാമി, മത്തകുഞ്ജരേ ച യോധേമി, അഞ്ഞേഹി ച അസ്സകീളാദീഹി കീളാമി, സ്വാഹം ഇദാനി സുതസോമേ പബ്ബജിതേ കഥം കരിസ്സാമീതി?

അഥസ്സ കനിട്ഠഭാതാ സത്തവസ്സികോ തേ ഉഭോപി രോദന്തേ ദിസ്വാ മാതരം ഉപസങ്കമിത്വാ, “അമ്മ! കിംകാരണാ തുമ്ഹേ രോദഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ “തേന ഹി മാ രോദഥ, അഹം താതസ്സ പബ്ബജിതും ന ദസ്സാമീ”തി ഉഭോപി തേ അസ്സാസേത്വാ ധാതിയാ സദ്ധിം പാസാദാ ഓരുയ്ഹ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ, “താത, ത്വം കിര അമ്ഹേ അകാമകേ പഹായ ‘പബ്ബജാമീ’തി വദസി, അഹം തേ പബ്ബജിതും ന ദസ്സാമീ”തി പിതരം ഗീവായ ദള്ഹം ഗഹേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൫൭. “മാതുച്ച മേ രുദന്ത്യാ, ജേട്ഠസ്സ ച ഭാതുനോ അകാമസ്സ;
ഹത്ഥേപി തേ ഗഹേസ്സം, ന ഹി ഗച്ഛസി നോ അകാമാന”ന്തി.

മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - “അയം മേ പരിപന്ഥം കരോതി, കേന നു ഖോ നം ഉപായേന പടിക്കമാപേയ്യ”ന്തി. തതോ ധാതിം ഓലോകേത്വാ, “അമ്മ! ധാതി ഹന്ദിമം മണിക്ഖന്ധപിളന്ധനം, തവേസോ ഹോതു ഹത്ഥേ, പുത്തം അപനേഹി, മാ മേ അന്തരായം കരീ”തി സയം പുത്തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ അപനേതും അസക്കോന്തോ തസ്സാ ലഞ്ജം പടിജാനേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൫൮. “ഉട്ഠേഹി ത്വം ധാതി, ഇമം കുമാരം രമേഹി അഞ്ഞത്ഥ;
മാ മേ പരിപന്ഥമകാസി, സഗ്ഗം മമ പത്ഥയാനസ്സാ”തി.

തത്ഥ **ഇമം കുമാരന്**തി, അമ്മ! ധാതി ത്വം ഉട്ഠേഹി, ഇമം കുമാരം അപനേത്വാ ആഗന്ത്വാ ഇമം മണിം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ നം അഭിരമേഹീതി.

സാ ലഞ്ജം ലഭിത്വാ കുമാരം സഞ്ഞാപേത്വാ ആദായ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്ത്വാ പരിദേവമാനാ ഗാഥമാഹ -

൨൧൪. “യം നൂനിമം ദദേയ്യം പഭങ്കരം, കോ നു മേ ഇമിനാത്ഥോ;
സുതസോമേ പബ്ബജിതേ, കിം നു മേനം കരിസ്സാമീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യം നൂന അഹം ഇമം ലഞ്ജത്ഥായ ഗഹിതം പഭങ്കരം സുപ്പഭാസം മണിം ദദേയ്യം, കോ നു മയ്ഹം സുതസോമനരിന്ദേ പബ്ബജിതേ ഇമിനാ അത്ഥോ, **കിം നു മേനം കരിസ്സാമി,** അഹം തസ്മിം പബ്ബജിതേ ഇമം ലഭിസ്സാമി, ലഭന്തീപി ച കിം നു ഖോ ഏതം കരിസ്സാമി, പസ്സഥ മേ കമ്മന്തി.

തതോ മഹാസേനഗുത്തോ ചിന്തേസി - “അയം രാജാ “ഗേഹേ മേ ധനം മന്ദ’ന്തി സഞ്ഞം കരോതി മഞ്ഞേ, ബഹുഭാവമസ്സ കഥേസ്സാമീ”തി. സോ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൧൫. “കോസോ ച തുയ്ഹം വിപുലോ, കോട്ഠാഗാരഞ്ച തുയ്ഹം പരിപൂരം;
പഥവീ ച തുയ്ഹം വിജിതാ, രമസ്സു മാ പബ്ബജി ദേവാ”തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൧൬. “കോസോ ച മയ്ഹം വിപുലോ, കോട്ഠാഗാരഞ്ച മയ്ഹം പരിപൂരം;
പഥവീ ച മയ്ഹം വിജിതാ, തം ഹിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി.

തം സുത്വാ തസ്മിം അപഗതേ കുലവഡ്ഢനസേട്ഠി നാമ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൧൭. “മയ്ഹമ്പി ധനം പഹൂതം, സങ്ഖ്യാതും നോപി ദേവ സക്കോമി;
തം തേ ദദാമി സബ്ബമ്പി, രമസ്സു മാ പബ്ബജി ദേവാ”തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൧൮. “ജാനാമി ധനം പഹൂതം, കുലവഡ്ഢന പൂജിതോ തയാ ചസ്മി;
സഗ്ഗഞ്ച പത്ഥയാനോ, തേന അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി.

തം സുത്വാ കുലവഡ്ഢനേ അപഗതേ മഹാസത്തോ സോമദത്തം കനിട്ഠഭാതരം ആമന്തേത്വാ, “താത, അഹം പഞ്ജരപക്ഖിത്തോ വനകുക്കുടോ വിയ ഉക്കണ്ഠിതോ, മം ഘരാവാസേ അനഭിരതി അഭിഭവതി, അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, ത്വം ഇമം രജ്ജം പടിപജ്ജാ”തി രജ്ജം നിയ്യാദേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൧൯. “ഉക്കണ്ഠിതോസ്മി ബാള്ഹം, അരതി മം സോമദത്ത ആവിസതി;
ബഹുകാപി മേ അന്തരായാ, അജ്ജേവാഹം പബ്ബജിസ്സാമീ”തി.

തം സുത്വാ സോപി പബ്ബജിതുകാമോ തം ദീപേന്തോ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൨൦. “ഇദഞ്ച തുയ്ഹം രുചിതം, സുതസോമ അജ്ജേവ ദാനി ത്വം പബ്ബജ;

അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമി, ന ഉസ്സഹേ തയാ വിനാ അഹം ഠാതു''ന്തി.

അഥ നം സോ പടിക്ഖിപിത്വാ ഉപഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

൨൨൫. ''ന ഹി സക്കാ പബ്ബജിതും, നഗരേ ന ഹി പച്ചതി ജനപദേ ചാ''തി.

തത്ഥ **ന ഹി പച്ചതീ**തി ഇദാനേവ താവ മമ പബ്ബജ്ജാധിപ്പായം സുത്വാവ ഇമസ്മിം ദ്വാദസയോജനികേ സുദസ്സനനഗരേ ച സകലജനപദേ ച ന പച്ചതി, കോചി ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിം ന ജാലേതി, അമ്ഹേസു പന ദ്വീസു പബ്ബജിതേസു അനാഥാവ രട്ഠവാസിനോ ഭവിസ്സന്തി, തസ്മാ ന ഹി സക്കാ തയാ പബ്ബജിതും, അഹമേവ പബ്ബജിസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ മഹാജനോ മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ പരിവത്തിത്വാ പരിദേവന്തോ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

''സുതസോമേ പബ്ബജിതേ, കഥം നു ദാനി കരിസ്സാമാ''തി.

തതോ മഹാസത്തോ ''അലം മാ സോചയിത്ഥ, അഹം ചിരമ്പി ഠത്വാ തുമ്ഹേഹി വിനാ ഭവിസ്സാമി, ഉപ്പന്നസങ്ഖാരോ ഹി നിച്ചോ നാമ നത്ഥീ''തി മഹാജനസ്സ ധമ്മം കഥേന്തോ ആഹ -

൨൨൬. ''ഉപനീയതിദം മഞ്ഞേ, പരിത്തം ഉദകംവ ചങ്കവാരമ്ഹി;
ഏവം സുപരിത്തകേ ജീവിതേ, ന ച പമജ്ജിതും കാലോ.

൨൨൭. ''ഉപനീയതിദം മഞ്ഞേ, പരിത്തം ഉദകംവ ചങ്കവാരമ്ഹി;
ഏവം സുപരിത്തകേ ജീവിതേ, അന്ധബാലാ പമജ്ജന്തി.

൨൨൮. ''തേ വഡ്ഢയന്തി നിരയം, തിരച്ഛാനയോനിഞ്ച പേത്തിവിസയഞ്ച;
തണ്ഹായ ബന്ധനബദ്ധാ, വഡ്ഢേന്തി അസുരകായ''ന്തി.

തത്ഥ **ഉപനീയതിദം മഞ്ഞേ**തി, താത, ''ഇദം ജീവിതം ഉപനീയതീ''തി അഹം മഞ്ഞാമി. അഞ്ഞേസു സുത്തേസു ഉപസംഹരണത്ഥോ ഉപനിയ്യനത്ഥോ, ഇധ പന പരിയാദാനത്ഥോ. തസ്മാ യഥാ പരിത്തം ഉദകം രജകാനം ഖാരചങ്കവാരേ പക്ഖിത്തം സീഘം പരിയാദിയതി, തഥാ ജീവിതമ്പി. ഏവം സുപരിത്തകേ ജീവിതേ തം പരിത്തകം ആയുസങ്ഖാരം ഗഹേത്വാ വിചരന്താനം സത്താനം ന പുഞ്ഞകിരിയായ പമജ്ജിതും കാലോ, അപ്പമാദോവ കാതും വട്ടതീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ. **അന്ധബാലാ പമജ്ജന്തീ**തി അജരാമരാ വിയ ഹുത്വാ ഗൂഥകലലേ സൂകരാ വിയ ഹുത്വാ കാമപങ്കേ നിമുജ്ജന്താ പമജ്ജന്തി. **അസുരകായ**ന്തി കാളകഞ്ജികഅസുരയോനിഞ്ച വഡ്ഢേന്തീതി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ പുബ്ബകം നാമ പാസാദം ആരുയ്ഹ സത്തമായ ഭൂമിയാ ഠിതോ ഖഗ്ഗേന ചൂളം ഛിന്ദിത്വാ ''അഹം തുമ്ഹാകം കിഞ്ചി ന ഹോമി, അത്തനോ രാജാനം ഗണ്ഹഥാ''തി സവേഠനം ചൂളം മഹാജനസ്സ അന്തരേ ഖിപി. തം ഗഹേത്വാ മഹാജനോ ഭൂമിയം പരിവട്ടേന്തോ പരിവട്ടേന്തോ പരിദേവി. തസ്മിം ഠാനേ മഹന്തം രജഗ്ഗം ഉട്ഠഹി. പടിക്കമിത്വാ ഠിതജനോ തം ഓലോകേത്വാ ''രഞ്ഞാ ചൂളം ഛിന്ദിത്വാ സവേഠനാ ചൂളാ മഹാജനസ്സ അന്തരേ ഖിത്താ ഭവിസ്സതി, തേനായം പാസാദസ്സ അവിദൂരേ രജവട്ടി ഉഗ്ഗതാ''തി പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൨൯. ''ഊഹഞ്ഞതേ രജഗ്ഗം അവിദൂരേ, പുബ്ബകമ്ഹി ച പാസാദേ;

മഞ്ഞേ നോ കേസാ ഛിന്നാ, യസസ്സിനോ ധമ്മരാജസ്സാ”തി.

തത്ഥ **ഊഹഞ്ഞതേ**തി ഉട്ഠഹതി. **രജഗ്ഗന്തി** രജക്ഖന്ധോ. **അവിദൂരേ**തി ഇതോ അമ്ഹാകം ഠിതട്ഠാനതോ അവിദൂരേ. **പുബ്ബകമ്ഹീ**തി പുബ്ബകപാസാദസ്സ സമീപേ. **മഞ്ഞേ നോ**തി അമ്ഹാകം ധമ്മരാജസ്സ കേസാ ഛിന്നാ ഭവിസ്സന്തീതി മഞ്ഞാമ.

മഹാസത്തോ പരിചാരികം പേസേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ആഹരാപേത്വാ കപ്പകേന കേസമസ്സും ഓഹാരാപേത്വാ അലങ്കാരം സയനപിട്ഠേ പാതേത്വാ രത്തപടാനം ദസാനി ഛിന്ദിത്വാ താനി കാസായാനി നിവാസേത്വാ മത്തികാപത്തം വാമഅംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാ കത്തരദണ്ഡം ആദായ മഹാതലേ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ പാസാദാ ഓതരിത്വാ അന്തരവീഥിം പടിപജ്ജി. ഗച്ഛന്തം പന നം ന കോചി സഞ്ജാനി. അഥസ്സ സത്തസതാ ഖത്തിയകഞ്ഞാ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ തം അദിസ്വാ ആഭരണഭണ്ഡമേവ ദിസ്വാ ഓതരിത്വാ അവസേസാനം സോളസസഹസ്സാനം ഇത്ഥീനം സന്തികം ഗന്ത്വാ “അമ്ഹാകം പിയസാമികോ സുതസോമമഹിസ്സരോ പബ്ബജിതോ”തി മഹാസദ്ദേന പരിദേവമാനാവ ബഹി നിക്ഖമിംസു. തസ്മിം ഖണേ മഹാജനോ തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം അഞ്ഞാസി, സകലനഗരം സങ്ഖുഭിത്വാ “രാജാ കിര നോ പബ്ബജിതോ”തി രാജദ്വാരേ സന്നിപതി, മഹാജനോ “ഇധ രാജാ ഭവിസ്സതി, എത്ഥ ഭവിസ്സതീ”തി പാസാദാദീനി രഞ്ഞോ പരിഭോഗട്ഠാനാനി ഗന്ത്വാ രാജാനം അദിസ്വാ -

൨൮൭. “അയമസ്സ പാസാദോ, സോവണ്ണപുപ്ഫമാല്യവീതികിണ്ണോ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൮൮. “അയമസ്സ പാസാദോ, സോവണ്ണപുപ്ഫമാല്യവീതികിണ്ണോ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൮൯. “ഇദമസ്സ കൂടാഗാരം, സോവണ്ണപുപ്ഫമാല്യവീതികിണ്ണം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൯൦. “ഇദമസ്സ കൂടാഗാരം, സോവണ്ണപുപ്ഫമാല്യവീതികിണ്ണം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൯൧. “അയമസ്സ അസോകവനികാ, സുപുപ്ഫിതാ സബ്ബകാലികാ രമ്മാ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൯൨. “അയമസ്സ അസോകവനികാ, സുപുപ്ഫിതാ സബ്ബകാലികാ രമ്മാ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൯൩. “ഇദമസ്സ ഉയ്യാനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൯൪. “ഇദമസ്സ ഉയ്യാനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൯൫. “ഇദമസ്സ കണികാരവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൭൬. “ഇദമസ്സ കണികാരവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൭൭. “ഇദമസ്സ പാടലിവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൭൮. “ഇദമസ്സ പാടലിവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൭൯. “ഇദമസ്സ അമ്ബവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൮൦. “ഇദമസ്സ അമ്ബവനം, സുപുപ്ഫിതം സബ്ബകാലികം രമ്മം;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേന.

൨൮൧. “അയമസ്സ പോക്ഖരണീ, സഞ്ഛന്നാ അണ്ഡജേഹി വീതികിണ്ണാ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഇത്ഥാഗാരേഹി.

൨൮൨. “അയമസ്സ പോക്ഖരണീ, സഞ്ഛന്നാ അണ്ഡജേഹി വീതികിണ്ണാ;
യഹിമനുവിചരി രാജാ, പരികിണ്ണോ ഞാതിസങ്ഘേനാ”തി. -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി പരിദേവന്തോ വിചരി.

തത്ഥ **വീതികിണ്ണോ**തി സോവണ്ണപുപ്ഫേഹി ച നാനാമാല്യേഹി ച സമോകിണ്ണോ. **പരികിണ്ണോ**തി പരിവാരിതോ. **ഇത്ഥാഗാരേഹീ**തി ദാസിയോ ഉപാദായ ഇത്ഥിയോ ഇത്ഥാഗാരാ നാമ. **ഞാതിസങ്ഘേനാ**തി അമച്ചാപി ഇധ ഞാതയോ ഏവ. **കൂടാഗാര**ന്തി സത്തരതനവിചിത്തോ സയനകൂടാഗാരഗബ്ഭോ. **അസോകവനികാ**തി അസോകവനഭൂമി. **സബ്ബകാലികാ**തി സബ്ബകാലപരിഭോഗക്ഖമാ നിച്ചപുപ്ഫിതാ വാ. **ഉയ്യാന**ന്തി നന്ദനവനചിത്തലതാവനസദിസം ഉയ്യാനം . **സബ്ബകാലിക**ന്തി ഛസുപി ഉതൂസു ഉപ്പജ്ജനകപുപ്ഫഫലസഞ്ഛന്നം. കണികാരവനാദീസു **സബ്ബകാലിക**ന്തി സബ്ബകാലേ സുപുപ്ഫിതഫലിതമേവ. **സഞ്ഛന്നാ**തി നാനാവിധേഹി ജലജഥലജകുസുമേഹി സുട്ഠു സഞ്ഛന്നാ. **അണ്ഡജേഹി വീതികിണ്ണാ**തി സകുണസങ്ഘേഹി ഓകിണ്ണാ.

ഏവം തേസു തേസു ഠാനേസു പരിദേവിത്വാ മഹാജനോ പുന രാജങ്ഗണം ആഗന്ത്വാ -

൨൮൩. “രാജാ വോ ഖോ പബ്ബജിതോ, സുതസോമോ രജ്ജം ഇമം പഹത്വാന;
കാസായവത്ഥവസനോ, നാഗോവ ഏകകോ ചരതീ”തി. -

ഗാഥം വത്വാ അത്തനോ ഘരേ വിഭവം പഹായ പുത്തധീതരോ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ബോധിസത്തസ്സേവ സന്തികം അഗമാസി, തഥാ മാതാപിതരോ പുത്തദാരാ സോളസസഹസ്സാ ച നാടകിത്ഥിയോ. സകലനഗരം തുച്ഛം വിയ അഹോസി, ജനപദവാസിനോപി തേസം പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗമിംസു. ബോധിസത്തോ ദ്വാദസയോജനികം പരിസം ഗഹേത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ പായാസി. അഥസ്സ അഭിനിക്ഖമനം ഞത്വാ സക്കോ വിസ്സകമ്മം ആമന്തേത്വാ, “താത വിസ്സകമ്മ, സുതസോമമഹാരാജാ അഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോ, വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതി, സമാഗമോ ച മഹാ

ഭവിസ്സതി, ഗച്ഛ ഹിമവന്തപദേസേ ഗങ്ഗാതീരേ തിംസയോജനായാമം പഞ്ചദസയോജനവിത്ഥതം അസ്സമപദം മാപേഹീ''തി പേസേസി. സോ തഥാ കത്വാ തസ്മിം അസ്സമപദേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദേത്വാ ഏകപദികമഗ്ഗം മാപേത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ.

മഹാസത്തോ തേന മഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ തം അസ്സമപദം പവിസിത്വാ പഠമം സയം പബ്ബജിത്വാ പച്ഛാ സേസേ പബ്ബാജേസി, അപരഭാഗേ ബഹൂ പബ്ബജിംസു. തിംസയോജനികം ഠാനം പരിപൂരി. വിസ്സകമ്മേന പന അസ്സമമാപിതനിയാമോ ച ബഹൂനം പബ്ബജിതനിയാമോ ച ബോധിസത്തസ്സ അസ്സമപദസംവിദഹിതനിയാമോ ച **ഹത്ഥിപാലജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൩൭ ആദയോ) ആഗതനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ മഹാസത്തോ യസ്സ യസ്സേവ കാമവിതക്കാദി മിച്ഛാവിതക്കോ ഉപ്പജ്ജതി, തം തം ആകാസേന ഉപസങ്കമിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ ഓവദന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൮൮. ''മാസ്സു പുബ്ബേ രതികീളിതാനി, ഹസിതാനി ച അനുസ്സരിത്ഥ;
മാ വോ കാമാ ഹനിംസു, രമ്മഞ്ഹി സുദസ്സനം നഗരം.

൨൮൯. ''മേത്തചിത്തഞ്ച ഭാവേഥ, അപ്പമാണം ദിവാ ച രത്തോ ച;
അഗച്ഛിത്ഥ ദേവപുരം, ആവാസം പുഞ്ഞകമ്മിന''ന്തി.

തത്ഥ **രതികീളിതാനീ**തി കാമരതിയോ ച കായവാചാഖിഡ്ഡാവസേന പവത്തകീളിതാനി ച. **മാ വോ കാമാ ഹനിംസൂ**തി മാ തുമ്ഹേ വത്ഥുകാമകിലേസകാമാ ഹനിംസു. **രമ്മം ഹീ**തി സുദസ്സനനഗരം നാമ രമണീയം, തം മാ അനുസ്സരിത്ഥ. **മേത്തചിത്ത**ന്തി ഇദം ദേസനാമത്തമേവ, സോ പന ചത്താരോപി ബ്രഹ്മവിഹാരേ ആചിക്ഖി. **അപ്പമാണ**ന്തി അപ്പമാണസത്താരമ്മണം. **അഗച്ഛിത്ഥാ**തി ഗമിസ്സഥ. **ദേവപുര**ന്തി ബ്രഹ്മലോകം.

സോപി ഇസിഗണോ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസീതി സബ്ബം **ഹത്ഥിപാലജാതകേ** ആഗതനയേനേവ കഥേതബ്ബം.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, ചന്ദാദേവീ രാഹുലമാതാ, ജേട്ഠപുത്തോ സാരിപുത്തോ, കനിട്ഠപുത്തോ രാഹുലോ, ധാതി ഖുജ്ജുത്തരാ, കുലവഡ്ഢനസേട്ഠി കസ്സപോ, മഹാസേനഗുത്തോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സോമദത്തകുമാരോ ആനന്ദോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സുതസോമരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചൂളസുതസോമജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

സുവപണ്ഡിതജമ്ബുകകുണ്ഡലിനോ, വരകഞ്ഞമലമ്ബുസജാതകഞ്ച;
പവരുത്തമസങ്ഖസിരീവ്ഹയകോ, സുതസോമഅരിന്ദമരാജവരോ.

ചത്താലീസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. പണ്ണാസനിപാതോ

[൫൨൬] ൧. നിളിനികാജാതകവണ്ണനാ

ഉദ്ദയ്ഹതേ ജനപദോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. കഥേന്തോ ച തം ഭിക്ഖും ''കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''പുരാണദുതിയികായാ''തി വുത്തേ ''ന ഏസാ ഖോ, ഭിക്ഖു, ഇദാനേവ തവ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ ഝാനാ പരിഹായിത്വാ മഹാവിനാസം പത്തോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബിജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി. അലമ്ബുസാജാതകേ വുത്തനയേനേവ തം പടിച്ച ഏകാ മിഗീ ഗബ്ഭം പടിലഭിത്വാ പുത്തം വിജായി, ''ഇസിസിങ്ഗോ''ത്വേവസ്സ നാമം അഹോസി. അഥ നം പിതാ വയപ്പത്തം പബ്ബാജേത്വാ കസിണപരികമ്മം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. സോ നചിരസ്സേവ ഝാനാഭിഞ്ഞാ ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനസുഖേന കീളി, ഘോരതപോ പരമധിതിന്ദ്രിയോ അഹോസി. തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ''ഉപായേനസ്സ സീലം ഭിന്ദിസ്സാമീ''തി തീണി സംവച്ഛരാനി സകലകാസിരട്ഠേ വുട്ഠിം നിവാരേസി, രട്ഠം അഗ്ഗിദഡ്ഢം വിയ അഹോസി. സസ്സേ അസമ്പജ്ജമാനേ ദുബ്ഭിക്ഖപീളിതാ മനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ രാജങ്ഗണേ ഉപക്കോസിംസു. അഥ നേ രാജാ വാതപാനേ ഠിതോ ''കിം ഏത''ന്തി പുച്ഛി. ''മഹാരാജ, തീണി സംവച്ഛരാനി ദേവസ്സ അവസ്സന്തത്താ സകലരട്ഠം ഉദ്ദയ്ഹതി, മനുസ്സാ ദുക്ഖിതാ, ദേവം വസ്സാപേഹി, ദേവാ''തി. രാജാ സീലം സമാദിയിത്വാ ഉപോസഥം ഉപവസന്തോപി വസ്സം വസ്സാപേതും നാസക്ഖി.

തസ്മിം കാലേ സക്കോ അഡ്ഢരത്തസമയേ തസ്സ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ഏകോഭാസം കത്വാ വേഹാസേ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ ''കോസി ത്വ''ന്തി പുച്ഛി. ''സക്കോഹമസ്മീ''തി. ''കേനത്ഥേനാഗതോസീ''തി? ''വസ്സതി തേ, മഹാരാജ , രട്ഠേ ദേവോ''തി? ''ന വസ്സതീ''തി. ''ജാനാസി പനസ്സ അവസ്സനകാരണ''ന്തി? ''ന ജാനാമി, സക്കാ''തി. ''മഹാരാജ, ഹിമവന്തപദേസേ ഇസിസിങ്ഗോ നാമ താപസോ പടിവസതി ഘോരതപോ പരമധിതിന്ദ്രിയോ. സോ നിബദ്ധം ദേവേ വസ്സന്തേ കുജ്ഝിത്വാ ആകാസം ഓലോകേസി, തസ്മാ ദേവോ ന വസ്സതീ''തി. ''ഇദാനി പനേത്ഥ കിം കാതബ്ബ''ന്തി? ''തസ്സ തപേ ഭിന്നേ ദേവോ വസ്സിസ്സതീ''തി. ''കോ പനസ്സ തപം ഭിന്ദിതും സമത്ഥോ''തി? ''ധീതാ തേ, മഹാരാജ, നിളിനികാ സമത്ഥാ, തം പക്കോസാപേത്വാ 'അസുകട്ഠാനം നാമ ഗന്ത്വാ താപസസ്സ തപം ഭിന്ദാഹീ'തി പേസേഹീ''തി. ഏവം സോ രാജാനം അനുസാസിത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി. രാജാ പുനദിവസേ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ ധീതരം പക്കോസാപേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. ''ഉദ്ദയ്ഹതേ ജനപദോ, രട്ഠഞ്ചാപി വിനസ്സതി;
ഏഹി നിളിനികേ ഗച്ഛ, തം മേ ബ്രാഹ്മണമാനയാ''തി.

തത്ഥ **തം മേ**തി തം മമ അനത്ഥകാരിം ബ്രാഹ്മണം അത്തനോ വസം ആനേഹി, കിലേസരതിവസേനസ്സ സീലം ഭിന്ദാഹീതി.

തം സുത്വാ സാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. “നാഹം ദുക്ഖക്ഖമാ രാജ, നാഹം അദ്ധാനകോവിദാ;
കഥം അഹം ഗമിസ്സാമി, വനം കുഞ്ജരസേവിത”ന്തി.

തത്ഥ **ദുക്ഖക്ഖമാ**തി അഹം, മഹാരാജ, ദുക്ഖസ്സ ഖമാ ന ഹോമി, അദ്ധാനമ്പി ന ജാനാമി, സാഹം കഥം ഗമിസ്സാമീതി.

തതോ രാജാ ദ്വേ ഗാഥായോ അഭാസി -

൩. “ഫീതം ജനപദം ഗന്ത്വാ, ഹത്ഥിനാ ച രഥേന ച;
ദാരുസങ്ഘാടയാനേന, ഏവം ഗച്ഛ നിളിനികേ.

൪. “ഹത്ഥിഅസ്സരഥേ പത്തീ, ഗച്ഛേവാദായ ഖത്തിയേ;
തവേവ വണ്ണരൂപേന, വസം തമാനയിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **ദാരുസങ്ഘാടയാനേനാ**തി, അമ്മ, നിളിനികേ ന ത്വം പദസാ ഗമിസ്സസി, ഫീതം പന സുഭിക്ഖം ഖേമം അത്തനോ ജനപദം ഹത്ഥിവാഹനേഹി ച രഥവാഹനേഹി ച ഗന്ത്വാ തതോ പരമ്പി അജ്ഝോകാസേ പടിച്ഛന്നേന വയ്ഹാദിനാ ഉദകട്ഠാനേ നാവാസങ്ഖാതേന ദാരുസങ്ഘാടയാനേന ഗച്ഛ. **വണ്ണരൂപേനാ**തി ഏവം അകിലമമാനാ ഗന്ത്വാ തവ വണ്ണേന ചേവ രൂപസമ്പദായ ച തം ബ്രാഹ്മണം അത്തനോ വസം ആനയിസ്സസീതി.

ഏവം സോ ധീതരാ സദ്ധിം അകഥേതബ്ബമ്പി രട്ഠപരിപാലനം നിസ്സായ കഥേസി. സാപി “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. അഥസ്സാ സബ്ബം ദാതബ്ബയുത്തകം ദത്വാ അമച്ചേഹി സദ്ധിം ഉയ്യോജേസി. അമച്ചാ തം ആദായ പച്ചന്തം പത്വാ തത്ഥ ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേത്വാ രാജധീതരം ഉക്ഖിപാപേത്വാ വനചരകേന ദേസിതേന മഗ്ഗേന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പുബ്ബണ്ഹസമയേ തസ്സ അസ്സമപദസ്സ സമീപം പാപുണിംസു. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ പുത്തം അസ്സമപദേ നിവാസാപേത്വാ സയം ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ ഹോതി. വനചരകോ സയം അസ്സമം അഗന്ത്വാ തസ്സ പന ദസ്സനട്ഠാനേ ഠത്വാ നിളിനികായ തം ദസ്സേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫. “കദലീധജപഞ്ഞാണോ, ആഭുജീപരിവാരിതോ;
ഏസോ പദിസ്സതി രമ്മോ, ഇസിസിങ്ഗസ്സ അസ്സമോ.

൬. “ഏസോ അഗ്ഗിസ്സ സങ്ഖാതോ, ഏസോ ധൂമോ പദിസ്സതി;
മഞ്ഞേ നോ അഗ്ഗിം ഹാപേതി, ഇസിസിങ്ഗോ മഹിദ്ധികോ”തി.

തത്ഥ കദലീസങ്ഖാതാ ധജാ പഞ്ഞാണം അസ്സാതി **കദലീധജപഞ്ഞാണോ. ആഭുജീപരിവാരിതോ**തി ഭുജപത്തവനപരിക്ഖിത്തോ. **സങ്ഖാതോ**തി ഏസോ അഗ്ഗി അസ്സ ഇസിസിങ്ഗസ്സ ഝാനേന സങ്ഖാതോ പച്ചക്ഖഗതോ ജലതി. **മഞ്ഞേ നോ അഗ്ഗി**ന്തി അഗ്ഗിം നോ ഹാപേതി ജുഹതി പരിചരതീതി മഞ്ഞാമി.

അമച്ചാപി ബോധിസത്തസ്സ അരഞ്ഞം പവിട്ഠവേലായ അസ്സമം പരിവാരേത്വാ ആരക്ഖം ഠപേത്വാ രാജധീതരം ഇസിവേസം ഗാഹാപേത്വാ സുവണ്ണചീരകേന നിവാസനപാരുപനം കത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ തന്തുബദ്ധം ചിത്തഗേണ്ഡുകം ഗാഹാപേത്വാ അസ്സമപദം പേസേത്വാ സയം ബഹി രക്ഖന്താ അട്ഠംസു. സാ തേന ഗേണ്ഡുകേന കീളന്തീ ചങ്കമകോടിയം ഓതരി. തസ്മിം ഖണേ ഇസിസിങ്ഗോ പണ്ണസാലദ്വാരേ പാസാണഫലകേ നിസിന്നോ ഹോതി. സോ തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ ഉട്ഠായ പണ്ണസാലം

പവിസിത്വാ അട്ഠാസി . സാപിസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരം ഗന്ത്വാ കീളിയേവ. സത്ഥാ തഞ്ച തതോ ഉത്തരി ച അത്ഥം പകാസേന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൭. ‘‘തഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തിം, ആമുത്തമണികുണ്ഡലം;
ഇസിസിങ്ഗോ പാവിസി ഭീതോ, അസ്സമം പണ്ണഛാദനം.

൮. ‘‘അസ്സമസ്സ ച സാ ദ്വാരേ, ഗേണ്ഡുകേനസ്സ കീളതി;
വിദംസയന്തീ അങ്ഗാനി, ഗുയ്ഹം പകാസിതാനി ച.

൯. ‘‘തഞ്ച ദിസ്വാന കീളന്തിം, പണ്ണസാലഗതോ ജടീ;
അസ്സമാ നിക്ഖമിത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവീ’’തി.

തത്ഥ **ഗേണ്ഡുകേനസ്സാ**തി അസ്സ ഇസിസിങ്ഗസ്സ അസ്സമദ്വാരേ ഗേണ്ഡുകേന കീളതി. **വിദംസയന്തീ**തി ദസ്സേന്തീ. **ഗുയ്ഹം പകാസിതാനി ചാ**തി ഗുയ്ഹഞ്ച രഹസ്സങ്ഗം പകാസിതാനി ച പാകടാനി മുഖഹത്ഥാദീനി. **അബ്രവീ**തി സോ കിര പണ്ണസാലായ ഠത്വാ ചിന്തേസി - ‘‘സചായം യക്ഖോ ഭവേയ്യ, പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ മം മുരുമുരാപേത്വാ ഖാദേയ്യ, നായം യക്ഖോ, താപസോ ഭവിസ്സതീ’’തി അസ്സമാ നിക്ഖമിത്വാ പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൦. ‘‘അമ്ഭോ കോ നാമ സോ രുക്ഖോ, യസ്സ തേവംഗതം ഫലം;
ദൂരേപി ഖിത്തം പച്ചേതി, ന തം ഓഹായ ഗച്ഛതീ’’തി.

തത്ഥ **യസ്സ തേവംഗതം ഫല**ന്തി യസ്സ തവ രുക്ഖസ്സ ഏവംഗതികം മനോരമം ഫലം. **കോ നാമ സോ രുക്ഖോ**തി ചിത്രഗേണ്ഡുകസ്സ അദിട്ഠപുബ്ബത്താ ‘‘രുക്ഖഫലേന തേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി മഞ്ഞമാനോ ഏവം പുച്ഛതി.

അഥസ്സ സാ രുക്ഖം ആചിക്ഖന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൧.‘‘അസ്സമസ്സ മമ ബ്രഹ്മേ, സമീപേ ഗന്ധമാദനേ;
ബഹവോ താദിസാ രുക്ഖാ, യസ്സ തേവംഗതം ഫലം;
ദൂരേപി ഖിത്തം പച്ചേതി, ന മം ഓഹായ ഗച്ഛതീ’’തി.

തത്ഥ **സമീപേ ഗന്ധമാദനേ**തി ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ മമ അസ്സമസ്സ സമീപേ. **യസ്സ തേവംഗത**ന്തി യസ്സ ഏവംഗതം, **ത**-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധികരോതി.

ഇതി സാ മുസാവാദം അഭാസി. ഇതരോപി സദ്ദഹിത്വാ ‘‘താപസോ ഏസോ’’തി സഞ്ഞായ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൨.‘‘ഏതൂ ഭവം അസ്സമിമം അദേതു, പജ്ജഞ്ച ഭക്ഖഞ്ച പടിച്ഛ ദമ്മി;
ഇദമാസനം അത്ര ഭവം നിസീദതു, ഇതോ ഭവം മൂലഫലാനി ഭുഞ്ജതൂ’’തി.

തത്ഥ **അസ്സമിമ**ന്തി അസ്സമം ഇമം ഭവം പവിസതു. **അദേതൂ**തി യഥാസന്നിഹിതം ആഹാരം പരിഭുഞ്ജതു. **പജ്ജ**ന്തി പാദബ്ഭഞ്ജനം. **ഭക്ഖ**ന്തി മധുരഫലാഫലം. **പടിച്ഛാ**തി പടിഗ്ഗണ്ഹ. **ഇദമാസന**ന്തി പവിട്ഠകാലേ ഏവമാഹ.

തസ്സാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കട്ഠത്ഥരണേ നിസീദന്തിയാ സുവണ്ണചീരകേ ദ്വിധാ ഗതേ സരീരം അപ്പടിച്ഛന്നം അഹോസി. താപസോ മാതുഗാമസരീരസ്സ അദിട്ഠപുബ്ബത്താ തം ദിസ്വാ ‘‘വണ്ണോ ഏസോ’’തി സഞ്ഞായ ഏവമാഹ -

൧൩.“കിം തേ ഇദം ഊരൂനമന്തരസ്മിം, സുപിച്ഛിതം കണ്ഹരിവപ്പകാസതി;
അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥം, കോസേ നു തേ ഉത്തമങ്ഗം പവിട്ഠ”ന്തി.

തത്ഥ **സുപിച്ഛിത**ന്തി ദ്വിന്നം ഊരൂനം സമാഗമകാലേ സുഫുസിതം സിപ്പിപുടമുഖസണ്ഠാനം. സുഭലക്ഖണേന ഹി അസമന്നാഗതായ തം ഠാനം ആവാടധാതുകം ഹോതി, സമന്നാഗതായ അബ്ഭുന്നതം സിപ്പിപുടമുഖസണ്ഠാനം. **കണ്ഹരിവപ്പകാസതീ**തി ഉഭോസു പസ്സേസു കാളകം വിയ ഖായതി. **കോസേ നു തേ ഉത്തമങ്ഗം പവിട്ഠ**ന്തി തവ ഉത്തമങ്ഗം ലിങ്ഗസണ്ഠാനം ന പഞ്ഞായതി, കിം നു തം തവ സരീരസങ്ഖാതേ കോസേ പവിട്ഠന്തി പുച്ഛതി.

അഥ നം സാ വഞ്ചയന്തീ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൪.“അഹം വനേ മൂലഫലേസനം ചരം, ആസാദയിം അച്ഛം സുഘോരരൂപം;
സോ മം പതിത്വാ സഹസാജ്ഝപത്തോ, പനുജ്ജ മം അബ്ബഹി ഉത്തമങ്ഗം.

൧൫.“സ്വായം വണോ ഖജ്ജതി കണ്ഡുവായതി, സബ്ബഞ്ച കാലം ന ലഭാമി സാതം;
പഹോ ഭവം കണ്ഡുമിമം വിനേതും, കുരുതം ഭവം യാചിതോ ബ്രാഹ്മണത്ഥ”ന്തി.

തത്ഥ **ആസാദയി**ന്തി ഘട്ടേസിം, ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ലേഡ്ഡുനാ പഹരിന്തി അത്ഥോ. **പതിത്വാ**തി ഉപധാവിത്വാ. **സഹസാജ്ഝപ്പത്തോ**തി മമം സഹസാ അജ്ഝപ്പത്തോ സമ്പത്തോ. **പനുജ്ജാ**തി അഥ മം പോഥേത്വാ. **അബ്ബഹീ**തി മുഖേന മമ ഉത്തമങ്ഗം ലുഞ്ചിത്വാ പക്കാമി, തതോ പട്ഠായ ഇമസ്മിം ഠാനേ വണോ ജാതോ. **സ്വായ**ന്തി സോ അയം തതോ പട്ഠായ മയ്ഹം വണോ ഖജ്ജതി ചേവ കണ്ഡുവഞ്ച കരോതി, തപ്പച്ചയാ സാഹം സബ്ബകാലം കായികചേതസികസുഖം ന ലഭാമി. **പഹോ**തി പഹു സമത്ഥോ. **ബ്രാഹ്മണത്ഥ**ന്തി ഭവം മയാ യാചിതോ ഇമം ബ്രാഹ്മണസ്സ അത്ഥം കരോതു, ഇദം മേ ദുക്ഖം ഹരാഹീതി വദതി.

സോ തസ്സാ മുസാവാദം “സഭാവോ”തി സദ്ദഹിത്വാ “സചേ തേ ഏവം സുഖം ഹോതി, കരിസ്സാമീ”തി തം പദേസം ഓലോകേത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൬.“ഗമ്ഭീരരൂപോ തേ വണോ സലോഹിതോ, അപൂതികോ വണഗന്ധോ മഹാ ച;
കരോമി തേ കിഞ്ചി കസായയോഗം, യഥാ ഭവം പരമസുഖീ ഭവേയ്യാ”തി.

തത്ഥ **സലോഹിതോ**തി രത്തോഭാസോ. **അപൂതികോ**തി പൂതിമംസരഹിതോ. **വണഗന്ധോ**തി ഥോകം ദുഗ്ഗന്ധോ. **കസായയോഗ**ന്തി അഹം കേചി രുക്ഖകസായേ ഗഹേത്വാ തവ ഏകം കസായയോഗം കരോമീതി.

തതോ നിളിനികാ ഗാഥമാഹ

൧൭.“ന മന്തയോഗാ ന കസായയോഗാ, ന ഓസധാ ബ്രഹ്മചാരി കമന്തി;
യം തേ മുദു തേന വിനേഹി കണ്ഡും, യഥാ അഹം പരമസുഖീ ഭവേയ്യ”ന്തി.

തത്ഥ **കമന്തീ**തി, ഭോ ബ്രഹ്മചാരി, ഇമസ്മിം മമ വണേ നേവ മന്തയോഗാ, ന കസായയോഗാ, ന പുപ്ഫഫലാദീനി ഓസധാനി കമന്തി, അനേകവാരം കതേഹിപി തേഹി ഏതസ്സ ഫാസുകഭാവോ ന ഭൂതപുബ്ബോ. യം പന തേ ഏതം മുദു അങ്ഗജാതം, തേന ഘട്ടിയമാനസ്സേവ തസ്സ കണ്ഡു ന ഹോതി, തസ്മാ തേന വിനേഹി കണ്ഡുന്തി.

സോ "സച്ചം ഏസോ ഭണതീ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ "മേഥുനസംസഗ്ഗേന സീലം ഭിജ്ജതി, ഝാനം അന്തരധായതീ"തി അജാനന്തോ മാതുഗാമസ്സ അദിട്ഠപുബ്ബത്താ മേഥുനധമ്മസ്സ ച അജാനനഭാവേന "ഭേസജ്ജ"ന്തി വദന്തിയാ തായ മേഥുനം പടിസേവി. താവദേവസ്സ സീലം ഭിജ്ജി, ഝാനം പരിഹായി. സോ ദ്വേ തയോ വാരേ സംസഗ്ഗം കത്വാ കിലന്തോ ഹുത്വാ നിക്ഖമിത്വാ സരം ഓരുയ്ഹ ന്ഹത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധദരഥോ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലായം നിസീദിത്വാ പുനപി തം "താപസോ"തി മഞ്ഞമാനോ വസനട്ഠാനം പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧൨."ഇതോ നു ഭോതോ കതമേന അസ്സമോ, കച്ചി ഭവം അഭിരമസി അരഞ്ഞേ;
കച്ചി നു തേ മൂലഫലം പഹൂതം, കച്ചി ഭവന്തം ന വിഹിംസന്തി വാളാ"തി.

തത്ഥ **കതമേനാ**തി ഇതോ കതമേന ദിസാഭാഗേന ഭോതോ അസ്സമോ. **ഭവന്തി** ആലപനമേതം.

തതോ നിളിനികാ ചതസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൧൩."ഇതോ ഉജും ഉത്തരായം ദിസായം, ഖേമാ നദീ ഹിമവതാ പഭാവീ;
തസ്സാ തീരേ അസ്സമോ മയ്ഹ രമ്മോ, അഹോ ഭവം അസ്സമം മയ്ഹം പസ്സേ.

൧൧൪."അമ്ബാ ച സാലാ തിലകാ ച ജമ്ബുയോ, ഉദ്ദാലകാ പാടലിയോ ച ഫുല്ലാ;
സമന്തതോ കിമ്പുരിസാഭിഗീതം, അഹോ ഭവം അസ്സമം മയ്ഹം പസ്സേ.

൧൧൫."താലാ ച മൂലാ ച ഫലാ ച മേത്ഥ, വണ്ണേന ഗന്ധേന ഉപേതരൂപം;
തം ഭൂമിഭാഗേഹി ഉപേതരൂപം, അഹോ ഭവം അസ്സമം മയ്ഹം പസ്സേ.

൧൧൬."ഫലാ ച മൂലാ ച പഹൂതമേത്ഥ, വണ്ണേന ഗന്ധേന രസേനുപേതാ;
ആയന്തി ച ലുദ്ദകാ തം പദേസം, മാ മേ തതോ മൂലഫലം അഹാസു"ന്തി.

തത്ഥ **ഉത്തരായ**ന്തി ഉത്തരായ. **ഖേമാ**തി ഏവംനാമികാ നദീ. **ഹിമവതാ പഭാവീ**തി ഹിമവന്തതോ പവത്തതി. **അഹോ**തി പത്ഥനത്ഥേ നിപാതോ. **ഉദ്ദാലകാ**തി വാതഘാതകാ. **കിമ്പുരിസാഭിഗീത**ന്തി സമന്തതോ പരിവാരേത്വാ മധുരസദ്ദേന ഗായന്തേഹി കിമ്പുരിസേഹി അഭിഗീതം. **താലാ ച മൂലാ ച ഫലാ ച മേത്ഥാ**തി ഏത്ഥ മമ അസ്സമേ പാസാദികാ താലരുക്ഖാ ച തേസഞ്ഞേവ വണ്ണഗന്ധാദിസമ്പന്നാ കന്ദസങ്ഖാതാ മൂലാ ച ഫലാ ച. **പഹൂതമേത്ഥാ**തി നാനാരുക്ഖഫലാ ച രുക്ഖവല്ലിമൂലാ ച പഹൂതാ ഏത്ഥ. **മാ മേ തതോ**തി തം മമ അസ്സമപദം സമ്ബഹുലാ ലുദ്ദകാ ആഗച്ഛന്തി, മയാ ചേത്ഥ ആഹരിത്വാ ഠപിതം ബഹു മധുരസമൂലഫലാഫലം അത്ഥി, തേ മയി ചിരായന്തേ മൂലഫലാഫലം ഹരേയ്യും. തേ തതോ മമ മൂലഫലാഫലം മാ ഹരിംസു, തസ്മാ

സചേപി മയാ സദ്ധിം ആഗന്തുകാമോ, ഏഹി, നോ ചേ, അഹം ഗമിസ്സാമീതി ആഹ.

തം സുത്വാ താപസോ യാവ പിതു ആഗമനാ അധിവാസാപേതും ഗാഥമാഹ -

൨൫. “പിതാ മമം മൂലഫലേസനം ഗതോ, ഇദാനി ആഗച്ഛതി സായകാലേ;
ഉഭോവ ഗച്ഛാമസേ അസ്സമം തം, യാവ പിതാ മൂലഫലതോ ഏതൂ”തി.

തത്ഥ **ഉഭോവ ഗച്ഛാമസേ**തി മമ പിതു ആരോചേത്വാ ഉഭോവ ഗമിസ്സാമ.

തതോ സാ ചിന്തേസി - “അയം താവ അരഞ്ഞേവ വഡ്ഢിതഭാവേന മമ ഇത്ഥിഭാവം ന ജാനാതി, പിതാ പനസ്സ മം ദിസ്വാവ ജാനിത്വാ ‘ത്വം ഇധ കിം കരോസീ’തി കാജകോടിയാ പഹരിത്വാ സീസമ്പി മേ ഭിന്ദേയ്യ, തസ്മിം അനാഗതേയേവ മയാ ഗന്തും വട്ടതി, ആഗമനകമ്മമ്പി മേ നിട്ഠിത”ന്തി. സാ തസ്സ ആഗമനൂപായം ആചിക്ഖന്തീ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൬. “അഞ്ഞേ ബഹൂ ഇസയോ സാധുരൂപാ, രാജീസയോ അനുമഗ്ഗേ വസന്തി;
തേയേവ പുച്ഛേസി മമസ്സമം തം, തേ തം നയിസ്സന്തി മമം സകാസേ”തി.

തത്ഥ **രാജീസയോ**തി, സമ്മ, മയാ ന സക്കാ ചിരായിതും, അഞ്ഞേ പന സാധുസഭാവാ രാജിസയോ ച ബ്രാഹ്മണിസയോ ച അനുമഗ്ഗേ മമ അസ്സമമഗ്ഗപസ്സേ വസന്തി, അഹം തേസം ആചിക്ഖിത്വാ ഗമിസ്സാമി, ത്വം തേ പുച്ഛേയ്യാസി, തേ തം മമ സന്തികം നയിസ്സന്തീതി.

ഏവം സാ അത്തനോ പലായനൂപായം കത്വാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ തം ഓലോകേന്തമേവ “ത്വം നിവത്താ”തി വത്വാ ആഗമനമഗ്ഗേനേവ അമച്ചാനം സന്തികം അഗമാസി. തേ തം ഗഹേത്വാ ഖന്ധാവാരം ഗന്ത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പാപുണിംസു. സക്കോപി തം ദിവസമേവ തുസ്സിത്വാ സകലരട്ഠേ ദേവം വസ്സാപേസി, തതോ സുഭിക്ഖം ജനപദം അഹോസി. ഇസിസിങ്ഗതാപസസ്സപി തായ പക്കന്തമത്തായ ഏവ കായേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ കമ്പന്തോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ വാകചീരം പാരുപിത്വാ സോചന്തോ നിപജ്ജി. ബോധിസത്തോ സായം ആഗന്ത്വാ പുത്തം അപസ്സന്തോ “കഹം നു ഖോ ഗതോ”തി കാജം ഓതാരേത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ തം നിപന്നകം ദിസ്വാ “താത, കിം കരോസീ”തി പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭. “ന തേ കട്ഠാനി ഭിന്നാനി, ന തേ ഉദകമാഭതം;
അഗ്ഗീപി തേ ന ഹാപിതോ, കിം നു മന്ദോവ ഝായസി.

൨൮. “ഭിന്നാനി കട്ഠാനി ഹുതോ ച അഗ്ഗി, തപനീപി തേ സമിതാ ബ്രഹ്മചാരീ;
പീഠഞ്ച മയ്ഹം ഉദകഞ്ച ഹോതി, രമസി തുവം ബ്രഹ്മഭൂതോ പുരത്ഥാ.

൨൯. “അഭിന്നകട്ഠോസി അനാഭതോദകോ, അഹാപിതഗ്ഗീസി അസിദ്ധഭോജനോ;
ന മേ തുവം ആലപസീ മമജ്ജ, നട്ഠം നു കിം ചേതസികഞ്ച ദുക്ഖ”ന്തി.

തത്ഥ **ഭിന്നാനീ**തി അരഞ്ഞതോ ഉദ്ധടാനി. **ന ഹാപിതോ**തി ന ജലിതോ. **ഭിന്നാനീ**തി പുബ്ബേ തയാ മമാഗമനവേലായ കട്ഠാനി ഉദ്ധടാനേവ ഹോന്തി. **ഹുതോ ച അഗ്ഗീ**തി അഗ്ഗി ച ഹുതോ ഹോതി. **തപനീ**തി

വിസിബ്ബനഅഗ്ഗിസങ്ഖാതാ തപനീപി തേ സമിതാവ സയമേവ സംവിദഹിതാവ ഹോതി. **പീഠന്തി** മമ ആസനത്ഥായ പീഠഞ്ച പഞ്ഞത്തമേവ ഹോതി. **ഉദകഞ്ചാ**തി പാദധോവനഉദകമ്പി ഉപട്ഠാപിതമേവ ഹോതി. **ബ്രഹ്മഭൂതോ**തി തുവമ്പി ഇതോ പുരത്ഥാ സേട്ഠഭൂതോ ഇമസ്മിം അസ്സമേ അഭിരമസി. **അഭിന്നകട്ഠോസീ**തി സോ ദാനി അജ്ജ അനുദ്ധടകട്ഠോസി. **അസിദ്ധഭോജനോ**തി ന തേ കിഞ്ചി അമ്ഹാകം കന്ദമൂലം വാ പണ്ണം വാ സേദിതം. **മമജ്ജാ**തി, മമ പുത്ത, അജ്ജ ന മേ ത്വം ആലപസി. **നട്ഠം നു കി**ന്തി കിം നു തേ നട്ഠം വാ, കിം ചേതസികം വാ ദുക്ഖം, അക്ഖാഹി മേ നിപന്നകാരണന്തി പുച്ഛതി.

സോ പിതു വചനം സുത്വാ തം കാരണം കഥേന്തോ ആഹ -

൨൮.“ഇധാഗമാ ജടിലോ ബ്രഹ്മചാരീ, സുദസ്സനേയ്യോ സുതനൂ വിനേതി;
നേവാതിദീഘോ ന പനാതിരസ്സോ, സുകണ്ഹകണ്ഹച്ഛദനേഹി ഭോതോ.

൨൯.“അമസ്സുജാതോ അപുരാണവണ്ണീ, ആധാരരൂപഞ്ച പനസ്സ കണ്ഠേ;
ദ്വേ യമാ ഗണ്ഡാ ഉരേ സുജാതാ, സുവണ്ണതിന്ദുകനിഭാ പഭസ്സരാ.

൩൦.“മുഖഞ്ച തസ്സ ഭുസദസ്സനേയ്യം, കണ്ണേസു ലമ്ബന്തി ച കുഞ്ചിതഗ്ഗാ;
തേ ജോതരേ ചരതോ മാണവസ്സ, സുത്തഞ്ച യം സംയമനം ജടാനം.

൩൧.“അഞ്ഞാ ച തസ്സ സംയമാനി ചതസ്സോ, നീലാ പീതാ ലോഹിതികാ ച സേതാ;
താ പിംസരേ ചരതോ മാണവസ്സ, തിരിടിസങ്ഘാരിവ പാവുസമ്ഹി.

൩൨.“ന മിഖലം മുഞ്ജമയം ധാരേതി, ന സന്ഥരേ നോ പന പബ്ബജസ്സ;
താ ജോതരേ ജഘനന്തരേ വിലഗ്ഗാ, സതേരതാ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ.

൩൩.“അഖീലകാനി ച അവണ്ടകാനി, ഹേട്ഠാ നഭ്യാ കടിസമോഹിതാനി;
അഘട്ടിതാ നിച്ചകീളം കരോന്തി, ഹം താത കിംരുക്ഖഫലാനി താനി.

൩൪.“ജടാ ച തസ്സ ഭുസദസ്സനേയ്യാ, പരോസതം വേല്ലിതഗ്ഗാ സുഗന്ധാ;
ദ്വേധാ സിരോ സാധു വിഭത്തരൂപോ, അഹോ നു ഖോ മയ്ഹ തഥാ ജടാസ്സു.

൩൫.“യദാ ച സോ പകിരതി താ ജടായോ, വണ്ണേന ഗന്ധേന ഉപേതരൂപാ;
നീലുപ്പലം വാതസമേരിതംവ, തഥേവ സംവാതി പനസ്സമോ അയം.

൩൬.“പങ്കോ ച തസ്സ ഭുസദസ്സനേയ്യോ, നേതാദിസോ യാദിസോ മയ്ഹം കായേ;
സോ വായതി എരിതോ മാലുതേന, വനം യഥാ അഗ്ഗഗിമ്ഹേ സുഫുല്ലം.

൩൭.“നിഹന്തി സോ രുക്ഖഫലം പഥബ്യാ, സുചിത്തരൂപം രുചിരം ദസ്സനേയ്യം;
ഖിത്തഞ്ച തസ്സ പുനരേഹി ഹത്ഥം, ഹം താത കിംരുക്ഖഫലം നു ഖോ തം.

൩൮.“ദന്താ ച തസ്സ ഭുസദസ്സനേയ്യാ, സുദ്ധാ സമാ സങ്ഖവരൂപപന്നാ;
മനോ പസാദേന്തി വിവരിയമാനാ, ന ഹി നൂന സോ സാകമഖാദി തേഹി.

൩൯.“അകക്കസം അഗ്ഗളിതം മുഹും മുദും, ഉജും അനുദ്ധതം അചപലമസ്സ ഭാസിതം;
രുദം മനുഞ്ഞം കരവീകസുസ്സരം, ഹദയങ്ഗമം രഞ്ജയതേവ മേ മനോ.

ൻ൦. “ബിന്ദുസ്സരോ നാതിവിസട്ഠവാക്യോ, ന നൂന സജ്ഝായമതിപ്പയുത്തോ;
ഇച്ഛാമി ഭോ തം പുനദേവ ദട്ഠും, മിത്തോ ഹി മേ മാണവോഹു പുരത്ഥാ.

ൻ൧. “സുസന്ധി സബ്ബത്ഥ വിമട്ഠിമം വണം, പുഥൂ സുജാതം ഖരപത്തസന്നിഭം;
തേനേവ മം ഉത്തരിയാന മാണവോ, വിവരിതം ഊരും ജഘനേന പിളയി.

ൻ൨. “തപന്തി ആഭന്തി വിരോചരേ ച, സതേരതാ വിജ്ജുരിവന്തലിക്ഖേ;
ബാഹാ മുദൂ അഞ്ജനലോമസാദിസാ, വിചിത്രവട്ടങ്ഗുലികാസ്സ സോഭരേ.

ൻ൩. “അകക്കസങ്ഗോ ന ച ദീഘലോമോ, നഖാസ്സ ദീഘാ അപി ലോഹിതഗ്ഗാ;
മുദൂഹി ബാഹാഹി പലിസ്സജന്തോ, കല്യാണരൂപോ രമയം ഉപട്ഠഹി.

ൻ൪. “ദുമസ്സ തൂലൂപനിഭാ പഭസ്സരാ, സുവണ്ണകമ്ബുതലവട്ടസുച്ഛവി;
ഹത്ഥാ മുദൂ തേഹി മം സമ്ഫുസിത്വാ, ഇതോ ഗതോ തേന മം ദഹന്തി താത.

ൻ൫. “ന നൂന സോ ഖാരിവിധം അഹാസി, ന നൂന സോ കട്ഠാനി സയം അഭഞ്ജി;
ന നൂന സോ ഹന്തി ദുമേ കുഠാരിയാ, ന ഹിസ്സ ഹത്ഥേസു ഖിലാനി അത്ഥി.

ൻ൬. “അച്ഛോ ച ഖോ തസ്സ വണം അകാസി, സോ മംബ്രവി ‘സുഖിതം മം കരോഹി’;
താഹം കരിം തേന മമാസി സോഖ്യം, സോ ചബ്രവി ‘സുഖിതോസ്മീ’തി ബ്രഹ്മേ.

ൻ൭. “അയഞ്ച തേ മാലുവപണ്ണസന്ഥതാ, വികിണ്ണരൂപാവ മയാ ച തേന ച;
കിലന്തരൂപാ ഉദകേ രമിത്വാ, പുനപ്പുനം പണ്ണകുടിം വജാമ.

ൻ൮. “ന മജ്ജ മന്താ പടിഭന്തി താത, ന അഗ്ഗിഹുത്തം നപി യഞ്ഞതന്തം;
ന ചാപി തേ മൂലഫലാനി ഭുഞ്ജേ, യാവ ന പസ്സാമി തം ബ്രഹ്മചാരിം.

ൻ൯. “അദ്ധാ പജാനാസി തുവമ്പി താത, യസ്സം ദിസം വസതേ ബ്രഹ്മചാരീ;
തം മം ദിസം പാപയ താത ഖിപ്പം, മാ തേ അഹം അമരിമസ്സമമ്ഹി.

൬൦. “വിചിത്രഫുല്ലഞ്ഹി വനം സുതം മയാ, ദിജാഭിഘുട്ഠം ദിജസങ്ഘസേവിതം;
തം മം വനം പാപയ താത ഖിപ്പം, പുരാ തേ പാണം വിജഹാമി അസ്സമേ”തി.

തത്ഥ **ഇധാഗമാ**തി, താത, ഇമം അസ്സമപദം ആഗതോ. **സുദസ്സനേയ്യോ**തി സുട്ഠു ദസ്സനേയ്യോ. **സുതനൂ**തി സുട്ഠു തനുകോ നാതികിസോ നാതിഥൂലോ . **വിനേതീ**തി അത്തനോ സരീരപ്പഭായ അസ്സമപദം ഏകോഭാസം വിയ വിനേതി പൂരേതി. **സുകണ്ഹകണ്ഹച്ഛദനേഹി ഭോതോ**തി, താത, തസ്സ ഭോതോ സുകണ്ഹേഹി കണ്ഹച്ഛദനേഹി ഭമരവണ്ണേഹി കേസേഹി സുകണ്ഹസീസം സുമജ്ജിതമണിമയം വിയ ഖായതി. **അമസ്സുജാതോ**തി ന താവസ്സ മസ്സു ജായതി, തരുണോയേവ. **അപുരാണവണ്ണീ**തി അചിരപബ്ബജിതോ. **ആധാരരൂപഞ്ച പനസ്സ കണ്ഠേ**തി കണ്ഠേ ച പനസ്സ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖാഭാജനട്ഠപനം പത്താധാരസദിസം പിളന്ധനം അത്ഥീതി മുത്താഹാരം സന്ധായ വദതി. **ഗണ്ഡാ**തി

ഥനേ സന്ധായാഹ. **ഉരേ സുജാതാ**തി ഉരമ്ഹി സുജാതാ. "ഉരതോ"തിപി പാഠോ. **പഭസ്സരാ**തി പഭാസമ്പന്നാ. "പഭാസരേ"തിപി പാഠോ, ഓഭാസന്തീതി അത്ഥോ.

ഭുസദസ്സനേയ്യന്തി അതിവിയ ദസ്സനീയം. **കുഞ്ചിതഗ്ഗാ**തി സീഹകുണ്ഡലം സന്ധായ വദതി. **സുത്തഞ്ചാ**തി യം തസ്സ ജടാബന്ധനസുത്തം, തമ്പി ജോതതി പഭം മുഞ്ചതി. **"സംയമാനി ചതസ്സോ"**തി ഇമിനാ മണിസുവണ്ണപവാളരജതമയാനി ചത്താരി പിളന്ധനാനി ദസ്സേതി . **താ പിംസരേ**തി താനി പിളന്ധനാനി പാവുസമ്ഹി പവുട്ഠേ ദേവേ തിരിടിസങ്ഘാ വിയ വിരവന്തി. **മിഖല**ന്തി മേഖലം, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം നിവത്ഥകഞ്ചനചീരകം സന്ധായാഹ. **ന സന്ഥരേ**തി ന വാകേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, യഥാ മയം തിണമയം വാ വാകമയം വാ ചീരകം ധാരേമ, ന തഥാ സോ, സോ പന സുവണ്ണചീരകം ധാരേതീതി. **അഖീലകാനീ**തി അതചാനി നിപ്പണ്ണാനി. **കടിസമോഹിതാനീ**തി കടിയം ബദ്ധാനി. **നിച്ചകീളം കരോന്തീ**തി അഘട്ടിതാനിപി നിച്ചകാലം കീളായന്തി. **ഹം, താതാ**തി ഹമ്ഭോ, താത. **കിം രുക്ഖഫലാനി താനീ**തി താനി തസ്സ മാണവസ്സ സുത്താരുള്ഹാനി കടിയം ബദ്ധാനി കതരരുക്ഖഫലാനി നാമാതി മണിസങ്ഘാടിം സന്ധായാഹ.

ജടാതി ജടാമണ്ഡലാകാരേന ബദ്ധരതനമിസ്സകകേസവട്ടിയോ സന്ധായാഹ. **വേല്ലിതഗ്ഗാ**തി കുഞ്ചിതഗ്ഗാ. **ദ്വേധാസിരോ**തി തസ്സ സീസം ദ്വേധാ കത്വാ ബദ്ധാനം ജടാനം വസേന സുട്ഠു വിഭത്തരൂപം. **തഥാ**തി യഥാ തസ്സ മാണവസ്സ ജടാ, തഥാ തുമ്ഹേഹി മമ ന ബദ്ധാ, അഹോ വത മമപി തഥാ അസ്സൂതി പത്ഥേന്തോ ആഹ. **ഉപേതരൂപാ**തി ഉപേതസഭാവാ. **വാതസമേരിതംവാ**തി യഥാ നാമ നീലുപ്പലം വാതേന സമീരിതം, തഥേവ അയം ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ അസ്സമോ സംവാതി. **നേതാദിസോ**തി, താത, യാദിസോ മമ കായേ പങ്കോ, നേതാദിസോ തസ്സ സരീരേ. സോ ഹി ദസ്സനീയോ ചേവ സുഗന്ധോ ച. **അഗ്ഗഗിമ്ഹേ**തി വസന്തസമയേ.

നിഹന്തീതി പഹരതി. **കിം രുക്ഖഫലം നു ഖോ ത**ന്തി കതരരുക്ഖസ്സ നു ഖോ തം ഫലം. **സങ്ഖവരൂപപന്നാ**തി സുധോതസങ്ഖപടിഭാഗാ. **ന ഹി നൂന സോ സാകമഖാദി തേഹീ**തി ന നൂന സോ മാണവോ മയം വിയ തേഹി ദന്തേഹി രുക്ഖപണ്ണാനി ചേവ മൂലഫലാഫലാനി ച ഖാദി. അമ്ഹാകഞ്ഹി താനി ഖാദന്താനം സബലാ പണ്ണവണ്ണാ ദന്താതി ദീപേതി.

അകക്കസന്തി, താത, തസ്സ ഭാസിതം അഫരുസം അഗളിതം, പുനപ്പുനം വദന്തസ്സാപി മധുരതായ **മുഹും മുദും,** അപമുസ്സതായ **ഉജും,** അവിക്ഖിത്തതായ **അനുദ്ധടം,** പതിട്ഠിതതായ **അചപലം. രുദ**ന്തി ഭാസമാനസ്സ സരസങ്ഖാതം രുദമ്പി മനോഹരം കരവീകസ്സ വിയ സുസ്സരം സുമധുരം. **രഞ്ജയതേവാ**തി മമ മനോ രഞ്ജതിയേവ. **ബിന്ദുസ്സരോ**തി പിണ്ഡിതസ്സരോ. **മാണവോഹൂ**തി സോ ഹി മാണവോ പുരത്ഥാ മമ മിത്തോ അഹു.

സുസന്ധി സബ്ബത്ഥ വിമട്ഠിമം വണന്തി താത തസ്സ മാണവസ്സ ഊരൂനം അന്തരേ ഏകം വണം അത്ഥി, തം സുസന്ധി സുഫുസിതം സിപ്പിപുടമുഖസദിസം, സബ്ബത്ഥ വിമട്ഠം സമന്തതോ മട്ഠം. **പുഥൂ**തി മഹന്തം. **സുജാത**ന്തി സുസണ്ഠിതം. **ഖരപത്തസന്നിഭ**ന്തി സുപുപ്ഫിതപദുമമകുളസന്നിഭം. **ഉത്തരിയാനാ**തി ഉത്തരിത്വാ അവത്ഥരിത്വാ. **പീളയീ**തി പീളേസി. **തപന്തീ**തി തസ്സ മാണവസ്സ സരീരതോ നിച്ഛരന്താ സുവണ്ണവണ്ണരംസിയോ ജലന്തി ഓഭാസന്തി വിരോചന്തി ച. **ബാഹാ**തി ബാഹാപിസ്സ മുദൂ. **അഞ്ജനലോമസാദിസാ**തി അഞ്ജനസദിസേഹി ലോമേഹി

സമന്നാഗതാ. **വിചിത്രവട്ടങ്ഗുലികാസ്സ സോഭരേതി** ഹത്ഥാപിസ്സ വരലക്ഖണവിചിത്രാഹി പവാലങ്കുരസദിസാഹി വട്ടങ്ഗുലീഹി സമന്നാഗതാ സോഭന്തി.

അകക്കസങ്ഗോതി കച്ഛുപീളകാദിരഹിതഅങ്ഗപച്ചങ്ഗോ. **രമയം ഉപട്ഠഹീ**തി മം രമയന്തോ ഉപട്ഠഹി പരിചരി. **തൂലൂപനിഭാ**തി മുദുഭാവസ്സ ഉപമാ. **സുവണ്ണകമ്ബുതലവട്ടസുച്ഛവീ**തി സുവണ്ണമയം ആദാസതലം വിയ വട്ടാ ച സുച്ഛവി ച, പരിമണ്ഡലതലാ ചേവ സുന്ദരച്ഛവി ചാതി അത്ഥോ. **സമ്ഫുസിത്വാ**തി സുട്ഠു ഫുസിത്വാ അത്തനോ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സം മമ സരീരേ ഫരാപേത്വാ. **ഇതോ ഗതോ**തി മമ ഓലോകേന്തസ്സേവ ഇതോ ഗതോ. **തേന മം ദഹന്തീ**തി തേന തസ്സ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സേന ഇദാനി മം ദഹന്തി. തഥാ ഹി തസ്സ ഗതകാലതോ പട്ഠായ മമ സരീരേ ഡാഹോ ഉട്ഠിതോ, തേനമ്ഹി ദോമനസ്സപ്പത്തോ നിപന്നോതി.

ന നൂന സോ ഖാരിവിധന്തി, താത, നൂന സോ മാണവോ ന ഖാരിഭാരം ഉക്ഖിപിത്വാ വിചരി. **ഖിലാനീ**തി കിലാനി, "അയമേവ വാ പാഠോ. **സോഖ്യ**ന്തി സുഖം. **മാലുവപണ്ണസന്ഥതാ വികിണ്ണരൂപാവാ**തി, താത, അയം തവ മാലുവപണ്ണസന്ഥതാ അജ്ജ മയാ ച തേന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം പരാമസനാലിങ്ഗനവസേന പരിവത്തന്തേഹി വികിണ്ണാ വിയ ആകുലബ്യാകുലാ ജാതാ. **പുനപ്പുനം പണ്ണകുടിം വജാമാ**തി, താത, അഹഞ്ച സോ ച അഭിരമിത്വാ കിലന്തരൂപാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ഉദകം പവിസിത്വാ രമിത്വാ വിഗതദരഥാ പുനപ്പുനം ഇമമേവ കുടിം പവിസാമാതി വദതി.

ന മജ്ജ മന്താതി അജ്ജ മമ തസ്സ ഗതകാലതോ പട്ഠായ നേവ മന്താ പടിഭന്തി ന ഉപട്ഠഹന്തി ന രുച്ചന്തി. **ന അഗ്ഗിഹുത്തം നപി യഞ്ഞതന്ത**ന്തി മഹാബ്രഹ്മുനോ ആരാധനത്ഥായ കത്തബ്ബഹോമവിധൂപനാദിയഞ്ഞകിരിയാപി മേ ന പടിഭാതി ന ഉപട്ഠാതി ന രുച്ചതി. **ന ചാപി തേ**തി തയാ ആഭതമൂലഫലാഫലാനിപി ന ഭുഞ്ജാമി. **യസ്സം ദിസ**ന്തി യസ്സം ദിസായം. **വന**ന്തി തസ്സ മാണവസ്സ അസ്സമം പരിവാരേത്വാ ഠിതവനന്തി.

തസ്സേവം വിലപന്തസ്സ തം വിലാപം സുത്വാ മഹാസത്തോ "ഏകായ ഇത്ഥിയാ ഇമസ്സ സീലം ഭിന്നം ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ തം ഓവദന്തോ ഛ ഗാഥായോ അഭാസി -

൫൫."ഇമസ്മാഹം ജോതിരസേ വനമ്ഹി, ഗന്ധബ്ബദേവച്ഛരസങ്ഘസേവിതേ;
ഇസീനമാവാസേ സനന്തനമ്ഹി, നേതാദിസം അരതിം പാപുണേഥ.

൫൬."ഭവന്തി മിത്താനി അഥോ ന ഹോന്തി, ഞാതീസു മിത്തേസു കരോന്തി പേമം;
അയഞ്ച ജമ്മോ കിസ്സ വാ നിവിട്ഠോ, യോ നേവ ജാനാതി 'കുതോമ്ഹി ആഗതോ'.

൫൭."സംവാസേന ഹി മിത്താനി, സന്ധിയന്തി പുനപ്പുനം;
സ്വേവ മിത്തോ അസംഗന്തു, അസംവാസേന ജീരതി.

൫൮."സചേ തുവം ദക്ഖസി ബ്രഹ്മചാരിം, സചേ തുവം സല്ലപേ ബ്രഹ്മചാരിനാ;
സമ്പന്നസസ്സംവ മഹോദകേന, തപോഗുണം ഖിപ്പമിമം പഹിസ്സസി.

൭൭."പുനപി ചേ ദക്ഖസി ബ്രഹ്മചാരിം, പുനപി ചേ സല്ലപേ ബ്രഹ്മചാരിനാ;
സമ്പന്നസസ്സംവ മഹോദകേന, ഉസ്മാഗതം ഖിപ്പമിമം പഹിസ്സസി.

൭൮."ഭൂതാനി ഹേതാനി ചരന്തി താത, വിരൂപരൂപേന മനുസ്സലോകേ;
ന താനി സേവേഥ നരോ സപഞ്ഞോ, ആസജ്ജ നം നസ്സതി
ബ്രഹ്മചാരീ"തി.

തത്ഥ **ഇമസ്മാ**തി ഇമസ്മിം. **ഹന്ദി** നിപാതമത്തം. **ജോതിരസേ**തി ഹൂയമാനസ്സ ജോതിനോ രംസിഓഭാസിതേ. **സനന്തനമ്ഹീ**തി പോരാണകേ. **പാപുണേഥാ**തി പാപുണേയ്യ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, ഏവരൂപേ വനേ വസന്തോ യം അരതിം ത്വം പത്തോ, ഏതാദിസം ന പാപുണേയ്യ പണ്ഡിതോ കുലപുത്തോ, പത്തും നാരഹതീതി അത്ഥോ.

"ഭവന്തീ"തി ഇമം ഗാഥം മഹാസത്തോ അന്തോഗതമേവ ഭാസതി. അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ - ലോകേ സത്താനം മിത്താനി നാമ ഹോന്തിപി ന ഹോന്തിപി തത്ഥ യേസം ഹോന്തി, തേ അത്തനോ ഞാതീസു ച മിത്തേസു ച പേമം കരോന്തി. **അയഞ്ച ജമ്മോ**തി മിഗസിങ്ഗോ ലാമകോ. **കിസ്സ വാ നിവിട്ഠോ**തി കേന നാമ കാരണേന തസ്മിം മാതുഗാമേ മിത്തസഞ്ഞായ നിവിട്ഠോ, സോ മിഗിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തിത്വാ അരഞ്ഞേ വഡ്ഢിതത്താ "കുതോമ്ഹി ആഗതോ"തി അത്തനോ ആഗതട്ഠാനമത്തമ്പി ന ജാനാതി, പഗേവ ഞാതിമിത്തേതി.

പുനപ്പുനന്തി, താത, മിത്താനി നാമ പുനപ്പുനം സംവാസേന സംസേവനേന സന്ധീയന്തി ഘടീയന്തി. **സ്വേവ മിത്തോ**തി സോ ഏവ മിത്തോ **അസംഗന്തു** അസമാഗച്ഛന്തസ്സ പുരിസസ്സ തേന അസമാഗമസങ്ഖാതേന അസംവാസേന **ജീരതി** വിനസ്സതി . **സചേ**തി തസ്മാ, താത, സചേ ത്വം പുനപി തം ദക്ഖസി, തേന വാ സല്ലപിസ്സസി, അഥ യഥാ നാമ നിപ്ഫന്നസസ്സം മഹോഘേന ഹരീയതി, ഏവം ഇമം അത്തനോ തപോഗുണം പഹിസ്സസി ഹാരേസ്സസീതി അത്ഥോ. **ഉസ്മാഗത**ന്തി സമണതേജം.

വിരൂപരൂപേനാതി വിവിധരൂപേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, മനുസ്സലോകസ്മിഞ്ഹി ഏതാനി യക്ഖിനിസങ്ഖാതാനി ഭൂതാനി വിവിധരൂപപടിച്ഛന്നേന അത്തനോ രൂപേന അത്തനോ വസം ഗതേ ഖാദിതും ചരന്തി, താനി സപഞ്ഞോ നരോ ന സേവേഥ. താദിസഞ്ഹി ഭൂതം ആസജ്ജ നം പത്വാ നസ്സതി ബ്രഹ്മചാരീ, ദിട്ഠോസി തായ യക്ഖിനിയാ ന ഖാദിതോതി പുത്തം ഓവദി.

സോ പിതു കഥം സുത്വാ "യക്ഖിനീ കിര സാ"തി ഭീതോ ചിത്തം നിവത്തേത്വാ "താത, ഏത്തോ ന ഗമിസ്സാമി, ഖമഥ മേ"തി ഖമാപേസി. സോപി നം സമസ്സാസേത്വാ "ഏഹി ത്വം, മാണവ, മേത്തം ഭാവേഹി, കരുണം, മുദിതം, ഉപേക്ഖ"ന്തി ബ്രഹ്മവിഹാരഭാവനം ആചിക്ഖി. സോ തഥാ പടിപജ്ജിത്വാ പുന ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ നിളിനികാ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, ഇസിസിങ്ഗോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, പിതാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

നിളിനികാജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൨൭] ൨. ഉമ്മാദന്തീജാതകവണ്ണനാ

നിവേസനം കസ്സനുദം സുനന്ദാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരേകദിവസം സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം ഉത്തമരൂപധരം ഇത്ഥിം ഓലോകേത്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ചിത്തം നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ വിഹാരമേവ ആഗന്ത്വാ തതോ പട്ഠായ സല്ലവിദ്ധോ വിയ രാഗാതുരോ ഭന്തമിഗപടിഭാഗോ കിസോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ അനഭിരതോ ഏകിരിയാപഥേപി ചിത്തസ്സാദം അലഭന്തോ ആചരിയവത്താദീനി പഹായ ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛാകമ്മട്ഠാനാനുയോഗരഹിതോ വിഹാസി. സോ സഹായഭിക്ഖൂഹി "പുബ്ബേ ത്വം, ആവുസോ, സന്തിന്ദ്രിയോ വിപ്പസന്നമുഖവണ്ണോ, ഇദാനി നോ തഥാ, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുട്ഠോ, "ആവുസോ, അനഭിരതോമ്ഹീ"തി ആഹ. അഥ നം തേ "അഭിരമാവുസോ, സാസനേ, ബുദ്ധുപ്പാദോ നാമ ദുല്ലഭോ, തഥാ സദ്ധമ്മസ്സവനം മനുസ്സപടിലാഭോ ച, സോ ത്വം മനുസ്സപടിലാഭം പടിലഭിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തകിരിയം പത്ഥയമാനോ അസ്സുമുഖം ഞാതിജനം പഹായ സദ്ധായ പബ്ബജിത്വാ കിംകാരണാ കിലേസവസം യാസി, കിലേസാ നാമേതേ ഗണ്ഡുപ്പാദകപാണകം ഉപാദായ സബ്ബബാലജനസാധാരണാ, യേ തേസം വത്ഥുഭൂതാ, തേപി അപ്പസ്സാദാ കാമാ ബഹുദുക്ഖാ ബഹുപായാസാ, ആദീനവോ ഏത്ഥ ഭിയ്യോ. അട്ഠികങ്കലൂപമാ കാമാ, മംസപേസൂപമാ കാമാ, തിണുക്കൂപമാ കാമാ, അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ, സുപിനകൂപമാ കാമാ, യാചിതകൂപമാ കാമാ, രുക്ഖഫലൂപമാ കാമാ, അസിസൂനൂപമാ കാമാ, സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, സപ്പസിരൂപമാ കാമാ, അഗ്ഗിക്ഖന്ധൂപമാ കാമാ, ത്വം നാമ ഏവരൂപേ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഏവം അനത്ഥകാരകാനം കിലേസാനം വസം ഗതോസീ"തി ഓവദിത്വാ അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്താ സത്ഥു സന്തികം ധമ്മസഭം നേത്വാ "കിം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ഛമാനകം ഭിക്ഖും ആനയിത്ഥാ"തി വുത്തേ, "ഭന്തേ, അയം കിര ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോ"തി ആഹംസു. സത്ഥാ "സച്ചം കിരാ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാ രജ്ജം അനുസാസന്താപി കിലേസേ ഉപ്പന്നേ തസ്സ വസം അഗന്ത്വാ ചിത്തം നിവാരേത്വാ ന അയുത്തകം കരിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ സിവിരട്ഠേ അരിട്ഠപുരനഗരേ സിവി നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി, "സിവികുമാരോ"ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. സേനാപതിസ്സപി പുത്തോ ജായി, "അഭിപാരകോ"തിസ്സ നാമം കരിംസു. തേ ഉഭോപി സഹായാ ഹുത്വാ അഭിവഡ്ഢന്താ സോളസവസ്സികാ ഹുത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗമിംസു. രാജാ പുത്തസ്സ രജ്ജം അദാസി. സോപി അഭിപാരകം സേനാപതിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്മിംയേവ നഗരേ തിരിടിവച്ഛസ്സ നാമ അസീതികോടിവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതാ നിബ്ബത്തി ഉത്തമരൂപധരാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ സുഭലക്ഖണേന സമന്നാഗതാ, തസ്സാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "ഉമ്മാദന്തീ"തി നാമം കരിംസു. സാ സോളസവസ്സികകാലേ അതിക്കന്തമാനുസവണ്ണാ ദേവച്ഛരാ വിയ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ അഹോസി. യേ യേ പുഥുജ്ജനാ തം പസ്സന്തി, തേ തേ സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ സുരാപാനമദമത്താ വിയ കിലേസമദേന മത്താ ഹുത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും സമത്ഥാ നാമ നാഹേസും.

അഥസ്സാ പിതാ തിരിടിവച്ഛോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ “ദേവ, മമ ഗേഹേ ഇത്ഥിരതനം ഉപ്പന്നം, രഞ്ഞോവ അനുച്ഛവികം, ലക്ഖണപാഠകേ ബ്രാഹ്മണേ പേസേത്വാ തം വീമംസാപേത്വാ യഥാരുചി കരോഹീ”തി ആഹ. രാജാ “സാധൂ”തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പേസേസി. തേ സേട്ഠിഗേഹം ഗന്ത്വാ കതസക്കാരസമ്മാനാ പായാസം പരിഭുഞ്ജിംസു. തസ്മിം ഖണേ ഉമ്മാദന്തീ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ തേസം സന്തികം അഗമാസി. തേ തം ദിസ്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്താ കിലേസമദമത്താ ഹുത്വാ അത്തനോ വിപ്പകതഭോജനഭാവം ന ജാനിംസു. ഏകച്ചേ ആലോപം ഗഹേത്വാ “ഭുഞ്ജിസ്സാമാ”തി സഞ്ഞായ സീസേ ഠപേസും, ഏകച്ചേ ഉപകച്ഛന്തരേ ഖിപിംസു, ഏകച്ചേ ഭിത്തിം പഹരിംസു, സബ്ബേവ ഉമ്മത്തകാ അഹേസും. സാ തേ ദിസ്വാ “ഇമേ കിര മമ ലക്ഖണം വീമംസിസ്സന്തി, ഗീവായം നേ ഗഹേത്വാ നീഹരഥാ”തി നീഹരാപേസി. തേ മങ്കുഭൂതാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ ഉമ്മാദന്തിയാ കുദ്ധാ “ദേവ, സാ ഇത്ഥീ കാളകണ്ണീ, ന തുമ്ഹാകം അനുച്ഛവികാ”തി വദിംസു. രാജാ “കാളകണ്ണീ കിരാ”തി ന തം ആണാപേസി. സാ തം പവത്തിം സുത്വാ “അഹം കിര കാളകണ്ണീതി രഞ്ഞാ ന ഗഹിതാ, കാളകണ്ണിയോ നാമ ന ഏവരൂപാ ഹോന്തീ”തി വത്വാ “ഹോതു, സചേ പന തം രാജാനം പസ്സിസ്സാമി, ജാനിസ്സാമീ”തി തസ്മിം ആഘാതം ബന്ധി. അഥ നം പിതാ അഭിപാരകസ്സ അദാസി, സാ തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ.

കസ്സ പന കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന സാ ഏവം അഭിരൂപാ അഹോസീതി? രത്തവത്ഥദാനസ്സ നിസ്സന്ദേനാതി. സാ കിര അതീതേ ബാരാണസിയം ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഉസ്സവദിവസേ പുഞ്ഞസമ്പന്നാ ഇത്ഥിയോ കുസുമ്ഭരത്തവത്ഥം നിവാസേത്വാ അലങ്കതാ കീളന്തിയോ ദിസ്വാ താദിസം വത്ഥം നിവാസേത്വാ കീളിതുകാമാ ഹുത്വാ മാതാപിതൂനം ആരോചേത്വാ തേഹി, “അമ്മ, മയം ദലിദ്ദാ, കുതോ നോ ഏവരൂപം വത്ഥ”ന്തി വുത്തേ “തേന ഹി മം ഏകസ്മിം അഡ്ഢകുലേ ഭതിം കാതും അനുജാനാഥ , തേ മമ ഗുണം ഞത്വാ ദസ്സന്തീ”തി വത്വാ തേഹി അനുഞ്ഞാതാ ഏകം കുലം ഉപസങ്കമിത്വാ “കുസുമ്ഭരത്തവത്ഥേന ഭതിം കരോമീ”തി ആഹ. അഥ നം തേ “തീണി സംവച്ഛരാനി കമ്മേ കതേ തവ ഗുണം ഞത്വാ ദസ്സാമാ”തി വദിംസു. സാ “സാധൂ”തി പടിസ്സുണിത്വാ കമ്മം പടിപജ്ജി. തേ തസ്സാ ഗുണം ഞത്വാ അപരിപുണ്ണേസുയേവ തീസു സംവച്ഛരേസു തസ്സാ ഘനകുസുമ്ഭരത്തവത്ഥേന സദ്ധിം അഞ്ഞമ്പി വത്ഥം ദത്വാ “തവ സഹായികാഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ നിവാസേഹീ”തി തം പേസയിംസു. സാ സഹായികാ ആദായ ഗന്ത്വാ രത്തവത്ഥം നദീതീരേ ഠപേത്വാ ന്ഹായി.

തസ്മിം ഖണേ ഏകോ കസ്സപദസബലസ്സ സാവകോ അച്ഛിന്നചീവരോ സാഖാഭങ്ഗം നിവാസേത്വാ ച പാരുപിത്വാ ച തം പദേസം പാപുണി. സാ തം ദിസ്വാ “അയം ഭദന്തോ അച്ഛിന്നചീവരോ ഭവിസ്സതി, പുബ്ബേപി അദിന്നഭാവേന മേ നിവാസനം ദുല്ലഭം ജാത”ന്തി തം വത്ഥം ദ്വിധാ ഫാലേത്വാ “ഏകം കോട്ഠാസം അയ്യസ്സ ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഉത്തരിത്വാ അത്തനോ നിവാസനം നിവാസേത്വാ “തിട്ഠഥ, ഭന്തേ”തി വത്വാ ഥേരം വന്ദിത്വാ രത്തവത്ഥം മജ്ഝേ ഫാലേത്വാ തസ്സേകം കോട്ഠാസം അദാസി. സോ ഏകമന്തേ പടിച്ഛന്നേ ഠത്വാ സാഖാഭങ്ഗം ഛഡ്ഡേത്വാ തസ്സേകം കണ്ണം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ നിക്ഖമി. അഥസ്സ വത്ഥോഭാസേന സകലസരീരം തരുണസൂരിയോ വിയ ഏകോഭാസം അഹോസി. സാ തം ദിസ്വാ “മയ്ഹം അയ്യോ പഠമം ന സോഭതി, ഇദാനി തരുണസൂരിയോ വിയ വിരോചതി, ഇദമ്പി ഏതസ്സേവ ദസ്സാമീ”തി ദുതിയമ്പി കോട്ഠാസം ദത്വാ “ഭന്തേ, അഹം ഭവേ ഭവേ വിചരന്തീ

ഉത്തമരൂപധരാ ഭവേയ്യം, മം ദിസ്വാ കോചി പുരിസോ സകഭാവേന സണ്ഠാതും മാ അസക്ഖി, മയാ അഭിരൂപതരാ നാമ അഞ്ഞാ മാ ഹോതൂ''തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. ഥേരോപി അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി.

സാ ദേവലോകേ സംസരന്തീ തസ്മിം കാലേ അരിട്ഠപുരേ നിബ്ബത്തിത്വാ തഥാ അഭിരൂപാ അഹോസി. അഥ തസ്മിം നഗരേ കത്തികഛണം ഘോസയിംസു, കത്തികപുണ്ണമായം നഗരം സജ്ജയിംസു. അഭിപാരകോ അത്തനോ ആരക്ഖട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ തം ആമന്തേത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഉമ്മാദന്തി അജ്ജ കത്തികരത്തിവാരോ ഛണോ, രാജാ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ പഠമം ഇമം ഗേഹദ്വാരം ആഗമിസ്സതി, മാ ഖോ തസ്സ അത്താനം ദസ്സേസി, സോപി തം ദിസ്വാ സതിം ഉപട്ഠാപേതും ന സക്ഖിസ്സതീ''തി ആഹ. സാ ''ഗച്ഛ ത്വം, സാമി, അഹം ജാനിസ്സാമീ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തസ്മിം ഗതേ ദാസിം ആണാപേസി ''രഞ്ഞോ ഇമം ഗേഹദ്വാരം ആഗതകാലേ മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസീ''തി. അഥ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ഉഗ്ഗഹേ പുണ്ണചന്ദേ ദേവനഗരേ വിയ നഗരേ അലങ്കതേ സബ്ബദിസാസു ദീപേസു ജലിതേസു രാജാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ആജഞ്ഞരഥവരഗതോ അമച്ചഗണപരിവുതോ മഹന്തേന യസേന നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ പഠമമേവ അഭിപാരകസ്സ ഗേഹദ്വാരം അഗമാസി. തം പന ഗേഹം മനോസിലാവണ്ണപാകാരപരിക്ഖിത്തം അലങ്കതദ്വാരട്ടാലകം സോഭഗ്ഗപ്പത്തം പാസാദികം. തസ്മിം ഖണേ ദാസീ ഉമ്മാദന്തിയാ ആരോചേസി. സാ പുപ്ഫസമുഗ്ഗം ഗാഹാപേത്വാ കിന്നരിലീളായ വാതപാനം നിസ്സായ ഠിതാ രഞ്ഞോ പുപ്ഫാനി ഖിപി. സോ തം ഉല്ലോകേത്വാ കിലേസമദമത്തോ സതിം ഉപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ ''അഭിപാരകസ്സേതം ഗേഹ''ന്തി സഞ്ജാനിതുമ്പി നാസക്ഖി, അഥ സാരഥിം ആമന്തേത്വാ പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൦. ''നിവേസനം കസ്സ നുദം സുനന്ദ, പാകാരേന പണ്ഡുമയേന ഗുത്തം;
കാ ദിസ്സതി അഗ്ഗിസിഖാവ ദൂരേ, വേഹായസം പബ്ബതഗ്ഗേവ അച്ചി.

൭൧. ''ധീതാ ന്വയം കസ്സ സുനന്ദ ഹോതി, സുണിസാ ന്വയം കസ്സ അഥോപി ഭരിയാ;
അക്ഖാഹി മേ ഖിപ്പമിധേവ പുട്ഠോ, അവാവടാ യദി വാ അത്ഥി ഭത്താ''തി.

തത്ഥ **കസ്സ നുദ**ന്തി കസ്സ നു ഇദം. **പണ്ഡുമയേനാ**തി രത്തിട്ഠകമയേന. **ദിസ്സതീ**തി വാതപാനേ ഠിതാ പഞ്ഞായതി. **അച്ചീ**തി അനലജാലക്ഖന്ധോ. **ധീതാ ന്വയ**ന്തി ധീതാ നു അയം. **അവാവടാ**തി അപേതാവരണാ അപരിഗ്ഗഹാ. **ഭത്താ**തി യദി വാ അസ്സാ സാമികോ അത്ഥി, ഏതം മേ അക്ഖാഹീതി.

അഥസ്സ സോ ആചിക്ഖന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൨. ''അഹഞ്ഹി ജാനാമി ജനിന്ദ ഏതം, മത്യാ ച പേത്യാ ച അഥോപി അസ്സാ;
തവേവ സോ പുരിസോ ഭൂമിപാല, രത്തിന്ദിവം അപ്പമത്തോ തവത്ഥേ.

൭൩. ''ഇദ്ധോ ച ഫീതോ ച സുവഡ്ഢിതോ ച, അമച്ചോ ച തേ അഞ്ഞതരോ ജനിന്ദ;
തസ്സേസാ ഭരിയാഭിപാരകസ്സ, ഉമ്മാദന്തീ നാമധേയ്യേന രാജാ''തി.

തത്ഥ **മത്യാ ച പേത്യാ ചാ**തി മാതിതോ ച പിതിതോ ചേതം ജാനാമി. **അഥോപി അസ്സാ**തി അഥ സാമികമ്പി അസ്സാ ജാനാമീതി വദതി. **ഇദ്ധോ**തി സമിദ്ധോ. **ഫീതോ**തി വത്ഥാലങ്കാരേഹി സുപുപ്ഫിതോ. **സുവഡ്ഢിതോ**തി സുട്ഠു വുദ്ധോ. **നാമധേയ്യേനാ**തി നാമേന. അയഞ്ഹി യോ നം പസ്സതി, തം ഉമ്മാദേതി, സതിമസ്സ പച്ചുപട്ഠാപേതും ന ദേതി, തസ്മാ ഉമ്മാദന്തീതി വുച്ചതി.

തം സുത്വാ രാജാ നാമമസ്സാ ഥോമേന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൨൧. "അമ്ഭോ അമ്ഭോ നാമമിദം ഇമിസ്സാ, മത്യാ ച പേത്യാ ച കതം സുസാധു;
തദാ ഹി മയ്ഹം അവലോകയന്തീ, ഉമ്മത്തകം ഉമ്മദന്തീ അകാസീ"തി.

തത്ഥ **മത്യാ ച പേത്യാ ചാ**തി മാതരാ ച പിതരാ ച. **മയ്ഹ**ന്തി ഉപയോഗത്ഥേ സമ്പദാനവചനം. **അവലോകയന്തീ**തി മയാ അവലോകിതാ സയമ്പി മം അവലോകയന്തീ മം ഉമ്മത്തകം അകാസീതി അത്ഥോ.

സാ തസ്സ കമ്പിതഭാവം ഞത്വാ വാതപാനം ഥകേത്വാ സിരിഗബ്ഭമേവ അഗമാസി. രഞ്ഞോപി തസ്സാ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ നഗരം പദക്ഖിണകരണേ ചിത്തമേവ നാഹോസി. സോ സാരഥിം ആമന്തേത്വാ, "സമ്മ സുനന്ദ, രഥം നിവത്തേഹി, അയം ഛണോ അമ്ഹാകം നാനുച്ഛവികോ, അഭിപാരകസ്സ സേനാപതിസ്സേവാനുച്ഛവികോ, രജ്ജമ്പി തസ്സേവാനുച്ഛവിക"ന്തി രഥം നിവത്താപേത്വാ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ സിരിസയനേ നിപജ്ജിത്വാ വിപ്പലപന്തോ ആഹ -

൨൨. "യാ പുണ്ണമാസേ മിഗമന്ദലോചനാ, ഉപാവിസി പുണ്ഡരീകത്തചങ്ഗീ;
ദ്വേ പുണ്ണമായോ തദഹൂ അമഞ്ഞഹം, ദിസ്വാന പാരാവതരത്തവാസിനിം.

൨൩. "അളാരപമ്ഹേഹി സുഭേഹി വഗ്ഗുഭി, പലോഭയന്തീ മം യദാ ഉദിക്ഖതി;
വിജമ്ഭമാനാ ഹരതേവ മേ മനോ, ജാതാ വനേ കിമ്പുരിസീവ പബ്ബതേ.

൨൪. "തദാ ഹി ബ്രഹതീ സാമാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
ഏകച്ചവസനാ നാരീ, മിഗീ ഭന്താവുദിക്ഖതി.

൨൫. "കദാസ്സു മം തമ്ബനഖാ സുലോമാ, ബാഹാ മുദൂ ചന്ദനസാരലിത്താ;
വട്ടങ്ഗുലീ സന്നതധീരകുത്തിയാ, നാരീ ഉപഞ്ഞിസ്സതി സീസതോ സുഭാ.

൨൬. "കദാസ്സു മം കഞ്ചനജാലുരച്ഛദാ, ധീതാ തിരീടിസ്സ വിലഗ്ഗമജ്ഝാ;
മുദൂഹി ബാഹാഹി പലിസ്സജിസ്സതി, ബ്രഹാവനേ ജാതദുമംവ മാലുവാ.

൨൭. "കദാസ്സു ലാഖാരസരത്തസുച്ഛവീ, ബിന്ദുത്ഥനീ പുണ്ഡരീകത്തചങ്ഗീ;
മുഖം മുഖേന ഉപനാമയിസ്സതി, സോണ്ഡോവ സോണ്ഡസ്സ സുരായ ഥാലം.

൨൮. "യദാദ്ദസം തം തിട്ഠന്തിം, സബ്ബഭദ്ദം മനോരമം;
തതോ സകസ്സ ചിത്തസ്സ, നാവബോധാമി കഞ്ചിനം.

൨൯. "ഉമ്മാദന്തിമഹം ദട്ഠാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലം;
ന സുപാമി ദിവാരത്തിം, സഹസ്സംവ പരാജിതോ.

൩൦. "സക്കോ ചേ മേ വരം ദജ്ജാ, സോ ച ലബ്ഭേഥ മേ വരോ;
ഏകരത്തം ദിരത്തം വാ, ഭവേയ്യം അഭിപാരകോ;
ഉമ്മാദന്ത്യാ രമിത്വാന, സിവിരാജാ തതോ സിയാ"ന്തി.

തത്ഥ **പുണ്ണമാസേ**തി പുണ്ണചന്ദായ രത്തിയാ. **മിഗമന്ദലോചനാ**തി കണ്ഡസന്താസേന പലായിത്വാ വനന്തരേ ഠത്വാ ലുദ്ദം ഓലോകേന്തിയാ മിഗിയാ വിയ മന്ദാനി ലോചനാനി അസ്സാതി മിഗമന്ദലോചനാ. **ഉപാവിസീ**തി പദുമവണ്ണേന കരതലേന പുപ്ഫാനി ഖിപിത്വാ മം ഓലോകേന്തീ വാതപാനേ നിസീദി. **പുണ്ഡരീകത്തചങ്ഗീ**തി രത്തപദുമവണ്ണസരീരാ. **ദ്വേ പുണ്ണമായോ**തി അഹം തദഹു തസ്മിം ഛണദിവസേ തം പാരാവതപാദസമാനവണ്ണരത്തവത്ഥനിവത്ഥം ദിസ്വാ തസ്സാ മുഖസോഭം ഓലോകേന്തോ ഏകസ്സ പാചീനലോകധാതുതോ ഏകസ്സ അഭിപാരകസ്സ സേനാപതിനോ നിവേസനേതി ദ്വിന്നം പുണ്ണചന്ദാനം ഉഗ്ഗതത്താ ദ്വേ പുണ്ണമായോ അമഞ്ഞിം. **അളാരപമ്ഹേഹീ**തി വിസാലപഖുമേഹി. **സുഭേഹീ**തി പരിസുദ്ധേഹി. **വഗ്ഗുഭീ**തി മധുരാകാരേഹി. **ഉദിക്ഖതീ**തി ഏവരൂപേഹി നേത്തേഹി യസ്മിം ഖണേ ഓലോകേതി. **പബ്ബതേ**തി യഥാ ഹിമവന്തപബ്ബതേ സുപുപ്ഫിതവനേ വീണം ആദായ തന്തിസ്സരേന അത്തനോ സരം സംസന്ദന്തീ കിമ്പുരിസീ കിമ്പുരിസസ്സ മനം ഹരതി, ഏവം ഹരതേവ മേ മനോതി വിപ്പലപതി.

ബ്രഹതീതി ഉളാരാ. **സാമാ**തി സുവണ്ണവണ്ണസാമാ. **ഏകച്ചവസനാ**തി ഏകച്ചികവസനാ, ഏകവത്ഥനിവത്ഥാതി അത്ഥോ. **ഭന്താവുദിക്ഖതീ**തി സണ്ഹകേസാ പുഥുനലാടാ ആയതഭമൂ വിസാലക്ഖീ തുങ്ഗനാസാ രത്തോട്ഠാ സേതദന്താ തിഖിണദാഠാ സുവട്ടിതഗീവാ സുതനുബാഹു സുസണ്ഠിതപയോധരാ കരമിതമജ്ഝാ വിസാലസോണീ സുവണ്ണകദലിസമാനോരു സാ ഉത്തമിത്ഥീ തസ്മിം ഖണേ മം ഉദിക്ഖന്തീ ഭയേന വനം പവിസിത്വാ പുന നിവത്തിത്വാ ലുദ്ദം ഉദിക്ഖന്തീ ഭന്താ മിഗീവ മം ഉദിക്ഖതീതി വദതി. **ബാഹാമുദൂ**തി മുദുബാഹാ. **സന്നതധീരകുത്തിയാ**തി സുഫുസിതഛേകകരണാ. **ഉപഞ്ഞിസ്സതി മ**ന്തി സാ സുഭാ നാരീ കദാ നു മം തേഹി തമ്ബനഖേഹി സീസതോ പട്ഠായ സന്നതേന ധീരേന കരണേന പരിതോസേസ്സതീതി പത്ഥേന്തോ വിലപതി.

കഞ്ചനജാലുരച്ഛദാതി കഞ്ചനമയഉരച്ഛദാലങ്കാരാ. **വിലഗ്ഗമജ്ഝാ**തി വിലഗ്ഗസരീരാ തനുമജ്ഝിമാ. **ബ്രഹാവനേ**തി മഹാവനേ. **ലാഖാരസരത്തസുച്ഛവീ**തി ഹത്ഥപാദതലഅഗ്ഗനഖഓട്ഠമംസേസു ലാഖാരസരത്തമണിപവാലവണ്ണാ. **ബിന്ദുത്ഥനീ**തി ഉദകപുപ്ഫുളപരിമണ്ഡലത്ഥനീ. **തതോ**തി യദാ തം തിട്ഠന്തിം അദ്ദസം, തതോ പട്ഠായ. **സകസ്സ ചിത്തസ്സാ**തി അത്തനോ ചിത്തസ്സ അനിസ്സരോ ജാതോമ്ഹീതി അധിപ്പായോ. **കഞ്ചിനന്തി** കഞ്ചി “അയം അസുകോ നാമാ”തി ന ജാനാമി, ഉമ്മത്തകോ ജാതോമ്ഹീതി വദതി. **ദട്ഠാ**തി ദിസ്വാ. **ന സുപാമീ**തി നേവ രത്തിം, ന ദിവാ നിദ്ദം ലഭാമി. **സോ ച ലബ്ഭേഥാ**തി യം മേ സക്കോ വരം ദദേയ്യ, സോ ച മേ വരോ ലബ്ഭേഥ, ലഭേയ്യാഹം തം വരന്തി അത്ഥോ.

അഥ തേ അമച്ചാ അഭിപാരകസ്സപി ആരോചയിംസു - “സാമി രാജാ, നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ തുമ്ഹാകം ഘരദ്വാരം പത്വാ നിവത്തിത്വാ പാസാദം അഭിരുഹീ”തി. സോ അത്തനോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഉമ്മാദന്തിം ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, കച്ചി രഞ്ഞോ അത്താനം ദസ്സേസീ”തി പുച്ഛി. “സാമി, ഏകോ മഹോദരോ മഹാദാഠികോ രഥേ ഠത്വാ ആഗതോ പുരിസോ അത്ഥി, അഹം തം രാജാ വാ അരാജാ വാതി ന ജാനാമി, ഏകോ ഇസ്സരോതി പന വുത്തേ വാതപാനേ ഠത്വാ പുപ്ഫാനി ഖിപിം, സോ താവദേവ നിവത്തിത്വാ ഗതോ”തി. സോ തം സുത്വാ “നാസിതോമ്ഹി തയാ”തി പുനദിവസേ പാതോവ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ

സിരിഗബ്ഭദ്വാരേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ഉമ്മാദന്തിം നിസ്സായ വിപ്പലാപം സുത്വാ “അയം ഉമ്മാദന്തിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ ജാതോ, തം അലഭന്തോ മരിസ്സതി, രഞ്ഞോ ച മമ ച അഗുണം മോചേത്വാ ഇമസ്സ മയാ ജീവിതം ദാതും വട്ടതീ”തി അത്തനോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ ഏകം ദള്ഹമന്തം ഉപട്ഠാകം പക്കോസാപേത്വാ, “താത, അസുകട്ഠാനേ സുസിരചേതിയരുക്ഖോ അത്ഥി, ത്വം കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അന്തോരുക്ഖേ നിസീദ, അഹം തത്ഥ ബലികമ്മം കരോന്തോ തം ഠാനം പത്വാ ദേവതാ നമസ്സന്തോ, ‘സാമി ദേവരാജ, അമ്ഹാകം രാജാ നഗരമ്ഹി ഛണേ വത്തമാനേ അകീളിത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ വിപ്പലപന്തോവ നിപന്നോ, മയം തത്ഥ കാരണം ന ജാനാമ, രാജാ ദേവതാനം ബഹൂപകാരോ, അനുസംവച്ഛരം സഹസ്സം വിസ്സജ്ജേത്വാ ബലികമ്മം കരോതി, ഇദം നാമ നിസ്സായ രാജാ വിപ്പലപതീതി ആചിക്ഖഥ, രഞ്ഞോ നോ ജീവിതദാനം ദേഥാ’തി യാചിസ്സാമി, ത്വം തസ്മിം ഖണേ സദ്ദം പരിവത്തിത്വാ, ‘സേനാപതി, തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ബ്യാധി നാമ നത്ഥി, സോ പന തവ ഭരിയായ ഉമ്മാദന്തിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ. സചേ നം ലഭിസ്സതി, ജീവിസ്സതി, നോ ചേ, മരിസ്സതി. സചേ തസ്സ ജീവിതം ഇച്ഛസി, ഉമ്മാദന്തിമസ്സ ദേഹീ’തി വദേയ്യാസീ”തി ഏവം തം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ ഉയ്യോജേസി.

സോ ഗന്ത്വാ തസ്മിം രുക്ഖേ നിസീദിത്വാ പുനദിവസേ സേനാപതിനാ അമച്ചഗണപരിവുതേന തം ഠാനം ഗന്ത്വാ യാചിതോ തഥാ അഭാസി. സേനാപതി “സാധൂ”തി വത്വാ ദേവതം വന്ദിത്വാ അമച്ചേ ജാനാപേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ സിരിഗബ്ഭദ്വാരം ആകോടേസി. രാജാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ “കോ ഏസോ”തി പുച്ഛി. അഹം, ദേവ, അഭിപാരകോതി. അഥസ്സ രാജാ ദ്വാരം വിവരി. സോ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൭൫. “ഭൂതാനി മേ ഭൂതപതീ നമസ്സതോ, ആഗമ്മ യക്ഖോ ഇദമേതദബ്രവി;
രഞ്ഞോ മനോ ഉമ്മദന്ത്യാ നിവിട്ഠോ, ദദാമി തേ തം പരിചാരയസ്സൂ”തി.

തത്ഥ **നമസ്സതോ**തി തുമ്ഹാകം വിപ്പലാപകാരണജാനനത്ഥം ബലികമ്മം കത്വാ നമസ്സന്തസ്സ. **ത**ന്തി അഹം തം ഉമ്മാദന്തിം തുമ്ഹാകം പരിചാരികം കത്വാ ദദാമീതി.

അഥ നം രാജാ, “സമ്മ അഭിപാരക, മമ ഉമ്മാദന്തിയാ പടിബദ്ധചിത്തതായ വിപ്പലപിതഭാവം യക്ഖാപി ജാനന്തീ”തി പുച്ഛി. ആമ, ദേവാതി. സോ “സബ്ബലോകേന കിര മേ ലാമകഭാവോ ഞാതോ”തി ലജ്ജിധമ്മേ പതിട്ഠായ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൭൬. “പുഞ്ഞാ ച ധംസേ അമരോ ന ചമ്ഹി, ജനോ ച മേ പാപമിദഞ്ച ജഞ്ഞാ;
ഭുസോ ച ത്യസ്സ മനസോ വിഘാതോ, ദത്വാ പിയം ഉമ്മദന്തിം അദട്ഠാ”തി.

തത്ഥ **ധംസേ**തി, സമ്മ അഭിപാരക, അഹം തായ സദ്ധിം കിലേസവസേന പരിചാരേന്തോ പുഞ്ഞതോ ച ധംസേയ്യം, തായ സദ്ധിം പരിചാരിതമത്തേന അമരോ ച ന ഹോമി, മഹാജനോ ച മേ ഇമം ലാമകഭാവം ജാനേയ്യ, തതോ “അയുത്തം രഞ്ഞാ കത”ന്തി ഗരഹേയ്യ, തഞ്ച മമ ദത്വാ പച്ഛാ പിയഭരിയം അദട്ഠാ തവ മനസോ വിഘാതോ ചസ്സാതി അത്ഥോ.

സേസാ ഉഭിന്നമ്പി വചനപടിവചനഗാഥാ ഹോന്തി -

൭൩."ജനിന്ദ നാഞ്ഞത്ര തയാ മയാ വാ, സബ്ബാപി കമ്മസ്സ കതസ്സ ജഞ്ഞാ;
യം തേ മയാ ഉമ്മദന്തീ പദിന്നാ, ഭുസേഹി രാജാ വനഥം സജാഹി.

൭൪."യോ പാപകം കമ്മകരം മനുസ്സോ, സോ മഞ്ഞതി മായിദ മഞ്ഞിംസു അഞ്ഞേ;
പസ്സന്തി ഭൂതാനി കരോന്തമേതം, യുത്താ ച യേ ഹോന്തി നരാ പഥബ്യാ.

൭൫."അഞ്ഞോ നു തേ കോചി നരോ പഥബ്യാ, സദ്ധേയ്യ ലോകസ്മി ന മേ പിയാതി;
ഭുസോ ച ത്യസ്സ മനുസോ വിഘാതോ, ദത്വാ പിയം ഉമ്മദന്തിം അദട്ഠാ.

൭൬."അദ്ധാ പിയാ മയ്ഹ ജനിന്ദ ഏസാ, ന സാ മമം അപ്പിയാ ഭൂമിപാല;
ഗച്ഛേവ ത്വം ഉമ്മദന്തിം ഭദന്തേ, സീഹോവ സേലസ്സ ഗുഹം ഉപേതി.

൭൭."ന പീളിതാ അത്തദുഖേന ധീരാ, സുഖപ്ഫലം കമ്മ പരിച്ചജന്തി;
സമ്മോഹിതാ വാപി സുഖേന മത്താ, ന പാപകമ്മഞ്ച സമാചരന്തി.

൭൮."തുവഞ്ഹി മാതാ ച പിതാ ച മയ്ഹം, ഭത്താ പതീ പോസകോ ദേവതാ ച;
ദാസോ അഹം തുയ്ഹ സപുത്തദാരോ, യഥാസുഖം സാമി കരോഹി കാമം.

൭൯."യോ 'ഇസ്സരോമ്ഹീ'തി കരോതി പാപം, കത്വാ ച സോ നുത്തസതേ പരേസം;
ന തേന സോ ജീവതി ദീഘമായു, ദേവാപി പാപേന സമേക്ഖരേ നം.

൮൦."അഞ്ഞാതകം സാമികേഹീ പദിന്നം, ധമ്മേ ഠിതാ യേ പടിച്ഛന്തി ദാനം;
പടിച്ഛകാ ദായകാ ചാപി തത്ഥ, സുഖപ്ഫലഞ്ഞേവ കരോന്തി കമ്മം.

൮൧."അഞ്ഞോ നു തേ കോചി നരോ പഥബ്യാ, സദ്ധേയ്യ ലോകസ്മി ന മേ പിയാതി;
ഭുസോ ച ത്യസ്സ മനസോ വിഘാതോ, ദത്വാ പിയം ഉമ്മദന്തിം അദട്ഠാ.

൮൨."അദ്ധാ പിയാ മയ്ഹ ജനിന്ദ ഏസാ, ന സാ മമം അപ്പിയാ ഭൂമിപാല;
യം തേ മയാ ഉമ്മദന്തീ പദിന്നാ, ഭുസേഹി രാജാ വനഥം സജാഹി.

൮൩."യോ അത്തദുക്ഖേന പരസ്സ ദുക്ഖം, സുഖേന വാ അത്തസുഖം ദഹാതി;
യഥേവിദം മയ്ഹ തഥാ പരേസം, യോ ഏവം ജാനാതി സ വേദി ധമ്മം.

൮൪."അഞ്ഞോ നു തേ കോചി നരോ പഥബ്യാ, സദ്ധേയ്യ ലോകസ്മി ന മേ പിയാതി;
ഭുസോ ച ത്യസ്സ മനസോ വിഘാതോ, ദത്വാ പിയം ഉമ്മദന്തിം അദട്ഠാ.

൮൫."ജനിന്ദ ജാനാസി പിയാ മമേസാ, ന സാ മമം അപ്പിയാ ഭൂമിപാല;
പിയേന തേ ദമ്മി പിയം ജനിന്ദ, പിയദായിനോ ദേവ പിയം ലഭന്തി.

൮൬."സോ നൂനാഹം വധിസ്സാമി, അത്താനം കാമഹേതുകം;
ന ഹി ധമ്മം അധമ്മേന, അഹം വധിതുമുസ്സഹേ.

൮൭."സചേ തുവം മയ്ഹ സതിം ജനിന്ദ, ന കാമയാസി നരവീര സേട്ഠ;
ചജാമി നം സബ്ബജനസ്സ സിബ്യാ, മയാ പമുത്തം തതോ അവ്ഹയേസി നം.

൮൮. “അദൂസിയം ചേ അഭിപാരക ത്വം, ചജാസി കത്തേ അഹിതായ ത്യസ്സ;
മഹാ ച തേ ഉപവാദോപി അസ്സ, ന ചാപി ത്യസ്സ നഗരമ്ഹി പക്ഖോ.

൮൯. “അഹം സഹിസ്സം ഉപവാദമേതം, നിന്ദം പസംസം ഗരഹഞ്ച സബ്ബം;
മമേതമാഗച്ഛതു ഭൂമിപാല, യഥാസുഖം സിവി കരോഹി കാമം.

൯൦. “യോ നേവ നിന്ദം ന പനപ്പസംസം, ആദിയതി ഗരഹം നോപി പൂജം;
സിരീ ച ലക്ഖീ ച അപേതി തമ്ഹാ, ആപോ സുവുട്ഠീവ യഥാ
ഥലമ്ഹാ.

൯൧. “യം കിഞ്ചി ദുക്ഖഞ്ച സുഖഞ്ച എത്തോ, ധമ്മാതിസാരഞ്ച
മനോവിഘാതം;
ഉരസാ അഹം പച്ചുത്തരിസ്സാമി സബ്ബം, പഥവീ യഥാ ഥാവരാനം
തസാനം.

൯൨. “ധമ്മാതിസാരഞ്ച മനോവിഘാതം, ദുക്ഖഞ്ച നിച്ഛാമി അഹം പരേസം;
ഏകോവിമം ഹാരയിസ്സാമി ഭാരം, ധമ്മേ ഠിതോ കിഞ്ചി അഹാപയന്തോ.

൯൩. “സഗ്ഗൂപഗം പുഞ്ഞകമ്മം ജനിന്ദ, മാ മേ തുവം അന്തരായം അകാസി;
ദദാമി തേ ഉമ്മദന്തിം പസന്നോ, രാജാവ യഞ്ഞേ ധനം ബ്രാഹ്മണാനം.

൯൪. “അദ്ധാ തുവം കത്തേ ഹിതേസി മയ്ഹം, സഖാ മമം ഉമ്മദന്തീ തുവഞ്ച;
നിന്ദേയ്യു ദേവാ പിതരോ ച സബ്ബേ, പാപഞ്ച പസ്സം അഭിസമ്പരായം.

൯൫. “ന ഹേതധമ്മം സിവിരാജ വജ്ജും, സനേഗമാ ജാനപദാ ച സബ്ബേ;
യം തേ മയാ ഉമ്മദന്തീ പദിന്നാ, ഭുസേഹി രാജാ വനഥം സജാഹി.

൯൬. “അദ്ധാ തുവം കത്തേ ഹിതേസി മയ്ഹം, സഖാ മമം ഉമ്മദന്തീ തുവഞ്ച;
സതഞ്ച ധമ്മാനി സുകിത്തിതാനി, സമുദ്ദവേലാവ ദുരച്ചയാനി.

൯൭. “ആഹുനേയ്യോ മേസി ഹിതാനുകമ്പീ, ധാതാ വിധാതാ ചസി കാമപാലോ;
തയീ ഹുതാ രാജ മഹപ്ഫലാ ഹി, കാമേന മേ ഉമ്മദന്തിം പടിച്ഛ.

൯൮. “അദ്ധാ ഹി സബ്ബം അഭിപാരക ത്വം, ധമ്മം അചാരീ മമ കത്തുപുത്ത;
അഞ്ഞോ നു തേ കോ ഇധ സോത്ഥികത്താ, ദ്വിപദോ നരോ അരുണേ
ജീവലോകേ.

൯൯. “തുവം നു സേട്ഠോ ത്വമനുത്തരോസി, ത്വം ധമ്മഗുത്തോ ധമ്മവിദൂ
സുമേധോ;
സോ ധമ്മഗുത്തോ ചിരമേവ ജീവ, ധമ്മഞ്ച മേ ദേസയ ധമ്മപാല.

൧൦൦. “തദിങ്ഘ അഭിപാരക, സുണോഹി വചനം മമ;
ധമ്മം തേ ദേസയിസ്സാമി, സതം ആസേവിതം അഹം.

൧൦൧. “സാധു ധമ്മരുചീ രാജാ, സാധു പഞ്ഞാണവാ നരോ;
സാധു മിത്താനമദ്ദുബ്ഭോ, പാപസ്സാകരണം സുഖം.

൧൦൨. “അക്കോധനസ്സ വിജിതേ, ഠിതധമ്മസ്സ രാജിനോ;
സുഖം മനുസ്സാ ആസേഥ, സീതച്ഛായായ സങ്ഘരേ.

൧൦൩. “ന ചാഹമേതം അഭിരോചയാമി, കമ്മം അസമേക്ഖകതം അസാധു;

യേ വാപി ഞത്വാന സയം കരോന്തി, ഉപമാ ഇമാ മയ്ഹം തുവം സുണോഹി.

൧൦൪. “ഗവം ചേ തരമാനാനം, ജിമ്ഹം ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ താ ജിമ്ഹം ഗച്ഛന്തി, നേത്തേ ജിമ്ഹം ഗതേ സതി.

൧൦൫. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;
സോ ചേ അധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം ദുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി അധമ്മികോ.

൧൦൬. “ഗവം ചേ തരമാനാനം, ഉജും ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ ഗാവീ ഉജും യന്തി, നേത്തേ ഉജും ഗതേ സതി.

൧൦൭. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;
സോ സചേ ധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം സുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി ധമ്മികോ.

൧൦൮. “ന ചാപാഹം അധമ്മേന, അമരത്തമഭിപത്ഥയേ;
ഇമം വാ പഥവിം സബ്ബം, വിജേതും അഭിപാരക.

൧൦൯. “യഞ്ഹി കിഞ്ചി മനുസ്സേസു, രതനം ഇധ വിജ്ജതി;
ഗാവോ ദാസോ ഹിരഞ്ഞഞ്ച, വത്ഥിയം ഹരിചന്ദനം.

൧൧൦. “അസ്സിത്ഥിയോ രതനം മണികഞ്ച, യഞ്ചാപി മേ ചന്ദിമസൂരിയാ അഭിപാലയന്തി;
ന തസ്സ ഹേതു വിസമം ചരേയ്യം, മജ്ഝേ സിവീനം ഉസഭോമ്ഹി ജാതോ.

൧൧൧. “നേതാ ഹിതാ ഉഗ്ഗതോ രട്ഠപാലോ, ധമ്മം സിവീനം അപചായമാനോ;
സോ ധമ്മമേവാനുവിചിന്തയന്തോ, തസ്മാ സകേ ചിത്തവസേ ന വത്തോ.

൧൧൨. “അദ്ധാ തുവം മഹാരാജ, നിച്ചം അബ്യസനം സിവം;
കരിസ്സസി ചിരം രജ്ജം, പഞ്ഞാ ഹി തവ താദിസീ.

൧൧൩. “ഏതം തേ അനുമോദാമ, യം ധമ്മം നപ്പമജ്ജസി;
ധമ്മം പമജ്ജ ഖത്തിയോ, രട്ഠാ ചവതി ഇസ്സരോ.

൧൧൪. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മാതാപിതൂസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൧൫. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, പുത്തദാരേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൧൬. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിത്താമച്ചേസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൧൭. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, വാഹനേസു ബലേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൧൮. “ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ഗാമേസു നിഗമേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൧൯. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, രട്ഠേസു ജനപദേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൨൦. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സമണബ്രാഹ്മണേസു ച;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൨൧. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, മിഗപക്ഖീസു ഖത്തിയ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൨൨. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, ധമ്മോ ചിണ്ണോ സുഖാവഹോ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, രാജ സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി.

൧൨൩. ''ധമ്മം ചര മഹാരാജ, സഇന്ദാ ദേവാ സബ്രഹ്മകാ;
സുചിണ്ണേന ദിവം പത്താ, മാ ധമ്മം രാജ പാമദോ''തി.

തത്ഥ **സബ്ബാപീ**തി, ജനിന്ദ, അഹമേതം ഏകകോവ പടിച്ഛാദേത്വാ ആനേസ്സാമി, തസ്മാ ഠപേത്വാ മമഞ്ച തുവഞ്ച അഞ്ഞാ സബ്ബാപി പജാ ഇമസ്സ കതസ്സ ആകാരമത്തമ്പി ന ജഞ്ഞാ ന ജാനിസ്സന്തി. **ഭുസേഹീ**തി തായ സദ്ധിം അഭിരമന്തോ അത്തനോ തണ്ഹാവനഥം ഭുസം കരോഹി വഡ്ഢേഹി മനോരഥം പൂരേഹി. **സജാഹീ**തി മനോരഥം പന പൂരേത്വാ സചേ തേ ന രുച്ചതി, അഥ നം സജാഹി മയ്ഹമേവ പടിദേഹി. **കമ്മകര**ന്തി, സമ്മ അഭിപാരക, യോ മനുസ്സോ പാപകം കമ്മം കരോന്തോ, സോ പച്ഛാ മാ ഇധ അഞ്ഞേ ഇദം പാപകമ്മം മഞ്ഞിംസു മാ ജാനന്തൂതി മഞ്ഞതി ചിന്തേതി, ദുചിന്തിതമേതം തസ്സ. കിംകാരണാ? **പസ്സന്തി ഭൂതാനി കരോന്തമേത**ന്തി യേ ച ബുദ്ധാ പച്ചേകബുദ്ധാ ബുദ്ധപുത്താ ഇദ്ധിയാ യുത്താ, തേ ച നം പസ്സന്തിയേവ. **ന മേ പിയാ**തി, സമ്മ അഭിപാരക, അഞ്ഞോ നു തേ കോചി ''ഇധ ലോകസ്മിം സകലായപി പഥവിയാ ന മേ ഉമ്മാദന്തീ പിയാ''തി ഏവം സദ്ദഹേയ്യ.

സീഹോവ സേലസ്സ ഗുഹന്തി, മഹാരാജ, സചേ ത്വം തം ഇധ ന ആനേസി, അഥ യഥാ സീഹോ കിലേസപരിളാഹേ ഉപ്പന്നേ സീഹപോതികായ വസനട്ഠാനം മണിഗുഹം ഉപേതി, ഏവം തസ്സാ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛ, തത്ഥ അത്തനോ പത്ഥനം പൂരേഹീതി. **സുഖപ്ഫല**ന്തി, സമ്മ അഭിപാരക, പണ്ഡിതാ അത്തനോ ദുക്ഖേന ഫുട്ഠാ സമാനാ ന സുഖവിപാകദായകകമ്മം പരിച്ചജന്തി, സമ്മോഹിതാ വാപി ഹുത്വാ മോഹേന മൂള്ഹാ സുഖേന മത്താ പാപകമ്മം നാമ ന സമാചരന്തി. **യഥാസുഖം, സാമി, കരോഹി കാമ**ന്തി, സാമി സിവിരാജ, അത്തനോ ദാസിം പരിചാരേന്തസ്സ ഗരഹാ നാമ നത്ഥി, ത്വം യഥാസുഖം യഥാജ്ഝാസയം കാമം കരോഹി, അത്തനോ ഇച്ഛം പൂരേഹീതി. **ന തേന സോ ജീവതീ**തി, സമ്മ അഭിപാരക, യോ ''ഇസ്സരോമ്ഹീ''തി പാപം കരോതി, കത്വാ ച കിം മം ദേവമനുസ്സാ വക്ഖന്തീതി ന ഉത്തസതി ന ഓത്തപ്പതി, സോ തേന കമ്മേന ന ച ദീഘകാലം ജീവതി, ഖിപ്പമേവ മരതി, ദേവതാപി പന ''കിം ഇമസ്സ പാപരഞ്ഞോ രജ്ജേന, വരമസ്സ വാളുകഘടം ഗലേ ബന്ധിത്വാ മരണ''ന്തി ലാമകേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തി.

അഞ്ഞാതകന്തി, മഹാരാജ, അഞ്ഞേസം സന്തകം തേഹി സാമികേഹി പദിന്നം ദാനം യേ അത്തനോ ധമ്മേ ഠിതാ പടിച്ഛന്തി, തേ തത്ഥ പടിച്ഛകാ ച ദായകാ ച സബ്ബേപി സുഖപ്ഫലമേവ കമ്മം കരോന്തി. പടിഗ്ഗാഹകേ ഹി പടിഗ്ഗണ്ഹന്തേ തം ദാനം ദായകസ്സ മഹന്തം വിപാകം ദേതീതി. **യോ അത്തദുക്ഖേനാ**തി, സമ്മ അഭിപാരക, യോ അത്തനോ ദുക്ഖേന പീളിതോ തം പരസ്സ ദഹതി, അത്തനോ

സരീരതോ അപനേത്വാ പരസ്സ സരീരേ ഖിപതി, പരസ്സ വാ സുഖേന അത്തനോ സുഖം ദഹതി, പരസ്സ സുഖം ഗഹേത്വാ അത്തനി പക്ഖിപതി, "അത്തനോ ദുക്ഖം ഹരിസ്സാമീ"തി പരം ദുക്ഖിതം കരോതി, "അത്താനം സുഖേസ്സാമീ"തി പരം ദുക്ഖിതം കരോതി, "അത്താനം സുഖേസ്സാമീ"തി പരസ്സ സുഖം നാസേതി, ന സോ ധമ്മം ജാനാതി. യോ പന ഏവം ജാനാതി "യഥേവിദം മയ്ഹം സുഖദുക്ഖം, തഥാ പരേസ"ന്തി, സ വേദി ധമ്മം ജാനാതി നാമാതി അയമേതിസ്സാ ഗാഥായ അത്ഥോ.

പിയേന തേ ദമ്മീതി പിയേന കാരണഭൂതേന പിയം ഫലം പത്ഥേന്തോ ദമ്മീതി അത്ഥോ. **പിയം ലഭന്തീ**തി സംസാരേ സംസരന്താ പിയമേവ ലഭന്തി. **കാമഹേതുക**ന്തി, സമ്മ അഭിപാരക , കാമഹേതുകം അയുത്തം കത്വാ "അത്താനം വധിസ്സാമീ"തി മേ പരിവിതക്കോ ഉപ്പജ്ജതി. **മയ്ഹ സതി**ന്തി മമ സന്തകം. "മയ്ഹ സതീ"തിപി പാഠോ, മമ സന്തകാതി ഏവം മഞ്ഞമാനോ സചേ ത്വം തം ന കാമേസീതി അത്ഥോ. **സബ്ബജനസ്സാ**തി സബ്ബാ സേനിയോ സന്നിപാതാപേത്വാ തസ്സ സബ്ബജനസ്സ അയം മയ്ഹം അഹിതാതി പരിച്ചജിസ്സാമി. **തതോ അവ്ഹയേസീ**തി തതോ തം അപരിഗ്ഗഹിതത്താ ആനേയ്യാസി. **അദൂസിയ**ന്തി അനപരാധം. **കത്തേ**തി തമേവ അപരേന നാമേന ആലപതി. സോ ഹി രഞ്ഞോ ഹിതം കരോതി, തസ്മാ "കത്താ"തി വുച്ചതി. **ന ചാപി ത്യസ്സാ**തി ഏവം അകിച്ചകാരീതി നഗരേ തവ കോചി പക്ഖോപി ന ഭവേയ്യ.

നിന്ദന്തി ന കേവലം ഉപവാദമേവ, സചേപി മം കോചി സമ്മുഖാ നിന്ദിസ്സതി വാ പസംസിസ്സതി വാ, ദോസം വാ പന ആരോപേന്തോ ഗരഹിസ്സതി, തമ്പാഹം നിന്ദം പസംസം ഗരഹഞ്ച സബ്ബം സഹിസ്സാമി, സബ്ബമേതം മമ ആഗച്ഛതൂതി വദതി. **തമ്ഹാ**തി യോ ഏതേ നിന്ദാദയോ ന ഗണ്ഹാതി, തമ്ഹാ പുരിസാ ഇസ്സരിയസങ്ഖാതാ സിരീ ച പഞ്ഞാസങ്ഖാതാ ലക്ഖീ ച ഥലട്ഠാനതോ സുവുട്ഠിസങ്ഖാതോ ആപോ വിയ അപേതി ന പതിട്ഠാതീതി. **ഏത്തോ**തി ഇതോ മമ തസ്സാ പരിച്ചത്തകാരണാ. **ധമ്മാതിസാരഞ്ചാ**തി ധമ്മം അതിക്കമിത്വാ പവത്തം അകുസലം വാ യം കിഞ്ചി ഹോതി. **പച്ചുത്തരിസ്സാമീ**തി സമ്പടിച്ഛിസ്സാമി ധാരയിസ്സാമി. **ഥാവരാനം തസാന**ന്തി യഥാ മഹാപഥവീ ഖീണാസവാനഞ്ച പുഥുജ്ജനാനഞ്ച കിഞ്ചി സമ്പടിച്ഛതി സബ്ബം അധിവാസേതി, തഥേവാഹമ്പി സബ്ബമേതം സമ്പടിച്ഛിസ്സാമി അധിവാസേസ്സാമീതി ദീപേതി. **ഏകോവിമ**ന്തി അഹം ഏകോവ ഇമമ്പി അത്തനോ ദുക്ഖഭാരം ഹാരയിസ്സാമി ധാരയിസ്സാമി വഹിസ്സാമി. **ധമ്മേ ഠിതോ**തി വിനിച്ഛയധമ്മേ പവേണിധമ്മേ തിവിധസുചരിതധമ്മേ ച ഠിതോ ഹുത്വാ.

സഗ്ഗൂപഗന്തി , ദേവ, പുഞ്ഞകമ്മം നാമേതം സഗ്ഗൂപഗം ഹോതി. **യഞ്ഞേ ധന**ന്തി യഞ്ഞധനം, അയമേവ വാ പാഠോ. **സഖാ**തി ഉമ്മാദന്തീപി മമ സഹായികാ, ത്വമ്പി സഹായകോ. **പിതരോ**തി ബ്രഹ്മാനോ. **സബ്ബേ**തി ന കേവലം ദേവബ്രഹ്മാനോവ, സബ്ബേ രട്ഠവാസിനോപി മം പസ്സഥ, "ഭോ, സഹായകസ്സ ഭരിയാ സഹായികാ ഇമിനാ ഗേഹേ കതാ"തി നിന്ദേയ്യും. **ന ഹേതധമ്മ**ന്തി ന ഹി ഏതം അധമ്മികം. **യം തേ മയാ**തി യസ്മാ മയാ സാ തുയ്ഹം ദിന്നാ, തസ്മാ ഏതം അധമ്മോതി ന വദിസ്സന്തി. **സത**ന്തി സന്താനം ബുദ്ധാദീനം ഖന്തിമേത്താഭാവനാസീലാചാരസങ്ഖാതാനി ധമ്മാനി സുവണ്ണിതാനി സമുദ്ദവേലാവ ദുരച്ചയാനി, തസ്മാ യഥാ സമുദ്ദോ വേലം നാതിക്കമതി, ഏവമഹമ്പി സീലവേലം നാതിക്കമിസ്സാമീതി വദതി.

ആഹുനേയ്യോ മേസീതി, മഹാരാജ, ത്വം മമ ആഹുനപാഹുനസക്കാരസ്സാനുച്ഛവികോ. **ധാതാ വിധാതാ ചസി കാമപാലോ**തി ത്വം മമ, ദേവ, ധാരണതോ ധാതാ ഇസ്സരിയസുഖസ്സ വിദഹനതോ വിധാതാ ഇച്ഛിതപത്ഥിതാനം കാമാനം പാലനതോ കാമപാലോ. **തയീ ഹുതാ**തി തുയ്ഹം ദിന്നാ. **കാമേന മേ**തി മമ കാമേന മമ പത്ഥനായ ഉമ്മാദന്തിം പടിച്ഛാതി ഏവം അഭിപാരകോ രഞ്ഞോ ദേതി. രാജാ "ന മയ്ഹം അത്ഥോ"തി പടിക്ഖിപതി. ഭൂമിയം പതിതം സാകുണികപച്ഛിം പിട്ഠിപാദേന പഹരിത്വാ അടവിയം ഖിപന്താ വിയ ഉഭോപി നം ജഹന്തേവ. ഇദാനി രാജാ പുന അകഥനത്ഥായ തം സന്തജ്ജേന്തോ **"അദ്ധാ ഹീ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **കത്തുപുത്താ**തി പിതാപിസ്സ കത്താവ, തേന നം ഏവം ആലപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അദ്ധാ ത്വം ഇതോ പുബ്ബേ മയ്ഹം സബ്ബധമ്മം അചരി, ഹിതമേവ വുഡ്ഢിമേവ അകാസി, ഇദാനി പന പടിപക്ഖോ ഹുത്വാ ബഹും കഥേസി, "മാ ഏവം വിപ്പലപസി, അഞ്ഞോ നു തേ ദിപദോ നരോ, കോ ഇധ ജീവലോകേ അരുണേയേവ സോത്ഥികത്താ, സചേ ഹി അഹം വിയ അഞ്ഞോ രാജാ തവ ഭരിയായ പടിബദ്ധചിത്തോ അഭവിസ്സ, അന്തോഅരുണേയേവ തവ സീസം ഛിന്ദാപേത്വാ തം അത്തനോ ഘരേ കരേയ്യ, അഹം പന അകുസലഭയേനേവ ന കരോമി, തുണ്ഹീ ഹോഹി, ന മേ ഏതായ അത്ഥോ"തി തം സന്തജ്ജേസി.

സോ തം സുത്വാ പുന കിഞ്ചി വത്തും അസക്കോന്തോ രഞ്ഞോ ഥുതിവസേന **"തുവം നു"**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ത്വഞ്ഞേവ സകലജമ്ബുദീപേ സബ്ബേസം നരിന്ദാനം **സേട്ഠോ,** ത്വം **അനുത്തരോ,** ത്വം വിനിച്ഛയധമ്മപവേണിധമ്മസുചരിതധമ്മാനം ഗോപായനേന **ധമ്മഗുത്തോ,** തേസം വിദിതത്താ **ധമ്മവിദൂ** ത്വം **സുമേധോ,** സോ ത്വം യം ധമ്മം ഗോപേസി, തേനേവ ഗുത്തോ ചിരം ജീവ, ധമ്മഞ്ച മേ ദേസേഹി ധമ്മപാലക, ധമ്മഗോപക, രാജവരാതി.

അഥ രാജാ ധമ്മം ദേസേന്തോ **"തദിങ്ഘാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ, യസ്മാ മം ത്വം ചോദേസി, തസ്മാതി അത്ഥോ. **സത**ന്തി ബുദ്ധാദീഹി സപ്പുരിസേഹി ആസേവിതം. **സാധൂ**തി സുന്ദരോ പസത്ഥോ. വിനിച്ഛയപവേണിസുചരിതധമ്മേ രോചേതീതി **ധമ്മരുചി**. താദിസോ ഹി ജീവിതം ജഹന്തോപി അകിച്ചം ന കരോതി, തസ്മാ സാധു. **പഞ്ഞാണവാ**തി ഞാണസമ്പന്നോ. **മിത്താനമദ്ദുബ്ഭോ**തി മിത്തസ്സ അദുസ്സനഭാവോ. **ഠിതധമ്മസ്സാ**തി പതിട്ഠിതതിവിധധമ്മസ്സ. **ആസേഥാ**തി ആസേയ്യും നിസീദേയ്യും. ദേസനാസീസമേവ ചേതം, ചത്താരോപി ഇരിയാപഥേ സുഖം കപ്പേയ്യുന്തി അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ. **സീതച്ഛായായാ**തി പുത്തദാരഞാതിമിത്താനം സീതലായ ഛായായ. **സങ്ഘരേ**തി സകഘരേ, അത്തനോ ഗേഹേതി അത്ഥോ. അധമ്മബലിദണ്ഡാദീഹി അനുപദ്ദുതാ സുഖം വസേയ്യുന്തി ദസ്സേതി. **ന ചാഹമേത**ന്തി, സമ്മ അഭിപാരക, യമേതം അസമേക്ഖിത്വാ കതം അസാധുകമ്മം, ഏതം അഹം ന രോചയാമി. **യേ വാപി ഞത്വാനാ**തി യേ വാ പന രാജാനോ ഞത്വാ തുലേത്വാ തീരേത്വാ സയം കരോന്തി, തേസാഹം കമ്മം രോചേമീതി അധിപ്പായോ. **ഉപമാ ഇമാ**തി ഇമസ്മിം പനത്ഥേ ത്വം മയ്ഹം ഇമാ ദ്വേ ഉപമാ സുണോഹി.

ജിമ്ഹന്തി വങ്കം. **നേത്തേ**തി യോ ഗാവിയോ നേതി, തസ്മിം ജേട്ഠകഉസഭേ. **പഗേവാ**തി തസ്മിം അധമ്മം ചരന്തേ ഇതരാ പജാ പഗേവ ചരതി, അതിവിയ കരോതീതി അത്ഥോ. **ധമ്മികോ**തി ചത്താരി അഗതിഗമനാനി പഹായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ. **അമരത്ത**ന്തി ദേവത്തം. **രതന**ന്തി

സവിഞ്ഞാണകാവിഞ്ഞാണകരതനം. **വത്ഥിയ**ന്തി കാസികവത്ഥമേവ. **അസ്സിത്ഥിയോ**തി വാതസമഗതിഅസ്സേപി ഉത്തമരൂപധരാ ഇത്ഥിയോപി. **രതനം മണികഞ്ചാ**തി സത്തവിധരതനഞ്ച മഹഗ്ഘഭണ്ഡകഞ്ച. **അഭിപാലയന്തീ**തി ആലോകം കരോന്താ രക്ഖന്തി. **ന തസ്സാ**തി തസ്സ ചക്കവത്തിരജ്ജസ്സപി ഹേതു ന വിസമം ചരേയ്യം. **ഉസഭോമ്ഹീ**തി യസ്മാ അഹം സിവീനം മജ്ഝേ ജേട്ഠകരാജാ ഹുത്വാ ജാതോ, തസ്മാ ചക്കവത്തിരജ്ജകാരണമ്പി ന വിസമം ചരാമീതി അത്ഥോ. **നേതാ**തി മഹാജനം കുസലേ പതിട്ഠാപേത്വാ ദേവനഗരം നേതാ, ഹിതകരണേന തസ്സ **ഹിതാ,** “സിവിരാജാ കിര ധമ്മചാരീ”തി സകലജമ്ബുദീപേ ഞാതത്താ **ഉഗ്ഗതോ,** സമേന രട്ഠപാലനതോ **രട്ഠപാലോ. അപചായമാനോ**തി സിവീനം പോരാണകരാജൂനം പവേണിധമ്മം അപചായമാനോ. **സോ**തി സോ അഹം തമേവ ധമ്മം അനുവിചിന്തയന്തോ തസ്മാ തേന കാരണേന അത്തനോ ചിത്തസ്സ വസേ ന വത്താമി.

ഏവം മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ അഭിപാരകോ ഥുതിം കരോന്തോ **“അദ്ധാ”**തിആദിമാഹ. **നപ്പമജ്ജസീ**തി അത്തനാ കഥിതധമ്മം നപ്പമജ്ജസി തഥേവ വത്തേസി. **ധമ്മം പമജ്ജാ**തി ധമ്മം പമുസ്സിത്വാ അഗതിവസേന ഗന്ത്വാ. ഏവം സോ തസ്സ ഥുതിം കത്വാ **“ധമ്മം ചരാ”**തി ധമ്മചരിയായ നിയ്യോജേന്തോ ഉത്തരിപി ദസ ഓവാദഗാഥാ അഭാസി. താസമത്ഥോ ഹേട്ഠാ **തേസകുണജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ) വണ്ണിതോവ.

ഏവം അഭിപാരകസേനാപതിനാ രഞ്ഞോ ധമ്മേ ദേസിതേ രാജാ ഉമ്മാദന്തിയാ പടിബദ്ധചിത്തം വിനോദേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. തദാ സുനന്ദസാരഥി ആനന്ദോ അഹോസി, അഭിപാരകോ സാരിപുത്തോ, ഉമ്മാദന്തീ ഉപ്പലവണ്ണാ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സിവിരാജാ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഉമ്മാദന്തീജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൨൮] ൩. മഹാബോധിജാതകവണ്ണനാ

കിം നു ദണ്ഡം കിമജിനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ പരപ്പവാദപ്പമദ്ദനോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തി, “ബോധികുമാരോ”തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ പച്ചാഗന്ത്വാ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ അപരഭാഗേ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തപദേസം പവിസിത്വാ പരിബ്ബാജകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തത്ഥേവ വനമൂലഫലാഹാരോ ചിരം വസിത്വാ വസ്സാരത്തസമയേ ഹിമവന്താ ഓരുയ്ഹ ചാരികം ചരന്തോ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ പരിബ്ബാജകസാരുപ്പേന നഗരേ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ രാജദ്വാരം പാപുണി തമേനം സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ രാജാ ദിസ്വാ തസ്സ

ഉപസമേ പസീദിത്വാ തം അത്തനോ ഭവനം പവേസേത്വാ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ഥോകം ധമ്മകഥം സുത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ദാപേസി. മഹാസത്തോ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ചിന്തേസി - "ഇദം രാജകുലം നാമ ബഹുദോസം ബഹുപച്ചാമിത്തം ഹോതി, കോ നു ഖോ മമ ഉപ്പന്നം ഭയം നിത്ഥരിസ്സതീ"തി. സോ അവിദൂരേ ഠിതം രാജവല്ലഭം ഏകം പിങ്ഗലസുനഖം ദിസ്വാ മഹന്തം ഭത്തപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ തസ്സ ദാതുകാമതാകാരം ദസ്സേസി. രാജാ ഞത്വാ സുനഖസ്സ ഭാജനം ആഹരാപേത്വാ ഭത്തം ഗാഹാപേത്വാ ദാപേസി. മഹാസത്തോപി തസ്സ ദത്വാ ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠപേസി. രാജാപിസ്സ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അന്തോനഗരേ രാജുയ്യാനേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ തം തത്ഥ വാസാപേസി, ദേവസികഞ്ചസ്സ ദ്വേ തയോ വാരേ ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. ഭോജനകാലേ പന മഹാസത്തോ നിച്ചം രാജപല്ലങ്കേയേവ നിസീദിത്വാ രാജഭോജനമേവ ഭുഞ്ജതി. ഏവം ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി അതീതാനി.

തസ്സ പന രഞ്ഞോ പഞ്ച അമച്ചാ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസന്തി. തേസു ഏകോ അഹേതുകവാദീ, ഏകോ ഇസ്സരകതവാദീ, ഏകോ പുബ്ബേകതവാദീ, ഏകോ ഉച്ഛേദവാദീ, ഏകോ ഖത്തവിജ്ജവാദീ. തേസു അഹേതുകവാദീ "ഇമേ സത്താ സംസാരസുദ്ധികാ"തി മഹാജനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. ഇസ്സരകതവാദീ "അയം ലോകോ ഇസ്സരനിമ്മിതോ"തി മഹാജനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. പുബ്ബേകതവാദീ "ഇമേസം സത്താനം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ ഉപ്പജ്ജമാനം പുബ്ബേകതേനേവ ഉപ്പജ്ജതീ"തി മഹാജനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. ഉച്ഛേദവാദീ "ഇതോ പരലോകം ഗതോ നാമ നത്ഥി, അയം ലോകോ ഉച്ഛിജ്ജതീ"തി മഹാജനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. ഖത്തവിജ്ജവാദീ "മാതാപിതരോപി മാരേത്വാ അത്തനോവ അത്ഥോ കാതബ്ബോ"തി മഹാജനം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. തേ രഞ്ഞോ വിനിച്ഛയേ നിയുത്താ ലഞ്ജഖാദകാ ഹുത്വാ അസ്സാമികം സാമികം, സാമികം അസ്സാമികം കരോന്തി.

അഥേകദിവസം ഏകോ പുരിസോ കൂടട്ടപരാജിതോ മഹാസത്തം ഭിക്ഖായ ചരന്തം രാജഗേഹം പവിസന്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ രാജഗേഹേ ഭുഞ്ജമാനാ വിനിച്ഛയാമച്ചേ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ ലോകം വിനാസേന്തേ കസ്മാ അജ്ഝുപേക്ഖഥ, ഇദാനി പഞ്ചഹി അമച്ചേഹി കൂടട്ടകാരകസ്സ ഹത്ഥതോ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ സാമികോവ സമാനോ അസ്സാമികോ കതോ"തി പരിദേവി. സോ തസ്മിം കാരുഞ്ഞവസേന വിനിച്ഛയം ഗന്ത്വാ ധമ്മേന വിനിച്ഛിനിത്വാ സാമികഞ്ഞേവ സാമികം അകാസി. മഹാജനോ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരം അദാസി. രാജാ തം സദ്ദം സുത്വാ "കിംസദ്ദോ നാമായ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ കതഭത്തകിച്ചം മഹാസത്തം ഉപനിസീദിത്വാ പുച്ഛി - "ഭന്തേ, അജ്ജ കിര വോ അട്ടോ വിനിച്ഛിതോ"തി. "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു വിനിച്ഛിനന്തേസു മഹാജനസ്സ വുഡ്ഢി ഭവിസ്സതി, ഇതോ പട്ഠായ തുമ്ഹേവ വിനിച്ഛിനഥാ"തി. "മഹാരാജ, മയം പബ്ബജിതാ നാമ, നേതം കമ്മം അമ്ഹാകം കമ്മ"ന്തി. "ഭന്തേ, മഹാജനേ കാരുഞ്ഞേന കാതും വട്ടതി, തുമ്ഹേ സകലദിവസം മാ വിനിച്ഛിനഥ, ഉയ്യാനതോ പന ഇധാഗച്ഛന്താ വിനിച്ഛയട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പാതോവ ചത്താരോ അട്ടേ വിനിച്ഛിനഥ, ഭുത്വാ ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്താ ചത്താരോ, ഏവം മഹാജനസ്സ വുഡ്ഢി ഭവിസ്സതീ"തി. സോ തേന പുനപ്പുനം യാചിയമാനോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ തഥാ അകാസി.

കൂടട്ടകാരകാ ഓകാസം ന ലഭിംസു. തേപി അമച്ചാ ലഞ്ജം അലഭന്താ ദുഗ്ഗതാ ഹുത്വാ ചിന്തയിംസു - "ബോധിപരിബ്ബാജകസ്സ വിനിച്ഛിനനകാലതോ പട്ഠായ മയം കിഞ്ചി ന ലഭാമ, ഹന്ദ നം 'രാജവേരികോ'തി വത്വാ രഞ്ഞോ

അന്തരേ പരിഭിന്ദിത്വാ മാരാപേസ്സാമാ”തി. തേ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ, “മഹാരാജ, ബോധിപരിബ്ബാജകോ തുമ്ഹാകം അനത്ഥകാമോ”തി വത്വാ അസദ്ദഹന്തേന രഞ്ഞാ “സീലവാ ഏസ ഞാണസമ്പന്നോ, ന ഏവം കരിസ്സതീ”തി വുത്തേ, “മഹാരാജ, തേന സകലനഗരവാസിനോ അത്തനോ ഹത്ഥേ കത്വാ കേവലം അമ്ഹേയേവ പഞ്ച ജനേ കാതും ന സക്കാ, സചേ അമ്ഹാകം വചനം ന സദ്ദഹഥ, തസ്സ ഇധാഗമനകാലേ പരിസം ഓലോകേഥാ”തി ആഹംസു. രാജാ “സാധൂ”തി സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ തം ആഗച്ഛന്തം ഓലോകേന്തോ പരിവാരം ദിസ്വാ അത്തനോ അഞ്ഞാണേന അട്ടകാരകമനുസ്സേ “തസ്സ പരിവാരാ”തി മഞ്ഞമാനോ ഭിജ്ജിത്വാ തേ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ “കിന്തി കരോമാ”തി പുച്ഛി. “ഗണ്ഹാപേഥ നം, ദേവാ”തി. “ഓളാരികം അപരാധം അപസ്സന്താ കഥം ഗണ്ഹാമാ”തി. “തേന ഹി, മഹാരാജ, പകതിപരിഹാരമസ്സ ഹാപേഥ, തം പരിഹായന്തം ദിസ്വാ പണ്ഡിതോ പരിബ്ബാജകോ കസ്സചി അനാരോചേത്വാ സയമേവ പലായിസ്സതീ”തി.

രാജാ “സാധൂ”തി വത്വാ അനുപുബ്ബേന തസ്സ പരിഹാരം പരിഹാപേസി. പഠമദിവസം താവ നം തുച്ഛപല്ലങ്കേയേവ നിസീദാപേസും. സോ തുച്ഛപല്ലങ്കം ദിസ്വാവ രഞ്ഞോ പരിഭിന്നഭാവം ഞത്വാ സയമേവ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തം ദിവസമേവ പക്കമിതുകാമോ ഹുത്വാപി “ഏകന്തേന ഞത്വാ പക്കമിസ്സാമീ”തി ന പക്കാമി. അഥസ്സ പുനദിവസേ തുച്ഛപല്ലങ്കേ നിസിന്നസ്സ രഞ്ഞോപകതിഭത്തഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച ഗഹേത്വാ മിസ്സകഭത്തം അദംസു. തതിയദിവസേ മഹാതലം പവിസിതും അദത്വാ സോപാനസീസേയേവ ഠപേത്വാ മിസ്സകഭത്തം അദംസു. സോ തമ്പി ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം അകാസി. ചതുത്ഥദിവസേ ഹേട്ഠാപാസാദേ ഠപേത്വാ കണാജകഭത്തം അദംസു. സോ തമ്പി ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഭത്തകിച്ചം അകാസി. രാജാ അമച്ചേ പുച്ഛി - “ബോധിപരിബ്ബാജകോ സക്കാരേ പരിഹാപിതേപി ന പക്കമതി, കിന്തി നം കരോമാ”തി? “ദേവ, ന സോ ഭത്തത്ഥായ ചരതി, ഛത്തത്ഥായ പന ചരതി. സചേ ഭത്തത്ഥായ ചരേയ്യ, പഠമദിവസംയേവ പലായേയ്യാ”തി. “ഇദാനി കിം കരോമാ”തി? “സ്വേ ഘാതാപേഥ നം, മഹാരാജാ”തി. സോ “സാധൂ”തി തേസഞ്ഞേവ ഹത്ഥേ ഖഗ്ഗേ ഠപേത്വാ “സ്വേ അന്തരദ്വാരേ ഠത്വാ പവിസന്തസ്സേവസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ വച്ചകുടിയം പക്ഖിപിത്വാ ന്ഹത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ”തി ആഹ. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ “സ്വേ ആഗന്ത്വാ ഏവം കരിസ്സാമാ”തി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിചാരേത്വാ ഏവം അത്തനോ നിവേസനം അഗമംസു.

രാജാപി സായം ഭുത്തഭോജനോ സിരിസയനേ നിപജ്ജിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗുണേ അനുസ്സരി. അഥസ്സ താവദേവ സോകോ ഉപ്പജ്ജി, സരീരതോ സേദാ മുച്ചിംസു, സയനേ അസ്സാസം അലഭന്തോ അപരാപരം പരിവത്തി. അഥസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ ഉപനിപജ്ജി, സോ തായ സദ്ധിം സല്ലാപമത്തമ്പി ന കരി. അഥ നം സാ “കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, സല്ലാപമത്തമ്പി ന കരോഥ, അപി നു ഖോ മേ കോചി അപരാധോ അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “നത്ഥി ദേവി, അപിച ഖോ ബോധിപരിബ്ബാജകോ കിര അമ്ഹാകം പച്ചത്ഥികോ ജാതോതി തസ്സ സ്വേ ഘാതനത്ഥായ പഞ്ച അമച്ചേ ആണാപേസിം, തേ പന നം മാരേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ വച്ചകൂപേ പക്ഖിപിസ്സന്തി, സോ പന അമ്ഹാകം ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി ബഹും ധമ്മം ദേസേസി, ഏകാപരാധോപിസ്സ മയാ പച്ചക്ഖതോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, പരപത്തിയേന ഹുത്വാ തസ്സ മയാ വധോ ആണത്തോ, തേന കാരണേന സോചാമീ”തി. അഥ നം സാ “സചേ തേ ദേവ സോ

പച്ചത്ഥികോ ജാതോ, തം ഘാതേന്തോ കിം സോചസി, പച്ചത്ഥികം നാമ പുത്തമ്പി ഘാതേത്വാ അത്തനോ സോത്ഥിഭാവോ കാതബ്ബോവ, മാ സോചിത്ഥാ”തി അസ്സാസേസി. സോ തസ്സാ വചനേന പടിലദ്ധസ്സാസോ നിദ്ദം ഓക്കമി.

തസ്മിം ഖണേ കോലേയ്യകോ പിങ്ഗലസുനഖോ തം കഥം സുത്വാ “സ്വേ മയാ അത്തനോ ബലേനസ്സ ജീവിതം ദാതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ മഹാദ്വാരം ആഗന്ത്വാ ഉമ്മാരേ സീസം കത്വാ മഹാസത്തസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഓലോകേന്തോവ നിപജ്ജി. തേപി അമച്ചാ പാതോവ ഖഗ്ഗഹത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ദ്വാരന്തരേ അട്ഠംസു. ബോധിസത്തോപി വേലം സല്ലക്ഖേത്വാ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമ്മ രാജദ്വാരം ആഗഞ്ഛി. അഥ നം സുനഖോ ദിസ്വാ മുഖം വിവരിത്വാ ചതസ്സോ ദാഠാ ദസ്സേത്വാ “കിം ത്വം, ഭന്തേ, ജമ്ബുദീപതലേ അഞ്ഞത്ഥ ഭിക്ഖം ന ലഭസി, അമ്ഹാകം രാജാ തവ മാരണത്ഥായ പഞ്ച അമച്ചേ ഖഗ്ഗഹത്ഥേ ദ്വാരന്തരേ ഠപേസി, മാ ത്വം നലാടേന മച്ചും ഗഹേത്വാ ആഗമി, സീഘം പക്കമാ”തി മഹാസദ്ദേന വിരവി. സോ സബ്ബരുതഞ്ഞുതായ തമത്ഥം ഞത്വാ തതോവ നിവത്തിത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പക്കമനത്ഥായ പരിക്ഖാരേ ആദിയി. രാജാ സീഹപഞ്ജരേ ഠിതോ തം ആഗച്ഛന്തം ഗച്ഛന്തഞ്ച ദിസ്വാ “സചേ അയം മമ പച്ചത്ഥികോ ഭവേയ്യ, ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബലം സന്നിപാതാപേത്വാ കമ്മസജ്ജോ ഭവിസ്സതി. നോ ചേ, അത്തനോ പരിക്ഖാരേ ഗഹേത്വാ ഗമനസജ്ജോ ഭവിസ്സതി, ജാനിസ്സാമി താവസ്സ കിരിയ”ന്തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം അത്തനോ പരിക്ഖാരേ ആദായ “ഗമിസ്സാമീ”തി പണ്ണസാലതോ നിക്ഖന്തം ചങ്കമനകോടിയം ദിസ്വാവ വന്ദിത്വാ എകമന്തം ഠിതോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. “കിം നു ദണ്ഡം കിമജിനം, കിം ഛത്തം കിമുപാഹനം;
കിമങ്കുസഞ്ച പത്തഞ്ച, സങ്ഘാടിഞ്ചാപി ബ്രാഹ്മണ;
തരമാനരൂപോഹാസി, കിം നു പത്ഥയസേ ദിസ”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭന്തേ, പുബ്ബേ ത്വം അമ്ഹാകം ഘരം ആഗച്ഛന്തോ ദണ്ഡാദീനി ന ഗണ്ഹാസി, അജ്ജ പന കേന കാരണേന ദണ്ഡഞ്ച അജിനഞ്ച ഛത്തൂപാഹനഞ്ച മത്തികപസിബ്ബകോലമ്ബനഅങ്കുസഞ്ച മത്തികപത്തഞ്ച സങ്ഘാടിഞ്ചാതി സബ്ബേപിമേ പരിക്ഖാരേ തരമാനരൂപോ ഗണ്ഹാസി, കതരം നു ദിസം പത്ഥേസി, കത്ഥ ഗന്തുകാമോസീതി പുച്ഛി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “അയം അത്തനാ കതകമ്മം ന ജാനാതീതി മഞ്ഞതി, ജാനാപേസ്സാമി ന”ന്തി ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൮. “ദ്വാദസേതാനി വസ്സാനി, വുസിതാനി തവന്തികേ;
നാഭിജാനാമി സോണേന, പിങ്ഗലേനാഭികൂജിതം.

൧൨൯. “സ്വായം ദിത്തോവ നദതി, സുക്കദാഠം വിദംസയം;
തവ സുത്വാ സഭരിയസ്സ, വീതസദ്ധസ്സ മം പതീ”തി.

തത്ഥ **അഭികൂജിത**ന്തി എതേന തവ സുനഖേന എവം മഹാവിരവേന വിരവിതം ന ജാനാമി. **ദിത്തോ വാ**തി ദപ്പിതോ വിയ. **സഭരിയസ്സാ**തി തവ സഭരിയസ്സ മമ മാരണത്ഥായ പഞ്ചന്നം അമച്ചാനം ആണത്തഭാവം കഥേന്തസ്സ സുത്വാ “കിം ത്വം അഞ്ഞത്ഥ ഭിക്ഖം ന ലഭസി, രഞ്ഞാ തേ വധോ ആണത്തോ, ഇധ മാഗച്ഛീ”തി ദിത്തോവ നദതി. **വീതസദ്ധസ്സ മം പതീ**തി മമന്തരേ വിഗതസദ്ധസ്സ തവ വചനം സുത്വാ എവ നദതീതി ആഹ.

തതോ രാജാ അത്തനോ ദോസം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം ഖമാപേന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. “അഹു ഏസ കതോ ദോസോ, യഥാ ഭാസസി ബ്രാഹ്മണ;
ഏസ ഭിയ്യോ പസീദാമി, വസ ബ്രാഹ്മണ മാഗമാ”തി.

തത്ഥ **ഭിയ്യോ**തി സച്ചം മയാ ഏവം ആണത്തം, അയം മേ ദോസോ, ഏസ പനാഹം ഇദാനി അധികതരം തയി പസീദാമി, ഇധേവ വസ, മാ അഞ്ഞത്ഥ ഗമീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ, “മഹാരാജ, പണ്ഡിതാ നാമ താദിസേന പരപത്തിയേന അപച്ചക്ഖകാരിനാ സദ്ധിം ന വസന്തീ”തി വത്വാ തസ്സ അനാചാരം പകാസേന്തോ ആഹ -

൧൨൮. “സബ്ബസേതോ പുരേ ആസി, തതോപി സബലോ അഹു;
സബ്ബലോഹിതകോ ദാനി, കാലോ പക്കമിതും മമ.

൧൨൯. “അബ്ഭന്തരം പുരേ ആസി, തതോ മജ്ഝേ തതോ ബഹി;
പുരാ നിദ്ധമനാ ഹോതി, സയമേവ വജാമഹം.

൧൩൦. “വീതസദ്ധം ന സേവേയ്യ, ഉദപാനംവനോദകം;
സചേപി നം അനുഖണേ, വാരി കദ്ദമഗന്ധികം.

൧൩൧. “പസന്നമേവ സേവേയ്യ, അപ്പസന്നം വിവജ്ജയേ;
പസന്നം പയിരുപാസേയ്യ, രഹദംവുദകത്ഥികോ.

൧൩൨. “ഭജേ ഭജന്തം പുരിസം, അഭജന്തം ന ഭജ്ജയേ;
അസപ്പുരിസധമ്മോ സോ, യോ ഭജന്തം ന ഭജ്ജതി.

൧൩൩. “യോ ഭജന്തം ന ഭജതി, സേവമാനം ന സേവതി;
സ വേ മനുസ്സപാപിട്ഠോ, മിഗോ സാഖസ്സിതോ യഥാ.

൧൩൪. “അച്ചാഭിക്ഖണസംസഗ്ഗാ, അസമോസരണേന ച;
ഏതേന മിത്താ ജീരന്തി, അകാലേ യാചനായ ച.

൧൩൫. “തസ്മാ നാഭിക്ഖണം ഗച്ഛേ, ന ച ഗച്ഛേ ചിരാചിരം;
കാലേന യാചം യാചേയ്യ, ഏവം മിത്താ ന ജീയരേ.

൧൩൬. “അതിചിരം നിവാസേന, പിയോ ഭവതി അപ്പിയോ;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമ, പുരാ തേ ഹോമ അപ്പിയാ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബസേതോ**തി, മഹാരാജ, പഠമമേവ തവ നിവേസനേ മമ ഓദനോ സബ്ബസേതോ അഹോസി, യം ത്വം ഭുഞ്ജസി, തമേവ ദാപേസീതി അത്ഥോ. **തതോ**തി തതോ പച്ഛാ പരിഭേദകാനം വചനം ഗഹേത്വാ തവ മയി വിരത്തകാലേ **സബലോ** മിസ്സകോദനോ ജാതോ. **ദാനീ**തി ഇദാനി സബ്ബലോഹിതകോ ജാതോ. **കാലോ**തി അഗുണഞ്ഞുസ്സ തവ സന്തികാ ഇദാനി മമ പക്കമിതും കാലോ. **അബ്ഭന്തര**ന്തി പഠമം മമ അബ്ഭന്തരം ആസനം ആസി, അലങ്കതമഹാതലമ്ഹി ഉസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേയേവ മം നിസീദാപേസും. **മജ്ഝേ**തി സോപാനമത്ഥകേ. **പുരാ നിദ്ധമനാ ഹോതീ**തി യാവ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നിക്കഡ്ഢനാ ന ഹോതി.

അനുഖണേതി സചേപി അനുദകം ഉദപാനം പത്തോ പുരിസോ ഉദകം അപസ്സന്തോ കലലം വിയൂഹിത്വാ അനുഖണേയ്യ, തഥാപി തം വാരി കദ്ദമഗന്ധികം ഭവേയ്യ, അമനുഞ്ഞതായ ന പിവേയ്യ, തഥേവ വീതസദ്ധം പയിരുപാസന്തേന ലദ്ധപച്ചയാപി പരിത്താ ചേവ ലൂഖാ ച, അമനുഞ്ഞാ അപരിഭോഗാരഹാതി അത്ഥോ. **പസന്ന**ന്തി പതിട്ഠിതസദ്ധം. **രഹദ**ന്തി ഗമ്ഭീരം മഹാരഹദം. **ഭജന്ത**ന്തി അത്താനം ഭജന്തമേവ ഭജേയ്യ. **അഭജന്ത**ന്തി പച്ചത്ഥികം. **ന ഭജ്ജയേ**തി ന ഭജേയ്യ. **ന ഭജ്ജതീ**തി യോ പുരിസോ അത്താനം ഭജന്തം ഹിതചിത്തം പുഗ്ഗലം ന ഭജതി, സോ അസപ്പുരിസധമ്മോ നാമാതി. **മനുസ്സപാപിട്ഠോ**തി മനുസ്സലാമകോ പതികുട്ഠോ സബ്ബപച്ഛിമകോ. **സാഖസ്സിതോ**തി മക്കടോ.

അച്ചാഭിക്ഖണസംസഗ്ഗാതി അതിവിയ അഭിണ്ഹസംസഗ്ഗേന. **അകാലേ**തി അയുത്തപ്പത്തകാലേ പരസ്സ പിയഭണ്ഡം യാചനായ മിത്താ ജീരന്തി നാമ, ത്വമ്പി അതിചിരം നിവാസേന മയി മിത്തിം ഭിന്ദി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അച്ചാഭിക്ഖണസംസഗ്ഗേന അസമോസരണേന ച മിത്താ ജീരന്തി, തസ്മാ. **ചിരാചിര**ന്തി ചിരകാലം വീതിനാമേത്വാ ചിരം ന ഗച്ഛേ ന ഉപസങ്കമേയ്യ. **യാച**ന്തി യാചിതബ്ബം ഭണ്ഡകം യുത്തകാലേ യാചേയ്യ. **ന ജീയരേ**തി ഏവം മിത്താ ന ജീരന്തി. **പുരാ തേ ഹോമ അപ്പിയാ**തി യാവ തവ അപ്പിയാ ന ഹോമ, താവ ആമന്തേത്വാവ തം ഗച്ഛാമാതി.

രാജാ ആഹ -

ഫന്ള. ''ഏവം ചേ യാചമാനാനം, അഞ്ജലിം നാവബുജ്ഝസി;
പരിചാരകാനം സതം, വചനം ന കരോസി നോ;
ഏവം തം അഭിയാചാമ, പുന കയിരാസി പരിയായ''ന്തി.

തത്ഥ **നാവബുജ്ഝസീ**തി സചേ, ഭന്തേ, ഏവം യാചന്തേന മയാ കതം അഞ്ജലിം ന ജാനാസി, ന പടിഗ്ഗണ്ഹസീതി അത്ഥോ. **പരിയായ**ന്തി പുന ഇധാഗമനായ ഏകവാരം കരേയ്യാസീതി യാചതി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

ഫന്ദ്ര. ''ഏവം ചേ നോ വിഹരതം, അന്തരായോ ന ഹേസ്സതി;
തുയ്ഹം വാപി മഹാരാജ, മയ്ഹം വാ രട്ഠവദ്ധന;
അപ്പേവ നാമ പസ്സേമ, അഹോരത്താനമച്ചയേ''തി.

തത്ഥ **ഏവം ചേ നോ**തി സചേ, മഹാരാജ, ഏവം നാനാ ഹുത്വാ വിഹരന്താനം അമ്ഹാകം അന്തരായോ ന ഹേസ്സതി, തുയ്ഹം വാ മയ്ഹം വാ ജീവിതം പവത്തിസ്സതീതി ദീപേതി. **പസ്സേമാ**തി അപി നാമ പസ്സേയ്യാമ.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ''തി വത്വാ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്മിം സഭാഗട്ഠാനേ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമ്മ അനുപുബ്ബേന ഹിമവന്തോകാസമേവ ഗന്ത്വാ കിഞ്ചി കാലം വസിത്വാ പുന ഓതരിത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ അരഞ്ഞേ വസി. തസ്സ പന ഗതകാലതോ പട്ഠായ തേ അമച്ചാ പുന വിനിച്ഛയേ നിസീദിത്വാ വിലോപം കരോന്താ ചിന്തയിംസു - ''സചേ മഹാബോധിപരിബ്ബാജകോ പുനാഗമിസ്സതി, ജീവിതം നോ നത്ഥി, കിം നു ഖസ്സ അനാഗമനകാരണം കരേയ്യാമാ''തി. അഥ നേസം ഏതദഹോസി - ''ഇമേ

സത്താ പടിബദ്ധട്ഠാനം നാമ ജഹിതും ന സക്കോന്തി, കിം നു ഖസ്സ ഇധ പടിബദ്ധട്ഠാന"ന്തി. തതോ "രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ"തി ഞത്വാ "ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം സോ ഇമം നിസ്സായ ആഗച്ഛേയ്യ, പടികച്ചേവ നം മാരാപേസ്സാമാ"തി തേ രാജാനം ഏതദവോചും - "ദേവ, ഇമസ്മിം ദിവസേ നഗരേ ഏകാ കഥാ സൂയതീ"തി. "കിം കഥാ നാമാ"തി?
"മഹാബോധിപരിബ്ബാജകോ ച കിര ദേവീ ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സാസനപടിസാസനം പേസേന്തീ"തി. "കിന്തി കത്വാ"തി? തേന കിര ദേവിയാ പേസിതം "സക്കാ നു ഖോ അത്തനോ ബലേന രാജാനം മാരാപേത്വാ മമ സേതച്ഛത്തം ദാതു"ന്തി. തായപിസ്സ പേസിതം "രഞ്ഞോ മാരണം നാമ മമ ഭാരോ, മഹാബോധിപരിബ്ബാജകോ ഖിപ്പം ആഗച്ഛതൂ"തി രാജാ തേസം പുനപ്പുനം കഥേന്താനം സദ്ദഹിത്വാ "ഇദാനി കിം കത്തബ്ബ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ദേവിം മാരേതും വട്ടതീ"തി വുത്തേ അനുപപരിക്ഖിത്വാവ "തേന ഹി നം തുമ്ഹേവ മാരേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ വച്ചകൂപേ ഖിപഥാ"തി ആഹ. തേ തഥാ കരിംസു. തസ്സാ മാരിതഭാവോ സകലനഗരേ പാകടോ അഹോസി.

അഥസ്സാ ചത്താരോ പുത്താ "ഇമിനാ നോ നിരപരാധാ മാതാ മാരിതാ"തി രഞ്ഞോ പച്ചത്ഥികാ അഹേസും. രാജാ മഹാഭയപ്പത്തോ അഹോസി. മഹാസത്തോ പരമ്പരായ തം പവത്തിം സുത്വാ ചിന്തേസി - "ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ തേ കുമാരേ സഞ്ഞാപേത്വാ പിതരം ഖമാപേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, രഞ്ഞോ ച ജീവിതം ദസ്സാമി, കുമാരേ ച പാപതോ മോചേസ്സാമീ"തി. സോ പുനദിവസേ പച്ചന്തഗാമം പവിസിത്വാ മനുസ്സേഹി ദിന്നം മക്കടമംസം ഖാദിത്വാ തസ്സ ചമ്മം യാചിത്വാ ഗഹേത്വാ അസ്സമപദേ സുക്ഖാപേത്വാ നിഗ്ഗന്ധം കത്വാ നിവാസേസിപി പാരുപേസിപി അംസേപി ഠപേസി. കിംകാരണാ?
"ബഹൂപകാരോ മേ"തി വചനത്ഥായ. സോ തം ചമ്മം ആദായ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ കുമാരേ ഉപസങ്കമിത്വാ "പിതുഘാതകകമ്മം നാമ ദാരുണം, തം വോ ന കാതബ്ബം, അജരാമരോ സത്തോ നാമ നത്ഥി, അഹം തുമ്ഹേ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമഗ്ഗേ കരിസ്സാമിച്ചേവ ആഗതോ, തുമ്ഹേ മയാ പഹിതേ സാസനേ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി കുമാരേ ഓവദിത്വാ അന്തോനഗരേ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മക്കടചമ്മം അത്ഥരിത്വാ സിലാപട്ടേ നിസീദി.

അഥ നം ഉയ്യാനപാലകോ ദിസ്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ സുത്വാവ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ ഹുത്വാ തേ അമച്ചേ ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കാതും ആരഭി. മഹാസത്തോ തേന സദ്ധിം അസമ്മോദിത്വാ മക്കടചമ്മമേവ പരിമജ്ജി. അഥ നം ഏവമാഹ - "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മം അകഥേത്വാ മക്കടചമ്മമേവ പരിമജ്ജഥ, കിം വോ ഇദം മയാ ബഹൂപകാരതര"ന്തി? "ആമ മഹാരാജ, ബഹൂപകാരോ മേ ഏസ വാനരോ, അഹമസ്സ പിട്ഠേ നിസീദിത്വാ വിചരിം, അയം മേ പാനീയഘടം ആഹരി, വസനട്ഠാനം സമ്മജ്ജി, ആഭിസമാചാരികവത്തപടിവത്തം മമ അകാസി, അഹം പന അത്തനോ ദുബ്ബലചിത്തതായ അസ്സ മംസം ഖാദിത്വാ ചമ്മം സുക്ഖാപേത്വാ അത്ഥരിത്വാ നിസീദാമി ചേവ നിപജ്ജാമി ച, ഏവം ബഹൂപകാരോ ഏസ മയ്ഹ"ന്തി. ഇതി സോ തേസം വാദേ ഭിന്ദനത്ഥായ വാനരചമ്മേ വാനരവോഹാരം ആരോപേത്വാ തം തം പരിയായം സന്ധായ ഇമം കഥം കഥേസി. സോ ഹി തസ്സ നിവുത്ഥപുബ്ബത്താ "പിട്ഠേ നിസീദിത്വാ വിചരി"ന്തി ആഹ; തം അംസേ കത്വാ പാനീയഘടസ്സ ആഹടപുബ്ബത്താ "പാനീയഘടം ആഹരീ"തി ആഹ; തേന ചമ്മേന ഭൂമിയം സമ്മട്ഠപുബ്ബത്താ "വസനട്ഠാനം സമ്മജ്ജീ"തി ആഹ; നിപന്നകാലേ തേന

ചമ്മേന പിട്ഠിയാ, അക്കന്തകാലേ പാദാനം ഫുട്ഠപുബ്ബത്താ “വത്തപടിവത്തം മേ അകാസീ”തി ആഹ. ഛാതകാലേ പന തസ്സ മംസം ലഭിത്വാ ഖാദിതത്താ “അഹം പന അത്തനോ ദുബ്ബലചിത്തതായ തസ്സ മംസം ഖാദി”ന്തി ആഹ.

തം സുത്വാ തേ അമച്ചാ “പാണാതിപാതോ തേന കതോ”തി സഞ്ഞായ “പസ്സഥ, ഭോ, പബ്ബജിതസ്സ കമ്മം, മക്കടം കിര മാരേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ചമ്മം ഗഹേത്വാ വിചരതീ”തി പാണിം പഹരിത്വാ പരിഹാസമകംസു. മഹാസത്തോ തേ തഥാ കരോന്തേ ദിസ്വാ “ഇമേ അത്തനോ വാദഭേദനത്ഥായ മമ ചമ്മം ആദായ ആഗതഭാവം ന ജാനന്തി, ജാനാപേസ്സാമി നേ”തി അഹേതുകവാദിം താവ ആമന്തേത്വാ പുച്ഛി - “ആവുസോ, ത്വം കസ്മാ മം പരിഹസസീ”തി? “മിത്തദുബ്ഭികമ്മസ്സ ചേവ പാണാതിപാതസ്സ ച കതത്താ”തി. തതോ മഹാസത്തോ “യോ പന ഗതിയാ ചേവ ദിട്ഠിയാ ച തേ സദ്ദഹിത്വാ ഏവം കരേയ്യ, തേന കിം ദുക്കട”ന്തി തസ്സ വാദം ഭിന്ദന്തോ ആഹ -

൧൬൯. “ഉദീരണാ ചേ സംഗത്യാ, ഭാവായമനുവത്തതി;
അകാമാ അകരണീയം വാ, കരണീയം വാപി കുബ്ബതി;
അകാമകരണീയമ്ഹി, ക്വിധ പാപേന ലിപ്പതി.

൧൭൦. “സോ ചേ അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച, കല്യാണോ ന ച പാപകോ;
ഭോതോ ചേ വചനം സച്ചം, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൭൧. “അത്തനോ ചേ ഹി വാദസ്സ, അപരാധം വിജാനിയാ;
ന മം ത്വം ഗരഹേയ്യാസി, ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ”തി.

തത്ഥ **ഉദീരണാ**തി കഥാ. **സംഗത്യാ**തി സംഗതിയാ ഛന്നം അഭിജാതീനം തം തം അഭിജാതിം ഉപഗമനേന. **ഭാവായമനുവത്തതീ**തി ഭാവേന അനുവത്തതി, കരണത്ഥേ സമ്പദാനം. **അകാമാ**തി അകാമേന അനിച്ഛായ. **അകരണീയം വാ കരണീയം വാപീ**തി അകത്തബ്ബം പാപം വാ കത്തബ്ബം കുസലം വാ. **കുബ്ബതീ**തി കരോതി. **ക്വിധാ**തി കോ ഇധ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ത്വം അഹേതുകവാദീ “നത്ഥി ഹേതു നത്ഥി പച്ചയോ സത്താനം സംകിലേസായാ”തിആദിദിട്ഠികോ, അയം ലോകോ സംഗതിയാ ചേവ സഭാവേന ച അനുവത്തതി പരിണമതി, തത്ഥ തത്ഥ സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദേതി. അകാമകോവ പാപം വാ പുഞ്ഞം വാ കരോതീതി വദസി, അയം തവ ഉദീരണാ സചേ തഥാ, ഏവം സന്തേ അകാമകരണീയസ്മിം അത്തനോ ധമ്മതായ പവത്തമാനേ പാപേ കോ ഇധ സത്തോ പാപേന ലിപ്പതി, സചേ ഹി അത്തനാ അകതേന പാപേന ലിപ്പതി, ന കോചി ന ലിപ്പേയ്യാതി.

സോ ചേതി സോ അഹേതുകവാദസങ്ഖാതോ തവ ഭാസിതത്ഥോ ച അത്ഥജോതകോ ധമ്മോ ച കല്യാണോ ന ച പാപകോ. “അഹേതൂ അപ്പച്ചയാ സത്താ സംകിലിസ്സന്തി, സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദിയന്തീ”തി ഇദം ഭോതോ വചനം സച്ചം ചേ, സുഹതോ വാനരോ മയാ, കോ ഏത്ഥ മമ ദോസോതി അത്ഥോ. **വിജാനിയാ**തി, സമ്മ, സചേ ഹി ത്വം അത്തനോ വാദസ്സ അപരാധം ജാനേയ്യാസി, ന മം ഗരഹേയ്യാസി. കിംകാരണാ? **ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ,** തസ്മാ അയം മമ വാദം കരോതീതി മം പസംസേയ്യാസി, അത്തനോ പന വാദം അജാനന്തോ മം ഗരഹസീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപ്പടിഭാണം അകാസി. സോപി രാജപരിസതി മങ്കുഭൂതോ പത്തക്ഖന്ധോ നിസീദി. മഹാസത്തോപി തസ്സ വാദം

ഭിന്ദിത്വാ ഇസ്സരകതവാദിം ആമന്തേത്വാ ‘‘ത്വം, ആവുസോ, മം കസ്മാ പരിഹസസി, യദി ഇസ്സരനിമ്മിതവാദം സാരതോ പച്ചേസീ’’തി വത്വാ ആഹ -

൧൪൨. ‘‘ഇസ്സരോ സബ്ബലോകസ്സ, സചേ കപ്പേതി ജീവിതം;
ഇദ്ധിം ബ്യസനഭാവഞ്ച, കമ്മം കല്യാണപാപകം;
നിദ്ദേസകാരീ പുരിസോ, ഇസ്സരോ തേന ലിപ്പതി.

൧൪൩. ‘‘സോ ചേ അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച, കല്യാണോ ന ച പാപകോ;
ഭോതോ ചേ വചനം സച്ചം, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൪൪. ‘‘അത്തനോ ചേ ഹി വാദസ്സ, അപരാധം വിജാനിയാ;
ന മം ത്വം ഗരഹേയ്യാസി, ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ’’തി.

തത്ഥ **കപ്പേതി ജീവിത**ന്തി സചേ ബ്രഹ്മാ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി ഇസ്സരോ ‘‘ത്വം കസിയാ ജീവ, ത്വം ഗോരക്ഖേനാ’’തി ഏവം സബ്ബലോകസ്സ ജീവിതം സംവിദഹതി വിചാരേതി. **ഇദ്ധിം ബ്യസനഭാവഞ്ചാ**തി ഇസ്സരിയാദിഭേദാ ഇദ്ധിയോ ച ഞാതിവിനാസാദികം ബ്യസനഭാവഞ്ച സേസഞ്ച കല്യാണപാപകം കമ്മം സബ്ബം യദി ഇസ്സരോവ കപ്പേതി കരോതി. **നിദ്ദേസകാരീ**തി യദി തസ്സ നിദ്ദേസം ആണത്തിമേവ സേസോ യോ കോചി പുരിസോ കരോതി, ഏവം സന്തേ യോ കോചി പുരിസോ പാപം കരോതി, തസ്സ ഇസ്സരേന കതത്താ ഇസ്സരോവ തേന പാപേന ലിപ്പതി. സേസം പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബം. യഥാ ച ഇധ, ഏവം സബ്ബത്ഥ.

ഇതി സോ അമ്ബതോവ മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ അമ്ബം പാതേന്തോ വിയ ഇസ്സരകരണേനേവ ഇസ്സരകതവാദം ഭിന്ദിത്വാ പുബ്ബേകതവാദിം ആമന്തേത്വാ ‘‘ത്വം, ആവുസോ, മം കിം പരിഹസസി, യദി പുബ്ബേകതവാദം സച്ചം മഞ്ഞസീ’’തി വത്വാ ആഹ -

൧൪൫. ‘‘സചേ പുബ്ബേകതഹേതു, സുഖദുക്ഖം നിഗച്ഛതി;
പോരാണകം കതം പാപം, തമേസോ മുച്ചതേ ഇണം;
പോരാണക ഇണമോക്ഖോ, ക്വിധ പാപേന ലിപ്പതി.

൧൪൬. ‘‘സോ ചേ അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച, കല്യാണോ ന ച പാപകോ;
ഭോതോ ചേ വചനം സച്ചം, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൪൭. ‘‘അത്തനോ ചേ ഹി വാദസ്സ, അപരാധം വിജാനിയാ;
ന മം ത്വം ഗരഹേയ്യാസി, ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ’’തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേകതഹേതൂ**തി പുബ്ബകതഹേതു പുരിമഭവേ കതകമ്മകാരണേനേവ. **തമേസോ മുച്ചതേ ഇണ**ന്തി യോ വധബന്ധാദീഹി ദുക്ഖം പാപുണാതി, യദി സോ യം തേന പോരാണകം കതം പാപം, തം ഇദാനി ഇണം മുച്ചതി, ഏവം സന്തേ മമപി ഏസ പോരാണകഇണതോ മോക്ഖോ, അനേന ഹി മക്കടേന പുബ്ബേ പരിബ്ബാജകേന ഹുത്വാ അഹം മക്കടോ സമാനോ മാരേത്വാ ഖാദിതോ ഭവിസ്സാമി, സ്വായം ഇധ മക്കടത്തം പത്തോ മയാ പരിബ്ബാജകത്തം പത്തേന മാരേത്വാ ഖാദിതോ ഭവിസ്സതി, കോ ഇധ പാപേന ലിപ്പതീതി.

ഇതി സോ തസ്സപി വാദം ഭിന്ദിത്വാ ഉച്ഛേദവാദിം അഭിമുഖം കത്വാ ‘‘ത്വം, ആവുസോ, ‘ഇത്ഥി ദിന്ന’ന്തിആദീനി വത്വാ ‘ഇധേവ സത്താ ഉച്ഛിജ്ജന്തി,

പരലോകം ഗതാ നാമ നത്ഥീ’തി മഞ്ഞമാനോ കസ്മാ മം പരിഹസസീ”തി സന്തജ്ജേത്വാ ആഹ -

൧൪൮. “ചതുന്നംയേവുപാദായ, രൂപം സമ്ഭോതി പാണിനം;
യതോ ച രൂപം സമ്ഭോതി, തത്ഥേവാനുപഗച്ഛതി;
ഇധേവ ജീവതി ജീവോ, പേച്ച പേച്ച വിനസ്സതി.

൧൪൯. “ഉച്ഛിജ്ജതി അയം ലോകോ, യേ ബാലാ യേ ച പണ്ഡിതാ;
ഉച്ഛിജ്ജമാനേ ലോകസ്മിം, കൊ’ധ പാപേന ലിപ്പതി.

൧൫൦. “സോ ചേ അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച, കല്യാണോ ന ച പാപകോ;
ഭോതോ ചേ വചനം സച്ചം, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൫൧. “അത്തനോ ചേ ഹി വാദസ്സ, അപരാധം വിജാനിയാ;
ന മം ത്വം ഗരഹേയ്യാസി, ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ”തി.

തത്ഥ **ചതുന്ന**ന്തി പഥവീആദീനം ഭൂതാനം. **രൂപ**ന്തി രൂപക്ഖന്ധോ. **തത്ഥേവാ**തി യതോ തം രൂപം സമ്ഭോതി, നിരുജ്ഝനകാലേപി തത്ഥേവ അനുപഗച്ഛതി. ഇമിനാ തസ്സ “ചാതുമഹാഭൂതികോ അയം പുരിസോ യദാ കാലം കരോതി, തദാ പഥവീ പഥവീകായം അനുപേതി അനുപഗച്ഛതി, ആപോ… തേജോ… വായോ വായോകായം അനുപേതി അനുപഗച്ഛതി, ആകാസം ഇന്ദ്രിയാനി സങ്കമന്തി, ആസന്ദിപഞ്ചമാ പുരിസാ മതം ആദായ ഗച്ഛന്തി, യാവ ആളാഹനാ പദാനി പഞ്ഞായന്തി, കാപോതകാനി അട്ഠീനി ഭവന്തി, ഭസ്മന്താ ആഹുതിയോ , ദത്തുപഞ്ഞത്തം യദിദം ദാനം, തേസം തുച്ഛാ മുസാ വിലാപോ, യേ കേചി അത്ഥികവാദം വദന്തി, ബാലേ ച പണ്ഡിതേ ച കായസ്സ ഭേദാ ഉച്ഛിജ്ജന്തി വിനസ്സന്തി, ന ഹോന്തി പരം മരണാ”തി ഇമം ദിട്ഠിം പതിട്ഠാപേസി. **ഇധേവാ**തി ഇമസ്മിംയേവ ലോകേ ജീവോ ജീവതി. **പേച്ച പേച്ച വിനസ്സതീ**തി പരലോകേ നിബ്ബത്തോ സത്തോ ഗതിവസേന ഇധ അനാഗന്ത്വാ തത്ഥേവ പരലോകേ വിനസ്സതി ഉച്ഛിജ്ജതി. ഏവം ഉച്ഛിജ്ജമാനേ ലോകസ്മിം കോ ഇധ പാപേന ലിപ്പതീതി.

ഇതി സോ തസ്സപി വാദം ഭിന്ദിത്വാ ഖത്തവിജ്ജവാദിം ആമന്തേത്വാ “ത്വം, ആവുസോ, ‘മാതാപിതരോപി മാരേത്വാ അത്തനോ അത്ഥോ കാതബ്ബോ’തി ഇമം ലദ്ധിം ഉക്ഖിപിത്വാ വിചരന്തോ കസ്മാ മം പരിഹസസീ”തി വത്വാ ആഹ -

൧൫൨. “ആഹു ഖത്തവിദാ ലോകേ, ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ;
മാതരം പിതരം ഹഞ്ഞേ, അഥോ ജേട്ഠമ്പി ഭാതരം;
ഹനേയ്യ പുത്തദാരേ ച, അത്ഥോ ചേ താദിസോ സിയാ”തി.

തത്ഥ **ഖത്തവിദാ**തി ഖത്തവിജ്ജാ, അയമേവ വാ പാഠോ. ഖത്തവിജ്ജാചരിയാനം ഏതം നാമം. **ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ**തി ബാലാ സമാനാപി “പണ്ഡിതാ മയം അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവം പകാസേമാ”തി മഞ്ഞമാനാ പണ്ഡിതമാനിനോ ഹുത്വാ ഏവമാഹു. **അത്ഥോ ചേ**തി സചേ അത്തനോ യഥാരൂപോ കോചി അത്ഥോ സിയാ, ന കിഞ്ചി പരിവജ്ജേയ്യ, സബ്ബം ഹനേയ്യേവാതി വദന്തി, ത്വമ്പി നേസം അഞ്ഞതരോതി.

ഏവം തസ്സ ലദ്ധിം പതിട്ഠപേത്വാ അത്തനോ ലദ്ധിം പകാസേന്തോ ആഹ -

൧൫൩. “യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;

    න

න තസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

൧൫൪. “അഥ അത്ഥേ സമുപ്പന്നേ, സമൂലമപി അബ്ബഹേ;
അത്ഥോ മേ സമ്ബലേനാപി, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൫൫. “സോ ചേ അത്ഥോ ച ധമ്മോ ച, കല്യാണോ ന ച പാപകോ;
ഭോതോ ചേ വചനം സച്ചം, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

൧൫൬. “അത്തനോ ചേ ഹി വാദസ്സ, അപരാധം വിജാനിയാ;
ന മം ത്വം ഗരഹേയ്യാസി, ഭോതോ വാദോ ഹി താദിസോ”തി.

തത്ഥ അമ്ഭോ ഖത്തവിദ അമ്ഹാകം പന ആചരിയാ ഏവം വണ്ണയന്തി. അത്തനാ പരിഭുത്തച്ഛായസ്സ രുക്ഖസ്സപി സാഖം വാ പണ്ണം വാ ന ഭഞ്ജേയ്യ. കിംകാരണാ ? മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ. ത്വം പന ഏവം വദേസി - “അഥ അത്ഥേ സമുപ്പന്നേ സമൂലമപി അബ്ബഹേ”തി, മമ ച പാഥേയ്യേന അത്ഥോ അഹോസി, തസ്മാ സചേപേസ മയാ ഹതോ, തഥാപി അത്ഥോ മേ സമ്ബലേനാപി, സുഹതോ വാനരോ മയാ.

ഏവം സോ തസ്സപി വാദം ഭിന്ദിത്വാ പഞ്ചസു തേസു അപടിഭാനേസു നിസിന്നേസു രാജാനം ആമന്തേത്വാ, “മഹാരാജ, ത്വം ഇമേ പഞ്ച രട്ഠവിലോപകേ മഹാചോരേ ഗഹേത്വാ വിചരസി, അഹോ ബാലോ, ഏവരൂപാനഞ്ഹി സംസഗ്ഗേന പുരിസോ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി സമ്പരായികമ്പി മഹാദുക്ഖം പാപുണേയ്യാ”തി വത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

൧൫൭. “അഹേതുവാദോ പുരിസോ, യോ ച ഇസ്സരകുത്തികോ;
പുബ്ബേകതീ ച ഉച്ഛേദീ, യോ ച ഖത്തവിദോ നരോ.

൧൫൮. “ഏതേ അസപ്പുരിസാ ലോകേ, ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ;
കരേയ്യ താദിസോ പാപം, അഥോ അഞ്ഞമ്പി കാരയേ;
അസപ്പുരിസസംസഗ്ഗോ, ദുക്ഖന്തോ കടുകുദ്രയോ”തി.

തത്ഥ **താദിസോ**തി, മഹാരാജ, യാദിസാ ഏതേ പഞ്ച ദിട്ഠിഗതികാ, താദിസോ പുരിസോ സയമ്പി പാപം കരേയ്യ. യ്വാസ്സ വചനം സുണാതി, തം അഞ്ഞമ്പി കാരയേ. **ദുക്ഖന്തോ**തി ഏവരൂപേഹി അസപ്പുരിസേഹി സദ്ധിം സംസഗ്ഗോ ഇധലോകേപി പരലോകേപി ദുക്ഖന്തോ കടുകുദ്രയോവ ഹോതി. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ പകാസനത്ഥം “യാനി കാനിചി, ഭിക്ഖവേ, ഭയാനി ഉപ്പജ്ജന്തി, സബ്ബാനി താനി ബാലതോ”തി സുത്തം (അ॰ നി॰ ൩.൧) ആഹരിതബ്ബം. **ഗോധജാതക-** (ജാ॰ ൧.൧.൧൩൮) **സഞ്ജീവജാതക-** (ജാ॰ ൧.൧.൧൫൦) **അകിത്തിജാതകാദീഹി** (ജാ॰ ൧.൧൩.൮൩ ആദയോ) ചായമത്ഥോ ദീപേതബ്ബോ.

ഇദാനീ ഓപമ്മദസ്സനവസേന ധമ്മദേസനം വഡ്ഢേന്തോ ആഹ -

൧൫൯. “ഉരബ്ഭരൂപേന വകസ്സു പുബ്ബേ, അസംകിതോ അജയൂഥം ഉപേതി;
ഹന്ത്വാ ഉരണിം അജികം അജഞ്ച, ഉത്രാസയിത്വാ യേനകാമം പലേതി.

൧൬൦. “തഥാവിധേകേ സമണബ്രാഹ്മണാസേ, ഛദനം കത്വാ വഞ്ചയന്തി മനുസ്സേ;
അനാസകാ ഥണ്ഡിലസേയ്യകാ ച, രജോജല്ലം ഉക്കുടികപ്പധാനം;
പരിയായഭത്തഞ്ച അപാനകത്താ, പാപാചാരാ അരഹന്തോ വദാനാ.

൧൬൧. “ഏതേ അസപ്പുരിസാ ലോകേ, ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ;

കരേയ്യ താദിസോ പാപം, അഥോ അഞ്ഞമ്പി കാരയേ;
അസപ്പുരിസസംസഗ്ഗോ, ദുക്ഖന്തോ കടുകുദ്രയോ.

൧൬൨. “ഇമാഹു നത്ഥി വീരിയന്തി, അഹേതുഞ്ച പവദന്തി യേ;
പരകാരം അത്തകാരഞ്ച, യേ തുച്ഛം സമവണ്ണയും.

൧൬൩. “ഏതേ അസപ്പുരിസാ ലോകേ, ബാലാ പണ്ഡിതമാനിനോ;
കരേയ്യ താദിസോ പാപം, അഥോ അഞ്ഞമ്പി കാരയേ;
അസപ്പുരിസസംസഗ്ഗോ, ദുക്ഖന്തോ കടുകുദ്രയോ.

൧൬൪. “സചേ ഹി വീരിയം നാസ്സ, കമ്മം കല്യാണപാപകം;
ന ഭരേ വഡ്ഢകിം രാജാ, നപി യന്താനി കാരയേ.

൧൬൫. “യസ്മാ ച വീരിയം അത്ഥി, കമ്മം കല്യാണപാപകം;
തസ്മാ യന്താനി കാരേതി, രാജാ ഭരതി വഡ്ഢകിം.

൧൬൬. “യദി വസ്സസതം ദേവോ, ന വസ്സേ ന ഹിമം പതേ;
ഉച്ഛിജ്ജേയ്യ അയം ലോകോ, വിനസ്സേയ്യ അയം പജാ.

൧൬൭. “യസ്മാ ച വസ്സതീ ദേവോ, ഹിമഞ്ചാനുഫുസായതി;
തസ്മാ സസ്സാനി പച്ചന്തി, രട്ഠഞ്ച പാലിതേ ചിരം.

൧൬൮. “ഗവം ചേ തരമാനാനം, ജിമ്ഹം ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ താ ജിമ്ഹം ഗച്ഛന്തി, നേത്തേ ജിമ്ഹം ഗതേ സതി.

൧൬൯. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;
സോ ചേ അധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം ദുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി അധമ്മികോ.

൧൭൦. “ഗവം ചേ തരമാനാനം, ഉജും ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ ഗാവീ ഉജും യന്തി, നേത്തേ ഉജും ഗതേ സതി.

൧൭൧. “ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;
സോ സചേ ധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം സുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി ധമ്മികോ.

൧൭൨. “മഹാരുക്ഖസ്സ ഫലിനോ, ആമം ഛിന്ദതി യോ ഫലം;
രസഞ്ചസ്സ ന ജാനാതി, ബീജഞ്ചസ്സ വിനസ്സതി.

൧൭൩. “മഹാരുക്ഖൂപമം രട്ഠം, അധമ്മേന പസാസതി;
രസഞ്ചസ്സ ന ജാനാതി, രട്ഠഞ്ചസ്സ വിനസ്സതി.

൧൭൪. “മഹാരുക്ഖസ്സ ഫലിനോ, പക്കം ഛിന്ദതി യോ ഫലം;
രസഞ്ചസ്സ വിജാനാതി, ബീജഞ്ചസ്സ ന നസ്സതി.

൧൭൫. “മഹാരുക്ഖൂപമം രട്ഠം, ധമ്മേന യോ പസാസതി;
രസഞ്ചസ്സ വിജാനാതി, രട്ഠഞ്ജസ്സ ന നസ്സതി.

൧൭൬. “യോ ച രാജാ ജനപദം, അധമ്മേന പസാസതി;
സബ്ബോസധീഹി സോ രാജാ, വിരുദ്ധോ ഹോതി ഖത്തിയോ.

൧൭൭. “തഥേവ നേഗമേ ഹിംസം, യേ യുത്താ കയവിക്കയേ;
ഓജദാനബലീകാരേ, സ കോസേന വിരുജ്ഝതി.

൧൭൮. ‘‘പഹാരവരഖേത്തഞ്ഞൂ, സങ്ഗാമേ കതനിസ്സമേ;
ഉസ്സിതേ ഹിംസയം രാജാ, സ ബലേന വിരുജ്ഝതി.

൧൭൯. ‘‘തഥേവ ഇസയോ ഹിംസം, സഞ്ഞതേ ബ്രഹ്മചാരിനോ;
അധമ്മചാരീ ഖത്തിയോ, സോ സഗ്ഗേന വിരുജ്ഝതി.

൧൮൦. ‘‘യോ ച രാജാ അധമ്മട്ഠോ, ഭരിയം ഹന്തി അദൂസികം;
ലുദ്ധം പസവതേ ഠാനം, പുത്തേഹി ച വിരുജ്ഝതി.

൧൮൧. ‘‘ധമ്മം ചരേ ജാനപദേ, നേഗമേസു ബലേസു ച;
ഇസയോ ച ന ഹിംസേയ്യ, പുത്തദാരേ സമം ചരേ.

൧൮൨. ‘‘സ താദിസോ ഭൂമിപതി, രട്ഠപാലോ അകോധനോ;
സപത്തേ സമ്പകമ്പേതി, ഇന്ദോവ അസുരാധിപോ’’തി.

തത്ഥ **വകസ്സൂ**തി വകോ അസ്സു, **അസ്സൂ**തി നിപാതമത്തം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, പുബ്ബേ ഏകോ ഉരബ്ഭരൂപോ വകോ അഹോസി, തസ്സ നങ്ഗുട്ഠമത്തമേവ ദീഘം, തം പന സോ അന്തരസത്ഥിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ ഉരബ്ഭരൂപേന അസംകിതോ അജയൂഥം ഉപേതി. തത്ഥ ഉരണികഞ്ച അജികഞ്ച അജഞ്ച ഹന്ത്വാ യേനകാമം പലേതി. **തഥാവിധേകേ**തി തഥാവിധാ ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗേന ഛദനം കത്വാ അത്താനം ഛാദേത്വാ മധുരവചനാദീഹി ഹിതകാമാ വിയ ഹുത്വാ ലോകം വഞ്ചേന്തി. **‘‘അനാസകാ’’**തിആദി തേസം ഛദനസ്സ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഏകച്ചേ ഹി ‘‘മയം അനാസകാ ന കിഞ്ചി ആഹാരേമാ’’തി മനുസ്സേ വഞ്ചേന്തി, അപരേ ‘‘മയം ഥണ്ഡിലസേയ്യകാ’’തി. അഞ്ഞേസം പന രജോജല്ലം ഛദനം, അഞ്ഞേസം ഉക്കുടികപ്പധാനം, തേ ഗച്ഛന്താപി ഉപ്പതിത്വാ ഉക്കുടികാവ ഗച്ഛന്തി. അഞ്ഞേസം സത്താഹദസാഹാദിവാരഭോജനസങ്ഖാതം പരിയായഭത്തഛദനം, അപരേ അപാനകത്താ ഹോന്തി, ‘‘മയം പാനീയം ന പിവാമാ’’തി വദന്തി. **അരഹന്തോ വദാനാ**തി പാപാചാരാ ഹുത്വാപി ‘‘മയം അരഹന്തോ’’തി വദന്താ വിചരന്തി. **ഏതേ**തി, മഹാരാജ, ഇമേ വാ പഞ്ച ജനാ ഹോന്തു അഞ്ഞേ വാ, യാവന്തോ ദിട്ഠിഗതികാ നാമ, സബ്ബേപി ഏതേ അസപ്പുരിസാ. **യമാഹൂ**തി യേ ആഹു, യേ വദന്തി.

സചേ ഹി വീരിയം നാസ്സാതി, മഹാരാജ, സചേ ഞാണസമ്പയുത്തം കായികചേതസികവീരിയം ന ഭവേയ്യ. **കമ്മ**ന്തി കല്യാണപാപകം കമ്മമ്പി യദി ന ഭവേയ്യ. **ന ഭരേ**തി ഏവം സന്തേ വഡ്ഢകിം വാ അഞ്ഞേ വാ കാരകേ രാജാ ന പോസേയ്യ, **നപി യന്താനീ**തി നപി തേഹി സത്തഭൂമികപാസാദാദീനി യന്താനി കാരേയ്യ. കിംകാരണാ? വീരിയസ്സ ചേവ കമ്മസ്സ ച അഭാവാ. **ഉച്ഛിജ്ജേയ്യാ**തി, മഹാരാജ, യദി ഏത്തകം കാലം നേവ ദേവോ വസ്സേയ്യ, ന ഹിമം പതേയ്യ , അഥ കപ്പുട്ഠാനകാലോ വിയ അയം ലോകോ ഉച്ഛിജ്ജേയ്യ. ഉച്ഛേദവാദിനാ കഥിതനിയാമേന പന ഉച്ഛേദോ നാമ നത്ഥി. **പാലിതേ**തി പാലയതി.

‘‘ഗവം ചേ’’തി ചതസ്സോ ഗാഥാ രഞ്ഞോ ധമ്മദേസനായമേവ വുത്താ, തഥാ ‘‘മഹാരുക്ഖസ്സാ’’തിആദികാ. തത്ഥ **മഹാരുക്ഖസ്സാ**തി മധുരഅമ്ബരുക്ഖസ്സ. **അധമ്മേനാ**തി അഗതിഗമനേന. **രസഞ്ചസ്സ ന ജാനാതീ**തി അധമ്മികോ രാജാ രട്ഠസ്സ രസം ഓജം ന ജാനാതി, ആയസമ്പത്തിം ന ലഭതി. **വിനസ്സതീ**തി സുഞ്ഞം ഹോതി, മനുസ്സാ ഗാമനിഗമേ ഛഡ്ഡേത്വാ പച്ചന്തം പബ്ബതവിസമം ഭജന്തി, സബ്ബാനി ആയമുഖാനി പച്ഛിജ്ജന്തി. **സബ്ബോസധീഹീ**തി സബ്ബേഹി

മൂലതചപത്തപുപ്ഫഫലാദീഹി ചേവ സപ്പിനവനീതാദീഹി ച ഓസധേഹി വിരുജ്ഝതി, താനി ന സമ്പജ്ജന്തി. അധമ്മികരഞ്ഞോ ഹി പഥവീ നിരോജാ ഹോതി, തസ്സാ നിരോജതായ ഓസധാനം ഓജാ ന ഹോതി, താനി രോഗഞ്ച വൂപസമേതും ന സക്കോന്തി. ഇതി സോ തേഹി വിരുദ്ധോ നാമ ഹോതി.

നേഗമേതി നിഗമവാസികുടുമ്ബികേ. **ഹിംസ**ന്തി ഹിംസന്തോ പീളേന്തോ. **യേ യുത്താ**തി യേ കയവിക്കയേ യുത്താ ആയാനം മുഖാ ഥലജലപഥവാണിജാ, തേ ച ഹിംസന്തോ. **ഓജദാനബലീകാരേ**തി തതോ തതോ ഭണ്ഡാഹരണസുങ്കദാനവസേന ഓജദാനഞ്ചേവ ഛഭാഗദസഭാഗാദിഭേദം ബലിഞ്ച കരോന്തേ. **സ കോസേനാ**തി സോ ഏതേ ഹിംസന്തോ അധമ്മികരാജാ ധനധഞ്ഞേഹി പരിഹായന്തോ കോസേന വിരുജ്ഝതി നാമ. **പഹാരവരഖേത്തഞ്ഞൂ**തി "ഇമസ്മിം ഠാനേ വിജ്ഝിതും വട്ടതീ"തി ഏവം പഹാരവരാനം ഖേത്തം ജാനന്തേ ധനുഗ്ഗഹേ. **സങ്ഗാമേ കതനിസ്സമേ**തി യുദ്ധേ സുകതകമ്മേ മഹായോധേ. **ഉസ്സിതേ**തി ഉഗ്ഗതേ പഞ്ഞാതേ മഹാമത്തേ . **ഹിസയ**ന്തി ഏവരൂപേ സയം വാ ഹിംസന്തോ പരേഹി വാ ഹിംസാപേന്തോ. **ബലേനാ**തി ബലകായേന. തഥാവിധഞ്ഹി രാജാനം "അയം ബഹുകാരേ അത്തനോ രജ്ജദായകേപി ഹിംസതി, കിമങ്ഗം പന അമ്ഹേ"തി അവസേസാപി യോധാ വിജഹന്തിയേവ. ഇതി സോ ബലേന വിരുദ്ധോ നാമ ഹോതി.

തഥേവ ഇസയോ ഹിംസന്തി യഥാ ച നേഗമാദയോ, തഥേവ ഏസിതഗുണേ പബ്ബജിതേ അക്കോസനപഹരണാദീഹി ഹിംസന്തോ അധമ്മചാരീ രാജാ കായസ്സ ഭേദാ അപായമേവ ഉപേതി, സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിതും ന സക്കോതീതി സഗ്ഗേന വിരുദ്ധോ നാമ ഹോതി. **ഭരിയം ഹന്തി അദൂസിക**ന്തി അത്തനോ ബാഹുച്ഛായായ വഡ്ഢിതം പുത്തധീതാഹി സംവഡ്ഢം സീലവതിം ഭരിയം മിത്തപതിരൂപകാനം ചോരാനം വചനം ഗഹേത്വാ മാരേതി. **ലുദ്ധം പസവതേ ഠാന**ന്തി സോ അത്തനോ നിരയൂപപത്തിം പസവതി നിപ്ഫാദേതി. **പുത്തേഹി ചാ**തി ഇമസ്മിഞ്ഞേവ അത്തഭാവേ അത്തനോ പുത്തേഹി സദ്ധിം വിരുജ്ഝതീതി.

ഏവമസ്സ സോ തേസം പഞ്ചന്നം ജനാനം കഥം ഗഹേത്വാ ദേവിയാ മാരിതഭാവഞ്ച പുത്താനം വിരുദ്ധഭാവഞ്ച സന്ധിമുഖേ ചോരം ചൂളായം ഗണ്ഹന്തോ വിയ കഥേസി. മഹാസത്തോ ഹി തേസം അമച്ചാനം നിഗ്ഗണ്ഹനഞ്ച ധമ്മദേസനഞ്ച ദേവിയാ തേഹി മാരിതഭാവസ്സ ആവികരണത്ഥഞ്ച തത്ഥ അനുപുബ്ബേന കഥം ആഹരിത്വാ ഓകാസം കത്വാ ഏതമത്ഥം കഥേസി. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തനോ അപരാധം ജാനി. അഥ നം മഹാസത്തോ "ഇതോ പട്ഠായ, മഹാരാജ, ഏവരൂപാനം പാപാനം കഥം ഗഹേത്വാ മാ പുന ഏവമകാസീ"തി വത്വാ ഓവദന്തോ **"ധമ്മം ചരേ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ധമ്മം ചരേ**തി, മഹാരാജ, രാജാ നാമ ജനപദം അധമ്മികേന ബലിനാ അപീളേന്തോ ജനപദേ ധമ്മം ചരേയ്യ, സാമികേ അസാമികേ അകരോന്തോ നേഗമേസു ധമ്മം ചരേയ്യ, അട്ഠാനേ അകിലമേന്തോ ബലേസു ധമ്മം ചരേയ്യ. വധബന്ധഅക്കോസപരിഭാസേ പരിഹരന്തോ പച്ചയേ ച നേസം ദദന്തോ ഇസയോ ന വിഹിംസേയ്യ, ധീതരോ യുത്തട്ഠാനേ പതിട്ഠാപേന്തോ പുത്തേ ച സിപ്പാനി സിക്ഖാപേത്വാ സമ്മാ പരിഹരന്തോ ഭരിയം ഇസ്സരിയവോസ്സഗ്ഗഅലങ്കാരദാനസമ്മാനനാദീഹി അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോ പുത്തദാരേ സമം ചരേയ്യ. **സ താദിസോ**തി സോ താദിസോ രാജാ പവേണിം അഭിന്ദിത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേന്തോ രാജാണായ രാജതേജേന സപത്തേ സമ്പകമ്പേതി താസേതി ചാലേതി. **"ഇന്ദോവാ"**തി ഇദം ഉപമത്ഥം വുത്തം. യഥാ

അസുരേ ജേത്വാ അഭിഭവിത്വാ ഠിതകാലതോ പട്ഠായ അസുരാധിപോതി സങ്ഖ്യം ഗതോ ഇന്ദോ അത്തനോ സപത്തഭൂതേ അസുരേ കമ്പേസി, തഥാ കമ്പേതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ചത്താരോപി കുമാരേ പക്കോസാപേത്വാ ഓവദിത്വാ രഞ്ഞോ കതകമ്മം പകാസേത്വാ രാജാനം ഖമാപേത്വാ "മഹാരാജ, ഇതോ പട്ഠായ അതുലേത്വാ പരിഭേദകാനം കഥം ഗഹേത്വാ മാ ഏവരൂപം സാഹസികകമ്മം അകാസി, തുമ്ഹേപി കുമാരാ മാ രഞ്ഞോ ദുബ്ഭിത്ഥാ"തി സബ്ബേസം ഓവാദം അദാസി. അഥ നം രാജാ ആഹ - "അഹം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേസു ച ദേവിയാ ച അപരജ്ഝന്തോ ഇമേ നിസ്സായ ഏതേസം കഥം ഗഹേത്വാ ഏതം പാപകമ്മം കരിം, ഇമേ പഞ്ചപി മാരേമീ"തി . ന ലബ്ഭാ, മഹാരാജ, ഏവം കാതുന്തി. തേന ഹി തേസം ഹത്ഥപാദേ ഛേദാപേമീതി. ഇദമ്പി ന ലബ്ഭാ കാതുന്തി. രാജാ "സാധു, ഭന്തേ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തേ സബ്ബസംഹരണേ കത്വാ പഞ്ചചൂളാകരണഗദ്ദൂലബന്ധനഗോമയാസിഞ്ചനേഹി അവമാനേത്വാ രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. ബോധിസത്തോ തത്ഥ കതിപാഹം വസിത്വാ "അപ്പമത്തോ ഹോഹീ"തി രാജാനം ഓവദിത്വാ ഹിമവന്തംയേവ ഗന്ത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ യാവജീവം ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവായേവ പരപ്പവാദപ്പമദ്ദനോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ പഞ്ച ദിട്ഠിഗതികാ പൂരണകസ്സപമക്ഖലിഗോസാലപകുധകച്ചാനഅജിതകേസകമ്ബലനിഗണ്ഠനാടപുത്താ അഹേസും, പിങ്ഗലസുനഖോ ആനന്ദോ, മഹാബോധിപരിബ്ബാജകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹാബോധിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

സനിളീനികമവ്ഹയനോ പഠമോ, ദുതിയോ പന സഉമ്മദന്തിവരോ;
തതിയോ പന ബോധിസിരീവ്ഹയനോ, കഥിതാ പന തീണി ജിനേന സുഭാതി.

പണ്ണാസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൦. സട്ഠിനിപാതോ

[൫൨൯] ൧. സോണകജാതകവണ്ണനാ

കസ്സ സുത്വാ സതം ദമ്മീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ നേക്ഖമ്മപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി ഭഗവാ ധമ്മസഭായം നേക്ഖമ്മപാരമിം വണ്ണയന്താനം ഭിക്ഖൂനം മജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹേ മഗധരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി, നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ ''അരിന്ദമകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തസ്സ ജാതദിവസേയേവ പുരോഹിതസ്സപി പുത്തോ ജായി, ''സോണകകുമാരോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. തേ ഉഭോപി ഏകതോവ വഡ്ഢിത്വാ വയപ്പത്താ ഉത്തമരൂപധരാ രൂപേന നിബ്ബിസേസാ ഹുത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ''സബ്ബസമയസിപ്പഞ്ച ദേസചാരിത്തഞ്ച ജാനിസ്സാമാ''തി അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരന്താ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം പവിസിംസു. തം ദിവസഞ്ച ഏകച്ചേ മനുസ്സാ ''ബ്രാഹ്മണവാചനകം കരിസ്സാമാ''തി പായാസം പടിയാദേത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ആഗച്ഛന്തേ തേ കുമാരേ ദിസ്വാ ഘരം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേസും. തത്ഥ ബോധിസത്തസ്സ പഞ്ഞത്താസനേ സുദ്ധവത്ഥം അത്ഥതം അഹോസി, സോണകസ്സ രത്തകമ്ബലം. സോ തം നിമിത്തം ദിസ്വാവ ''അജ്ജ മേ പിയസഹായോ അരിന്ദമകുമാരോ ബാരാണസിരാജാ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹം പന സേനാപതിട്ഠാനം ദസ്സതീ''തി അഞ്ഞാസി. തേ ഉഭോപി കതഭത്തകിച്ചാ ഉയ്യാനമേവ അഗമംസു.

തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ കാലകതസ്സ സത്തമോ ദിവസോ ഹോതി, അപുത്തകം രാജകുലം. അമച്ചാദയോ പാതോവ സസീസം ന്ഹാതാ സന്നിപതിത്വാ ''രജ്ജാരഹസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സതീ''തി ഫുസ്സരഥം യോജേത്വാ വിസ്സജ്ജേസും. സോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന രാജുയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനദ്വാരേ നിവത്തിത്വാ ആരോഹണസജ്ജോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ സസീസം പാരുപിത്വാ നിപജ്ജി, സോണകകുമാരോ തസ്സ സന്തികേ നിസീദി. സോ തൂരിയസദ്ദം സുത്വാ ''അരിന്ദമസ്സ ഫുസ്സരഥോ ആഗച്ഛതി, അജ്ജേസ രാജാ ഹുത്വാ മമ സേനാപതിട്ഠാനം ദസ്സതി, ന ഖോ പന മയ്ഹം ഇസ്സരിയേനത്ഥോ, ഏതസ്മിം ഗതേ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ഏകമന്തേ പടിച്ഛന്നേ അട്ഠാസി. പുരോഹിതോ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മഹാസത്തം നിപന്നകം ദിസ്വാ തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. മഹാസത്തോ പബുജ്ഝിത്വാ പരിവത്തിത്വാ ഥോകം നിപജ്ജിത്വാ ഉട്ഠായ സിലാപട്ടേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. അഥ നം പുരോഹിതോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഹ - ''രജ്ജം തേ, ദേവ, പാപുണാതീ''തി. ''കിം അപുത്തകം രാജകുല''ന്തി? ''ഏവം, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി സാധൂ''തി. അഥ നം തേ തത്ഥേവ അഭിസിഞ്ചിത്വാ രഥം ആരോപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരം പവേസേസും. സോ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പാസാദം അഭിരൂഹി. സോ യസമഹന്തതായ സോണകകുമാരം ന സരി.

സോപി തസ്മിം നഗരം പവിട്ഠേ പച്ഛാ ആഗന്ത്വാ സിലാപട്ടേ നിസീദി. അഥസ്സ പുരതോ ബന്ധനാ പവുത്തം സാലരുക്ഖതോ പണ്ഡുപലാസം പതി. സോ തം ദിസ്വാവ "യഥേവേതം, തഥാ മമപി സരീരം ജരം പത്വാ പതിസ്സതീ"തി അനിച്ചാദിവസേന വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ പച്ചേകബോധിം പാപുണി. തംഖണഞ്ഞേവസ്സ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, പബ്ബജിതലിങ്ഗം പാതുരഹോസി. സോ "നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ"തി ഉദാനം ഉദാനേന്തോ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമാസി. മഹാസത്തോപി ചത്താലീസമത്താനം സംവച്ഛരാനം അച്ചയേന സരിത്വാ "കഹം നു ഖോ മേ സഹായോ സോണകോ"തി സോണകം പുനപ്പുനം സരന്തോപി "മയാ സുതോ വാ ദിട്ഠോ വാ"തി വത്താരം അലഭിത്വാ അലങ്കതമഹാതലേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ഗന്ധബ്ബനാടകനച്ചഗീതാദീഹി പരിവുതോ സമ്പത്തിമനുഭവന്തോ "യോ മേ കസ്സചി സന്തികേ സുത്വാ 'അസുകട്ഠാനേ നാമ സോണകോ വസതീ'തി ആചിക്ഖിസ്സതി, തസ്സ സതം ദസ്സാമി, യോ മേ സാമം ദിസ്വാ ആരോചേസ്സതി, തസ്സ സഹസ്സ"ന്തി ഏകം ഉദാനം അഭിസങ്ഖരിത്വാ ഗീതവസേന ഉദാനേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

"കസ്സ സുത്വാ സതം ദമ്മി, സഹസ്സം ദിട്ഠ സോണകം;
കോ മേ സോണകമക്ഖാതി, സഹായം പംസുകീളിത"ന്തി.

അഥസ്സ മുഖതോ ലുഞ്ചന്തീ വിയ ഗഹേത്വാ ഏകാ നാടകിത്ഥീ തം ഗായി. അഥഞ്ഞാ അഥഞ്ഞാതി "അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പിയഗീത"ന്തി സബ്ബാ ഓരോധാ ഗായിംസു. അനുക്കമേന നഗരവാസിനോപി ജാനപദാപി തമേവ ഗീതം ഗായിംസു. രാജാപി പുനപ്പുനം തമേവ ഗീതം ഗായതി. പണ്ണാസമത്താനം സംവച്ഛരാനം അച്ചയേന പനസ്സ ബഹൂ പുത്തധീതരോ അഹേസും, ജേട്ഠപുത്തോ ദീഘാവുകുമാരോ നാമ അഹോസി. തദാ സോണകപച്ചേകബുദ്ധോ "അരിന്ദമരാജാ മം ദട്ഠുകാമോ, അഹം തത്ഥ ഗന്ത്വാ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ചാനിസംസം കഥേത്വാ പബ്ബജ്ജനാകാരം കരോമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഇദ്ധിയാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ നിസീദി. തദാ ഏകോ സത്തവസ്സികോ പഞ്ചചൂളകകുമാരകോ മാതരാ പഹിതോ ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനവനേ ദാരൂനി ഉദ്ധരന്തോ പുനപ്പുനം തമേവ ഗീതം ഗായി. അഥ നം സോ പക്കോസിത്വാ "കുമാരക, ത്വം അഞ്ഞം അഗായിത്വാ ഏകമേവ ഗീതം ഗായസി, കിം അഞ്ഞം ന ജാനാസീ"തി പുച്ഛി. "ജാനാമി, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം പന രഞ്ഞോ ഇദമേവ പിയം, തേന നം പുന്നപ്പുനം ഗായാമീ"തി. "ഏതസ്സ പന തേ ഗീതസ്സ പടിഗീതം ഗായന്തോ കോചി ദിട്ഠപുബ്ബോ"തി. "ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, ഭന്തേ"തി. "അഹം തം സിക്ഖാപേസ്സാമി, സക്ഖിസ്സസി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിഗീതം ഗായിതു"ന്തി. "ആമ, ഭന്തേ"തി. അഥസ്സ സോ പടിഗീതം ആചിക്ഖന്തോ **"മയ്ഹം സുത്വാ"**തിആദിമാഹ. ഉഗ്ഗണ്ഹാപേത്വാ ച പന തം ഉയ്യോജേസി - "ഗച്ഛ, കുമാരക, ഇമം പടിഗീതം രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഗായാഹി, രാജാ തേ മഹന്തം ഇസ്സരിയം ദസ്സതി, കിം തേ ദാരൂഹി, വേഗേന യാഹീ"തി.

സോ "സാധൂ"തി തം പടിഗീതം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, യാവാഹം രാജാനം ആനേമി, താവ ഇധേവ ഹോഥാ"തി വത്വാ വേഗേന മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ, "അമ്മ, ഖിപ്പം മം ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കരോഥ, അജ്ജ തം ദലിദ്ദഭാവതോ മോചേസ്സാമീ"തി വത്വാ ന്ഹാതമണ്ഡിതോ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ "അയ്യ ദോവാരിക, 'ഏകോ ദാരകോ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം പടിഗീതം ഗായിസ്സാമീതി ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠിതോ'തി രഞ്ഞോ അരോചേഹീ"തി ആഹ. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "ആഗച്ഛതൂ"തി പക്കോസാപേത്വാ, "താത,

ത്വം മയാ സദ്ധിം പടിഗീതം ഗായിസ്സസീ”തി ആഹ. “ആമ, ദേവാ”തി. “തേന ഹി ഗായസ്സൂ”തി. “ദേവ, ഇമസ്മിം ഠാനേ ന ഗായാമി, നഗരേ പന ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാജനം സന്നിപാതാപേഥ, മഹാജനമജ്ഝേ ഗായിസ്സാമീ”തി. രാജാ തഥാ കാരേത്വാ അലങ്കതമണ്ഡപേ പല്ലങ്കമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ തസ്സാനുരൂപം ആസനം ദാപേത്വാ “ഇദാനി തവ ഗീതം ഗായസ്സൂ”തി ആഹ. “ദേവ, തുമ്ഹേ താവ ഗായഥ, അഥാഹം പടിഗീതം ഗായിസ്സാമീ”തി. തതോ രാജാ പഠമം ഗായന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧. “കസ്സ സുത്വാ സതം ദമ്മി, സഹസ്സം ദിട്ഠ സോണകം;
സോ മേ സോണകമക്ഖാതി, സഹായം പംസുകീളിത”ന്തി.

തത്ഥ **സുത്വാ**തി “അസുകട്ഠാനേ നാമ തേ പിയസഹായോ സോണകോ വസതീ”തി തസ്സ വസനട്ഠാനം സുത്വാ ആരോചേന്തസ്സ കസ്സ സതം ദമ്മി. **ദിട്ഠാ**തി “അസുകട്ഠാനേ നാമ മയാ ദിട്ഠോ”തി ദിസ്വാ ആരോചേന്തസ്സ കസ്സ സഹസ്സം ദമ്മീതി.

ഏവം രഞ്ഞാ പഠമം ഉദാനഗാഥായ ഗീതായ പഞ്ചചൂളകദാരകേന പടിഗീതഭാവം പകാസേന്തോ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദിയഡ്ഢഗാഥാ അഭാസി -

൨. “അഥബ്രവീ മാണവകോ, ദഹരോ പഞ്ചചൂളകോ;
മയ്ഹം സുത്വാ സതം ദേഹി, സഹസ്സം ദിട്ഠ സോണകം;
അഹം തേ സോണകക്ഖിസ്സം, സഹായം പംസുകീളിത”ന്തി.

തേന വുത്തഗാഥായ പന അയമത്ഥോ - മഹാരാജ, യം ത്വം “സുത്വാ ആരോചേന്തസ്സ സതം ദമ്മീ”തി വദസി, തമ്പി മമേവ ദേഹി, യം “ദിസ്വാ ആരോചേന്തസ്സ സഹസ്സം ദമ്മീ”തി വദസി, തമ്പി മയ്ഹമേവ ദേഹി, അഹം തേ പിയസഹായം ഇദാനേവ പച്ചക്ഖതോവ “അയം സോണകോ”തി ആചിക്ഖിസ്സന്തി.

ഇതോ പരം സുവിഞ്ഞേയ്യാ സമ്ബുദ്ധഗാഥാ പാളിനയേനേവ വേദിതബ്ബാ -

൩. “കതമസ്മിം സോ ജനപദേ, രട്ഠേസു നിഗമേസു ച;
കത്ഥ സോണകമദ്ദക്ഖി, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ.

൪. “തവേവ ദേവ വിജിതേ, തവേവുയ്യാനഭൂമിയം;
ഉജുവംസാ മഹാസാലാ, നീലോഭാസാ മനോരമാ.

൫. “തിട്ഠന്തി മേഘസമാനാ, രമ്മാ അഞ്ഞോഞ്ഞനിസ്സിതാ;
തേസം മൂലമ്ഹി സോണകോ, ഝായതീ അനുപാദനോ;
ഉപാദാനേസു ലോകേസു, ഡയ്ഹമാനേസു നിബ്ബുതോ.

൬. “തതോ ച രാജാ പായാസി, സേനായ ചതുരങ്ഗിയാ;
കാരാപേത്വാ സമം മഗ്ഗം, അഗമാ യേന സോണകോ.

൭. “ഉയ്യാനഭൂമിം ഗന്ത്വാന, വിചരന്തോ ബ്രഹാവനേ;
ആസീനം സോണകം ദക്ഖി, ഡയ്ഹമാനേസു നിബ്ബുത”ന്തി.

തത്ഥ **ഉജുവംസാ**തി ഉജുക്ഖന്ധാ. **മഹാസാലാ**തി മഹാരുക്ഖാ. **മേഘസമാനാ**തി നീലമേഘസദിസാ. **രമ്മാ**തി രമണീയാ. **അഞ്ഞോഞ്ഞനിസ്സിതാ**തി സാഖാഹി സാഖം, മൂലേന മൂലം സംസിബ്ബിത്വാ ഠിതാ. **തേസ**ന്തി തേസം ഏവരൂപാനം തവ ഉയ്യാനവനേ സാലാനം ഹേട്ഠാ. **ഝായതീ**തി ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനസങ്ഖാതേഹി ഝാനേഹി ഝായതി. **അനുപാദനോ**തി കാമുപാദാനാദിവിരഹിതോ. **ഡയ്ഹമാനേസൂ**തി ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി ഡയ്ഹമാനേസു സത്തേസു. **നിബ്ബുതോ**തി തേ അഗ്ഗീ നിബ്ബാപേത്വാ സീതലേന ഹദയേന ഝായമാനോ തവ ഉയ്യാനേ മങ്ഗലസാലരുക്ഖമൂലേ സിലാപട്ടേ നിസിന്നോ ഏസ തേ സഹായോ കഞ്ചനപടിമാ വിയ സോഭമാനോ പടിമാനേതീതി. **തതോ ചാ**തി, ഭിക്ഖവേ, തതോ സോ അരിന്ദമോ രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാവ "സോണകപച്ചേകബുദ്ധം പസ്സിസ്സാമീ"തി ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പായാസി നിക്ഖമി. **വിചരന്തോ**തി ഉജുകമേവ അഗന്ത്വാ തസ്മിം മഹന്തേ വനസണ്ഡേ വിചരന്തോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ആസീനം അദ്ദക്ഖി.

സോ തം അവന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ അത്തനോ കിലേസാഭിരതത്താ തം "കപണോ"തി മഞ്ഞമാനോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൮. "കപണോ വതയം ഭിക്ഖു, മുണ്ഡോ സങ്ഘാടിപാരുതോ;
അമാതികോ അപിതികോ, രുക്ഖമൂലസ്മി ഝായതീ"തി.

തത്ഥ **ഝായതീ**തി നിമ്മാതികോ നിപ്പിതികോ കാരുഞ്ഞപ്പത്തോ ഝായതി.

൯. "ഇമം വാക്യം നിസാമേത്വാ, സോണകോ ഏതദബ്രവി;
ന രാജ കപണോ ഹോതി, ധമ്മം കായേന ഫസ്സയം.

൧൦. "യോ ച ധമ്മം നിരംകത്വാ, അധമ്മമനുവത്തതി;
സ രാജ കപണോ ഹോതി, പാപോ പാപപരായണോ"തി.

തത്ഥ **ഇമ**ന്തി തസ്സ കിലേസാഭിരതസ്സ പബ്ബജ്ജം അരോചേന്തസ്സ ഇമം പബ്ബജ്ജാഗരഹവചനം സുത്വാ. **ഏതദബ്രവീ**തി പബ്ബജ്ജായ ഗുണം പകാസേന്തോ ഏതം അബ്രവി. **ഫസ്സയ**ന്തി ഫസ്സയന്തോ യേന അരിയമഗ്ഗധമ്മോ നാമകായേന ഫസ്സിതോ, സോ കപണോ നാമ ന ഹോതീതി ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. **നിരംകത്വാ**തി അത്തഭാവതോ നീഹരിത്വാ. **പാപോ പാപപരായണോ**തി സയം പാപാനം കരണേന പാപോ, അഞ്ഞേസമ്പി കരോന്താനം പതിട്ഠാഭാവേന പാപപരായണോതി.

ഏവം സോ ബോധിസത്തം ഗരഹി. സോ അത്തനോ ഗരഹിതഭാവം അജാനന്തോ വിയ ഹുത്വാ നാമഗോത്തം കഥേത്വാ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൧. "അരിന്ദമോതി മേ നാമം, കാസിരാജാതി മം വിദൂ;
കച്ചി ഭോതോ സുഖസ്സേയ്യാ, ഇധ പത്തസ്സ സോണകാ"തി.

തത്ഥ **കച്ചീ**തി അമ്ഹാകം താവ ന കിഞ്ചി അഫാസുകം, ഭോതോ പന കച്ചി ഇധ പത്തസ്സ ഇമസ്മിം ഉയ്യാനേ വസതോ സുഖവിഹാരോതി പുച്ഛതി.

അഥ നം പച്ചേകബുദ്ധോ, "മഹാരാജ, ന കേവലം ഇധ, അഞ്ഞത്രാപി വസന്തസ്സ മേ അസുഖം നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ തസ്സ സമണഭദ്രഗാഥായോ നാമ

ആരഭി -

ഫവ.“സദാപി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
ന തേസം കോട്ഠേ ഓപേന്തി, ന കുമ്ഭിം ന കള്ളോപിയം;
പരനിട്ഠിതമേസാനാ, തേന യാപേന്തി സുബ്ബതാ.

ഫന.“ദുതിയമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
അനവജ്ജപിണ്ഡോ ഭോത്തബ്ബോ, ന ച കോചൂപരോധതി.

ഫർ.“തതിയമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
നിബ്ബുതോ പിണ്ഡോ ഭോത്തബ്ബോ, ന ച കോചൂപരോധതി.

ഫര.“ചതുത്ഥമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
മുത്തസ്സ രട്ഠേ ചരതോ, സങ്ഗോ യസ്സ ന വിജ്ജതി.

ഫന്റ.“പഞ്ചമമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
നഗരമ്ഹി ഡയ്ഹമാനമ്ഹി, നാസ്സ കിഞ്ചി അഡയ്ഹഥ.

ഫൌ.“ഛട്ഠമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
രട്ഠേ വിലുമ്പമാനമ്ഹി, നാസ്സ കിഞ്ചി അഹീരഥ.

ഫവ്വ.“സത്തമമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
ചോരേഹി രക്ഖിതം മഗ്ഗം, യേ ചഞ്ഞേ പരിപന്ഥികാ;
പത്തചീവരമാദായ, സോത്ഥിം ഗച്ഛതി സുബ്ബതോ.

ഫൻ.“അട്ഠമമ്പി ഭദ്രമധനസ്സ, അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
യം യം ദിസം പക്കമതി, അനപേക്ഖോവ ഗച്ഛതീ”തി.

തത്ഥ **അനാഗാരസ്സാ**തി, മഹാരാജ, ഘരാവാസം പഹായ അനാഗാരിയഭാവം പത്തസ്സ അധനസ്സ അകിഞ്ചനസ്സ ഭിക്ഖുനോ സബ്ബകാലം ഭദ്രമേവ. **ന തേസ**ന്തി, മഹാരാജ, തേസം അധനാനം ഭിക്ഖൂനം ന കോട്ഠാഗാരേ ധനധഞ്ഞാനി ഓപേന്തി, ന കുമ്ഭിയം, ന പച്ഛിയം, തേ പന സുബ്ബതാ **പരനിട്ഠിതം** പരേസം ഘരേ പക്കം ആഹാരം സങ്ഘാടിം പാരുപിത്വാ കപാലമാദായ ഘരപടിപാടിയാ **ഏസാനാ** പരിയേസന്താ തേന തതോ ലദ്ധേന പിണ്ഡേന തം ആഹാരം നവന്നം പാടികുല്യാനം വസേന പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ജീവിതവുത്തിം യാപേന്തി.

അനവജ്ജപിണ്ഡോ ഭോത്തബ്ബോതി വേജ്ജകമ്മാദികായ അനേസനായ വാ കുഹനാ ലപനാ നേമിത്തികതാ നിപ്പേസികതാ ലാഭേന ലാഭം നിജിഗീസനതാതി ഏവരൂപേന മിച്ഛാജീവേന വാ ഉപ്പാദിതാ ചത്താരോ പച്ചയാ, ധമ്മേന ഉപ്പാദിതാപി അപച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുത്താ സാവജ്ജപിണ്ഡോ നാമ. അനേസനം പന പഹായ മിച്ഛാജീവം വജ്ജേത്വാ ധമ്മേന സമേന ഉപ്പാദിതാ “പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ചീവരം പടിസേവാമീ”തി വുത്തനയേനേവ പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുത്താ അനവജ്ജപിണ്ഡോ നാമ. യേന ഏവരൂപോ അനവജ്ജപിണ്ഡോ ഭോത്തബ്ബോ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ, യഞ്ച ഏവരൂപം അനവജ്ജം പിണ്ഡം ഭുഞ്ജമാനാനം പച്ചയേ നിസ്സായ **കോചി** അപ്പമത്തകോപി കിലേസോ **ന ഉപരോധതി** ന പീളേതി, തസ്സ ദുതിയമ്പി ഭദ്രം അധനസ്സ അനാഗാരസ്സ ഭിക്ഖുനോ.

നിബ്ബുതോതി പുഥുജ്ജനഭിക്ഖുനോ ധമ്മേന ഉപ്പന്നപിണ്ഡോപി പച്ചവേക്ഖിത്വാ പരിഭുഞ്ജിയമാനോ നിബ്ബുതപിണ്ഡോ നാമ, ഏകന്തതോ പന ഖീണാസവസ്സ പിണ്ഡോവ നിബ്ബുതപിണ്ഡോ നാമ. കിംകാരണാ? സോ ഹി ഥേയ്യപരിഭോഗോ, ഇണപരിഭോഗോ , ദായജ്ജപരിഭോഗോ, സാമിപരിഭോഗോതി ഇമേസു ചതൂസു പരിഭോഗേസു സാമിപരിഭോഗവസേന തം ഭുഞ്ജതി, തണ്ഹാദാസബ്യം അതീതോ സാമീ ഹുത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ന തം തപ്പച്ചയാ കോചി അപ്പമത്തകോപി കിലേസോ ഉപരോധതി.

മുത്തസ്സ രട്ഠേ ചരതോതി ഉപട്ഠാകകുലാദീസു അലഗ്ഗമാനസസ്സ ഛിന്നവലാഹകസ്സ വിയ രാഹുമുഖാ പമുത്തസ്സ വിമലചന്ദമണ്ഡലസ്സ വിയ ച യസ്സ ഗാമനിഗമാദീസു ചരന്തസ്സ രാഗസങ്ഗാദീസു ഏകോപി സങ്ഗോ നത്ഥി. ഏകച്ചോ ഹി കുലേഹി സംസട്ഠോ വിഹരതി സഹസോകീ സഹനന്ദീ, ഏകച്ചോ മാതാപിതൂസുപി അലഗ്ഗമാനസോ വിചരതി കോരുനഗരഗാമവാസീ ദഹരോ വിയ, ഏവരൂപസ്സ പുഥുജ്ജനസ്സപി ഭദ്രമേവ .

നാസ്സ കിഞ്ചീതി യോ ഹി ബഹുപരിക്ഖാരോ ഹോതി, സോ ''മാ മേ ചോരാ പരിക്ഖാരേ ഹരിംസൂ''തി അതിരേകാനി ച ചീവരാദീനി അഞ്ഞോനഗരേ ഉപട്ഠാകകുലേ നിക്ഖിപതി, അഥ നഗരമ്ഹി ഡയ്ഹമാനേ ''അസുകകുലേ നാമ അഗ്ഗി ഉട്ഠിതോ''തി സുത്വാ സോചതി കിലമതി, ഏവരൂപസ്സ ഭദ്രം നാമ നത്ഥി. യോ പന, മഹാരാജ, സകുണവത്തം പൂരേതി, കായപടിബദ്ധപരിക്ഖാരോവ ഹോതി, തസ്സ താദിസസ്സ ന കിഞ്ചി അഡയ്ഹഥ, തേനസ്സ പഞ്ചമമ്പി ഭദ്രമേവ.

വിലുമ്പമാനമ്ഹീതി വിലുപ്പമാനമ്ഹി, അയമേവ വാ പാഠോ. **അഹീരഥാതി** യഥാ പബ്ബതഗഹനാദീഹി നിക്ഖമിത്വാ രട്ഠം വിലുമ്പമാനേസു ചോരേസു ബഹുപരിക്ഖാരസ്സ അഞ്ഞോഗാമേ ഠപിതം വിലുമ്പതി ഹരതി, തഥാ യസ്സ അധനസ്സ കായപടിബദ്ധപരിക്ഖാരസ്സ ന കിഞ്ചി അഹീരഥ തസ്സ ഛട്ഠമ്പി ഭദ്രമേവ.

യേ ചഞ്ഞേ പരിപന്ഥികാതി യേ ച അഞ്ഞേപി തേസു തേസു ഠാനേസു സുങ്കഗഹണത്ഥായ ഠപിതാ പരിപന്ഥികാ, തേഹി ച രക്ഖിതം. **പത്തചീവരന്തി** ചോരാനം അനുപകാരം സുങ്കികാനം അസുങ്കാരഹം മത്തികാപത്തഞ്ചേവ കതദള്ഹീകമ്മപരിഭണ്ഡം പംസുകൂലചീവരഞ്ച അപ്പഗ്ഘാനി കായബന്ധനപരിസ്സാവനസൂചിവാസിപത്തത്ഥവികാനി ചാതി സബ്ബേപി അട്ഠ പരിക്ഖാരേ കായപടിബദ്ധേ കത്വാ മഗ്ഗപ്പടിപന്നോ കേനചി അവിഹേഠിയമാനോ സോത്ഥിം ഗച്ഛതി. **സുബ്ബതോതി** ലോഭനീയാനി ഹി ചീവരാദീനി ദിസ്വാ ചോരാ ഹരന്തി, സുങ്കികാപി ''കിം നു ഖോ ഏത്ഥസ്സ ഹത്ഥേ''തി പത്തത്ഥവികാദീനി സോധേന്തി, സുബ്ബതോ പന സല്ലഹുകവുത്തി തേസം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ സോത്ഥിം ഗച്ഛതി, തേനസ്സ സത്തമമ്പി ഭദ്രമേവ.

അനപേക്ഖോവ ഗച്ഛതീതി കായപടിബദ്ധതോ അതിരേകസ്സ വിഹാരേ പടിസാമിതസ്സ കസ്സചി പരിക്ഖാരസ്സ അഭാവാ വസനട്ഠാനം നിവത്തിത്വാപി ന ഓലോകേതി. യം യം ദിസം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, തം തം ഗച്ഛന്തോ അനപേക്ഖോവ ഗച്ഛതി അനുരാധപുരാ നിക്ഖമിത്വാ ഥൂപാരാമേ പബ്ബജിതാനം ദ്വിന്നം കുലപുത്താനം വുഡ്ഢതരോ വിയ.

ഇതി സോണകപച്ചേകബുദ്ധോ അട്ഠ സമണഭദ്രകാനി കഥേസി. തതോ ഉത്തരിം പന സതമ്പി സഹസ്സമ്പി അപരിമാണാനി സമണഭദ്രകാനി ഏസ കഥേതും സമത്ഥോയേവ. രാജാ പന കാമാഭിരതത്താ തസ്സ കഥം പച്ഛിന്ദിത്വാ ''മയ്ഹം സമണഭദ്രകേഹി അത്ഥോ നത്ഥീ''തി അത്തനോ കാമാധിമുത്തതം പകാസേന്തോ ആഹ -

൨൦.''ബഹൂനി സമണഭദ്രാനി, യേ ത്വം ഭിക്ഖു പസംസസി;
അഹഞ്ച ഗിദ്ധോ കാമേസു, കഥം കാഹാമി സോണക.

൨൧.''പിയാ മേ മാനുസാ കാമാ, അഥോ ദിബ്യാപി മേ പിയാ;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, ഉഭോ ലോകേ ലഭാമസേ''തി.

തത്ഥ **വണ്ണേനാ**തി കാരണേന.

അഥ നം പച്ചേകബുദ്ധോ ആഹ -

൨൨.''കാമേ ഗിദ്ധാ കാമരതാ, കാമേസു അധിമുച്ഛിതാ;
നരാ പാപാനി കത്വാന, ഉപപജ്ജന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൨൩.''യേ ച കാമേ പഹന്ത്വാന, നിക്ഖന്താ അകുതോഭയാ;
ഏകോദിഭാവാധിഗതാ, ന തേ ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൨൪.''ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, തം സുണോഹി അരിന്ദമ;
ഉപമായ മിധേകച്ചേ, അത്ഥം ജാനന്തി പണ്ഡിതാ.

൨൫.''ഗങ്ഗായ കുണപം ദിസ്വാ, വുയ്ഹമാനം മഹണ്ണവേ;
വായസോ സമചിന്തേസി, അപ്പപഞ്ഞോ അചേതസോ.

൨൬.''യാനഞ്ച വതിദം ലദ്ധം, ഭക്ഖോ ചായം അനപ്പകോ;
തത്ഥ രത്തിം തത്ഥ ദിവാ, തത്ഥേവ നിരതോ മനോ.

൨൭.''ഖാദം നാഗസ്സ മംസാനി, പിവം ഭാഗീരഥോദകം;
സമ്പസ്സം വനചേത്യാനി, ന പലേത്ഥ വിഹങ്ഗമോ.

൨൮.''തഞ്ച ഓതരണീ ഗങ്ഗാ, പമത്തം കുണപേ രതം;
സമുദ്ദം അജ്ഝഗാഹാസി, അഗതീ യത്ഥ പക്ഖിനം.

൨൯.''സോ ച ഭക്ഖപരിക്ഖീണോ, ഉദപത്വാ വിഹങ്ഗമോ;
ന പച്ഛതോ ന പുരതോ, നുത്തരം നോപി ദക്ഖിണം.

൩൦.''ദീപം സോ നജ്ഝഗാഗഞ്ഛി, അഗതീ യത്ഥ പക്ഖിനം;
സോ ച തത്ഥേവ പാപത്ഥ, യഥാ ദുബ്ബലകോ തഥാ.

൩൧.''തഞ്ച സാമുദ്ദികാ മച്ഛാ, കുമ്ഭീലാ മകരാ സുസൂ;
പസയ്ഹകാരാ ഖാദിംസു, ഫന്ദമാനം വിപക്ഖകം.

൩൨.''ഏവമേവ തുവം രാജ, യേ ചഞ്ഞേ കാമഭോഗിനോ;
ഗിദ്ധാ ചേ ന വമിസ്സന്തി, കാകപഞ്ഞാവ തേ വിദൂ.

൩൩.''ഏസാ തേ ഉപമാ രാജ, അത്ഥസന്ദസ്സനീ കതാ;
ത്വഞ്ച പഞ്ഞായസേ തേന, യദി കാഹസി വാ ന വാ''തി.

തത്ഥ **പാപാനീ**തി, മഹാരാജ, ത്വം കാമഗിദ്ധോ, നരാ ച കാമേ നിസ്സായ കായദുച്ചരിതാദീനി പാപാനി കത്വാ യത്ഥ സുപിനന്തേപി ദിബ്ബാ ച മാനുസികാ ച കാമാ ന ലബ്ഭന്തി, തം ദുഗ്ഗതിം ഉപപജ്ജന്തീതി അത്ഥോ. **പഹന്ത്വാനാ**തി ഖേളപിണ്ഡം വിയ പഹായ. **അകുതോഭയാ**തി രാഗാദീസു കുതോചി അനാഗതഭയാ. **ഏകോദിഭാവാധിഗതാ**തി ഏകോദിഭാവം ഏകവിഹാരികതം അധിഗതാ. **ന തേ**തി തേ ഏവരൂപാ പബ്ബജിതാ ദുഗ്ഗതിം ന ഗച്ഛന്തി.

ഉപമം തേതി, മഹാരാജ, ദിബ്ബമാനുസകേ കാമേ പത്ഥേന്തസ്സ ഹത്ഥികുണപേ പടിബദ്ധകാകസദിസസ്സ തവ ഏകം ഉപമം കരിസ്സാമി, തം സുണോഹീതി അത്ഥോ. **കുണപ**ന്തി ഹത്ഥികളേവരം. **മഹണ്ണവേ**തി ഗമ്ഭീരപുഥുലേ ഉദകേ . ഏകോ കിര മഹാവാരണോ ഗങ്ഗാതീരേ ചരന്തോ ഗങ്ഗായം പതിത്വാ ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ മതോ ഗങ്ഗായ വുയ്ഹി, തം സന്ധായേതം വുത്തം. **വായസോ**തി ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ ഏകോ കാകോ. **യാനഞ്ച വതിദ**ന്തി സോ ഏവം ചിന്തേത്വാ തത്ഥ നിലീയിത്വാ "ഇദം മയാ ഹത്ഥിയാനം ലദ്ധം, ഏത്ഥ നിലീനോ സുഖം ചരിസ്സാമി, അയമേവ ച മേ അനപ്പകോ ഭക്ഖോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനി മയാ അഞ്ഞത്ഥ ഗന്തും ന വട്ടതീ"തി സന്നിട്ഠാനമകാസി. **തത്ഥ രത്തി**ന്തി തത്ഥ രത്തിഞ്ച ദിവാ ച തത്ഥേവ മനോ അഭിരതോ അഹോസി. **ന പലേത്ഥാ**തി ന ഉപ്പതിത്വാ പക്കാമി.

ഓതരണീതി സമുദ്ദാഭിമുഖീ ഓതരമാനാ. "ഓഹാരിണീ"തിപി പാഠോ, സാ സമുദ്ദാഭിമുഖീ അവഹാരിണീതി അത്ഥോ. **അഗതീ യത്ഥാ**തി സമുദ്ദമജ്ഝം സന്ധായാഹ. **ഭക്ഖപരിക്ഖീണോ**തി പരിക്ഖീണഭക്ഖോ. **ഉദപത്വാ**തി ഖീണേ ചമ്മേ ച മംസേ ച അട്ഠിസങ്ഘാതോ ഊമിവേഗേന ഭിന്നോ ഉദകേ നിമുജ്ജി. അഥ സോ കാകോ ഉദകേ പതിട്ഠാതും അസക്കോന്തോ ഉപ്പതി, ഏവം ഉപ്പതിത്വാതി അത്ഥോ. **അഗതീ യത്ഥ പക്ഖിന**ന്തി യസ്മിം സമുദ്ദമജ്ഝേ പക്ഖീനം അഗതി, തത്ഥ സോ ഏവം ഉപ്പതിതോ പച്ഛിമം ദിസം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പതിട്ഠം അലഭിത്വാ പുരത്ഥിമം, തതോ ഉത്തരം, തതോ ദക്ഖിണന്തി ചതസ്സോപി ദിസാ ഗന്ത്വാ അഞ്ഞേനോ പതിട്ഠാനം ന അജ്ഝഗാ നാഗഞ്ഛീതി അത്ഥോ. അഥ വാ വായസോ ഏവം ഉപ്പതിത്വാ പച്ഛിമാദീസു ഏകേകം ദിസം ആഗഞ്ഛി, ദീപം പന നജ്ഝാഗമാതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **പാപത്ഥാ**തി പപതിതോ. **യഥാ ദുബ്ബലകോ**തി യഥാ ദുബ്ബലകോ പതേയ്യ, തഥേവ പതിതോ. **സുസൂ**തി സുസുനാമകാ ചണ്ഡമച്ഛാ. **പസയ്ഹകാരാ**തി അനിച്ഛമാനകംയേവ ബലക്കാരേന. **വിപക്ഖക**ന്തി വിദ്ധസ്തപക്ഖകം.

ഗിദ്ധാ ചേ ന വമിസ്സന്തീതി യദി ഗിദ്ധാ ഹുത്വാ കാമേ ന വമിസ്സന്തി, ന ഛഡ്ഡേസ്സന്തി. **കാകപഞ്ഞാവ തേ**തി കാകസ്സ സമാനപഞ്ഞാ ഇതി തേ ബുദ്ധാദയോ പണ്ഡിതാ **വിദൂ** വിദന്തി, ജാനന്തീതി അത്ഥോ. **അത്ഥസന്ദസ്സനീ**തി അത്ഥപ്പകാസികാ. **ത്വഞ്ച പഞ്ഞായസേ**തി ത്വഞ്ച പഞ്ഞായിസ്സസി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, മയാ ഹിതകാമേന തവ ഓവാദോ ദിന്നോ, തം പന ത്വം യദി കാഹസി, ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിസ്സസി, യദി ന കാഹസി, കാമപങ്കേ നിമുഗ്ഗോ ജീവിതപരിയോസാനേ നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സസീതി ഏവം ത്വമേവ തേന കാരണേന വാ അകാരണേന വാ സഗ്ഗേ വാ നിരയേ വാ പഞ്ഞായിസ്സസി. അഹം പന സബ്ബഭവേഹി മുത്തോ അപ്പടിസന്ധികോതി.

ഇമം പന ഓവാദം ദേന്തേന പച്ചേകബുദ്ധേന നദീ ദസ്സിതാ, തായ വുയ്ഹമാനം ഹത്ഥികുണപം ദസ്സിതം, കുണപഖാദകോ കാകോ ദസ്സിതോ, തസ്സ

കുണപം ഖാദിത്വാ പാനീയപിവനകാലോ ദസ്സിതോ, രമണീയവനസണ്ഡദസ്സനകാലോ ദസ്സിതോ, കുണപസ്സ നദിയാ വുയ്ഹമാനസ്സ സമുദ്ദപവേസോ ദസ്സിതോ, സമുദ്ദമജ്ഝേ കാകസ്സ ഹത്ഥികുണപേ പതിട്ഠം അലഭിത്വാ വിനാസം പത്തകാലോ ദസ്സിതോ. തത്ഥ നദീ വിയ അനമതഗ്ഗോ സംസാരോ ദട്ഠബ്ബോ, നദിയാ വുയ്ഹമാനം ഹത്ഥികുണപം വിയ സംസാരേ പഞ്ച കാമഗുണാ, കാകോ വിയ ബാലപുഥുജ്ജനോ, കാകസ്സ കുണപം ഖാദിത്വാ പാനീയപിവനകാലോ വിയ പുഥുജ്ജനസ്സ കാമഗുണേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സോമനസ്സികകാലോ, കാകസ്സ കുണപേ ലഗ്ഗസ്സേവ രമണീയവനസണ്ഡദസ്സനം വിയ പുഥുജ്ജനസ്സ കാമഗുണേസു ലഗ്ഗസ്സേവ സവനവസേന അട്ഠതിംസാരമ്മണദസ്സനം, കുണപേ സമുദ്ദം പവിട്ഠേ കാകസ്സ പതിട്ഠം ലഭിതും അസക്കോന്തസ്സ വിനാസം പത്തകാലോ വിയ ബാലപുഥുജ്ജനസ്സ കാമഗുണഗിദ്ധസ്സ പാപപരായണസ്സ കുസലധമ്മേ പതിട്ഠം ലഭിതും അസക്കോന്തസ്സ മഹാനിരയേ മഹാവിനാസപത്തി ദട്ഠബ്ബാതി.

ഏവമസ്സ സോ ഇമായ ഉപമായ ഓവാദം ദത്വാ ഇദാനി തമേവ ഓവാദം ഥിരം കത്വാ പതിട്ഠപേതും ഗാഥമാഹ -

൩൪.“ഏകവാചമ്പി ദ്വിവാചം, ഭണേയ്യ അനുകമ്പകോ;
തതുത്തരിം ന ഭാസേയ്യ, ദാസോവയ്യസ്സ സന്തികേ”തി.

തത്ഥ **ന ഭാസേയ്യാ**തി വചനം അഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ഹി തതോ ഉത്തരിം ഭാസമാനോ സാമികസ്സ സന്തികേ ദാസോ വിയ ഹോതി. ദാസോ ഹി സാമികേ കഥം ഗണ്ഹന്തേപി അഗ്ഗണ്ഹന്തേപി കഥേതിയേവ. തേന വുത്തം **“തതുത്തരിം ന ഭാസേയ്യാ”**തി.

൩൫.“ഇദം വത്വാന പക്കാമി, സോണകോ അമിതബുദ്ധിമാ;
വേഹാസേ അന്തലിക്ഖസ്മിം, അനുസാസിത്വാന ഖത്തിയ”ന്തി. -

അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **ഇദം വത്വാനാ**തി, ഭിക്ഖവേ, സോ പച്ചേകബുദ്ധോ അമിതായ ലോകുത്തരബുദ്ധിയാ അമിതബുദ്ധിമാ ഇദം വത്വാ ഇദ്ധിയാ ഉപ്പതിത്വാ “സചേ പബ്ബജിസ്സസി, തവേവ, നോ ചേ പബ്ബജിസ്സസി, തവേവ, ദിന്നോ തേ മയാ ഓവാദോ, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ”തി ഏവം അനുസാസിത്വാന ഖത്തിയം പക്കാമി.

ബോധിസത്തോപി തം ആകാസേന ഗച്ഛന്തം യാവ ദസ്സനപഥാ ഓലോകേന്തോ ഠത്വാ തസ്മിം ചക്ഖുപഥേ അതിക്കന്തേ സംവേഗം പടിലഭിത്വാ ചിന്തേസി - “അയം ബ്രാഹ്മണോ ഹീനജച്ചോ സമാനോ അസമ്ഭിന്നേ ഖത്തിയവംസേ ജാതസ്സ മമ മത്ഥകേ അത്തനോ പാദരജം ഓകിരന്തോ ആകാസം ഉപ്പതിത്വാ ഗതോ, മയാപി അജ്ജേവ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ”തി. സോ രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൬.“കോ നുമേ രാജകത്താരോ, സുദ്ദാ വേയ്യത്തമാഗതാ;
രജ്ജം നിയ്യാദയിസ്സാമി, നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ.

൩൭.“അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗ”ന്തി.

തത്ഥ **കോ നുമേ**തി കുഹിം നു ഇമേ. **രാജകത്താരോ**തി യേ രാജാരഹം അഭിസിഞ്ചിത്വാ രാജാനം കരോന്തി. **സുദ്ദാ വേയ്യത്തമാഗതാ**തി സുദ്ദാ ച യേ ച അഞ്ഞേ ബ്യത്തഭാവം ആഗതാ മുഖമങ്ഗലികാ. **രജ്ജേന മത്ഥികോ**തി രജ്ജേന അത്ഥികോ. **കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ**തി മരണം അജ്ജ വാ സുവേ വാതി ഇദം കോ ജാനിതും സമത്ഥോ.

ഏവം രജ്ജം നിയ്യാദേന്തസ്സ സുത്വാ അമച്ചാ ആഹംസു -

൩൮.“അത്ഥി തേ ദഹരോ പുത്തോ, ദീഘാവു രട്ഠവഡ്ഢനോ;
തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചസ്സു, സോ നോ രാജാ ഭവിസ്സതീ”തി.

തതോ പരം രഞ്ഞാ വുത്തഗാഥമാദിം കത്വാ ഉദാനസമ്ബന്ധഗാഥാ പാളിനയേനേവ വേദിതബ്ബാ -

൩൯.“ഖിപ്പം കുമാരമാനേഥ, ദീഘാവും രട്ഠവഡ്ഢനം;
തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിസ്സം, സോ വോ രാജാ ഭവിസ്സതി.

൪൦. “തതോ കുമാരമാനേസും, ദീഘാവും രട്ഠവഡ്ഢനം;
തം ദിസ്വാ ആലപീ രാജാ, ഏകപുത്തം മനോരമം.

൪൧.“സട്ഠി ഗാമസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
തേ പുത്ത പടിപജ്ജസു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൪൨.“അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോ വ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൪൩.“സട്ഠി നാഗസഹസ്സാനി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
സുവണ്ണകച്ഛാ മാതങ്ഗാ, ഹേമകപ്പനവാസസാ.

൪൪.“ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഭി, തോമരങ്കുസപാണിഭി;
തേ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൪൫.“അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൪൬.“സട്ഠി അസ്സസഹസ്സാനി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
ആജാനീയാവ ജാതിയാ, സിന്ധവാ സീഘവാഹിനോ.

൪൭.“ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഭി, ഇല്ലിയാചാപധാരിഭി;
തേ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൪൮.“അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൪൯.“സട്ഠി രഥസഹസ്സാനി, സന്നദ്ധാ ഉസ്സിതദ്ധജാ;
ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ.

൫൦. “ആരൂള്ഹാ ഗാമണീയേഭി, ചാപഹത്ഥേഹി വമ്മിഭി;
തേ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൫൧.“അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;

മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൫൨. “സട്ഠി ധേനുസഹസ്സാനി, രോഹഞ്ഞാ പുങ്ഗവൂസഭാ;
താ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൫൩. “അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൫൪. “സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനി, സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ;
വിചിത്രവത്ഥാഭരണാ, ആമുത്തമണികുണ്ഡലാ;
താ പുത്ത പടിപജ്ജസ്സു, രജ്ജം നിയ്യാദയാമി തേ.

൫൫. “അജ്ജേവ പബ്ബജിസ്സാമി, കോ ജഞ്ഞാ മരണം സുവേ;
മാഹം കാകോവ ദുമ്മേധോ, കാമാനം വസമന്വഗം.

൫൬. “ദഹരസ്സേവ മേ താത, മാതാ മതാതി മേ സുതം;
തയാ വിനാ അഹം താത, ജീവിതുമ്പി ന ഉസ്സഹേ.

൫൭. “യഥാ ആരഞ്ഞകം നാഗം, പോതോ അന്വേതി പച്ഛതോ;
ജേസ്സന്തം ഗിരിദുഗ്ഗേസു, സമേസു വിസമേസു ച.

൫൮. “ഏവം തം അനുഗച്ഛാമി, പത്തമാദായ പച്ഛതോ;
സുഭരോ തേ ഭവിസ്സാമി, ന തേ ഹേസ്സാമി ദുബ്ഭരോ.

൫൯. “യഥാ സാമുദ്ദികം നാവം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
വോഹാരോ തത്ഥ ഗണ്ഹേയ്യ, വാണിജാ ബ്യസനീ സിയാ.

൬൦. “ഏവമേവായം പുത്തകലി, അന്തരായകരോ മമ;
ഇമം കുമാരം പാപേഥ, പാസാദം രതിവഡ്ഢനം.

൬൧. “തത്ഥ കമ്ബുസഹത്ഥായോ, യഥാ സക്കംവ അച്ഛരാ;
താ നം തത്ഥ രമേസ്സന്തി, താഹി ചേസോ രമിസ്സതി.

൬൨. “തതോ കുമാരം പാപേസും, പാസാദം രതിവഡ്ഢനം;
തം ദിസ്വാ അവചും കഞ്ഞാ, ദീഘാവും രട്ഠവഡ്ഢനം.

൬൩. “ദേവതാനുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയം.

൬൪. “നമ്ഹി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കാസിരഞ്ഞോ അഹം പുത്തോ, ദീഘാവു രട്ഠവഡ്ഢനോ;
മമം ഭരഥ ഭദ്ദം വോ, അഹം ഭത്താ ഭവാമി വോ.

൬൫. “തം തത്ഥ അവചും കഞ്ഞാ, ദീഘാവും രട്ഠവഡ്ഢനം;
കുഹിം രാജാ അനുപ്പത്തോ, ഇതോ രാജാ കുഹിം ഗതോ.

൬൬. “പങ്കം രാജാ അതിക്കന്തോ, ഥലേ രാജാ പതിട്ഠിതോ;
അകണ്ടകം അഗഹനം, പടിപന്നോ മഹാപഥം.

൬൭. “അഹഞ്ച പടിപന്നോസ്മി, മഗ്ഗം ദുഗ്ഗതിഗാമിനം;
സകണ്ടകം സഗഹനം, യേന ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതിം.

നുവ്വതസ്സ തേ സ്വാഗതം രാജ, സീഹസ്സേവ ഗിരിബ്ബജം;
അനുസാസ മഹാരാജ, ത്വം നോ സബ്ബാസമിസ്സരോ"തി.

തത്ഥ **ഖിപ്പന്തി** തേന ഹി നം സീഘം ആനേഥ. **ആലപീ**തി "സട്ഠി ഗാമസഹസ്സാനീ"തിആദീനി വദന്തോ ആലപി. **സബ്ബാലങ്കാരഭൂസിതാ**തി തേ നാഗാ സബ്ബേഹി സീസൂപഗാദീഹി അലങ്കാരേഹി ഭൂസിതാ. **ഹേമകപ്പനവാസസാ**തി സുവണ്ണഖചിതേന കപ്പനേന പടിച്ഛന്നസരീരാ. **ഗാമണീയേഭീ**തി ഹത്ഥാചരിയേഹി. **ആജാനീയാവാ**തി കാരണാകാരണവിജാനനകാ വ. **ജാതിയാ**തി സിന്ധവജാതിയാ സിന്ധുരട്ഠേ സിന്ധുനദീതീരേ ജാതാ. **ഗാമണീയേഭീ**തി അസ്സാചരിയേഹി. **ഇല്ലിയാ ചാപധാരിഭീ**തി ഇല്ലിയാവുധഞ്ച ചാപാവുധഞ്ച ധാരേന്തേഹി. **ദീപാ അഥോപി വേയ്യഗ്ഘാ**തി ദീപിചമ്മബ്യഗ്ഘചമ്മപരിവാരാ. **ഗാമണീയേഭീ**തി രഥികേഹി. **വമ്മിഭീ**തി സന്നദ്ധവമ്മേഹി. **രോഹഞ്ഞാ**തി രത്തവണ്ണാ. **പുങ്ഗവൂസഭാ**തി ഉസഭസങ്ഖാതേന ജേട്ഠകപുങ്ഗവേന സമന്നാഗതാ.

ദഹരസ്സേവ മേ, താതാതി അഥ നം കുമാരോ, താത, മമ ദഹരസ്സേവ സതോ മാതാ മതാ ഇതി മയാ സുതം, സോഹം തയാ വിനാ ജീവിതും ന സക്ഖിസ്സാമീതി ആഹ. **പോതോ**തി തരുണപോതകോ. **ജേസ്സന്ത**ന്തി വിചരന്തം. **സാമുദ്ദിക**ന്തി സമുദ്ദേ വിചരന്തം. **ധനേസിന**ന്തി ധനം പരിയേസന്താനം. **വോഹാരോ**തി വിചിത്രവോഹാരോ ഹേട്ഠാകഡ്ഢനകോ വാളമച്ഛോ വാ ഉദകരക്ഖസോ വാ ആവട്ടോ വാ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം സമുദ്ദേ. **വാണിജാ ബ്യസനീ സിയാ**തി അഥ തേ വാണിജാ ബ്യസനപ്പത്താ ഭവേയ്യും. "സിയ്യുന്തി"പി പാഠോ . **പുത്തകലീ**തി പുത്തലാമകോ പുത്തകാളകണ്ണീ. കുമാരോ പുന കിഞ്ചി വത്തും ന വിസഹി. അഥ രാജാ അമച്ചേ ആണാപേന്തോ **"ഇമ"**ന്തിആദിമാഹ. **തത്ഥ കമ്ബുസഹത്ഥായോ**തി കമ്ബുസം വുച്ചതി സുവണ്ണം, സുവണ്ണാഭരണഭൂസിതഹത്ഥായോതി അത്ഥോ. **യഥാ**തി യഥാ ഇച്ഛന്തി, തഥാ കരോന്തി.

ഏവം വത്വാ മഹാസത്തോ തഥേവ തം അഭിസിഞ്ചാപേത്വാ നഗരം പാഹേസി. സയം പന ഏകകോവ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ യാപേസി. മഹാജനോപി കുമാരം ബാരാണസിം പവേസേസി. സോ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ **"തതോ"**തിആദിമാഹ. **തം ദിസ്വാ അവചും കഞ്ഞാ**തി തം മഹന്തേന പരിവാരേന സിരിസോഭഗ്ഗേന ആഗതം ദിസ്വാ "അസുകോ നാമേസോ"തി അജാനന്തിയോവ താ നാടകിത്ഥിയോ ഗന്ത്വാ അവോചും. **മമം ഭരഥാ**തി മമം ഇച്ഛഥ. **പങ്ക**ന്തി രാഗാദികിലേസപങ്കം. **ഥലേ**തി പബ്ബജ്ജായ. **അകണ്ടക**ന്തി രാഗകണ്ടകാദിവിരഹിതം. തേഹേവ ഗഹനേഹി **അഗഹനം. മഹാപഥ**ന്തി സഗ്ഗമോക്ഖഗാമിനം മഹാമഗ്ഗം പടിപന്നോ. **യേനാ**തി യേന മിച്ഛാമഗ്ഗേന ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛന്തി, തം അഹം പടിപന്നോതി വദതി. തതോ താ ചിന്തേസും - "രാജാ താവ അമ്ഹേ പഹായ പബ്ബജിതോ, അയമ്പി കാമേസു വിരത്തചിത്തരൂപോ, സചേ നം നാഭിരമേസ്സാമ, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജേയ്യ, അഭിരമനാകാരമസ്സ കരിസ്സാമാ"തി. അഥ നം അഭിനന്ദന്തിയോ ഓസാനഗാഥമാഹംസു. തത്ഥ **ഗിരിബ്ബജ**ന്തി സീഹപോതകാനം വസനട്ഠാനം കഞ്ചനഗുഹം കേസരസീഹസ്സ ആഗതം വിയ തസ്സ തവ ആഗതം സുആഗതം. **ത്വം നോ**തി ത്വം സബ്ബാസമ്പി അമ്ഹാകം ഇസ്സരോ, സാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സബ്ബാ തൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹിംസു, നാനപ്പകാരാനി നച്ചഗീതാനി പവത്തിംസു . യസോ മഹാ അഹോസി, സോ യസമദമത്തോ പിതരം ന സരി, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ. ബോധിസത്തോപി ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖന്തോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പച്ചേകബുദ്ധോ പരിനിബ്ബായി, പുത്തോ രാഹുലകുമാരോ അഹോസി , സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, അരിന്ദമരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സോണകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൩൦] ൨. സംകിച്ചജാതകവണ്ണനാ

ദിസ്വാ നിസിന്നം രാജാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജീവകമ്ബവനേ വിഹരന്തോ അജാതസത്തുസ്സ പിതുഘാതകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി ദേവദത്തം നിസ്സായ തസ്സ വചനേന പിതരം ഘാതാപേത്വാ ദേവദത്തസ്സ സങ്ഘഭേദാവസാനേ ഭിന്നപരിസസ്സ രോഗേ ഉപ്പന്നേ "തഥാഗതം ഖമാപേസ്സാമീ"തി മഞ്ചസിവികായ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തസ്സ ജേതവനദ്വാരേ പഥവിം പവിട്ഠഭാവം സുത്വാ "ദേവദത്തോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പടിപക്ഖോ ഹുത്വാ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിപരായണോ ജാതോ, മയാപി തം നിസ്സായ പിതാ ധമ്മികോ ധമ്മരാജാ ഘാതിതോ, അഹമ്പി നു ഖോ പഥവിം പവിസിസ്സാമീ"തി ഭീതോ രജ്ജസിരിയാ ചിത്തസ്സാദം ന ലഭി, "ഥോകം നിദ്ദായിസ്സാമീ"തി നിദ്ദം ഉപഗതമത്തോവ നവയോജനബഹലായം അയമഹാപഥവിയം പാതേത്വാ അയസൂലേഹി കോട്ടിയമാനോ വിയ സുനഖേഹി ലുഞ്ജിത്വാ ഖജ്ജമാനോ വിയ ഭേരവരവേന വിരവന്തോ ഉട്ഠാതി.

അഥേകദിവസം കോമുദിയാ ചാതുമാസിനിയാ അമച്ചഗണപരിവുതോ അത്തനോ യസം ഓലോകേത്വാ "മമ പിതു യസോ ഇതോ മഹന്തതരോ, തഥാരൂപം നാമ അഹം ധമ്മരാജാനം ദേവദത്തം നിസ്സായ ഘാതേസി"ന്തി ചിന്തേസി. തസ്സേവം ചിന്തേന്തസ്സേവ കായേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി, സകലസരീരം സേദതിന്തം അഹോസി. തതോ "കോ നു ഖോ മേ ഇമം ഭയം വിനോദേതും സക്ഖിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ഠപേത്വാ ദസബലം അഞ്ഞോ നത്ഥീ"തി ഞത്വാ "അഹം തഥാഗതസ്സ മഹാപരാധോ, കോ നു ഖോ മം നേത്വാ ദസ്സേസ്സതീ"തി ചിന്തേന്തോ "ന അഞ്ഞോ കോചി അഞ്ഞത്ര ജീവകാ"തി സല്ലക്ഖേത്വാ തസ്സ ഗഹേത്വാ ഗമനൂപായം കരോന്തോ "രമണീയാ വത, ഭോ, ദോസിനാ രത്തീ"തി ഉദാനം ഉദാനേത്വാ "കം നു ഖ്വജ്ജ സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ പയിരുപാസേയ്യാമീ"തി വത്വാ പൂരണസാവകാദീഹി പൂരണാദീനം ഗുണേ കഥിതേ തേസം വചനം അനാദിയിത്വാ ജീവകം പടിപുച്ഛിത്വാ തേന തഥാഗതസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ "തം ദേവോ ഭഗവന്തം പയിരുപാസതൂ"തി വുത്തോ ഹത്ഥിയാനാനി കപ്പാപേത്വാ ജീവകമ്ബവനം ഗന്ത്വാ തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ തഥാഗതേന കതപടിസന്ഥാരോ സന്ദിട്ഠികം സാമഞ്ഞഫലം പുച്ഛിത്വാ തഥാഗതസ്സ മധുരം **സാമഞ്ഞഫലധമ്മദേസനം** (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൫൦ ആദയോ) സുത്വാ സുത്തപരിയോസാനേ ഉപാസകത്തം പടിവേദിത്വാ തഥാഗതം ഖമാപേത്വാ പക്കാമി. സോ തതോ പട്ഠായ ദാനം ദേന്തോ സീലം രക്ഖന്തോ തഥാഗതേന

സദ്ധിം സംസഗ്ഗം കത്വാ മധുരധമ്മകഥം സുണന്തോ കല്യാണമിത്തസംസഗ്ഗേന പഹീനഭയോ വിഗതലോമഹംസോ ഹുത്വാ ചിത്തസ്സാദം പടിലഭിത്വാ സുഖേന ചത്താരോ ഇരിയാപഥേ കപ്പേസി.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അജാതസത്തു പിതുഘാതകമ്മം കത്വാ ഭയപ്പത്തോ അഹോസി, രജ്ജസിരിം നിസ്സായ ചിത്തസ്സാദം അലഭന്തോ സബ്ബഇരിയാപഥേസു ദുക്ഖം അനുഭോതി, സോ ദാനി തഥാഗതം ആഗമ്മ കല്യാണമിത്തസംസഗ്ഗേന വിഗതഭയോ ഇസ്സരിയസുഖം അനുഭോതീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ പിതുഘാതകമ്മം കത്വാ മം നിസ്സായ സുഖം സയീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ രജ്ജം കാരേന്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരം നാമ പുത്തം പടിലഭി. തദാ ബോധിസത്തോ പുരോഹിതസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ജാതസ്സേവസ്സ "സംകിച്ചകുമാരോ"തി നാമം കരിംസു. തേ ഉഭോപി രാജനിവേസനേ ഏകതോവ വഡ്ഢിംസു. അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹായകാ ഹുത്വാ വയപ്പത്താ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗമിംസു. അഥ രാജാ പുത്തസ്സ ഉപരജ്ജം അദാസി. ബോധിസത്തോപി ഉപരാജസ്സേവ സന്തികേ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഉപരാജാ പിതു ഉയ്യാനകീളം ഗച്ഛന്തസ്സ മഹന്തം യസം ദിസ്വാ തസ്മിം ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ "മയ്ഹം പിതാ മമ ഭാതികസദിസോ, സചേ ഏതസ്സ മരണം ഓലോകേസ്സാമി, മഹല്ലകകാലേ രജ്ജം ലഭിസ്സാമി, തദാ ലദ്ധേനപി രജ്ജേന കോ അത്ഥോ, പിതരം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ, "സമ്മ, പിതുഘാതകമ്മം നാമ ഭാരിയം, നിരയമഗ്ഗോ, ന സക്കാ ഏതം കാതും, മാ കരീ"തി പടിബാഹി. സോ പുനപ്പുനമ്പി കഥേത്വാ യാവതതിയം തേന പടിബാഹിതോ പാദമൂലികേഹി സദ്ധിം മന്തേസി. തേപി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഞ്ഞോ മാരണൂപായം വീമംസിംസു. ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ "നാഹം ഏതേഹി സദ്ധിം ഏകതോ ഭവിസ്സാമീ"തി മാതാപിതരോ അനാപുച്ഛിത്വാവ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ വിഹാസി.

രാജകുമാരോപി തസ്മിം ഗതേ പിതരം മാരാപേത്വാ മഹന്തം യസം അനുഭവി. "സംകിച്ചകുമാരോ കിര ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതോ"തി സുത്വാ ബഹൂ കുലപുത്താ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. സോ മഹതാ ഇസിഗണേന പരിവുതോ തത്ഥ വസി. സബ്ബേപി സമാപത്തിലാഭിനോയേവ. രാജാപി പിതരം മാരേത്വാ അപ്പമത്തകംയേവ കാലം രജ്ജസുഖം അനുഭവിത്വാ തതോ പട്ഠായ ഭീതോ ചിത്തസ്സാദം അലഭന്തോ നിരയേ കമ്മകരണപ്പത്തോ വിയ അഹോസി. സോ ബോധിസത്തം അനുസ്സരിത്വാ "സഹായോ മേ 'പിതുഘാതകമ്മം ഭാരിയം, മാ കരീ'തി പടിസേധേത്വാ മം അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേതും അസക്കോന്തോ അത്താനം നിദ്ദോസം കത്വാ പലായി. സചേ സോ ഇധ അഭവിസ്സ , ന മേ പിതുഘാതകമ്മം കാതും അദസ്സ, ഇദമ്പി മേ ഭയം ഹരേയ്യ, കഹം നു ഖോ സോ ഏതരഹി വിഹരതി. സചേ തസ്സ വസനട്ഠാനം ജാനേയ്യം, പക്കോസാപേയ്യം, കോ നു ഖോ മേ തസ്സ വസനട്ഠാനം

ആരോചേയ്യാ''തി ചിന്തേസി. സോ തതോ പട്ഠായ അന്തേപുരേ ച രാജസഭായഞ്ച ബോധിസത്തസ്സേവ വണ്ണം ഭാസതി.

ഏവം അദ്ധാനേ ഗതേ ബോധിസത്തോ ''രാജാ മം സരതി, മയാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ തം നിബ്ഭയം കത്വാ ആഗന്തും വട്ടതീ''തി പണ്ണാസ വസ്സാനി ഹിമവന്തേ വസിത്വാ പഞ്ചസതതാപസപരിവുതോ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ദായപസ്സേ നാമ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ ഇസിഗണപരിവുതോ സിലാപട്ടേ നിസീദി. ഉയ്യാനപാലോ തം ദിസ്വാ ''ഭന്തേ, ഗണസത്ഥാ കോനാമോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സംകിച്ചപണ്ഡിതോ നാമാ''തി ച സുത്വാ സയമ്പി സഞ്ജാനിത്വാ ''ഭന്തേ, യാവാഹം രാജാനം ആനേമി, താവ ഇധേവ ഹോഥ, അമ്ഹാകം രാജാ തുമ്ഹേ ദട്ഠുകാമോ''തി വത്വാ വേഗേന രാജകുലം ഗന്ത്വാ തസ്സ ആഗതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കത്തബ്ബയുത്തകം ഉപഹാരം കത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൯൯.''ദിസ്വാ നിസിന്നം രാജാനം, ബ്രഹ്മദത്തം രഥേസഭം;
അഥസ്സ പടിവേദേസി, യസ്സാസി അനുകമ്പകോ.

൧൦൦. ''സംകിച്ചായം അനുപ്പത്തോ, ഇസീനം സാധുസമ്മതോ;
തരമാനരൂപോ നിയ്യാഹി, ഖിപ്പം പസ്സ മഹേസിനം.

൧൦൧.''തതോ ച രാജാ തരമാനോ, യുത്തമാരുയ്ഹ സന്ദനം;
മിത്താമച്ചപരിബ്യൂള്ഹോ, അഗമാസി രഥേസഭോ.

൧൦൨.''നിക്ഖിപ്പ പഞ്ച കകുധാനി, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
വാലബീജനിമുണ്ഹീസം, ഖഗ്ഗം ഛത്തഞ്ചുപാഹനം.

൧൦൩.''ഓരുയ്ഹ രാജാ യാനമ്ഹാ, ഠപയിത്വാ പടിച്ഛദം;
ആസീനം ദായപസ്സസ്മിം, സംകിച്ചമുപസങ്കമി.

൧൦൪.''ഉപസങ്കമിത്വാ സോ രാജാ, സമ്മോദി ഇസിനാ സഹ;
തം കഥം വീതിസാരേത്വാ, ഏകമന്തം ഉപാവിസി.

൧൦൫.''ഏകമന്തം നിസിന്നോവ, അഥ കാലം അമഞ്ഞഥ;
തതോ പാപാനി കമ്മാനി, പുച്ഛിതും പടിപജ്ജഥ.

൧൦൬.''ഇസിം പുച്ഛാമ സംകിച്ചം, ഇസീനം സാധുസമ്മതം;
ആസീനം ദായപസ്സസ്മിം, ഇസിസങ്ഘപുരക്ഖതം.

൧൦൭.''കം ഗതിം പേച്ച ഗച്ഛന്തി, നരാ ധമ്മാതിചാരിനോ;
അതിചിണ്ണോ മയാ ധമ്മോ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ''തി.

തത്ഥ **ദിസ്വാ**തി, ഭിക്ഖവേ, സോ ഉയ്യാനപാലോ രാജാനം രാജസഭായം നിസിന്നം ദിസ്വാ അഥസ്സ പടിവേദേസി, ''യസ്സാസീ''തി വദന്തോ ആരോചേസീതി അത്ഥോ. **യസ്സാസീ**തി, മഹാരാജ, യസ്സ ത്വം അനുകമ്പകോ മുദുചിത്തോ അഹോസി, യസ്സ അഭിണ്ഹം വണ്ണം പയിരുദാഹാസി, സോ അയം സംകിച്ചോ ഇസീനം അന്തരേ സാധു ലദ്ധകോതി സമ്മതോ അനുപ്പത്തോ തവ ഉയ്യാനേ സിലാപട്ടേ ഇസിഗണപരിവുതോ കഞ്ചനപടിമാ വിയ നിസിന്നോ. **തരമാനരൂപോ**തി, മഹാരാജ, പബ്ബജിതാ നാമ കുലേ വാ ഗണേ വാ അലഗ്ഗാ

തുമ്ഹാകം ഗച്ഛന്താനഞ്ഞേവ പക്കമേയ്യും, തസ്മാ തരമാനരൂപോ ഖിപ്പം നിയ്യാഹി, മഹന്താനം സീലാദിഗുണാനം ഏസിതത്താ പസ്സ **മഹേസിനം**.

തതോതി, ഭിക്ഖവേ, സോ രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തതോ തസ്സ വചനതോ അനന്തരമേവ. **നിക്ഖിപ്പാ**തി നിക്ഖിപിത്വാ തസ്സ കിര ഉയ്യാനദ്വാരം പത്വാവ ഏതദഹോസി - ''പബ്ബജിതാ നാമ ഗരുട്ഠാനിയാ, സംകിച്ചതാപസസ്സ സന്തികം ഉദ്ധതവേസേന ഗന്തും അയുത്ത''ന്തി. സോ മണിചിത്തസുവണ്ണദണ്ഡം വാലബീജനിം, കഞ്ചനമയം ഉണ്ഹീസപട്ടം, സുപരിക്ഖിത്തം മങ്ഗലഖഗ്ഗം, സേതച്ഛത്തം , സോവണ്ണപാദുകാതി ഇമാനി പഞ്ച രാജകകുധഭണ്ഡാനി അപനേസി. തേന വുത്തം ''നിക്ഖിപ്പാ''തി. **പടിച്ഛദ**ന്തി തമേവ രാജകകുധഭണ്ഡം ഠപയിത്വാ ഭണ്ഡാഗാരികസ്സ ഹത്ഥേ ദത്വാ. **ദായപസ്സസ്മി**ന്തി ഏവംനാമകേ ഉയ്യാനേ. **അഥ കാലം അമഞ്ഞഥാ**തി അഥ സോ ഇദാനി മേ പഞ്ഹം പുച്ഛിതും കാലോതി ജാനി. പാളിയം പന ''യഥാകാല''ന്തി ആഗതം, തസ്സ കാലാനുരൂപേന പഞ്ഹപുച്ഛനം അമഞ്ഞഥാതി അത്ഥോ. **പടിപജ്ജഥാ**തി പടിപജ്ജി. **പേച്ചാ**തി പടിഗന്ത്വാ, പരലോകസ്സ വാ നാമമേതം, തസ്മാ പരലോകേതി അത്ഥോ. **മയാ**തി, ഭന്തേ, മയാ സുചരിതധമ്മോ അതിചിണ്ണോ പിതുഘാതകമ്മം കതം, തം മേ അക്ഖാഹി, കം ഗതിം പിതുഘാതകാ ഗച്ഛന്തി, കതരസ്മിം നിരയേ പച്ചന്തീതി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ''തേന ഹി, മഹാരാജ, സുണോഹീ''തി വത്വാ ഓവാദം താവ അദാസി. സത്ഥാ തമത്ഥം പകാസേന്തോ ആഹ -

൩൮.''ഇസീ അവച സംകിച്ചോ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനം;
ആസീനം ദായപസ്സസ്മിം, മഹാരാജ സുണോഹി മേ.

൩൯.''ഉപ്പഥേന വജന്തസ്സ, യോ മഗ്ഗമനുസാസതി;
തസ്സ ചേ വചനം കയിരാ, നാസ്സ മഗ്ഗേയ്യ കണ്ടകോ.

൪൦.''അധമ്മം പടിപന്നസ്സ, യോ ധമ്മമനുസാസതി;
തസ്സ ചേ വചനം കയിരാ, ന സോ ഗച്ഛേയ്യ ദുഗ്ഗതി''ന്തി.

തത്ഥ **ഉപ്പഥേനാ**തി ചോരേഹി പരിയുട്ഠിതമഗ്ഗേന. **മഗ്ഗമനുസാസതീ**തി ഖേമമഗ്ഗം അക്ഖാതി. **നാസ്സ മഗ്ഗേയ്യ കണ്ടകോ**തി തസ്സ ഓവാദകരസ്സ പുരിസസ്സ മുഖം ചോരകണ്ടകോ ന പസ്സേയ്യ. **യോ ധമ്മ**ന്തി യോ സുചരിതധമ്മം. **ന സോ**തി സോ പുരിസോ നിരയാദിഭേദം ദുഗ്ഗതിം ന ഗച്ഛേയ്യ. ഉപ്പഥസദിസോ ഹി, മഹാരാജ, അധമ്മോ, ഖേമമഗ്ഗസദിസോ സുചരിതധമ്മോ, ത്വം പന പുബ്ബേ ''പിതരം ഘാതേത്വാ രാജാ ഹോമീ''തി മയ്ഹം കഥേത്വാ മയാ പടിബാഹിതോ മമ വചനം അകത്വാ പിതരം ഘാതേത്വാ ഇദാനി സോചസി, പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അകരോന്തോ നാമ ചോരമഗ്ഗപടിപന്നോ വിയ മഹാബ്യസനം പാപുണാതീതി.

ഏവമസ്സ ഓവാദം ദത്വാ ഉപരി ധമ്മം ദേസേന്തോ ആഹ -

൪൧.''ധമ്മോ പഥോ മഹാരാജ, അധമ്മോ പന ഉപ്പഥോ;
അധമ്മോ നിരയം നേതി, ധമ്മോ പാപേതി സുഗ്ഗതിം.

൪൨.''അധമ്മചാരിനോ രാജ, നരാ വിസമജീവിനോ;
യം ഗതിം പേച്ച ഗച്ഛന്തി, നിരയേ തേ സുണോഹി മേ.

൮൩. ‘‘സഞ്ജീവോ കാളസുത്തോ ച, സങ്ഘാതോ ദ്വേ ച രോരുവാ;
അഥാപരോ മഹാവീചി, താപനോ ച പതാപനോ.

൮൪. ‘‘ഇച്ചേതേ അട്ഠ നിരയാ, അക്ഖാതാ ദുരതിക്കമാ;
ആകിണ്ണാ ലുദ്ദകമ്മേഹി, പച്ചേകാ സോളസുസ്സദാ.

൮൫. ‘‘കദരിയതാപനാ ഘോരാ, അച്ചിമന്തോ മഹബ്ഭയാ;
ലോമഹംസനരൂപാ ച, ഭേസ്മാ പടിഭയാ ദുഖാ.

൮൬. ‘‘ചതുക്കണ്ണാ ചതുദ്വാരാ, വിഭത്താ ഭാഗസോ മിതാ;
അയോപാകാരപരിയന്താ, അയസാ പടികുജ്ജിതാ.

൮൭. ‘‘തേസം അയോമയാ ഭൂമി, ജലിതാ തേജസാ യുതാ;
സമന്താ യോജനസതം, ഫുടാ തിട്ഠന്തി സബ്ബദാ.

൮൮. ‘‘ഏതേ പതന്തി നിരയേ, ഉദ്ധംപാദാ അവംസിരാ;
ഇസീനം അതിവത്താരോ, സഞ്ഞതാനം തപസ്സിനം.

൮൯. ‘‘തേ ഭൂനഹുനോ പച്ചന്തി, മച്ഛാ ബിലകതാ യഥാ;
സംവച്ഛരേ അസങ്ഖേയ്യേ, നരാ കിബ്ബിസകാരിനോ.

൯൦. ‘‘ഡയ്ഹമാനേന ഗത്തേന, നിച്ചം സന്തരബാഹിരം;
നിരയാ നാധിഗച്ഛന്തി, ദ്വാരം നിക്ഖമനേസിനോ.

൯൧. ‘‘പുരത്ഥിമേന ധാവന്തി, തതോ ധാവന്തി പച്ഛതോ;
ഉത്തരേനപി ധാവന്തി, തതോ ധാവന്തി ദക്ഖിണം;
യം യഞ്ഹി ദ്വാരം ഗച്ഛന്തി, തം തദേവ പിധീയരേ.

൯൨. ‘‘ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി, ജനാ നിരയഗാമിനോ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി, പത്വാ ദുക്ഖം അനപ്പകം.

൯൩. ‘‘ആസീവിസംവ കുപിതം, തേജസ്സിം ദുരതിക്കമം;
ന സാധുരൂപേ ആസീദേ, സഞ്ഞതാനം തപസ്സിനം.

൯൪. ‘‘അതികായോ മഹിസ്സാസോ, അജ്ജുനോ കേകകാധിപോ;
സഹസ്സബാഹു ഉച്ഛിന്നോ, ഇസിമാസജ്ജ ഗോതമം.

൯൫. ‘‘അരജം രജസാ വച്ഛം, കിസം അവകിരിയ ദണ്ഡകീ;
താലോവ മൂലതോ ഛിന്നോ, സ രാജാ വിഭവങ്ഗതോ.

൯൬. ‘‘ഉപഹച്ച മനം മജ്ഝോ, മാതങ്ഗസ്മിം യസസ്സിനേ;
സപാരിസജ്ജോ ഉച്ഛിന്നോ, മജ്ഝാരഞ്ഞം തദാ അഹു.

൯൭. ‘‘കണ്ഹദീപായനാസജ്ജ, ഇസിം അന്ധകവേണ്ഡയോ;
അഞ്ഞോഞ്ഞം മുസലാ ഹന്ത്വാ, സമ്പത്താ യമസാധനം.

൯൮. ‘‘അഥായം ഇസിനാ സത്തോ, അന്തലിക്ഖചരോ പുരേ;
പാവേക്ഖി പഥവിം ചേച്ചോ, ഹീനത്തോ പത്തപരിയായം.

൯൯. ‘‘തസ്മാ ഹി ഛന്ദാഗമനം, നപ്പസംസന്തി പണ്ഡിതാ;
അദുട്ഠചിത്തോ ഭാസേയ്യ, ഗിരം സച്ചൂപസംഹിതം.

൧൦൦.“മനസാ ചേ പദുട്ഠേന, യോ നരോ പേക്ഖതേ മുനിം;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നം, ഗന്താ സോ നിരയം അധോ.

൧൦൧.“യേ വുഡ്ഢേ പരിഭാസന്തി, ഫരുസൂപക്കമാ ജനാ;
അനപച്ചാ അദായാദാ, താലവത്ഥു ഭവന്തി തേ.

൧൦൨.“യോ ച പബ്ബജിതം ഹന്തി, കതകിച്ചം മഹേസിനം;
സ കാളസുത്തേ നിരയേ, ചിരരത്തായ പച്ചതി.

൧൦൩.“യോ ച രാജാ അധമ്മട്ഠോ, രട്ഠവിദ്ധംസനോ മഗോ;
താപയിത്വാ ജനപദം, താപനേ പേച്ച പച്ചതി.

൧൦൪.“സോ ച വസ്സസഹസ്സാനി, സതം ദിബ്ബാനി പച്ചതി;
അച്ചിസങ്ഘപരേതോ സോ, ദുക്ഖം വേദേതി വേദനം.

൧൦൫.“തസ്സ അഗ്ഗിസിഖാ കായാ, നിച്ഛരന്തി പഭസ്സരാ;
തേജോഭക്ഖസ്സ ഗത്താനി, ലോമേഹി ച നഖേഹി ച.

൧൦൬.“ഡയ്ഹമാനേന ഗത്തേന, നിച്ചം സന്തരബാഹിരം;
ദുക്ഖാഭിതുന്നോ നദതി, നാഗോ തുത്തട്ടിതോ യഥാ.

൧൦൭.“യോ ലോഭാ പിതരം ഹന്തി, ദോസാ വാ പുരിസാധമോ;
സ കാളസുത്തേ നിരയേ, ചിരരത്തായ പച്ചതി.

൧൦൮.“സ താദിസോ പച്ചതി ലോഹകുമ്ഭിയം, പക്കഞ്ച സത്തീഹി ഹനന്തി നിത്തചം;
അന്ധം കരിത്വാ മുത്തകരീസഭക്ഖം, ഖാരേ നിമുജ്ജന്തി തഥാവിധം നരം.

൧൦൯.“തത്തം പക്കുഥിതമയോഗുളഞ്ച, ദീഘേ ച ഫാലേ ചിരരത്തതാപിതേ;
വിക്ഖമ്ഭമാദായ വിബന്ധരജ്ജുഭി, വിവടേ മുഖേ സമ്പവിസന്തി രക്ഖസാ.

൧൧൦.“സാമാ ച സോണാ സബലാ ച ഗിജ്ഝാ, കാകോലസങ്ഘാ ച ദിജാ അയോമുഖാ;
സങ്ഗമ്മ ഖാദന്തി വിപ്ഫന്ദമാനം, ജിവ്ഹം വിഭജ്ജ വിഘാസം സലോഹിതം.

൧൧൧.“തം ദഡ്ഢതാലം പരിഭിന്നഗത്തം, നിപ്പോഥയന്താ അനുവിചരന്തി രക്ഖസാ;
രതീ ഹി തേസം ദുഖിനോ പനീതരേ, ഏതാദിസസ്മിം നിരയേ വസന്തി;
യേ കേചി ലോകേ ഇധ പേത്തിഘാതിനോ.

൧൧൨.“പുത്തോ ച മാതരം ഹന്ത്വാ, ഇതോ ഗന്ത്വാ യമക്ഖയം;
ഭുസമാപജ്ജതേ ദുക്ഖം, അത്തകമ്മഫലൂപഗോ.

൧൧൩.“അമനുസ്സാ അതിബലാ, ഹന്താരം ജനയന്തിയാ;
അയോമയേഹി വാലേഹി, പീളയന്തി പുനപ്പുനം.

൧൧൪.“തമസ്സവം സകാ ഗത്താ, രുധിരം അത്തസമ്ഭവം;
തമ്ബലോഹവിലീനംവ, തത്തം പായേന്തി മത്തിഘം.

൧൧൫. “ജിഗുച്ഛം കുണപം പൂതിം, ദുഗ്ഗന്ധം ഗൂഥകദ്ദമം;
പുബ്ബലോഹിതസങ്കാസം, രഹദമോഗയ്ഹ തിട്ഠതി.

൧൧൬. “തമേനം കിമയോ തത്ഥ, അതികായാ അയോമുഖാ;
ഛവിം ഭേത്വാന ഖാദന്തി, സംഗിദ്ധാ മംസലോഹിതേ.

൧൧൭. “സോ ച തം നിരയം പത്തോ, നിമുഗ്ഗോ സതപോരിസം;
പൂതികം കുണപം വാതി, സമന്താ സതയോജനം.

൧൧൮. “ചക്ഖുമാപി ഹി ചക്ഖൂഹി, തേന ഗന്ധേന ജീയതി;
ഏതാദിസം ബ്രഹ്മദത്ത, മാതുഘോ ലഭതേ ദുഖം.

൧൧൯. “ഖുരധാരമനുക്കമ്മ, തിക്ഖം ദുരഭിസമ്ഭവം;
പതന്തി ഗബ്ഭപാതിയോ, ദുഗ്ഗം വേതരണിം നദിം.

൧൨൦. “അയോമയാ സിമ്ബലിയോ, സോളസങ്ഗുലകണ്ടകാ;
ഉഭതോ അഭിലമ്ബന്തി, ദുഗ്ഗം വേതരണിം നദിം.

൧൨൧. “തേ അച്ചിമന്തോ തിട്ഠന്തി, അഗ്ഗിക്ഖന്ധാവ ആരകാ;
ആദിത്താ ജാതവേദേന, ഉദ്ധം യോജനമുഗ്ഗതാ.

൧൨൨. “ഏതേ വജന്തി നിരയേ, തത്തേ തിഖിണകണ്ടകേ;
നാരിയോ ച അതിചാരാ, നരാ ച പരദാരഗൂ.

൧൨൩. “തേ പതന്തി അധോക്ഖന്ധാ, വിവത്താ വിഹതാ പുഥൂ;
സയന്തി വിനിവിദ്ധങ്ഗാ, ദീഘം ജഗ്ഗന്തി സബ്ബദാ.

൧൨൪. “തതോ രത്യാ വിവസാനേ, മഹതിം പബ്ബതൂപമം;
ലോഹകുമ്ഭിം പവജ്ജന്തി, തത്തം അഗ്ഗിസമൂദകം.

൧൨൫. “ഏവം ദിവാ ച രത്തോ ച, ദുസ്സീലാ മോഹപാരുതാ;
അനുഭോന്തി സകം കമ്മം, പുബ്ബേ ദുക്കടമത്തനോ.

൧൨൬. “യാ ച ഭരിയാ ധനക്കീതാ, സാമികം അതിമഞ്ഞതി;
സസ്സും വാ സസുരം വാപി, ജേട്ഠം വാപി നനന്ദരം.

൧൨൭. “തസ്സാ വങ്കേന ജിവ്ഹഗ്ഗം, നിബ്ബഹന്തി സബന്ധനം;
സ ബ്യാമമത്തം കിമിനം, ജിവ്ഹം പസ്സതി അത്തനി;
വിഞ്ഞാപേതും ന സക്കോതി, താപനേ പേച്ച പച്ചതി.

൧൨൮. “ഓരബ്ഭികാ സൂകരികാ, മച്ഛികാ മിഗബന്ധകാ;
ചോരാ ഗോഘാതകാ ലുദ്ദാ, അവണ്ണേ വണ്ണകാരകാ.

൧൨൯. “സത്തീഹി ലോഹകൂടേഹി, നേത്തിംസേഹി ഉസൂഹി ച;
ഹഞ്ഞമാനാ ഖാരനദിം, പപതന്തി അവംസിരാ.

൧൩൦. “സായം പാതോ കൂടകാരീ, അയോകൂടേഹി ഹഞ്ഞതി;
തതോ വന്തം ദുരത്താനം, പരേസം ഭുഞ്ജരേ സദാ.

൧൩൧. “ധങ്കാ ഭേരണ്ഡകാ ഗിജ്ഝാ, കാകോലാ ച അയോമുഖാ;
വിപ്ഫന്ദമാനം ഖാദന്തി, നരം കിബ്ബിസകാരകം.

ഏസ്’ഥേ മിഗേന മിഗം ഹന്തി, പക്ഖിം വാ പന പക്ഖിനാ;
അസന്തോ രജസാ ഛന്നാ, ഗന്താ തേ നിരയുസ്സദ’’ന്തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ പഥോ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മോ ഖേമോ അപ്പടിഭയോ സുഗതിമഗ്ഗോ. **വിസമജീവിനോ**തി അധമ്മേന കപ്പിതജീവികാ. **നിരയേ തേ**തി തേ ഏതേസം നിബ്ബത്തനിരയേ കഥേമി. **സുണോഹി മേ**തി മഹാസത്തോ രഞ്ഞാ പിതുഘാതകാനം നിബ്ബത്തനിരയം പുച്ഛിതോപി പഥമം തം അദസ്സേത്വാ അട്ഠ മഹാനിരയേ സോളസ ച ഉസ്സദനിരയേ ദസ്സേതും ഏവമാഹ. കിംകാരണാ? പഠമഞ്ഹി തസ്മിം ദസ്സിയമാനേ രാജാ ഫലിതേന ഹദയേന തത്ഥേവ മരേയ്യ, ഇമേസു പന നിരയേസു പച്ചമാനസത്തേ ദിസ്വാ ദിട്ഠാനുഗതികോ ഹുത്വാ ‘‘അഹം വിയ അഞ്ഞേപി ബഹൂ പാപകമ്മിനോ അത്ഥി, അഹം ഏതേസം അന്തരേ പച്ചിസ്സാമീ’’തി സഞ്ജാതുപത്ഥമ്ഭോ അരോഗോ ഭവിസ്സതീതി തേ പന നിരയേ ദസ്സേന്തോ മഹാസത്തോ പഠമം ഇദ്ധിബലേന പഥവിം ദ്വിധാ കത്വാ പച്ഛാ ദസ്സേസി.

തേസം വചനത്ഥോ - നിരയപാലേഹി പജ്ജലിതാനി നാനാവുധാനി ഗഹേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്നാ ഹീരം ഹീരം കതാ നേരയികസത്താ പുനപ്പുനം സഞ്ജീവന്തി ഏത്ഥാതി **സഞ്ജീവോ**. നിരയപാലാ പുനപ്പുനം നദന്താ വഗ്ഗന്താ പജ്ജലിതാനി നാനാവുധാനി ഗഹേത്വാ ജലിതായ ലോഹപഥവിയം നേരയികേ സത്തേ അപരാപരം അനുബന്ധിത്വാ പഹരിത്വാ ജലിതപഥവിയം പതിതേ ജലിതകാളസുത്തം പാതേത്വാ ജലിതഫരസും ഗഹേത്വാ സയം ഉന്നദന്താ മഹന്തേന അട്ടസ്സരേന വിരവന്തേ അട്ഠംസേ സോളസംസേ കരോന്താ ഏത്ഥ തച്ഛന്തീതി **കാളസുത്തോ**. മഹന്താ ജലിതഅയപബ്ബതാ ഘാതേന്തി ഏത്ഥാതി **സങ്ഘാതോ**. തത്ഥ കിര സത്തേ നവയോജനായ ജലിതായ അയപഥവിയാ യാവ കടിതോ പവേസേത്വാ നിച്ചലേ കരോന്തി. അഥ പുരത്ഥിമതോ ജലിതോ അയപബ്ബതോ സമുട്ഠായ അസനി വിയ വിരവന്തോ ആഗന്ത്വാ തേ സത്തേ സണ്ഹകരണിയം തിലേ പിസന്തോ വിയ ഗന്ത്വാ പച്ഛിമദിസായ തിട്ഠതി, പച്ഛിമദിസതോ സമുട്ഠിതോപി തഥേവ ഗന്ത്വാ പുരത്ഥിമദിസായ തിട്ഠതി. ദ്വേ പന ഏകതോ സമാഗന്ത്വാ ഉച്ഛുയന്തേ ഉച്ഛുഖണ്ഡാനി വിയ പീളേന്തി. ഏവം തത്ഥ ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി ദുക്ഖം അനുഭോന്തി.

ദ്വേ ച രോരുവാതി ജാലരോരുവോ, ധൂമരോരുവോ ചാതി ദ്വേ. തത്ഥ ജാലരോരുവോ കപ്പേന സണ്ഠിതാഹി രത്തലോഹജാലാഹി പുണ്ണോ, ധൂമരോരുവോ ഖാരധൂമേന പുണ്ണോ. തേസു ജാലരോരുവേ പച്ചന്താനം നവഹി വണ്ണമുഖേഹി ജാലാ പവിസിത്വാ സരീരം ദഹന്തി, ധൂമരോരുവേ പച്ചന്താനം നവഹി വണമുഖേഹി ഖാരധൂമോ പവിസിത്വാ പിട്ഠം വിയ സരീരം സേദേതി. ഉഭയത്ഥപി പച്ചന്താ സത്താ മഹാവിരവം വിരവന്തീതി ദ്വേപി ‘‘രോരുവാ’’തി വുത്താ. ജാലാനം വാ പച്ചനസത്താനം വാ തേസം ദുക്ഖസ്സ വാ വീചി അന്തരം നത്ഥി ഏത്ഥാതി അവീചി, മഹന്തോ അവീചി **മഹാവീചി**. തത്ഥ ഹി പുരത്ഥിമാദീഹി ഭിത്തീഹി ജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ പച്ഛിമാദീസു പടിഹഞ്ഞതി, താ ച ഭിത്തിയോ വിനിവിജ്ഝിത്വാ പുരതോ യോജനസതം ഗണ്ഹാതി. ഹേട്ഠാ ഉട്ഠിതാ ജാലാ ഉപരി പടിഹഞ്ഞതി, ഉപരി ഉട്ഠിതാ ഹേട്ഠാ പടിഹഞ്ഞതി. ഏവം താവേത്ഥ ജാലാനം വീചി നാമ നത്ഥി. തസ്സ പന അന്തോ യോജനസതം ഠാനം ഖീരവല്ലിപിട്ഠസ്സ പൂരിതനാളി വിയ സത്തേഹി നിരന്തരം പൂരിതം ചതൂഹി ഇരിയാപഥേഹി പച്ചന്താനം സത്താനം

പമാണം നത്ഥി, ന ച അഞ്ഞമഞ്ഞം ബ്യാബാധേന്തി, സകട്ഠാനേയേവ പച്ചന്തി. ഏവമേത്ഥ സത്താനം വീചി നാമ നത്ഥി. യഥാ പന ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഛ മധുബിന്ദൂനി സത്തമസ്സ തമ്ബലോഹബിന്ദുനോ അനുദഹനബലവതായ അബ്ബോഹാരികാനി ഹോന്തി, തഥാ തത്ഥ അനുദഹനബലവതായ സേസാ ഛ അകുസലവിപാകുപേക്ഖാ അബ്ബോഹാരികാ ഹോന്തി, ദുക്ഖമേവ നിരന്തരം പഞ്ഞായതി. ഏവമേത്ഥ ദുക്ഖസ്സ വീചി നാമ നത്ഥി. സ്വായം സഹ ഭിത്തീഹി വിക്ഖമ്ഭതോ അട്ഠാരസാധികതിയോജനസതോ, ആവട്ടതോ പന ചതുപണ്ണാസാധികനവയോജനസതോ, സഹ ഉസ്സദേഹി ദസ യോജനസഹസ്സാനി. ഏവമസ്സ മഹന്തതാ വേദിതബ്ബാ.

നിച്ചലേ സത്തേ തപതീതി **താപനോ**. അതിവിയ താപേതീതി **പതാപനോ**. തത്ഥ താപനസ്മിം താവ സത്തേ താലക്ഖന്ധപ്പമാണേ ജലിതഅയസൂലേ നിസീദാപേന്തി. തതോ ഹേട്ഠാ പഥവീ ജലതി, സൂലാനി ജലന്തി, സത്താ ജലന്തി. ഏവം സോ നിരയോ നിച്ചലേ സത്തേ തപതി. ഇതരസ്മിം പന നിബ്ബത്തസത്തേ ജലന്തേഹി ആവുധേഹി പഹരിത്വാ ജലിതം അയപബ്ബതം ആരോപേന്തി. തേസം പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതകാലേ കമ്മപച്ചയോ വാതോ പഹരതി. തേ തത്ഥ സണ്ഠാതും അസക്കോന്താ ഉദ്ധംപാദാ അധോസിരാ പതന്തി. അഥ ഹേട്ഠാ അയപഥവിതോ ജലിതാനി അയസൂലാനി ഉട്ഠഹന്തി. തേ താനി മത്ഥകേനേവ പഹരിത്വാ തേസു വിനിവിദ്ധസരീരാ ജലന്താ പച്ചന്തി. ഏവമേസ അതിവിയ താപേതീതി.

ബോധിസത്തോ പന ഏതേ നിരയേ ദസ്സേന്തോ പഠമം സഞ്ജീവം ദസ്സേത്വാ തത്ഥ പച്ചന്തേ നേരയികസത്തേ ദിസ്വാ മഹാജനസ്സ മഹാഭയേ ഉപ്പന്നേ തം അന്തരധാപേത്വാ പുന പഥവിം ദ്വിധാ കത്വാ കാളസുത്തം ദസ്സേസി, തത്ഥപി പച്ചമാനേ സത്തേ ദിസ്വാ മഹാജനസ്സ മഹാഭയേ ഉപ്പന്നേ തമ്പി അന്തരധാപേസീതി ഏവം പടിപാടിയാ ദസ്സേസി. തതോ രാജാനം ആമന്തേത്വാ, "മഹാരാജ, തയാ ഇമേസു അട്ഠസു മഹാനിരയേസു പച്ചമാനേ സത്തേ ദിസ്വാ അപ്പമാദം കാതും വട്ടതീ"തി വത്വാ പുന തേസഞ്ഞേവ മഹാനിരയാനം കിച്ചം കഥേതും **"ഇച്ചേതേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അക്ഖാതാ**തി മയാ ച തുയ്ഹം കഥിതാ, പോരാണകേഹി ച കഥിതായേവ. **ആകിണ്ണാ**തി പരിപുണ്ണാ. **പച്ചേകാ സോളസുസ്സദാ**തി ഏതേസം നിരയാനം ഏകേകസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു ഏകേകസ്മിം ചത്താരോ ചത്താരോ കത്വാ സോളസ സോളസ ഉസ്സദനിരയാതി സബ്ബേപി സതം അട്ഠവീസതി ച ഉസ്സദനിരയാ അട്ഠ ച മഹാനിരയാതി ഛത്തിംസനിരയസതം. **കദരിയതാപനാ**തി സബ്ബേതേ കദരിയാനം താപനാ. ബലവദുക്ഖതായ **ഘോരാ**. കമ്മനിബ്ബത്താനം അച്ചീനം അത്ഥിതായ **അച്ചിമന്തോ**. ഭയസ്സ മഹന്തതായ **മഹബ്ഭയാ**. ദിട്ഠമത്താ വാ സുതമത്താ വാ ലോമാനി ഹംസന്തീതി **ലോമഹംസനരൂപാ ച**. ഭീസനതായ **ഭേസ്മാ**. ഭയജനനതായ **പടിഭയാ**. സുഖാഭാവേന **ദുഖാ. ചതുക്കണ്ണാ**തി സബ്ബേപി ചതുരസ്സമഞ്ജൂസസദിസാ. **വിഭത്താ**തി ചതുദ്വാരവസേന വിഭത്താ. **ഭാഗസോ മിതാ**തി ദ്വാരവീഥീനം വസേന കോട്ഠാസേ ഠപേത്വാ മിതാ. **അയസാ പടികുജ്ജിതാ**തി സബ്ബേപി നവയോജനികേന അയകപാലേന പടിച്ഛന്നാ. **ഫുടാ തിട്ഠന്തീ**തി സബ്ബേപി ഏത്തകം ഠാനം അനുഫരിത്വാ തിട്ഠന്തി.

ഉദ്ധംപാദാ അവംസിരാതി ഏവം തേസു തേസു നിരയേസു സമ്പരിവത്തിത്വാ പുനപ്പുനം പതമാനേ സന്ധായാഹ. **അതിവത്താരോ**തി ഫരുസവാചാഹി അതിക്കമിത്വാ വത്താരോ. മഹാനിരയേസു കിര യേഭുയ്യേന

ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേസു കതാപരാധാവ പച്ചന്തി, തസ്മാ ഏവമാഹ. **തേ ഭൂനഹുനോ**തി തേ ഇസീനം അതിവത്താരോ അത്തനോ വുഡ്ഢിയാ ഹതത്താ ഭൂനഹുനോ കോട്ഠാസകതാ മച്ഛാ വിയ പച്ചന്തി. **അസങ്ഖേയ്യേ**തി ഗണേതും അസക്കുണേയ്യേ. **കിബ്ബിസകാരിനോ**തി ദാരുണകമ്മകാരിനോ. **നിക്ഖമനേസിനോ**തി നിരയാ നിക്ഖമനം ഏസന്താപി ഗവേസന്താപി നിക്ഖമനദ്വാരം നാധിഗച്ഛന്തി. **പുരത്ഥിമേന**ാതി യദാ തം ദ്വാരം അപാരുതം ഹോതി, അഥ തദഭിമുഖാ ധാവന്തി, തേസം തത്ഥ ഛവിആദീനി ഝായന്തി. ദ്വാരസമീപം പത്താനഞ്ച തേസം തം പിധീയതി, പച്ഛിമദ്വാരം അപാരുതം വിയ ഖായതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **ന സാധുരൂപേ**തി വുത്തപ്പകാരം സപ്പം വിയ സാധുരൂപേ ഇസയോ **ന ആസീദേ,** ന ഫരുസവചനേന കായകമ്മേന വാ ഘട്ടേന്തോ ഉപഗച്ഛേയ്യ. കിംകാരണാ? സഞ്ഞതാനം തപസ്സീനം ആസാദിതത്താ അട്ഠസു മഹാനിരയേസു മഹാദുക്ഖസ്സ അനുഭവിതബ്ബത്താ.

ഇദാനി യേ രാജാനോ തഥാരൂപേ ആസാദേത്വാ തം ദുക്ഖം പത്താ, തേ ദസ്സേതും **"അതികായോ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അതികായോ**തി ബലസമ്പന്നോ മഹാകായോ. **മഹിസ്സാസോ**തി മഹാധനുഗ്ഗഹോ. **കേകകാധിപോ**തി കേകകരട്ഠാധിപതി. **സഹസ്സബാഹൂ**തി പഞ്ചഹി ധനുഗ്ഗഹസതേഹി ബാഹുസഹസ്സേന ആരോപേതബ്ബം ധനും ആരോപനസമത്ഥതായ സഹസ്സബാഹു. **വിഭവങ്ഗതോ**തി വിനാസം പത്തോ. വത്ഥൂനി പന **സരഭങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ၇.၅၇.၆൦ ആദയോ) വിത്ഥാരിതാനി. **ഉപഹച്ച മന**ന്തി അത്തനോ ചിത്തം പദൂസേത്വാ. **മാതങ്ഗസ്മി**ന്തി മാതങ്ഗപണ്ഡിതേ. വത്ഥു **മാതങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ၁.၁၅.၁ ആദയോ) വണ്ണിതം. **കണ്ഹദീപായനാസജ്ജാ**തി കണ്ഹദീപായനം ആസജ്ജ. **യമസാധന**ന്തി നിരയപാലകരഞ്ഞോ ആണാപവത്തട്ഠാനം. വത്ഥു **ഘടപണ്ഡിതജാതകേ** (ജാ॰ ၁.၁၀.၁၄၆ ആദയോ) വിത്ഥാരിതം . **ഇസിനാ**തി കപിലതാപസേന. **പാവേക്ഖീ**തി പവിട്ഠോ. **ചേച്ചോ**തി ചേതിയരാജാ. **ഹീനത്തോ**തി പരിഹീനത്തഭാവോ അന്തരഹിതഇദ്ധി. **പത്തപരിയായ**ന്തി പരിയായം മരണകാലം പത്വാ. വത്ഥു **ചേതിയജാതകേ** (ജാ॰ ၁.၈.၄၅ ആദയോ) കഥിതം.

തസ്മാ ഹീതി യസ്മാ ചിത്തവസികോ ഹുത്വാ ഇസീസു അപരജ്ഝിത്വാ അട്ഠസു മഹാനിരയേസു പച്ചതി, തസ്മാ ഹി. **ഛന്ദാഗമന**ന്തി ഛന്ദാദിചതുബ്ബിധമ്പി അഗതിഗമനം. **പദുട്ഠേനാ**തി കുദ്ധേന. **ഗന്താ സോ നിരയം അധോ**തി സോ തേന അധോഗമനിയേന കമ്മേന അധോനിരയമേവ ഗച്ഛതി. പാളിയം പന "നിരയുസ്സദ"ന്തി ലിഖിതം, തസ്സ ഉസ്സദനിരയം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **വുഡ്ഢേ**തി വയോവുഡ്ഢേ ച ഗുണവുഡ്ഢേ ച. **അനപച്ചാ**തി ഭവന്തരേപി അപച്ചം വാ ദായാദം വാ ന ലഭന്തീതി അത്ഥോ. **താലവത്ഥൂ**തി ദിട്ഠധമ്മേപി ഛിന്നമൂലതാലോ വിയ മഹാവിനാസം പത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തി. **യോ ച പബ്ബജിതം ഹന്തീ**തി യോ ബാലജനോ സമണം ഹനതി. **ചിരരത്തായാ**തി ചിരം കാലം.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇസിവിഹേഠകാനം പച്ചനനിരയേ ദസ്സേത്വാ ഉപരി അധമ്മികരാജൂനം പച്ചനനിരയേ ദസ്സേന്തോ **"യോ ചാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **രട്ഠവിദ്ധംസനോ**തി ഛന്ദാദിവസേന ഗന്ത്വാ രട്ഠസ്സ വിദ്ധംസനോ. **അച്ചിസങ്ഘപരേതോ**തി അച്ചിസമൂഹപരിക്ഖിത്തോ. **തേജോഭക്ഖസ്സാ**തി അഗ്ഗിമേവ ഖാദന്തസ്സ. **ഗത്താനീ**തി തിഗാവുതേ സരീരേ സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി.

ലോമേഹി ച നഖേഹി ചാതി ഏതേഹി സദ്ധിം സബ്ബാനി ഏകജാലാനി ഹോന്തി. **തുത്തട്ടീതോ**തി ആനേഞ്ജകാരണം കാരിയമാനോ തുത്തേഹി വിദ്ധോ നാഗോ യഥാ നദതി.

ഏവം മഹാസത്തോ അധമ്മികരാജൂനം പച്ചനനിരയേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പിതുഘാതകാദീനം പച്ചനനിരയേ ദസ്സേതും **"യോ ലോഭാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ലോഭാ**തി യസധനലോഭേന. **ദോസാ വാ**തി ദുട്ഠചിത്തതായ വാ. **നിത്തച**ന്തി ലോഹകുമ്ഭിയം ബഹൂനി വസസഹസ്സാനി പക്കം നീഹരിത്വാ തിഗാവുതമസ്സ സരീരം നിത്തചം കത്വാ ജലിതായ ലോഹപഥവിയം പാതേത്വാ തിണ്ഹേഹി അയസൂലേഹി കോട്ടേത്വാ ചുണവിചുണ്ണം കരോന്തി. **അന്ധം കരിത്വാ**തി, മഹാരാജ, തം പിതുഘാതകം നിരയപാലാ ജലിതലോഹപഥവിയം ഉത്താനം പാതേത്വാ ജലിതേഹി അയസൂലേഹി അക്ഖീനി ഭിന്ദിത്വാ അന്ധം കരിത്വാ മുഖേ ഉണ്ഹം മുത്തകരീസം പക്ഖിപിത്വാ പലാലപീഠം വിയ നം പരിവത്തേത്വാ കപ്പേന സണ്ഠിതേ ഖാരേ ലോഹഉദകേ നിമുജ്ജാപേന്തി. **തത്തം പക്കുഥിതമയോഗുളഞ്ചാ**തി പുന പക്കുഥിതം ഗൂഥകലലഞ്ചേവ ജലിതഅയോഗുളഞ്ച ഖാദാപേന്തി. സോ പന തം ആഹരിയമാനം ദിസ്വാ മുഖം പിധേതി. അഥസ്സ ദീഘേ ചിരതാപിതേ ജലമാനേ ഫാലേ ആദായ മുഖം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ വിവരിത്വാ രജ്ജുബദ്ധം അയബലിസം ഖിപിത്വാ ജിവ്ഹം നീഹരിത്വാ തസ്മിം വിവടേ മുഖേ തം അയോഗുളം സമ്പവിസന്തി പക്ഖിപന്തി. **രക്ഖസാ**തി നിരയപാലാ.

സാമാ ചാതി, മഹാരാജ, തസ്സ പിതുഘാതകസ്സ ജിവ്ഹം ബലിസേന നിക്കഡ്ഢിത്വാ അയസങ്കൂഹി പഥവിയം നീഹതം ജിവ്ഹം സാമാ സോണാ സബലവണ്ണാ സുനഖാ ച ലോഹതുണ്ഡാ ഗിജ്ഝാ ച കാകോലസങ്ഘാ ച അഞ്ഞേ ച നാനപ്പകാരാ സകുണാ സമാഗന്ത്വാ ആവുധേഹി ഛിന്ദന്താ വിയ വിഭജ്ജ കാകപദാകാരേന കോട്ഠാസേ കത്വാ വിപ്ഫന്ദമാനം സലോഹിതം വിഘാസം ഖാദന്താ വിയ സത്തേ ഭക്ഖയന്തീതി അത്ഥോ. **തം ദഡ്ഢതാല**ന്തി തം പിതുഘാതകം ഝായമാനതാലം വിയ ജലിതസരീരം. **പരിഭിന്നഗത്ത**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ പരിഭിന്നഗത്തം. **നിപ്പോഥയന്താ**തി ജലിതേഹി അയമുഗ്ഗരേഹി പഹരന്താ. **രതീ ഹി തേസ**ന്തി തേസം നിരയപാലാനം സാ രതി കീളാ ഹോതി. **ദുഖിനോ പനീതരേ**തി ഇതരേ പന നേരയികസത്താ ദുക്ഖിതാ ഹോന്തി. **പേത്തിഘാതിനോ**തി പിതുഘാതകാ. ഇതി ഇമം പിതുഘാതകാനം പച്ചനനിരയം ദിസ്വാ രാജാ ഭീതതസിതോ അഹോസി.

അഥ നം മഹാസത്തോ സമസ്സാസേത്വാ മാതുഘാതകാനം പച്ചനനിരയം ദസ്സേസി. **യമക്ഖയ**ന്തി യമനിവേസനം, നിരയന്തി അത്ഥോ. **അത്തകമ്മഫലൂപഗോ**തി അത്തനോ കമ്മഫലേന ഉപഗതോ. **അമനുസ്സാ**തി നിരയപാലാ. **ഹന്താരം ജനയന്തിയാ**തി മാതുഘാതകം. **വാലേഹീ**തി അയമകചിവാലേഹി വേഠേത്വാ അയയന്തേന പീളയന്തി. **ത**ന്തി തം മാതുഘാതകം. **പായേന്തീ**തി തസ്സ പീളിയമാനസ്സ രുഹിരം ഗളിത്വാ അയകപല്ലം പൂരേതി. അഥ നം യന്തതോ നീഹരന്തി, താവദേവസ്സ സരീരം പാകതികം ഹോതി. തം പഥവിയം ഉത്താനം നിപജ്ജാപേത്വാ വിലീനം തമ്ബലോഹം വിയ പക്കുഥിതം ലോഹിതം പായേന്തി. **ഓഗയ്ഹ തിട്ഠതീ**തി തം ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി അയയന്തേഹി പീളേത്വാ ജേഗുച്ഛേ ദുഗ്ഗന്ധേ പടികൂലേ മഹന്തേ ഗൂഥകലലആവാടേ ഖിപന്തി, സോ തം രഹദം ഓഗയ്ഹ ഓഗാഹിത്വാ തിട്ഠതി. **അതികായാ**തി ഏകദോണികനാവപ്പമാണസരീരാ. **അയോമുഖാ**തി

അയസൂചിമുഖാ. **ഛവിം ഭേത്വാനാ**തി ഛവിമാദിം കത്വാ യാവ അട്ഠിമ്പി ഭേത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജമ്പി ഖാദന്തി. **സംഗിദ്ധാ**തി ഗധിതാ മുച്ഛിതാ. ന കേവലഞ്ച ഖാദന്തേവ, അധോമഗ്ഗാദീഹി പന പവിസിത്വാ മുഖാദീഹി നിക്ഖമന്തി, വാമപസ്സാദീഹി പവിസിത്വാ ദക്ഖിണപസ്സാദീഹി നിക്ഖമന്തി, സകലമ്പി സരീരം ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം കരോന്തി, സോ തത്ഥ അതിദുക്ഖപരേതോ വിരവന്തോ പച്ചതി. **സോ ചാ**തി സോ മാതുഘാതകോ ച തം സതപോരിസം നിരയം പത്തോ സസീസകോ നിമുഗ്ഗോവ ഹോതി, തഞ്ച കുണപം സമന്താ യോജനസതം പൂതികം ഹുത്വാ വായതി. **മാതുഘോ**തി മാതുഘാതകോ.

ഏവം മഹാസത്തോ മാതുഘാതകാനം പച്ചനനിരയം ദസ്സേത്വാ പുന ഗബ്ഭപാതകാനം പച്ചനനിരയം ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ. **ഖുരധാരമനുക്കമ്മാ**തി ഖുരധാരനിരയം അതിക്കമിത്വാ. തത്ഥ കിര നിരയപാലാ മഹന്തമഹന്തേ ഖുരേ ഉപരി ധാരേ കത്വാ സന്ഥരന്തി, തതോ യാഹി ഗബ്ഭപാതനഖരഭേസജ്ജാനി പിവിത്വാ ഗബ്ഭാ പാതിതാ, താ ഗബ്ഭപാതിനിയോ ഇത്ഥിയോ ജലിതേഹി ആവുധേഹി പോഥേന്താ അനുബന്ധന്തി, താ തിഖിണഖുരധാരാസു ഖണ്ഡാഖണ്ഡികാ ഹുത്വാ പുനപ്പുനം ഉട്ഠായ തം ദുരഭിസമ്ഭവം ഖുരധാരനിരയം അക്കമന്തിയോ അതിക്കമിത്വാ നിരയപാലേഹി അനുബദ്ധാ ദുഗ്ഗം ദുരതിക്കമം വിസമം വേതരണിം നദിം പതന്തി. തത്ഥ കമ്മകാരണം **നിമിജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൪൨൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

ഏവം ഗബ്ഭപാതിനീനം നിരയം ദസ്സേത്വാ മഹാസത്തോ യത്ഥ പരദാരികാ ച അതിചാരിനിയോ ച പതന്താ പച്ചന്തി, തം കണ്ടകസിമ്ബലിനിരയം ദസ്സേന്തോ **"അയോമയാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഉഭതോ അഭിലമ്ബന്തീ**തി വേതരണിയാ ഉഭോസു തീരേസു താസം സിമ്ബലീനം സാഖാ ഓലമ്ബന്തി. **തേ അച്ചിമന്തോ**തി തേ പജ്ജലിതസരീരാ സത്താ അച്ചിമന്തോ ഹുത്വാ തിട്ഠന്തി. **യോജനന്തി** തിഗാവുതം തേസം സരീരം, തതോ ഉട്ഠിതജാലായ പന സദ്ധിം യോജനഉബ്ബേധാ ഹോന്തി. **ഏതേ വജന്തീ**തി തേ പരദാരികാ സത്താ നാനാവിധേഹി ആവുധേഹി കോട്ടിയമാനാ ഏതേ സിമ്ബലിനിരയേ അഭിരുഹന്തി. **തേ പതന്തീ**തി തേ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി രുക്ഖവിടപേസു ലഗ്ഗാ ഝായിത്വാ പുന നിരയപാലേഹി ആവുധേഹി വിഹതാ വിവത്താ ഹുത്വാ പരിവത്തിത്വാ അധോസീസകാ പതന്തി. **പുഥൂ**തി ബഹൂ. **വിനിവിദ്ധങ്ഗാ**തി തേസം തതോ പതനകാലേ ഹേട്ഠാ അയപഥവിതോ സൂലാനി ഉട്ഠഹിത്വാ തേസം മത്ഥകം പടിച്ഛന്തി, താനി തേസം അധോമഗ്ഗേന നിക്ഖമന്തി, തേ ഏവം സൂലേസു വിദ്ധസരീരാ ചിരരത്താ സയന്തി. **ദീഘന്തി** സുപിനേപി നിദ്ദം അലഭന്താ ദീഘരത്തം ജഗ്ഗന്തീതി അത്ഥോ. **രത്യാ വിവസാനേ**തി രത്തീനം അച്ചയേന, ചിരകാലാതിക്കമേനാതി അത്ഥോ . **പവജ്ജന്തീ**തി സട്ഠിയോജനികം ജലിതം ലോഹകുമ്ഭിം കപ്പേന സണ്ഠിതം ജലിതതമ്ബലോഹരസപുണ്ണം ലോഹകുമ്ഭിം നിരയപാലേഹി ഖിത്താ പച്ചന്തി. **ദുസ്സീലാ**തി പരദാരികാ.

ഏവം മഹാസത്തോ പരദാരികഅതിചാരികാനം പച്ചനസിമ്ബലിനിരയം ദസ്സേത്വാ ഇതോ പരം സാമികവത്തസസ്സുസസുരവത്താദീനി അപൂരേന്തീനം പച്ചനട്ഠാനം പകാസേന്തോ **"യാ ചാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അതിമഞ്ഞതീ**തി **ഭിസജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൪.൭൮ ആദയോ) വുത്തം സാമികവത്തം അകരോന്തീ അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞതി. **ജേട്ഠം വാ**തി സാമികസ്സ ജേട്ഠഭാതരം. **നനന്ദര**ന്തി

സാമികസ്സ ഭഗിനിം. ഏതേസമ്പി ഹി അഞ്ഞതരസ്സ ഹത്ഥപാദപിട്ഠിപരികമ്മന്ഹാപനഭോജനാദിഭേദം വത്തം അപൂരേന്തീ തേസു ഹിരോത്തപ്പം അനുപട്ഠപേന്തീ തേ അതിമഞ്ഞതി നാമ, സാപി നിരയേ നിബ്ബത്തി. **വങ്കേനാ**തി തസ്സാ സാമികവത്താദീനം അപരിപൂരികായ സാമികാദയോ അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തായ ലോഹപഥവിയം നിപജ്ജാപേത്വാ അയസങ്കുനാ മുഖം വിവരിത്വാ ബലിസേന ജിവ്ഹഗ്ഗം നിബ്ബഹന്തി, രജ്ജുബന്ധനേന സബന്ധനം കഡ്ഢന്തി. **കിമിന**ന്തി കിമിഭരിതം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, സോ നേരയികസത്തോ ഏവം നിക്കഡ്ഢിതം അത്തനോ ബ്യാമേന ബ്യാമമത്തം ജിവ്ഹം ആവുധേഹി കോട്ടിതകോട്ടിതട്ഠാനേ സഞ്ജാതേഹി മഹാദോണിപ്പമാണേഹി കിമീഹി ഭരിതം പസ്സതി. **വിഞ്ഞാപേതും ന സക്കോതീ**തി നിരയപാലേ യാചിതുകാമോപി കിഞ്ചി വത്തും ന സക്കോതി. **താപനേ**തി ഏവം സാ തത്ഥ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി പച്ചിത്വാ പുന താപനമഹാനിരയേ പച്ചതി.

ഏവം മഹാസത്തോ സാമികവത്തസസ്സുസസുരവത്താദീനി അപൂരേന്തീനം പച്ചനനിരയം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സൂകരികാദീനം പച്ചനനിരയേ ദസ്സേന്തോ **"ഓരബ്ഭികാ"**തിആദിമാഹ . തത്ഥ **അവണ്ണേ വണ്ണകാരകാ**തി പേസുഞ്ഞകാരകാ. **ഖാരനദി**ന്തി ഏതേ ഓരബ്ഭികാദയോ ഏതേഹി സത്തിആദീഹി ഹഞ്ഞമാനാ വേതരണിം നദിം പതന്തീതി അത്ഥോ. സേസാനി ഓരബ്ഭികാദീനം പച്ചനട്ഠാനാനി നിമിജാതകേ ആവി ഭവിസ്സന്തി. **കൂടകാരീ**തി കൂടവിനിച്ഛയസ്സ ചേവ തുലാകൂടാദീനഞ്ച കാരകേ സന്ധായേതം വുത്തം. തത്ഥ കൂടവിനിച്ഛയകൂടട്ടകാരകകൂടഅഗ്ഘാപനികാനം പച്ചനനിരയാ നിമിജാതകേ ആവി ഭവിസ്സന്തി. **വന്ത**ന്തി വമിതകം. **ദുരത്താന**ന്തി ദുഗ്ഗതത്തഭാവാനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, തേ ദുരത്തഭാവാ സത്താ അയകൂടേഹി മത്ഥകേ ഭിജ്ജമാനേ വമന്തി, തതോ തം വന്തം ജലിതഅയകപല്ലേഹി തേസു ഏകച്ചാനം മുഖേ ഖിപന്തി , ഇതി തേ പരേസം വന്തം ഭുഞ്ജന്തി നാമ. **ഭേരണ്ഡകാ**തി സിങ്ഗാലാ. **വിപ്ഫന്ദമാന**ന്തി അധോമുഖം നിപജ്ജാപിതം നിക്കഡ്ഢിതജിവ്ഹം ഇതോ ചിതോ ച വിപ്ഫന്ദമാനം. **മിഗേനാ**തി ഓകചാരകമിഗേന. **പക്ഖിനാ**തി തഥാരൂപേനേവ. **ഗന്താ തേ**തി ഗന്താരോ തേ. **നിരയുസ്സദ**ന്തി ഉസ്സദനിരയം. പാളിയം പന ''നിരയം അധോ''തി ലിഖിതം. അയം പന നിരയോ നിമിജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ ഏത്തകേ നിരയേ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ദേവലോകവിവരണം കത്വാ രഞ്ഞോ ദേവലോകേ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

൧൩൫. ''സന്തോ ച ഉദ്ധം ഗച്ഛന്തി, സുചിണ്ണേനിധ കമ്മുനാ;
സുചിണ്ണസ്സ ഫലം പസ്സ, സഇന്ദാ ദേവാ സബ്രഹ്മകാ.

൧൩൬. ''തം തം ബ്രൂമി മഹാരാജ, ധമ്മം രട്ഠപതീ ചര;
തഥാ രാജ ചരാഹി ധമ്മം, യഥാ തം സുചിണ്ണം നാനുതപ്പേയ്യ പച്ഛാ''തി.

തത്ഥ **സന്തോ**തി കായാദീഹി ഉപസന്താ. **ഉദ്ധ**ന്തി ദേവലോകം. **സഇന്ദാ**തി തത്ഥ തത്ഥ ഇന്ദേഹി സദ്ധിം. മഹാസത്തോ ഹിസ്സ ചാതുമഹാരാജാദികേ ദേവേ ദസ്സേന്തോ, ''മഹാരാജ, ചാതുമഹാരാജികേ ദേവേ പസ്സ, ചത്താരോ മഹാരാജാനോ പസ്സ, താവതിംസേ പസ്സ, സക്കം പസ്സാ''തി ഏവം സബ്ബേപി സഇന്ദകേ സബ്രഹ്മകേ ച ദേവേ ദസ്സേന്തോ ''ഇദമ്പി സുചിണ്ണസ്സ ഫലം ഇദമ്പി

ഫല''ന്തി ദസ്സേസി. **തം തം ബ്രൂമീ**തി തസ്മാ തം ഭണാമി. **ധമ്മ**ന്തി ഇതോ പട്ഠായ പാണാതിപാതാദീനി പഞ്ച വേരാനി പഹായ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഹീതി. **യഥാ തം സുചിണ്ണം നാനുതപ്പേയ്യാ**തി യഥാ തം ദാനാദിപുഞ്ഞകമ്മം സുചിണ്ണം പിതുഘാതകമ്മപച്ചയം വിപ്പടിസാരം പടിച്ഛാദേതും സമത്ഥതായ തം നാനുതപ്പേയ്യ, തഥാ തം സുചിണ്ണം ചര, ബഹും പുഞ്ഞം കരോഹീതി അത്ഥോ.

സോ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ അസ്സാസം പടിലഭി. ബോധിസത്തോ പന കിഞ്ചി കാലം തത്ഥ വസിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനഞ്ഞേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മയാ അസ്സാസിതോയേവാ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ രാജാ അജാതസത്തു അഹോസി, ഇസിഗണോ ബുദ്ധപരിസാ, സംകിച്ചപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സംകിച്ചജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

അഥ സട്ഠിനിപാതമ്ഹി, സുണാഥ മമ ഭാസിതം;
ജാതകസവ്ഹയനോ പവരോ, സോണകഅരിന്ദമസവ്ഹയനോ;
തഥാ വുത്തരഥേസഭകിച്ചവരോതി.

സട്ഠിനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨൦. സത്തതിനിപാതോ

[൫൩൧] ൧. കുസജാതകവണ്ണനാ

ഇദം തേ രട്ഠന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിതോ ഏകദിവസം സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അലങ്കതഇത്ഥിം ദിസ്വാ സുഭനിമിത്തഗ്ഗാഹവസേന ഓലോകേത്വാ കിലേസാഭിഭൂതോ അനഭിരതോ വിഹാസി ദീഘകേസനഖോ കിലിട്ഠചീവരോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ ധമനിസന്ഥതഗത്തോ. യഥാ ഹി ദേവലോകാ ചവനധമ്മാനം ദേവപുത്താനം പഞ്ച പുബ്ബനിമിത്താനി പഞ്ഞായന്തി, മാലാ മിലായന്തി, വത്ഥാനി കിലിസ്സന്തി, സരീരേ ദുബ്ബണ്ണിയം ഓക്കമതി, ഉഭോഹി കച്ഛേഹി സേദാ മുച്ചന്തി, ദേവോ ദേവാസനേ നാഭിരമതി, ഏവമേവ സാസനാ ചവനധമ്മാനം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖൂനം പഞ്ച പുബ്ബനിമിത്താനി പഞ്ഞായന്തി, സദ്ധാപുപ്ഫാനി മിലായന്തി, സീലവത്ഥാനി കിലിസ്സന്തി, സരീരേ മങ്കുതായ ചേവ അയസവസേന ച ദുബ്ബണ്ണിയം ഓക്കമതി, കിലേസസേദാ മുച്ചന്തി, അരഞ്ഞരുക്ഖമൂലസുഞ്ഞാഗാരേസു നാഭിരമന്തി. തസ്സാപി താനി പഞ്ഞായിംസു. അഥ നം ഭിക്ഖൂ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ ''അയം, ഭന്തേ, ഉക്കണ്ഠിതോ''തി ദസ്സേസും. സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി തം പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''മാ, ഭിക്ഖു, കിലേസവസികോ ഹോഹി, മാതുഗാമോ നാമേസ പാപോ, തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്തതം വിനോദേഹി, സാസനേ അഭിരമ, മാതുഗാമേ പടിബദ്ധചിത്തതായ ഹി തേജവന്തോപി പോരാണകപണ്ഡിതാ നിത്തേജാ ഹുത്വാ അനയബ്യസനം പാപുണിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മല്ലരട്ഠേ കുസാവതീരാജധാനിയം ഓക്കാകോ നാമ രാജാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠികാ സീലവതീ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി, സാ നേവ പുത്തം, ന ധീതരം ലഭി. അഥസ്സ നാഗരാ ചേവ രട്ഠവാസിനോ ച രാജനിവേസനദ്വാരേ സന്നിപതിത്വാ ''രട്ഠം നസ്സിസ്സതി, രട്ഠം നസ്സിസ്സതീ''തി ഉപക്കോസിംസു. രാജാ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ ''മയി രജ്ജം കാരേന്തേ അധമ്മകാരോ നാമ നത്ഥി, കസ്മാ ഉപക്കോസഥാ''തി പുച്ഛി. ''സച്ചം, ദേവ, അധമ്മകാരോ നാമ നത്ഥി, അപിച വംസാനുരക്ഖകോ പന വോ പുത്തോ നത്ഥി, അഞ്ഞോ രജ്ജം ഗഹേത്വാ രട്ഠം നാസേസ്സതി, തസ്മാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതും സമത്ഥം പുത്തം പത്ഥേഥാ''തി. ''പുത്തം പത്ഥേന്തോ കിം കരോമീ''തി? ''പഠമം താവ ഏകം സത്താഹം ചുല്ലനാടകം ധമ്മനാടകം കത്വാ വിസ്സജ്ജേഥ, സചേ സാ പുത്തം ലഭിസ്സതി, സാധു, നോ ചേ, അഥ മജ്ഝിമനാടകം വിസ്സജ്ജേഥ, തതോ ജേട്ഠനാടകം, അവസ്സം ഏത്തകാസു ഇത്ഥീസു ഏകാ പുഞ്ഞവതീ പുത്തം ലഭിസ്സതീ''തി. രാജാ തേസം വചനേന തഥാ കത്വാ സത്ത ദിവസേ യഥാസുഖം അഭിരമിത്വാ ആഗതാഗതം പുച്ഛി - ''കച്ചി വോ പുത്തോ ലദ്ധോ''തി? സബ്ബാ ''ന ലഭാമ, ദേവാ''തി ആഹംസു. രാജാ ''ന മേ പുത്തോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ''തി അനത്തമനോ അഹോസി. നാഗരാ പുന തഥേവ ഉപക്കോസിംസു. രാജാ ''കിം ഉപക്കോസഥ, മയാ തുമ്ഹാകം വചനേന നാടകാനി വിസ്സട്ഠാനി, ഏകാപി പുത്തം ന ലഭതി, ഇദാനി കിം കരോമാ''തി ആഹ. ''ദേവ, ഏതാ ദുസ്സീലാ ഭവിസ്സന്തി നിപ്പുഞ്ഞാ, നത്ഥി ഏതാസം പുത്തലാഭായ പുഞ്ഞം, തുമ്ഹേ ഏതാസു പുത്തം അലഭന്തീസുപി മാ അപ്പോസ്സുക്കതം ആപജ്ജഥ, അഗ്ഗമഹേസീ

വോ സീലവതീ ദേവീ സീലസമ്പന്നാ, തം വിസ്സജ്ജേഥ, തസ്സാ പുത്തോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ''തി.

സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ''ഇതോ കിര സത്തമേ ദിവസേ രാജാ സീലവതിം ദേവിം ധമ്മനാടകം കത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സതി, പുരിസാ സന്നിപതന്തൂ''തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ദേവിം അലങ്കാരാപേത്വാ രാജനിവേസനാ ഓതാരേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. തസ്സാ സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ''കിം നു ഖോ''തി ആവജ്ജേന്തോ ദേവിയാ പുത്തപത്ഥനഭാവം ഞത്വാ ''ഏതിസ്സാ മയാ പുത്തം ദാതും വട്ടതി, അത്ഥി നു ഖോ ദേവലോകേ ഏതിസ്സാ അനുച്ഛവികോ പുത്തോ''തി ഉപധാരേന്തോ ബോധിസത്തം അദ്ദസ. സോ കിര തദാ താവതിംസഭവനേ ആയും ഖേപേത്വാ ഉപരിദേവലോകേ നിബ്ബത്തിതുകാമോ അഹോസി. സക്കോ തസ്സ വിമാനദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം പക്കോസിത്വാ, ''മാരിസ, തയാ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഓക്കാകരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ''തി സമ്പടിച്ഛാപേത്വാ അപരമ്പി ദേവപുത്തം ''ത്വമ്പി ഏതിസ്സാ ഏവ പുത്തോ ഭവിസ്സസീ''തി വത്വാ ''മാ ഖോ പനസ്സാ കോചി സീലം ഭിന്ദതൂ''തി മഹല്ലകബ്രാഹ്മണവേസേന രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം അഗമാസി.

മഹാജനോപി ന്ഹാതോ അലങ്കതോ ''അഹം ദേവിം ഗണ്ഹിസ്സാമി, അഹം ദേവിം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി രാജദ്വാരേ സന്നിപതിത്വാ സക്കഞ്ച ദിസ്വാ ''ത്വം കസ്മാ ആഗതോസീ''തി പരിഹാസമകാസി. സക്കോ ''കിം മം തുമ്ഹേ ഗരഹഥ, സചേപി മേ സരീരം ജിണ്ണം, രാഗോ പന ന ജീരതി, സചേ സീലവതിം ലഭിസ്സാമി, ആദായ നം ഗമിസ്സാമീതി ആഗതോമ്ഹീ''തി വത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന സബ്ബേസം പുരതോവ അട്ഠാസി. അഞ്ഞോ കോചി തസ്സ തേജേന പുരതോ ഭവിതും നാസക്ഖി. സോ തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം നിവേസനാ നിക്ഖമന്തിഞ്ഞേവ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ പക്കാമി. അഥ നം തത്ഥ തത്ഥ ഠിതാ ഗരഹിംസു ''പസ്സഥ, ഭോ, മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ ഏവം ഉത്തമരൂപധരം ദേവിം ആദായ ഗച്ഛതി, അത്തനോ യുത്തം ന ജാനാതീ''തി. ദേവീപി ''മഹല്ലകോ മം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീ''തി ന അട്ടീയതി ന ഹരായതി. രാജാപി വാതപാനേ ഠത്വാ ''കോ നു ഖോ ദേവിം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതീ''തി ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ അനത്തമനോ അഹോസി.

സക്കോ തം ആദായ നഗരദ്വാരതോ നിക്ഖമിത്വാ ദ്വാരസമീപേ ഏകം ഘരം മാപേസി വിവടദ്വാരം പഞ്ഞത്തകട്ഠത്ഥരികം. അഥ നം സാ ''ഇദം തേ നിവേസന''ന്തി പുച്ഛി. സോ ''ആമ, ഭദ്ദേ, പുബ്ബേ പനാഹം ഏകോ, ഇദാനിമ്ഹാ മയം ദ്വേ ജനാ, അഹം ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ തണ്ഡുലാദീനി ആഹരിസ്സാമി, ത്വം ഇമിസ്സാ കട്ഠത്ഥരികായ നിപജ്ജാഹീ''തി വത്വാ തം മുദുനാ ഹത്ഥേന പരാമസന്തോ ദിബ്ബസമ്ഫസ്സം ഫരാപേത്വാ തത്ഥ നിപജ്ജാപേസി. സാ ദിബ്ബസമ്ഫസ്സഫരണേന സഞ്ഞം വിസ്സജ്ജേസി. അഥ നം അത്തനോ ആനുഭാവേന താവതിംസഭവനം നേത്വാ അലങ്കതവിമാനേ ദിബ്ബസയനേ നിപജ്ജാപേസി. സാ സത്തമേ ദിവസേ പബുജ്ഝിത്വാ തം സമ്പത്തിം ദിസ്വാ ''ന സോ ബ്രാഹ്മണോ മനുസ്സോ, സക്കോ ഭവിസ്സതീ''തി അഞ്ഞാസി. സക്കോപി തസ്മിം സമയേ പാരിച്ഛത്തകമൂലേ ദിബ്ബനാടകപരിവുതോ നിസിന്നോ അഹോസി. സാ സയനാ ഉട്ഠായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സക്കോ ''വരം തേ,

ദേവി, ദദാമി, ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. "തേന ഹി, ദേവ, ഏകം പുത്തം മേ ദേഹീ"തി. "ദേവി, തിട്ഠതു ഏകോ പുത്തോ, അഹം തേ ദ്വേ പുത്തേ ദസ്സാമി. തേസു പന ഏകോ പഞ്ഞവാ ഭവിസ്സതി വിരൂപവാ, ഏകോ രൂപവാ ന പഞ്ഞവാ. തേസു കതരം പഠമം ഇച്ഛസീ"തി? "പഞ്ഞവന്തം, ദേവാ"തി. സോ "സാധൂ"തി വത്വാ തസ്സാ കുസതിണം ദിബ്ബവത്ഥം ദിബ്ബചന്ദനം പാരിച്ഛത്തകപുപ്ഫം കോകനുദഞ്ച നാമ വീണം ദത്വാ തം ആദായ രഞ്ഞോ സയനഘരം പവിസിത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഏകസയനേ നിപജ്ജാപേത്വാ അങ്ഗുട്ഠകേന തസ്സാ നാഭിം പരാമസി. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തോ തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സക്കോപി സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. പണ്ഡിതാ ദേവീ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ജാനി.

അഥ നം പബുദ്ധോ രാജാ ദിസ്വാ, "ദേവി, കേന നീതാസീ"തി പുച്ഛി. "സക്കേന, ദേവാ"തി. "അഹം പച്ചക്ഖതോ ഏകം മഹല്ലകബ്രാഹ്മണം തം ആദായ ഗച്ഛന്തം അദ്ദസം, കസ്മാ മം വഞ്ചേസീ"തി? "സദ്ദഹഥ, ദേവ, സക്കോ മം ഗഹേത്വാ ദേവലോകം നേസീ"തി. "ന സദ്ദഹാമി, ദേവീ"തി. അഥസ്സ സാ സക്കദത്തിയം കുസതിണം ദസ്സേത്വാ "സദ്ദഹഥാ"തി ആഹ. രാജാ "കുസതിണം നാമ യതോ കുതോചി ലബ്ഭതീ"തി ന സദ്ദഹി. അഥസ്സ സാ ദിബ്ബവത്ഥാദീനി ദസ്സേസി. രാജാ താനി ദിസ്വാ സദ്ദഹിത്വാ, "ഭദ്ദേ, സക്കോ താവ തം നേതു, പുത്തോ പന തേ ലദ്ധോ"തി പുച്ഛി. "ലദ്ധോ മഹാരാജ, ഗബ്ഭോ മേ പതിട്ഠിതോ"തി. സോ തുട്ഠോ തസ്സാ ഗബ്ഭപരിഹാരം അദാസി . സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി, തസ്സ അഞ്ഞം നാമം അകത്വാ കുസതിണനാമമേവ അകംസു. കുസകുമാരസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ഇതരോ ദേവപുത്തോ തസ്സാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ദസമാസേ പരിപുണ്ണേ പുത്തം വിജായി, തസ്സ "ജയമ്പതീ"തി നാമം കരിംസു. തേ മഹന്തേന യസേന വഡ്ഢിംസു. ബോധിസത്തോ പഞ്ഞവാ ആചരിയസ്സ സന്തികേ കിഞ്ചി സിപ്പം അനുഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനോവ പഞ്ഞായ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പാപുണി.

അഥസ്സ സോളസവസ്സകാലേ രാജാ രജ്ജം ദാതുകാമോ ദേവിം ആമന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, പുത്തസ്സ തേ രജ്ജം ദത്വാ നാടകാനി ഉപട്ഠപേസ്സാമ, മയം ജീവന്തായേവ നം രജ്ജേ പതിട്ഠിതം പസ്സിസ്സാമ, സകലജമ്ബുദീപേ ഖോ പന യസ്സ രഞ്ഞോ ധീതരം ഇച്ഛതി, തമസ്സ ആനേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം കരിസ്സാമ, ചിത്തമസ്സ ജാനാഹി, കതരം രാജധീതരം രോചേസീ"തി ആഹ. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ "കുമാരസ്സ ഇമം പവത്തിം ആരോചേത്വാ ചിത്തം ജാനാഹീ"തി ഏകം പരിചാരികം പേസേസി. സാ ഗന്ത്വാ തസ്സ തം പവത്തിം ആരോചേസി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - "അഹം ന രൂപവാ, രൂപസമ്പന്നാ രാജധീതാ ആനീതാപി മം ദിസ്വാ 'കിം മേ ഇമിനാ വിരൂപേനാ'തി പലായിസ്സതി ഇതി നോ ലജ്ജിതബ്ബകം ഭവിസ്സതി, കിം മേ ഘരാവാസേന, ധരമാനേ മാതാപിതരോ ഉപട്ഠഹിത്വാ തേസം അച്ചയേന നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. സോ "മയ്ഹം നേവ രജ്ജേനത്ഥോ, ന നാടകേഹി, അഹം മാതാപിതൂനം അച്ചയേന പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. സാ ഗന്ത്വാ തസ്സ കഥം ദേവിയാ ആരോചേസി, ദേവീപി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ അനത്തമനോ ഹുത്വാ പുന കതിപാഹച്ചയേന സാസനം പേസേസി. സോപി പടിബാഹതിയേവ. ഏവം യാവതതിയം പടിബാഹിത്വാ ചതുത്ഥവാരേ ചിന്തേസി - "മാതാപിതൂഹി സദ്ധിം ഏകന്തേന പടിപക്ഖഭാവോ നാമ ന യുത്തോ, ഏകം ഉപായം കരിസ്സാമീ"തി.

സോ കമ്മാരജേട്ഠകം പക്കോസാപേത്വാ ബഹും സുവണ്ണം ദത്വാ "ഏകം ഇത്ഥിരൂപകം കരോഹീ"തി ഉയ്യോജേത്വാ തസ്മിം പക്കന്തേ അഞ്ഞം സുവണ്ണം ഗഹേത്വാ സയമ്പി ഇത്ഥിരൂപകം അകാസി. ബോധിസത്താനഞ്ഹി അധിപ്പായോ നാമ സമിജ്ഝതി. തം സുവണ്ണരൂപകം ജിവ്ഹായ അവണ്ണനീയസോഭം അഹോസി. അഥ നം മഹാസത്തോ ഖോമം നിവാസാപേത്വാ സിരിഗബ്ഭേ ഠപാപേസി. സോ കമ്മാരജേട്ഠകേന ആഭതരൂപകം ദിസ്വാ തം ഗരഹിത്വാ "ഗച്ഛ അമ്ഹാകം സിരിഗബ്ഭേ ഠപിതരൂപകം ആഹരാ"തി ആഹ. സോ സിരിഗബ്ഭം പവിട്ഠോ തം ദിസ്വാ "കുമാരേന സദ്ധിം അഭിരമിതും ഏകാ ദേവച്ഛരാ, ആഗതാ ഭവിസ്സതീ"തി ഹത്ഥം പസാരേതും അവിസഹന്തോ നിക്ഖമിത്വാ "ദേവ, സിരിഗബ്ഭേ അയ്യാ ഏകികാവ ഠിതാ, ഉപഗന്തും ന സക്കോമീ"തി ആഹ. "താത, ഗച്ഛ, സുവണ്ണരൂപകം ഏതം, ആഹരാ"തി പുന പേസിതോ ആഹരി. കുമാരോ കമ്മാരേന കതം രൂപകം സുവണ്ണഗബ്ഭേ നിക്ഖിപാപേത്വാ അത്തനാ കതം അലങ്കാരാപേത്വാ രഥേ ഠപാപേത്വാ "ഏവരൂപം ലഭന്തോ ഗണ്ഹാമീ"തി മാതു സന്തികം പഹിണി.

സാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ, "താതാ, മയ്ഹം പുത്തോ മഹാപുഞ്ഞോ സക്കദത്തിയോ അനുച്ഛവികം കുമാരികം ലഭിസ്സതി, തുമ്ഹേ ഏവരൂപം ലഭന്താ ഗണ്ഹിസ്സഥ, ഇമം രൂപകം പടിച്ഛന്നയാനേ ഠപേത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ചരന്താ യസ്സ രഞ്ഞോ ഏവരൂപം ധീതരം പസ്സഥ, തസ്സേതം ദത്വാ 'ഓക്കാകരാജാ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം ആവാഹം കരിസ്സതീ'തി ദിവസം വവത്ഥപേത്വാ ആഗച്ഛഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി തം ആദായ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമിത്വാ വിചരന്താ യം രാജധാനിം പാപുണന്തി, തത്ഥ സായന്ഹസമയേ മഹാജനസ്സ സമോസരണട്ഠാനേ തം രൂപകം വത്ഥപുപ്ഫാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ സുവണ്ണസിവികം ആരോപേത്വാ തിത്ഥമഗ്ഗേ ഠപേത്വാ അമച്ചാ സയം പടിക്കമിത്വാ ആഗതാഗതാനം കഥാസവനത്ഥം ഏകമന്തേ തിട്ഠന്തി. മഹാജനോ തം ഓലോകേത്വാ "സുവണ്ണരൂപക"ന്തി സഞ്ഞം അകത്വാ "അയം മനുസ്സിത്ഥീ സമാനാപി ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ അതിവിയ സോഭതി, കിം നു ഖോ ഏത്ഥ ഠിതാ, കുതോ വാ ആഗതാ, അമ്ഹാകം നഗരേ ഏവരൂപാ നത്ഥീ"തി വണ്ണേന്തോ പക്കമതി. തം സുത്വാ അമച്ചാ "സചേ ഇധ ഏവരൂപാ ദാരികാ ഭവേയ്യ, 'അസുകാ രാജധീതാ വിയ അസുകാ അമച്ചധീതാ വിയാ'തി വദേയ്യും, അദ്ധാ ഇധ ഏവരൂപാ നത്ഥീ"തി തം ആദായ അഞ്ഞം നഗരം ഗച്ഛന്തി.

തേ ഏവം വിചരന്താ അനുപുബ്ബേന മദ്ദരട്ഠേ സാഗലനഗരം സമ്പാപുണിംസു. തത്ഥ മദ്ദരഞ്ഞോ അട്ഠ ധീതരോ ഉത്തമരൂപധരാ ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ, താസം സബ്ബജേട്ഠികാ പഭാവതീ നാമ. തസ്സാ സരീരതോ ബാലസൂരിയസ്സ പഭാ വിയ പഭാ നിച്ഛരന്തി, അന്ധകാരേപി ചതുഹത്ഥേ അന്തോഗബ്ഭേ പദീപകിച്ചം നത്ഥി, സബ്ബോ ഗബ്ഭോ ഏകോഭാസോവ ഹോതി. ധാതീ പനസ്സാ ഖുജ്ജാ, സാ പഭാവതിം ഭോജേത്വാ തസ്സാ സീസന്ഹാപനത്ഥം അട്ഠഹി വണ്ണദാസീഹി അട്ഠ ഘടേ ഗാഹാപേത്വാ സായന്ഹസമയേ ഉദകത്ഥായ ഗച്ഛന്തീ തിത്ഥമഗ്ഗേ ഠിതം തം രൂപകം ദിസ്വാ "പഭാവതീ"തി സഞ്ഞായ "അയം ദുബ്ബിനീതാ 'സീസം ന്ഹായിസ്സാമീ'തി അമ്ഹേ ഉദകത്ഥായ പേസേത്വാ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ തിത്ഥമഗ്ഗേ ഠിതാ"തി കുജ്ഝിത്വാ "അരേ കുലലജ്ജാപനികേ അമ്ഹേഹി പുരിമതരം ആഗന്ത്വാ കസ്മാ ഇധ ഠിതാസി,

സചേ രാജാ ജാനിസ്സതി, നാസേസ്സതി നോ"തി വത്വാ ഹത്ഥേന ഗണ്ഡപസ്സേ പഹരി, ഹത്ഥതലം ഭിജ്ജമാനം വിയ ജാതം. തതോ "സുവണ്ണരൂപക"ന്തി ഞത്വാ ഹസമാനാ താസം വണ്ണദാസീനം സന്തികം ഗച്ഛന്തീ "പസ്സഥേതം മേ കമ്മം, മമ ധീതാതിസഞ്ഞായ പഹാരം അദാസിം, അയം മമ ധീതു സന്തികേ കിമഗ്ഘതി, കേവലം മേ ഹത്ഥോ ദുക്ഖാപിതോ"തി ആഹ.

അഥ നം രാജദൂതാ ഗഹേത്വാ "ത്വം 'മമ ധീതാ ഇതോ അഭിരൂപതരാ'തി വദന്തീ കം നാമ കഥേസീ"തി ആഹംസു. "മദ്ദരഞ്ഞോ ധീതരം പഭാവതിം, ഇദം രൂപകം തസ്സാ സോളസിമ്പി കലം ന അഗ്ഘതീ"തി. തേ തുട്ഠമാനസാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ "ഓക്കാകരഞ്ഞോ ദൂതാ ദ്വാരേ ഠിതാ"തി പടിഹാരേസും. രാജാ ആസനാ വുട്ഠായ ഠിതകോവ "പക്കോസഥാ"തി ആഹ. തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ "മഹാരാജ, അമ്ഹാകം രാജാ തുമ്ഹാകം ആരോഗ്യം പുച്ഛതീ"തി വത്വാ കതസക്കാരസമ്മാനാ "കിമത്ഥം ആഗതത്ഥാ"തി പുട്ഠാ "അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ സീഹസ്സരോ പുത്തോ കുസകുമാരോ നാമ, രാജാ തസ്സ രജ്ജം ദാതുകാമോ അമ്ഹേ തുമ്ഹാകം സന്തികം പഹിണി, തുമ്ഹാകം കിര ധീതാ പഭാവതീ, തം തസ്സ ദേഥ, ഇമഞ്ച സുവണ്ണരൂപകം ദേയ്യധമ്മം ഗണ്ഹഥാ"തി തം രൂപകം തസ്സ അദംസു. സോപി "ഏവരൂപേന മഹാരാജേന സദ്ധിം വിവാഹമങ്ഗലം ഭവിസ്സതീ"തി തുട്ഠചിത്തോ സമ്പടിച്ഛി . അഥ നം ദൂതാ ആഹംസു - "മഹാരാജ, അമ്ഹേഹി ന സക്കാ പപഞ്ചം കാതും, കുമാരികായ ലദ്ധഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമ, അഥ നം സോ ആഗന്ത്വാ ആദായ ഗമിസ്സതീ"തി. സോ "സാധൂ"തി വത്വാ തേസം സക്കാരം കത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ച ദേവിയാ ച ആരോചേസും. രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന കുസാവതിതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന സാഗലനഗരം പാപുണി. മദ്ദരാജാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ തം നഗരം പവേസേത്വാ മഹന്തം സക്കാരമകാസി.

സീലവതീ ദേവീ പണ്ഡിതത്താ "കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ"തി ഏകാഹദ്വീഹച്ചയേന മദ്ദരാജാനം ആഹ - "മഹാരാജ, സുണിസം ദട്ഠുകാമാമ്ഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം പക്കോസാപേസി. പഭാവതീ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ധാതിഗണപരിവുതാ ആഗന്ത്വാ സസ്സും വന്ദി. സാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അയം കുമാരികാ അഭിരൂപാ, മയ്ഹം പുത്തോ വിരൂപോ. സചേ ഏസാ തം പസ്സിസ്സതി, ഏകാഹമ്പി അവസിത്വാ പലായിസ്സതി, ഉപായം കരിസ്സാമീ"തി. സാ മദ്ദരാജാനം ആമന്തേത്വാ, "മഹാരാജ, സുണിസാ മേ പുത്തസ്സ അനുച്ഛവികാ, അപിച ഖോ പന അമ്ഹാകം കുലപവേണിയാ ആഗതം ചാരിത്തം അത്ഥി, സചേ അയം തസ്മിം ചാരിത്തേ വത്തിസ്സതി, നേസ്സാമി ന"ന്തി ആഹ. "കിം പന വോ ചാരിത്ത"ന്തി. "അമ്ഹാകം വംസേ യാവ ഏകസ്സ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠാനം ഹോതി, താവ ദിവാ സാമികം പസ്സിതും ന ലഭതി. സചേ ഏസാ തഥാ കരിസ്സതി, നേസ്സാമി ന"ന്തി. രാജാ "കിം, അമ്മ, സക്ഖിസ്സസി ഏവം വത്തിതു"ന്തി ധീതരം പുച്ഛി. സാ "ആമ താതാ"തി ആഹ. തതോ ഓക്കാകരാജാ മദ്ദരഞ്ഞോ ബഹും ധനം ദത്വാ തം ആദായ പക്കാമി. മദ്ദരാജാപി മഹന്തേന പരിവാരേന ധീതരം ഉയ്യോജേസി.

ഓക്കാകോ കുസാവതിം ഗന്ത്വാ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ സബ്ബബന്ധനാനി മോചേത്വാ പുത്തസ്സ അഭിസേകം കത്വാ രജ്ജം ദത്വാ പഭാവതിം അഗ്ഗമഹേസിം കാരേത്വാ നഗരേ "കുസരാജസ്സ ആണാ"തി ഭേരിം ചരാപേസി. സകലജമ്ബുദീപതലേ രാജാനോ യേസം ധീതരോ അത്ഥി, തേ കുസരഞ്ഞോ

ധീതരോ പഹിണിംസു . യേസം പുത്താ അത്ഥി, തേ തേന സദ്ധിം മിത്തഭാവം ആകങ്ഖന്താ പുത്തേ ഉപട്ഠാകേ കത്വാ പഹിണിംസു. ബോധിസത്തസ്സ നാടകപരിവാരോ മഹാ അഹോസി, മഹന്തേന യസേന രജ്ജം കാരേസി. സോ പഭാവതിം ദിവാ പസ്സിതും ന ലഭതി, സാപി തം ദിവാ പസ്സിതും ന ലഭതി, ഉഭിന്നം രത്തിദസ്സനമേവ ഹോതി. തത്ഥ പഭാവതിയാ സരീരപ്പഭാപി അബ്ബോഹാരികാ അഹോസി. ബോധിസത്തോ സിരിഗബ്ഭതോ രത്തിംയേവ നിക്ഖമതി.

സോ കതിപാഹച്ചയേന പഭാവതിം ദിവാ ദട്ഠുകാമോ മാതുയാ ആരോചേസി. സാ “മാ തേ താത, രുച്ചി, യാവ ഏക്കം പുത്തം ലഭസി, താവ ആഗമേഹീ”തി, പടിക്ഖിപി. സോ പുനപ്പുനം യാചിയേവ. അഥ നം സാ ആഹ - “തേന ഹി ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിമേണ്ഡവേസേന തിട്ഠ, അഹം തം തത്ഥ ആനേസ്സാമി, അഥ നം അക്ഖീനി പൂരേത്വാ ഓലോകേയ്യാസി, മാ ച അത്താനം ജാനാപേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഹത്ഥിസാലം അഗമാസി. അഥസ്സ മാതാ ഹത്ഥിസാലം അലങ്കാരാപേത്വാ പഭാവതിം “ഏഹി സാമികസ്സ ഹത്ഥിനോ പസ്സാമാ”തി തത്ഥ നേത്വാ “അയം ഹത്ഥീ അസുകോ നാമ, അയം ഹത്ഥീ അസുകോ നാമാ”തി തസ്സാ ദസ്സേസി. തത്ഥ തം രാജാ മാതു പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ഹത്ഥിഗോപകവേസേന ഹത്ഥിഛകണപിണ്ഡേന പിട്ഠിയം പഹരി. സാ കുദ്ധാ “രഞ്ഞോ കഥേത്വാ തേ ഹത്ഥം ഛിന്ദാപേസ്സാമീ”തി വത്വാ ദേവിം ഉജ്ഝാപേസി. രാജമാതാ “മാ അമ്മ കുജ്ഝീ”തി സുണിസം സഞ്ഞാപേത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജി. പുനപി രാജാ തം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ അസ്സസാലായ അസ്സഗോപകവേസേന തം ദിസ്വാ തഥേവ അസ്സഛകണപിണ്ഡേന പഹരി. തദാപി തം കുദ്ധം സസ്സു സഞ്ഞാപേസി.

പുനേകദിവസേ പഭാവതീ മഹാസത്തം പസ്സിതുകാമാ ഹുത്വാ സസ്സുയാ ആരോചേത്വാ “അലം മാ തേ രുച്ചീ”തി പടിക്ഖിത്താപി പുനപ്പുനം യാചി. അഥ നം സാ ആഹ - “തേന ഹി സ്വേ മമ പുത്തോ നഗരം പദക്ഖിണം കരിസ്സതി, ത്വം സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ തം പസ്സേയ്യാസീ”തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുനദിവസേ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ ജയമ്പതികുമാരം രാജവേസം ഗാഹാപേത്വാ ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ ബോധിസത്തം പച്ഛിമാസനേ നിസീദാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കാരാപേസി. സാ പഭാവതിം ആദായ സീഹപഞ്ജരേ ഠത്വാ “പസ്സ തവ സാമികസ്സ സിരിസോഭഗ്ഗ”ന്തി ആഹ. സാ “അനുച്ഛവികോ മേ സാമികോ ലദ്ധോ”തി അത്തമനാ അഹോസി. തം ദിവസം പന മഹാസത്തോ ഹത്ഥിമേണ്ഡവേസേന ജയമ്പതിസ്സ പച്ഛിമാസനേ നിസീദിത്വാ യഥാധിപ്പായേന പഭാവതിം ഓലോകേന്തോ ഹത്ഥവികാരാദിവസേന ചിത്തരുചിയാ കേളിം ദസ്സേസി. ഹത്ഥിമ്ഹി അതിക്കന്തേ രാജമാതാ പഭാവതിം പുച്ഛി - “ദിട്ഠോ തേ, അമ്മ, സാമികോ”തി. “ആമ അയ്യേ, പച്ഛിമാസനേ പനസ്സ നിസിന്നോ ഹത്ഥിമേണ്ഡോ അതിവിയ ദുബ്ബിനീതോ, മയ്ഹം ഹത്ഥവികാരാദീനി ദസ്സേസി, കസ്മാ ഏവരൂപം അലക്ഖികം രഞ്ഞോ പച്ഛിമാസനേ നിസീദാപേസും, നീഹരാപേഹി ന”ന്തി? “അമ്മ, രഞ്ഞോ പച്ഛിമാസനേ രക്ഖാ നാമ ഇച്ഛിതബ്ബാ”തി.

സാ ചിന്തേസി - “അയം ഹത്ഥിമേണ്ഡോ അതിവിയ നിബ്ഭയോ, രാജാനം ‘രാജാ’തിപി ന മഞ്ഞതി, കിം നു ഖോ ഏസോവ കുസരാജാ, അദ്ധാ ഹി ഏസോ അതിവിയ വിരൂപോ ഏവ ഭവിസ്സതി, തേനേവ മം ന ദസ്സേന്തീ”തി. സാ ഖുജ്ജം കണ്ണമൂലേ ആഹ - “അമ്മ, ഗച്ഛ താവ ജാനാഹി, കിം

പുരിമാസനേ നിസിന്നകോ രാജാ, ഉദാഹു പച്ഛിമാസനേ"തി? "കഥം പനാഹം ജാനിസ്സാമീ"തി. "സചേ ഹി സോ രാജാ ഭവിസ്സതി, പഠമതരം ഹത്ഥിപിട്ഠിതോ ഓതരിസ്സതി, ഇമായ സഞ്ഞായ ജാനാഹീ"തി. സാ ഗന്ത്വാ ഏകമന്തേ ഠിതാ പഠമം മഹാസത്തം ഓതരന്തം അദ്ദസ, പച്ഛാ ജയമ്പതികുമാരം. മഹാസത്തോപി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ ഖുജ്ജം ദിസ്വാ "ഇമിനാ നാമ കാരണേന ഏസാ ആഗതാ ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "ഇമം അന്തരം പഭാവതിയാ മാ കഥേഹീ"തി ദള്ഹം വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സാ ഗന്ത്വാ "പുരിമാസനേ നിസിന്നോ പഠമം ഓതരീ"തി ആഹ. പഭാവതീ തസ്സാ വചനം സദ്ദഹി.

മഹാസത്തോപി പുന ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ മാതരം യാചി. സാ പടിക്ഖിപിതും അസക്കോന്തീ "തേന ഹി അഞ്ഞാതകവേസേന ഉയ്യാനം ഗച്ഛാഹീ"തി ആഹ. സോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണിയം ഗലപ്പമാണം ഉദകം പവിസിത്വാ പദുമിനിപത്തേന സീസം ഛാദേത്വാ പുപ്ഫിതപദുമേന മുഖം ആവരിത്വാ അട്ഠാസി. മാതാപിസ്സ പഭാവതിം ഉയ്യാനം നേത്വാ സായന്ഹസമയേ "ഇമേ രുക്ഖേ പസ്സ, സകുണേ പസ്സ, മിഗേ പസ്സാ"തി പലോഭയമാനാ പോക്ഖരണീതീരം പായാസി. സാ പഞ്ചവിധപദുമസഞ്ഛന്നം പോക്ഖരണിം ദിസ്വാ ന്ഹായിതുകാമാ പരിചാരികാഹി സദ്ധിം പോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ കീളന്തീ തം പദുമം ദിസ്വാ വിചിനിതുകാമാ ഹത്ഥം പസാരേസി. അഥ നം രാജാ പദുമിനിപത്തം അപനേത്വാ "അഹം കുസരാജാ"തി വത്വാ ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. സാ തസ്സ മുഖം ദിസ്വാ "യക്ഖോ മം ഗണ്ഹീ"തി വിരവിത്വാ തത്ഥേവ വിസഞ്ഞിതം പത്താ. അഥസ്സാ രാജാ ഹത്ഥം മുഞ്ചി. സാ സഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ "കുസരാജാ കിര മം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി, ഇമിനാവാഹം ഹത്ഥിസാലായ ഹത്ഥിഛകണപിണ്ഡേന, അസ്സസാലായ അസ്സഛകണപിണ്ഡേന പഹടാ, അയമേവ മം ഹത്ഥിസ്സ പച്ഛിമാസനേ നിസീദിത്വാ ഉപ്പണ്ഡേസി, കിം മേ ഏവരൂപേന ദുമ്മുഖേന പതിനാ, ഇമം ജഹിത്വാ അഹം ജീവന്തീ അഞ്ഞം പതിം ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം ആഗതേ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ "മമ യാനവാഹനം സജ്ജം കരോഥ, അജ്ജേവ ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹം . തേ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ചിന്തേസി - "സചേ ഗന്തും ന ലഭിസ്സതി, ഹദയമസ്സാ ഫലിസ്സതി, ഗച്ഛതു പുന തം അത്തനോ ബലേന ആനേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അഥസ്സാ ഗമനം അനുജാനി. സാ പിതുനഗരമേവ അഗമാസി.

മഹാസത്തോപി ഉയ്യാനതോ നഗരം പവിസിത്വാ അലങ്കതപാസാദം അഭിരുഹി. ബോധിസത്തഞ്ഹി സാ പുബ്ബപത്ഥനാവസേന ന ഇച്ഛി, സോപി പുബ്ബകമ്മവസേനേവ വിരൂപോ അഹോസി. അതീതേ കിര ബാരാണസിയം ദ്വാരഗാമേ ഉപരിമവീഥിയാ ച ഹേട്ഠിമവീഥിയാ ച ദ്വേ കുലാനി വസിംസു. ഏകസ്സ കുലസ്സ ദ്വേ പുത്താ അഹേസും. ഏകസ്സ ഏകാവ ധീതാ അഹോസി. ദ്വീസു പുത്തേസു ബോധിസത്തോ കനിട്ഠോ. തം കുമാരികം ജേട്ഠകസ്സ അദംസു. കനിട്ഠോ അദാരഭരണോ ഭാതു സന്തികേയേവ വസി. അഥേകദിവസം തസ്മിം ഘരേ അതിരസകപൂവേ പചിംസു. ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞം ഗതോ ഹോതി. തസ്സ പൂവം ഠപേത്വാ അവസേസേ ഭാജേത്വാ ഖാദിംസു. തസ്മിം ഖണേ പച്ചേകബുദ്ധോ ഭിക്ഖായ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. ബോധിസത്തസ്സ ഭാതുജായാ "ചൂളപതിനോ അഞ്ഞം പൂവം പചിസ്സാമീ"തി തം ഗഹേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ അദാസി. സോപി തം ഖണഞ്ഞേവ അരഞ്ഞതോ ആഗച്ഛി. അഥ

നം സാ ആഹ - "സാമി, ചിത്തം പസാദേഹി, തവ കോട്ഠാസോ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദിന്നോ"തി. സോ "തവ കോട്ഠാസം ഖാദിത്വാ മമ കോട്ഠാസം ദേസി, അഹം കിം ഖാദിസ്സാമീ"തി കുദ്ധോ പച്ചേകബുദ്ധം അനുഗന്ത്വാ പത്തതോ പൂവം ഗണ്ഹി. സാ മാതു ഘരം ഗന്ത്വാ നവവിലീനം ചമ്പകപുപ്ഫവണ്ണം സപ്പിം ആഹരിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തം പൂരേസി, തം ഓഭാസം മുഞ്ചി. സാ തം ദിസ്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി - "ഭന്തേ, ഇമിനാ ദാനബലേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മേ സരീരം ഓഭാസജാതം ഹോതു, ഉത്തമരൂപധരാ ച ഭവേയ്യം, ഇമിനാ ച മേ അസപ്പുരിസേന സദ്ധിം ഏകട്ഠാനേ വാസോ മാ അഹോസീ"തി. ഇതി സാ ഇമിസ്സാ പുബ്ബപത്ഥനായ വസേന തം ന ഇച്ഛി. ബോധിസത്തോപി തം പൂവ തസ്മിം സപ്പിപത്തേ ഓസീദാപേത്വാ പത്ഥനം പട്ഠപേസി - "ഭന്തേ, ഇമം യോജനസതേ വസന്തിമ്പി ആനേത്വാ മമ പാദപരിചാരികം കാതും സമത്ഥോ ഭവേയ്യ"ന്തി. തത്ഥ യം സോ കുദ്ധോ ഗന്ത്വാ പൂവം ഗണ്ഹി, തസ്സ പുബ്ബകമ്മസ്സ വസേന വിരൂപോ അഹോസി, പുബ്ബപത്ഥനായ സാ ച തം ന ഇച്ഛീതി.

സോ പഭാവതിയാ ഗതായ സോകപ്പത്തോ അഹോസി, നാനാകാരേഹി പരിചാരയമാനാപി നം സേസിത്ഥിയോ ഓലോകാപേതുമ്പി നാസക്ഖിംസു, , പഭാവതിരഹിതമസ്സ സകലമ്പി നിവേസനം തുച്ഛം വിയ ഖായി. സോ "ഇദാനി സാഗലനഗരം പത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി പച്ചൂസസമയേ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ, "അമ്മ, അഹം പഭാവതിം ആനേസ്സാമി, തുമ്ഹേ രജ്ജം അനുസാസഥാ"തി വദന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "ഇദം തേ രട്ഠം സധനം സയോഗ്ഗം, സകായുരം സബ്ബകാമൂപപന്നം;
ഇദം തേ രജ്ജം അനുസാസ അമ്മ, ഗച്ഛാമഹം യത്ഥ പിയാ പഭാവതീ"തി.

തത്ഥ **സയോഗ്ഗ**ന്തി ഹത്ഥിയോഗ്ഗാദിസഹിതം. **സകായുര**ന്തി സപഞ്ചരാജകകുധഭണ്ഡം. **അനുസാസ, അമ്മാ**തി സോ കിര പുരിസസ്സ രജ്ജം ദത്വാ പുന ഗണ്ഹനം നാമ ന യുത്തന്തി പിതു വാ ഭാതു വാ അനിയ്യാദേത്വാ മാതു നിയ്യാദേന്തോ ഏവമാഹ.

സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ "തേന ഹി, താത, അപ്പമത്തോ ഭവേയ്യാസി, മാതുഗാമോ നാമ അപരിസുദ്ധഹദയോ"തി വത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനസ്സ സുവണ്ണകരോടിം പൂരേത്വാ "ഇദം അന്തരാമഗ്ഗേ ഭുഞ്ജേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഉയ്യോജേസി. സോ തം ആദായ മാതരം വന്ദിത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ "ജീവന്തോ പുന തുമ്ഹേ പസ്സിസ്സാമീ"തി വത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ പഞ്ചാവുധം സന്നയ്ഹിത്വാ ഭത്തകരോടിയാ സദ്ധിം കഹാപണസഹസ്സം പസിബ്ബകേ കത്വാ കോകനുദഞ്ച വീണം ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ മഹബ്ബലോ മഹാഥാമോ യാവ മജ്ഝന്ഹികാ പണ്ണാസ യോജനാനി ഗന്ത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ സേസദിവസഭാഗേന പുന പണ്ണാസ യോജനാനി ഗന്ത്വാ ഏകാഹേനേവ യോജനസതികം മഗ്ഗം ഖേപേത്വാ സായന്ഹസമയേ ന്ഹത്വാ സാഗലനഗരം പാവിസി. തസ്മിം പവിട്ഠമത്തേയേവ തസ്സ തേജേന പഭാവതീ സയനപിട്ഠേ സണ്ഠാതും അസക്കോന്തീ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജി. ബോധിസത്തം കിലന്തിന്ദ്രിയം വീഥിയാ ഗച്ഛന്തം അഞ്ഞതരാ ഇത്ഥീ ദിസ്വാ പക്കോസാപേത്വാ

നിസീദാപേത്വാ പാദേ ധോവാപേത്വാ സയനം ദാപേസി. സോ കിലന്തകായോ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി.

അഥ സാ തസ്മിം നിദ്ദമുപഗതേ ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ തം പബോധേത്വാ ഭത്തം ഭോജേസി. സോ തുട്ഠോ തസ്സാ സദ്ധിം ഭത്തകരോടിയാ കഹാപണസഹസ്സം അദാസി. സോ പഞ്ചാവുധം തത്ഥേവ ഠപേത്വാ “ഗന്തബ്ബട്ഠാനം മേ അത്ഥീ”തി വത്വാ വീണം ആദായ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ “അജ്ജ മേ ഇധ വസിതും ദേഥ, ഗന്ധബ്ബം വോ കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഹത്ഥിഗോപകേഹി അനുഞ്ഞാതോ ഏകമന്തേ നിപജ്ജിത്വാ ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധദരഥോ ഉട്ഠായ വീണം മുഞ്ചിത്വാ “സാഗലനഗരവാസിനോ ഇമം സദ്ദം സുണന്തൂ”തി വീണം വാദേന്തോ ഗായി. പഭാവതീ ഭൂമിയം നിപന്നാ തം സദ്ദം സുത്വാവ “അയം ന അഞ്ഞസ്സ വീണാസദ്ദോ, നിസ്സംസയം കുസരാജാ മമത്ഥായ ആഗതോ”തി അഞ്ഞാസി. മദ്ദരാജാപി തം സദ്ദം സുത്വാ “അതിവിയ മധുരം വാദേതി, സ്വേ ഏതം പക്കോസാപേത്വാ മമ ഗന്ധബ്ബം കാരേസ്സാമീ”തി ചിന്തേസി.

ബോധിസത്തോ “ന സക്കാ ഇധ വസമാനേന പഭാവതീ ദട്ഠും, അട്ഠാനമേത”ന്തി പാതോവ നിക്ഖമിത്വാ സായം ഭുത്തഗേഹേയേവ പാതരാസം ഭുഞ്ജിത്വാ വീണം ഠപേത്വാ രാജകുമ്ഭകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ അന്തേവാസികഭാവം ഉപഗന്ത്വാ ഏകദിവസേനേവ ഘരം മത്തികായ പൂരേത്വാ “ഭാജനാനി കരോമി ആചരിയാ”തി വത്വാ, “ആമ, കാരോഹീ”തി വുത്തേ ഏകം മത്തികാപിണ്ഡം ചക്കേ ഠപേത്വാ ചക്കം ആവിഞ്ഛി, സകിം ആവിദ്ധമേവ യാവ മജ്ഝന്ഹികാതിക്കമാ ഭമിയേവ. സോ നാനാവണ്ണാനി ഖുദ്ദകമഹന്താനി ഭാജനാനി കത്വാ പഭാവതിയാ അത്ഥായ ഭാജനം കരോന്തോ നാനാരൂപാനി സമുട്ഠാപേസി. ബോധിസത്താനഞ്ഹി അധിപ്പായോ നാമ സമിജ്ഝതി, “താനി രൂപാനി പഭാവതീയേവ പസ്സതൂ”തി അധിട്ഠാസി. സോ സബ്ബഭാജനാനി സുക്ഖാപേത്വാ പചിത്വാ ഗേഹം പൂരേസി. കുമ്ഭകാരോ നാനാഭാജനാനി ഗഹേത്വാ രാജകുലം അഗമാസി. രാജാ ദിസ്വാ “കേനിമാനി കതാനീ”തി പുച്ഛി. “മയാ, ദേവാ”തി. “അഹം തയാ കതാനി ജാനാമി, കഥേഹി, കേന കതാനീ”തി? “അന്തേവാസികേന മേ ദേവാ”തി. “ന തേ സോ അന്തേവാസീ, ആചരിയോ തേ സോ, ത്വം തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം സിക്ഖ, ഇതോ പട്ഠായ ച സോ മമ ധീതാനം ഭാജനാനി കരോതു, ഇമഞ്ചസ്സ സഹസ്സം ദേഹീ”തി സഹസ്സം ദാപേത്വാ “നാനാവണ്ണാനി ഇമാനി ഖുദ്ദകഭാജനാനി മമ ധീതാനം ദേഹീ”തി ആഹ.

സോ താനി താസം സന്തികം നേത്വാ “ഇമാനി വോ കീളനത്ഥായ ഖുദ്ദകഭാജനാനീ”തി ആഹ. താ സബ്ബാ ആഗമിംസു. കുമ്ഭകാരോ മഹാസത്തേന പഭാവതിയാ അത്ഥായ കതഭാജനമേവ തസ്സാ അദാസി. സാ ച ഭാജനം ഗഹേത്വാ തത്ഥ അത്തനോ ച മഹാസത്തസ്സ ച ഖുജ്ജായ ച രൂപം പസ്സിത്വാ “ഇദം ന അഞ്ഞേന കതം, കുസരാജേനേവ കത”ന്തി ഞത്വാ കുജ്ഝിത്വാ ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ “ഇമിനാ മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥി, ഇച്ഛന്താനം ദേഹീ”തി ആഹ. അഥസ്സാ ഭഗിനിയോ കുദ്ധഭാവം ഞത്വാ “ഖുദ്ദകഭാജനം കുസരഞ്ഞാ കതന്തി മഞ്ഞസി, ഇദം തേന ന കതം, കുമ്ഭകാരേനേവ കതം, ഗണ്ഹാഹി ന”ന്തി അവഹസിംസു. സാ തേന കതഭാവം തസ്സ ച ആഗതഭാവം താസം ന കഥേസി. കുമ്ഭകാരോ സഹസ്സം ബോധിസത്തസ്സ ദത്വാ “താത, രാജാ തേ

തുട്ഠോ, ഇതോ കിര പട്ഠായ രാജധീതാനം ഭാജനാനി കരേയ്യാസി, അഹം താസം ഹരിസ്സാമീ''തി ആഹ.

സോ ''ഇധാപി വസന്തേന ന സക്കാ പഭാവതീ ദട്ഠു''ന്തി തം സഹസ്സം തസ്സേവ ദത്വാ രാജുപട്ഠാകസ്സ നളകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ അന്തേവാസികോ ഹുത്വാ പഭാവതിയാ അത്ഥായ താലവണ്ടം കത്വാ തത്ഥേവ സേതച്ഛത്തഞ്ച ആപാനഭൂമിഞ്ച വത്ഥം ഗഹേത്വാ ഠിതം പഭാവതിഞ്ചാതി നാനാരൂപാനി ദസ്സേസി. നളകാരോ തഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച തേന കതഭണ്ഡകം ആദായ രാജകുലം അഗമാസി. രാജാ ദിസ്വാ ''കേനിമാനി കതാനീ''തി പുച്ഛിത്വാ പുരിമനയേനേവ സഹസ്സം ദത്വാ ''ഇമാനി നളകാരഭണ്ഡാനി മമ ധീതാനം ദേഹീ''തി ആഹ. സോപി ബോധിസത്തേന പഭാവതിയാ അത്ഥായ കതം താലവണ്ടം തസ്സായേവ അദാസി. തത്രപി രൂപാനി അഞ്ഞോ ജനോ ന പസ്സതി, പഭാവതീ പന ദിസ്വാ കുസരഞ്ഞോ കതഭാവം ഞത്വാ ''ഗണ്ഹിതുകാമാ ഗണ്ഹന്തൂ''തി കുദ്ധാ ഭൂമിയം ഖിപി . അഥ നം സേസാ അവഹസിംസു. നളകാരോ സഹസ്സം ആഹരിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി.

സോ ''ഇദമ്പി മയ്ഹം അവസനട്ഠാന''ന്തി സഹസ്സം തസ്സേവ ദത്വാ രാജമാലാകാരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അന്തേവാസികഭാവം ഉപഗന്ത്വാ നാനാവിധം മാലാവികതിം ഗന്ഥിത്വാ പഭാവതിയാ അത്ഥായ നാനാരൂപവിചിത്രം ഏകം ചുമ്ബടകം അകാസി. മാലാകാരോ തം സബ്ബം ആദായ രാജകുലം അഗമാസി. രാജാ ദിസ്വാ ''കേനിമാനി ഗന്ഥിതാനീ''തി പുച്ഛി. ''മയാ, ദേവാ''തി. ''അഹം തയാ ഗന്ഥിതാനി ജാനാമി, കഥേഹി, കേന ഗന്ഥിതാനീ''തി? ''അന്തേവാസികേന മേ , ദേവാ''തി. ''ന സോ അന്തേവാസീ, ആചരിയോ തേ സോ, ത്വം തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം സിക്ഖ, ഇതോ പട്ഠായ ച സോ മമ ധീതാനം പുപ്ഫാനി ഗന്ഥതു, ഇമഞ്ചസ്സ സഹസ്സം ദേഹീ''തി സഹസ്സം ദത്വാ ''ഇമാനി പുപ്ഫാനി മമ ധീതാനം ദേഹീ''തി ആഹ. സോപി ബോധിസത്തേന പഭാവതിയാ അത്ഥായ കതം ചുമ്ബടകം തസ്സായേവ അദാസി. സാ തത്ഥ അത്തനോ ച രഞ്ഞോ ച രൂപേഹി സദ്ധിം നാനാരൂപാനി ദിസ്വാ തേന കതഭാവം ഞത്വാ കുജ്ഝിത്വാ ഭൂമിയം ഖിപി. സേസാ ഭഗിനിയോ തം തഥേവ അവഹസിംസു. മാലാകാരോപി സഹസ്സം ആഹരിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസി.

സോ ''ഇദമ്പി മയ്ഹം അവസനട്ഠാന''ന്തി സഹസ്സം തസ്സേവ ദത്വാ രഞ്ഞോ സൂദസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അന്തേവാസികഭാവം ഉപഗച്ഛി. അഥേകദിവസം സൂദോ രഞ്ഞോ ഭോജനവികതിം ഹരന്തോ അത്തനോ അത്ഥായ പചിതും ബോധിസത്തസ്സ അട്ഠിമംസം അദാസി. സോ തം തഥാ സമ്പാദേസി, യഥാസ്സ ഗന്ധോ സകലനഗരം അവത്ഥരി. രാജാ തം ഘായിത്വാ ''കിം തേ മഹാനസേ അഞ്ഞമ്പി മംസം പചസീ''തി പുച്ഛി. ''നത്ഥി, ദേവ, അപിച ഖോ പന മേ അന്തേവാസികസ്സ അട്ഠിമംസം പചനത്ഥായ ദിന്നം, തസ്സേവ സോ ഗന്ധോ ഭവിസ്സതീ''തി. രാജാ ആഹരാപേത്വാ തതോ ഥോകം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപേസി, താവദേവ സത്ത രസഹരണിസഹസ്സാനി ഖോഭേന്തം ഫരി. രാജാ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ സഹസ്സം ദത്വാ ''ഇതോ പട്ഠായ തവ അന്തേവാസിനാ മമ ച ധീതാനഞ്ച മേ ഭത്തം പചാപേത്വാ ത്വം മയ്ഹം ആഹര, സോ മേ ധീതാനം ഹരതൂ''തി ആഹ. സൂദോ ഗന്ത്വാ തസ്സ ആരോചേസി. സോ തം സുത്വാ ''ഇദാനി മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, ഇദാനി പനാഹം പഭാവതിം ദട്ഠും

ലഭിസ്സാമീ”തി തുട്ഠോ തം സഹസ്സം തസ്സേവ ദത്വാ പുനദിവസേ ഭത്തം സമ്പാദേത്വാ രഞ്ഞോ ഭത്തഭാജനാനി പേസേത്വാ രാജധീതാനം ഭത്തകാജം സയം ഗഹേത്വാ പഭാവതിയാ വസനപാസാദം അഭിരുഹി. സാ തം ഭത്തകാജം ആദായ പാസാദം അഭിരുഹന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “അയം അത്തനോ അനനുച്ഛവികം ദാസകമ്മകരേഹി കത്തബ്ബം കരോതി. സചേ പനാഹം കതിപാഹം തുണ്ഹീ ഭവിസ്സാമി, ‘ഇദാനി മം ഏസാ രോചതീ’തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ കത്ഥചി അഗന്ത്വാ മം ഓലോകേന്തോ ഇധേവ വസിസ്സതി, ഇദാനേവ തം അക്കോസിത്വാ പരിഭാസിത്വാ മുഹുത്തമ്പി ഇധ വസിതും അദത്വാ പലാപേസ്സാമീ”തി. സാ ദ്വാരം അഡ്ഢവിവടം കത്വാ ഏകം ഹത്ഥം കവാടേ ലഗ്ഗേത്വാ ഏകേന ഹത്ഥേന അഗ്ഗളം ഉപ്പീളേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. “അനുജ്ജുഭൂതേന ഹരം മഹന്തം, ദിവാ ച രത്തോ ച നിസീഥകാലേ;
പടിഗച്ഛ ത്വം ഖിപ്പം കുസാവതിം കുസ, നിച്ഛാമി ദുബ്ബണ്ണമഹം വസന്ത”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ത്വം ഭത്തകാരകോ ഹുത്വാ ഉജുകേന ചിത്തേന യോപി തേ സീസം ഭിന്ദേയ്യ, തസ്സപേതം കമ്മം ന കരോസി, അനുജുഭൂതേന പന ചിത്തേന മമത്ഥായ ഏതം മഹന്തം കാജം ഹരന്തോ ദിവാ ച രത്തോ ച നിസീഥകാലേ ച മഹന്തം ദുക്ഖം അനുഭവിസ്സസി, കിം തേ തേന അനുഭൂതേന ദുക്ഖേന, ത്വം അത്തനോ നഗരം കുസാവതിമേവ പടിഗച്ഛ, അഞ്ഞം അത്തനാ സദിസിം അതിരസകപൂവസണ്ഠാനമുഖിം യക്ഖിനിം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ രജ്ജം കാരേഹീതി. **നിച്ഛാമി ദുബ്ബണ്ണമഹം വസന്ത**ന്തി അഹം പന തം ദുബ്ബണ്ണം ദുസ്സണ്ഠിതം ഇധ വസന്തം ന ഇച്ഛാമീതി.

സോ “പഭാവതിയാ മേ സന്തികാ കഥാ ലദ്ധാ”തി തുട്ഠചിത്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩. “നാഹം ഗമിസ്സാമി ഇതോ കുസാവതിം, പഭാവതീ വണ്ണപലോഭിതോ തവ;
രമാമി മദ്ദസ്സ നികേതരമ്മേ, ഹിത്വാന രട്ഠം തവ ദസ്സനേ രതോ.

൪. “പഭാവതീ വണ്ണപലോഭിതോ തവ, സമ്മൂള്ഹരൂപോ വിചരാമി മേദിനിം;
ദിസം ന ജാനാമി കുതോമ്ഹി ആഗതോ, തയമ്ഹി മത്തോ മിഗമന്ദലോചനേ.

൫. “സുവണ്ണചീരവസനേ, ജാതരൂപസുമേഖലേ;
സുസ്സോണി തവ കാമാ ഹി, നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ”തി.

തത്ഥ **രമാമീ**തി അഭിരമാമി ന ഉക്കണ്ഠാമി. **സമ്മൂള്ഹരൂപോ**തി കിലേസസമ്മൂള്ഹോ ഹുത്വാ. **തയമ്ഹി മത്തോ**തി തയി മത്തോമ്ഹി, തയാ വാ മത്തോമ്ഹി. **സുവണ്ണചീരവസനേ**തി സുവണ്ണഖചിതവത്ഥവസനേ. **നാഹം രജ്ജേന മത്ഥികോ**തി ന അഹം രജ്ജേന അത്ഥികോ.

ഏവം വുത്തേ സാ ചിന്തേസി - “അഹം ഏതം ‘വിപ്പടിസാരീ ഭവിസ്സതീ’തി പരിഭാസാമി, അയം പന രജ്ജിത്വാവ കഥേതി, സചേ ഖോ പന മം ‘അഹം കുസരാജാ’തി വത്വാ ഹത്ഥേ ഗണ്ഹേയ്യ, കോ തം നിവാരേയ്യ, കോചി നോ

ഇമം കഥം സുണേയ്യാ''തി ദ്വാരം ഥകേത്വാ സൂചിം ദത്വാ അന്തോ അട്ഠാസി. സോപി ഭത്തകാജം ആഹരിത്വാ ഭത്തം വഡ്ഢേത്വാ രാജധീതരോ ഭോജേസി. പഭാവതീ ''ഗച്ഛ കുസരാജേന പക്കഭത്തം ആഹരാ''തി ഖുജ്ജം പേസേസി. സാ ആഹരിത്വാ ''ഭുഞ്ജാഹീ''തി ആഹ. നാഹം തേന പക്കഭത്തം ഭുഞ്ജാമി, ത്വം ഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ ലദ്ധനിവാപം ഗഹേത്വാ ഭത്തം പചിത്വാ ആഹര, കുസരഞ്ഞോ ആഗതഭാവഞ്ച മാ കസ്സചി ആരോചേസീതി. ഖുജ്ജാ തതോ പട്ഠായ തസ്സാ കോട്ഠാസം ആഹരിത്വാ സയം ഭുഞ്ജതി, അത്തനോ കോട്ഠാസം തസ്സാ ഉപനേതി. കുസരാജാപി തതോ പട്ഠായ തം പസ്സിതും അലഭന്തോ ചിന്തേസി - ''അത്ഥി നു ഖോ പഭാവതിയാ മയി സിനേഹോ, ഉദാഹു നത്ഥി, വീമംസിസ്സാമി ന''ന്തി. സോ പന രാജധീതരോ ഭോജേത്വാ ഭത്തകാജം ആദായ നിക്ഖന്തോ തസ്സാ ഗബ്ഭദ്വാരേ പാസാദതലം പാദേന പഹരിത്വാ ഭാജനാനി ഘട്ടേത്വാ നിത്ഥുനിത്വാ വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ വിയ അവകുജ്ജോ പതി. സാ തസ്സ നിത്ഥുനിതസദ്ദേന ദ്വാരം വിവരിത്വാ തം ഭത്തകാജേന ഓത്ഥതം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''അയം സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ മം നിസ്സായ രത്തിന്ദിവം ദുക്ഖം അനുഭോതി, സുഖുമാലതായ ഭത്തകാജേന അവത്ഥതോ പതതി, ജീവതി നു ഖോ, നോ വാ''തി. സാ ഗബ്ഭതോ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ നാസവാതം ഉപധാരേതും ഗീവം പസാരേത്വാ മുഖം ഓലോകേസി. സോ മുഖപൂരം ഖേളം ഗഹേത്വാ തസ്സാ സരീരേ പാതേസി. സാ തം പരിഭാസിത്വാ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദ്വാരം അഡ്ഢവിവടം ഥകേത്വാ ഠിതാ ഗാഥമാഹ -

൹. ''അബ്ഭൂതി തസ്സ ഭോ ഹോതി, യോ അനിച്ഛന്തമിച്ഛതി;
അകാമം രാജ കാമേസി, അകന്തം കന്തുമിച്ഛസീ''തി.

തത്ഥ **അബ്ഭൂതീ**തി അഭൂതി, അവുഡ്ഢീതി അത്ഥോ.

സോ പന പടിബദ്ധചിത്തതായ അക്കോസിയമാനോപി പരിഭാസിയമാനോപി വിപ്പടിസാരം അനുപ്പാദേത്വാവ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൭. ''അകാമം വാ സകാമം വാ, യോ നരോ ലഭതേ പിയം;
ലാഭമേത്ഥ പസംസാമ, അലാഭോ തത്ഥ പാപകോ''തി.

സാപി തസ്മിം ഏവം കഥേന്തേപി അനോസക്കിത്വാ ഥദ്ധതരവചനം വത്വാ പലാപേതുകാമാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൮. ''പാസാണസാരം ഖണസി, കണികാരസ്സ ദാരുനാ;
വാതം ജാലേന ബാധേസി, യോ അനിച്ഛന്തമിച്ഛസീ''തി.

തത്ഥ **കണികാരസ്സ ദാരുനാ**തി കണികാരകട്ഠേന. **ബാധേസീ**തി ബന്ധസീതി.

തം സുത്വാ രാജാ തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൯. ''പാസാണോ നൂന തേ ഹദയേ, ഓഹിതോ മുദുലക്ഖണേ;
യോ തേ സാതം ന വിന്ദാമി, തിരോജനപദാഗതോ.

൰. ''യദാ മം ഭകുടിം കത്വാ, രാജപുത്തീ ഉദിക്ഖതി;
ആളാരികോ തദാ ഹോമി, രഞ്ഞോ മദ്ദസ്സന്തേപുരേ.

൧൧.“യദാ ഉമ്ഹയമാനാ മം, രാജപുത്തി ഉദിക്ഖതി;
നാളാരികോ തദാ ഹോമി, രാജാ ഹോമി തദാ കുസോ”തി.

തത്ഥ **മുദുലക്ഖണേ**തി മുദുനാ ഇത്ഥിലക്ഖണേന സമന്നാഗതേ. **യോ**തി യോ അഹം തിരോരട്ഠാ ആഗതോ തവ സന്തികേ വസന്തോ പടിസന്ഥാരമത്തമ്പി സാതം ന ലഭാമി, സോ ഏവം മഞ്ഞാമി, മയി സിനേഹുപ്പത്തിനിവാരണായ നൂന തവ ഹദയേ പാസാണോ ഠപിതോ. **ഭകുടിം കത്വാ**തി കോധവസേന വലിവിസമം നലാടം കത്വാ. **ആളാരികോ**തി ഭത്തകാരകോ. തസ്മിം ഖണേ അഹം മദ്ദരഞ്ഞോ അന്തേപുരേ ഭത്തകാരകദാസോ വിയ ഹോമീതി വദതി. **ഉമ്ഹയമാനാ**തി പഹട്ഠാകാരം ദസ്സേത്വാ ഹസമാനാ. **രാജാ ഹോമീ**തി തസ്മിം ഖണേ അഹം കുസാവതീനഗരേ രജ്ജം കാരേന്തോ രാജാ വിയ ഹോമി, കസ്മാസി ഏവം ഫരുസാ, ഇതോ പട്ഠായ മാ ഏവരൂപം കരി, ഭദ്ദേതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി - “അയം അതിവിയ അല്ലീയിത്വാ കഥേതി, മുസാവാദം കത്വാ ഉപായേന നം ഇതോ പലാപേസ്സാമീ”തി ഗാഥമാഹ -

൧൨.“സചേ ഹി വചനം സച്ചം, നേമിത്താനം ഭവിസ്സതി;
നേവ മേ ത്വം പതീ അസ്സ, കാമം ഛിന്ദന്തു സത്തധാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, മയാ “അയം കുസരാജാ മയ്ഹം പതി ഭവിസ്സതി, ന ഭവിസ്സതീ”തി ബഹൂ നിമിത്തപാഠകാ പുച്ഛിതാ, തേ “കാമം കിര മം സത്തധാ ഛിന്ദന്തു, നേവ മേ ത്വം പതി ഭവിസ്സസീ”തി വദിംസൂതി.

തം സുത്വാ രാജാ തം പടിബാഹന്തോ “ഭദ്ദേ, മയാപി അത്തനോ രട്ഠേ നേമിത്തകാ പുച്ഛിതാ, തേ ‘അഞ്ഞത്ര സീഹസ്സരകുസരാജതോ തവ പതി നാമ അഞ്ഞോ നത്ഥീ’തി ബ്യാകരിംസു, അഹമ്പി അത്തനോ ഞാണബലനിമിത്തേന ഏവമേവ കഥേസി”ന്തി വത്വാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൩.“സചേ ഹി വചനം സച്ചം, അഞ്ഞേസം യദി വാ മമ;
നേവ തുയ്ഹം പതീ അത്ഥി, അഞ്ഞോ സീഹസ്സരാ കുസാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യദി ഹി അഞ്ഞേസം നേമിത്താനം വചനം സച്ചം, യദി വാ മമ വചനം സച്ചം, തവ അഞ്ഞോ പതി നാമ നത്ഥീതി.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ന സക്കാ ഇമം ലജ്ജാപേതും വാ പലാപേതും വാ, കിം മേ ഇമിനാ”തി ദ്വാരം പിധായ അത്താനം ന ദസ്സേസി. സോപി കാജം ഗഹേത്വാ ഓതരി, തതോ പട്ഠായ തം ദട്ഠും ന ലഭതി, ഭത്തകാരകകമ്മം കരോന്തോ അതിവിയ കിലമതി , ഭുത്തപാതരാസോ ദാരൂനി ഫാലേതി, ഭാജനാനി ധോവതി, കാജേന ഉദകം ആഹരതി, സയന്തോ അമ്ബണപിട്ഠേ സയതി, പാതോ വുട്ഠായ യാഗുആദീനി പചതി ഹരതി ഭോജേതി, നന്ദിരാഗം നിസ്സായ അതിദുക്ഖം അനുഭോതി. സോ ഏകദിവസം ഭത്തഗേഹദ്വാരേന ഗച്ഛന്തിം ഖുജ്ജം ദിസ്വാ പക്കോസി. സാ പഭാവതിയാ ഭയേന തസ്സ സന്തികം ഗന്തും അവിസഹന്തീ തുരിതതുരിതാ വിയ ഗച്ഛതി. അഥ നം വേഗേന ഉപഗന്ത്വാ “ഖുജ്ജേ”തി ആഹ.

സാ നിവത്തിത്വാ ഠിതാ “കോ ഏസോ”തി വത്വാ “തുമ്ഹാകം സദ്ദം ന സുണാമീ”തി ആഹ. അഥ നം “ഖുജ്ജേ ത്വമ്പി സാമിനീപി തേ ഉഭോപി അതിവിയ ഥദ്ധാ, ഏത്തകം കാലം തുമ്ഹാകം സന്തികേ വസന്തോ ആരോഗ്യസാസനമത്തമ്പി ന ലഭാമി, ദേയ്യധമ്മം പന കിം ദസ്സഥ, തിട്ഠതു താവേതം, അപി മേ പഭാവതിം മുദുകം കത്വാ ദസ്സേതും സക്ഖിസ്സസീ”തി ആഹ . സാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. അഥ നം “സചേ മേ തം ദസ്സേതും സക്ഖിസ്സസി, ഖുജ്ജഭാവം തേ ഉജുകം കത്വാ ഗീവേയ്യകം ദസ്സാമീ”തി പലോഭേന്തോ പഞ്ച ഗാഥായോ അഭാസി -

൧൪.“നേക്ഖം ഗീവം തേ കാരേസ്സം, പത്വാ ഖുജ്ജേ കുസാവതിം;
സചേ മം നാഗനാസൂരൂ, ഓലോകേയ്യ പഭാവതീ.

൧൫.“നേക്ഖം ഗീവം തേ കാരേസ്സം, പത്വാ ഖുജ്ജേ കുസാവതിം;
സചേ മം നാഗനാസൂരൂ, ആലപേയ്യ പഭാവതീ.

൧൬.“നേക്ഖം ഗീവം തേ കാരേസ്സം, പത്വാ ഖുജ്ജേ കുസാവതിം;
സചേ മം നാഗനാസൂരൂ, ഉമ്ഹായേയ്യ പഭാവതീ.

൧൭.“നേക്ഖം ഗീവം തേ കാരേസ്സം, പത്വാ ഖുജ്ജേ കുസാവതിം;
സചേ മം നാഗനാസൂരൂ, പമ്ഹായേയ്യ പഭാവതീ.

൧൮.“നേക്ഖം ഗീവം തേ കാരേസ്സം, പത്വാ ഖുജ്ജേ കുസാവതിം;
സചേ മം നാഗനാസൂരൂ, പാണീഹി ഉപസമ്ഫുസേ”തി.

തത്ഥ **നേക്ഖം ഗീവം തേ**തി തവ ഗീവേയ്യം സബ്ബസുവണ്ണമയമേവ കാരേസ്സാമീതി അത്ഥോ. “നേക്ഖം ഗീവം തേ കരിസ്സാമീ”തിപി പാഠോ, തവ ഗീവായ നേക്ഖമയം പിളന്ധനം പിളന്ധേസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ഓലോകേയ്യാ**തി സചേ തവ വചനേന മം പഭാവതീ ഓലോകേയ്യ, സചേ മം തായ ഓലോകാപേതും സക്ഖിസ്സസീതി അത്ഥോ. **“ആലപേയ്യാ”**തിആദീസുപി ഏസേവ നയോ. ഏത്ഥ പന **ഉമ്ഹായേയ്യാ**തി മന്ദഹസിതവസേന പരിഹാസേയ്യ. **പമ്ഹായേയ്യാ**തി മഹാഹസിതവസേന പരിഹാസേയ്യ.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ “ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ, ദേവ, കതിപാഹച്ചയേന നം തുമ്ഹാകം വസേ കരിസ്സാമി, പസ്സഥ മേ പരക്കമ”ന്തി വത്വാ തം കരണീയം തീരേത്വാ പഭാവതിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സാ വസനഗബ്ഭം സോധേന്തീ വിയ പഹരണയോഗ്ഗം ലേഡ്ഡുഖണ്ഡമ്പി അസേസേത്വാ അന്തമസോ പാദുകാപി നീഹരിത്വാ സകലഗബ്ഭം സമ്മജ്ജിത്വാ ഗബ്ഭദ്വാരേ ഉമ്മാരം അന്തരം കത്വാ ഉച്ചാസനം പഞ്ഞപേത്വാ പഭാവതിയാ ഏകം നീചപീഠകം അത്ഥരിത്വാ “ഏഹി, അമ്മ, സീസേ തേ ഊകാ വിചിനിസ്സാമീ”തി തം തത്ഥ പീഠകേ നിസീദാപേത്വാ അത്തനോ ഊരുഅന്തരേ തസ്സാ സീസം ഠപേത്വാ ഥോകം കണ്ഡുയിത്വാ “അഹോ ഇമിസ്സാ സീസേ ബഹൂ ഊകാ”തി സകസീസതോ ഊകാ ഗഹേത്വാ തസ്സാ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ “പസ്സ കിത്തകാ തേ സീസേ ഊകാ”തി പിയകഥം കഥേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗുണം കഥേന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൯.“ന ഹി നൂനായം രാജപുത്തീ, കുസേ സാതമ്പി വിന്ദതി;
ആളാരികേ ഭതേ പോസേ, വേതനേന അനത്ഥികേ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഏകംസേന അയം രാജപുത്തീ പുബ്ബേ കുസാവതീനഗരേ കുസനരിന്ദസ്സ സന്തികേ മാലാഗന്ധവിലേപനവത്ഥാലങ്കാരവസേന അപ്പമത്തകമ്പി സാതം ന വിന്ദതി ന ലഭതി, തമ്ബൂലമത്തമ്പി ഏതേന ഏതിസ്സാ ദിന്നപുബ്ബം ന ഭവിസ്സതി. കിംകാരണാ? ഇത്ഥിയോ നാമ ഏകദിവസമ്പി അങ്കം അവത്ഥരിത്വാ നിപന്നസാമികമ്ഹി ഹദയം ഭിന്ദിതും ന സക്കോന്തി, അയം പന ആളാരികേ ഭതേ പോസേ ആളാരികത്തഞ്ച ഭതകത്തഞ്ച ഉപഗതേ ഏതസ്മിം പുരിസേ മൂലേനപി അനത്ഥികേ കേവലം തംയേവ നിസ്സായ രജ്ജം പഹായ ആഗന്ത്വാ ഏവം ദുക്ഖം അനുഭവന്തേ പടിസന്ഥാരമത്തമ്പി ന കരോതി, സചേപി തേ, അമ്മ, തസ്മിം സിനേഹോ നത്ഥി, സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ മം നിസ്സായ കിലമതീതി തസ്സ കിഞ്ചിദേവ ദാതും അരഹസീതി.

സാ തം സുത്വാ ഖുജ്ജായ കുജ്ഝി. അഥ നം ഖുജ്ജാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ അന്തോഗബ്ഭേ ഖിപിത്വാ സയം ബഹി ഹുത്വാ ദ്വാരം പിധായ ആവിഞ്ഛനരജ്ജുമ്ഹി ഓലമ്ബന്തീ അട്ഠാസി. പഭാവതീ തം ഗഹേതും അസക്കോന്തീ ദ്വാരമൂലേ ഠത്വാ അക്കോസന്തീ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൨൦. "ന ഹി നൂനായം സാ ഖുജ്ജാ, ലഭതി ജിവ്ഹായ ഛേദനം;
സുനിസിതേന സത്ഥേന, ഏവം ദുബ്ഭാസിതം ഭണ"ന്തി.

തത്ഥ **സുനിസിതേനാ**തി സുട്ഠു നിസിതേന തിഖിണസത്ഥേന. **ഏവം ദുബ്ഭാസിത**ന്തി ഏവം അസോതബ്ബയുത്തകം ദുബ്ഭാസിതം ഭണന്തീ.

അഥ ഖുജ്ജാ ആവിഞ്ഛനരജ്ജും ഗഹേത്വാ ഠിതാവ "നിപ്പഞ്ഞേ ദുബ്ബിനീതേ തവ രൂപം കിം കരിസ്സതി, കിം മയം തവ രൂപം ഖാദിത്വാ യാപേസ്സാമാ"തി വത്വാ തേരസഹി ഗാഥാഹി ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം പകാസേന്തീ ഖുജ്ജാഗജ്ജിതം നാമ ഗജ്ജി -

൨൧. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഹായസോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൨. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഹദ്ധനോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൩. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഹബ്ബലോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൪. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഹാരട്ഠോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൫. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഹാരാജാതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൬. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
സീഹസ്സരോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൭. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
വഗ്ഗുസ്സരോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൮. "മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;

ബിന്ദുസ്സരോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൨൯.“മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മഞ്ജുസ്സരോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൩൦.“മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
മധുസ്സരോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൩൧.“മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
സതസിപ്പോതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൩൨.“മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
ഖത്തിയോതിപി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയം.

൩൩.“മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന പഭാവതി;
കുസരാജാതി കത്വാന, കരസ്സു രുചിരേ പിയ”ന്തി.

തത്ഥ **മാ നം രൂപേന പാമേസി, ആരോഹേന, പഭാവതീ**തി അരേ പഭാവതി, മാ ത്വം ഏതം കുസനരിന്ദം അത്തനോ രൂപേന ആരോഹപരിണാഹേന പമിനി, ഏവം പമാണം ഗണ്ഹി. **മഹായസോ**തി മഹാനുഭാവോ സോതി ഏവം ഹദയേ കത്വാന **രുചിരേ** പിയദസ്സനേ കരസ്സു തസ്സ പിയം. ആനുഭാവോയേവ ഹിസ്സ രൂപന്തി വദതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. അപി ച **മഹായസോ**തി മഹാപരിവാരോ. **മഹദ്ധനോ**തി മഹാഭോഗോ. **മഹബ്ബലോ**തി മഹാഥാമോ. **മഹാരട്ഠോ**തി വിപുലരട്ഠോ. **മഹാരാജാ**തി സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ. **സീഹസ്സരോ**തി സീഹസദ്ദസമാനസദ്ദോ. **വഗ്ഗുസ്സരോ**തി ലീലായുത്തസ്സരോ. **ബിന്ദുസ്സരോ**തി സമ്പിണ്ഡിതഘനസ്സരോ. **മഞ്ജുസ്സരോ**തി സുന്ദരസ്സരോ. **മധുസ്സരോ**തി മധുരയുത്തസ്സരോ. **സതസിപ്പോ**തി പരേസം സന്തികേ അസിക്ഖിത്വാ അത്തനോ ബലേനേവ നിപ്ഫന്നഅനേകസതസിപ്പോ. **ഖത്തിയോ**തി ഓക്കാകപവേണിയം ജാതോ അസമ്ഭിന്നഖത്തിയോ. **കുസരാജാ**തി സക്കദത്തിയകുസതിണസമാനനാമോ രാജാ. ഏവരൂപോ ഹി അഞ്ഞോ രാജാ നാമ നത്ഥീതി ജാനിത്വാ ഏതസ്സ പിയം കരോഹീതി ഖുജ്ജാ ഏത്തകാഹി ഗാഥാഹി തസ്സ ഗുണം കഥേസി.

പഭാവതീ തസ്സാ വചനം സുത്വാ “ഖുജ്ജേ അതിവിയ ഗജ്ജസി, ഹത്ഥേന പാപുണന്തീ സസാമികഭാവം തേ ജാനാപേസ്സാമീ”തി ഖുജ്ജം തജ്ജേസി. സാപി തം “അഹം തം രക്ഖമാനാ പിതുനോ തേ കുസരാജസ്സ ആഗതഭാവം നാരോചേസിം, ഹോതു, അജ്ജ രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ”തി മഹന്തേന സദ്ദേന ഭായാപേസി. സാപി “കോചിദേവ സുണേയ്യാ”തി ഖുജ്ജം സഞ്ഞാപേസി. ബോധിസത്തോപി തം പസ്സിതും അലഭന്തോ സത്ത മാസേ ദുബ്ഭോജനേന ദുക്ഖസേയ്യായ കിലമന്തോ ചിന്തേസി - “കോ മേ ഏതായ അത്ഥോ, സത്ത മാസേ വസന്തോ ഏതം പസ്സിതുമ്പി ന ലഭാമി, അതിവിയ കക്ഖളാ സാഹസികാ, ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ പസ്സിസ്സാമീ”തി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തസ്സ ഉക്കണ്ഠിതഭാവം ഞത്വാ “രാജാ സത്ത മാസേ പഭാവതിം ദട്ഠുമ്പി ന ലഭി, ലഭനാകാരമസ്സ കരിസ്സാമീ”തി മദ്ദരഞ്ഞോ ദൂതേ കത്വാ സത്തന്നം രാജൂനം ദൂതം പാഹേന്തോ “പഭാവതീ, കുസരാജം ഛഡ്ഡേത്വാ ആഗതാ, ആഗച്ഛന്തു പഭാവതിം ഗണ്ഹന്തൂ”തി ഏകേകസ്സ വിസും വിസും സാസനം പഹിണി. തേ മഹാപരിവാരേന ഗന്ത്വാ നഗരം പത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ

ആഗതകാരണം ന ജാനന്തി. തേ ''ത്വം കസ്മാ ആഗതോ, ത്വം കസ്മാ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം ഞത്വാ കുജ്ഝിത്വാ ''ഏകം കിര ധീതരം സത്തന്നം ദസ്സതി, പസ്സഥസ്സ അനാചാരം, ഉപ്പണ്ഡേതി നോ, ഗണ്ഹഥ ന''ന്തി ''സബ്ബേസമ്പി അമ്ഹാകം പഭാവതിം ദേതു യുദ്ധം വാ''തി സാസനാനി പഹിണിത്വാ നഗരം പരിവാരയിംസു. മദ്ദരാജാ സാസനം സുത്വാ ഭീതതസിതോ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ ''കിം കരോമാ''തി പുച്ഛി. അഥ നം അമച്ചാ ''ദേവ , സത്തപി രാജാനോ പഭാവതിം നിസ്സായ ആഗതാ, 'സചേ ന ദസ്സതി, പാകാരം ഭിന്ദിത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ തം ഗണ്ഹിസ്സാമാ'തി വദന്തി, പാകാരേ അഭിന്നേയേവ തേസം പഭാവതിം പേസേസ്സാമാ''തി വത്വാ ഗാഥമാഹംസു -

൧൪.''ഏതേ നാഗാ ഉപത്ഥദ്ധാ, സബ്ബേ തിട്ഠന്തി വമ്മിതാ;
പുരാ മദ്ദന്തി പാകാരം, ആനേന്തേതം പഭാവതി''ന്തി.

തത്ഥ **ഉപത്ഥദ്ധാ**തി അതിഥദ്ധാ ദപ്പിതാ. **ആനേന്തേതം പഭാവതി**ന്തി ആനേന്തു ഏതം പഭാവതിന്തി സാസനാനി പഹിണിംസു. തസ്മാ യാവ ഏതേ നാഗാ പാകാരം ന മദ്ദന്തി, താവ നേസം പഭാവതിം പേസേഹി, മഹാരാജാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ''സചാഹം ഏകസ്സ പഭാവതിം പേസേസ്സാമി, സേസാ യുദ്ധം കരിസ്സന്തി, ന സക്കാ ഏകസ്സ ദാതും, സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാനം 'വിരൂപോ'തി ഛഡ്ഡേത്വാ ആഗതാ ആഗമനസ്സ ഫലം ലഭതു, വധിത്വാന നം സത്ത ഖണ്ഡാനി കത്വാ സത്തന്നം ഖത്തിയാനം പേസേസ്സാമീ''തി വദന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൫.''സത്ത ബിലേ കരിത്വാന, അഹമേതം പഭാവതിം;
ഖത്തിയാനം പദസ്സാമി, യേ മം ഹന്തും ഇധാഗതാ''തി.

തസ്സ സാ കഥാ സകലനിവേസനേ പാകടാ അഹോസി. പരിചാരികാ ഗന്ത്വാ ''രാജാ കിര തം സത്ത ഖണ്ഡാനി കത്വാ സത്തന്നം രാജൂനം പേസേസ്സതീ''തി പഭാവതിയാ ആരോചേസും. സാ മരണഭയഭീതാ ആസനാ വുട്ഠായ ഭഗിനീഹി പരിവുതാ മാതു സിരിഗബ്ഭം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൬.''അവുട്ഠഹി രാജപുത്തീ, സാമാ കോസേയ്യവാസിനീ;
അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി, ദാസീഗണപുരക്ഖതാ''തി.

തത്ഥ **സാമാ**തി സുവണ്ണവണ്ണാ. **കോസേയ്യവാസിനീ**തി സുവണ്ണഖചിതകോസേയ്യനിവസനാ.

സാ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ പരിദേവമാനാ ആഹ -

൧൭.''തം നൂന കക്കൂപനിസേവിതം മുഖം, ആദാസദന്താഥരുപച്ചവേക്ഖിതം;
സുഭം സുനേത്തം വിരജം അനങ്ഗണം, ഛുദ്ധം വനേ ഠസ്സതി ഖത്തിയേഹി.

൧൮.''തേ നൂന മേ അസിതേ വേല്ലിതഗ്ഗേ, കേസേ മുദൂ ചന്ദനസാരലിത്തേ;
സമാകുലേ സീവഥികായ മജ്ഝേ, പാദേഹി ഗിജ്ഝാ പരികഡ്ഢിസ്സന്തി.

൩൯.താ നൂന മേ തമ്ബനഖാ സുലോമാ, ബാഹാ മുദൂ ചന്ദനസാരലിത്താ;
ഛിന്നാ വനേ ഉജ്ഝിതാ ഖത്തിയേഹി, ഗയ്ഹ ധങ്കോ ഗച്ഛതി യേനകാമം.

൪൦. ''തേ നൂന താലൂപനിഭേ അലമ്ബേ, നിസേവിതേ കാസികചന്ദനേന;
ഥനേസു മേ ലമ്ബിസ്സതി സിങ്ഗാലോ, മാതൂവ പുത്തോ തരുണോ തനൂജോ.

൪൧.''തം നൂന സോണിം പുഥുലം സുകോട്ടിതം, നിസേവിതം കഞ്ചനമേഖലാഹി;
ഛിന്നം വനേ ഖത്തിയേഹീ അവത്ഥം, സിങ്ഗാലസങ്ഘാ പരികഡ്ഢിസ്സന്തി.

൪൨.''സോണാ ധങ്കാ സിങ്ഗാലാ ച, യേ ചഞ്ഞേ സന്തി ദാഠിനോ;
അജരാ നൂന ഹേസ്സന്തി, ഭക്ഖയിത്വാ പഭാവതിം.

൪൩.''സചേ മംസാനി ഹരിംസു, ഖത്തിയാ ദൂരഗാമിനോ;
അട്ഠീനി അമ്മ യാചിത്വാ, അനുപഥേ ദഹാഥ നം.

൪൪.''ഖേത്താനി അമ്മ കാരേത്വാ, കണികാരേത്ഥ രോപയ;
യദാ തേ പുപ്ഫിതാ അസ്സു, ഹേമന്താനം ഹിമച്ചയേ;
സരേയ്യാഥ മമം അമ്മ, ഏവംവണ്ണാ പഭാവതീ''തി.

തത്ഥ കക്കൂപനിസേവിതന്തില **കക്കൂപനിസേവിത**ന്തി സാസപകക്കലോണകക്കമത്തികകക്കതിലകക്കഹലിദ്ദികക്കമുഖചുണ്ണകേഹി ഇമേഹി പഞ്ചഹി കക്കേഹി ഉപനിസേവിതം. **ആദാസദന്താഥരുപച്ചവേക്ഖിത**ന്തി ദന്തമയഥരുമ്ഹി ആദാസേ പച്ചവേക്ഖിതം തത്ഥ ഓലോകേത്വാ മണ്ഡിതം. **സുഭ**ന്തി സുഭമുഖം. **വിരജ**ന്തി വിഗതരജം നിമ്മലം. **അനങ്ഗണ**ന്തി ഗണ്ഡപിളകാദിദോസരഹിതം. **ഛുദ്ധ**ന്തി അമ്മ ഏവരൂപം മമ മുഖം അദ്ധാ ഇദാനി ഖത്തിയേഹി ഛഡ്ഡിതം **വനേ** അരഞ്ഞേ ഠസ്സതീതി പരിദേവതി. **അസിതേ**തി കാളകേ. **വേല്ലിതഗ്ഗേ**തി ഉന്നതഗ്ഗേ. **സീവഥികായാ**തി സുസാനമ്ഹി. **പരികഡ്ഢിസ്സന്തീ**തി ഏവരൂപേ മമ കേസേ മനുസ്സമംസഖാദകാ ഗിജ്ഝാ പാദേഹി പഹരിത്വാ നൂന പരികഡ്ഢിസ്സന്തി. **ഗയ്ഹ ധങ്കോ ഗച്ഛതി യേനകാമ**ന്തി അമ്മ മമ ഏവരൂപം ബാഹം നൂന ധങ്കോ ഗഹേത്വാ ലുഞ്ജിത്വാ ഖാദന്തോ യേനകാമം ഗച്ഛിസ്സതി.

താലൂപനിഭേതി സുവണ്ണതാലഫലസദിസേ. **കാസികചന്ദനേനാ**തി സുഖുമചന്ദനേന നിസേവിതേ. **ഥനേസു മേ**തി അമ്മ മമ സുസാനേ പതിതായ ഏവരൂപേ ഥനേ ദിസ്വാ മുഖേന ഡംസിത്വാ തേസു മേ ഥനേസു അത്തനോ തനുജോ മാതു തരുണപുത്തോ വിയ നൂന സിങ്ഗാലോ ലമ്ബിസ്സതി. **സോണി**ന്തി കടിം. **സുകോട്ടിത**ന്തി ഗോഹനുകേന പഹരിത്വാ സുവഡ്ഢിതം. **അവത്ഥ**ന്തി ഛഡ്ഡിതം. **ഭക്ഖയിത്വാ**തി അമ്മ ഏതേ ഏത്തകാ നൂന മമ മംസം ഖാദിത്വാ അജരാ ഭവിസ്സന്തി.

സചേ മംസാനി ഹരിംസൂതി അമ്മ സചേ തേ ഖത്തിയാ മയിം പടിബദ്ധചിത്താ മമ മംസാനി ഹരേയ്യും, അഥ തുമ്ഹേ അട്ഠീനി യാചിത്വാ **അനുപഥേ ദഹാഥനം,** ജങ്ഘമഗ്ഗമഹാമഗ്ഗാനം അന്തരേ ദഹേയ്യാഥാതി വദതി. **ഖേത്താനീ**തി അമ്മ മമ ഝാപിതട്ഠാനേ മാലാദിവത്ഥൂനി കാരേത്വാ ഏത്ഥ

ഏ്വതേസു ഖേത്തേസു കണികാരരുക്ഖേ രോപയ. **ഹിമച്ചയേ**തി ഹിമപാതാതിക്കമേ ഫഗ്ഗുണമാസേ. **സരേയ്യാഥാ**തി തേസം പുപ്ഫാനം സുവണ്ണചങ്കോടകം പൂരേത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ മമ ധീതാ പഭാവതീ ഏ്വവംവണ്ണാതി സരേയ്യാഥ.

ഇതി സാ മരണഭയതജ്ജിതാ മാതു സന്തികേ വിലപി. മദ്ദരാജാപി ''ഫരസുഞ്ച ഗണ്ഡികഞ്ച ഗഹേത്വാ ചോരഘാതകോ ഇധേവ ആഗച്ഛതൂ''തി ആണാപേസി. തസ്സ ആഗമനം സകലരാജഗേഹേ പാകടം അഹോസി. അഥസ്സ ആഗതഭാവം സുത്വാ പഭാവതിയാ മാതാ ഉട്ഠായാസനാ സോകസമപ്പിതാ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൪൫. ''തസ്സാ മാതാ ഉദട്ഠാസി, ഖത്തിയാ ദേവവണ്ണിനീ;
ദിസ്വാ അസിഞ്ച സൂനഞ്ച, രഞ്ഞോ മദ്ദസ്സന്തേപുരേ''തി.

തത്ഥ **ഉദട്ഠാസീ**തി ആസനാ ഉട്ഠായ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. **ദിസ്വാ അസിഞ്ച സൂനഞ്ചാ**തി അന്തേപുരമ്ഹി അലങ്കതമഹാതലേ രഞ്ഞോ പുരതോ നിക്ഖിത്തം ഫരസുഞ്ച ഗണ്ഡികഞ്ച ദിസ്വാ വിലപന്തീ ഗാഥമാഹ -

൪൬. ''ഇമിനാ നൂന അസിനാ, സുസഞ്ഞം തനുമജ്ഝിമം;
ധീതരം മദ്ദ ഹന്ത്വാന, ഖത്തിയാനം പദസ്സസീ''തി.

തത്ഥ **അസിനാ**തി ഫരസും സന്ധായാഹ. സോ ഹി ഇമസ്മിം ഠാനേ അസി നാമ ജാതോ. **സുസഞ്ഞം തനുമജ്ഝിമ**ന്തി സുട്ഠു സഞ്ഞാതം തനുമജ്ഝിമം.

അഥ നം രാജാ സഞ്ഞാപേന്തോ ആഹ - ''ദേവി, കിം കഥേസി, തവ ധീതാ സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാനം 'വിരൂപോ'തി ഛഡ്ഡേത്വാ ഗതമഗ്ഗേ പദവലഞ്ജേ അവിനട്ഠേയേവ മച്ചും നലാടേനാദായ ആഗതാ, ഇദാനി അത്തനോ രൂപം നിസ്സായ ഈദിസം ഫലം ലഭതൂ''തി. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ധീതു സന്തികം ഗന്ത്വാ വിലപന്തീ ആഹ -

൪൭. ''ന മേ അകാസി വചനം, അത്ഥകാമായ പുത്തികേ;
സാജ്ജ ലോഹിതസഞ്ഛന്നാ, ഗച്ഛസി യമസാധനം.

൪൮. ''ഏ്വവമാപജ്ജതീ പോസോ, പാപിയഞ്ച നിഗച്ഛതി;
യോ വേ ഹിതാനം വചനം, ന കരോതി അത്ഥദസ്സിനം.

൪൯. ''സചേ ച അജ്ജ ധാരേസി, കുമാരം ചാരുദസ്സനം;
കുസേന ജാതം ഖത്തിയം, സുവണ്ണമണിമേഖലം;
പൂജിതം ഞാതിസങ്ഘേഹി, ന ഗച്ഛസി യമക്ഖയം.

൫൦. ''യത്ഥസ്സു ഭേരീ നദതി, കുഞ്ജരോ ച നികൂജതി;
ഖത്തിയാനം കുലേ ഭദ്ദേ, കിന്നു സുഖതരം തതോ.

൫൧. ''അസ്സോ ച സിസതി ദ്വാരേ, കുമാരോ ഉപരോദതി;
ഖത്തിയാനം കുലേ ഭദ്ദേ, കിന്നു സുഖതരം തതോ.

൫൨. ''മയൂരകോഞ്ചാഭിരുദേ, കോകിലാഭിനികൂജിതേ;
ഖത്തിയാനം കുലേ ഭദ്ദേ, കിന്നു സുഖതരം തതോ''തി.

തത്ഥ **പുത്തികേ**തി തം ആലപതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അമ്മ, ഇധ കിം കരിസ്സസി, സാമികസ്സ സന്തികം ഗച്ഛ, മാ രൂപമദേന മജ്ജീതി ഏവം യാചന്തിയാപി മേ വചനം ന അകാസി, സാ ത്വം അജ്ജ ലോഹിതസഞ്ചരന്നാ ഗച്ഛസി യമസാധനം, മച്ചുരാജസ്സ ഭവനം ഗമിസ്സസീതി. **പാപിയഞ്ചാ**തി ഇതോ പാപതരഞ്ച നിഗച്ഛതി. **സചേ ച അജ്ജ ധാരേസീ**തി, അമ്മ, സചേ ത്വം ചിത്തസ്സ വസം അഗന്ത്വാ കുസനരിന്ദം പടിച്ച ലദ്ധം അത്തനോ രൂപേന സദിസം ചാരുദസ്സനം കുമാരം അജ്ജ ധാരയിസ്സസി. **യമക്ഖയ**ന്തി ഏവം സന്തേ യമനിവേസനം ന ഗച്ഛേയ്യാസി. **തതോ** യമ്ഹി ഖത്തിയകുലേ അയം വിഭൂതി, തമ്ഹാ നാനാഭേരിസദ്ദേന ചേവ മത്തവാരണകോഞ്ചനാദേന ച നിന്നാദിതാ കുസാവതീരാജകുലാ കിം നു സുഖതരം ദിസ്വാ ഇധാഗതാസീതി അത്ഥോ. **സിസതീ**തി ഹസതി. **കുമാരോ**തി സുസിക്ഖിതോ ഗന്ധബ്ബകുമാരോ. **ഉപരോദതീ**തി നാനാതൂരിയാനി ഗഹേത്വാ ഉപഹാരം കരോതി. **കോകിലാഭിനികൂജിതേ**തി കുസരാജകുലേ സായം പാതോ പവത്തനച്ചഗീതവാദിതൂപഹാരം പടിപ്ഫരന്തീ വിയ കോകിലേഹി അഭിനികൂജിതേ.

ഇതി സാപി ഏത്തകാഹി ഗാഥാഹി തായ സദ്ധിം സല്ലപിത്വാ "സചേ അജ്ജ കുസനരിന്ദോ ഇധ അസ്സ, ഇമേ സത്ത രാജാനോ പലാപേത്വാ മമ ധീതരം ദുക്ഖാ പമോചേത്വാ ആദായ ഗച്ഛേയ്യാ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൭൩. "കഹം നു ഖോ സത്തുമദ്ദനോ, പരരട്ഠപ്പമദ്ദനോ;
കുസോ സോളാരപഞ്ഞാണോ, യോ നോ ദുക്ഖാ പമോചയേ"തി.

തത്ഥ **സോളാരപഞ്ഞാണോ**തി ഉളാരപഞ്ഞോ.

തതോ പഭാവതീ "മമ മാതു കുസസ്സ വണ്ണം ഭണന്തിയാ മുഖം നപ്പഹോതി, ആചിക്ഖിസ്സാമി താവസ്സാ തസ്സ ഇധേവ ആളാരികകമ്മം കത്വാ വസനഭാവ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൭൪. "ഇധേവ സോ സത്തുമദ്ദനോ, പരരട്ഠപ്പമദ്ദനോ;
കുസോ സോളാരപഞ്ഞാണോ, യോ തേ സബ്ബേ വധിസ്സതീ"തി.

അഥസ്സാ മാതാ "അയം മരണഭയഭീതാ വിപ്പലപതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൭൫. "ഉമ്മത്തികാ നു ഭണസി, അന്ധബാലാ പഭാസസി;
കുസോ ചേ ആഗതോ അസ്സ, കിം ന ജാനേമു തം മയ"ന്തി.

തത്ഥ **അന്ധബാലാ**തി സമ്മൂള്ഹാ അഞ്ഞാണാ ഹുത്വാ. **കിം ന ജാനേമൂ**തി കേന കാരണേന തം ന ജാനേയ്യാമ. സോ ഹി അന്തരാമഗ്ഗേ ഠിതോവ അമ്ഹാകം സാസനം പേസേയ്യ, സമുസ്സിതദ്ധജാ ചതുരങ്ഗിനീസേനാ പഞ്ഞായേഥ, ത്വം പന മരണഭയേന കഥേസീതി.

സാ ഏവം വുത്തേ "ന മേ മാതാ സദ്ദഹതി, തസ്സ ഇധാഗന്ത്വാ സത്ത മാസേ വസനഭാവം ന ജാനാതി, ദസ്സേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ മാതരം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ദസ്സേന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൩൩.“ഏസോ ആളാരികോ പോസോ, കുമാരീപുരമന്തരേ;
ദള്ഹം കത്വാന സംവേല്ലിം, കുമ്ഭിം ധോവതി ഓണതോ”തി.

തത്ഥ **കുമാരീപുരമന്തരേ**തി വാതപാനേ ഠിതാ തവ ധീതാനം കുമാരീനം വസനട്ഠാനന്തരേ നം ഓലോകേഹി. **സംവേല്ലി**ന്തി കച്ഛം ബന്ധിത്വാ കുമ്ഭിം ധോവതി.

സോ കിര തദാ “അജ്ജ മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, അദ്ധാ മരണഭയതജ്ജിതാ, പഭാവതീ, മമ ആഗതഭാവം കഥേസ്സതി, ഭാജനാനി ധോവിത്വാ പടിസാമേസ്സാമീ”തി ഉദകം ആഹരിത്വാ ഭാജനാനി ധോവിതും ആരഭി. അഥ നം മാതാ പരിഭാസന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൩൪.“വേണീ ത്വമസി ചണ്ഡാലീ, അദൂസി കുലഗന്ധിനീ;
കഥം മദ്ദകുലേ ജാതാ, ദാസം കയിരാസി കാമുക”ന്തി.

തത്ഥ **വേണീ**തി തച്ഛികാ. **അദൂസി കുലഗന്ധിനീ**തി ഉദാഹു ത്വം കുലദൂസികാ. **കാമുക**ന്തി കഥം നാമ ത്വം ഏവരൂപേ കുലേ ജാതാ അത്തനോ സാമികം ദാസം കരേയ്യാസീതി.

തതോ പഭാവതീ “മമ മാതാ ഇമസ്സ മം നിസ്സായ ഏവം വസനഭാവം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ”തി ചിന്തേത്വാ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൧൩൫.“നമ്ഹി വേണീ ന ചണ്ഡാലീ, ന ചമ്ഹി കുലഗന്ധിനീ;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസീ”തി.

തത്ഥ **ഓക്കാകപുത്തോ**തി, അമ്മ, ഏസ ഓക്കാകപുത്തോ, ത്വം പന “ദാസോ”തി മഞ്ഞസി, കസ്മാ നം അഹം “ദാസോ”തി കഥേസ്സാമീതി.

ഇദാനിസ്സ യസം വണ്ണേന്തീ ആഹ -

൧൩൬.“യോ ബ്രാഹ്മണസഹസ്സാനി, സദാ ഭോജേതി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസി.

൧൩൭.യസ്സ നാഗസഹസ്സാനി, സദാ യോജേന്തി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസി.

൧൩൮.“യസ്സ അസ്സസഹസ്സാനി, സദാ യോജേന്തി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസി.

൧൩൯.“യസ്സ രഥസഹസ്സാനി, സദാ യോജേന്തി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസി;
യസ്സ ഉസഭസഹസ്സാനി, സദാ യോജേന്തി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസി.

൧൪൦.“യസ്സ ധേനുസഹസ്സാനി, സദാ ദുഹന്തി വീസതിം;
ഓക്കാകപുത്തോ ഭദ്ദന്തേ, ത്വം നു ദാസോതി മഞ്ഞസീ”തി.

ഏവം തായ പഞ്ചഹി ഗാഥാഹി മഹാസത്തസ്സ യസോ വണ്ണിതോ. അഥസ്സാ മാതാ “അയം അസമ്ഭിതാ കഥം കഥേതി, അദ്ധാ ഏവമേത”ന്തി സദ്ദഹിത്വാ

രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. സോ വേഗേന പഭാവതിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''സച്ചം കിര, അമ്മ, കുസരാജാ ഇധാഗതോ''തി. ''ആമ താത, അജ്ജസ്സ സത്ത മാസാ അതിക്കന്താ തവ ധീതാനം ആളാരികത്തം കരോന്തസ്സാ''തി. സോ തസ്സാ അസദ്ദഹന്തോ ഖുജ്ജം പുച്ഛിത്വാ യഥാഭൂതം സുത്വാ ധീതരം ഗരഹന്തോ ഗാഥമാഹ -

൱൪. ''തഗ്ഘ തേ ദുക്കടം ബാലേ, യം ഖത്തിയം മഹബ്ബലം;
നാഗം മണ്ഡൂകവണ്ണേന, ന തം അക്ഖാസിധാഗത''ന്തി.

തത്ഥ **തഗ്ഘാ**തി ഏകംസേനേവ.

സോ ധീതരം ഗരഹിത്വാ വേഗേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അത്തനോ അച്ചയം ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൱൫. ''അപരാധം മഹാരാജ, ത്വം നോ ഖമ രഥേസഭ;
യം തം അഞ്ഞാതവേസേന, നാഞ്ഞാസിമ്ഹാ ഇധാഗത''ന്തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''സചാഹം ഫരുസം വക്ഖാമി, ഇധേവസ്സ ഹദയം ഫലിസ്സതി, അസ്സാസേസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഭാജനന്തരേ ഠിതോവ ഇതരം ഗാഥമാഹ -

൱൬. ''മാദിസസ്സ ന തം ഛന്നം, യോഹം ആളാരികോ ഭവേ;
ത്വഞ്ഞേവ മേ പസീദസ്സു, നത്ഥി തേ ദേവ ദുക്കട''ന്തി.

രാജാ തസ്സ സന്തികാ പടിസന്ഥാരം ലഭിത്വാ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ പഭാവതിം പക്കോസാപേത്വാ ഖമാപനത്ഥായ പേസേതും ഗാഥമാഹ -

൱൭. ''ഗച്ഛ ബാലേ ഖമാപേഹി, കുസരാജം മഹബ്ബലം;
ഖമാപിതോ കുസോ രാജാ, സോ തേ ദസ്സതി ജീവിത''ന്തി.

സാ പിതു വചനം സുത്വാ ഭഗിനീഹി ചേവ പരിചാരികാഹി ച പരിവുതാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോപി കമ്മകാരവേസേന ഠിതോവ തസ്സാ അത്തനോ സന്തികം ആഗമനം ഞത്വാ ''അജ്ജ പഭാവതിയാ മാനം ഭിന്ദിത്വാ പാദമൂലേ നം കലലേ നിപജ്ജാപേസ്സാമീ''തി സബ്ബം അത്തനാ ആഭതം ഉദകം ഛഡ്ഡേത്വാ ഖലമണ്ഡലമത്തം ഠാനം മദ്ദിത്വാ ഏകകലലം അകാസി. സാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ കലലപിട്ഠേ നിപന്നാ തം ഖമാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൱൮. ''പിതുസ്സ വചനം സുത്വാ, ദേവവണ്ണീ പഭാവതീ;
സിരസാ അഗ്ഗഹീ പാദേ, കുസരാജം മഹബ്ബല''ന്തി.

തത്ഥ **സിരസാ**തി സിരസാ നിപതിത്വാ കുസരാജാനം പാദേ അഗ്ഗഹേസീതി.

ഗഹേത്വാ ച പന നം ഖമാപേന്തീ തിസ്സോ ഗാഥായോ അഭാസി -

൱൯. ''യാമാ രത്യോ അതിക്കന്താ, താമാ ദേവ തയാ വിനാ;
വന്ദേ തേ സിരസാ പാദേ, മാ മേ കുജ്ഝ രഥേസഭ.

൩൦. ''സബ്ബം തേ പടിജാനാമി, മഹാരാജ സുണോഹി മേ;

ന ചാപി അപ്പിയം തുയ്ഹം, കരേയ്യാമി അഹം പുന.

൭൧.“ഏവം ചേ യാചമാനായ, വചനം മേ ന കാഹസി;
ഇദാനി മം താതോ ഹന്ത്വാ, ഖത്തിയാനം പദസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **രത്യോ**തി രത്തിയോ. **താമാ**തി താ ഇമാ സബ്ബാപി തയാ വിനാ അതിക്കന്താ. **സബ്ബം തേ പടിജാനാമീ**തി, മഹാരാജ, എത്തകം കാലം മയാ തവ അപ്പിയമേവ കതം, ഇദം തേ അഹം സബ്ബം പടിജാനാമി, അപരമ്പി സുണോഹി മേ, ഇതോ പട്ഠായാഹം പുന തുയ്ഹം അപ്പിയം ന കരിസ്സാമി. **ഏവം ചേ**തി സചേ ഏവം യാചമാനായ മമ ത്വം വചനം ന കരിസ്സസീതി.

തം സുത്വാ രാജാ “സചാഹം ‘ഇമം ത്വഞ്ഞേവ ജാനിസ്സസീ’തി വക്ഖാമി, ഹദയമസ്സാ ഫലിസ്സതി, അസ്സാസേസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൭൨.“ഏവം തേ യാചമാനായ, കിം ന കാഹാമി തേ വചോ;
വികുദ്ധോ ത്യസ്മി കല്യാണി, മാ ത്വം ഭായി പഭാവതി.

൭൩.“സബ്ബം തേ പടിജാനാമി, രാജപുത്തി സുണോഹി മേ;
ന ചാപി അപ്പിയം തുയ്ഹം, കരേയ്യാമി അഹം പുന.

൭൪.“തവ കാമാ ഹി സുസ്സോണി, പഹു ദുക്ഖം തിതിക്ഖിസം;
ബഹും മദ്ദകുലം ഹന്ത്വാ, നയിതും തം പഭാവതീ”തി.

തത്ഥ **കിം ന കാഹാമീ**തി കിംകാരണാ തവ വചനം ന കരിസ്സാമി. **വികുദ്ധോ ത്യസ്മീ**തി വികുദ്ധോ നിക്കോപോ തേ അസ്മിം. **സബ്ബം തേ**തി വികുദ്ധഭാവഞ്ച ഇദാനി അപ്പിയകരണഞ്ച ഉഭയം തേ ഇദം സബ്ബമേവ പടിജാനാമി. **തവ കാമാ**തി തവ കാമേന തം ഇച്ഛമാനോ. **തിതിക്ഖിസ**ന്തി അധിവാസേമി. **ബഹും മദ്ദകുലം ഹന്ത്വാ നയിതും ത**ന്തി ബഹുമദ്ദരാജകുലം ഹനിത്വാ ബലക്കാരേന തം നേതും സമത്ഥോതി.

അഥ സോ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പരിചാരികം വിയ തം അത്തനോ പരിചാരികം ദിസ്വാ ഖത്തിയമാനം ഉപ്പാദേത്വാ “മയി കിര ധരമാനേയേവ മമ ഭരിയം അഞ്ഞേ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സന്തീ”തി സീഹോ വിയ രാജങ്ഗണേ വിജമ്ഭമാനോ “സകലനഗരവാസിനോ മേ ആഗതഭാവം ജാനന്തൂ”തി വഗ്ഗന്തോ നദന്തോ സേളേന്തോ അപ്ഫോടേന്തോ “ഇദാനി തേ ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേസ്സാമി, രഥാദയോ മേ യോജേന്തൂ”തി അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൭൫.“യോജയന്തു രഥേ അസ്സേ, നാനാചിത്തേ സമാഹിതേ;
അഥ ദക്ഖഥ മേ വേഗം, വിധമന്തസ്സ സത്തവോ”തി.

തത്ഥ **നാനാചിത്തേ**തി നാനാലങ്കാരവിചിത്തേ. **സമാഹിതേ**തി അസ്സേ സന്ധായ വുത്തം, സുസിക്ഖിതേ നിബ്ബിസേവനേതി അത്ഥോ. **അഥ ദക്ഖഥ മേ വേഗ**ന്തി അഥ മേ പരക്കമം പസ്സിസ്സഥാതി.

സത്തൂനം ഗണ്ഹനം നാമ മയ്ഹം ഭാരോ, ഗച്ഛ ത്വം ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ പാസാദം ആരുഹാതി തം ഉയ്യോജേസി. മദ്ദരാജാപിസ്സ പരിഹാരകരണത്ഥം അമച്ചേ പഹിണി. തേ തസ്സ മഹാനസദ്വാരേയേവ സാണിം പരിക്ഖിപിത്വാ കപ്പകേ ഉപട്ഠപേസും. സോ കതമസ്സുകമ്മോ സീസംന്ഹാതോ

സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ അമച്ചാദീഹി പരിവുതോ "പാസാദം അഭിരുഹിസ്സാമീ"തി ദിസാ വിലോകേത്വാ അപ്ഫോടേസി. ഓലോകിതഓലോകിതട്ഠാനം വികമ്പി. സോ "ഇദാനി മേ പരക്കമം പസ്സിസ്സഥാ"തി ആഹ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൩൬."തഞ്ച തത്ഥ ഉദിക്ഖിംസു, രഞ്ഞോ മദ്ദസ്സന്തേപുരേ;
വിജമ്ഭമാനം സീഹംവ, ഫോടേന്തം ദിഗുണം ഭുജ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - തഞ്ച തത്ഥ വിജമ്ഭന്തം അപ്ഫോടേന്തം രഞ്ഞോ അന്തേപുരേ വാതപാനാനി വിവരിത്വാ ഇത്ഥിയോ ഉദിക്ഖിംസൂതി.

അഥസ്സ മദ്ദരാജാ കതആനേഞ്ജകാരണം അലങ്കതവരവാരണം പേസേസി. സോ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തം ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരുയ്ഹ "പഭാവതിം ആനേഥാ"തി തമ്പി പച്ഛതോ നിസീദാപേത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ പരസേനം ഓലോകേത്വാ "അഹം കുസരാജാ, ജീവിതത്ഥികാ ഉരേന നിപജ്ജന്തൂ"തി തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദിത്വാ സത്തുമദ്ദനം അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൭."ഹത്ഥിക്ഖന്ധഞ്ച ആരുയ്ഹ, ആരോപേത്വാ പഭാവതിം;
സങ്ഗാമം ഓതരിത്വാന, സീഹനാദം നദീ കുസോ.

൩൮."തസ്സ തം നദതോ സുത്വാ, സീഹസ്സേവിതരേ മിഗാ;
ഖത്തിയാ വിപലായിംസു, കുസസദ്ദഭയട്ടിതാ.

൩൯."ഹത്ഥാരോഹാ അനീകട്ഠാ, രഥികാ പത്തികാരകാ;
അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഛിന്ദന്തി, കുസസദ്ദഭയട്ടിതാ.

൪൦."തസ്മിം സങ്ഗാമസീസസ്മിം, പസ്സിത്വാ ഹട്ഠമാനസോ;
കുസസ്സ രഞ്ഞോ ദേവിന്ദോ, അദാ വേരോചനം മണിം.

൪൧."സോ തം വിജ്ഝിത്വാ സങ്ഗാമം, ലദ്ധാ വേരോചനം മണിം;
ഹത്ഥിക്ഖന്ധഗതോ രാജാ, പാവേക്ഖി നഗരം പുരം.

൪൨."ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാന, ബന്ധിത്വാ സത്ത ഖത്തിയേ;
സസുരസ്സൂപനാമേസി, ഇമേ തേ ദേവ സത്തവോ.

൪൩."സബ്ബേവ തേ വസം ഗതാ, അമിത്താ വിഹതാ തവ;
കാമം കരോഹി തേ തയാ, മുഞ്ച വാ തേ ഹനസ്സു വാ"തി.

തത്ഥ **വിപലായിംസൂ**തി സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്താ വിപല്ലത്ഥചിത്താ ഭിജ്ജിംസു. **കുസസദ്ദഭയട്ടിതാ**തി കുസരഞ്ഞോ സദ്ദം നിസ്സായ ജാതേന ഭയേന ഉപദ്ദുതാ മൂള്ഹചിത്താ. **അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഛിന്ദന്തീ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഛിന്ദന്തി മദ്ദന്തി. "ഭിന്ദിംസൂ"തിപി പാഠോ. **തസ്മി**ന്തി ഏവം ബോധിസത്തസ്സ സദ്ദസവനേനേവ സങ്ഗാമേ ഭിന്നേ തസ്മിം സങ്ഗാമസീസേ തം മഹാസത്തസ്സ പരക്കമം പസ്സിത്വാ തുട്ഠഹദയോ സക്കോ വേരോചനം നാമ മണിക്ഖന്ധം തസ്സ അദാസി. **നഗരം പുര**ന്തി നഗരസങ്ഖാതം പുരം. **ബന്ധിത്വാ**തി തേസഞ്ഞേവ ഉത്തരി സാടകേന പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ. **കാമം കരോഹി തേ തയാ**തി ത്വം അത്തനോ കാമം ഇച്ഛം രുചിം കരോഹി, ഏതേ ഹി തയാ ദാസാ കതായേവാതി.

രാജാ ആഹ -

വ്വർ.“തുയ്ഹേവ സത്തവോ ഏ്വതേ, ന ഹി തേ മയ്ഹ സത്തവോ;
തഞ്ഞേവ നോ മഹാരാജ, മുഞ്ച വാ തേ ഹനസ്സു വാ”തി.

തത്ഥ **തഞ്ഞേവ നോ**തി, മഹാരാജ, ത്വംയേവ അമ്ഹാകം ഇസ്സരോതി.

ഏ്വവം വുത്തേ മഹാസത്തോ “കിം ഇമേഹി മാരിതേഹി, മാ തേസം ആഗമനം നിരത്ഥകം ഹോതു, പഭാവതിയാ കനിട്ഠാ സത്ത മദ്ദരാജധീതരോ അത്ഥി, താ നേസം ദാപേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

വ്വര.“ഇമാ തേ ധീതരോ സത്ത, ദേവകഞ്ഞൂപമാ സുഭാ;
ദദാഹി നേസം ഏ്വകേകം, ഹോന്തു ജാമാതരോ തവാ”തി.

അഥ നം രാജാ ആഹ -

വ്വന്ന.“അമ്ഹാകഞ്ചേവ താസഞ്ച, ത്വം നോ സബ്ബേസമിസ്സരോ;
തഞ്ഞേവ നോ മഹാരാജ, ദേഹി നേസം യദിച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **ത്വം നോ സബ്ബേസ**ന്തി, മഹാരാജ കുസനരിന്ദ, കിം വദേസി, തഞ്ഞേവ ഏ്വതേസഞ്ച സത്തന്നം രാജൂനം മമഞ്ച ഇമാസഞ്ച സബ്ബേസം നോ ഇസ്സരോ. **യദിച്ഛസീ**തി യദി ഇച്ഛസി, യസ്സ വാ യം ദാതും ഇച്ഛസി, തസ്സ തം ദേഹീതി.

ഏ്വവം വുത്തേ സോ താ സബ്ബാപി അലങ്കാരാപേത്വാ ഏ്വകേകസ്സ രഞ്ഞോ ഏ്വകേകം അദാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ പഞ്ച ഗാഥായോ അഭാസി -

വ്വൗ.“ഏ്വകമേകസ്സ ഏ്വകേകം, അദാ സീഹസ്സരോ കുസോ;
ഖത്തിയാനം തദാ തേസം, രഞ്ഞോ മദ്ദസ്സ ധീതരോ.

വ്വവ്വ.“പീണിതാ തേന ലാഭേന, തുട്ഠാ സീഹസ്സരേ കുസേ;
സകരട്ഠാനി പായിംസു, ഖത്തിയാ സത്ത താവദേ.

വ്വൻ.“പഭാവതിഞ്ച ആദായ, മണിം വേരോചനം സുഭം;
കുസാവതിം കുസോ രാജാ, അഗമാസി മഹബ്ബലോ.

ൻം.“ത്യസ്സു ഏ്വകരഥേ യന്താ, പവിസന്താ കുസാവതിം;
സമാനാ വണ്ണരൂപേന, നാഞ്ഞമഞ്ഞാതിരോചിസും.

ൻ൧.“മാതാ പുത്തേന സംഗച്ഛി, ഉഭയോ ച ജയമ്പതീ;
സമഗ്ഗാ തേ തദാ ആസും, ഫീതം ധരണിമാവസു”ന്തി.

തത്ഥ **പീണിതാ**തി സന്തപ്പിതാ. **പായിംസൂ**തി ഇദാനി അപ്പമത്താ ഭവേയ്യാഥാതി കുസനരിന്ദേന ഓവദിതാ അഗമംസു. **അഗമാസീ**തി കതിപാഹം വസിത്വാ “അമ്ഹാകം രട്ഠം ഗമിസ്സാമാ”തി സസുരം ആപുച്ഛിത്വാ ഗതോ. **ഏ്വകരഥേ യന്താ**തി ദ്വേപി ഏ്വകരഥം അഭിരുയ്ഹ ഗച്ഛന്താ. **സമാനാ വണ്ണരൂപേനാ**തി വണ്ണേന ച രൂപേന ച സമാനാ ഹുത്വാ. **നാഞ്ഞമഞ്ഞാതിരോചിസു**ന്തി ഏ്വകോ ഏ്വകം നാതിക്കമി. മണിരതനാനുഭാവേന കിര മഹാസത്തോ അഭിരൂപോ അഹോസി സുവണ്ണവണ്ണോ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ, സോ കിര പുബ്ബേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പിണ്ഡപാതനിസ്സന്ദേന

ബുദ്ധപടിമാകരണനിസ്സന്ദേന ച ഏവം തേജവന്തോ അഹോസി. **സംഗച്ഛീ**തി അഥസ്സ മാതാ മഹാസത്തസ്സ ആഗമനം സുത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ബഹും പണ്ണാകാരം ആദായ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ സമാഗച്ഛി. സോപി മാതരാ സദ്ധിംയേവ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ സത്താഹം ഛണകീളം കീളിത്വാ അലങ്കതപാസാദതലം അഭിരുഹി. തേപി ഉഭോ ജയമ്പതികാ സമഗ്ഗാ അഹേസും, തതോ പട്ഠായ യാവജീവം സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ ഫീതം ധരണിം അജ്ഝാവസിംസൂതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, കനിട്ഠോ ആനന്ദോ, ഖുജ്ജാ ഖുജ്ജുത്തരാ, പഭാവതീ രാഹുലമാതാ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, കുസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കുസജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൩൨] ൨. സോണനന്ദജാതകവണ്ണനാ

ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **സാമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) വത്ഥുസദിസം. തദാ പന സത്ഥാ ''മാ, ഭിക്ഖവേ, ഇമം ഭിക്ഖും ഉജ്ഝായിത്ഥ, പോരാണകപണ്ഡിതാ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ലഭമാനാപി തം അഗ്ഗഹേത്വാ മാതാപിതരോ പോസിംസുയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസീ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനം നാമ നഗരം അഹോസി. തത്ഥ മനോജോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തത്ഥ അഞ്ഞതരോ അസീതികോടിവിഭവോ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലോ അപുത്തകോ അഹോസി. തസ്സ ബ്രാഹ്മണീ തേനേവ ''ഭോതി പുത്തം പത്ഥേഹീ''തി വുത്താ പത്ഥേസി. അഥ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിസ്മിം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ജാതസ്സ ചസ്സ ''സോണകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ അഞ്ഞോപി സത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ തസ്സായേവ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, തസ്സ ജാതസ്സ ''നന്ദകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തേസം ഉഗ്ഗഹിതവേദാനം സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പത്താനം വയപ്പത്താനം രൂപസമ്പദം ദിസ്വാ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രാഹ്മണിം ആമന്തേത്വാ ''ഭോതി പുത്തം സോണകുമാരം ഘരബന്ധനേന ബന്ധിസ്സാമാ''തി ആഹ. സാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുത്തസ്സ തമത്ഥം ആചിക്ഖി . സോ ''അലം, അമ്മ, മയ്ഹം ഘരാവാസേന, അഹം യാവജീവം തുമ്ഹേ പടിജഗ്ഗിത്വാ തുമ്ഹാകം അച്ചയേന ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആഹ. സാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഏതമത്ഥം ആരോചേസി.

തേ പുനപ്പുനം കഥേന്താപി തസ്സ ചിത്തം അലഭിത്വാ നന്ദകുമാരം ആമന്തേത്വാ ''താത, തേന ഹി ത്വം കുടുമ്ബം പടിപജ്ജാഹീ''തി വത്വാ ''നാഹം ഭാതരാ ഛഡ്ഡിതഖേളം സീസേന ഉക്ഖിപാമി, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം അച്ചയേന ഭാതരാവ സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി വുത്തേ തേസം വചനം സുത്വാ ''ഇമേ ദ്വേ ഏവം തരുണാവ കാമേ പജഹന്തി, കിമങ്ഗം പന മയം, സബ്ബേയേവ പബ്ബജിസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ, ''താതാ , കിം വോ അമ്ഹാകം അച്ചയേന

പബ്ബജ്ജായ, ഇദാനേവ സബ്ബേ മയം പബ്ബജിസ്സാമാ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ സബ്ബം ധനം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാസജനം ഭുജിസ്സം കത്വാ ഞാതീനം ദാതബ്ബയുത്തകം ദത്വാ ചത്താരോപി ജനാ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ പഞ്ചപദുമസഞ്ഛന്നം സരം നിസ്സായ രമണീയേ വനസണ്ഡേ അസ്സമം മാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ വസിംസു. ഉഭോപി ഭാതരോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിംസു, തേസം പാതോവ ദന്തകട്ഠഞ്ച മുഖധോവനഞ്ച ദത്വാ പണ്ണസാലഞ്ച പരിവേണഞ്ച സമ്മജ്ജിത്വാ പാനീയം പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠപേത്വാ അരഞ്ഞതോ മധുരഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ മാതാപിതരോ ഖാദാപേന്തി, ഉണ്ഹേന വാ സീതേന വാ വാരിനാ ന്ഹാപേന്തി, ജടാ സോധേന്തി, പാദപരികമ്മാദീനി തേസം കരോന്തി.

ഏവം അദ്ധാനേ ഗതേ നന്ദപണ്ഡിതോ ''മയാ ആഭതഫലാഫലാനേവ പഠമം മാതാപിതരോ ഖാദാപേസ്സാമീ''തി പുരതോ ഗന്ത്വാ ഹിയ്യോ ച പരഹിയ്യോ ച ഗഹിതട്ഠാനതോ യാനി വാ താനി വാ പാതോവ ആഹരിത്വാ മാതാപിതരോ ഖാദാപേസി. തേ താനി ഖാദിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥികാ ഭവന്തി. സോണപണ്ഡിതോ പന ദൂരം ഗന്ത്വാ മധുരമധുരാനി സുപക്കസുപക്കാനി ആഹരിത്വാ ഉപനാമേസി. അഥ നം, ''താത, കനിട്ഠേന തേ ആഭതാനി മയം പാതോവ ഖാദിത്വാ ഉപോസഥികാ ജാതാ, ന ഇദാനി നോ അത്ഥോ''തി വദന്തി. ഇതി തസ്സ ഫലാഫലാനി പരിഭോഗം ന ലഭന്തി വിനസ്സന്തി, പുനദിവസേസുപി തഥേവാതി . ഏവം സോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞതായ ദൂരം ഗന്ത്വാപി ആഹരതി, തേ പന ന ഖാദന്തി.

അഥ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - ''മാതാപിതരോ മേ സുഖുമാലാ, നന്ദോ ച യാനി വാ താനി വാ അപക്കദുപ്പക്കാനി ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ ഖാദാപേതി, ഏവം സന്തേ ഇമേ ന ചിരം പവത്തിസ്സന്തി, വാരേസ്സാമി ന''ന്തി. അഥ നം സോ ആമന്തേത്വാ ''നന്ദ, ഇതോ പട്ഠായ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ മമാഗമനം പടിമാനേഹി, ഉഭോപി ഏകതോവ ഖാദാപേസ്സാമാ''തി ആഹ. സോ ഏവം വുത്തേപി അത്തനോ പുഞ്ഞം പച്ചാസീസന്തോ ന തസ്സ വചനമകാസി. മഹാസത്തോ ''നന്ദോ മമ വചനം അകരോന്തോ അയുത്തം കരോതി, പലാപേസ്സാമി നം, തതോ ഏകകോവ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''നന്ദ, ത്വം അനോവാദകോ പണ്ഡിതാനം വചനം ന കരോസി, അഹം ജേട്ഠോ, മാതാപിതരോ മമേവ ഭാരോ, അഹമേവ നേസം പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, ത്വം ഇധ വസിതും ന ലച്ഛസി, അഞ്ഞത്ഥ യാഹീ''തി തസ്സ അച്ഛരം പഹരി.

സോ തേന പലാപിതോ തസ്സ സന്തികേ ഠാതും അസക്കോന്തോ തം വന്ദിത്വാ മാതാപിതരോ ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കസിണം ഓലോകേത്വാ തം ദിവസമേവ പഞ്ച അഭിഞ്ഞായോ അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ചിന്തേസി - ''അഹം സീനേരുപാദതോ രതനവാലുകാ ആഹരിത്വാ മമ ഭാതു പണ്ണസാലായ പരിവേണേ ഓകിരിത്വാ ഭാതരം ഖമാപേതും പഹോമി, ഏവമ്പി ന സോഭിസ്സതി, അനോതത്തതോ ഉദകം ആഹരിത്വാ മമ ഭാതു പണ്ണസാലായ പരിവേണേ ഓസിഞ്ചിത്വാ ഭാതരം ഖമാപേതും പഹോമി, ഏവമ്പി ന സോഭിസ്സതി, സചേ മേ ഭാതരം ദേവതാനം വസേന ഖമാപേയ്യം, ചത്താരോ ച മഹാരാജാനോ സക്കഞ്ച ആനേത്വാ ഭാതരം ഖമാപേതും പഹോമി, ഏവമ്പി ന സോഭിസ്സതി , സകലജമ്ബുദീപേ മനോജം അഗ്ഗരാജാനം ആദിം കത്വാ രാജാനോ ആനേത്വാ ഖമാപേസ്സാമി, ഏവം സന്തേ

മമ ഭാതു ഗുണോ സകലജമ്ബുദീപേ അവത്ഥരിത്വാ ഗമിസ്സതി, ചന്ദിമസൂരിയോ വിയ പഞ്ഞായിസ്സതീ"തി. സോ താവദേവ ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരേ തസ്സ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരേ ഓതരിത്വാ ഠിതോ "ഏകോ കിര വോ താപസോ ദട്ഠുകാമോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. രാജാ "കിം പബ്ബജിതസ്സ മയാ ദിട്ഠേന, ആഹാരത്ഥായ ആഗതോ ഭവിസ്സതീ"തി ഭത്തം പഹിണി, സോ ഭത്തം ന ഇച്ഛി. തണ്ഡുലം പഹിണി, തണ്ഡുലം ന ഇച്ഛി. വത്ഥാനി പഹിണി, വത്ഥാനി ന ഇച്ഛി. തമ്ബൂലം പഹിണി, തമ്ബൂലം ന ഇച്ഛി. അഥസ്സ സന്തികേ ദൂതം പേസേസി, "കിമത്ഥം ആഗതോസീ"തി. സോ ദൂതേന പുട്ഠോ "രാജാനം ഉപട്ഠഹിതും ആഗതോമ്ഹീ"തി ആഹ. രാജാ തം സുത്വാ "ബഹൂ മമ ഉപട്ഠാകാ, അത്തനോവ താപസധമ്മം കരോതൂ"തി പേസേസി. സോ തം സുത്വാ "അഹം തുമ്ഹാകം അത്തനോ ബലേന സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ"തി ആഹ.

തം സുത്വാ രാജാ ചിന്തേസി - "പബ്ബജിതാ നാമ പണ്ഡിതാ, കിഞ്ചി ഉപായം ജാനിസ്സന്തീ"തി തം പക്കോസാപേത്വാ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ കിര മയ്ഹം സകലജമ്ബുദീപരജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സഥാ"തി പുച്ഛി. "ആമ മഹാരാജാ"തി. "കഥം ഗണ്ഹിസ്സഥാ"തി? "മഹാരാജ, അന്തമസോ ഖുദ്ദകമക്ഖികായ പിവനമത്തമ്പി ലോഹിതം കസ്സചി അനുപ്പാദേത്വാ തവ ധനച്ഛേദം അകത്വാ അത്തനോ ഇദ്ധിയാവ ഗഹേത്വാ ദസ്സാമി, അപിച കേവലം പപഞ്ചം അകത്വാ അജ്ജേവ നിക്ഖമിതും വട്ടതീ"തി. സോ തസ്സ വചനം സദ്ദഹിത്വാ സേനങ്ഗപരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമി. സചേ സേനായ ഉണ്ഹം ഹോതി, നന്ദപണ്ഡിതോ അത്തനോ ഇദ്ധിയാ ഛായം കത്വാ സീതം കരോതി, ദേവേ വസ്സന്തേ സേനായ ഉപരി വസ്സിതും ന ദേതി, സീതം വാ ഉണ്ഹം വാ വാരേതി, മഗ്ഗേ ഖാണുകണ്ടകാദയോ സബ്ബപരിസ്സയേ അന്തരധാപേതി, മഗ്ഗം കസിണമണ്ഡലം വിയ സമം കത്വാ സയം ആകാസേ ചമ്മഖണ്ഡം പത്ഥരിത്വാ പല്ലങ്കേന നിസിന്നോ സേനായ പരിവുതോ ഗച്ഛതി.

ഏവം സേനം ആദായ പഠമം കോസലരട്ഠം ഗന്ത്വാ നഗരസ്സാവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേത്വാ "യുദ്ധം വാ നോ ദേതു സേതച്ഛത്തം വാ"തി കോസലരഞ്ഞോ ദൂതം പാഹേസി. സോ കുജ്ഝിത്വാ "കിം അഹം ന രാജാ"തി "യുദ്ധം ദമ്മീ"തി സേനായ പുരക്ഖതോ നിക്ഖമി. ദ്വേ സേനാ യുജ്ഝിതും ആരഭിംസു . നന്ദപണ്ഡിതോ ദ്വിന്നമ്പി അന്തരേ അത്തനോ നിസീദനം അജിനചമ്മം മഹന്തം കത്വാ പസാരേത്വാ ദ്വീഹിപി സേനാഹി ഖിത്തസരേ ചമ്മേനേവ സമ്പടിച്ഛി. ഏകസേനായപി കോചി കണ്ഡേന വിദ്ധോ നാമ നത്ഥി, ഹത്ഥഗതാനം പന കണ്ഡാനം ഖയേന ദ്വേപി സേനാ നിരുസ്സാഹാ അട്ഠംസു. നന്ദപണ്ഡിതോ മനോജരാജസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മാ ഭായി, മഹാരാജാ"തി അസ്സാസേത്വാ കോസലസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മഹാരാജ, മാ ഭായി, നത്ഥി തേ പരിപന്ഥോ, തവ രജ്ജം തവേവ ഭവിസ്സതി, കേവലം മനോജരഞ്ഞോ വസവത്തീ ഹോഹീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ സദ്ദഹിത്വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥ നം മനോജസ്സ സന്തികം നേത്വാ "മഹാരാജ, കോസലരാജാ തേ വസേ വത്തതി, ഇമസ്സ രജ്ജം ഇമസ്സേവ ഹോതൂ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ ദ്വേ സേനാ ആദായ അങ്ഗരട്ഠം ഗന്ത്വാ അങ്ഗം ഗഹേത്വാ തതോ മഗധരട്ഠന്തി ഏതേനുപായേന സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ അത്തനോ വസേ വത്തേത്വാ തതോ തേഹി പരിവുതോ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരമേവ ഗതോ. രജ്ജം ഗണ്ഹന്തോ പനേസ

സത്തന്നം സംവച്ഛരാനം ഉപരി സത്തദിവസാധികേഹി സത്തമാസേഹി ഗണ്ഹി. സോ ഏകേകരാജധാനിതോ നാനപ്പകാരം ഖജ്ജഭോജനം ആഹരാപേത്വാ ഏകസതരാജാനോ ഗഹേത്വാ തേഹി സദ്ധിം സത്താഹം മഹാപാനം പിവി.

നന്ദപണ്ഡിതോ "യാവ രാജാ സത്താഹം ഇസ്സരിയസുഖം അനുഭോതി, താവസ്സ അത്താനം ന ദസ്സേസ്സാമീ"തി ഉത്തരകുരുമ്ഹി പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഹിമവന്തേ കഞ്ചനഗുഹാദ്വാരേ സത്താഹം വസി. മനോജോപി സത്തമേ ദിവസേ അത്തനോ മഹന്തം സിരിവിഭവം ഓലോകേത്വാ "അയം യസോ ന മയ്ഹം മാതാപിതൂഹി, ന അഞ്ഞേഹി ദിന്നോ, നന്ദതാപസം നിസ്സായ ഉപ്പന്നോ, തം ഖോ പന മേ അപസ്സന്തസ്സ അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ, കഹം നു ഖോ മേ യസദായകോ"തി നന്ദപണ്ഡിതം സരി. സോ തസ്സ അനുസ്സരണഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ പുരതോ ആകാസേ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "അഹം ഇമസ്സ താപസസ്സ ദേവതാഭാവം വാ മനുസ്സഭാവം വാ ന ജാനാമി, സചേ ഏസ മനുസ്സോ ഭവേയ്യ, സകലജമ്ബുദീപരജ്ജം ഏതസ്സേവ ദസ്സാമി. അഥ ദേവോ, സക്കാരമസ്സ കരിസ്സാമീ"തി. സോ തം വീമംസന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൨."ദേവതാ നുതി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
മനുസ്സഭൂതോ ഇദ്ധിമാ, കഥം ജാനേമു തം മയ"ന്തി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ സഭാവമേവ കഥേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൩."നാപി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
മനുസ്സഭൂതോ ഇദ്ധിമാ, ഏവം ജാനാഹി ഭാരധാ"തി.

തത്ഥ **ഭാരധാ**തി രട്ഠഭാരധാരിതായ നം ഏവം ആലപതി.

തം സുത്വാ രാജാ "മനുസ്സഭൂതോ കിരായം മയ്ഹം ഏവം ബഹുപകാരോ, മഹന്തേന യസേന നം സന്തപ്പേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൯൪."കതരൂപമിദം ഭോതോ, വേയ്യാവച്ചം അനപ്പകം;
ദേവമ്ഹി വസ്സമാനമ്ഹി, അനോവസ്സം ഭവം അകാ.

൯൫."തതോ വാതാതപേ ഘോരേ, സീതച്ഛായം ഭവം അകാ;
തതോ അമിത്തമജ്ഝേസു, സരതാണം ഭവം അകാ.

൯൬."തതോ ഫീതാനി രട്ഠാനി, വസിനോ തേ ഭവം അകാ;
തതോ ഏകസതം ഖത്യേ, അനുയന്തേ ഭവം അകാ.

൯൭."പതീതാസ്സു മയം ഭോതോ, വദ തം ഭഞ്ജമിച്ഛസി;
ഹത്ഥിയാനം അസ്സരഥം, നാരിയോ ച അലങ്കതാ;
നിവേസനാനി രമ്മാനി, മയം ഭോതോ ദദാമസേ.

൯൮."അഥ വങ്ഗേ വാ മഗധേ, മയം ഭോതോ ദദാമസേ;
അഥ വാ അസ്സകാവന്തീ, സുമനാ ദമ്മ തേ മയം.

൯൯."ഉപഡ്ഢം വാപി രജ്ജസ്സ, മയം ഭോതോ ദദാമസേ;
സചേ തേ അത്ഥോ രജ്ജേന, അനുസാസ യദിച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **കതരൂപമിദ**ന്തി കതസഭാവം. **വേയ്യാവച്ച**ന്തി കായവേയ്യാവതികകമ്മം. **അനോവസ്സ**ന്തി അവസ്സം, യഥാ ദേവോ ന വസ്സതി , തഥാ കതന്തി അത്ഥോ. **സീതച്ഛായ**ന്തി സീതലം ഛായം. **വസിനോ തേ**തി തേ രട്ഠവാസിനോ അമ്ഹാകം വസവത്തിനോ. **ഖത്യേ**തി ഖത്തിയേ, അട്ഠകഥായം പന അയമേവ പാഠോ. **പതീതാസ്സു മയ**ന്തി തുട്ഠാ മയം. **വദ തം ഭഞ്ജമിച്ഛസീ**തി **ഭഞ്ജ**ന്തി രതനസ്സേതം നാമം, വരം തേ ദദാമി, യം രതനം ഇച്ഛസി, തം വദേഹീതി അത്ഥോ. **“ഹത്ഥിയാന”ന്തിആദീഹി സരൂപതോ തം തം രതനം ദസ്സേതി .** **അസ്സകാവന്തീ**അസ്സകരട്ഠം വാ അവന്തിരട്ഠം വാ. **രജ്ജേനാ**തി സചേപി തേ സകലജമ്ബുദീപരജ്ജേന അത്ഥോ, തമ്പി തേ ദത്വാ അഹം ഫലകാവുധഹത്ഥോ തുമ്ഹാകം രഥസ്സ പുരതോ ഗമിസ്സാമീതി ദീപേതി. **യദിച്ഛസീ**തി ഏതേസു മയാ വുത്തപ്പകാരേസു യം ഇച്ഛസി, തം അനുസാസ ആണാപേഹീതി.

തം സുത്വാ നന്ദപണ്ഡിതോ അത്തനോ അധിപ്പായം ആവികരോന്തോ ആഹ -

൧൦൦. “ന മേ അത്ഥോപി രജ്ജേന, നഗരേന ധനേന വാ;
അഥോപി ജനപദേന, അത്ഥോ മയ്ഹം ന വിജ്ജതീ”തി.

“സചേ തേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, ഏകം മേ വചനം കരോഹീ”തി വത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൦൧. “ഭോതോവ രട്ഠേ വിജിതേ, അരഞ്ഞേ അത്ഥി അസ്സമോ;
പിതാ മയ്ഹം ജനേത്തീ ച, ഉഭോ സമ്മന്തി അസ്സമേ.

൧൦൨. “തേസാഹം പുബ്ബാചരിയേസു, പുഞ്ഞം ന ലഭാമി കാതവേ;
ഭവന്തം അജ്ഝാവരം കത്വാ, സോണം യാചേമു സംവര”ന്തി.

തത്ഥ **രട്ഠേ**തി രജ്ജേ. **വിജിതേ**തി ആണാപവത്തിട്ഠാനേ. **അസ്സമോ**തി ഹിമവന്താരഞ്ഞേ ഏകോ അസ്സമോ അത്ഥി. **സമ്മന്തീ**തി തസ്മിം അസ്സമേ വസന്തി. **തേസാഹ**ന്തി തേസു അഹം. **കാതവേ**തി വത്തപടിവത്തഫലാഫലാഹരണസങ്ഖാതം പുഞ്ഞം കാതും ന ലഭാമി, ഭാതാ മേ സോണപണ്ഡിതോ നാമ മമേകസ്മിം അപരാധേ മാ ഇധ വസീതി മം പലാപേസി. **അജ്ഝാവര**ന്തി അധിആവരം തേ മയം ഭവന്തം സപരിവാരം കത്വാ സോണപണ്ഡിതം സംവരം യാചേമു, ആയതിം സംവരം യാചാമാതി അത്ഥോ. “യാചേമിമം വര”ന്തിപി പാഠോ, മയം തയാ സദ്ധിം സോണം യാചേയ്യാമ ഖമാപേയ്യാമ, ഇമം വരം തവ സന്തികാ ഗണ്ഹാമീതി അത്ഥോ.

അഥ നം രാജാ ആഹ -

൧൦൩. “കരോമി തേ തം വചനം, യം മം ഭണസി ബ്രാഹ്മണ;
ഏതഞ്ച ഖോ നോ അക്ഖാഹി, കീവന്തോ ഹോന്തു യാചകാ”തി.

തത്ഥ **കരോമീ**തി അഹം സകലജമ്ബുദീപരജ്ജം ദദമാനോ ഏത്തകം കിം ന കരിസ്സാമി, കരോമീതി വദതി. **കീവന്തോ**തി കിത്തകാ.

നന്ദപണ്ഡിതോ ആഹ -

൧൦൪. “പരോസതം ജാനപദാ, മഹാസാലാ ച ബ്രാഹ്മണാ;

ഇമേ ച ഖത്തിയാ സബ്ബേ, അഭിജാതാ യസസ്സിനോ;
ഭവഞ്ച രാജാ മനോജോ, അലം ഹേസ്സന്തി യാചകാ''തി.

തത്ഥ **ജാനപദാ**തി ഗഹപതീ. **മഹാസാലാ ച ബ്രാഹ്മണാ**തി സാരപ്പത്താ ബ്രാഹ്മണാ ച പരോസതായേവ. **അലം ഹേസ്സന്തീ**തി പരിയത്താ ഭവിസ്സന്തി. **യാചകാ**തി മമത്ഥായ സോണപണ്ഡിതസ്സ ഖമാപകാ.

അഥ നം രാജാ ആഹ -

൧൦൪. ''ഹത്ഥീ അസ്സേ ച യോജേന്തു, രഥം സന്നയ്ഹ സാരഥി;
ആബന്ധനാനി ഗണ്ഹാഥ, പാദാസുസ്സാരയദ്ധജേ;
അസ്സമം തം ഗമിസ്സാമി, യത്ഥ സമ്മതി കോസിയോ''തി.

തത്ഥ **യോജേന്തൂ**തി ഹത്ഥാരോഹാ ഹത്ഥീ, അസ്സാരോഹാ ച അസ്സേ കപ്പേന്തു. **രഥം സന്നയ്ഹ സാരഥീ**തി സമ്മസാരഥി ത്വമ്പി രഥം സന്നയ്ഹ. **ആബന്ധനാനീ**തി ഹത്ഥിഅസ്സരഥേസു ആബന്ധിതബ്ബാനി ഭണ്ഡാനി ച ഗണ്ഹഥ. **പാദാസുസ്സാരയദ്ധജേ**തി രഥേ ഠപിതധജപാദാസു ധജേ ഉസ്സാരയന്തു ഉസ്സാപേന്തു. **കോസിയോ**തി യസ്മിം അസ്സമേ കോസിയഗോത്തോ വസതീതി.

൧൦൫. ''തതോ ച രാജാ പായാസി, സേനായ ചതുരങ്ഗിനീ;
അഗമാ അസ്സമം രമ്മം, യത്ഥ സമ്മതി കോസിയോ''തി. - അയം
അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ;

തത്ഥ **തതോ ചാ**തി, ഭിക്ഖവേ, ഏവം വത്വാ തതോ സോ രാജാ ഏകസതഖത്തിയേ ഗഹേത്വാ മഹതിയാ സേനായ പരിവുതോ നന്ദപണ്ഡിതം പുരതോ കത്വാ നഗരാ നിക്ഖമി. **ചതുരങ്ഗിനീ**തി ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ അഗമാസി, അന്തരമഗ്ഗേ വത്തമാനോപി അവസ്സം ഗാമിതായ ഏവം വുത്തോ. ചതുവീസതിഅക്ഖോഭണിസങ്ഖാതേന ബലകായേന സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപന്നസ്സ തസ്സ നന്ദപണ്ഡിതോ ഇദ്ധാനുഭാവേന അട്ഠുസഭവിത്ഥതം മഗ്ഗം സമം മാപേത്വാ ആകാസേ ചമ്മഖണ്ഡം പത്ഥരിത്വാ തത്ഥ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ സേനായ പരിവുതോ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തേന രഞ്ഞാ സദ്ധിം ധമ്മയുത്തകഥം കഥേന്തോ സീതഉണ്ഹാദിപരിസ്സയേ വാരേന്തോ അഗമാസി.

അഥസ്സ അസ്സമം പാപുണനദിവസേ സോണപണ്ഡിതോ ''മമ കനിട്ഠസ്സ അതിരേകസത്തമാസസത്തദിവസാധികാനി സത്ത വസ്സാനി നിക്ഖന്തസ്സാ''തി ആവജ്ജേത്വാ ''കഹം നു ഖോ സോ ഏതരഹീ''തി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ ''ചതുവീസതിഅക്ഖോഭണിപരിവാരേന സദ്ധിം ഏകസതരാജാനോ ഗഹേത്വാ മമഞ്ഞേവ ഖമാപേതും ആഗച്ഛതീ''തി ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''ഇമേഹി രാജൂഹി ചേവ പരിസാഹി ച മമ കനിട്ഠസ്സ ബഹൂനി പാടിഹാരിയാനി ദിട്ഠാനി, മമാനുഭാവം അജാനിത്വാ 'അയം കൂടജടിലോ അത്തനോ പമാണം ന ജാനാതി, അമ്ഹാകം അയ്യേന സദ്ധിം പയോജേസീ'തി മം വമ്ഭേന്താ കഥേന്താ അവീചിപരായണാ ഭവേയ്യും, ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം നേസം ദസ്സേസ്സാമീ''തി. സോ ചതുരങ്ഗുലമത്തേന അംസം അഫുസന്തം ആകാസേ കാജം ഠപേത്വാ അനോതത്തതോ ഉദകം ആഹരിതും രഞ്ഞോ അവിദൂരേ ആകാസേന പായാസി. നന്ദപണ്ഡിതോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ അത്താനം ദസ്സേതും അവിസഹന്തോ നിസിന്നട്ഠാനേയേവ അന്തരധായിത്വാ പലായിത്വാ

ഹിമവന്തം പാവിസി. മനോജരാജാ പന തം രമണീയേന ഇസിവേസേന തഥാ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. “കസ്സ കാദമ്ബയോ കാജോ, വേഹാസം ചതുരങ്ഗുലം;
അംസം അസമ്ഫുസം ഏതി, ഉദഹാരായ ഗച്ഛതോ”തി.

തത്ഥ **കാദമ്ബയോ**തി കദമ്ബരുക്ഖമയോ. **അംസം അസമ്ഫുസം ഏതീ**തി അംസം അസമ്ഫുസന്തോ സയമേവ ആഗച്ഛതി. **ഉദഹാരായാ**തി ഉദകം ആഹരിതും ഗച്ഛന്തസ്സ കസ്സ ഏസ കാജോ ഏവം ഏതി, കോ നാമ ത്വം, കുതോ വാ ആഗച്ഛസീതി.

ഏവം വുത്തേ മഹാസത്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൦൮. “അഹം സോണോ മഹാരാജ, താപസോ സഹിതബ്ബതോ;
ഭരാമി മാതാപിതരോ, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതോ.

൧൦൯. “വനേ ഫലഞ്ച മൂലഞ്ച, ആഹരിത്വാ ദിസമ്പതി;
പോസേമി മാതാപിതരോ, പുബ്ബേ കതമനുസ്സര”ന്തി.

തത്ഥ **സഹിതബ്ബതോ**തി സഹിതവതോ സീലാചാരസമ്പന്നോ ഏകോ താപസോ അഹന്തി വദതി. **ഭരാമീ**തി പോസേമി. **അതന്ദിതോ**തി അനലസോ ഹുത്വാ. **പുബ്ബേ കതമനുസ്സര**ന്തി തേഹി പുബ്ബേ കതം മയ്ഹം ഗുണം അനുസ്സരന്തോതി.

തം സുത്വാ രാജാ തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം കത്തുകാമോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൧൧൦. “ഇച്ഛാമ അസ്സമം ഗന്തും, യത്ഥ സമ്മതി കോസിയോ;
മഗ്ഗം നോ സോണ അക്ഖാഹി, യേന ഗച്ഛേമു അസ്സമ”ന്തി.

തത്ഥ **അസ്സമ**ന്തി തുമ്ഹാകം അസ്സമപദം.

അഥ മഹാസത്തോ അത്തനോ ആനുഭാവേന അസ്സമപദഗാമിമഗ്ഗം മാപേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. “അയം ഏകപദീ രാജ, യേനേതം മേഘസന്നിഭം;
കോവിളാരേഹി സഞ്ഛന്നം, ഏത്ഥ സമ്മതി കോസിയോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, അയം ഏകപദികോ ജങ്ഘമഗ്ഗോ, ഇമിനാ ഗച്ഛഥ, യേന ദിസാഭാഗേന ഏതം മേഘവണ്ണം സുപുപ്ഫിതകോവിളാരസഞ്ഛന്നം വനം ദിസ്സതി, ഏത്ഥ മമ പിതാ കോസിയഗോത്തോ വസതി, ഏതസ്സ സോ അസ്സമോതി.

൧൧൨. “ഇദം വത്വാന പക്കാമി, തരമാനോ മഹാഇസി;
വേഹാസേ അന്തലിക്ഖസ്മിം, അനുസാസിത്വാന ഖത്തിയേ.

൧൧൩. “അസ്സമം പരിമജ്ജിത്വാ, പഞ്ഞാപേത്വാന ആസനം;
പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ, പിതരം പതിബോധയി.

൧൧൪. “ഇമേ ആയന്തി രാജാനോ, അഭിജാതാ യസസ്സിനോ;
അസ്സമാ നിക്ഖമിത്വാന, നിസീദ ത്വം മഹാഇസേ.

൧൧൫. “തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, തരമാനോ മഹാഇസി;
അസ്സമാ നിക്ഖമിത്വാന, സദ്വാരമ്ഹി ഉപാവിസീ”തി. - ഇമാ
അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ;

തത്ഥ **പക്കാമീ**തി അനോതത്തം അഗമാസി. **അസ്സമം പരിമജ്ജിത്വാ**തി, ഭിക്ഖവേ, സോ ഇസി വേഗേന അനോതത്തം ഗന്ത്വാ പാനീയം ആദായ തേസു രാജൂസു അസ്സമം അസമ്പത്തേസുയേവ ആഗന്ത്വാ പാനീയഘടേ പാനീയമാളകേ ഠപേത്വാ “മഹാജനോ പിവിസ്സതീ”തി വനകുസുമേഹി വാസേത്വാ സമ്മജ്ജനിം ആദായ അസ്സമം സമ്മജ്ജിത്വാ പണ്ണസാലദ്വാരേ പിതു ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ പവിസിത്വാ പിതരം ജാനാപേസീതി അത്ഥോ. **ഉപാവിസീ**തി ഉച്ചാസനേ നിസീദി.

ബോധിസത്തസ്സ മാതാ പന തസ്സ പച്ഛതോ നീചട്ഠാനേ ഏകമന്തം നിസീദി. മഹാസത്തോ നീചാസനേ നിസീദി. നന്ദപണ്ഡിതോപി ബോധിസത്തസ്സ അനോതത്തതോ പാനീയം ആദായ അസ്സമം ആഗതകാലേ രഞ്ഞോ സന്തികം ആഗന്ത്വാ അസ്സമസ്സ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേസി. അഥ രാജാ ന്ഹത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ഏകസതരാജപരിവുതോ നന്ദപണ്ഡിതം ഗഹേത്വാ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന ബോധിസത്തം ഖമാപേതും അസ്സമം പാവിസി. അഥ നം തഥാ ആഗച്ഛന്തം ബോധിസത്തസ്സ പിതാ ദിസ്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി, സോപിസ്സ ആചിക്ഖി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൬. “പഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തം, ജലന്തംരിവ തേജസാ;
ഖത്യസങ്ഘപരിബ്യൂള്ഹം, കോസിയോ ഏതദബ്രവി.

൧൧൭. “കസ്സ ഭേരീ മുദിങ്ഗാ ച, സങ്ഖാ പണവദിന്ദിമാ;
പുരതോ പടിപന്നാനി, ഹാസയന്താ രഥേസഭം.

൧൧൮. “കസ്സ കഞ്ചനപട്ടേന, പുഥുനാ വിജ്ജുവണ്ണിനാ;
യുവാ കലാപസന്നദ്ധോ, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൧൯. “ഉക്കാമുഖപഹട്ഠംവ , ഖദിരങ്ഗാരസന്നിഭം;
മുഖഞ്ച രുചിരാ ഭാതി, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൨൦. “കസ്സ പഗ്ഗഹിതം ഛത്തം, സസലാകം മനോരമം;
ആദിച്ചരംസാവരണം, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൨൧. “കസ്സ അങ്ഗം പരിഗ്ഗയ്ഹ, വാലബീജനിമുത്തമം;
ചരന്തി വരപുഞ്ഞസ്സ, ഹത്ഥിക്ഖന്ധേന ആയതോ.

൧൨൨. “കസ്സ സേതാനി ഛത്താനി, ആജാനീയാ ച വമ്മിതാ;
സമന്താ പരികീരേന്തി, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൨൩. “കസ്സ ഏകസതം ഖത്യാ, അനുയന്താ യസസ്സിനോ;
സമന്താനുപരിയന്തി, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൨൪. “ഹത്ഥിഅസ്സരഥപത്തി, സേനാ ച ചതുരങ്ഗിനീ;

സമന്താനുപരിയന്തി, കോ ഏതി സിരിയാ ജലം.

൧൨൫. “കസ്സേസാ മഹതീ സേനാ, പിട്ഠിതോ അനുവത്തതി;
അക്ഖോഭണീ അപരിയന്താ, സാഗരസ്സേവ ഊമിയോ.

൧൨൬. “രാജാഭിരാജാ മനോജോ, ഇന്ദോവ ജയതം പതി;
നന്ദസ്സജ്ഝാവരം ഏതി, അസ്സമം ബ്രഹ്മചാരിനം.

൧൨൭. “തസ്സേസാ മഹതീ സേനാ, പിട്ഠിതോ അനുവത്തതി;
അക്ഖോഭണീ അപരിയന്താ, സാഗരസ്സേവ ഊമിയോ”തി.

തത്ഥ **ജലന്തംരിവാ**തി ജലന്തം വിയ. **പടിപന്നാനീ**തി ഏതാനി തൂരിയാനി കസ്സ പുരതോ ആഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. **ഹാസയന്താ**തി തോസേന്താ. **കഞ്ചനപട്ടേനാ**തി, താത, കസ്സ കഞ്ചനമയേന വിജ്ജുവണ്ണേന ഉണ്ഹീസപട്ടേന നലാടന്തോ പരിക്ഖിത്തോതി പുച്ഛതി. **യുവാ**തി തരുണോ. **കലാപസന്നദ്ധോ**തി സന്നദ്ധസരതൂണീരോ. **ഉക്കാമുഖപഹട്ഠംവാ**തി കമ്മാരാനം ഉദ്ധനേ പഹട്ഠം സുവണ്ണം വിയ. **ഖദിരങ്ഗാരസന്നിഭ**ന്തി വീതച്ചിതഖദിരങ്ഗാരവണ്ണം. **ആദിച്ചരംസാവരണ**ന്തിആദിച്ചരംസീനം ആവരണം. **അങ്ഗം പരിഗ്ഗയ്ഹാ**തി അങ്ഗം പരിഗ്ഗഹേത്വാ, സരീരം പരിക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. **വാലബീജനിമുത്തമ**ന്തി വാലബീജനിം ഉത്തമം . **ചരന്തീ**തി സഞ്ചരന്തി. **ഛത്താനീ**തി ആജാനീയപിട്ഠേ നിസിന്നാനം ധാരിതഛത്താനി. **പരികീരേന്തീ**തി തസ്സ സമന്താ സബ്ബദിസാഭാഗേസു പരികീരയന്തി. **ചതുരങ്ഗിനീ**തി ഏതേഹി ഹത്ഥിആദീഹി ചതൂഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതാ. **അക്ഖോഭണീ**തി ഖോഭേതും ന സക്കാ. **സാഗരസ്സേവാ**തി സാഗരസ്സ ഊമിയോ വിയ അപരിയന്താ. **രാജാഭിരാജാ**തി ഏകസതരാജൂനം പൂജിതോ, തേസം വാ അധികോ രാജാതി രാജാഭിരാജാ. **ജയതം പതീ**തി ജയപ്പത്താനം താവതിംസാനം ജേട്ഠകോ. **അജ്ഝാവര**ന്തി മമം ഖമാപനത്ഥായ നന്ദസ്സ പരിസഭാവം ഉപഗന്ത്വാ ഏതി.

സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൮. “അനുലിത്താ ചന്ദനേന, കാസികുത്തമധാരിനോ;
സബ്ബേ പഞ്ജലികാ ഹുത്വാ, ഇസീനം അജ്ഝുപാഗമു”ന്തി.

തത്ഥ **ഇസീനം അജ്ഝുപാഗമു**ന്തി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബേപി തേ രാജാനോ സുരഭിചന്ദനേന അനുലിത്താ ഉത്തമകാസികവത്ഥധാരിനോ സിരസി പതിട്ഠാപിതഅഞ്ജലീ ഹുത്വാ ഇസീനം സന്തികം ഉപഗതാ.

തതോ മനോജോ രാജാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൨൯. “കച്ചി നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി ഉഞ്ഛേന യാപേഥ, കച്ചി മൂലഫലാ ബഹൂ.

൧൩൦. “കച്ചി ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, കച്ചി ഹിംസാ ന വിജ്ജതീ”തി.

തതോ പരം ഉഭിന്നം തേസം വചനപടിവചനവസേന കഥിതഗാഥാ ഹോന്തി

-

൧൩൧. “കുസലഞ്ചേവ നോ രാജ, അഥോ രാജ അനാമയം;
അഥോ ഉഞ്ഛേന യാപേമ, അഥോ മൂലഫലാ ബഹൂ.

൧൩൨. “അഥോ ഡംസാ മകസാ ച, അപ്പമേവ സരീസപാ;
വനേ വാളമിഗാകിണ്ണേ, ഹിംസാ മയ്ഹം ന വിജ്ജതി.

൧൩൩. “ബഹൂനി വസ്സപൂഗാനി, അസ്സമേ സമ്മതം ഇധ;
നാഭിജാനാമി ഉപ്പന്നം, ആബാധം അമനോരമം.

൧൩൪. “സ്വാഗതം തേ മഹാരാജ, അഥോ തേ അദുരാഗതം;
ഇസ്സരോസി അനുപ്പത്തോ, യം ഇധത്ഥി പവേദയ.

൧൩൫. “തിന്ദുകാനി പിയാലാനി, മധുകേ കാസുമാരിയോ;
ഫലാനി ഖുദ്ദകപ്പാനി, ഭുഞ്ജ രാജ വരം വരം.

൧൩൬. “ഇദമ്പി പാനീയം സീതം, ആഭതം ഗിരിഗബ്ഭരാ;
തതോ പിവ മഹാരാജ, സചേ ത്വം അഭികങ്ഖസി.

൧൩൭. “പടിഗ്ഗഹിതം യം ദിന്നം, സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയം കതം;
നന്ദസ്സാപി നിസാമേഥ, വചനം സോ പവക്ഖതി.

൧൩൮. “അജ്ഝാവരമ്ഹാ നന്ദസ്സ, ഭോതോ സന്തികമാഗതാ;
സുണാതു ഭവം വചനം, നന്ദസ്സ പരിസായ ചാ”തി.

ഇമാ യേഭുയ്യേന പാകടസമ്ബന്ധായേവ, യം പനേത്ഥ അപാകടം, തദേവ വക്ഖാമ. **പവേദയാ**തി യം ഇമസ്മിം ഠാനേ തവ അഭിരുചിതം അത്ഥി, തം നോ കഥേഹീതി വദതി. **ഖുദ്ദകപ്പാനീ**തി ഏതാനി നാനാരുക്ഖഫലാനി ഖുദ്ദകമധുപടിഭാഗാനി മധുരാനി. **വരം വര**ന്തി ഇതോ ഉത്തമുത്തമം ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജ. **ഗിരിഗബ്ഭരാ**തി അനോതത്തതോ. **സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയ**ന്തി യേന മയം ആപുച്ഛിതാ, തം അമ്ഹേഹി പടിഗ്ഗഹിതം നാമ തുമ്ഹേഹി ച ദിന്നമേവ നാമ, ഏത്താവതാ ഇമസ്സ ജനസ്സ സബ്ബസ്സ അഗ്ഘിയം തുമ്ഹേഹി കതം. **നന്ദസ്സാപീ**തി അമ്ഹാകം താവ സബ്ബം കതം, ഇദാനി പന നന്ദപണ്ഡിതോ കിഞ്ചി വത്തുകാമോ , തസ്സപി താവ വചനം സുണാഥ. **അജ്ഝാവരമ്ഹാ**തി മയഞ്ഹി ന അഞ്ഞേന കമ്മേന ആഗതാ, നന്ദസ്സ പന പരിസാ ഹുത്വാ തുമ്ഹാകം ഖമാപനത്ഥായ ആഗതാതി വദതി. **ഭവ**ന്തി ഭവം സോണപണ്ഡിതോ സുണാതു.

ഏവം വുത്തേ നന്ദപണ്ഡിതോ ഉട്ഠായാസനാ മാതാപിതരോ ച ഭാതരഞ്ച വന്ദിത്വാ സകപരിസായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

൧൩൯. “പരോസതം ജാനപദാ, മഹാസാലാ ച ബ്രാഹ്മണാ;
ഇമേ ച ഖത്തിയാ സബ്ബേ, അഭിജാതാ യസസ്സിനോ;
ഭവഞ്ച രാജാ മനോജോ, അനുമഞ്ഞന്തു മേ വചോ.

൧൪൦. “യേ ച സന്തി സമീതാരോ, യക്ഖാനി ഇധ മസ്സമേ;
അരഞ്ഞേ ഭൂതഭബ്യാനി, സുണന്തു വചനം മമ.

൧൪൧. “നമോ കത്വാന ഭൂതാനം, ഇസിം വക്ഖാമി സുബ്ബതം;
സോ ത്യാഹം ദക്ഖിണാ ബാഹു, തവ കോസിയ സമ്മതോ.

ഫർ൯ “പിതരം മേ ജനേത്തിഞ്ച, ഭത്തുകാമസ്സ മേ സതോ;
വീര പുഞ്ഞമിദം ഠാനം, മാ മം കോസിയ വാരയ.

ഫർൻ “സബ്ഭി ഹേതം ഉപഞ്ഞാതം, മമേതം ഉപനിസ്സജ;
ഉട്ഠാനപാരിചരിയായ, ദീഘരത്തം തയാ കതം;
ധാതാപിതൂസു പുഞ്ഞാനി, മമ ലോകദദോ ഭവ.

ഫർർ “തഥേവ സന്തി മനുജാ, ധമ്മേ ധമ്മപദം വിദൂ;
മഗ്ഗോ സഗ്ഗസ്സ ലോകസ്സ, യഥാ ജാനാസി ത്വം ഇസേ.

ഫർ൫ “ഉട്ഠാനപാരിചരിയായ, മാതാപിതുസുഖാവഹം;
തം മം പുഞ്ഞാ നിവാരേതി, അരിയമഗ്ഗാവരോ നരോ”തി.

തത്ഥ **അനുമഞ്ഞന്തൂ**തി അനുബുജ്ഝന്തു, സാധുകം സുത്വാ പച്ചക്ഖം കരോന്തൂതി അത്ഥോ. **സമീതാരോ**തി സമാഗതാ. **അരഞ്ഞേ ഭൂതഭബ്യാനീ**തി അസ്മിം ഹിമവന്താരഞ്ഞേ യാനി ഭൂതാനി ചേവ വുഡ്ഢിമരിയാദപ്പത്താനി ഭബ്യാനി ച തരുണദേവതാനി, താനിപി സബ്ബാനി മമ വചനം സുണന്തൂതി അത്ഥോ. **“നമോ കത്വാനാ”**തി ഇദം സോ പരിസായ സഞ്ഞം ദത്വാ തസ്മിം വനസണ്ഡേ നിബ്ബത്തദേവതാനം നമക്കാരം കത്വാ ആഹ. തസ്സത്ഥോ - അജ്ജ ബഹൂഹി ദേവതാഹി മമ ഭാതികസ്സ ധമ്മകഥാസവനത്ഥം ആഗതാഹി ഭവിതബ്ബം, അഹം വോ നമക്കാരോ, തുമ്ഹേപി മയ്ഹം സഹായാ ഹോഥാതി. സോ ദേവതാനം അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ പരിസം ജാനാപേത്വാ **“ഇസിം വക്ഖാമീ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഇസി**ന്തി സോണപണ്ഡിതം സന്ധായ വദതി. **സമ്മതോ**തി ഭാതരോ നാമ അങ്ഗസമാ ഹോന്തി, തസ്മാ സോ തേ അഹം ദക്ഖിണാ ബാഹൂതി സമ്മതോ. തേന മേ ഖമിതും അരഹഥാതി ദീപേതി.

വീരാതി വീരിയവന്ത മഹാപരക്കമ. **പുഞ്ഞമിദം ഠാന**ന്തി ഇദം മാതാപിതുഉപട്ഠാനം നാമ പുഞ്ഞം സഗ്ഗസംവത്തനികകാരണം, തം കരോന്തം മം മാ വാരയാതി വദതി. **സബ്ഭി ഹേത**ന്തി ഏതഞ്ഹി മാതാപിതുഉപട്ഠാനം നാമ പണ്ഡിതേഹി **ഉപഞ്ഞാതം** ഉപഗന്ത്വാ ഞാതഞ്ചേവ വണ്ണിതഞ്ച. **മമേതം ഉപനിസ്സജാ**തി ഇദം ത്വം മയ്ഹം നിസ്സജ വിസ്സജ്ജേഹി ദേഹി. **ഉട്ഠാനപാരിചരിയായാ**തി ഉട്ഠാനേന ച പാരിചരിയായ ച. **കത**ന്തി ദീഘരത്തം തയാ കുസലം കതം. **പുഞ്ഞാനീ**തി ഇദാനി അഹം മാതാപിതൂസു പുഞ്ഞാനി കത്തുകാമോ. **മമ ലോകദദോ**തി തസ്സ മമ ത്വം സഗ്ഗലോകദദോ ഹോതി, അഹഞ്ഹി തേസം വത്തം ഉപട്ഠാനം കത്വാ ദേവലോകേ അപരിമാണം യസം ലഭിസ്സാമി, തസ്സ മേ ത്വം ദായകോ ഹോഹീതി വദതി.

തഥേവാതി യഥാ ത്വം ജാനാസി, തഥേവ അഞ്ഞേപി മനുജാ ഇമിസ്സം പരിസായം സന്തി, തേ നാനപ്പകാരേ ധമ്മേ ഇദം ജേട്ഠാപചായികഭാവസങ്ഖാതം ധമ്മകോട്ഠാസം വദന്തി. കിന്തി? **മഗ്ഗോ സഗ്ഗസ്സ ലോകസ്സാ**തി. **സുഖാവഹ**ന്തി ഉട്ഠാനേന ച പാരിചരിയായ ച മാതാപിതൂനം സുഖാവഹം. **തം മ**ന്തി തം മം ഏവം സമ്മാപടിപന്നമ്പി ഭാതാ സോണപണ്ഡിതോ തമ്ഹാ പുഞ്ഞാ അഭിവാരേതി. **അരിയമഗ്ഗാവരോ**തി സോ ഏവം വാരേന്തോ അയം നരോ മമ പിയദസ്സനതായ അരിയസങ്ഖാതസ്സ വേദലോകസ്സ മഗ്ഗാവരണോ നാമ ഹോതീതി.

ഏവം നന്ദപണ്ഡിതേന വുത്തേ മഹാസത്തോ “ഇമസ്സ താവ തുമ്ഹേഹി വചനം സുതം, ഇദാനി മമപി സുണാഥാ”തി സാവേന്തോ ആഹ -

൧൪൬. “സുണന്തു ഭോന്തോ വചനം, ഭാതുരജ്ഝാവരാ മമ;
കുലവംസം മഹാരാജ, പോരാണം പരിഹാപയം;
അധമ്മചാരീ ജേട്ഠേസു, നിരയം സോപപജ്ജതി.

൧൪൭. “യേ ച ധമ്മസ്സ കുസലാ, പോരാണസ്സ ദിസമ്പതി;
ചാരിത്തേന ച സമ്പന്നാ, ന തേ ഗച്ഛന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൧൪൮. “മാതാ പിതാ ച ഭാതാ ച, ഭഗിനീ ഞാതി ബന്ധവാ;
സബ്ബേ ജേട്ഠസ്സ തേ ഭാരാ, ഏവം ജാനാഹി ഭാരധ.

൧൪൯. “ആദിയിത്വാ ഗരും ഭാരം, നാവികോ വിയ ഉസ്സഹേ;
ധമ്മഞ്ച നപ്പമജ്ജാമി, ജേട്ഠോ ചസ്മി രഥേസഭാ”തി.

തത്ഥ **ഭാതുരജ്ഝാവരാ**തി മമ ഭാതു പരിസാ ഹുത്വാ ആഗതാ ഭോന്തോ സബ്ബേപി രാജാനോ മമപി താവ വചനം സുണന്തു. **പരിഹാപയ**ന്തി പരിഹാപേന്തോ. **ധമ്മസ്സാ**തി ജേട്ഠാപചായനധമ്മസ്സ പവേണീധമ്മസ്സ. **കുസലാ**തി ഛേകാ. **ചാരിത്തേന ചാ**തി ആചാരസീലേന സമ്പന്നാ. **ഭാരാ**തി സബ്ബേ ഏതേ ജേട്ഠേന വഹിതബ്ബാ പടിജഗ്ഗിതബ്ബാതി തസ്സ ഭാരാ നാമ. **നാവികോ വിയാ**തി യഥാ നാവായ ഗരും ഭാരം ആദിയിത്വാ സമുദ്ദമജ്ഝേ നാവം സോത്ഥിനാ നേതും നാവികോ ഉസ്സഹേതി വായമതി, സഹ നാവായ സബ്ബഭണ്ഡഞ്ച ജനോ ച തസ്സേവ ഭാരോ ഹോതി, തഥാ മമേവ സബ്ബേ ഞാതകാ ഭാരോതി , അഹഞ്ച തേ ഉസ്സഹാമി പടിജഗ്ഗിതും സക്കോമി, തഞ്ച ജേട്ഠാപചായനധമ്മം നപ്പമജ്ജാമി, ന കേവലഞ്ച ഏതേസഞ്ഞേവ, സകലസ്സപി ലോകസ്സ ജേട്ഠോ ച അസ്മി, തസ്മാ അഹമേവ സദ്ധിം നന്ദേന പടിജഗ്ഗിതും യുത്തോതി.

തം സുത്വാ സബ്ബേപി തേ രാജാനോ അത്തമനാ ഹുത്വാ “ജേട്ഠഭാതികസ്സ കിര അവസേസാ ഭാരാതി അജ്ജ അമ്ഹേഹി ഞാത”ന്തി നന്ദപണ്ഡിതം പഹായ മഹാസത്തം സന്നിസ്സിതാ ഹുത്വാ തസ്സ ഥുതിം കരോന്താ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസിംസു -

൧൫൦. “അധിഗമാ തമേ ഞാണം, ജാലംവ ജാതവേദതോ;
ഏവമേവ നോ ഭവം ധമ്മം, കോസിയോ പവിദംസയി.

൧൫൧. “യഥാ ഉദയമാദിച്ചോ, വാസുദേവോ പഭങ്കരോ;
പാണീനം പവിദംസേതി, രൂപം കല്യാണപാപകം;
ഏവമേവ നോ ഭവം ധമ്മം, കോസിയോ പവിദംസയീ”തി.

തത്ഥ **അധിഗമാ**തി മയം ഇതോ പുബ്ബേ ജേട്ഠാപചായനധമ്മപടിച്ഛാദകേ തമേ വത്തമാനാ ന ജാനാമ, അജ്ജ ജാതവേദതോ ജാലംവ ഞാണം അധിഗതാ. **ഏവമേവ നോ**തി യഥാ മഹന്ധകാരേ പബ്ബതമത്ഥകേ ജലിതോ ജാതവേദോ സമന്താ ആലോകം ഫരന്തോ രൂപാനി ദസ്സേതി, തഥാ നോ ഭവം കോസിയഗോത്തോ ധമ്മം പവിദംസയീതി അത്ഥോ. **വാസുദേവോ**തി വസുദേവോ വസുജോതനോ, ധനപകാസനോതി അത്ഥോ.

ഇതി മഹാസത്തോ ഏത്തകം കാലം നന്ദപണ്ഡിതസ്സ പാടിഹാരിയാനി ദിസ്വാ തസ്മിം പസന്നചിത്തേ തേ രാജാനോ ഞാണബലേന തസ്മിം പസാദം ഭിന്ദിത്വാ അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേത്വാ സബ്ബേവ അത്തനോ മുഖം ഉല്ലോകിതേ അകാസി. അഥ നന്ദപണ്ഡിതോ "ഭാതാ മേ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ധമ്മകഥികോ സബ്ബേപിമേ രാജാനോ ഭിന്ദിത്വാ അത്തനോ പക്ഖേ കരി, ഠപേത്വാ ഇമം അഞ്ഞോ മയ്ഹം പടിസരണം നത്ഥി, ഇമമേവ യാചിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൫൨. "ഏവം മേ യാചമാനസ്സ, അഞ്ജലിം നാവബുജ്ഝഥ;
തവ ബദ്ധചരോ ഹേസ്സം, വുട്ഠിതോ പരിചാരകോ"തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ തുമ്ഹേ മമ ഏവം യാചമാനസ്സ ഖമാപനത്ഥായ പഗ്ഗഹിതം അഞ്ജലിം നാവബുജ്ഝഥ ന പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, തുമ്ഹേവ മാതാപിതരോ ഉപട്ഠഹഥ, അഹം പന തുമ്ഹാകം ബദ്ധചരോ വേയ്യാവച്ചകരോ ഹേസ്സം, രത്തിന്ദിവം അനലസഭാവേന വുട്ഠിതോ പരിചാരകോ അഹം തുമ്ഹേ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീതി.

മഹാസത്തസ്സ പകതിയാപി നന്ദപണ്ഡിതേ ദോസോ വാ വേരം വാ നത്ഥി, അതിഥദ്ധം വചനം കഥേന്തസ്സ പനസ്സ മാനഹാപനത്ഥം നിഗ്ഗഹവസേന തഥാ കത്വാ ഇദാനിസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠചിത്തോ തസ്മിം പസാദം ഉപ്പാദേത്വാ "ഇദാനി തേ ഖമാമി, മാതാപിതരോ ച പടിജഗ്ഗിതും ലഭിസ്സസീ"തി തസ്സ ഗുണം പകാസേന്തോ ആഹ -

൧൫൩. "അദ്ധാ നന്ദ വിജാനാസി, സദ്ധമ്മം സബ്ഭി ദേസിതം;
അരിയോ അരിയസമാചാരോ, ബാള്ഹം ത്വം മമ രുച്ചസി.

൧൫൪. "ഭവന്തം വദാമി ഭോതിഞ്ച, സുണാഥ വചനം മമ;
നായം ഭാരോ ഭാരമതോ, അഹു മയ്ഹം കുദാചനം.

൧൫൫. "തം മം ഉപട്ഠിതം സന്തം, മാതാപിതു സുഖാവഹം;
നന്ദോ അജ്ഝാവരം കത്വാ, ഉപട്ഠാനായ യാചതി.

൧൫൬. "യോ വേ ഇച്ഛതി കാമേന, സന്താനം ബ്രഹ്മചാരിനം;
നന്ദം വോ വരഥ ഏകോ, കം നന്ദോ ഉപതിട്ഠതൂ"തി.

തത്ഥ **അരിയോ**തി സുന്ദരോ. **അരിയസമാചാരോ**തി സുന്ദരസമാചാരോപി ജാതോ. **ബാള്ഹ**ന്തി ഇദാനി ത്വം മമ അതിവിയ രുച്ചസി. **സുണാഥാ**തി അമ്മ താതാ തുമ്ഹേ മമ വചനം സുണാഥ. **നായം ഭാരോ**തി അയം തുമ്ഹാകം പടിജഗ്ഗനഭാരോ ന കദാചി മമ ഭാരമതോ അഹു. **തം മ**ന്തി തം ഭാരോതി അമഞ്ഞിത്വាവ മം തുമ്ഹേ ഉപട്ഠിതം സമാനം. **ഉപട്ഠാനായ യാചതീ**തി തുമ്ഹേ ഉപട്ഠാതും മം യാചതി. **യോ വേ ഇച്ഛതീ**തി മയ്ഹഞ്ഹി ത്വം മേ മാതരം വാ പിതരം വാ ഉപട്ഠഹാതി വത്തും ന യുത്തം, തുമ്ഹാകം പന സന്താനം ബ്രഹ്മചാരീനം യോ ഏകോ ഇച്ഛതി, തം വദാമി കാമേന **നന്ദം വോ വരഥ,** തം മമ കനിട്ഠം നന്ദം രോചേഥ, തുമ്ഹേസു കം ഏസ ഉപട്ഠാതു, ഉഭോപി ഹി മയം തുമ്ഹാകം പുത്തായേവാതി.

അഥസ്സ മാതാ ആസനാ വുട്ഠായ, "താത സോണപണ്ഡിത, ചിരപ്പവുത്ഥോ തേ കനിട്ഠോ, ഏവം ചിരാഗതമ്പി തം യാചിതും ന വിസഹാമി, മയഞ്ഹി

തം നിസ്സിതാ, ഇദാനി പന തയാ അനുഞ്ഞാതാ അഹം ഏതം ബ്രഹ്മചാരിനം ബാഹാഹി ഉപഗൂഹിത്വാ സീസേ ഉപസിങ്ഘായിതും ലഭേയ്യ’’ന്തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തീ ഗാഥമാഹ -

൧൪൭. ‘‘തയാ താത അനുഞ്ഞാതാ, സോണ തം നിസ്സിതാ മയം;
ഉപഘാതും ലഭേ നന്ദം, മുദ്ധനി ബ്രഹ്മചാരിന’’ന്തി.

അഥ മഹാസത്തോ ‘‘തേന ഹി, അമ്മ, അനുജാനാമി, ത്വം ഗച്ഛ, പുത്തം നന്ദം ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ഘായിത്വാ ചുമ്ബിത്വാ തവ ഹദയേ സോകം നിബ്ബാപേഹീ’’തി ആഹ. സാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ നന്ദപണ്ഡിതം പരിസമജ്ഝേയേവ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസം ഘായിത്വാ ചുമ്ബിത്വാ ഹദയേ സോകം നിബ്ബാപേത്വാ മഹാസത്തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തീ ആഹ -

൧൪൮. ‘‘അസ്സത്ഥസ്സേവ തരുണം, പവാളം മാലുതേരിതം;
ചിരസ്സം നന്ദം ദിസ്വാന, ഹദയം മേ പവേധതി.

൧൪൯. ‘‘യദാ സുത്താപി സുപിനേ, നന്ദം പസ്സാമി ആഗതം;
ഉദഗ്ഗാ സുമനാ ഹോമി, നന്ദോ നോ ആഗതോ അയം.

൧൫൦. ‘‘യദാ ച പടിബുജ്ഝിത്വാ, നന്ദം പസ്സാമി നാഗതം;
ഭിയ്യോ ആവിസതീ സോകോ, ദോമനസ്സഞ്ചനപ്പകം.

൧൫൧. ‘‘സാഹം അജ്ജ ചിരസ്സമ്പി, നന്ദം പസ്സാമി ആഗതം;
ഭത്തുച്ച മയ്ഹഞ്ച പിയോ, നന്ദോ നോ പാവിസീ ഘരം.

൧൫൨. ‘‘പിതുപി നന്ദോ സുപ്പിയോ, യം നന്ദോ നപ്പവസേ ഘരാ;
ലഭതൂ താത നന്ദോ തം, മം നന്ദോ ഉപതിട്ഠതൂ’’തി.

തത്ഥ **മാലുതേരിത**ന്തി യഥാ വാതാഹതം അസ്സത്ഥസ്സ പല്ലവം കമ്പതി, ഏവം ചിരസ്സം നന്ദം ദിസ്വാ അജ്ജ മമ ഹദയം കമ്പതീതി വദതി. **സുത്താ**തി, താത സോണ, യദാഹം സുത്താപി സുപിനേ നന്ദം ആഗതം പസ്സാമി, തദാപി ഉദഗ്ഗാ ഹോമി. **ഭത്തുച്ചാ**തി സാമികസ്സ ച മേ മയ്ഹഞ്ച പിയോ. **നന്ദോ നോ പാവിസീ ഘര**ന്തി, താത, പുത്തോ നോ നന്ദോ പണ്ണസാലം പവിസതു. **യ**ന്തി യസ്മാ പിതുപി സുട്ഠു പിയോ, തസ്മാ പുന ഇമമ്ഹാ ഘരാ ന വിപ്പവസേയ്യ. **നന്ദോ ത**ന്തി, താത, നന്ദോ യം ഇച്ഛതി, തം ലഭതു. **മം നന്ദോ**തി, താത സോണ, തവ പിതരം ത്വം ഉപട്ഠഹ, മം നന്ദോ ഉപട്ഠാതു.

മഹാസത്തോ ‘‘ഏവം ഹോതൂ’’തി മാതു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ ‘‘നന്ദ, തയാ ജേട്ഠകകോട്ഠാസോ ലദ്ധോ, മാതാ നാമ അതിഗുണകാരികാ, അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ പടിജഗ്ഗേയ്യാസീ’’തി ഓവദിത്വാ മാതു ഗുണം പകാസേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൩. ‘‘അനുകമ്പികാ പതിട്ഠാ ച, പുബ്ബേ രസദദീ ച നോ;
മഗ്ഗോ സഗ്ഗസ്സ ലോകസ്സ, മാതാ തം വരതേ ഇസേ.

൧൫൪. ‘‘പുബ്ബേ രസദദീ ഗോത്തീ, മാതാ പുഞ്ഞൂപസംഹിതാ;
മഗ്ഗോ സഗ്ഗസ്സ ലോകസ്സ, മാതാ തം വരതേ ഇസേ’’തി.

തത്ഥ **അനുകമ്പികാ**തി മുദുഹദയാ. **പുബ്ബേ രസദദീ**തി പഠമമേവ അത്തനോ ഖീരസങ്ഖാതസ്സ രസസ്സ ദായികാ. **മാതാ തന്തി** മമ മാതാ മം ന ഇച്ഛതി, തം വരതി ഇച്ഛതി. **ഗോത്തീ**തി ഗോപായികാ. **പുഞ്ഞൂപസംഹിതാ**തി പുഞ്ഞൂപനിസ്സിതാ പുഞ്ഞദായികാ.

ഏവം മഹാസത്തോ ദ്വീഹി ഗാഥാഹി മാതു ഗുണം കഥേത്വാ പുനാഗന്ത്വാ തസ്സാ ആസനേ നിസിന്നകാലേ ''നന്ദ, ത്വം ദുക്കരകാരികം മാതരം ലഭസി, ഉഭോപി മയം മാതരാ ദുക്ഖേന സംവഡ്ഢിതാ, തം ഇദാനി ത്വം അപ്പമത്തോ പടിജഗ്ഗാഹി, അമധുരാനി ഫലാഫലാനി മാ ഖാദാപേഹീ''തി വത്വാ പരിസമജ്ഝേയേവ മാതു ദുക്കരകാരികതം പകാസേന്തോ ആഹ -

൨൬൫. ''ആകങ്ഖമാനാ പുത്തഫലം, ദേവതായ നമസ്സതി;
നക്ഖത്താനി ച പുച്ഛതി, ഉതുസംവച്ഛരാനി ച.

൨൬൬. ''തസ്സാ ഉതുമ്ഹി ന്ഹാതായ, ഹോതി ഗബ്ഭസ്സ വോക്കമോ;
തേന ദോഹളിനീ ഹോതി, സുഹദാ തേന വുച്ചതി.

൨൬൭. ''സംവച്ഛരം വാ ഊനം വാ, പരിഹരിത്വാ വിജായതി;
തേന സാ ജനയന്തീതി, ജനേത്തി തേന വുച്ചതി.

൨൬൮. ''ഥനഖീരേന ഗീതേന, അങ്ഗപാവുരണേന ച;
രോദന്തം പുത്തം തോസേതി, തോസേന്തീ തേന വുച്ചതി.

൨൬൯. ''തതോ വാതാതപേ ഘോരേ, മമം കത്വാ ഉദിക്ഖതി;
ദാരകം അപ്പജാനന്തം, പോസേന്തീ തേന വുച്ചതി.

൨൭൦. ''യഞ്ച മാതുധനം ഹോതി, യഞ്ച ഹോതി പിതുദ്ധനം;
ഉഭയമ്പേതസ്സ ഗോപേതി, അപി പുത്തസ്സ നോ സിയാ.

൨൭൧. ''ഏവം പുത്ത അദും പുത്ത, ഇതി മാതാ വിഹഞ്ഞതി;
പമത്തം പരദാരേസു, നിസീഥേ പത്തയോബ്ബനേ;
സായം പുത്തം അനായന്തം, ഇതി മാതാ വിഹഞ്ഞതി.

൨൭൨. ''ഏവം കിച്ഛാ ഭതോ പോസോ, മാതു അപരിചാരകോ;
മാതരി മിച്ഛാ ചരിത്വാന, നിരയം സോപപജ്ജതി.

൨൭൩. ''ഏവം കിച്ഛാ ഭതോ പോസോ, പിതു അപരിചാരകോ;
പിതരി മിച്ഛാ ചരിത്വാന, നിരയം സോപപജ്ജതി.

൨൭൪. ''ധനാപി ധനകാമാനം, നസ്സതി ഇതി മേ സുതം;
മാതരം അപരിചരിത്വാന, കിച്ഛം വാ സോ നിഗച്ഛതി.

൨൭൫. ''ധനാപി ധനകാമാനം, നസ്സതി ഇതി മേ സുതം;
പിതരം അപരിചരിത്വാന, കിച്ഛം വാ സോ നിഗച്ഛതി.

൨൭൬. ''ആനന്ദോ ച പമോദോ ച, സദാ ഹസിതകീളിതം;
മാതരം പരിചരിത്വാന, ലബ്ഭമേതം വിജാനതോ.

൨൭൭. ''ആനന്ദോ ച പമോദോ ച, സദാ ഹസിതകീളിതം;
പിതരം പരിചരിത്വാന, ലബ്ഭമേതം വിജാനതോ.

൨൭൩. ‘‘ദാനഞ്ച പിയവാചാ ച, അത്ഥചരിയാ ച യാ ഇധ;
സമാനത്തതാ ച ധമ്മേസു, തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം;
ഏതേ ഖോ സങ്ഗഹാ ലോകേ, രഥസ്സാണീവ യായതോ.

൨൭൪. ‘‘ഏതേ ച സങ്ഗഹാ നാസ്സു, ന മാതാ പുത്തകാരണാ;
ലഭേഥ മാനം പൂജം വാ, പിതാ വാ പുത്തകാരണാ.

൨൭൫. ‘‘യസ്മാ ച സങ്ഗഹാ ഏതേ, സമ്മപേക്ഖന്തി പണ്ഡിതാ;
തസ്മാ മഹത്തം പപ്പോന്തി, പാസംസാ ച ഭവന്തി തേ.

൨൭൬. ‘‘ബ്രഹ്മാതി മാതാപിതരോ, പുബ്ബാചരിയാതി വുച്ചരേ;
ആഹുനേയ്യാ ച പുത്താനം, പജായ അനുകമ്പകാ.

൨൭൭. ‘‘തസ്മാ ഹി നേ നമസ്സേയ്യ, സക്കരേയ്യ ച പണ്ഡിതോ;
അന്നേന അഥോ പാനേന, വത്ഥേന സയനേന ച;
ഉച്ഛാദനേന ന്ഹാപനേന, പാദാനം ധോവനേന ച.

൨൭൮. ‘‘തായ നം പാരിചരിയായ, മാതാപിതൂസു പണ്ഡിതാ;
ഇധേവ നം പസംസന്തി, പേച്ച സഗ്ഗേ പമോദതീ’’തി.

തത്ഥ **പുത്തഫല**ന്തി പുത്തസങ്ഖാതം ഫലം. **ദേവതായ നമസ്സതീ**തി ‘‘പുത്തോ മേ ഉപ്പജ്ജതൂ’’തി ദേവതായ നമക്കാരം കരോതി ആയാചതി. **പുച്ഛതീ**തി ‘‘കതരേന നക്ഖത്തേന ജാതോ പുത്തോ ദീഘായുകോ ഹോതി, കതരേന അപ്പായുകോ’’തി ഏവം നക്ഖത്താനി ച പുച്ഛതി. **ഉതുസംവച്ഛരാനി ചാ**തി ‘‘ഛന്നം ഉതൂനം കതരസ്മിം ഉതുമ്ഹി ജാതോ ദീഘായുകോ ഹോതി, കതരസ്മിം ഉതുമ്ഹി അപ്പായുകോ, കതിവസ്സായ വാ മാതുയാ ജാതോ പുത്തോ ദീഘായുകോ ഹോതി, കതിവസ്സായ അപ്പായുകോ’’തി ഏവം ഉതുസംവച്ഛരാനി ച പുച്ഛതി. **ഉതുമ്ഹി ന്ഹാതായാ**തി പുപ്ഫേ ഉപ്പന്നേ ഉതുമ്ഹി ന്ഹാതായ. **വോക്കമോ**തി തിണ്ണം സന്നിപാതാ ഗബ്ഭാവക്കന്തി ഹോതി, കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാതി. **തേനാ**തി തേന ഗബ്ഭേന സാ ദോഹളിനീ ഹോതി. **തേനാ**തി തദാ തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തപജായ സിനേഹോ ഉപ്പജ്ജതി, തേന കാരണേന ‘‘സുഹദാ’’തി വുച്ചതി. **തേനാ**തി തേന കാരണേന സാ ‘‘ജനയന്തീ’’തി ച ‘‘ജനേത്തീ’’തി ച വുച്ചതി.

അങ്ഗപാവുരണേന ചാതി ഥനന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ സരീരസമ്ഫസ്സം ഫരാപേന്തീ അങ്ഗസങ്ഖാതേനേവ പാവുരണേന. **തോസേന്തീ**തി സഞ്ഞാപേന്തീ ഹാസേന്തീ. **മമം കത്വാ ഉദിക്ഖതീ**തി ‘‘പുത്തസ്സ മേ ഉപരി വാതോ പഹരതി, ആതപോ ഫരതീ’’തി ഏവം മമംകാരം കത്വാ സിനിദ്ധേന ഹദയേന ഉദിക്ഖതി. **ഉഭയമ്പേതസ്സാ**തി ഉഭയമ്പി ഏതം ധനം ഏതസ്സ പുത്തസ്സ അത്ഥായ അഞ്ഞേസം അദസ്സേത്വാ സാരഗബ്ഭാദീസു മാതാ ഗോപേതി. **ഏവം പുത്ത, അദും പുത്താ**തി ‘‘അമ്ബബാല പുത്ത, ഏവം രാജകുലാദീസു അപ്പമത്തോ ഹോഹി, അദുഞ്ച കമ്മം മാ കരോഹീ’’തി സിക്ഖാപേന്തീ ഇതി മാതാ വിഹഞ്ഞതി കിലമതി. **പത്തയോബ്ബനേ**തി പുത്തേ പത്തയോബ്ബനേ തം പുത്തം നിസീഥേ പരദാരേസു പമത്തം സായം അനാഗച്ഛന്തം ഞത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി മഗ്ഗം ഓലോകേന്തീ വിഹഞ്ഞതി കിലമതി.

കിച്ഛാ ഭതോതി കിച്ഛേന ഭതോ പടിജഗ്ഗിതോ. **മിച്ഛാ ചരിത്വാനാ**തി മാതരം അപടിജഗ്ഗിത്വാ. **ധനാപീ**തി ധനമ്പി, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം

ഹോതി - ധനകാമാനം ഉപ്പന്നം ധനമ്പി മാതരം അപടിജഗ്ഗന്താനം നസ്സതീതി മേ സുതന്തി. **കിച്ഛം വാ സോ**തി ഇതി ധനം വാ തസ്സ നസ്സതി, ദുക്ഖം വാസോ പുരിസോ നിഗച്ഛതി. **ലബ്ഭമേത**ന്തി ഏതം ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച ആനന്ദാദിസുഖം മാതരം പരിചരിത്വാ വിജാനതോ പണ്ഡിതസ്സ ലബ്ഭം, സക്കാ ലദ്ധും താദിസേനാതി അത്ഥോ.

ദാനഞ്ചാതി മാതാപിതൂനം ദാനം ദാതബ്ബം, പിയവചനം ഭണിതബ്ബം, ഉപ്പന്നകിച്ചസാധനവസേന അത്ഥോ ചരിതബ്ബോ. **ധമ്മേസൂ**തി ജേട്ഠാപചായനധമ്മേസു തത്ഥ തത്ഥ പരിസമജ്ഝേ വാ രഹോഗതാനം വാ അഭിവാദനാദിവസേന സമാനത്തതാ കാതബ്ബാ, ന രഹോ അഭിവാദനാദീനി കത്വാ പരിസതി ന കാതബ്ബാനി, സബ്ബത്ഥ സമാനേനേവ ഭവിതബ്ബം. **ഏതേ ച സങ്ഗഹാ നാസ്സൂ**തി സചേ ഏതേ ചത്താരോ സങ്ഗഹാ ന ഭവേയ്യും. **സമ്മപേക്ഖന്തീ**തി സമ്മാ നയേന കാരണേന പേക്ഖന്തി. **മഹത്ത**ന്തി സേട്ഠത്തം. **ബ്രഹ്മാ**തി പുത്താനം ബ്രഹ്മസമാ ഉത്തമാ സേട്ഠാ. **പുബ്ബാചരിയാ**തി പഠമാചരിയാ. **ആഹുനേയ്യാ**തി ആഹുനപടിഗ്ഗാഹകാ യസ്സ കസ്സചി സക്കാരസ്സ അനുച്ഛവികാ. **അന്നേന അഥോ**തി അന്നേന ചേവ അത്ഥോ പാനേന ച. **പേച്ചാ**തി കാലകിരിയായ പരിയോസാനേ ഇതോ ഗന്ത്വാ സഗ്ഗേ പമോദതീതി.

ഏവം മഹസത്തോ സിനേരും പവട്ടേന്തോ വിയ ധമ്മദേസനം നിട്ഠാപേസി. തം സുത്വാ സബ്ബേപി തേ രാജാനോ ബലകായാ ച പസീദിംസു. അഥ നേ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ‘‘ദാനാദീസു അപ്പമത്താ ഹോഥാ’’തി ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. സബ്ബേപി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവനഗരം പൂരയിംസു. സോണപണ്ഡിതനന്ദപണ്ഡിതാപി യാവതായുകം മാതാപിതരോ പരിചരിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതാപിതരോ മാഹാരാജകുലാനി അഹേസും, നന്ദപണ്ഡിതോ ആനന്ദോ , മനോജരാജാ സാരിപുത്തോ, ഏകസതരാജാനോ അസീതിമഹാഥേരാ ചേവ അഞ്ഞതരഥേരാ ച, ചതുവീസതി അക്ഖോഭണിയോ ബുദ്ധപരിസാ, സോണപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സോണനന്ദജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

അഥ സത്തതിമമ്ഹി നിപാതവരേ, സഭാവന്തു കുസാവതിരാജവരോ;
അഥ സോണസുനന്ദവരോ ച പുന, അഭിവാസിതസത്തതിമമ്ഹി സുതേതി.

സത്തതിനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. അസീതിനിപാതോ

[൫൩൩] ൧. ചൂളഹംസജാതകവണ്ണനാ

സുമുഖാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തേന ഹി തഥാഗതം ജീവിതാ വോരോപേതും പയോജിതേസു ധനുഗ്ഗഹേസു സബ്ബപഠമം പേസിതേന ആഗന്ത്വാ "നാഹം, ഭന്തേ, സക്കോമി തം ഭഗവന്തം ജീവിതാ വോരോപേതും, മഹിദ്ധികോ സോ ഭഗവാ മഹാനുഭാവോ"തി വുത്തേ ദേവദത്തോ "അലം, ആവുസോ, മാ ത്വം സമണം ഗോതമം ജീവിതാ വോരോപേഹി, അഹമേവ സമണം ഗോതമം ജീവിതാ വോരോപേസ്സാമീ"തി വത്വാ തഥാഗതേ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതസ്സ പച്ഛിമഛായായ ചങ്കമന്തേ സയം ഗിജ്ഝകൂടം പബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ യന്തവേഗേന മഹതിം സിലം പവിജ്ഝി, "ഇമായ സിലായ സമണം ഗോതമം ജീവിതാ വോരോപേസ്സാമീ"തി. തദാ ദ്വേ പബ്ബതകൂടാ സമാഗന്ത്വാ തം സിലം സമ്പടിച്ഛിംസു. തതോ പപടികാ ഉപ്പതിത്വാ ഭഗവതോ പാദം പഹരിത്വാ രുഹിരം ഉപ്പാദേസി, ബലവവേദനാ പവത്തിംസു. ജീവകോ തഥാഗതസ്സ പാദം സത്ഥകേന ഫാലേത്വാ ദുട്ഠലോഹിതം വമേത്വാ പൂതിമംസം അപനേത്വാ ധോവിത്വാ ഭേസജ്ജം ആലിമ്പിത്വാ നിരോഗമകാസി. സത്ഥാ പുരിമസദിസമേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ മഹതിയാ ബുദ്ധലീലായ വിചരി.

അഥ നം ദിസ്വാ ദേവദത്തോ ചിന്തേസി - "സമണസ്സ ഗോതമസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം സരീരം ദിസ്വാ കോചി മനുസ്സഭൂതോ ഉപസങ്കമിതും ന സക്കോതി, രഞ്ഞോ ഖോ പന നാളാഗിരി നാമ ഹത്ഥീ ചണ്ഡോ ഫരുസോ മനുസ്സഘാതകോ ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘഗുണേ ന ജാനാതി, സോ തം ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഹത്ഥാചരിയം പക്കോസാപേത്വാ "സമ്മ, സ്വേ നാളാഗിരിം മത്തം കത്വാ പാതോവ സമണേന ഗോതമേന പടിപന്നവീഥിയം വിസ്സജ്ജേഹീ"തി ആഹ. ദേവദത്തോപി നം "അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഹത്ഥീ കിത്തകം സുരം പിവതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അട്ഠ ഘടേ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സ്വേ ത്വം തം സോളസ ഘടേ പായേത്വാ സമണേന ഗോതമേന പടിപന്നവീഥിയം അഭിമുഖം കരേയ്യാസീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - "സ്വേ നാളാഗിരിം മത്തം കത്വാ നഗരേ വിസ്സജ്ജേസ്സതി, നാഗരാ പാതോവ സബ്ബകിച്ചാനി കത്വാ അന്തരവീഥിം മാ പടിപജ്ജിംസൂ"തി. ദേവദത്തോപി രാജനിവേസനാ ഓരുയ്ഹ ഹത്ഥിസാലം ഗന്ത്വാ ഹത്ഥിഗോപകേ ആമന്തേത്വാ "മയം ഭണേ ഉച്ചട്ഠാനിയം നീചട്ഠാനേ, നീചട്ഠാനിയം വാ ഉച്ചട്ഠാനേ കാതും സമത്ഥാ, സചേ വോ യസേന അത്ഥോ, സ്വേ പാതോവ നാളാഗിരിം തിഖിണസുരായ സോളസ ഘടേ പായേത്വാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ആഗമനവേലായ തുത്തതോമരേഹി വിജ്ഝിത്വാ കുജ്ഝാപേത്വാ ഹത്ഥിസാലം ഭിന്ദാപേത്വാ സമണേന ഗോതമേന പടിപന്നവീഥിയം അഭിമുഖം കത്വാ സമണം ഗോതമം ജീവിതക്ഖയം പാപേഥാ"തി ആഹ. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു.

സാ പവത്തി സകലനഗരേ വിത്ഥാരികാ അഹോസി. ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘമാമകാ ഉപാസകാ തം സുത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, ദേവദത്തോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ സ്വേ തുമ്ഹേഹി പടിപന്നവീഥിയം നാളാഗിരിം വിസ്സജ്ജാപേസ്സതി, സ്വേ പിണ്ഡായ അപവിസിത്വാ ഇധേവ ഹോഥ, മയം വിഹാരേയേവ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭിക്ഖം ദസ്സാമാ"തി വദിംസു. സത്ഥാപി "സ്വേ പിണ്ഡായ ന പവിസിസ്സാമീ"തി അവത്വാവ "അഹം സ്വേ നാളാഗിരിം ദമേത്വാ പാടിഹാരിയം കത്വാ തിത്ഥിയേ മദ്ദിത്വാ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ അചരിത്വാവ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ വേളുവനമേവ ആഗമിസ്സാമി, രാജഗഹവാസിനോപി ബഹൂനി ഭത്തഭാജനാനി ഗഹേത്വാ വേളുവനമേവ ആഗമിസ്സന്തി, സ്വേ വിഹാരേയേവ ഭത്തഗ്ഗം ഭവിസ്സതീ"തി ഇമിനാ കാരണേന തേസം അധിവാസേസി. തേ തഥാഗതസ്സ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഭത്തഭാജനാനി ആഹരിത്വാ "വിഹാരേയേവ ദാനം ദസ്സാമാ"തി പക്കമിംസു.

സത്ഥാപി പഠമയാമേ ധമ്മം ദേസേത്വാ മജ്ഝിമയാമേ ദേവതാനം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേത്വാ പച്ഛിമയാമസ്സ പഠമകോട്ഠാസേ സീഹസേയ്യം കപ്പേത്വാ ദുതിയകോട്ഠാസേ ഫലസമാപത്തിയാ വീതിനാമേത്വാ തതിയകോട്ഠാസേ മഹാകരുണാസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ബോധനേയ്യബന്ധവേ ഓലോകേന്തോ നാളാഗിരിദമനേ ചതുരാസീതിയാ പാണസഹസ്സാനം ധമ്മാഭിസമയം ദിസ്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ കതസരീരപടിജഗ്ഗനോ ഹുത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആമന്തേത്വാ , "ആനന്ദ, അജ്ജ രാജഗഹപരിവത്തകേസു അട്ഠാരസസു മഹാവിഹാരേസു സബ്ബേസമ്പി ഭിക്ഖൂനം മയാസദ്ധിം രാജഗഹം പവിസിതും ആരോചേഹീ"തി ആഹ. ഥേരോ തഥാ അകാസി. സബ്ബേപി ഭിക്ഖൂ വേളുവനേ സന്നിപതിംസു. സത്ഥാ മഹാഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ രാജഗഹം പാവിസി. അഥ ഹത്ഥിമേണ്ഡാ യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജിംസു, മഹന്തോ സമാഗമോ അഹോസി. സദ്ധാസമ്പന്നാ മനുസ്സാ "അജ്ജ കിര ബുദ്ധനാഗസ്സ തിരച്ഛാനനാഗേന സങ്ഗാമോ ഭവിസ്സതി, അനൂപമായ ബുദ്ധലീലായ നാളാഗിരിദമനം പസ്സിസ്സാമാ"തി പാസാദഹമ്മിയഗേഹച്ഛദനാദീനി അഭിരുഹിത്വാ അട്ഠംസു. അസദ്ധാ പന മിച്ഛാദിട്ഠികാ "അയം നാളാഗിരി ചണ്ഡോ ഫരുസോ മനുസ്സഘാതകോ ബുദ്ധാദീനം ഗുണം ന ജാനാതി, സോ അജ്ജ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം വിദ്ധംസേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതി, അജ്ജ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിസ്സാമാ"തി പാസാദാദീസു അട്ഠംസു.

ഹത്ഥീപി ഭഗവന്തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ മനുസ്സേ താസേന്തോ ഗേഹാനി വിദ്ധംസേന്തോ സകടാനി സംചുണ്ണേന്തോ സോണ്ഡം ഉസ്സാപേത്വാ പഹട്ഠകണ്ണവാലോ പബ്ബതോ വിയ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ യേന ഭഗവാ തേനാഭിധാവി. തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "അയം, ഭന്തേ, നാളാഗിരി ചണ്ഡോ ഫരുസോ മനുസ്സഘാതകോ ഇമം രച്ഛം പടിപന്നോ, ന ഖോ പനായം ബുദ്ധാദിഗുണം ജാനാതി, പടിക്കമതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ, പടിക്കമതു സുഗതോ"തി. മാ, ഭിക്ഖവേ, ഭായിത്ഥ, പടിബലോ അഹം നാളാഗിരിം ദമേതുന്തി. അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ സത്ഥാരം യാചി - "ഭന്തേ, പിതു ഉപ്പന്നകിച്ചം നാമ ജേട്ഠപുത്തസ്സ ഭാരോ, അഹമേവ തം ദമേമീ"തി. അഥ നം സത്ഥാ, "സാരിപുത്ത, ബുദ്ധബലം നാമ അഞ്ഞം, സാവകബലം അഞ്ഞം,

തിട്ഠ ത്വ"ന്തി പടിബാഹി. ഏവം യേഭുയ്യേന അസീതി മഹാഥേരാ യാചിംസു. സത്ഥാ സബ്ബേപി പടിബാഹി. അഥ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥരി ബലവസിനേഹേന അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ "അയം ഹത്ഥീ പഠമം മം മാരേതൂ"തി തഥാഗതസ്സത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥു പുരതോ അട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥാ "അപേഹി, ആനന്ദ, മാ മേ പുരതോ അട്ഠാസീ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, അയം ഹത്ഥീ ചണ്ഡോ ഫരുസോ മനുസ്സഘാതകോ കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗിസദിസോ പഠമം മം മാരേത്വാ പച്ഛാ തുമ്ഹാകം സന്തികം ആഗച്ഛതൂ"തി ഥേരോ അവച. യാവതതിയം വുച്ചമാനോപി തഥേവ അട്ഠാസി ന പടിക്കമി. അഥ നം ഭഗവാ ഇദ്ധിബലേന പടിക്കമാപേത്വാ ഭിക്ഖൂനം അന്തരേ ഠപേസി.

തസ്മിം ഖണേ ഏകാ ഇത്ഥീ നാളാഗിരിം ദിസ്വാ മരണഭയഭീതാ പലായമാനാ അങ്കേന ഗഹിതം ദാരകം ഹത്ഥിനോ ച തഥാഗതസ്സ ച അന്തരേ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. ഹത്ഥീ തം അനുബന്ധിത്വാ നിവത്തിത്വാ ദാരകസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തദാ ദാരകോ മഹാരവം രവി. സത്ഥാ നാളാഗിരിം ഓദിസ്സകമേത്തായ ഫരിത്വാ സുമധുരം ബ്രഹ്മസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ "അമ്ഭോ നാളാഗിരി തം സോളസ സുരാഘടേ പായേത്വാ മത്തം കരോന്താ ന 'അഞ്ഞം ഗണ്ഹിസ്സതീ'തി കരിംസു, 'മം ഗണ്ഹിസ്സതീ'തി പന കരിംസു, മാ അകാരണേന ജങ്ഘായോ കിലമേന്തോ വിചരി, ഇതോ ഏഹീ"തി പക്കോസി. സോ സത്ഥു വചനം സുത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഭഗവതോ രൂപസിരിം ഓലോകേത്വാ പടിലദ്ധസംവേഗോ ബുദ്ധതേജേന പച്ഛിന്നസുരാമദോ സോണ്ഡം ഓലമ്ബേന്തോ കണ്ണേ ചാലേന്തോ ആഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ പാദേസു പതി. അഥ നം സത്ഥാ, "നാളാഗിരി, ത്വം തിരച്ഛാനഹത്ഥീ, അഹം ബുദ്ധവാരണോ, ഇതോ പട്ഠായ മാ ചണ്ഡോ ഫരുസോ മനുസ്സഘാതകോ ഭവ, സബ്ബസത്തേസു മേത്തചിത്തം പടിലഭാ"തി വത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥം പസാരേത്വാ കുമ്ഭേ പരാമസിത്വാ -

"മാ കുഞ്ജര നാഗമാസദോ, ദുക്ഖോ ഹി കുഞ്ജര നാഗമാസദോ;
ന ഹി നാഗഹതസ്സ കുഞ്ജര, സുഗതി ഹോതി ഇതോ പരം യതോ.

"മാ ച മദോ മാ ച പമാദോ, ന ഹി പമത്താ സുഗതിം വജന്തി തേ;
ത്വഞ്ഞേവ തഥാ കരിസ്സസി, യേന ത്വം സുഗതിം ഗമിസ്സസീ"തി. (ചൂളവ॰ ൩൪൨) -

ധമ്മം ദേസേസി.

തസ്സ സകലസരീരം പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടം അഹോസി. സചേ കിര തിരച്ഛാനഗതോ നാഭവിസ്സാ, സോതാപത്തിഫലം അധിഗമിസ്സാ. മനുസ്സാ തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ ഉന്നദിംസു അപ്ഫോടിംസു, സഞ്ജാതസോമനസ്സാ നാനാഭരണാനി ഖിപിംസു, താനി ഹത്ഥിസ്സ സരീരം പടിച്ഛാദയിംസു. തതോ പട്ഠായ നാളാഗിരി ധനപാലകോ നാമ ജാതോ. തസ്മിം ഖോ പന ധനപാലകസമാഗമേ ചതുരാസീതി പാണസഹസ്സാനി അമതം പിവിംസു. സത്ഥാ ധനപാലകം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. സോ സോണ്ഡായ ഭഗവതോ പാദേ പംസൂനി ഗഹേത്വാ ഉപരി മുദ്ധനി ആകിരിത്വാ പടികുടിതോവ പടിക്കമിത്വാ ദസ്സനൂപചാരേ ഠിതോ ദസബലം വന്ദിത്വാ നിവത്തിത്വാ ഹത്ഥിസാലം പാവിസി. തതോ പട്ഠായ ദന്തസുദന്തോ ഹുത്വാ ന കഞ്ചി വിഹേഠേതി. സത്ഥാ നിപ്ഫന്നമനോരഥോ "യേഹി യം ധനം ഖിത്തം, തേസഞ്ഞേവ തം ഹോതൂ"തി അധിട്ഠായ "അജ്ജ മയാ മഹന്തം പാടിഹാരിയം കതം, ഇമസ്മിം നഗരേ പിണ്ഡായ ചരണം അപ്പടിരൂപ"ന്തി തിത്ഥിയേ മദ്ദിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതോ ജയപ്പത്തോ വിയ ഖത്തിയോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ വേളുവനമേവ ഗതോ. നഗരവാസിനോ ബഹും അന്നപാനഖാദനീയം ആദായ വിഹാരം ഗന്ത്വാ മഹാദാനം പവത്തയിംസു.

തം ദിവസം സായന്ഹസമയേ ധമ്മസഭം പൂരേത്വാ സന്നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, ആയസ്മതാ ആനന്ദേന തഥാഗതസ്സത്ഥായ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജന്തേന ദുക്കരം കതം, നാളാഗിരിം ദിസ്വാ സത്ഥാരാ തിക്ഖത്തും പടിബാഹിയമാനോപി നാപഗതോ, അഹോ ദുക്കരകാരകോ, ആവുസോ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ"തി. സത്ഥാ "ആനന്ദസ്സ ഗുണകഥാ പവത്തതി, ഗന്തബ്ബം മയാ ഏത്ഥാ"തി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദോ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജിയേവാ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഹിംസകരട്ഠേ സാഗലനഗരേ സാഗലോ നാമ രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ നഗരതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം നേസാദഗാമകേ അഞ്ഞതരോ നേസാദോ പാസേഹി സകുണേ ബന്ധിത്വാ നഗരേ വിക്കിണന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. നഗരതോ ച അവിദൂരേ ആവട്ടതോ ദ്വാദസയോജനോ മാനുസിയോ നാമ പദുമസരോ അഹോസി പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നോ. തത്ഥ നാനപ്പകാരോ സകുണസങ്ഘോ ഓതരി. സോ നേസാദോ തത്ഥ അനിയാമേന പാസേ ഓഡ്ഡേസി. തസ്മിം കാലേ ധതരട്ഠോ ഹംസരാജാ ഛന്നവുതിഹംസസഹസ്സപരിവാരോ ചിത്തകൂടപബ്ബതേ സുവണ്ണഗുഹായം വസതി, സുമുഖോ നാമസ്സ സേനാപതി അഹോസി. അഥേകദിവസം തതോ ഹംസയൂഥാ കതിപയാ സുവണ്ണഹംസാ മാനുസിയം സരം ഗന്ത്വാ പഹൂതഗോചരേ തസ്മിം യഥാസുഖം വിചരിത്വാ സുഹിതാ ചിത്തകൂടം ആഗന്ത്വാ ധതരട്ഠസ്സ ആരോചേസും - "മഹാരാജ, മനുസ്സപഥേ മാനുസിയോ നാമ പദുമസരോ സമ്പന്നഗോചരോ, തത്ഥ ഗോചരം ഗണ്ഹിതും ഗച്ഛാമാ"തി. സോ "മനുസ്സപഥോ നാമ സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ, മാ വോ രുച്ചിത്ഥാ"തി പടിക്ഖിപിത്വാപി തേഹി പുനപ്പുനം വുച്ചമാനോ "സചേ തുമ്ഹാകം രുച്ചതി, ഗച്ഛാമാ"തി സപരിവാരോ തം സരം അഗമാസി. സോ ആകാസാ ഓതരന്തോ പാദം പാസേ പവേസേന്തോയേവ ഓതരി. അഥസ്സ പാസോ പാദം അയപട്ടകേന കഡ്ഢന്തോ വിയ ആബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹി. അഥസ്സ "ഛിന്ദിസ്സാമി ന"ന്തി ആകഡ്ഢന്തസ്സ പഠമവാരേ ചമ്മം ഛിജ്ജി, ദുതിയവാരേ മംസം ഛിജ്ജി, തതിയവാരേ ന്ഹാരു ഛിജ്ജി, പാസോ അട്ഠിം ആഹച്ച അട്ഠാസി, ലോഹിതം പഗ്ഘരി, ബലവവേദനാ പവത്തിംസു.

സോ ചിന്തേസി - “സചാഹം ബന്ധരവം രവിസ്സാമി, ഞാതകാ മേ ഉത്രസ്താ ഹുത്വാ ഗോചരം അഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഛാതജ്ഝത്താവ പലായന്താ ദുബ്ബലതായ മഹാസമുദ്ദേ പതിസ്സന്തീ”തി. സോ വേദനം അധിവാസേത്വാ ഞാതീനം യാവദത്ഥം ചരിത്വാ ഹംസാനം കീളനകാലേ മഹന്തേന സദ്ദേന ബന്ധരവം രവി. തം സുത്വാ തേ ഹംസാ മരണഭയതജ്ജിതാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ ചിത്തകൂടാഭിമുഖാ പക്കമിംസു. തേസു പക്കന്തേസു സുമുഖോ ഹംസസേനാപതി “കച്ചി നു ഖോ ഇദം ഭയം മഹാരാജസ്സ ഉപ്പന്നം, ജാനിസ്സാമി ന”ന്തി വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ പുരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ ഹംസഗണസ്സ അന്തരേ മഹാസത്തം അദിസ്വാ മജ്ഝിമഹംസഗണം വിചിനി, തത്ഥപി അദിസ്വാ പച്ഛിമഹംസഗണം വിചിനി, തത്ഥപി അദിസ്വാ “നിസ്സംസയം തസ്സേവേദം ഭയം ഉപ്പന്ന”ന്തി നിവത്തിത്വാ ആഗച്ഛന്തോ മഹാസത്തം പാസേ ബദ്ധം ലോഹിതമക്ഖിതം ദുക്ഖാതുരം പങ്കപിട്ഠേ നിപന്നം ദിസ്വാ “മാ ഭായി, മഹാരാജ, അഹം മമ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ തുമ്ഹേ പാസതോ മോചേസ്സാമീ”തി വദന്തോ ഓതരിത്വാ മഹാസത്തം അസ്സാസേന്തോവ പങ്കപിട്ഠേ നിസീദി. അഥ നം വീമംസന്തോ മഹാസത്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. “സുമുഖ അനുപചിനന്താ, പക്കമന്തി വിഹങ്ഗമാ;
ഗച്ഛ തുവമ്പി മാ കങ്ഖി, നത്ഥി ബദ്ധേ സഹായതാ”തി.

തത്ഥ **അനുപചിനന്താ**തി സിനേഹേന ആലയവസേന അനോലോകേന്താ. **പക്കമന്തീ**തി ഏതേ ഛന്നവുതി ഹംസസഹസ്സാ ഞാതിവിഹങ്ഗമാ മം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛന്തി, ത്വമ്പി ഗച്ഛ, മാ ഇധ വാസം ആകങ്ഖി, ഏവഞ്ഹി പാസേന ബദ്ധേ മയി സഹായതാ നാമ നത്ഥി, ന ഹി തേ അഹം ഇദാനി കിഞ്ചി സഹായകിച്ചം കാതും സക്ഖിസ്സാമി, കിം തേ മയാ നിരുപകാരേന, പപഞ്ചം അകത്വാ ഗച്ഛേവാതി വദതി.

ഇതോ പരം -

൨. “ഗച്ഛേ വാഹം ന വാ ഗച്ഛേ, ന തേന അമരോ സിയം;
സുഖിതം തം ഉപാസിത്വാ, ദുക്ഖിതം തം കഥം ജഹേ.

൩. “മരണം വാ തയാ സദ്ധിം, ജീവിതം വാ തയാ വിനാ;
തദേവ മരണം സേയ്യോ, യഞ്ചേ ജീവേ തയാ വിനാ.

൪. “നേസ ധമ്മോ മഹാരാജ, യം തം ഏവം ഗതം ജഹേ;
യാ ഗതി തുയ്ഹം സാ മയ്ഹം, രുച്ചതേ വിഹഗാധിപ.

൫. “കാ നു പാസേന ബദ്ധസ്സ, ഗതി അഞ്ഞാ മഹാനസാ;
സാ കഥം ചേതയാനസ്സ, മുത്തസ്സ തവ രുച്ചതി.

൬. “കം വാ ത്വം പസ്സസേ അത്ഥം, മമ തുയ്ഹഞ്ച പക്ഖിമ;
ഞാതീനം വാവസിട്ഠാനം, ഉഭിന്നം ജീവിതക്ഖയേ.

൭. “യം ന കഞ്ചനദേപിഞ്ഛ, അന്ധേന തമസാ ഗതം;
താദിസേ സഞ്ചജം പാണം, കമത്ഥമഭിജോതയേ.

൮. “കഥം നു പതതം സേട്ഠ, ധമ്മേ അത്ഥം ന ബുജ്ഝസി;
ധമ്മോ അപചിതോ സന്തോ, അത്ഥം ദസ്സേതി പാണിനം.

൯. “സോഹം ധമ്മം അപേക്ഖാനോ, ധമ്മാ ചത്ഥം സമുട്ഠിതം;
ഭത്തിഞ്ച തയി സമ്പസ്സം, നാവകങ്ഖാമി ജീവിതം.

൧൦. “അദ്ധാ ഏസോ സതം ധമ്മോ, യോ മിത്തോ മിത്തമാപദേ.

ന ചജേ ജീവിതസ്സാപി, ഹേതുധമ്മമനുസ്സരം.

൧൧. “സ്വായം ധമ്മോ ച തേ ചിണ്ണോ, ഭത്തി ച വിദിതാ മയി;
കാമം കരസ്സു മയ്ഹേതം, ഗച്ഛേവാനുമതോ മയാ.

൧൨. “അപി ത്വേവം ഗതേ കാലേ, യം ഖണ്ഡം ഞാതിനം മയാ;
തയാ തം ബുദ്ധിസമ്പന്നം, അസ്സ പരമസംവുതം.

൧൩. “ഇച്ചേവം മന്തയന്താനം, അരിയാനം അരിയവുത്തിനം;
പച്ചദിസ്സഥ നേസാദോ, ആതുരാനമിവന്തകോ.

൧൪. “തേ സത്തുമഭിസഞ്ചിക്ഖ, ദീഘരത്തം ഹിതാ ദിജാ;
തുണ്ഹീമാസിത്ഥ ഉഭയോ, ന സഞ്ചലേസുമാസനാ.

൧൫. “ധതരട്ഠേ ച ദിസ്വാന, സമുഡ്ഡേന്തേ തതോ തതോ;
അഭിക്ഖമഥ വേഗേന, ദിജസത്തു ദിജാധിപേ.

൧൬. “സോ ച വേഗേനഭിക്കമ്മ, ആസജ്ജ പരമേ ദിജേ;
പച്ചകമിത്ഥ നേസാദോ, ബദ്ധാ ഇതി വിചിന്തയം.

൧൭. “ഏകംവ ബദ്ധമാസീനം, അബദ്ധഞ്ച പുനാപരം;
ആസജ്ജ ബദ്ധമാസീനം, പേക്ഖമാനമദീനവം.

൮൮.‘‘തതോ സോ വിമതോയേവ, പണ്ഡരേ അജ്ഝഭാസഥ;
പവഡ്ഢകായേ ആസീനേ, ദിജസങ്ഘഗണാധിപേ.

൮൯.‘‘യം നു പാസേന മഹതാ, ബദ്ധോ ന കുരുതേ ദിസം;
അഥ കസ്മാ അബദ്ധോ ത്വം, ബലീ പക്ഖി ന ഗച്ഛസി.

൯൦.‘‘കിം നു ത്യായം ദിജോ ഹോതി, മുത്തോ ബദ്ധം ഉപാസസി;
ഓഹായ സകുണാ യന്തി, കിം ഏകോ അവഹീയസി.

൯൧.‘‘രാജാ മേ സോ ദിജാമിത്ത, സഖാ പാണസമോ ച മേ;
നേവ നം വിജഹിസ്സാമി, യാവ കാലസ്സ പരിയായം.

൯൨.‘‘കഥം പനായം വിഹങ്ഗോ, നാദ്ദസ പാസമോഡ്ഡിതം;
പദഞ്ഹേതം മഹന്താനം, ബോദ്ധുമരഹന്തി ആപദം.

൯൩.‘‘യദാ പരാഭവോ ഹോതി, പോസോ ജീവിതസങ്ഖയേ;
അഥ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝതി.

൯൪.‘‘അപി ത്വേവ മഹാപഞ്ഞ, പാസാ ബഹുവിധാ തതാ;
ഗുയ്ഹമാസജ്ജ ബജ്ഝന്തി, അഥേവം ജീവിതക്ഖയേ’’തി. -

ഇമാസം ഗാഥാനം സമ്ബന്ധോ പാളിനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ **ഗച്ഛേ വാ**തി, മഹാരാജ, അഹം ഇതോ ഗച്ഛേയ്യം വാ ന വാ, നാഹം തേന ഗമനേന വാ അഗമനേന വാ അമരോ സിയം, അഹഞ്ഹി ഇതോ ഗതോപി അഗതോപി മരണതോ അമുത്തോവ, ഇതോ പുബ്ബേ പന സുഖിതം തം ഉപാസിത്വാ ഇദാനി ദുക്ഖിതം തം കഥം ജഹേയ്യന്തി വദതി. **മരണം വാ**തി മമ അഗച്ഛന്തസ്സ വാ തയാ സദ്ധിം മരണം ഭവേയ്യ, ഗച്ഛന്തസ്സ വാ തയാ വിനാ ജീവിതം. തേസു ദ്വീസു യം തയാ സദ്ധിം മരണം, തദേവ മേ വരം, യം തയാ വിനാ ജീവേയ്യം, ന മേ തം വരന്തി അത്ഥോ. **രുച്ചതേ**തി യാ തവ ഗതി നിപ്ഫത്തി, സാവ മയ്ഹം രുച്ചതി. **സാ കഥ**ന്തി സമ്മ സുമുഖ മമ താവ ദള്ഹേന വാലപാസേന ബദ്ധസ്സ പരഹത്ഥം ഗതസ്സ സാ ഗതി രുച്ചതു, തവ പന **ചേതയാനസ്സ** സചേതനസ്സ പഞ്ഞവതോ മുത്തസ്സ കഥം രുച്ചതി.

പക്ഖിമാതി പക്ഖസമ്പന്ന. **ഉഭിന്ന**ന്തി അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം ജീവിതക്ഖയേ സതി ത്വം മമ വാ തവ വാ അവസിട്ഠഞാതീനം വാ കം അത്ഥം പസ്സസി. **യം നാ**തി ഏത്ഥ **ന**-കാരോ ഉപമാനേ. **കഞ്ചനദേപിഞ്ഛാ**തി കഞ്ചനദ്വേപിഞ്ഛ, അയമേവ വാ പാഠോ, കഞ്ചനസദിസഉഭയപക്ഖാതി അത്ഥോ. **തമസാ**തി തമസി. **ഗത**ന്തി കതം, അയമേവ വാ പാഠോ. പുരിമസ്സ **ന**-കാരസ്സ ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ, ‘‘ന കത’’ന്തി കതം വിയാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തയി പാണം ചജന്തേപി അചജന്തേപി മമ ജീവിതസ്സ അഭാവാ യം തവ പാണസഞ്ചജനം, തം അന്ധേന തമസി കതം വിയ കിഞ്ചിദേവ രൂപകമ്മം അപച്ചക്ഖഗുണം, താദിസേ തവ അപച്ചക്ഖഗുണേ പാണസഞ്ചജനേ ത്വം പാണം സഞ്ചജന്തോ കമത്ഥം ജോതേയ്യാസീതി.

ധമ്മോ അപചിതോ സന്തോതി ധമ്മോ പൂജിതോ മാനിതോ സമാനോ. **അത്ഥം ദസ്സേതീ**തി വുദ്ധിം ദസ്സേതി. **അപേക്ഖാനോ**തി അപേക്ഖന്തോ. **ധമ്മം ചത്ഥ**ന്തി ധമ്മതോ ച അത്ഥം സമുട്ഠിതം പസ്സന്തോ . **ഭത്തി**ന്തി സിനേഹം. സതം **ധമ്മോ**തി പണ്ഡിതാനം സഭാവോ. **യോ മിത്തോ**തി യോ മിത്തോ ആപദാസു മിത്തം ന ചജേ, തസ്സ അചജന്തസ്സ മിത്തസ്സ ഏസ സഭാവോ നാമ അദ്ധാ സതം ധമ്മോ. **വിദിതാ**തി പാകടാ ജാതാ. **കാമം കരസ്സൂ**തി ഏതം മമ കാമം മയാ ഇച്ഛിതം മമ വചനം കരസ്സു. **അപി ത്വേവം ഗതേ കാലേ**തി അപി തു ഏവം ഗതേ കാലേ മയി ഇമസ്മിം ഠാനേ പാസേന ബദ്ധേ. **പരമസംവുത**ന്തി പരമപരിപുണ്ണം.

ഇച്ചേവം മന്തയന്താനന്തി ‘‘ഗച്ഛ, ന ഗച്ഛാമീ’’തി ഏവം കഥേന്താനം **അരിയാന**ന്തി ആചാരഅരിയാനം. **പച്ചദിസ്സഥാ**തി കാസായാനി നിവാസേത്വാ രത്തമാലം പിളന്ധിത്വാ മുഗ്ഗരം ആദായ ആഗച്ഛന്തോ അദിസ്സഥ. **ആതുരാന**ന്തി ഗിലാനാനം മച്ചു വിയ. **അഭിസഞ്ചിക്ഖാ**തി, ഭിക്ഖവേ, തേ ഉഭോപി സത്തും ആയന്തം പസ്സിത്വാ. **ഹിതാ**തി ദീഘരത്തം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹിതാ മുദുചിത്താ. **ന സഞ്ചലേസുമാസനാ**തി ആസനതോ ന ചലിംസു, യഥാനിസിന്നാവ അഹേസും. സുമുഖോ പന ‘‘അയം നേസാദോ ആഗന്ത്വാ പഹരന്തോ മം പഠമം പഹരതൂ’’തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തം പച്ഛതോ കത്വാ നിസീദി.

ധതരട്ഠേതി ഹംസേ. **സമുഡ്ഡേന്തേ**തി മരണഭയേന ഇതോ ചിതോ ച ഉപ്പതന്തേ ദിസ്വാ. **ആസജ്ജാ**തി ഇതരേ ദ്വേ ജനേ ഉപഗന്ത്വാ. **പച്ചകമിത്ഥാ**തി ‘‘ബദ്ധാ, ന ബദ്ധാ’’തി ചിന്തേന്തോ ഉപധാരേന്തോ അകമിത്ഥ, വേഗം ഹാപേത്വാ സണികം അഗമാസി. **ആസജ്ജ ബദ്ധമാസീന**ന്തി ബദ്ധം മഹാസത്തം ഉപഗന്ത്വാ നിസിന്നം സുമുഖം. **അദീനവ**ന്തിആദീനവമേവ ഹുത്വാ മഹാസത്തം ഓലോകേന്തം ദിസ്വാ. **വിമതോ**തി കിം നു ഖോ അബദ്ധോ ബദ്ധസ്സ സന്തികേ നിസിന്നോ, കാരണം പുച്ഛിസ്സാമീതി വിമതിജാതോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **പണ്ഡരേ**തി ഹംസേ, അഥ വാ പരിസുദ്ധേ നിമ്മലേ, സമ്പഹട്ഠകഞ്ചനവണ്ണേതി അത്ഥോ. **പവഡ്ഢകായേ**തി വഡ്ഢിതകായേ മഹാസരീരേ. **യം നൂ**തി യം താവ ഏസോ മഹാപാസേന ബദ്ധോ. **ന കുരുതേ ദിസ**ന്തി പലായനത്ഥായ ഏകം ദിസം ന ഭജതി, തം യുത്തന്തി അധിപ്പായോ. **ബലീ**തി ബലസമ്പന്നോ ഹുത്വാപി. **പക്ഖീ**തി തം ആലപതി. **ഓഹായാ**തി ഛഡ്ഡേത്വാ. **യന്തീ**തി സേസസകുണാ ഗച്ഛന്തി. **അവഹീയസീ**തി ഓഹീയസി.

ദിജാമിത്താതി ദിജാനം അമിത്ത. **യാവ കാലസ്സ പരിയായ**ന്തി യാവ മരണസ്സ വാരോ ആഗച്ഛതി. **കഥം പനായ**ന്തി ത്വം രാജാ മേ സോതി വദസി, രാജാനോ ച നാമ പണ്ഡിതാ ഹോന്തി, ഇതിപി പണ്ഡിതോ സമാനോ കേന കാരണേന ഓഡ്ഡിതം പാസം ന അദ്ദസ. **പദം ഹേത**ന്തി യസമഹത്തം വാ ഞാണമഹത്തം വാ പത്താനം അത്തനോ ആപദബുജ്ഝനം നാമ പദം കാരണം, തസ്മാ തേ ആപദം ബോദ്ധുമരഹന്തി.

പരാഭവോതി അവഡ്ഢി. **ആസജ്ജാപീ**തി ഉപഗന്ത്വാപി ന ബുജ്ഝതി. **തതാ**തി വിതതാ ഓഡ്ഡിതാ. ***ഗുയ്ഹമാസജ്ജാ***തി തേസു പാസേസു യോ ഗുള്ഹോ പടിച്ഛന്നോ പാസോ, തം ആസജ്ജ ബജ്ഝന്തി. **അഥേവ**ന്തി അഥ ഏവം ജീവിതക്ഖയേ ബജ്ഝന്തേവാതി അത്ഥോ.

ഇതി നം സോ കഥാസല്ലാപേന മുദുഹദയം കത്വാ മഹാസത്തസ്സ ജീവിതം യാചന്തോ ഗാഥമാഹ -

൮൫.“അപി നായം തയാ സദ്ധിം, സംവാസസ്സ സുഖുദ്രയോ;
അപി നോ അനുമഞ്ഞാസി, അപി നോ ജീവിതം ദദേ”തി.

തത്ഥ **അപി നായ**ന്തി അപി നു അയം. **സുഖുദ്രയോ**തി സുഖഫലോ. **അപി നോ അനുമഞ്ഞാസീ**തി ചിത്തകൂടം ഗന്ത്വാ ഞാതകേ പസ്സിതും ത്വം അപി നോ അനുജാനേയ്യാസി. **അപി നോ ജീവിതം ദദേ**തി അപി നോ ഇമായ കഥായ ഉപ്പന്നവിസ്സാസോ ന മാരേയ്യാസീതി.

സോ തസ്സ മധുരകഥായ ബജ്ഝിത്വാ ഗാഥമാഹ -

൮൬.“ന ചേവ മേ ത്വം ബദ്ധോസി, നപി ഇച്ഛാമി തേ വധം;
കാമം ഖിപ്പമിതോ ഗന്ത്വാ, ജീവ ത്വം അനിഘോ ചിര”ന്തി.

തതോ സുമുഖോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൭.“നേവാഹമേതമിച്ഛാമി , അഞ്ഞത്രേതസ്സ ജീവിതാ;
സചേ ഏകേന തുട്ഠോസി, മുഞ്ചേതം മഞ്ച ഭക്ഖയ.

൮൮.“ആരോഹപരിണാഹേന, തുല്യാസ്മാ വയസാ ഉഭോ;
ന തേ ലാഭേന ജീവത്ഥി, ഏതേന നിമിനാ തുവം.

൮൯.“തദിങ്ഘ സമപേക്ഖസ്സു, ഹോതു ഗിദ്ധി തവമ്ഹസു;
മം പുബ്ബേ ബന്ധ പാസേന, പച്ഛാ മുഞ്ച ദിജാധിപം.

൯൦.“താവദേവ ച തേ ലാഭോ, കതാസ്സ യാചനായ ച;
മിത്തി ച ധതരട്ഠേഹി, യാവജീവായ തേ സിയാ”തി.

തത്ഥ **ഏത**ന്തി യം അഞ്ഞത്ര ഏതസ്സ ജീവിതാ മമ ജീവിതം, ഏതം അഹം നേവ ഇച്ഛാമി. **തുല്യാസ്മാ**തി സമാനാ ഹോമ. **നിമിനാ തുവ**ന്തി പരിവത്തേഹി ത്വം. **തവമ്ഹസൂ**തി തവ അമ്ഹേസു ഗിദ്ധി ഹോതു, കിം തേ ഏതേന, മയി ലോഭം ഉപ്പാദേഹീതി വദതി. **താവദേവാ**തി തത്തകോയേവ. **യാചനായ ചാ**തി യാ മമ യാചനാ, സാവ കതാ അസ്സാതി അത്ഥോ.

ഇതി സോ തായ ധമ്മദേസനായ തേലേ പക്ഖിത്തകപ്പാസപിചു വിയ മുദുഗതഹദയോ മഹാസത്തം തസ്സ ദായം കത്വാ ദദന്തോ ആഹ -

൯൧.“പസ്സന്തു നോ മഹാസങ്ഘാ, തയാ മുത്തം ഇതോ ഗതം;
മിത്താമച്ചാ ച ഭച്ചാ ച, പുത്തദാരാ ച ബന്ധവാ.

൯൨.“ന ച തേ താദിസാ മിത്താ, ബഹൂനം ഇധ വിജ്ജതി;
യഥാ ത്വം ധതരട്ഠസ്സ, പാണസാധാരണോ സഖാ.

൯൩.“സോ തേ സഹായം മുഞ്ചാമി, ഹോതു രാജാ തവാനുഗോ;
കാമം ഖിപ്പമിതോ ഗന്ത്വാ, ഞാതിമജ്ഝേ വിരോചഥാ”തി.

തത്ഥ **നോ**തി നിപാതമത്തം. **തയാ മുത്ത**ന്തി ഇമഞ്ഹി ത്വഞ്ഞേവ മുഞ്ചസി നാമ, തസ്മാ ഇമം തയാ മുത്തം ഇതോ ചിത്തകൂടപബ്ബതം ഗതം മഹന്താ ഞാതിസങ്ഘാ ഏതേ ച മിത്താദയോ പസ്സന്തു. ഏത്ഥ ച **ബന്ധവാ**തി ഏകലോഹിതസമ്ബന്ധാ. **വിജ്ജതീ**തി വിജ്ജന്തി. **പാണസാധാരണോ**തി സാധാരണപാണോ അവിഭത്തജീവികോ, യഥാ ത്വം ഏതസ്സ സഖാ, ഏതാദിസാ അഞ്ഞേസം ബഹൂനം മിത്താ നാമ ന വിജ്ജന്തി. **തവാനുഗോ**തി ഏതം ദുക്ഖിതം ആദായ പുരതോ ഗച്ഛന്തസ്സ തവ അയം അനുഗോ ഹോതൂതി.

ഏവം വത്വാ പന നേസാദപുത്തോ മേത്തചിത്തേന മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ ആലിങ്ഗിത്വാ സരതോ നിക്ഖാമേത്വാ സരതീരേ തരുണദബ്ബതിണപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ പാദേ ബന്ധനപാസം മുദുചിത്തേന സണികം മോചേത്വാ ദൂരേ ഖിപിത്വാ മഹാസത്തേ ബലവസിനേഹം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ മേത്തചിത്തേന ഉദകം ആദായ ലോഹിതം ധോവിത്വാ പുനപ്പുനം പരിമജ്ജി. തസ്സ മേത്തചിത്താനുഭാവേന ബോധിസത്തസ്സ പാദേ സിരാ സിരാഹി, മംസം മംസേന, ചമ്മം ചമ്മേന ഘടിതം, താവദേവ പാദോ സംരുള്ഹോ സഞ്ജാതഛവിസഞ്ജാതലോമോ അഹോസി അബദ്ധപാദേന നിബ്ബിസേസോ. ബോധിസത്തോ സുഖിതോ പകതിഭാവേനേവ നിസീദി. അഥ സുമുഖോ അത്താനം നിസ്സായ മഹാസത്തസ്സ സുഖിതഭാവം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ നേസാദസ്സ ഥുതിമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൯൪.“സോ പതീതോ പമുത്തേന, ഭത്തുനാ ഭത്തുഗാരവോ;
അജ്ഝഭാസഥ വക്കങ്ഗോ, വാചം കണ്ണസുഖം ഭണം.

൯൫.“ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ നന്ദാമി, മുത്തം ദിസ്വാ ദിജാധിപ”ന്തി.

തത്ഥ **വക്കങ്ഗോ**തി വങ്കഗീവോ.

ഏവം ലുദ്ദസ്സ ഥുതിം കത്വാ സുമുഖോ ബോധിസത്തം ആഹ - "മഹാരാജ, ഇമിനാ അമ്ഹാകം മഹാഉപകാരോ കതോ, അയഞ്ഹി അമ്ഹാകം വചനം അകത്വാ കീളാഹംസേ നോ കത്വാ ഇസ്സരാനം ദേന്തോ ബഹും ധനം ലഭേയ്യ, മാരേത്വാ മംസം വിക്കിണന്തോ മൂലമ്പി ലഭേഥ, അത്തനോ പന ജീവിതം അനോലോകേത്വാ അമ്ഹാകം വചനം അകരി , ഇമം രഞ്ഞോ സന്തികം നേത്വാ സുഖജീവിതം കരോമാ"തി. മഹാസത്തോ സമ്പടിച്ഛി. സുമുഖോ അത്തനോ ഭാസായ മഹാസത്തേന സദ്ധിം കഥേത്വാ പുന മനുസ്സഭാസായ ലുദ്ദപുത്തം ആമന്തേത്വാ "സമ്മ, ത്വം കിമത്ഥം പാസേ ഓഡ്ഡേസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ധനത്ഥ"ന്തി വുത്തേ "ഏവം സന്തേ അമ്ഹേ ആദായ നഗരം പവിസിത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി, ബഹും തേ ധനം ദാപേസ്സാമീ"തി വത്വാ ആഹ -

൩൬. "ഏഹി തം അനുസിക്ഖാമി, യഥാ ത്വമപി ലച്ഛസേ;
ലാഭം തവായം ധതരട്ഠോ, പാപം കിഞ്ചി ന ദക്ഖതി.

൩൭. "ഖിപ്പമന്തേപുരം നേത്വാ, രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി നോ ഉഭോ;
അബദ്ധേ പകതിഭൂതേ, കാജേ ഉഭയതോ ഠിതേ.

൩൮. "ധതരട്ഠാ മഹാരാജ, ഹംസാധിപതിനോ ഇമേ;
അയഞ്ഹി രാജാ ഹംസാനം, അയം സേനാപതീതരോ.

൩൯. "അസംസയം ഇമം ദിസ്വാ, ഹംസരാജം നരാധിപോ.

പതീതോ സുമനോ വിത്തോ, ബഹും ദസ്സതി തേ ധന"ന്തി.

തത്ഥ **അനുസിക്ഖാമീ**തി അനുസാസാമി. **പാപ**ന്തി ലാമകം. **രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി നോ ഉഭോ**തി അമ്ഹേ ഉഭോപി രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി. അയം ബോധിസത്തസ്സ പഞ്ഞാപഭാവദസ്സനത്ഥം, അത്തനോ മിത്തധമ്മസ്സ ആവിഭാവനത്ഥം, ലുദ്ദസ്സ ധനലാഭത്ഥം, രഞ്ഞോ സീലേസു പതിട്ഠാപനത്ഥഞ്ചാതി ചതൂഹി കാരണേഹി ഏവമാഹ. **ധതരട്ഠാ**തി നേത്വാ ച പന രഞ്ഞോ ഏവം ആചിക്ഖേയ്യാസി, "മഹാരാജ, ഇമേ ധതരട്ഠകുലേ ജാതാ ദ്വേ ഹംസാധിപതിനോ, ഏതേസു അയം രാജാ, ഇതരോ സേനാപതീ"തി. ഇതി നം സിക്ഖാപേസി. **"പതീതോ"**തിആദീനി തീണിപി തുട്ഠാകാരവേവചനാനേവ.

ഏവം വുത്തേ ലുദ്ദോ, "സാമി, മാ വോ രാജദസ്സനം രുച്ചി, രാജാനോ നാമ ചലചിത്താ, കീളാഹംസേ വാ വോ കരേയ്യും മാരാപേയ്യും വാ"തി വത്വാ, "സമ്മ, മാ ഭായി, അഹം താദിസം കക്ഖളം ലുദ്ദം ലോഹിതപാണിം ധമ്മകഥായ മുദുകം കത്വാ മമ പാദേസു പാതേസിം, രാജാനോ നാമ പുഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തോ ച സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതഞ്ഞൂ ച, ഖിപ്പം അമ്ഹേ രഞ്ഞോ ദസ്സേഹീ"തി വുത്തേ "തേന ഹി മാ മയ്ഹം കുജ്ഝിത്ഥ, അഹം അവസ്സം തുമ്ഹാകം രുചിയാ നേമീ"തി വത്വാ ഉഭോപി കാജം ആരോപേത്വാ രാജകുലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ രഞ്ഞാ പുട്ഠോ യഥാഭൂതം ആരോചേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൪൦. "തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, കമ്മുനാ ഉപപാദയി;
ഖിപ്പമന്തേപുരം ഗന്ത്വാ, രഞ്ഞോ ഹംസേ അദസ്സയി;
അബദ്ധേ പകതിഭൂതേ, കാജേ ഉഭയതോ ഠിതേ.

൪൧. "ധതരട്ഠാ മഹാരാജ, ഹംസാധിപതിനോ ഇമേ;
അയഞ്ഹി രാജാ ഹംസാനം, അയം സേനാപതീതരോ;

൪൨. "കഥം പനിമേ വിഹങ്ഗാ, തവ ഹത്ഥത്തമാഗതാ;
കഥം ലുദ്ദോ മഹന്താനം, ഇസ്സരേ ഇധ അജ്ഝഗാ.

൪൩. "വിഹിതാ സന്തിമേ പാസാ, പല്ലലേസു ജനാധിപ;
യം യദായതനം മഞ്ഞേ, ദിജാനം പാണരോധനം.

൪൪. "താദിസം പാസമാസജ്ജ, ഹംസരാജാ അബജ്ഝഥ;
തം അബദ്ധോ ഉപാസിനോ, മമായം അജ്ഝഭാസഥ.

൪൫. "സുദുക്കരം അനരിയേഭി, ദഹതേ ഭാവമുത്തമം;
ഭത്തുരത്ഥേ പരക്കന്തോ, ധമ്മയുത്തോ വിഹങ്ഗമോ.

൪൬. "അത്തനായം ചജിത്വാന, ജീവിതം ജീവിതാരഹോ;
അനുത്ഥുനന്തോ ആസീനോ, ഭത്തു യാചിത്ഥ ജീവിതം.

൪൭. "തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, പസാദമഹമജ്ഝഗാ;
തതോ നം പാമുചിം പാസാ, അനുഞ്ഞാസിം സുഖേന ച.

൪൮. "സോ പതീതോ പമുത്തേന, ഭത്തുനാ ഭത്തുഗാരവോ;
അജ്ഝഭാസഥ വക്കങ്ഗോ, വാചം കണ്ണസുഖം ഭണം.

൪൯. "ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ നന്ദാമി, മുത്തം ദിസ്വാ ദിജാധിപം.

൫൦. “ഏഹി തം അനുസിക്ഖാമി, യഥാ ത്വമപി ലച്ഛസേ;
ലാഭം തവായം ധതരട്ഠോ, പാപം കിഞ്ചി ന ദക്ഖതി.

൫൧. “ഖിപ്പമന്തേപുരം നേത്വാ, രഞ്ഞോ ദസ്സേഹി നോ ഉഭോ;
അബദ്ധേ പകതിഭൂതേ, കാജേ ഉഭയതോ ഠിതേ.

൫൨. “ധതരട്ഠാ മഹാരാജ, ഹംസാധിപതിനോ ഇമേ;
അയഞ്ഹി രാജാ ഹംസാനം, അയം സേനാപതീതരോ.

൫൩. “അസംസയം ഇമം ദിസ്വാ, ഹംസരാജം നരാധിപോ;
പതീതോ സുമനോ വിത്തോ, ബഹും ദസ്സതി തേ ധനം.

൫൪. “ഏവമേതസ്സ വചനാ, ആനീതാമേ ഉഭോ മയാ;
ഏത്ഥേവ ഹി ഇമേ ആസും, ഉഭോ അനുമതാ മയാ.

൫൫. “സോയം ഏവം ഗതോ പക്ഖീ, ദിജോ പരമധമ്മികോ;
മാദിസസ്സ ഹി ലുദ്ദസ്സ, ജനയേയ്യാഥ മദ്ദവം.

൫൬. “ഉപായനഞ്ച തേ ദേവ, നാഞ്ഞം പസ്സാമി ഏദിസം;
സബ്ബസാകുണികാഗാമേ, തം പസ്സ മനുജാധിപാ”തി.

തത്ഥ **കമ്മുനാ ഉപപാദയീ**തി യം സോ അവച, തം കരോന്തോ കായകമ്മേന സമ്പാദേസി. **ഗന്ത്വാ**തി ഹംസരാജേന നിസിന്നകാജകോടിം ഉച്ചതരം, സേനാപതിനാ നിസിന്നകാജകോടിം ഥോകം നീചം കത്വാ ഉഭോപി തേ ഉക്ഖിപിത്വാ “ഹംസരാജാ ച സേനാപതി ച രാജാനം പസ്സിതും ഗച്ഛന്തി, ഉസ്സരഥ ഉസ്സരഥാ”തി ജനം ഉസ്സാരേന്തോ “ഏവരൂപാ നാമ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹംസരാജാനോ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ”തി മുദുഹദയേസു മനുസ്സേസു പസംസന്തേസു ഖിപ്പമന്തേപുരം ഗന്ത്വാ. **അദസ്സയീ**തി “ഹംസരാജാനോ തുമ്ഹേ ദട്ഠും ആഗതാ”തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ തേന തുട്ഠചിത്തേന “ആഗച്ഛന്തൂ”തി പക്കോസാപിതോ അഭിഹരിത്വാ ദസ്സേസി. **ഹത്ഥത്ത**ന്തി ഹത്ഥേസു ആഗതം, പത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. **മഹന്താന**ന്തി യസമഹന്തപ്പത്താനം സുവണ്ണവണ്ണാനം ധതരട്ഠഹംസാനം ഇസ്സരേ സാമിനോ കഥം ത്വം ലുദ്ദോ ഹുത്വാ അധിഗതോതി പുച്ഛതി. “ഇസ്സരമിധമജ്ഝഗാ”തിപി പാഠോ, ഏതേസം ഇസ്സരിയം ത്വം കഥം അജ്ഝഗാതി അത്ഥോ.

വിഹിതാതി യോജിതാ. **യം യദായതനം മഞ്ഞേ**തി, മഹാരാജ, യം യം സമോസരണട്ഠാനം ദിജാനം പാണരോധനം ജീവിതക്ഖയകരം മഞ്ഞാമി, തത്ഥ തത്ഥ മയാ പല്ലലേസു പാസാ വിഹിതാ. **താദിസ**ന്തി മാനുസിയസരേ തഥാവിധം പാണരോധനം മയാ വിഹിതം പാസം. **ത**ന്തി തം ഏതം തത്ഥ ബദ്ധം. **ഉപാസിനോ**തി അത്തനോ ജീവിതം അഗണേത്വാ ഉപഗന്ത്വാ നിസിന്നോ. **മമായ**ന്തി മം അയം സേനാപതി **അജ്ഝഭാസഥ,** മയാ സദ്ധിം കഥേസി. **സുദുക്കര**ന്തി തസ്മിം ഖണേ ഏസ അമ്ഹാദിസേഹി അനരിയേഹി സുദുക്കരം അകാസി. കിം തന്തി? **ദഹതേ ഭാവമുത്തമം,** അത്തനോ ഉത്തമം അജ്ഝാസയം ദഹതി വിദഹതി പകാസേതി. **അത്തനായ**ന്തി അത്തനോ അയം. **അനുത്ഥുനന്തോ**തി ഭത്തുഗുണേ വണ്ണേന്തോ തസ്സ ജീവിതം മുഞ്ചാതി മം യാചി.

തസ്സാതി തസ്സ തഥാ യാചന്തസ്സ. **സുഖേന ചാ**തി യഥാസുഖേന ചിത്തകൂടം ഗന്ത്വാ ഞാതിസങ്ഘം പസ്സഥാതി ച അനുജാനിം. **ഏത്ഥേവ ഹീ**തി മയാ പന ഇമേ ദ്വേ ഏത്ഥ മാനുസിയസരേയേവ ചിത്തകൂടഗമനായ അനുമതാ അഹേസും. **ഏവം ഗതോ**തി ഏവം സത്തു ഹത്ഥഗതോ. **ജനയേയ്യാഥ മദ്ദവ**ന്തി അത്തനി മേത്തചിത്തം ജനേസി. **ഉപായന**ന്തി പണ്ണാകാരം. **സബ്ബസാകുണികാഗാമേ**തി സബ്ബസ്മിമ്പി സാകുണികഗാമേ നാഹം അഞ്ഞം തവ ഏവരൂപം കേനചി സാകുണികേന ആഭതപുബ്ബം ഉപായനം പസ്സാമി. **തം പസ്സാ**തി തം മയാ ആഭതം ഉപായനം പസ്സ മനുജാധിപാതി.

ഏവം സോ ഠിതകോവ സുമുഖസ്സ ഗുണം കഥേസി. തതോ രാജാ ഹംസരഞ്ഞോ മഹാരഹം ആസനം, സുമുഖസ്സ ച സുവണ്ണഭദ്ദപീഠകം ദാപേത്വാ തേസം തത്ഥ നിസിന്നാനം സുവണ്ണഭാജനേഹി ലാജമധുഫാണിതാദീനി ദാപേത്വാ നിട്ഠിതേ പാനഭോജനകിച്ചേ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ മഹാസത്തം ധമ്മകഥം യാചിത്വാ സുവണ്ണപീഠകേ നിസീദി. സോ തേന യാചിതോ പടിസന്ഥാരം താവ അകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൫൭. “ദിസ്വാ നിസിന്നം രാജാനം, പീഠേ സോവണ്ണയേ സുഭേ;
അജ്ഝഭാസഥ വക്കങ്ഗോ, വാചം കണ്ണസുഖം ഭണം.

൫൮. “കച്ചി നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസസി.

൫൯. “കുസലഞ്ചേവ മേ ഹംസ, അഥോ ഹംസ അനാമയം;
അഥോ രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസഹം.

൬൦. “കച്ചി ഭോതോ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
കച്ചി ച തേ തവത്ഥേസു, നാവകങ്ഖന്തി ജീവിതം.

൬൧. “അഥോപി മേ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
അഥോപി തേ മമത്ഥേസു, നാവകങ്ഖന്തി ജീവിതം.

൬൨. “കച്ചി തേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, തവ ഛന്ദവസാനുഗാ.

൩൩.“അഥോ മേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, മമ ഛന്ദവസാനുഗാ”തി.

തത്ഥ **രാജാനന്തി** സാഗലരാജാനം. **വക്കങ്ഗോതി** ഹംസരാജാ. **ധമ്മേന മനുസാസസീതി** ധമ്മേന അനുസാസസി. **ദോസോതി** അപരാധോ. **തവത്ഥേസൂതി** ഉപ്പന്നേസു തവ യുദ്ധാദീസു അത്ഥേസു. **നാവകങ്ഖന്തീതി** ഉരം ദത്വാ പരിച്ചജന്താ കിച്ചി അത്തനോ ജീവിതം ന പത്ഥേന്തി, ജീവിതഞ്ച ചജിത്വാ തവേവത്ഥം കരോന്തി. **സാദിസീതി** സമാനജാതികാ. **അസ്സവാതി** വചനസമ്പടിച്ഛികാ. **പുത്തരൂപയസൂപേതാതി** പുത്തേഹി ച രൂപേന ച യസേന ച ഉപേതാ. **തവ ഛന്ദവസാനുഗാതി** കച്ചി തവ അജ്ഝാസയം തവ വസം അനുവത്തതി, ന അത്തനോ ചിത്തവസേന വത്തതീതി പുച്ഛതി.

ഏവം ബോധിസത്തേന പടിസന്ഥാരേ കതേ പുന രാജാ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ ആഹ -

൩൪.“ഭവന്തം കച്ചി നു മഹാ-സത്തുഹത്ഥത്തതം ഗതോ;
ദുക്ഖമാപജ്ജി വിപുലം, തസ്മിം പഠമമാപദേ.

൩൫.“കച്ചി യന്താപതിത്വാന, ദണ്ഡേന സമപോഥയി;
ഏവമേതേസം ജമ്മാനം, പാതികം ഭവതി താവദേ.

൩൬.“ഖേമമാസി മഹാരാജ, ഏവമാപദിയാ സതി;
ന ചായം കിഞ്ചി രസ്മാസു, സത്തൂവ സമപജ്ജഥ.

൩൭.“പച്ചഗമിത്ഥ നേസാദോ, പുബ്ബേവ അജ്ഝഭാസഥ;
തദായം സുമുഖോയേവ, പണ്ഡിതോ പച്ചഭാസഥ.

൩൮.“തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, പസാദമയമജ്ഝഗാ;
തതോ മം പാമുചീ പാസാ, അനുഞ്ഞാസി സുഖേന ച.

൩൯.“ഇദഞ്ച സുമുഖേനേവ, ഏതദത്ഥായ ചിന്തിതം;
ഭോതോ സകാസേഗമനം, ഏതസ്സ ധനമിച്ഛതാ.

൪൦. “സ്വാഗതഞ്ചേവിദം ഭവതം, പതീതോ ചസ്മി ദസ്സനാ;
ഏസോ ചാപി ബഹും വിത്തം, ലഭതം യാവദിച്ഛതീ”തി.

തത്ഥ **മഹാസത്തുഹത്ഥത്തതം ഗതോതി** മഹന്തസ്സ സത്തുനോ ഹത്ഥത്തം ഗതോ. **ആപതിത്വാനാതി** ഉപധാവിത്വാ. **പാതികന്തി** പാകതികം, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏതേസഞ്ഹി ജമ്മാനം താവദേവ ഏവം പാകതികം ഹോതി, സകുണേ ദണ്ഡേന പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തോ ധനവേതനം ലഭതീതി. **കിഞ്ചി രസ്മാസൂതി** കിഞ്ചി അമ്ഹേസു. **സത്തൂവാതി** സത്തു വിയ. **പച്ചഗമിത്ഥാതി**, മഹാരാജ, ഏസ അമ്ഹേ ദിസ്വാ ബദ്ധാതി സഞ്ഞായ ഥോകം ഓസക്കിത്ഥ. **പുബ്ബേവാതി** അയമേവ പഠമം അജ്ഝഭാസി. **തദാതി** തസ്മിം കാലേ. **ഏതദത്ഥായാതി** ഏതസ്സ നേസാദപുത്തസ്സ അത്ഥായ ചിന്തിതം. **ധനമിച്ഛതാതി** ഏതസ്സ ധനം ഇച്ഛന്തേന തവ സന്തികം അമ്ഹാകം ആഗമനം ചിന്തിതം. **സ്വാഗതഞ്ചേവിദന്തി** മാ ഭോന്തോ ചിന്തയന്തു, ഭവതം ഇദം ഇധാഗമനം സ്വാഗതമേവ. **ലഭതന്തി** ലഭതു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ അഞ്ഞതരം അമച്ചം ഓലോകേത്വാ “കിം കരോമി ദേവാ”തി വുത്തേ “ഇമം നേസാദം കപ്പിതകേസമസ്സും ന്ഹാതാനുലിത്തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കാരേത്വാ ആനേഹീ”തി വത്വാ തേന തഥാ കത്വാ ആനീതസ്സ തസ്സ സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ സതസഹസ്സുട്ഠാനകം ഗാമം, ദ്വേ വീഥിയോ ഗഹേത്വാ ഠിതം മഹന്തം ഗേഹം, രഥവരഞ്ച, അഞ്ഞഞ്ച ബഹും ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം അദാസി. തമത്ഥം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൪൧.“സന്തപ്പയിത്വാ നേസാദം, ഭോഗേഹി മനുജാധിപോ;
അജ്ഝഭാസഥ വക്കങ്ഗം, വാചം കണ്ണസുഖം ഭണ”ന്തി.

അഥ മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേസി. സോ തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ തുട്ഠഹദയോ “ധമ്മകഥികസ്സ സക്കാരം കരിസ്സാമീ”തി സേതച്ഛത്തം ദത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേന്തോ ആഹ -

൪൨.“യം ഖലു ധമ്മമാധീനം, വസോ വത്തതി കിഞ്ചനം;
സബ്ബത്ഥിസ്സരിയം ഭവതം, പസാസഥ യദിച്ഛഥ.

൪൩.“ദാനത്ഥം ഉപഭോത്തും വാ, യം ചഞ്ഞം ഉപകപ്പതി;
ഏതം ദദാമി വോ വിത്തം, ഇസ്സരിയം വിസ്സജാമി വോ”തി.

തത്ഥ **വസോ വത്തതീതി** യത്ഥ മമ വസോ വത്തതി. **കിഞ്ചനന്തി** തം അപ്പമത്തകമ്പി. **സബ്ബത്ഥിസ്സരിയന്തി** സബ്ബം ഭവതംയേവ ഇസ്സരിയം അത്ഥു. **യം ചഞ്ഞം ഉപകപ്പതീതി** പുഞ്ഞകാമതായ ദാനത്ഥം വാ ഛന്ദം ഉസ്സാപേത്വാ രജ്ജമേവ ഉപഭോത്തും വാ യം വാ അഞ്ഞം തുമ്ഹാകം രുച്ചതി, തം കരോഥ, ഏതം ദദാമി വോ വിത്തം, സദ്ധിംയേവ സേതച്ഛത്തേന മമ സന്തകം ഇസ്സരിയം വിസ്സജ്ജാമി വോതി.

അഥ മഹാസത്തോ രഞ്ഞാ ദിന്നം സേതച്ഛത്തം പുന തസ്സേവ അദാസി. രാജാപി ചിന്തേസി - “ഹംസരഞ്ഞോ താവ മേ ധമ്മകഥാ സുതാ, ലുദ്ദപുത്തേന പന ‘അയം സുമുഖോ മധുരകഥോ’തി അതിവിയ വണ്ണിതോ, ഇമസ്സപി ധമ്മകഥം സോസ്സാമീ”തി. സോ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൩ർ.“യഥാ ച മ്യായം സുമുഖോ, അജ്ഝഭാസേയ്യ പണ്ഡിതോ;
കാമസാ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ, തം മ്യാസ്സ പരമപ്പിയ”ന്തി.

തത്ഥ **യഥാ**തി യദി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദി ച മേ അയം സുമുഖോ പണ്ഡിതോ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ കാമസാ അത്തനോ രുചിയാ അജ്ഝഭാസേയ്യ, തം മേ പരമപ്പിയം അസ്സാതി.

തതോ സുമുഖോ ആഹ -

൩ര.“അഹം ഖലു മഹാരാജ, നാഗരാജാരിവന്തരം;
പടിവത്തും ന സക്കോമി, ന മേ സോ വിനയോ സിയാ.

൩ന്ന.“അമ്ഹാകഞ്ചേവ സോ സേട്ഠോ, ത്വഞ്ച ഉത്തമസത്തവോ;
ഭൂമിപാലോ മനുസ്സിന്ദോ, പൂജാ ബഹൂഹി ഹേതുഭി.

൩൭.“തേസം ഉഭിന്നം ഭണതം, വത്തമാനേ വിനിച്ഛയേ;
നന്തരം പതിവത്തബ്ബം, പേസ്സേന മനുജാധിപാ”തി.

തത്ഥ **നാഗരാജാരിവന്തര**ന്തി പേളായ അബ്ഭന്തരം പവിട്ഠോ നാഗരാജാ വിയ. **പടിവത്തു**ന്തി തുമ്ഹാകം ദ്വിന്നം അന്തരേ വത്തും ന സക്കോമി. **ന മേ സോ**തി സചേ വദേയ്യം, ന മേ സോ വിനയോ ഭവേയ്യ. **അമ്ഹാകഞ്ചേവാ**തി ഛന്നവുതിയാ ഹംസസഹസ്സാനം. **ഉത്തമസത്തവോ**തി ഉത്തമസത്തോ. **പൂജാ**തി ഉഭോ തുമ്ഹേ മയ്ഹം ബഹൂഹി കാരണേഹി പൂജാരഹാ ചേവ പസംസാരഹാ ച. **പേസ്സേനാ**തി വേയ്യാവച്ചകരേന സേവകേന.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠഹദയോ “നേസാദപുത്തോ തം വണ്ണേതി, ന അഞ്ഞേന തുമ്ഹാദിസേന മധുരധമ്മകഥികേന നാമ ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ ആഹ -

൩വ്വ.“ധമ്മേന കിര നേസാദോ, പണ്ഡിതോ അണ്ഡജോ ഇതി;
നഹേവ അകതത്തസ്സ, നയോ ഏതാദിസോ സിയാ.

൩ൻ.“ഏവം അഗ്ഗപകതിമാ, ഏവം ഉത്തമസത്തവോ;
യാവതത്ഥി മയാ ദിട്ഠാ, നാഞ്ഞം പസ്സാമി ഏദിസം.

വ്വം.“തുട്ഠോസ്മി വോ പകതിയാ, വാക്യേന മധുരേന ച;
ഏസോ ചാപി മമച്ഛന്ദോ, ചിരം പസ്സേയ്യ വോ ഉഭോ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി സഭാവേന കാരണേന. **അകതത്തസ്സാ**തി അസമ്പാദിതഅത്തഭാവസ്സ മിത്തദുബ്ഭിസ്സ. **നയോ**തി പഞ്ഞാ. **അഗ്ഗപകതിമാ**തി അഗ്ഗസഭാവോ. **ഉത്തമസത്തവോ**തി ഉത്തമസത്തോ. **യാവതത്ഥീ**തി യാവതാ മയാ ദിട്ഠാ നാമ അത്ഥി. **നാഞ്ഞ**ന്തി തസ്മിം മയാ ദിട്ഠട്ഠാനേ അഞ്ഞം ഏവരൂപം ന പസ്സാമി. **തുട്ഠോസ്മി വോ പകതിയാ**തി സമ്മ ഹംസരാജ അഹം പകതിയാ പഠമമേവ തുമ്ഹാകം ദസ്സനേന തുട്ഠോ. **വാക്യേനാ**തി ഇദാനി പന വോ മധുരവചനേന തുട്ഠോസ്മി. **ചിരം പസ്സേയ്യ വോ**തി ഇധേവ വസാപേത്വാ മുഹുത്തമ്പി അവിപ്പവാസന്തോ ചിരം തുമ്ഹേ പസ്സേയ്യന്തി ഏസ മേ ഛന്ദോതി വദതി.

തതോ മഹാസത്തോ രാജാനം പസംസന്തോ ആഹ -

വ്വ൧.“യം കിച്ചം പരമേ മിത്തേ, കതമസ്മാസു തം തയാ;
പത്താ നിസ്സംസയം ത്യാമ്ഹാ, ഭത്തിരസ്മാസു യാ തവ.

വ്വ൨.“അദുഞ്ച നൂന സുമഹാ, ഞാതിസങ്ഘസ്സ മന്തരം;
അദസ്സനേന അസ്മാകം, ദുക്ഖം ബഹൂസു പക്ഖിസു.

വ്വ൩.“തേസം സോകവിഘാതായ, തയാ അനുമതാ മയം;
തം പദക്ഖിണതോ കത്വാ, ഞാതിം പസ്സേമുരിന്ദമ.

വ്വർ.“അദ്ധാഹം വിപുലം പീതിം, ഭവതം വിന്ദാമി ദസ്സനാ;
ഏസോ ചാപി മഹാ അത്ഥോ, ഞാതിവിസ്സാസനാ സിയാ”തി.

തത്ഥ **കതമസ്മാസൂ**തി കതം അമ്ഹേസു. **പത്താ നിസ്സംസയം ത്യാമ്ഹാ**തി മയം നിസ്സംസയേന തയാ പത്തായേവ. **ഭത്തിരസ്മാസു യാ തവാ**തി യാ തവ അമ്ഹേസു ഭത്തി, തായ ഭത്തിയാ മയം തയാ അസംസയേന പത്തായേവ, ന ച വിപ്പയുത്താ, വിപ്പവുട്ഠാപി സഹവാസിനോയേവ നാമ മയന്തി ദീപേതി. **അദുഞ്ച നൂന സുമഹാ**തി ഏതഞ്ച ഏകംസേനേവ സുമഹന്തം. **ഞാതിസങ്ഘസ്സ മന്തര**ന്തി അമ്ഹേഹി ദ്വീഹി ജനേഹി വിരഹിതസ്സ മമ ഞാതിസങ്ഘസ്സ അന്തരം ഛിദ്ദം. **അസ്മാക**ന്തി അമ്ഹാകം ദ്വിന്നം അദസ്സനേന ബഹൂസു പക്ഖീസു ദുക്ഖം ഉപ്പന്നം. **പസ്സേമുരിന്ദമാ**തി പസ്സേയ്യാമ അരിന്ദമ. **ഭവത**ന്തി ഭോതോ ദസ്സനേന. **ഏസോ ചാപി മഹാ അത്ഥോ**തി യാ ഏസാ ഞാതിസങ്ഘസങ്ഖാതാ ഞാതിവിസ്സാസനാ സിയാ, ഏസോ ചാപി മഹന്തോ അത്ഥോപി.

ഏവം വുത്തേ രാജാ തേസം ഗമനം അനുജാനി. മഹാസത്തോപി രഞ്ഞോ പഞ്ചവിധേ ദുസ്സീല്യേ ആദീനവം, സീലേ ച ആനിസംസം കഥേത്വാ “ഇമം സീലം രക്ഖ, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹി, ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ജനം സങ്ഗണ്ഹാഹീ”തി ഓവദിത്വാ ചിത്തകൂടം അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൫.“ഇദം വത്വാ ധതരട്ഠോ, ഹംസരാജാ നരാധിപം;
ഉത്തമം ജവമന്വായ, ഞാതിസങ്ഘം ഉപാഗമും.

൨൬.“തേ അരോഗേ അനുപ്പത്തേ, ദിസ്വാന പരമേ ദിജേ;
കേകാതി മകരും ഹംസാ, പുഥുസദ്ദോ അജായഥ.

൨൭.“തേ പതീതാ പമുത്തേന, ഭത്തുനാ ഭത്തുഗാരവാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, അണ്ഡജാ ലദ്ധപച്ചയാ”തി.

തത്ഥ **ഉപാഗമു**ന്തി അരുണുഗ്ഗമനവേലായമേവ ലാജമധുഫാണിതാദീനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ രഞ്ഞാ ച ദേവിയാ ച ദ്വീഹി സുവണ്ണതാലവണ്ടേഹി ഉക്ഖിപിത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി കതസക്കാരാ താലവണ്ടേഹി ഓതരിത്വാ രാജാനം പദക്ഖിണം കത്വാ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ രഞ്ഞാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ “ഗച്ഛഥ സാമിനോ”തി വുത്തേ സീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖന്താ ഉത്തമേന ജവേന ഗന്ത്വാ ഞാതിഗണം ഉപാഗമിംസു. **പരമേ**തി ഉത്തമേ. **കേകാ**തി അത്തനോ സഭാവേന “കേകാ”തി സദ്ദമകംസു. **ഭത്തുഗാരവാ**തി ഭത്തരി സഗാരവാ. **പരികിരിംസൂ**തി ഭത്തുനോ മുത്തഭാവേന തുട്ഠാ തം ഭത്താരം സമന്താ പരിവാരയിംസു. **ലദ്ധപച്ചയാ**തി ലദ്ധപതിട്ഠാ.

ഏവം പരിവാരേത്വാ പന തേ ഹംസാ “കഥം മുത്തോസി, മഹാരാജാ”തി പുച്ഛിംസു. മഹാസത്തോ സുമുഖം നിസ്സായ മുത്തഭാവം, സാഗലരാജലുദ്ദപുത്തേഹി കതകമ്മഞ്ച കഥേസി. തം സുത്വാ തുട്ഠോ ഹംസഗണോ “സുമുഖസേനാപതി ച രാജാ ച ലുദ്ദപുത്തോ ച സുഖിതാ നിദ്ദുക്ഖാ ചിരം ജീവന്തൂ”തി ഥുതിമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൮.“ഏവം മിത്തവതം അത്ഥാ, സബ്ബേ ഹോന്തി പദക്ഖിണാ;
ഹംസാ യഥാ ധതരട്ഠാ, ഞാതിസങ്ഘം ഉപാഗമു”ന്തി.

തത്ഥ **മിത്തവത**ന്തി കല്യാണമിത്തസമ്പന്നാനം. **പദക്ഖിണാ**തി സുഖനിപ്ഫത്തിനോ വുഡ്ഢിയുത്താ. **ധതരട്ഠാ**തി ഹംസരാജാ സുമുഖോ രഞ്ഞാ ചേവ ലുദ്ദപുത്തേന ചാതി ദ്വീഹി ഏവം ഉഭോപി തേ ധതരട്ഠാ കല്യാണമിത്തസമ്പന്നാ യഥാ ഞാതിസങ്ഘം ഉപാഗമും , ഞാതിസങ്ഘഉപഗമനസങ്ഖാതോ നേസം അത്ഥോ പദക്ഖിണോ ജാതോ, ഏവം അഞ്ഞേസമ്പി മിത്തവതം അത്ഥാ പദക്ഖിണാ ഹോന്തീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ന ഭിക്ഖവേ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാനന്ദോ മമത്ഥായ ജീവിതം പരിച്ചജീ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി “തദാ നേസാദോ ഛന്നോ അഹോസി, രാജാ സാരിപുത്തോ , സുമുഖോ ആനന്ദോ, ഛന്നവുതി ഹംസസഹസ്സാ ബുദ്ധപരിസാ, ഹംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ചൂളഹംസജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൫൩൪] ൨. മഹാഹംസജാതകവണ്ണനാ

ഏതേ ഹംസാ പക്കമന്തീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ജീവിതപരിച്ചാഗമേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വുത്തസദിസമേവ, ഇധ പന സത്ഥാ അതീതം ആഹരന്തോ ഇദമാഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം സംയമസ്സ നാമ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഖേമാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ നവുതിഹംസസഹസ്സപരിവുതോ ചിത്തകൂടേ വിഹാസി. അഥേകദിവസം ഖേമാ ദേവീ പച്ചൂസസമയേ സുപിനം അദ്ദസ. സുവണ്ണവണ്ണാ ഹംസാ ആഗന്ത്വാ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ മധുരസ്സരേന ധമ്മകഥം കഥേസും. ദേവിയാ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം സുണന്തിയാ ധമ്മസ്സവനേന അതിത്തായ ഏവ രത്തി വിഭായി. ഹംസാ ധമ്മം കഥേത്വാ സീഹപഞ്ജരേന നിക്ഖമിത്വാ അഗമംസു. സാ വേഗേനുട്ഠായ “പലായമാനേ ഹംസേ ഗണ്ഹഥ ഗണ്ഹഥാ”തി വത്വാ ഹത്ഥം പസാരേന്തീയേവ പബുജ്ഝി. തസ്സാ കഥം സുത്വാ പരിചാരികായോ “കുഹിം ഹംസാ”തി ഥോകം അവഹസിംസു. സാ തസ്മിം ഖണേ സുപിനഭാവം ഞത്വാ ചിന്തേസി - “അഹം അഭൂതം ന പസ്സാമി, അദ്ധാ ഇമസ്മിം ലോകേ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹംസാ ഭവിസ്സന്തി, സചേ ഖോ പന ‘സുവണ്ണഹംസാനം ധമ്മം സോതുകാമാമ്ഹീ’തി രാജാനം വക്ഖാമി, ‘അമ്ഹേഹി സുവണ്ണഹംസാ നാമ ന ദിട്ഠപുബ്ബാ, ഹംസാനഞ്ച കഥാ നാമ അഭൂതായേവാ’തി വത്വാ നിരുസ്സുക്കോ ഭവിസ്സതി, ‘ദോഹളോ’തി വുത്തേ പന യേന കേനചി ഉപായേന പരിയേസിസ്സതി, ഏവം മേ മനോരഥോ സമിജ്ഝിസ്സതീ”തി. സാ ഗിലാനാലയം ദസ്സേത്വാ പരിചാരികാനം സഞ്ഞം ദത്വാ നിപജ്ജി.

രാജാ രാജാസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ ദസ്സനവേലായ തം അദിസ്വാ “കഹം, ഖേമാ ദേവീ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഗിലാനാ”തി സുത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ സയനേകദേസേ നിസീദിത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തോ “കിം തേ അഫാസുക”ന്തി പുച്ഛി. “ദേവ അഞ്ഞം അഫാസുകം നത്ഥി, ദോഹളോ പന മേ ഉപ്പന്നോ”തി. തേന ഹി “ഭണ, ദേവി, യം ഇച്ഛസി, തം സീഘം തേ ഉപനാമേസ്സാമീ”തി. “മഹാരാജ, അഹമേകസ്സ സുവണ്ണഹംസസ്സ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നസ്സ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജം കത്വാ സാധുകാരം ദദമാനാ ധമ്മകഥം സോതുമിച്ഛാമി, സചേ ലഭാമി, ഇച്ചേതം കുസലം, നോ ചേ, ജീവിതം മേ നത്ഥീ”തി. അഥ നം രാജാ “സചേ മനുസ്സലോകേ അത്ഥി, ലഭിസ്സസി , മാ ചിന്തയീ”തി അസ്സാസേത്വാ സിരിഗബ്ഭതോ നിക്ഖമ്മ അമച്ചേഹി സദ്ധിം മന്തേസി - “അമ്ഭോ, ഖേമാ ദേവീ, ‘സുവണ്ണഹംസസ്സ ധമ്മകഥം സോതും ലഭന്തീ ജീവിസ്സാമി, അലഭന്തിയാ മേ ജീവിതം നത്ഥീ’തി വദതി, അത്ഥി നു ഖോ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹംസാ”തി. “ദേവ അമ്ഹേഹി നേവ ദിട്ഠപുബ്ബാ ന സുതപുബ്ബാ”തി. “കേ പന ജാനേയ്യു”ന്തി? “ബ്രാഹ്മണാ, ദേവാ”തി. രാജാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ സക്കാരം കത്വാ പുച്ഛി - “ഹോന്തി നു ഖോ ആചരിയാ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹംസാ”തി? “ആമ, മഹാരാജ അമ്ഹാകം മന്തേസുമച്ഛാ, കക്കടകാ, കച്ഛപാ, മിഗാ, മോരാ, ഹംസാതി ഛ ഏതേ തിരച്ഛാനഗതാ സുവണ്ണവണ്ണാ ഹോന്തീതി ആഗതാ, തത്ഥ ധതരട്ഠകുലഹംസാ നാമ പണ്ഡിതാ ഞാണസമ്പന്നാ, ഇതി മനുസ്സേഹി സദ്ധിം സത്ത സുവണ്ണവണ്ണാ ഹോന്തീ”തി.

തം സുത്വാ രാജാ അത്തമനോ ഹുത്വാ "കഹം നു ഖോ ആചരിയാ ധതരട്ഠഹംസാ വസന്തീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ന ജാനാമ, മഹാരാജാ"തി വുത്തേ "അഥ കേ പന ജാനിസ്സന്തീ"തി വത്വാ "ലുദ്ദപുത്താ"തി വുത്തേ സബ്ബേ അത്തനോ വിജിതേ ലുദ്ദകേ സന്നിപാതാപേത്വാ പുച്ഛി - "താതാ, സുവണ്ണവണ്ണാ ധതരട്ഠകുലഹംസാ നാമ കഹം വസന്തീ"തി? അഥേകോ ലുദ്ദോ "ഹിമവന്തേ കിര, ദേവ, ചിത്തകൂടപബ്ബതേതി നോ കുലപരമ്പരായ കഥേന്തീ"തി ആഹ. "ജാനാസി പന നേസം ഗഹണൂപായ"ന്തി? "ന ജാനാമി, ദേവാ"തി. "കേ പന ജാനിസ്സന്തീ"തി? ബ്രാഹ്മണാതി. സോ ബ്രാഹ്മണപണ്ഡിതേ പക്കോസാപേത്വാ ചിത്തകൂടപബ്ബതേ സുവണ്ണവണ്ണാനം ഹംസാനം അത്ഥിഭാവം ആരോചേത്വാ "ജാനാഥ നു ഖോ തേസം ഗഹണൂപായ"ന്തി പുച്ഛി. "മഹാരാജ, കിം തേഹി ഗന്ത്വാ ഗഹിതേഹി, ഉപായേന തേ നഗരസമീപം ആനേത്വാ ഗഹേസ്സാമാ"തി. "കോ പന ഉപായോ"തി? "മഹാരാജ, നഗരതോ അവിദൂരേ ഉത്തരേന തിഗാവുതമത്തേ തിഗാവുതപ്പമാണം ഖേമം നാമ സരം കാരാപേത്വാ ഉദകസ്സ പൂരേത്വാ നാനാധഞ്ഞാനി രോപേത്വാ പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നം കാരാപേത്വാ ഏകം പണ്ഡിതം നേസാദം പടിച്ഛാപേത്വാ മനുസ്സാനം ഉപഗന്തും അദത്വാ ചതൂസു കണ്ണേസു ഠിതേഹി അഭയം ഘോസാപേഥ, തം സുത്വാ നാനാസകുണാ ദസ ദിസാ ഓതരിസ്സന്തി, തേപി ഹംസാ പരമ്പരായ തസ്സ സരസ്സ ഖേമഭാവം സുത്വാ ആഗച്ഛിസ്സന്തി, അഥ നേ വാലപാസേഹി ബന്ധാപേത്വാ ഗണ്ഹാപേയ്യാഥാ"തി.

തം സുത്വാ രാജാ തേഹി വുത്തപദേസേ വുത്തപ്പകാരം സരം കാരാപേത്വാ ഛേകം നേസാദം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ സഹസ്സം ദാപേത്വാ "ത്വം ഇതോ പട്ഠായ അത്തനോ കമ്മം മാ കരി, പുത്തദാരം തേ അഹം പോസേസ്സാമി, ത്വം അപ്പമത്തോ ഖേമം സരം രക്ഖന്തോ മനുസ്സേ പടിക്കമാപേത്വാ ചതൂസു കണ്ണേസു അഭയം ഘോസാപേത്വാ ആഗതാഗതേ സകുണേ മമ ആചിക്ഖേയ്യാസി, സുവണ്ണഹംസേസു ആഗതേസു മഹന്തം സക്കാരം ലഭിസ്സസീ"തി തമസ്സാസേത്വാ ഖേമം സരം പടിച്ഛാപേസി. സോ തതോ പട്ഠായ രഞ്ഞാ വുത്തനയേനേവ തത്ഥ പടിപജ്ജി, "ഖേമം സരം രക്ഖതീ"തി ചസ്സ "ഖേമനേസാദോ"ത്വേവ നാമം ഉദപാദി . തതോ പട്ഠായ ച നാനപ്പകാരാ സകുണാ ഓതരിംസു, "ഖേമം നിബ്ഭയം സര"ന്തി പരമ്പരാഘോസേന നാനാഹംസാ ആഗമിംസു. പഠമം താവ തിണഹംസാ ആഗമിംസു, തേസം ഘോസേന പണ്ഡുഹംസാ, തേസം ഘോസേന മനോസിലാവണ്ണാ ഹംസാ, തേസം ഘോസേന സേതഹംസാ, തേസം ഘോസേന പാകഹംസാ ആഗമിംസു. തേസു ആഗതേസു ഖേമകോ രഞ്ഞോ ആരോചേസി - "ദേവ, പഞ്ചവണ്ണാ ഹംസാ ആഗന്ത്വാ സരേ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തി, പാകഹംസാനം ആഗതത്താ ഇദാനി കതിപാഹേനേവ സുവണ്ണഹംസാ ആഗമിസ്സന്തി, മാ ചിന്തയിത്ഥ, ദേവാ"തി.

തം സുത്വാ രാജാ "അഞ്ഞേന തത്ഥ ന ഗന്തബ്ബം, യോ ഗച്ഛിസ്സതി, ഹത്ഥപാദച്ഛേദനഞ്ച ഘരവിലോപഞ്ച പാപുണിസ്സതീ"തി നഗര ഭേരിം ചരാപേസി. തതോ പട്ഠായ തത്ഥ കോചി ന ഗച്ഛതി. ചിത്തകൂടസ്സ പനാവിദൂരേ കഞ്ചനഗുഹായംപാകഹംസാ വസന്തി, തേപി മഹബ്ബലാ. ധതരട്ഠകുലേന സദ്ധിം തേസം സരീരവണ്ണോവ വിസേസോ. പാകഹംസരഞ്ഞോ പന ധീതാ സുവണ്ണവണ്ണാ അഹോസി. സോ തം ധതരട്ഠമഹിസ്സരസ്സ അനുരൂപാതി തസ്സ പാദപരിചാരികം കത്വാ പേസേസി. സാ തസ്സ പിയാ അഹോസി മനാപാ, തേനേവ ച കാരണേന താനി ദ്വേ ഹംസകുലാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസ്സാസികാനി ജാതാനി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തസ്സ പരിവാരഹംസാ പാകഹംസേ പുച്ഛിംസു - "തുമ്ഹേ ഇമേസു ദിവസേസു കഹം ഗോചരം ഗണ്ഹഥാ"തി? "മയം ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ ഖേമസരേ ഗോചരം ഗണ്ഹാമ, തുമ്ഹേ പന കുഹിം ആഹിണ്ഡഥാ"തി. "അസുകം നാമാ"തി വുത്തേ "കസ്മാ ഖേമസരം ന ഗച്ഛഥ, സോ ഹി സരോ രമണീയോ നാനാസകുണസമാകിണ്ണോ പഞ്ചവണ്ണപദുമസഞ്ഛന്നോ നാനാധഞ്ഞഫലസമ്പന്നോ നാനപ്പകാരഭമരഗണനികൂജിതോ ചതൂസു കണ്ണേസു നിച്ചം പവത്തഅഭയഘോസനോ, കോചി നം ഉപസങ്കമിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, പഗേവ അഞ്ഞം ഉപദ്ദവം കാതും, ഏവരൂപോ സോ സരോ"തി ഖേമസരം വണ്ണയിംസു. തേ തേസം വചനം സുത്വാ "ബാരാണസിയാ സമീപേ കിര ഏവരൂപോ ഖേമോ നാമ സരോ അത്ഥി, പാകഹംസാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തി, തുമ്ഹേപി ധതരട്ഠമഹിസ്സരസ്സ ആരോചേഥ, സചേ അനുജാനാതി, മയമ്പി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹേയ്യാമാ"തി സുമുഖസ്സ കഥേസും. സുമുഖോ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. സോ ചിന്തേസി - "മനുസ്സാ നാമ ബഹുമായാ ഖരമന്താ ഉപായകുസലാ, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേന, ഏത്തകം കാലം ഏസോ സരോ നത്ഥി, ഇദാനി അമ്ഹാകം ഗഹണത്ഥായ കതോ ഭവിസ്സതീ"തി. സോ സുമുഖം ആഹ - "മാ വോ തത്ഥ ഗമനം രുച്ചിത്ഥ, ന സോ സരോ തേഹി സുധമ്മതായ കതോ, അമ്ഹാകം ഗഹണത്ഥായേവ കതോ, മനുസ്സാ നാമ ബഹുമായാ ഖരമന്താ ഉപായകുസലാ, തുമ്ഹേ സകേയേവ ഗോചരേ ചരഥാ"തി .

സുവണ്ണഹംസാ "ഖേമം സരം ഗന്തുകാമമ്ഹാ"തി ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി സുമുഖസ്സ ആരോചേസും. സോ തേസം തത്ഥ ഗന്തുകാമതം മഹാസത്തസ്സ ആരോചേസി. അഥ മഹാസത്തോ "മമ ഞാതകാ മം നിസ്സായ മാ കിലമന്തു, തേന ഹി ഗച്ഛാമാ"തി നവുതിഹംസസഹസ്സപരിവുതോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ഹംസകീളം കീളിത്വാ ചിത്തകൂടമേവ പച്ചാഗമി. ഖേമകോ തേസം ഗോചരം ചരിത്വാ ഗതകാലേ ഗന്ത്വാ തേസം ആഗതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ തുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ, "സമ്മ ഖേമക, ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഹംസേ ഗണ്ഹിതും വായമ, മഹന്തം തേ യസം ദസ്സാമീ"തി വത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ചാടിപഞ്ജരേ നിസീദിത്വാ ഹംസാനം ചരണട്ഠാനം വീമംസി. ബോധിസത്താ നാമ നില്ലോലുപ്പചാരിനോ ഹോന്തി, തസ്മാ മഹാസത്തോ ഓതിണ്ണട്ഠാനതോ പട്ഠായ സപദാനം സാലിം ഖാദന്തോ അഗമാസി. സേസാ ഇതോ ചിതോ ച ഖാദന്താ വിചരിംസു.

അഥ ലുദ്ദപുത്തോ "അയം ഹംസോ നില്ലോലുപ്പചാരീ, ഇമം ബന്ധിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ പുനദിവസേ ഹംസേസു സരം അനോതിണ്ണേസുയേവ ചാടിപഞ്ജരേ നിസിന്നോ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ പഞ്ജരേ അത്താനം പടിച്ഛാദേത്വാ ഛിദ്ദേന ഓലോകേന്തോ അച്ഛി. തസ്മിം ഖണേ മഹാസത്തോ നവുതിഹംസസഹസ്സപുരക്ഖതോ ഹിയ്യോ ഓതിണ്ണട്ഠാനേയേവ ഓതരിത്വാ ഓധിയം നിസീദിത്വാ സാലിം ഖാദന്തോ പായാസി. നേസാദോ പഞ്ജരഛിദ്ദേന ഓലോകേന്തോ തസ്സ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം അത്തഭാവം ദിസ്വാ

“അയം ഹംസോ സകടനാഭിപ്പമാണസരീരോ സുവണ്ണവണ്ണോ, തീഹി രത്തരാജീഹി ഗീവായം പരിക്ഖിത്തോ, തിസ്സോ രാജിയോ ഗലേന ഓതരിത്വാ ഉരന്തരേന ഗതാ, തിസ്സോ പച്ഛാഭാഗേന നിബ്ബിജ്ഝിത്വാ ഗതാ, രത്തകമ്ബലസുത്തസിക്കായ ഠപിതകഞ്ചനക്ഖന്ധോ വിയ അതിരോചതി, ഇമിനാ ഏതേസം രഞ്ഞാ ഭവിതബ്ബം, ഇമമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേസി. ഹംസരാജാപി ബഹും ഗോചരം ചരിത്വാ ജലകീളം കീളിത്വാ ഹംസഗണപരിവുതോ ചിത്തകൂടമേവ അഗമാസി. ഇമിനാ നിയാമേനേവ പഞ്ച ദിവസേ ഗോചരം ഗണ്ഹി. ഛട്ഠേ ദിവസേ ഖേമകോ കാളഅസ്സവാലമയം ദള്ഹം മഹാരജ്ജും വട്ടിത്വാ യട്ഠിയാ പാസം കത്വാ “സ്വേ ഹംസരാജാ ഇമസ്മിം ഓകാസേ ഓതരിസ്സതീ”തി തഥതോ ഞത്വാ അന്തോഉദകേ യട്ഠിപാസം ഓഡ്ഡി.

പുനദിവസേ ഹംസരാജാ ഓതരന്തോ പാദം പാസേ പവേസന്തോയേവ ഓതരി. അഥസ്സ പാസോ പാദം അയപട്ടകേന കഡ്ഢന്തോ വിയ ആബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹി. സോ “ഛിന്ദിസ്സാമി ന”ന്തി വേഗം ജനേത്വാ കഡ്ഢിത്വാ പാതേസി. പഠമവാരേ സുവണ്ണവണ്ണം ചമ്മം ഛിജ്ജി, ദുതിയവാരേ കമ്ബലവണ്ണം മംസം ഛിജ്ജി, തതിയവാരേ ന്ഹാരു ഛിജ്ജി, ചതുത്ഥവാരേ പന “പാദാ ഛിജ്ജേയ്യും, രഞ്ഞോ പന ഹീനങ്ഗതാ നാമ അനനുച്ഛവികാ”തി ന വായാമം അകാസി, ബലവവേദനാ ച പവത്തിംസു. സോ ചിന്തേസി - “സചാഹം ബദ്ധരവം രവിസ്സാമി, ഞാതകാ മേ ഉത്രസ്താ ഹുത്വാ ഗോചരം അഗ്ഗഹേത്വാ ഛാതജ്ഝത്താവ പലായന്താ ദുബ്ബലത്താ സമുദ്ദേ പതിസ്സന്തീ”തി. സോ വേദനം അധിവാസേത്വാ പാസവസേ വത്തേത്വാ സാലിം ഖാദന്തോ വിയ ഹുത്വാ തേസം യാവദത്ഥം ചരിത്വാ ഹംസകീളം കീളനകാലേ മഹന്തേന സദ്ദേന ബദ്ധരവം രവി. തം സുത്വാ ഹംസാ മരണഭയതജ്ജിതാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ചിത്തകൂടാഭിമുഖാ പുരിമനയേനേവ പക്കമിംസു.

സുമുഖോപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ചിന്തേത്വാ വിചിനിത്വാ തീസുപി കോട്ഠാസേസു മഹാസത്തം അദിസ്വാ “അദ്ധാ തസ്സേവേദം ഭയം ഉപ്പന്ന”ന്തി നിവത്തിത്വാ ആഗതോ മഹാസത്തം പാസേന ബദ്ധം ലോഹിതമക്ഖിതം ദുക്ഖാതുരം പങ്കപിട്ഠേ നിപന്നം ദിസ്വാ “മാ ഭായി, മഹാരാജ, അഹം മമ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ തുമ്ഹേ മോചേസ്സാമീ”തി വദന്തോ ഓതരിത്വാ മഹാസത്തം അസ്സാസേന്തോ പങ്കപിട്ഠേ നിസീദി. മഹാസത്തോ “നവുതിഹംസസഹസ്സേസു മം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായന്തേസു അയം സുമുഖോ ഏകകോവ ആഗതോ, കിം നു ഖോ ലുദ്ദപുത്തസ്സ ആഗതകാലേ മം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിസ്സതി, ഉദാഹു നോ”തി വീമംസനവസേന ലോഹിതമക്ഖിതോ പാസയട്ഠിയം ഓലമ്ബന്തോയേവ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൯. “ഏതേ ഹംസാ പക്കമന്തി, വക്കങ്ഗാ ഭയമേരിതാ;
ഹരിത്തച ഹേമവണ്ണ, കാമം സുമുഖ പക്കമ.

൯൦. “ഓഹായ മം ഞാതിഗണാ, ഏകം പാസവസം ഗതം;
അനപേക്ഖമാനാ ഗച്ഛന്തി, കിം ഏകോ അവഹീയസി.

൯൧. “പതേവ പതതം സേട്ഠ, നത്ഥി ബദ്ധേ സഹായതാ;
മാ അനീഘായ ഹാപേസി, കാമം സുമുഖ പക്കമാ”തി.

തത്ഥ **ഭയമേരിതാ**തി ഭയേന ഏരിതാ ഭയട്ടിതാ ഭയചലിതാ. തതിയപദേ “ഹരീ”തിപി “ഹേമ”ന്തിപി സുവണ്ണസ്സേവ നാമം. സോ ച ഹരിത്തചതായ ഹേമവണ്ണോ, തേന തം ഏവം ആലപതി. **സുമുഖാ**തി സുന്ദരമുഖ. **അനപേക്ഖമാനാ**തി തവ ഞാതകാ മം അനോലോകേന്താ നിരാലയാ ഹുത്വാ. **പതേവാ**തി ഉപ്പതാഹിയേവ. **മാ അനീഘായാ**തി ഇതോ ഗന്ത്വാ പത്തബ്ബായ നിദുക്ഖഭാവായ വീരിയം മാ ഹാപേസി.

തം സുത്വാ സുമുഖോ “അയം ഹംസരാജാ മമ പിയമിത്തഭാവം ന ജാനാതി, അനുപ്പിയഭാണീ മിത്തോതി മം സല്ലക്ഖേതി, സിനേഹഭാവമസ്സ ദസ്സേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൨. “നാഹം ദുക്ഖപരേതോപി, ധതരട്ഠ തുവം ജഹേ;
ജീവിതം മരണം വാ മേ, തയാ സദ്ധിം ഭവിസ്സതി.

൯൩. “നാഹം ദുക്ഖപരേതോപി, ധതരട്ഠ തുവം ജഹേ;
ന മം അനരിയസംയുത്തേ, കമ്മേ യോജേതുമരഹസി.

൯൪. “സകുമാരോ സഖാത്യസ്മി, സചിത്തേ ചസ്മി തേ ഠിതോ;
ഞാതോ സേനാപതീ ത്യാഹം, ഹംസാനം പവരുത്തമ.

൯൫. “കഥം അഹം വികത്തിസ്സം, ഞാതിമജ്ഝേ ഇതോ ഗതോ;
തം ഹിത്വാ പതതം സേട്ഠ, കിം തേ വക്ഖാമിതോ ഗതോ;
ഇധ പാണം ചജിസ്സാമി, നാനരിയം കത്തുമുസ്സഹേ”തി.

തത്ഥ **നാഹ**ന്തി അഹം, മഹാരാജ, കായികചേതസികേന ദുക്ഖേന ഫുട്ഠോപി തം ന ജഹാമി. **അനരിയസംയുത്തേ**തി മിത്തദുബ്ഭീഹി അഹിരികേഹി കത്തബ്ബതായ അനരിയഭാവേന സംയുത്തേ. **കമ്മേ**തി തം ജഹിത്വാ പക്കമനകമ്മേ. **സകുമാരോ**തി സമാനകുമാരോ, ഏകദിവസേനേവ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ ഏകദിവസേ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ ഏകതോ വഡ്ഢിതകുമാരോതി അത്ഥോ. **സഖാത്യസ്മീ**തി അഹം തേ ദക്ഖിണക്ഖിസമോ പിയസഹായോ. **സചിത്തേ**തി തവ സകേ ചിത്തേ അഹം ഠിതോ തവ വസേ വത്താമി, തയി ജീവന്തേ ജീവാമി, ന ജീവന്തേ ന ജീവാമീതി അത്ഥോ. “സംചിത്തേ”തിപി പാഠോ, തവ ചിത്തേ അഹം സണ്ഠിതോ സുട്ഠു ഠിതോതി അത്ഥോ. **ഞാതോ**തി സബ്ബഹംസാനം അന്തരേ പഞ്ഞാതോ. **വികത്തിസ്സ**ന്തി “കുഹിം ഹംസരാജാ”തി പുച്ഛിതോ അഹം കിന്തി കഥേസ്സാമി. **കിം തേ വക്ഖാമീ**തി തേ തവ പവത്തിം പുച്ഛന്തേ ഹംസഗണേ കിം വക്ഖാമി.

ഏവം സുമുഖേന ചതൂഹി ഗാഥാഹി സീഹനാദേ നദിതേ തസ്സ ഗുണം പകാസേന്തോ മഹാസത്തോ ആഹ -

൯൬.‘‘ഏസോ ഹി ധമ്മോ സുമുഖ, യം ത്വം അരിയപഥേ ഠിതോ;
യോ ഭത്താരം സഖാരം മം, ന പരിച്ചത്തുമുസ്സഹേ.

൯൭.‘‘തഞ്ഹി മേ പേക്ഖമാനസ്സ, ഭയം ന ത്വേവ ജായതി;
അധിഗച്ഛസി ത്വം മയ്ഹം, ഏവംഭൂതസ്സ ജീവിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ഏസോ ധമ്മോ**തി ഏസ പോരാണകപണ്ഡിതാനം സഭാവോ. **ഭത്താരം സഖാരം മ**ന്തി സാമികഞ്ച സഹായഞ്ച മം. **ഭയ**ന്തി ചിത്തുത്രാസോ മയ്ഹം ന ജായതി, ചിത്തകൂടപബ്ബതേ ഹംസഗണമജ്ഝേ ഠിതോ വിയ ഹോമി. **മയ്ഹ**ന്തി മമ ജീവിതം ത്വം ലഭാപേസ്സസി.

ഏവം തേസം കഥേന്താനഞ്ഞേവ ലുദ്ദപുത്തോ സരപരിയന്തേ ഠിതോ ഹംസേ തീഹി ഖണ്ഡേഹി പലായന്തേ ദിസ്വാ ‘‘കിം നു ഖോ’’തി പാസട്ഠാനം ഓലോകേന്തോ ബോധിസത്തം പാസയട്ഠിയം ഓലമ്ബന്തം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ കച്ഛം ദള്ഹം ബന്ധിത്വാ മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗി വിയ അവത്ഥരമാനോ പണ്ഹിയാ അക്കന്തകലലേ ഉപരിസീസേന ഗന്ത്വാ പുരതോ പതന്തേ വേഗേന ഉപസങ്കമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൯൮.‘‘ഇച്ചേവം മന്തയന്താനം, അരിയാനം അരിയവുത്തിനം;
ദണ്ഡമാദായ നേസാദോ, ആപതീ തുരിതോ ഭുസം.

൯൯.‘‘തമാപതന്തം ദിസ്വാന, സുമുഖോ അതിബ്രൂഹയി;
അട്ഠാസി പുരതോ രഞ്ഞോ, ഹംസോ വിസ്സാസയം ബ്യഥം.

൧൦൦.‘‘മാ ഭായി പതതം സേട്ഠ, ന ഹി ഭായന്തി താദിസാ;
അഹം യോഗം പയുഞ്ജിസ്സം, യുത്തം ധമ്മൂപസഞ്ഹിതം;
തേന പരിയാപദാനേന, ഖിപ്പം പാസാ പമോക്ഖസീ’’തി.

തത്ഥ **അരിയവുത്തിന**ന്തി അരിയാചാരേ വത്തമാനാനം. **ഭുസ**ന്തി ദള്ഹം ബലവം. **അതിബ്രൂഹയീ**തി അനന്തരഗാഥായ ആഗതം ‘‘മാ ഭായീ’’തി വചനം വദന്തോ അതിബ്രൂഹേസി മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരേസി. **അട്ഠാസീ**തി സചേ നേസാദോ രാജാനം പഹരിസ്സതി, അഹം പഹാരം സമ്പടിച്ഛിസ്സാമീതി ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ പുരതോ അട്ഠാസി. **വിസ്സാസയ**ന്തി വിസ്സാസേന്തോ അസ്സാസേന്തോ. **ബ്യഥ**ന്തി ബ്യഥിതം ഭീതം രാജാനം ‘‘മാ ഭായീ’’തി ഇമിനാ വചനേന വിസ്സാസേന്തോ. **താദിസാ**തി തുമ്ഹാദിസാ ഞാണവീരിയസമ്പന്നാ. **യോഗ**ന്തി ഞാണവീരിയയോഗം. **യുത്ത**ന്തി അനുച്ഛവികം. **ധമ്മൂപസഞ്ഹിത**ന്തി കാരണനിസ്സിതം. **തേന പരിയാപദാനേനാ**തി തേന മയാ പയുത്തേന യോഗേന പരിസുദ്ധേന. **പമോക്ഖസീ**തി മുച്ചിസ്സസി.

ഏവം സുമുഖോ മഹാസത്തം അസ്സാസേത്വാ ലുദ്ദപുത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ മധുരം മാനുസിം വാചം നിച്ഛാരേന്തോ, ‘‘സമ്മ, ത്വം കോനാമോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സുവണ്ണവണ്ണഹംസരാജ, അഹം ഖേമകോ നാമാ’’തി വുത്തേ, ‘‘സമ്മ ഖേമക, ‘തയാ ഓഡ്ഡിതവാലപാസേ യോ വാ സോ വാ ഹംസോ ബദ്ധോ’തി സഞ്ഞം മാ കരി, നവുതിയാ ഹംസസഹസ്സാനം പവരോ ധതരട്ഠഹംസരാജാ തേ പാസേ ബദ്ധോ, ഞാണസീലാചാരസമ്പന്നോ സങ്ഗാഹകപക്ഖേ ഠിതോ, ന തം മാരേതും യുത്തോ, അഹം തവ ഇമിനാ കത്തബ്ബകിച്ചം കരിസ്സാമി, അയമ്പി സുവണ്ണവണ്ണോ, അഹമ്പി തഥേവ, അഹം ഏതസ്സത്ഥായ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിസ്സാമി, സചേ ത്വം ഏതസ്സ പത്താനി ഗണ്ഹിതുകാമോസി, മമ പത്താനി ഗണ്ഹ, അഥോപി ചമ്മമംസന്ഹാരുഅട്ഠീനമഞ്ഞതരം ഗണ്ഹിതുകാമോസി, മമേവ സരീരതോ ഗണ്ഹ, അഥ നം കീളാഹംസം കാതുകാമോസി, മഞ്ഞേവ കര, ജീവന്തമേവ വിക്കിണിത്വാ സചേ ധനം ഉപ്പാദേതുകാമോസി, മം ജീവന്തമേവ വിക്കിണിത്വാ ധനം ഉപ്പാദേഹി, മാ ഏതം ഞാണാദിഗുണസംയുത്തം ഹംസരാജാനം അവധി, സചേ ഹി നം വധിസ്സസി, നിരയാദീഹി ന മുച്ചിസ്സസീ’’തി തം നിരയാദിഭയേന സന്തജ്ജേത്വാ അത്തനോ മധുരകഥം ഗണ്ഹാപേത്വാ പുന ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം അസ്സാസേന്തോ അട്ഠാസി. നേസാദോ തസ്സ കഥം സുത്വാ ‘‘അയം തിരച്ഛാനഗതോ സമാനോ മനുസ്സേഹിപി കാതും അസക്കുണേയ്യം ഏവരൂപം മിത്തധമ്മം കരോതി, മനുസ്സാപി ഏവം മിത്തധമ്മേ ഠാതും ന സക്കോന്തി, അഹോ ഏസ ഞാണസമ്പന്നോ മധുരകഥോ ധമ്മികോ’’തി സകലസരീരം പീതിസോമനസ്സപരിപുണ്ണം കത്വാ പഹട്ഠലോമോ ദണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ സിരസി അഞ്ജലിം പതിട്ഠപേത്വാ സൂരിയം നമസ്സന്തോ വിയ സുമുഖസ്സ ഗുണം കിത്തേന്തോ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൧.‘‘തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, സുമുഖസ്സ സുഭാസിതം;
പഹട്ഠലോമോ നേസാദോ, അഞ്ജലിസ്സ പണാമയി.

൧൦൨.‘‘ന മേ സുതം വാ ദിട്ഠം വാ, ഭാസന്തോ മാനുസിം ദിജോ;
അരിയം ബ്രുവാനോ വക്കങ്ഗോ, ചജന്തോ മാനുസിം ഗിരം.

൧൦൩.‘‘കിം നു തായം ദിജോ ഹോതി, മുത്തോ ബദ്ധം ഉപാസസി;
ഓഹായ സകുണാ യന്തി, കിം ഏകോ അവഹീയസീ’’തി.

തത്ഥ **അഞ്ജലിസ്സ പണാമയീ**തി അഞ്ജലിം അസ്സ ഉപനാമയി, ‘‘ന മേ’’തി ഗാഥായസ്സ ഥുതിം കരോതി. തത്ഥ **മാനുസി**ന്തി മനുസ്സവാചം. **അരിയ**ന്തി സുന്ദരം നിദ്ദോസം. **ചജന്തോ**തി വിസ്സജ്ജേന്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ, ത്വം ദിജോ സമാനോ അജ്ജ മയാ സദ്ധിം മാനുസിം വാചം ഭാസന്തോ നിദ്ദോസം ബ്രുവാനോ മാനുസിം ഗിരം ചജന്തോ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠോ, ഇതോ പുബ്ബേ പന ഇദം അച്ഛരിയം മയാ നേവ സുതം ന ദിട്ഠന്തി. **കിം നു തായ**ന്തി യം ഏതം ത്വം ഉപാസസി, കിം നു തേ അയം ഹോതി.

ഏവം തുട്ഠചിത്തേന നേസാദേന പുട്ഠോ സുമുഖോ "അയം മുദുകോ ജാതോ, ഇദാനിസ്സ ഭിയ്യോസോമത്തായ മുദുഭാവത്ഥം മമ ഗുണം ദസ്സേസാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൧൦൪. "രാജാ മേ സോ ദിജാമിത്ത, സേനാപച്ചസ്സ കാരയിം;
തമാപദേ പരിച്ചതും, നുസ്സഹേ വിഹഗാധിപം.

൧൦൫. "മഹാഗണായ ഭത്താ മേ, മാ ഏകോ ബ്യസനം അഗാ;
തഥാ തം സമ്മ നേസാദ, ഭത്തായം അഭിതോ രമേ"തി.

തത്ഥ **നുസ്സഹേ**തി ന സമത്ഥോമ്ഹി. **മഹാഗണായാ**തി മഹതോ ഹംസഗണസ്സ. **മാ ഏകോ**തി മാദിസേ സേവകേ വിജ്ജമാനേ മാ ഏകകോ ബ്യസനം അഗാ. **തഥാ തന്തി** യഥാ അഹം വദാമി, തഥേവ തം. **സമ്മാ**തി വയസ്സ. **ഭത്തായം അഭിതോ രമേ**തി ഭത്താ അയം മമ, അഹമസ്സ അഭിതോ രമേ സന്തികേ രമാമി ന ഉക്കണ്ഠാമീതി.

നേസാദോ തം തസ്സ ധമ്മനിസ്സിതം മധുരകഥം സുത്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ പഹട്ഠലോമോ "സചാഹം ഏതം സീലാദിഗുണസംയുത്തം ഹംസരാജാനം വധിസ്സാമി, ചതൂഹി അപായേഹി ന മുച്ചിസ്സാമി, രാജാ മം യദിച്ഛതി, തം കരോതു, അഹമേതം സുമുഖസ്സ ദായം കത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൦൬. "അരിയവത്തസി വക്കങ്ഗ, യോ പിണ്ഡമപചായസി;
ചജാമി തേ തം ഭത്താരം, ഗച്ഛഥൂഭോ യഥാസുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **അരിയവത്തസീ**തി മിത്തധമ്മരക്ഖണസങ്ഖാതേന ആചാരഅരിയാനം വത്തേന സമന്നാഗതോസി. **പിണ്ഡമപചായസീ**തി ഭത്തു സന്തികാ ലദ്ധം പിണ്ഡം സേനാപതിട്ഠാനം പൂജേസി. **ഗച്ഛഥൂഭോ**തി ദ്വേപി ജനാ അസ്സുമുഖേ ഞാതിസങ്ഘേ ഹാസയമാനാ യഥാസുഖം ഗച്ഛഥാതി.

ഏവം വത്വാ നേസാദോ മുദുചിത്തേന മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ യട്ഠിം ഓനാമേത്വാ പങ്കപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ പാസയട്ഠിയാ മോചേത്വാ തം ഉക്ഖിപിത്വാ സരതോ നീഹരിത്വാ തരുണദബ്ബതിണപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ പാദേ ബദ്ധപാസം സണികം മോചേത്വാ മഹാസത്തേ ബലവസിനേഹം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ മേത്തചിത്തേന ഉദകം ആദായ ലോഹിതം ധോവിത്വാ പുനപ്പുനം പരിമജ്ജി, അഥസ്സ മേത്താനുഭാവേന സിരായ സിരാ, മംസേന മംസം, ചമ്മേന ചമ്മം ഘടിതം, പാദോ പാകതികോ അഹോസി, ഇതരേന നിബ്ബിസേസോ. ബോധിസത്തോ സുഖപ്പത്തോ ഹുത്വാ പകതിഭാവേന നിസീദി. സുമുഖോ അത്താനം നിസ്സായ രഞ്ഞോ സുഖിതഭാവം ദിസ്വാ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ ചിന്തേസി - "ഇമിനാ അമ്ഹാകം മഹാഉപകാരോ കതോ, അമ്ഹേഹി ഏതസ്സ കതോ ഉപകാരോ നാമ നത്ഥി, സചേ ഏസ രാജരാജമഹാമത്താനം അത്ഥായ അമ്ഹേ ഗണ്ഹി, തേസം സന്തികം നേത്വാ ബഹും ധനം ലഭിസ്സതി, സചേ അത്തനോ അത്ഥായ ഗണ്ഹി, അമ്ഹേ വിക്കിണിത്വാ ധനം ലഭിസ്സതേവ, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി. അഥ നം ഉപകാരം കാതുകാമതായ പുച്ഛന്തോ ആഹ -

൧൦൭. "സചേ അത്തപ്പയോഗേന, ഓഹിതോ ഹംസപക്ഖിനം;
പടിഗ്ഗണ്ഹാമ തേ സമ്മ, ഏതം അഭയദക്ഖിണം.

൧൦൮. "നോ ചേ അത്തപ്പയോഗേന, ഓഹിതോ ഹംസപക്ഖിനം;
അനിസ്സരോ മുഞ്ചമമ്ഹേ, ഥേയ്യം കയിരാസി ലുദ്ദകാ"തി.

തത്ഥ **സചേ**തി, സമ്മ നേസാദ, സചേ തയാ അത്തനോ പയോഗേന അത്തനോ അത്ഥായ ഹംസാനഞ്ചേവ സേസപക്ഖീനഞ്ച പാസോ ഓഹിതോ. **അനിസ്സരോ**തി അനിസ്സരോ ഹുത്വാ അമ്ഹേ മുഞ്ചന്തോ യേനാസി ആണത്തോ, തസ്സസന്തകം ഗണ്ഹന്തോ ഥേയ്യം കയിരാസി.

തം സുത്വാ നേസാദോ "നാഹം തുമ്ഹേ അത്തനോ അത്ഥായ ഗണ്ഹിം, ബാരാണസിരഞ്ഞാ പന സംയമേന ഗണ്ഹാപിതോമ്ഹീ"തി വത്വാ ദേവിയാ ദിട്ഠസുപിനകാലതോ പട്ഠായ യാവ രഞ്ഞാ തേസം ആഗതഭാവം സുത്വാ, "സമ്മ ഖേമക, ഏകം വാ ദ്വേ വാ ഹംസേ ഗണ്ഹിതും വായമ, മഹന്തം തേ യസം ദസ്സാമീ"തി വത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ ഉയ്യോജിതഭാവോ, താവ സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേസി. തം സുത്വാ സുമുഖോ "ഇമിനാ നേസാദേന അത്തനോ ജീവിതം അഗണേത്വാ അമ്ഹേ വിസ്സജ്ജേന്തേന ദുക്കരം കതം, സചേ മയം ഇതോ ചിത്തകൂടം ഗമിസ്സാമ, നേവ ധതരട്ഠരഞ്ഞോ പഞ്ഞാനുഭാവോ, ന മയ്ഹം മിത്തധമ്മോ പാകടോ ഭവിസ്സതി, ന ലുദ്ദപുത്തോ മഹന്തം യസം ലച്ഛതി, ന രാജാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠഹിസ്സതി, ന ദേവിയാ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ , "സമ്മ, ഏവം സന്തേ അമ്ഹേ വിസ്സജ്ജേതും ന ലഭസി, രഞ്ഞോ നോ ദസ്സേഹി, സോ അമ്ഹേ യഥാരുചിം കരിസ്സതീ"തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. "യസ്സ ത്വം ഭതകോ രഞ്ഞോ, കാമം തസ്സേവ പാപയ;
തത്ഥ സംയമനോ രാജാ, യഥാഭിഞ്ഞം കരിസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **തസ്സേവാ**തി തസ്സേവ സന്തികം നേഹി. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം രാജനിവേസനേ. **യഥാഭിഞ്ഞന്തി** യഥാധിപ്പായം യഥാരുചിം.

തം സുത്വാ നേസാദോ "മാ വോ ഭദ്ദന്തേ രാജദസ്സനം രുച്ചിത്ഥ, രാജാനോ നാമ സപ്പടിഭയാ, കീളാഹംസേ വാ വോ കരേയ്യും മാരേയ്യും വാ"തി ആഹ. അഥ നം സുമുഖോ, "സമ്മ ലുദ്ദക മാ അമ്ഹാകം ചിന്തയി, അഹം താദിസസ്സ കക്ഖളസ്സ ധമ്മകഥായ മദ്ദവം ജനേസിം, രഞ്ഞോ കിം ന ജനേസ്സാമി, രാജാനോ ഹി പണ്ഡിതാ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതഞ്ഞൂ, ഖിപ്പം നോ രഞ്ഞോ സന്തികം നേഹി, നയന്തോ ച മാ ബന്ധനേന നയി,

പുപ്ഫപഞ്ജരേ പന നിസീദാപേത്വാ നേഹി, പുപ്ഫപഞ്ജരം കരോന്തോ ധതരട്ഠസ്സ മഹന്തം സേതപദുമസഞ്ഛന്നം, മമ ഖുദ്ദകം രത്തപദുമസഞ്ഛന്നം കത്വാ ധതരട്ഠം പുരതോ, മമം പച്ഛതോ നീചതരം കത്വാ ആദായ ഖിപ്പം നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേഹീ"തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ "സുമുഖോ രാജാനം ദിസ്വാ മമ മഹന്തം യസം ദാതുകാമോ ഭവിസ്സതീ"തി സഞ്ജാതസോമനസ്സോ മുദൂഹി ലതാഹി പഞ്ജരേ കത്വാ പദുമേഹി ഛാദേത്വാ വുത്തനയേനേവ തേ ഗഹേത്വാ അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൦. "ഇച്ചേവം വുത്തോ നേസാദോ, ഹേമവണ്ണേ ഹരിത്തചേ;
ഉഭോ ഹത്ഥേഹി സങ്ഗയ്ഹ, പഞ്ജരേ അജ്ഝവോദഹി.

൧൧൧. "തേ പഞ്ജരഗതേ പക്ഖീ, ഉഭോ ഭസ്സരവണ്ണിനേ;
സുമുഖം ധതരട്ഠഞ്ച, ലുദ്ദോ ആദായ പക്കമീ"തി.

തത്ഥ **അജ്ഝവോദഹീ**തി ഓദഹി ഠപേസി. **ഭസ്സരവണ്ണിനേ**തി പഭാസമ്പന്നവണ്ണേ.

ഏവം ലുദ്ദസ്സ തേ ആദായ പക്കമനകാലേ ധതരട്ഠോ പാകഹംസരാജധീതരം അത്തനോ ഭരിയം സരിത്വാ സുമുഖം ആമന്തേത്വാ കിലേസവസേന വിലപി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൧൨. "ഹരീയമാനോ ധതരട്ഠോ, സുമുഖം ഏതദബ്രവി;
ബാള്ഹം ഭായാമി സുമുഖ, സാമായ ലക്ഖണൂരുയാ;
അസ്മാകം വധമഞ്ഞായ, അഥത്താനം വധിസ്സതി.

൧൧൩. "പാകഹംസാ ച സുമുഖ, സുഹേമാ ഹേമസുത്തചാ;
കോഞ്ചീ സമുദ്ദതീരേവ, കപണാ നൂന രുച്ഛതീ"തി.
തത്ഥ **ഭായാമീ**തി മരണതോ ഭായാമി. **സാമായാ**തി സുവണ്ണവണ്ണായ. **ലക്ഖണൂരുയാ**തി ലക്ഖണസമ്പന്നഊരുയാ. **വചമഞ്ഞായാ**തി വധം ജാനിത്വാ "മമ പിയസാമികോ മാരിതോ"തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാ. **വധിസ്സതീ**തി കിം മേ പിയസാമികേ മതേ ജീവിതേനാതി മരിസ്സതി. **പാകഹംസാ**തി പാകഹംസരാജധീതാ. **സുഹേമാ**തി ഏവംനാമികാ. **ഹേമസുത്തചാ**തി ഹേമസദിസസുന്ദരതചാ. **രുച്ഛതീ**തി യഥാ ലോണിസങ്ഖാതം സമുദ്ദം ഓതരിത്വാ മതേ പതിമ്ഹി കോഞ്ചീ സകുണികാ കപണാ രോദതി, ഏവം നൂന സാ രോദിസ്സതീതി.

തം സുത്വാ സുമുഖോ "അയം ഹംസരാജാ അഞ്ഞേ ഓവദിതും യുത്തോ മാതുഗാമം നിസ്സായ കിലേസവസേന വിലപതി, ഉദകസ്സ ആദിത്തകാലോ വിയ വതിയാ ഉട്ഠായ കേദാരഖാദനകാലോ വിയ ച ജാതോ, യംനൂനാഹം അത്തനോ ബലേന മാതുഗാമസ്സ ദോസം പകാസേത്വാ ഏതം സഞ്ഞാപേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൧൪. "ഏവം മഹന്തോ ലോകസ്സ, അപ്പമേയ്യോ മഹാഗണീ;
ഏകിത്ഥിമനുസോചേയ്യ, നയിദം പഞ്ഞവതാമിവ.

൧൧൫. "വാതോവ ഗന്ധമാദേതി, ഉഭയം ഛേകപാപകം;
ബാലോ ആമകപക്കംവ, ലോലോ അന്ധോവ ആമിസം.

൧൧൬. "അവിനിച്ഛയഞ്ഞു അത്ഥേസു, മന്ദോവ പടിഭാസി മം;
കിച്ചാകിച്ചം ന ജാനാസി, സമ്പത്തോ കാലപരിയായം.

൧൧൭. "അഡ്ഢുമ്മത്തോ ഉദീരേസി, യോ സേയ്യാ മഞ്ഞസിത്ഥിയോ;
ബഹുസാധാരണാ ഹേതാ, സോണ്ഡാനംവ സുരാഘരം.

൧൧൮. "മായാ ചേതാ മരീചീ ച, സോകാ രോഗാ ചുപദ്ദവാ;
ഖരാ ച ബന്ധനാ ചേതാ, മച്ചുപാസാ ഗുഹാസയാ;
താസു യോ വിസ്സസേ പോസോ, സോ നരേസു നരാധമോ"തി.

തത്ഥ **മഹന്തോ**തി മഹന്തോ സമാനോ. **ലോകസ്സാ**തി ഹംസലോകസ്സ. **അപ്പമേയ്യോ**തി ഗുണേഹി പമേതും അസക്കുണേയ്യോ. **മഹാഗണീ**തി മഹന്തേന ഗണേന സമന്നാഗതോ ഗണസത്ഥാ. **ഏകിത്ഥി**ന്തി യം ഏവരൂപോ ഭവം ഏകം ഇത്ഥിം അനുസോചേയ്യ, ഇദം അനുസോചനം ന പഞ്ഞവതം ഇവ, തേനാഹം അജ്ജ തം ബാലോതി മഞ്ഞാമീതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

ആദേതീതി ഗണ്ഹാതി. **ഛേകപാപക**ന്തി സുന്ദരാസുന്ദരം. **ആമകപക്ക**തി ആമകഞ്ച പക്കഞ്ച. **ലോലോ**തി രസലോലോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, യഥാ നാമ വാതോ പദുമസരാദീനി പഹരിത്വാ സുഗന്ധമ്പി സങ്കാരട്ഠാനാദീനി പഹരിത്വാ ദുഗ്ഗന്ധമ്പീതി ഉഭയം ഛേകപാപകം ഗന്ധം ആദിയതി, യഥാ ച ബാലോ കുമാരകോ അമ്ബജമ്ബൂനം ഹേട്ഠാ നിസിന്നോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ പതിതപതിതം ആമകമ്പി പക്കമ്പി ഫലം ഗഹേത്വാ ഖാദതി, യഥാ ച രസലോലോ അന്ധോ ഭത്തേ ഉപനീതേ യംകിഞ്ചി സമക്ഖികമ്പി നിമ്മക്ഖികമ്പി ആമിസം ആദിയതി, ഏവം ഇത്ഥിയോ നാമ കിലേസവസേന അഡ്ഢമ്പി ദുഗ്ഗതമ്പി കുലീനമ്പി അകുലീനമ്പി അഭിരൂപമ്പി വിരൂപമ്പി ഗണ്ഹന്തി ഭജന്തി, താദിസാനം പാപധമ്മാനം ഇത്ഥീനം കിംകാരണാ വിപ്പലപസി, മഹാരാജാതി.

അത്ഥേസൂതി കാരണാകാരണേസു. **മന്ദോ**തി അന്ധബാലോ. **പടിഭാസി മ**ന്തി മമ ഉപട്ഠാസി. **കാലപരിയായ**ന്തി ഏവരൂപം മരണകാലം പത്തോ "ഇമസ്മിം കാലേ ഇദം കത്തബ്ബം, ഇദം നകത്തബ്ബം, ഇദം വത്തബ്ബം, ഇദം ന വത്തബ്ബ"ന്തി ന ജാനാസി ദേവാതി. **അഡ്ഢുമ്മത്തോ**തി അഡ്ഢുമ്മത്തകോ മഞ്ഞേ ഹുത്വാ.

ഉദീരേസീതി യഥാ സുരം പിവിത്വാ നാതിമത്തോ പുരിസോ യം വാ തം വാ പലപതി, ഏവം പലപസീതി അത്ഥോ. **സേയ്യാ**തി വരാ ഉത്തമാ.

“മായാ ചാ”തിആദീസു, ദേവ, ഇത്ഥിയോ നാമേതാ വഞ്ചനട്ഠേന **മായാ,** അഗയ്ഹുപഗട്ഠേന **മരീചീ,** സോകാദീനം പച്ചയത്താ **സോകാ, രോഗാ,** അനേകപ്പകാരാ **ഉപദ്ദവാ,** കോധാദീഹി ഥദ്ധഭാവേനേവ **ഖരാ**. താ ഹി നിസ്സായ അന്ദുബന്ധനാദീഹി ബന്ധനതോ **ബന്ധനാ ചേതാ,** ഇത്ഥിയോ നാമ സരീരഗുഹാസയവസേനേവ മച്ചു നാമ ഏതാ, ദേവാതി. “കാമഹേതു, കാമനിദാനം, കാമാധികരണം, കാമാനമേവ ഹേതു രാജാനോ ചോരം ഗഹേത്വാ”തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൭൮-൧൭൯) സുത്തേനപേസ അത്ഥോ ദീപേതബ്ബോ.

തതോ ധതരട്ഠോ മാതുഗാമേ പടിബദ്ധചിത്തതായ “ത്വം മാതുഗാമസ്സ ഗുണം ന ജാനാസി, പണ്ഡിതാ ഏവ ഏതം ജാനന്തി, ന ഹേതാ ഗരഹിതബ്ബാ”തി ദീപേന്തോ ആഹ -

൧൧൯. “യം വുദ്ധേഹി ഉപഞ്ഞാതം, കോ തം നിന്ദിതുമരഹതി;
മഹാഭൂതിത്ഥിയോ നാമ, ലോകസ്മിം ഉദപജ്ജിസും.

൧൨൦. “ഖിഡ്ഡാ പണിഹിതാ ത്യാസു, രതി ത്യാസു പതിട്ഠിതാ;
ബീജാനി ത്യാസു രൂഹന്തി, യദിദം സത്താ പജായരേ;
താസു കോ നിബ്ബിദേ പോസോ, പാണമാസജ്ജ പാണിഭി.

൧൨൧. “ത്വമേവ നഞ്ഞോ സുമുഖ, ഥീനം അത്ഥേസു യുഞ്ജസി;
തസ്സ ത്യജ്ജ ഭയേ ജാതേ, ഭീതേ ന ജായതേ മതി.

൧൨൨. “സബ്ബോ ഹി സംസയം പത്തോ, ഭയം ഭീരൂ തിതിക്ഖതി;
പണ്ഡിതാ ച മഹന്താനോ, അത്ഥേ യുഞ്ജന്തി ദുയ്യുജേ.

൧൨൩. “ഏതദത്ഥായ രാജാനോ, സൂരമിച്ഛന്തി മന്തിനം;
പടിബാഹതി യം സൂരോ, ആപദം അത്തപരിയായം.

൧൨൪. “മാ നോ അജ്ജ വികന്തിംസു, രഞ്ഞോ സൂദാ മഹാനസേ;
തഥാ ഹി വണ്ണോ പത്താനം, ഫലം വേളുംവ തം വധി.

൧൨൫. “മുത്തോപി ന ഇച്ഛി ഉഡ്ഡേതും, സയം ബന്ധം ഉപാഗമി;
സോപജ്ജ സംസയം പത്തോ, അത്ഥം ഗണ്ഹാഹി മാ മുഖ”ന്തി.

തത്ഥ **യ**ന്തി യം മാതുഗാമസങ്ഖാതം വത്ഥു പഞ്ഞാവുദ്ധേഹി ഞാതം, തേസമേവ പാകടം, ന ബാലാനം. **മഹാഭൂതാ**തി മഹാഗുണാ മഹാനിസംസാ. **ഉദപജ്ജിസു**ന്തി പഠമകപ്പികകാലേ ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സേവ പഠമം പാതുഭൂതത്താ പഠമം നിബ്ബത്താതി അത്ഥോ. **ത്യാസൂ**തി സുമുഖ താസു ഇത്ഥീസു കായവചീഖിഡ്ഡാ ച **പണിഹിതാ** ഓഹിതാ ഠപിതാ, കാമഗുണരതി ച പതിട്ഠിതാ. **ബീജാനീ**തി ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധഅരിയസാവകചക്കവത്തിആദിബീജാനി താസു രുഹന്തി. **യദിദ**ന്തി യേ ഏതേ സബ്ബേപി സത്താ. **പജായരേ**തി സബ്ബേ താസഞ്ഞേവ കുച്ഛിമ്ഹി സംവദ്ധാതി ദീപേതി. **നിബ്ബിദേ**തി നിബ്ബിന്ദേയ്യ. **പാണമാസജ്ജ പാണിഭീ**തി അത്തനോ പാണേഹിപി താസം പാണം ആസാദേത്വാ അത്തനോ ജീവിതം ചജന്തോപി താ ലഭിത്വാ കോ നിബ്ബിന്ദേയ്യാതി അത്ഥോ.

നഞ്ഞോതി ന അഞ്ഞോ, സുമുഖ, മയാ ചിത്തകൂടതലേ ഹംസഗണമജ്ഝേ നിസിന്നേന തം അദിസ്വാ “കഹം നു സുമുഖോ”തി വുത്തേ “ഏസ മാതുഗാമം ഗഹേത്വാ കഞ്ചനഗുഹായം ഉത്തമരതിം അനുഭോതീ”തി വദന്തി, ഏവം ത്വമേവ ഥീനം അത്ഥേസു **യുഞ്ജസി** യുത്തപയുത്തോ ഹോസി, ന അഞ്ഞോതി അത്ഥോ. **തസ്സ ത്യജ്ജാ**തി തസ്സ തേ അജ്ജ മരണഭയേ ജാതേ ഇമിനാ ഭീതേന മരണഭയേന ഭീതോ മഞ്ഞേ, അയം മാതുഗാമസ്സ ദോസദസ്സനേ നിപുണാ മതി ജായതേതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

സബ്ബോ ഹീതി യോ ഹി കോചി. **സംസയം പത്തോ**തി ജീവിതസംസയപ്പത്തോ. **ഭീരൂ**തി ഭീരൂ ഹുത്വാപി ഭയം അധിവാസേതി. **മഹന്താനോ**തി യേ പന പണ്ഡിതാ ച ഹോന്തി മഹന്തേ ച ഠാനേ ഠിതാ മഹന്താനോ, തേ ദുയ്യുജേ അത്ഥേ യുഞ്ജന്തി ഘടേന്തി വായമന്തി, തസ്മാ “മാ ഭായി, ധീരോ ഹോഹീ”തി തം ഉസ്സാഹേന്തോ ഏവമാഹ. **ആപദ**ന്തി സാമിനോ ആഗതം ആപദം ഏസ സൂരോ പടിബാഹതി, ഏതദത്ഥായ സൂരം മന്തിനം ഇച്ഛന്തി. **അത്തപരിയായ**ന്തി അത്തനോ പരിത്താണമ്പി ച കാതും സക്കോതീതി അധിപ്പായോ.

വികന്തിംസൂതി ഛിന്ദിംസു. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ സുമുഖ, ത്വം മയാ അത്തനോ അനന്തരേ ഠാനേ ഠപിതോ, തസ്മാ യഥാ അജ്ജ രഞ്ഞോ സൂദാ അമ്ഹേ മംസത്ഥായ ന വികന്തിംസു, തഥാ കരോഹി, താദിസോ ഹി അമ്ഹാകം പത്തവണ്ണോ. **തം വധീ**തി സ്വായം വണ്ണോ യഥാ നാമ വേളും നിസ്സായ ജാതം ഫലം വേളുമേവ വധതി, തഥാ മാ തം വധി, തഞ്ച മഞ്ച മാ വധീതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

മുത്തോപീതി യഥാസുഖം ചിത്തകൂടപബ്ബതം ഗച്ഛാതി ഏവം ലുദ്ദപുത്തേന മയാ സദ്ധിം മുത്തോ വിസ്സജ്ജിതോ സമാനോപി ഉഡ്ഡിതും ന ഇച്ഛി. **സയ**ന്തി രാജാനം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ സയമേവ ബന്ധം ഉപഗതോതി ഏവമിദം അമ്ഹാകം ഭയം തം നിസ്സായ ആഗതം. **സോപജ്ജാ**തി സോപി അജ്ജ ജീവിതസംസയം പത്തോ. **അത്ഥം ഗണ്ഹാഹി മാ മുഖ**ന്തി ഇദാനി അമ്ഹാകം മുഞ്ചനകാരണം ഗണ്ഹ, യഥാ മുച്ചാമ, തഥാ വായമ, “വാതോവ ഗന്ധമാദേതീ”തിആദീനി വദന്തോ ഇത്ഥിഗരഹത്ഥായ മുഖം മാ പസാരയി.

ഏവം മഹാസത്തോ മാതുഗാമം വണ്ണേത്വാ സുമുഖം അപ്പടിഭാണം കത്വാ തസ്സ അനത്തമനഭാവം വിദിത്വാ ഇദാനി നം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഗാഥമാഹ -

൧൨൬. “ഏസോ തം യോഗം പയുഞ്ജസ്സു, യുത്തം ധമ്മൂപസംഹിതം;
തവ പരിയാപദാനേന, മമ പാണേസനം ചരാ”തി.

തത്ഥ **സോതി**, സമ്മ സുമുഖ, സോ ത്വം. **തം യോഗന്തി** യം പുബ്ബേ “അഹം യോഗം പയുഞ്ജിസ്സം, യുത്തം ധമ്മൂപസംഹിത”ന്തി അവചാസി, തം ഇദാനി പയുഞ്ജസ്സു. **തവ പരിയാപദാനേനാതി** തവ തേന യോഗേന പരിസുദ്ധേന. “പരിയോദാതേനാ”തിപി പാഠോ, പരിത്താണേനാതി അത്ഥോ, തയാ കതത്താ തവ സന്തകേന പരിത്താണേന മമ ജീവിതപരിയേസനം ചരാതി അധിപ്പായോ.

അഥ സുമുഖോ “അയം അതിവിയ മരണഭയഭീതോ മമ ഞാണബലം ന ജാനാതി, രാജാനം ദിസ്വാ ഥോകം കഥം ലഭിത്വാ ജാനിസ്സാമി, അസ്സാസേസ്സാമി താവ ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. “മാ ഭായി പതതം സേട്ഠ, ന ഹി ഭായന്തി താദിസാ;
അഹം യോഗം പയുഞ്ജിസ്സം, യുത്തം ധമ്മൂപസംഹിതം;
മമ പരിയാപദാനേന, ഖിപ്പം പാസാ പമോക്ഖസീ”തി.

തത്ഥ **പാസാതി** ദുക്ഖപാസതോ.

ഇതി തേസം സകുണഭാസായ കഥേന്താനം ലുദ്ദപുത്തോ ന കിഞ്ചി അഞ്ഞാസി, കേവലം പന തേ കാജേനാദായ ബാരാണസിം പാവിസി. അച്ഛരിയബ്ഭുതജാതേന അഞ്ജലിനാ മഹാജനേന അനുഗ്ഗച്ഛമാനോ സോ രാജദ്വാരം പത്വാ അത്തനോ ആഗതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൮. “സോ ലുദ്ദോ ഹംസകാജേന, രാജദ്വാരം ഉപാഗമി;
പടിവേദേഥ മം രഞ്ഞോ, ധതരട്ഠായമാഗതോ”തി.

തത്ഥ **പടിവേദേഥ മന്തി** ഖേമകോ ആഗതോതി ഏവം മം രഞ്ഞോ നിവേദേഥ. **ധതരട്ഠായന്തി** അയം ധതരട്ഠോ ആഗതോതി പടിവേദേഥ.

ദോവാരികോ ഗന്ത്വാ പടിവേദേസി. രാജാ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ “ഖിപ്പം ആഗച്ഛതൂ”തി വത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ഖേമകം ഹംസകാജം ആദായ മഹാതലം അഭിരുള്ഹം ദിസ്വാ സുവണ്ണവണ്ണേ ഹംസേ ഓലോകേത്വാ “സമ്പുണ്ണോ മേ മനോരഥോ”തി തസ്സ കത്തബ്ബകിച്ചം അമച്ചേ ആണാപേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൨൯. “തേ ദിസ്വാ പുഞ്ഞസങ്കാസേ, ഉഭോ ലക്ഖണസമ്മതേ;
ഖലു സംയമനോ രാജാ, അമച്ചേ അജ്ഝഭാസഥ.

൧൩൦. “ദേഥ ലുദ്ദസ്സ വത്ഥാനി, അന്നം പാനഞ്ച ഭോജനം;
കാമംകരോ ഹിരഞ്ഞസ്സ, യാവന്തോ ഏസ ഇച്ഛതീ”തി.

തത്ഥ **പുഞ്ഞസങ്കാസേതി** അത്തനോ പുഞ്ഞസദിസേ. **ലക്ഖണസമ്മതേതി** സേട്ഠസമ്മതേ അഭിഞ്ഞാതേ. **ഖലൂതി** നിപാതോ, തസ്സ “തേ ഖലു ദിസ്വാ”തി പുരിമപദേന സമ്ബന്ധോ. **“ദേഥാ”**തിആദീനി രാജാ പസന്നാകാരം കരോന്തോ ആഹ. തത്ഥ **കാമംകരോ ഹിരഞ്ഞസ്സാതി** ഹിരഞ്ഞം അസ്സ കാമകിരിയാ അത്ഥു. **യാവന്തോതി** യത്തകം ഏസ ഇച്ഛതി, തത്തകം ഹിരഞ്ഞമസ്സ ദേഥാതി അത്ഥോ.

ഏവം പസന്നാകാരം കാരേത്വാ പീതിസോമനസ്സസമുസ്സഹിതോ “ഗച്ഛഥ നം അലങ്കരിത്വാ ആനേഥാ”തി ആഹ. അഥ നം അമച്ചാ രാജനിവേസനാ ഓതാരേത്വാ കപ്പിതകേസമസ്സും ന്ഹാതാനുലിത്തം സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. അഥസ്സ രാജാ സംവച്ഛരേ സതസഹസ്സുട്ഠാനകേ ദ്വാദസ ഗാമേ ആജഞ്ഞയുത്തം രഥം അലങ്കതമഹാഗേഹഞ്ചാതി മഹന്തം യസം ദാപേസി. സോ മഹന്തം യസം ലഭിത്വാ അത്തനോ കമ്മം പകാസേതും “ന തേ, ദേവ, മയാ യോ വാ സോ വാ ഹംസോ ആനീതോ, അയം പന നവുതിയാ ഹംസസഹസ്സാനം രാജാ ധതരട്ഠോ നാമ, അയം സേനാപതി സുമുഖോ നാമാ”തി ആഹ . അഥ നം രാജാ “കഥം തേ, സമ്മ, ഏതേ ഗഹിതാ”തി പുച്ഛി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൩൧. “ദിസ്വാ ലുദ്ദം പസന്നത്തം, കാസിരാജാ തദബ്രവി;
യദ്യായം സമ്മ ഖേമക, പുണ്ണാ ഹംസേഹി തിട്ഠതി.

൧൩൨. “കഥം രുചിമജ്ഝഗതം, പാസഹത്ഥോ ഉപാഗമി;
ഓകിണ്ണം ഞാതിസങ്ഘേഹി, നിമ്മജ്ഝിമം കഥം ഗഹീ”തി.

തത്ഥ **പസന്നത്തന്തി** പസന്നഭാവം സോമനസ്സപ്പത്തം. **യദ്യായന്തി**, സമ്മ ഖേമക, യദി അയം അമ്ഹാകം പോക്ഖരണീ നവുതിഹംസസഹസ്സേഹി പുണ്ണാ തിട്ഠതി. **കഥം രുചിമജ്ഝഗതന്തി** ഏവം സന്തേ ത്വം തേസം രുചീനം പിയദസ്സനാനം ഹംസാനം മജ്ഝഗതം ഏതം ഞാതിസങ്ഘേഹി ഓകിണ്ണം. **നിമ്മജ്ഝിമന്തി** നേവ മജ്ഝിമം നേവ കനിട്ഠം ഉത്തമം ഹംസരാജാനം കഥം പാസഹത്ഥോ ഉപാഗമി കഥം ഗണ്ഹീതി.

സോ തസ്സ കഥേന്തോ ആഹ -

൧൩൩. “അജ്ജ മേ സത്തമാ രത്തി, അദനാനി ഉപാസതോ;

പദമേതസ്സ അന്വേസം, അപ്പമത്തോ ഘടസ്സിതോ.

൧൬൪. ‘‘അഥസ്സ പദമദ്ദക്ഖിം, ചരതോ അദനേസനം;
തത്ഥാഹം ഓദഹിം പാസം, ഏവം തം ദിജമഗ്ഗഹി’’ന്തി.

തത്ഥ **അദനാനീ**തി ആദാനാനി, ഗോചരഗ്ഗഹണട്ഠാനാനീതി അത്ഥോ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഉപാസതോ**തി ഉപഗച്ഛന്തസ്സ. **പദ**ന്തി ഗോചരഭൂമിയം അക്കന്തപദം. **ഘടസ്സിതോ**തി ചാടിപഞ്ജരേ നിസ്സിതോ ഹുത്വാ. **അഥസ്സാ**തി അഥ ഛട്ഠേ ദിവസേ ഏതസ്സ അദനേസനം ചരന്തസ്സ പദം അദ്ദക്ഖിം. **ഏവം ത**ന്തി ഏവം തം ദിജം അഗ്ഗഹിന്തി സബ്ബം ഗഹിതോപായം ആചിക്ഖി.

തം സുത്വാ രാജാ ‘‘അയം ദ്വാരേ ഠത്വാ പടിവേദേന്തോപി ധതരട്ഠസ്സേവാഗമനം പടിവേദേസി, ഇദാനിപി ഏതം ഏകമേവ ഗണ്ഹിന്തി വദതി, കിം നു ഖോ ഏത്ഥ കാരണ’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ –

൧൬൫. ‘‘ലുദ്ദ ദ്വേ ഇമേ സകുണാ, അഥ ഏകോതി ഭാസസി;
ചിത്തം നു തേ വിപരിയത്തം, അദു കിം നു ജിഗീസസീ’’തി.

തത്ഥ **വിപരിയത്ത**ന്തി വിപല്ലത്ഥം. **അദു കിം നു ജിഗീസസീ**തി ഉദാഹു കിം നു ചിന്തേസി, കിം ഇതരം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്സ ദാതുകാമോ ഹുത്വാ ചിന്തേസീതി പുച്ഛതി.

തതോ ലുദ്ദോ ‘‘ന മേ, ദേവ, ചിത്തം വിപല്ലത്ഥം, നാപി അഹം ഇതരം അഞ്ഞസ്സ ദാതുകാമോ, അപിച ഖോ പന മയാ ഓഹിതേ പാസേ ഏകോവ ബദ്ധോ’’തി ആവി കരോന്തോ ആഹ –

൧൬൬. ‘‘യസ്സ ലോഹിതകാ താലാ, തപനീയനിഭാ സുഭാ;
ഉരം സംഹച്ച തിട്ഠന്തി, സോ മേ ബന്ധം ഉപാഗമി.

൧൬൭. ‘‘അഥായം ഭസ്സരോ പക്ഖീ, അബദ്ധോ ബദ്ധമാതുരം;
അരിയം ബ്രുവാനോ അട്ഠാസി, ചജന്തോ മാനുസിം ഗിര’’ന്തി.

തത്ഥ **ലോഹിതകാ**തി രത്തവണ്ണാ. **താലാ**തി രാജിയോ. **ഉരം സംഹച്ചാ**തി ഉരം ആഹച്ച. ഇദം വുത്തം ഹോതി – മഹാരാജ, യസ്സേതാ രത്തസുവണ്ണസപ്പടിഭാഗാ തിസ്സോ ലോഹിതകാ രാജിയോ ഗീവം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉരം ആഹച്ച തിട്ഠന്തി, സോ ഏകോവ മമ പാസേ ബന്ധം ഉപാഗതോതി. **ഭസ്സരോ**തി പരിസുദ്ധോ പഭാസമ്പന്നോ. **ആതുര**ന്തി ഗിലാനം ദുക്ഖിതം അട്ഠാസീതി.

അഥ ധതരട്ഠസ്സ ബദ്ധഭാവം ഞത്വാ നിവത്തിത്വാ ഏതം സമസ്സാസേത്വാ മമാഗമനകാലേ ച പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ആകാസേയേവ മയാ സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ മനുസ്സഭാസായ ധതരട്ഠസ്സ ഗുണം കഥേന്തോ അട്ഠാസി, മമ ഹദയം മുദുകം കത്വാ പുന ഏതസ്സേവ പുരതോ അട്ഠാസി. അഥാഹം, ദേവ, സുമുഖസ്സ സുഭാസിതം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ ധതരട്ഠം വിസ്സജ്ജേസിം, ഇതി ധതരട്ഠസ്സ പാസതോ മോക്ഖോ, ഇമേ ഹംസേ ആദായ മമ ഇധാഗമനഞ്ച സുമുഖേനേവ കതന്തി. ഏവം സോ സുമുഖസ്സ ഗുണകഥം കഥേസി. തം സുത്വാ രാജാ സുമുഖസ്സ ധമ്മകഥം സോതുകാമോ അഹോസി. ലുദ്ദപുത്തസ്സ സക്കാരം കരോന്തസ്സേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ, ദീപാ പജ്ജലിതാ, ബഹൂ ഖത്തിയാദയോ സന്നിപതിതാ, ഖേമാ ദേവീപി വിവിധനാടകപരിവാരാ രഞ്ഞോ ദക്ഖിണപസ്സേ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ സുമുഖം കഥാപേതുകാമോ ഗാഥമാഹ –

൧൬൮. ‘‘അഥ കിം ദാനി സുമുഖ, ഹനും സംഹച്ച തിട്ഠസി;
അദു മേ പരിസം പത്തോ, ഭയാ ഭീതോ ന ഭാസസീ’’തി.

തത്ഥ **ഹനും സംഹച്ചാ**തി മധുരകഥോ കിര ത്വം, അഥ കസ്മാ ഇദാനി മുഖം പിധായ തിട്ഠസി. **അദൂ**തി കച്ചി. **ഭയാ ഭീതോ**തി പരിസസാരജ്ജഭയേന ഭീതോ ഹുത്വാ.

തം സുത്വാ സുമുഖോ അഭീതഭാവം ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ –

൧൬൯. ‘‘നാഹം കാസിപതി ഭീതോ, ഓഗയ്ഹ പരിസം തവ;
നാഹം ഭയാ ന ഭാസിസ്സം, വാക്യം അത്ഥസ്മിം താദിസേ’’തി.

തത്ഥ **താദിസേ**തി അപിച ഖോ പന തഥാരൂപേ അത്ഥേ ഉപ്പന്നേ വാക്യം ഭാസിസ്സാമീതി വചനോകാസം ഓലോകേന്തോ നിസിന്നോമ്ഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ കഥം വഡ്ഢേതുകാമതായ പരിഹാസം കരോന്തോ ആഹ –

൧൭൦. ‘‘ന തേ അഭിസരം പസ്സേ, ന രഥേ നപി പത്തികേ;
നാസ്സ ചമ്മംവ കീടം വാ, വമ്മിതേ ച ധനുഗ്ഗഹേ.

൧൭൧. ‘‘ന ഹിരഞ്ഞം സുവണ്ണം വാ, നഗരം വാ സുമാപിതം;
ഓകിണ്ണപരിഖം ദുഗ്ഗം, ദള്ഹമട്ടാലകോട്ഠകം;
യത്ഥ പവിട്ഠോ സുമുഖ, ഭായിതബ്ബം ന ഭായസീ’’തി.

തത്ഥ **അഭിസര**ന്തി രക്ഖണത്ഥായ പരിവാരേത്വാ ഠിതം ആവുധഹത്ഥം പരിസം തേ ന പസ്സാമി. **നാസ്സാ**തി ഏത്ഥ **അസ്സാ**തി നിപാതമത്തം. **ചമ്മ**ന്തി സരപരിത്താണചമ്മം. **കീട**ന്തി കീടം ചാടികപാലാദി വുച്ചതി.

ചാടികപാലഹത്ഥാപി തേ സന്തികേ നത്ഥീതി ദീപേതി. **വമ്മിതേ**തി ചമ്മസന്നദ്ധേ. **ന ഹിരഞ്ഞ**ന്തി യം നിസ്സായ ന ഭായസി, തം ഹിരഞ്ഞമ്പി തേ ന പസ്സാമി.

ഏവം രഞ്ഞാ ''കിം തേ അഭായനകാരണ''ന്തി വുത്തേ തം കഥേന്തോ ആഹ -

൧൪൨. ''ന മേ അഭിസരേനത്ഥോ, നഗരേന ധനേന വാ;
അപഥേന പഥം യാമ, അന്തലിക്ഖേചരാ മയം.

൧൪൩. ''സുതാ ച പണ്ഡിതാ ത്യമ്ഹാ, നിപുണാ ചത്ഥചിന്തകാ;
ഭാസേമത്ഥവതിം വാചം, സച്ചേ ചസ്സ പതിട്ഠിതോ.

൧൪൪. ''കിഞ്ച തുയ്ഹം അസച്ചസ്സ, അനരിയസ്സ കരിസ്സതി;
മുസാവാദിസ്സ ലുദ്ദസ്സ, ഭണിതമ്പി സുഭാസിത''ന്തി.

തത്ഥ **അഭിസരേനാ**തി ആരക്ഖപരിവാരേന. **അത്ഥോ**തി ഏതേന മമ കിച്ചം നത്ഥി. കസ്മാ? യസ്മാ **അപഥേന** തുമ്ഹാദിസാനം അമഗ്ഗേന പഥം മാപേത്വാ യാമ, ആകാസചാരിനോ മയന്തി. **പണ്ഡിതാ ത്യമ്ഹാ**തി പണ്ഡിതാതി തയാ സുതാമ്ഹാ, തേനേവ കാരണേന അമ്ഹാകം സന്തികാ ധമ്മം സോതുകാമോ കിര നോ ഗാഹാപേസി. **സച്ചേ ചസ്സാ**തി സചേ പന ത്വം സച്ചേ പതിട്ഠിതോ അസ്സ, അത്ഥവതിം കാരണനിസ്സിതം വാചം ഭാസേയ്യാമ. **അസച്ചസ്സാ**തി വചീസച്ചരഹിതസ്സ തവ സുഭാസിതം മുണ്ഡസ്സ ദന്തസൂചി വിയ കിം കരിസ്സതി.

തം സുത്വാ രാജാ ''കസ്മാ മം മുസാവാദീ അനരിയോതി വദസി, കിം മയാ കത''ന്തി ആഹ. അഥ നം സുമുഖോ ''തേന ഹി, മഹാരാജ, സുണാഹീ''തി വത്വാ ആഹ -

൧൪൫. ''തം ബ്രാഹ്മണാനം വചനാ, ഇമം ഖേമമകാരയി;
അഭയഞ്ച തയാ ഘുട്ഠം, ഇമായോ ദസധാ ദിസാ.

൧൪൬. ''ഓഗയ്ഹ തേ പോക്ഖരണിം, വിപ്പസന്നോദകം സുചിം;
പഹൂതം ചാദനം തത്ഥ, അഹിംസാ ചേത്ഥ പക്ഖിനം.

൧൪൭. ''ഇദം സുത്വാന നിഗ്ഘോസം, ആഗതമ്ഹ തവന്തികേ;
തേ തേ ബദ്ധസ്മ പാസേന, ഏതം തേ ഭാസിതം മുസാ.

൧൪൮. ''മുസാവാദം പുരക്ഖത്വാ, ഇച്ഛാലോഭഞ്ച പാപകം;
ഉഭോസന്ധിമതിക്കമ്മ, അസാതം ഉപപജ്ജതീ''തി.

തത്ഥ **ത**ന്തി ത്വം. **ഖേമ**ന്തി ഏവംനാമികം പോക്ഖരണിം. **ഘുട്ഠ**ന്തി ചതൂസു കണ്ണേസു ഠത്വാ ഘോസാപിതം. **ദസധാ**തി ഇമാസു ദസധാ ഠിതാസു ദിസാസു തയാ അഭയം ഘുട്ഠം. **ഓഗയ്ഹാ**തി ഓഗാഹേത്വാ ആഗതാനം സന്തികാ. **പഹൂതം ചാദന**ന്തി പഹൂതഞ്ച പദുമപുപ്ഫസാലിആദികം അദനം. **ഇദം സുത്വാനാ**തി തേസം തം പോക്ഖരണിം ഓഗാഹേത്വാ ആഗതാനം സന്തികാ ഇദം അഭയം സുത്വാ **തവന്തികേ** തവ സമീപേ തയാ കാരിതപോക്ഖരണിം ആഗതാമ്ഹാതി അത്ഥോ. **തേ തേ**തി തേ മയം തവ പാസേന ബദ്ധാ. **പുരക്ഖത്വാ**തി പുരതോ കത്വാ . **ഇച്ഛാലോഭ**ന്തി ഇച്ഛാസങ്ഖാതം പാപകം ലോഭം. **ഉഭോസന്ധി**ന്തി ഉഭയം ദേവലോകേ ച മനുസ്സലോകേ ച പടിസന്ധിം ഇമേ പാപധമ്മേ പുരതോ കത്വാ ചരന്തോ പുഗ്ഗലോ സുഗതിപടിസന്ധിം അതിക്കമിത്വാ അസാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീതി.

ഏവം പരിസമജ്ഝേയേവ രാജാനം ലജ്ജാപേസി. അഥ നം രാജാ ''നാഹം, സുമുഖ, തുമ്ഹേ മാരേത്വാ മംസം ഖാദിതുകാമോ ഗണ്ഹാപേസിം, പണ്ഡിതഭാവം പന വോ സുത്വാ സുഭാസിതം സോതുകാമോ ഗണ്ഹാപേസി''ന്തി പകാസേന്തോ ആഹ -

൧൪൯. ''നാപരജ്ഝാമ സുമുഖ, നപി ലോഭാവ മഗ്ഗഹിം;
സുതാ ച പണ്ഡിതാത്യത്ഥ, നിപുണാ അത്ഥചിന്തകാ.

൧൫൦. ''അപ്പേവത്ഥവതിം വാചം, ബ്യാഹരേയ്യും ഇധാഗതാ;
തഥാ തം സമ്മ നേസാദോ, വുത്തോ സുമുഖ മഗ്ഗഹീ''തി.

തത്ഥ **നാപരജ്ഝാമാ**തി മാരേന്തോ അപരജ്ഝതി നാമ, മയം ന മാരേമ. **ലോഭാവ മഗ്ഗഹി**ന്തി മംസം ഖാദിതുകാമോ ഹുത്വാ ലോഭാവ തുമ്ഹേ നാഹം അഗ്ഗഹിം. **പണ്ഡിതാത്യത്ഥാ**തി പണ്ഡിതാതി സുതാ അത്ഥ. **അത്ഥചിന്തകാ**തി പടിച്ഛന്നാനം അത്ഥാനം ചിന്തകാ. **അത്ഥവതി**ന്തി കാരണനിസ്സിതം. **തഥാ**തി തേന കാരണേന. **വുത്തോ**തി മയാ വുത്തോ ഹുത്വാ. **സുമുഖ, മഗ്ഗഹീ**തി, സുമുഖാതി ആലപതി, മ-കാരോ പദസന്ധികരോ. **അഗ്ഗഹീ**തി ധമ്മം ദേസേതും തുമ്ഹേ ഗണ്ഹി.

തം സുത്വാ സുമുഖോ ''സുഭാസിതം സോതുകാമേന അയുത്തം തേ കതം, മഹാരാജാ''തി വത്വാ ആഹ -

൧൫൧. ''നേവ ഭീതാ കാസിപതി, ഉപനീതസ്മിം ജീവിതേ;
ഭാസേമത്ഥവതിം വാചം, സമ്പത്താ കാലപരിയായം.

൧൫൨. ''യോ മിഗേന മിഗം ഹന്തി, പക്ഖിം വാ പന പക്ഖിനാ;
സുതേന വാ സുതം കിണ്യാ, കിം അനരിയതരം തതോ.

൧൫൩. ''യോ ചാരിയരുദം ഭാസേ, അനരിയധമ്മവസ്സിതോ;

ഉഭോ സോ ധംസതേ ലോകാ, ഇധ ചേവ പരത്ഥ ച.

൧൬൮. “ന മജ്ജേഥ യസം പത്തോ, ന ബ്യാധേ പത്തസംസയം;
വായമേഥേവ കിച്ചേസു, സംവരേ വിവരാനി ച.

൧൬൯. “യേ വുദ്ധാ അബ്ഭതിക്കന്താ, സമ്പത്താ കാലപരിയായം;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, ഏവംതേ തിദിവം ഗതാ.

൧൭൦. “ഇദം സുത്വാ കാസിപതി, ധമ്മമത്തനി പാലയ;
ധതരട്ഠഞ്ച മുഞ്ചാഹി, ഹംസാനം പവരുത്തമ”ന്തി.

തത്ഥ **ഉപനീതസ്മി**ന്തി മരണസന്തികം ഉപനീതേ. **കാലപരിയായ**ന്തി മരണകാലവാരം സമ്പത്താ സമാനാ ന ഭാസിസ്സാമ. ന ഹി ധമ്മകഥികം ബന്ധിത്വാ മരണഭയേന തജ്ജേത്വാ ധമ്മം സുണന്തി, അയുത്തം തേ കതന്തി. **മിഗേനാ**തി സുട്ഠു സിക്ഖാപിതേന ദീപകമിഗേന. **ഹന്തീ**തി ഹനതി. **പക്ഖിനാ**തി ദീപകപക്ഖിനാ. **സുതേനാ**തി ഖേമം നിബ്ഭയന്തി വിസ്സുതേന ദീപകമിഗപക്ഖിസദിസേന പദുമസരേന. **സുത**ന്തി “പണ്ഡിതോ ചിത്രകഥീ”തി ഏവം സുതം ധമ്മകഥികം. **കിണ്യാ**തി “ധമ്മം സോസ്സാമീ”തി പാസബന്ധനേന യോ കിണേയ്യ ഹിംസേയ്യ ബാധേയ്യ. **തതോ**തി തേസം കിരിയതോ ഉത്തരി അഞ്ഞം അനരിയതരം നാമ കിമത്ഥി.

അരിയരുദന്തി മുഖേന അരിയവചനം സുന്ദരവചനം ഭാസതി. **അനരിയധമ്മവസ്സിതോ**തി കമ്മേന അനരിയധമ്മം അവസ്സിതോ. **ഉഭോ**തി ദേവലോകാ ച മനുസ്സലോകാ ചാതി ഉഭയമ്ഹാ. **ഇധ ചേവാ**തി ഇധ ഉപ്പന്നോപി പരത്ഥ ഉപ്പന്നോപി ഏവരൂപോ ദ്വീഹി സുഗതിലോകേഹി ധംസിത്വാ നിരയമേവ ഉപപജ്ജതി. **പത്തസംസയ**ന്തി ജീവിതസംസയമാപന്നമ്പി ദുക്ഖം പത്വാ ന കിലമേയ്യ. **സംവരേ വിവരാനി** ചാതി അത്തനോ ഛിദ്ദാനി ദ്വാരാനി സംവരേയ്യ പിദഹേയ്യ. **വുദ്ധാ**തി ഗുണവുദ്ധാ പണ്ഡിതാ. **അബ്ഭതിക്കന്താ**തി ഇമം മനുസ്സലോകം അതിക്കന്താ. **കാലപരിയായ**ന്തി മരണകാലപരിയായം പത്താ ഹുത്വാ. **ഏവംതേ**തി ഏവം ഏതേ. **ഇദ**ന്തി ഇദം മയാ വുത്തം അത്ഥനിസ്സിതം വചനം. **ധമ്മ**ന്തി പവേണിയധമ്മമ്പി സുചരിതധമ്മമ്പി.

തം സുത്വാ രാജാ ആഹ -

൧൭൧. “ആഹരന്തുദകം പജ്ജം, ആസനഞ്ച മഹാരഹം;
പഞ്ജരതോ പമോക്ഖാമി, ധതരട്ഠം യസസ്സിനം.

൧൭൨. “തഞ്ച സേനാപതിം ധീരം, നിപുണം അത്ഥചിന്തകം;
യോ സുഖേ സുഖിതോ രഞ്ഞോ, ദുക്ഖിതേ ഹോതി ദുക്ഖിതോ.

൧൭൩. “ഏദിസോ ഖോ അരഹതി, പിണ്ഡമസ്നാതു ഭത്തുനോ;
യഥായം സുമുഖോ രഞ്ഞോ, പാണസാധാരണോ സഖാ”തി.

തത്ഥ **ഉദക**ന്തി പാദധോവനം. **പജ്ജ**ന്തി പാദബ്ഭഞ്ജനം. **സുഖേ**തി സുഖമ്ഹി സതി.

രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ തേസം ആസനാനി ആഹരിത്വാ തത്ഥ നിസിന്നാനം ഗന്ധോദകേന പാദേ ധോവിത്വാ സതപാകേന തേലേന അബ്ഭഞ്ജിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൭൪. “പീഠഞ്ച സബ്ബസോവണ്ണം, അട്ഠപാദം മനോരമം;
മട്ഠം കാസികമത്ഥന്നം, ധതരട്ഠോ ഉപാവിസി.

൧൭൫. “കോച്ഛഞ്ച സബ്ബസോവണ്ണം, വേയ്യഗ്ഘപരിസിബ്ബിതം;
സുമുഖോ അജ്ഝുപാവേക്ഖി, ധതരട്ഠസ്സനന്തരാ.

൧൭൬. “തേസം കഞ്ചനപത്തേഹി, പുഥൂ ആദായ കാസിയോ;
ഹംസാനം അഭിഹാരേസു, അഗ്ഗരഞ്ഞോ പവാസിത”ന്തി.

തത്ഥ **മട്ഠ**ന്തി കരണപരിനിട്ഠിതം. **കാസികമത്ഥന്ന**ന്തി കാസികവത്ഥേന അത്ഥതം. **കോച്ഛ**ന്തി മജ്ഝേ സംഖിത്തം. **വേയ്യഗ്ഘപരിസിബ്ബിത**ന്തി ബ്യഗ്ഘചമ്മപരിസിബ്ബിതം മങ്ഗലദിവസേ അഗ്ഗമഹേസിയാ നിസിന്നപീഠം. **കഞ്ചനപത്തേഹീ**തി സുവണ്ണഭാജനേഹി. **പുഥൂ**തി ബഹൂ ജനാ. **കാസിയോ**തി കാസിരട്ഠവാസിനോ. **അഭിഹാരേസു**ന്തി ഉപനാമേസും. **അഗ്ഗരഞ്ഞോ പവാസിത**ന്തി അട്ഠസതപലസുവണ്ണപാതിപരിക്ഖിത്തം ഹംസരഞ്ഞോ പണ്ണാകാരത്ഥായ കാസിരഞ്ഞാ പേസിതം നാനഗ്ഗരസഭോജനം.

ഏവം ഉപനീതേ പന തസ്മിം കാസിരാജാ തേസം സമ്പഗ്ഗഹത്ഥം സയം സുവണ്ണപാതിം ഗഹേത്വാ ഉപനാമേസി. തേ തതോ മധുലാജേ ഖാദിത്വാ മധുരോദകഞ്ച പിവിംസു. അഥ മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ അഭിഹാരഞ്ച പസാദഞ്ച ദിസ്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൭൭. “ദിസ്വാ അഭിഹടം അഗ്ഗം, കാസിരാജേന പേസിതം;
കുസലോ ഖത്തധമ്മാനം, തതോ പുച്ഛി അനന്തരാ.

൧൭൮. “കച്ചിന്നു ഭോതോ കുസലം, കച്ചി ഭോതോ അനാമയം;
കച്ചി രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസസി.

൧൭൯. “കുസലഞ്ചേവ മേ ഹംസ, അഥോ ഹംസ അനാമയം;

അഥോ രട്ഠമിദം ഫീതം, ധമ്മേന മനുസാസഹം.

൧൬൬. “കച്ചി ഭോതോ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
കച്ചി ച തേ തവത്ഥേസു, നാവകങ്ഖന്തി ജീവിതം.

൧൬൭. “അഥോപി മേ അമച്ചേസു, ദോസോ കോചി ന വിജ്ജതി;
അഥോപി തേ മമത്ഥേസു, നാവകങ്ഖന്തി ജീവിതം.

൧൬൮. “കച്ചി തേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, തവ ഛന്ദവസാനുഗാ.

൧൬൯. “അഥോ മേ സാദിസീ ഭരിയാ, അസ്സവാ പിയഭാണിനീ;
പുത്തരൂപയസൂപേതാ, മമ ഛന്ദവസാനുഗാ.

൧൭൦. “കച്ചി രട്ഠം അനുപ്പീളം, അകുതോചിഉപദ്ദവം;
അസാഹസേന ധമ്മേന, സമേന മനുസാസസി.

൧൭൧. “അഥോ രട്ഠം അനുപ്പീളം, അകുതോചിഉപദ്ദവം;
അസാഹസേന ധമ്മേന, സമേന മനുസാസഹം.

൧൭൨. “കച്ചി സന്തോ അപചിതാ, അസന്തോ പരിവജ്ജിതാ;
നോ ചേ ധമ്മം നിരംകത്വാ, അധമ്മമനുവത്തസി.

൧൭൩. “സന്തോ ച മേ അപചിതാ, അസന്തോ പരിവജ്ജിതാ;
ധമ്മമേവാനുവത്താമി, അധമ്മോ മേ നിരംകതോ.

൧൭൪. “കച്ചി നാനാഗതം ദീഘം, സമവേക്ഖസി ഖത്തിയ;
കച്ചിമത്തോ മദനീയേ, പരലോകം ന സന്തസി.

൧൭൫. “നാഹം അനാഗതം ദീഘം, സമവേക്ഖാമി പക്ഖിമ;
ഠിതോ ദസസു ധമ്മേസു, പരലോകം ന സന്തസേ.

൧൭൬. “ദാനം സീലം പരിച്ചാഗം, അജ്ജവം മദ്ദവം തപം;
അക്കോധം അവിഹിംസഞ്ച, ഖന്തിഞ്ച അവിരോധനം.

൧൭൭. “ഇച്ചേതേ കുസലേ ധമ്മേ, ഠിതേ പസ്സാമി അത്തനി;
തതോ മേ ജായതേ പീതി, സാമനസ്സഞ്ചനപ്പകം.

൧൭൮. “സുമുഖോ ച അചിന്തേത്വാ, വിസജ്ജി ഫരുസം ഗിരം;
ഭാവദോസമനഞ്ഞായ, അസ്മാകായം വിഹങ്ഗമോ.

൧൭൯. “സോ കുദ്ധോ ഫരുസം വാചം, നിച്ഛാരേസി അയോനിസോ;
യാനസ്മേസു ന വിജ്ജന്തി, നയിദം പഞ്ഞവതാമിവാ”തി.

തത്ഥ **ദിസ്വാ**തി തം ബഹും അഗ്ഗപാനഭോജനം ദിസ്വാ. **പേസിത**ന്തി ആഹരാപേത്വാ ഉപനീതം. **ഖത്തധമ്മാന**ന്തി പഠമകാരണേസു പടിസന്ഥാരധമ്മാനം. **തതോ പുച്ഛി അനന്തരാ**തി തസ്മിം കാലേ “കച്ചി നു, ഭോതോ”തി അനുപടിപാടിയാ പുച്ഛി. താ പനേതാ ഛ ഗാഥാ ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥായേവ. **അനുപ്പീള**ന്തി കച്ചി രട്ഠവാസിനോ യന്തേ ഉച്ഛും വിയ ന പീളേസീതി പുച്ഛതി. **അകുതോചിഉപദ്ദവ**ന്തി കുതോചി അനുപദ്ദവം. **ധമ്മേന സമേന മനുസാസസീ**തി കച്ചി തവ രട്ഠം ധമ്മേന സമേന അനുസാസസി. **സന്തോ**തി സീലാദിഗുണസംയുത്താ സപ്പുരിസാ. **നിരംകത്വാ**തി ഛഡ്ഡേത്വാ. **നാനാഗതം ദീഘ**ന്തി അനാഗതം അത്തനോ ജീവിതപവത്തിം “കച്ചി ദീഘ”ന്തി ന സമവേക്ഖസി, ആയുസങ്ഖാരാനം പരിത്തഭാവം ജാനാസീതി പുച്ഛതി. **മദനീയേ**തി മദാരഹേ രൂപാദിആരമ്മണേ. **ന സന്തസീ**തി ന ഭായസി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - കച്ചി രൂപാദീസു കാമഗുണേസു അമത്തോ അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ ദാനാദീനം കുസലാനം കതത്താ പരലോകം ന ഭായസീതി.

ദസസൂതി ദസസു രാജധമ്മേസു. ദാനാദീസു ദസവത്ഥുകാ ചേതനാ **ദാനം,** പഞ്ചസീലദസസീലാനി **സീലം** , ദേയ്യധമ്മചാഗോ **പരിച്ചാഗോ,** ഉജുഭാവോ **അജ്ജവം,** മുദുഭാവോ **മദ്ദവം,** ഉപോസഥകമ്മം **തപോ,** മേത്താപുബ്ബഭാഗോ **അക്കോധോ,** കരുണാപുബ്ബഭാഗോ **അവിഹിംസാ,** അധിവാസനാ **ഖന്തി,** അവിരോധോ **അവിരോധനം.** **അചിന്തേത്വാ**തി മമ ഇമം ഗുണസമ്പത്തിം അചിന്തേത്വാ. **ഭാവദോസ**ന്തി ചിത്തദോസം. **അനഞ്ഞായാ**തി അജാനിത്വാ. അസ്മാകഞ്ഹി ചിത്തദോസോ നാമ നത്ഥി, യമേസ ജാനേയ്യ, തം അജാനിത്വാവ ഫരുസം കക്ഖളം ഗിരം വിസ്സജ്ജേസി. **അയോനിസോ**തി അനുപായേന. **യാനസ്മേസൂ**തി യാനി വജ്ജാനി അമ്ഹേസു ന വിജ്ജന്തി, താനി വദതി. **നയിദ**ന്തി തസ്മാസ്സ ഇദം വചനം പഞ്ഞവതം ഇവ ന ഹോതി, തേനേസ മമ ന പണ്ഡിതോ വിയ ഉപട്ഠാതി.

തം സുത്വാ സുമുഖോ “മയാ ഗുണസമ്പന്നോവ രാജാ അപസാദിതോ, സോ മേ കുദ്ധോ, ഖമാപേസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൧൮൦. “അത്ഥി മേ തം അതിസാരം, വേഗേന മനുജാധിപ;
ധതരട്ഠേ ച ബദ്ധസ്മിം, ദുക്ഖം മേ വിപുലം അഹു.

൧൮൧. “ത്വം നോ പിതാവ പുത്താനം, ഭൂതാനം ധരണീരിവ;

അസ്മാകം അധിപന്നാനം, ഖമസ്സു രാജകുഞ്ജരാ”തി.

തത്ഥ **അതിസാരന്തി** പക്ഖലിതം. **വേഗേനാതി** അഹം ഏതം കഥം കഥേന്തോ വേഗേന സഹസാ കഥേസിം. **ദുക്ഖന്തി** ചേതസികം ദുക്ഖം മമ വിപുലം അഹോസി, തസ്മാ കോധവസേന യം മയാ വുത്തം, തം മേ ഖമഥ, മഹാരാജാതി. **പുത്താനന്തി** ത്വം അമ്ഹാകം പുത്താനം പിതാ വിയ. **ധരണീരിവാതി** പാണഭൂതാനം പതിട്ഠാ പഥവീ വിയ ത്വം അമ്ഹാകം അവസ്സയോ. **അധിപന്നാനന്തി** ദോസേന അപരാധേന അജ്ഝോത്ഥടാനം ഖമസ്സൂതി ഇദം സോ ആസനാ ഓരുയ്ഹ പക്ഖേഹി അഞ്ജലിം കത്വാ ആഹ.

അഥ നം രാജാ ആലിങ്ഗിത്വാ ആദായ സുവണ്ണപീഠേ നിസീദാപേത്വാ അച്ചയദേസനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ആഹ -

“ഏതം തേ അനുമോദാമ, യം ഭാവം ന നിഗൂഹസി;
ഖിലം പഭിന്ദസി പക്ഖി, ഉജുകോസി വിഹങ്ഗമാ”തി.

തത്ഥ **അനുമോദാമാതി** ഏതം തേ ദോസം ഖമാമ. **യന്തി** യസ്മാ ത്വം അത്തനോ ചിത്തപടിച്ഛന്നഭാവം ന നിഗൂഹസി. **ഖിലന്തി** ചിത്തഖിലം ചിത്തഖാണുകം.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ രാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥായ സുമുഖസ്സ ച ഉജുഭാവേ പസീദിത്വാ “പസന്നേന നാമ പസന്നാകാരോ കാതബ്ബോ”തി ഉഭിന്നമ്പി തേസം അത്തനോ രജ്ജസിരിം നിയ്യാദേന്തോ ആഹ -

“യം കിഞ്ചി രതനം അത്ഥി, കാസിരാജനിവേസനേ;
രജതം ജാതരൂപഞ്ച, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

“മണയോ സങ്ഖമുത്താ ച, വത്ഥകം ഹരിചന്ദനം;
അജിനം ദന്തഭണ്ഡഞ്ച, ലോഹം കാളായസം ബഹും;
ഏതം ദദാമി വോ വിത്തം, ഇസ്സരം വിസ്സജാമി വോ”തി.

തത്ഥ **മുത്താതി** വിദ്ധാവിദ്ധമുത്താ. **മണയോതി** മണിഭണ്ഡകാനി. **സങ്ഖമുത്താ ചാതി** ദക്ഖിണാവട്ടസങ്ഖരതനഞ്ച ആമലകവട്ടമുത്തരതനഞ്ച. **വത്ഥകന്തി** സുഖുമകാസികവത്ഥാനി. **അജിനന്തി** അജിനമിഗചമ്മം. **ലോഹം കാളായസന്തി** തമ്ബലോഹഞ്ച കാളലോഹഞ്ച. **ഇസ്സരന്തി** കഞ്ചനമാലേന സേതച്ഛത്തേന സദ്ധിം ദ്വാദസയോജനികേ ബാരാണസിനഗരേ രജ്ജം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഉഭോപി തേ സേതച്ഛത്തേന പൂജേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേസി. അഥ മഹാസത്തോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

“അദ്ധാ അപചിതാ ത്യമ്ഹാ, സക്കതാ ച രഥേസഭ;
ധമ്മേസു വത്തമാനാനം, ത്വം നോ ആചരിയോ ഭവ.

“ആചരിയ മനുഞ്ഞാതാ, തയാ അനുമതാ മയം;
തം പദക്ഖിണതോ കത്വാ, ഞാതിം പസ്സേമുരിന്ദമാ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മേസൂതി** കുസലകമ്മപഥധമ്മേസു. **ആചരിയോതി** ത്വം അമ്ഹേഹി ബ്യത്തതരോ, തസ്മാ നോ ആചരിയോ ഹോതി, അപിച ദസന്നം രാജധമ്മാനം കഥിതത്താ സുമുഖസ്സ ദോസം ദസ്സേത്വാ അച്ചയപടിഗ്ഗഹണസ്സ കതത്താപി ത്വം അമ്ഹാകം ആചരിയോവ, തസ്മാ ഇദാനിപി നോ ആചാരസിക്ഖാപനേന ആചരിയോ ഭവാതി ആഹ. **പസ്സേമുരിന്ദമാതി** പസ്സേമു അരിന്ദമ.

സോ തേസം ഗമനം അനുജാനി, ബോധിസത്തസ്സപി ധമ്മം കഥേന്തസ്സേവ അരുണം ഉട്ഠഹി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“സബ്ബരത്തിം ചിന്തയിത്വാ, മന്തയിത്വാ യഥാകഥം;
കാസിരാജാ അനുഞ്ഞാസി, ഹംസാനം പവരുത്തമ”ന്തി.

തത്ഥ **യഥാകഥന്തി** യംകിഞ്ചി അത്ഥം തേഹി സദ്ധിം ചിന്തേതബ്ബം മന്തേതബ്ബഞ്ച, സബ്ബം തം ചിന്തേത്വാ ച മന്തേത്വാ ചാതി അത്ഥോ. **അനുഞ്ഞാസീതി** ഗച്ഛഥാതി അനുഞ്ഞാസി.

ഏവം തേന അനുഞ്ഞാതോ ബോധിസത്തോ രാജാനം “അപ്പമത്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേഹീ”തി ഓവദിത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. രാജാ തേസം കഞ്ചനഭാജനേഹി മധുലാജഞ്ച മധുരോദകഞ്ച ഉപനാമേത്വാ നിട്ഠിതാഹാരകിച്ചേ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ബോധിസത്തം സുവണ്ണചങ്കോടകേന സയം ഉക്ഖിപി, ഖേമാ ദേവീ സുമുഖം ഉക്ഖിപി. അഥ നേ സീഹപഞ്ജരം ഉഗ്ഘാടേത്വാ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായ “ഗച്ഛഥ സാമിനോ”തി വിസ്സജ്ജേസും. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
പേക്ഖതോ കാസിരാജസ്സ, ഭവനാ തേ വിഗാഹിസു”ന്തി.

തത്ഥ **വിഗാഹിസുന്തി** ആകാസം പക്ഖന്ദിംസു.

തേസു മഹാസത്തോ സുവണ്ണചങ്കോടകതോ ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ “മാ ചിന്തയി, മഹാരാജ, അപ്പമത്തോ അമ്ഹാകം ഓവാദേ വത്തേയ്യാസീ”തി രാജാനം സമസ്സാസേത്വാ സുമുഖം ആദായ ചിത്തകൂടമേവ

ഗതോ. താനിപി ഖോ നവുതി ഹംസസഹസ്സാനി കഞ്ചനഗുഹതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബതതലേ നിസിന്നാനി തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പരിവാരേസും. തേ ഞാതിഗണപരിവുതാ ചിത്തകൂടതലം പവിസിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൮൯. ‘‘തേ അരോഗേ അനുപ്പത്തേ, ദിസ്വാന പരമേ ദിജേ;
കേകാതി മകരും ഹംസാ, പുഥുസദ്ദോ അജായഥ.

൧൯൦. ‘‘തേ പതീതാ പമുത്തേന, ഭത്തുനാ ഭത്തുഗാരവാ;
സമന്താ പരികിരിംസു, അണ്ഡജാ ലദ്ധപച്ചയാ’’തി.

ഏവം പരിവാരേത്വാ ച പന തേ ഹംസാ ‘‘കഥം മുത്തോസി, മഹാരാജാ’’തി പുച്ഛിംസു. മഹാസത്തോ സുമുഖം നിസ്സായ മുത്തഭാവം സംയമരാജലുദ്ദപുത്തേഹി കതകമ്മഞ്ച കഥേസി. തം സുത്വാ തുട്ഠാ ഹംസഗണാ ‘‘സുമുഖോ സേനാപതി ച രാജാ ച ലുദ്ദപുത്തോ ച സുഖിതാ നിദ്ദുക്ഖാ ചിരം ജീവന്തൂ’’തി ആഹംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൯൧. ‘‘ഏവം മിത്തവതം അത്ഥാ, സബ്ബേ ഹോന്തി പദക്ഖിണാ;
ഹംസാ യഥാ ധതരട്ഠാ, ഞാതിസങ്ഘമുപാഗമു’’ന്തി.

തം ചൂളഹംസജാതകേ വുത്തത്ഥമേവ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദോ മമത്ഥായ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജീ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ‘‘തദാ ലുദ്ദപുത്തോ ഛന്നോ അഹോസി, ഖേമാ ദേവീ, ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ, രാജാ സാരിപുത്തോ, സുമുഖോ ആനന്ദോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ധതരട്ഠഹംസരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മഹാഹംസജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൫൩൫] ൩. സുധാഭോജനജാതകവണ്ണനാ

നേവ കിണാമി നപി വിക്കിണാമീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദാനജ്ഝാസയം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിയം ഏകോ കുലപുത്തോ ഹുത്വാ സത്ഥു ധമ്മകഥം സുത്വാ പസന്നചിത്തോ പബ്ബജിത്വാ സീലേസു പരിപൂരകാരീ ധുതങ്ഗഗുണസമന്നാഗതോ സബ്രഹ്മചാരീസു പവത്തമേത്തചിത്തോ ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘുപട്ഠാനേ അപ്പമത്തോ ആചാരസമ്പന്നോ ദാനജ്ഝാസയോ അഹോസി. സാരണീയധമ്മപൂരകോ അത്തനാ ലദ്ധം പടിഗ്ഗാഹകേസു വിജ്ജമാനേസു ഛിന്നഭത്തോ ഹുത്വാപി ദേതിയേവ, തസ്മാ തസ്സ ദാനജ്ഝാസയദാനാഭിരതഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും, ‘‘ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു ദാനജ്ഝാസയോ ദാനാഭിരതോ അത്തനാ ലദ്ധം പസതമത്തപാനീയമ്പി ലോഭം ഛിന്ദിത്വാ സബ്രഹ്മചാരീനം ദേതി, ബോധിസത്തസ്സേവസ്സ അജ്ഝാസയോ’’തി. സത്ഥാ തം കഥം ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ സുത്വാ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘അയം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പുബ്ബേ അദാനസീലോ മച്ഛരീ തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമ്പി അദാതാ അഹോസി, അഥ നം അഹം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ദാനഫലം വണ്ണേത്വാ ദാനേ പതിട്ഠാപേസിം, സോ ‘പസതമത്തം ഉദകമ്പി ലഭിത്വാ അദത്വാ ന പിവിസ്സാമീ’തി മമ സന്തികേ വരം അഗ്ഗഹേസി, തസ്സ ഫലേന ദാനജ്ഝാസയോ ദാനാഭിരതോ ജാതോ’’തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ ഗഹപതി അഡ്ഢോ അഹോസി അസീതികോടിവിഭവോ. അഥസ്സ രാജാ സേട്ഠിട്ഠാനം അദാസി . സോ രാജപൂജിതോ നാഗരജാനപദപൂജിതോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം അത്തനോ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ചിന്തേസി - ‘‘അയം യസോ മയാ അതീതഭവേ നേവ നിദ്ദായന്തേന, ന കായദുച്ചരിതാദീനി കരോന്തേന ലദ്ധോ, സുചരിതാനി പന പൂരേത്വാ ലദ്ധോ, അനാഗതേപി മയാ മമ പതിട്ഠം കാതും വട്ടതീ’’തി. സോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘ദേവ, മമ ഘരേ അസീതികോടിധനം അത്ഥി, തം ഗണ്ഹാഹീ’’തി വത്വാ ‘‘ന മയ്ഹം തവ ധനേനത്ഥോ, ബഹും മേ ധനം, ഇതോപി യദിച്ഛസി, തം ഗണ്ഹാഹീ’’തി വുത്തേ ‘‘കിം നു, ദേവ, മമ ധനം ദാതും ലഭാമീ’’തി ആഹ. അഥ രഞ്ഞാ ‘‘യഥാരുചി കരോഹീ’’തി വുത്തേ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേ ചാതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സപരിച്ചാഗം കരോന്തോ മഹാദാനം പവത്തേസി. സോ യാവജീവം ദാനം ദത്വാ ‘‘ഇമം മമ ദാനവംസം മാ ഉപച്ഛിന്ദഥാ’’തി പുത്തേ അനുസാസിത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സക്കോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. പുത്തോപിസ്സ തഥേവ ദാനം ദത്വാ ചന്ദോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ സൂരിയോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ മാതലി ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ പഞ്ചസിഖോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പന പുത്തോ ഛട്ഠോ സേട്ഠിട്ഠാനം ലദ്ധാ മച്ഛരിയകോസിയോ നാമ അഹോസി അസീതികോടിവിഭവോയേവ. സോ ‘‘മമ പിതുപിതാമഹാ ബാലാ അഹേസും, ദുക്ഖേന സമ്ഭതം ധനം ഛഡ്ഡേസും, അഹം പന ധനം രക്ഖിസ്സാമി, കസ്സചി കിഞ്ചി ന ദസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ദാനസാലാ വിദ്ധംസേത്വാ അഗ്ഗിനാ ഝാപേത്വാ ഥദ്ധമച്ഛരീ അഹോസി.

അഥസ്സ ഗേഹദ്വാരേ യാചകാ സന്നിപതിത്വാ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ, ‘‘മഹാസേട്ഠി, മാ അത്തനോ പിതുപിതാമഹാനം ദാനവംസം നാസയി, ദാനം ദേഹീ’’തി മഹാസദ്ദേന പരിദേവിംസു. തം സുത്വാ മഹാജനോ ‘‘മച്ഛരിയകോസിയേന അത്തനോ ദാനവംസോ ഉപച്ഛിന്നോ’’തി തം ഗരഹി. സോ ലജ്ജിതോ നിവേസനദ്വാരേ യാചകാനം ആഗതാഗതട്ഠാനം നിവാരേതും ആരക്ഖം ഠപേസി. തേ നിപ്പച്ചയാ ഹുത്വാ പുന തസ്സ ഗേഹദ്വാരം ന ഓലോകേസും. സോ തതോ പട്ഠായ ധനമേവ സംഹരതി, നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജതി, ന പുത്തദാരാദീനം ദേതി, കഞ്ജികബിലങ്ഗദുതിയം സകുണ്ഡകഭത്തം ഭുഞ്ജതി, മൂലഫലമത്തതന്താനി ഥൂലവത്ഥാനി നിവാസേതി,

പണ്ണഛത്തം മത്ഥകേ ധാരേത്വാ ജരഗ്ഗോണയുത്തേന ജജ്ജരരഥകേന യാതി. ഇതി തസ്സ അസപ്പുരിസസ്സ തത്തകം ധനം സുനഖേന ലദ്ധം നാളികേരം വിയ അഹോസി.

സോ ഏകദിവസം രാജൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ "അനുസേട്ഠിം ആദായ ഗമിസ്സാമീ"തി തസ്സ ഗേഹം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ അനുസേട്ഠി പുത്തധീതാദീഹി പരിവുതോ നവസപ്പിപക്കമധുസക്ഖരചുണ്ണേഹി സങ്ഖതം പായാസം ഭുഞ്ജമാനോ നിസിന്നോ ഹോതി. സോ മച്ഛരിയകോസിയം ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠായ "ഏഹി, മഹാസേട്ഠി, ഇമസ്മിം പല്ലങ്കേ നിസീദ, പായാസം ഭുഞ്ജിസ്സാമാ"തി ആഹ. തസ്സ പായാസം ദിസ്വാവ മുഖേ ഖേളാ ഉപ്പജ്ജി, ഭുഞ്ജിതുകാമോ അഹോസി, ഏവം പന ചിന്തേസി - "സചാഹം ഭുഞ്ജിസ്സാമി, അനുസേട്ഠിനോ മമ ഗേഹം ആഗതകാലേ പടിസക്കാരോ കാതബ്ബോ ഭവിസ്സതി, ഏവം മേ ധനം നസ്സിസ്സതി, ന ഭുഞ്ജിസ്സാമീ"തി. അഥ പുനപ്പുനം യാചിയമാനോപി "ഇദാനി മേ ഭുത്തം, സുഹിതോസ്മീ"തി ന ഇച്ഛി. അനുസേട്ഠിമ്ഹി ഭുഞ്ജന്തേ പന ഓലോകേന്തോ മുഖേ സഞ്ജായമാനേന ഖേളേന നിസീദിത്വാ തസ്സ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ തേന സദ്ധിം രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സിത്വാ രാജനിവേസനതോ ഓതരിത്വാ അത്തനോ ഗേഹം അനുപ്പത്തോ പായാസതണ്ഹായ പീളിയമാനോ ചിന്തേസി - "സചാഹം 'പായാസം ഭുഞ്ജിതുകാമോമ്ഹീ'തി വക്ഖാമി, മഹാജനോ ഭുഞ്ജിതുകാമോ ഭവിസ്സതി, ബഹൂ തണ്ഡുലാദയോ നസ്സിസ്സന്തി, ന കസ്സചി കഥേസ്സാമീ"തി. സോ രത്തിന്ദിവം പായാസമേവ ചിന്തേന്തോ വീതിനാമേത്വാപി ധനനാസനഭയേന കസ്സചി അകഥേത്വാവ പിപാസം അധിവാസേസി, അനുക്കമേന അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോ അഹോസി. ഏവം സന്തേപി ധനനാസനഭയേന അകഥേന്തോ അപരഭാഗേ ദുബ്ബലോ ഹുത്വാ സയനം ഉപഗൂഹിത്വാ നിപജ്ജി.

അഥ നം ഭരിയാ ഉപഗന്ത്വാ ഹത്ഥേന പിട്ഠിം പരിമജ്ജമാനാ "കിം തേ, സാമി, അഫാസുക"ന്തി പുച്ഛി. "തവേവ സരീരേ അഫാസുകം കരോഹി, മമ അഫാസുകം നത്ഥീ"തി. "സാമി, ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതോസി, കിം നു തേ കാചി ചിന്താ അത്ഥി, ഉദാഹു രാജാ തേ കുപിതോ, അദു പുത്തേഹി അവമാനോ കതോ, അഥ വാ പന കാചി തണ്ഹാ ഉപ്പന്നാ"തി? "ആമ, തണ്ഹാ മേ ഉപ്പന്നാ"തി. "കഥേഹി, സാമീ"തി? "കഥേസ്സാമി, സക്ഖിസ്സസി നം രക്ഖിതു"ന്തി. "രക്ഖിതബ്ബയുത്തകാ ചേ, രക്ഖിസ്സാമീ"തി. ഏവമ്പി ധനനാസനഭയേന കഥേതും ന ഉസ്സഹി. തായ പുനപ്പുനം പീളിയമാനോ കഥേസി - "ഭദ്ദേ, അഹം ഏകദിവസം അനുസേട്ഠിം നവസപ്പിമധുസക്ഖരചുണ്ണേഹി സങ്ഖതം പായാസം ഭുഞ്ജന്തം ദിസ്വാ തതോ പട്ഠായ താദിസം പായാസം ഭുഞ്ജിതുകാമോ ജാതോ"തി. "അസപ്പുരിസ, കിം ത്വം ദുഗ്ഗതോ, സകലബാരാണസിവാസീനം പഹോനകം പായാസം പചിസ്സാമീ"തി. അഥസ്സ സീസേ ദണ്ഡേന പഹരണകാലോ വിയ അഹോസി. സോ തസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ "ജാനാമഹം തവ മഹദ്ധനഭാവം, സചേ തേ കുലഘരാ ആഭതം അത്ഥി, പായാസം പചിത്വാ നാഗരാനം ദേഹീ"തി ആഹ. "തേന ഹി ഏകവീഥിവാസീനം പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "കിം തേ ഏതേഹി, അത്തനോ പന സന്തകം ഖാദന്തൂ"തി? "തേന ഹി ഇതോ ചിതോ ച സത്തസത്തഘരവാസീനം പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "കിം തേ ഏതേഹീ"തി. "തേന ഹി ഇമസ്മിം ഗേഹേ പരിജനസ്സാ"തി. "കിം തേ ഏതേനാ"തി? "തേന ഹി ബന്ധുജനസ്സേവ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "കിം തേ ഏതേനാ"തി? "തേന ഹി തുയ്ഹഞ്ച മയ്ഹഞ്ച പചാമി സാമീ"തി. "കാസി ത്വം, ന തുയ്ഹം വട്ടതീ"തി? "തേന ഹി ഏകസ്സേവ തേ പഹോനകം കത്വാ പചാമീ"തി. "മയ്ഹഞ്ച ത്വം മാ പചി, ഗേഹേ പന പചന്തേ ബഹൂ പച്ചാസീസന്തി, മയ്ഹം പന പത്ഥം തണ്ഡുലാനം ചതുഭാഗം ഖീരസ്സ അച്ഛരം സക്ഖരായ കരണ്ഡകം സപ്പിസ്സ കരണ്ഡകം മധുസ്സ ഏകഞ്ച പചനഭാജനം ദേഹി, അഹം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തത്ഥ പചിത്വാ ഭുഞ്ജാമീ"തി. സാ തഥാ അകാസി. സോ തം സബ്ബം ചേടകേന ഗാഹാപേത്വാ "ഗച്ഛ അസുകട്ഠാനേ തിട്ഠാഹീ"തി തം പുരതോ പേസേത്വാ ഏകകോവ ഓഗുണ്ഠികം കത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ നദീതീരേ ഏകസ്മിം ഗച്ഛമൂലേ ഉദ്ധനം കാരേത്വാ ദാരുദകം ആഹരാപേത്വാ "ത്വം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം മഗ്ഗേ ഠത്വാ കഞ്ചിദേവ ദിസ്വാ മമ സഞ്ഞം ദദേയ്യാസി, മയാ പക്കോസിതകാലേവ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി തം പേസേത്വാ അഗ്ഗിം കത്വാ പായാസം പചി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ദേവരാജാ ദസസഹസ്സയോജനം അലങ്കതദേവനഗരം, സട്ഠിയോജനം സുവണ്ണവീഥിം, യോജനസഹസ്സുബ്ബേധം വേജയന്തം, പഞ്ചയോജനസതികം സുധമ്മസഭം, സട്ഠിയോജനം പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം, പഞ്ചയോജനാവട്ടം കഞ്ചനമാലസേതച്ഛത്തം, അഡ്ഢതേയ്യകോടിസങ്ഖാ ദേവച്ഛരാ, അലങ്കതപടിയത്തം അത്തഭാവന്തി ഇമം അത്തനോ സിരിം ഓലോകേത്വാ "കിം നു ഖോ കത്വാ മയാ അയം യസോ ലദ്ധോ"തി ചിന്തേത്വാ ബാരാണസിയം സേട്ഠിഭൂതേന പവത്തിതം ദാനം അദ്ദസ. തതോ "മമ പുത്താദയോ കുഹിം നിബ്ബത്താ"തി ഓലോകേന്തോ "പുത്തോ മേ ചന്ദോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തസ്സ പുത്തോ സൂരിയോ, തസ്സ പുത്തോ, മാതലി, തസ്സ പുത്തോ, പഞ്ചസിഖോ"തി സബ്ബേസം നിബ്ബത്തിം ദിസ്വാ "പഞ്ചസിഖസ്സ പുത്തോ കീദിസോ"തി ഓലോകേന്തോ അത്തനോ വംസസ്സ ഉപച്ഛിന്നഭാവം പസ്സി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "അയം അസപ്പുരിസോ മച്ഛരീ ഹുത്വാ നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജതി , ന പരേസം ദേതി, മമ വംസോ തേന ഉപച്ഛിന്നോ, കാലം കത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സതി, ഓവാദമസ്സ ദത്വാ മമ വംസം പതിട്ഠാപേത്വാ ഏതസ്സ ഇമസ്മിം ദേവനഗരേ നിബ്ബത്തനാകാരം കരിസ്സാമീ"തി. സോ ചന്ദാദയോ പക്കോസാപേത്വാ "ഏഥ മനുസ്സപഥം ഗമിസ്സാമ, മച്ഛരിയകോസിയേന അമ്ഹാകം വംസോ ഉപച്ഛിന്നോ , ദാനസാലാ ഝാപിതാ, നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജതി, ന പരേസം ദേതി, ഇദാനി പന പായാസം ഭുഞ്ജിതുകാമോ ഹുത്വാ 'ഘരേ പച്ചന്തേ അഞ്ഞസ്സപി പായാസോ ദാതബ്ബോ ഭവിസ്സതീ'തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഏകകോവ പചതി, ഏതം ദമേത്വാ ദാനഫലം ജാനാപേത്വാ ആഗമിസ്സാമ, അപിച ഖോ പന അമ്ഹേഹി സബ്ബേഹി ഏകതോ യാചിയമാനോ തത്ഥേവ മരേയ്യ. മമ പഠമം ഗന്ത്വാ പായാസം യാചിത്വാ നിസിന്നകാലേ തുമ്ഹേ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന പടിപാടിയാ ആഗന്ത്വാ യാചേയ്യാഥാ"തി വത്വാ സയം താവ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭോ, കതരോ ബാരാണസിഗമനമഗ്ഗോ"തി പുച്ഛി. അഥ നം മച്ഛരിയകോസിയോ "കിം ഉമ്മത്തകോസി, ബാരാണസിമഗ്ഗമ്പി ന ജാനാസി, കിം ഇതോ ഏസി, ഏത്തോ യാഹീ"തി ആഹ.

സക്കോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അസുണന്തോ വിയ “കിം കഥേസീ”തി തം ഉപഗച്ഛതേവ. സോപി, “അരേ , ബധിര ബ്രാഹ്മണ, കിം ഇതോ ഏസി, പുരതോ യാഹീ”തി വിരവി. അഥ നം സക്കോ, “ഭോ, കസ്മാ വിരവസി, ധൂമോ പഞ്ഞായതി, അഗ്ഗി പഞ്ഞായതി, പായാസോ പച്ചതി, ബ്രാഹ്മണാനം നിമന്തനട്ഠാനേന ഭവിതബ്ബം, അഹമ്പി ബ്രാഹ്മണാനം ഭോജനകാലേ ഥോകം ലഭിസ്സാമി, കിം മം നിച്ഛുഭസീ”തി വത്വാ “നത്ഥേത്ഥ ബ്രാഹ്മണാനം നിമന്തനം, പുരതോ യാഹീ”തി വുത്തേ “തേന ഹി കസ്മാ കുജ്ഝസി, തവ ഭോജനകാലേ ഥോകം ലഭിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം സോ “അഹം തേ ഏകസിത്ഥമ്പി ന ദസ്സാമി, ഥോകം ഇദം മമ യാപനമത്തമേവ, മയാപി ചേതം യാചിത്വാവ ലദ്ധം, ത്വം അഞ്ഞതോ ആഹാരം പരിയേസാഹീ”തി വത്വാ ഭരിയം യാചിത്വാ ലദ്ധഭാവം സന്ധായേവ വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൯൨. “നേവ കിണാമി നപി വിക്കിണാമി, ന ചാപി മേ സന്നിചയോ ച അത്ഥി;
സുകിച്ഛരൂപം വതിദം പരിത്തം, പത്ഥോദനോ നാലമയം ദുവിന്ന”ന്തി.

തം സുത്വാ സക്കോ “അഹമ്പി തേ മധുരസദ്ദേന ഏകം സിലോകം കഥേസ്സാമി, തം സുണാഹീ”തി വത്വാ “ന മേ തവ സിലോകേന അത്ഥോ”തി തസ്സ വാരേന്തസ്സേവ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൯൩. “അപ്പമ്ഹാ അപ്പകം ദജ്ജാ, അനുമജ്ഝതോ മജ്ഝകം;
ബഹുമ്ഹാ ബഹുകം ദജ്ജാ, അദാനം നൂപപജ്ജതി.

൧൯൪. “തം തം വദാമി കോസിയ, ദേഹി ദാനാനി ഭുഞ്ജ ച;
അരിയമഗ്ഗം സമാരുഹ, നേകാസീ ലഭതേ സുഖ”ന്തി.

തത്ഥ **അനുമജ്ഝതോ മജ്ഝക**ന്തി അപ്പമത്തകമ്പി മജ്ഝേ ഛേത്വാ ദ്വേ കോട്ഠാസേ കരിത്വാ ഏകം കോട്ഠാസം ദത്വാ തതോ അവസേസതോ അനുമജ്ഝതോപി പുന മജ്ഝേ ഛേത്വാ ഏകോ കോട്ഠാസോ ദാതബ്ബോയേവ. **അദാനം നൂപപജ്ജതീ**തി അപ്പം വാ ബഹും വാ ദിന്നം ഹോതു, അദാനം നാമ ന ഹോതി, തമ്പി ദാനമേവ മഹപ്ഫലമേവ.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “മനാപം തേ, ബ്രാഹ്മണ, കഥിതം, പായാസേ പക്കേ ഥോകം ലഭിസ്സസി, നിസീദാഹീ”തി ആഹ. സക്കോ ഏകമന്തേ നിസീദി. തസ്മിം നിസിന്നേ ചന്ദോ തേനേവ നിയാമേന ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ കഥം പവത്തേത്വാ തസ്സ വാരേന്തസ്സേവ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൯൫. “മോഘഞ്ചസ്സ ഹുതം ഹോതി, മോഘഞ്ചാപി സമീഹിതം;
അതിഥിസ്മിം യോ നിസിന്നസ്മിം, ഏകോ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം.

൧൯൬. “തം തം വദാമി കോസിയ, ദേഹി ദാനാനി ഭുഞ്ജ ച;
അരിയമഗ്ഗം സമാരുഹ, നേകാസീ ലഭതേ സുഖ”ന്തി.

തത്ഥ **സമീഹിത**ന്തി ധനുപ്പാദനവീരിയം.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ കിച്ഛേന കസിരേന “തേന ഹി നിസീദ, ഥോകം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ സക്കസ്സ സന്തികേ നിസീദി. തതോ സൂരിയോ തേനേവ നയേന ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ കഥം പവത്തേത്വാ തസ്സ വാരേന്തസ്സേവ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൯൭. “സച്ചഞ്ചസ്സ ഹുതം ഹോതി, സച്ചഞ്ചാപി സമീഹിതം;
അതിഥിസ്മിം യോ നിസിന്നസ്മിം, നേകോ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം.

൧൯൮. “തം തം വദാമി കോസിയ, ദേഹി ദാനാനി ഭുഞ്ജ ച;
അരിയമഗ്ഗം സമാരുഹ, നേകാസീ ലഭതേ സുഖ”ന്തി.

തസ്സപി വചനം സുത്വാ കിച്ഛേന കസിരേന “തേന ഹി നിസീദ, ഥോകം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. സോ ഗന്ത്വാ ചന്ദസ്സ സന്തികേ നിസീദി. അഥ നം മാതലി തേനേവ നയേന ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ കഥം പവത്തേത്വാ തസ്സ വാരേന്തസ്സേവ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯൯. “സരഞ്ച ജുഹതി പോസോ, ബഹുകായ ഗയായ ച;
ദോണേ തിമ്ബരുതിത്ഥസ്മിം, സീഘസോതേ മഹാവഹേ.

൨൦൦. “അത്ര ചസ്സ ഹുതം ഹോതി, അത്ര ചസ്സ സമീഹിതം;
അതിഥിസ്മിം യോ നിസിന്നസ്മിം, നേകോ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം.

൨൦൧. “തം തം വദാമി കോസിയ, ദേഹി ദാനാനി ഭുഞ്ജ ച;
അരിയമഗ്ഗം സമാരുഹ, നേകാസീ ലഭതേ സുഖ”ന്തി.

താസം അത്ഥോ - യോ പുരിസോ “നാഗയക്ഖാദീനം ബലികമ്മം കരോമീ”തി സമുദ്ദസോണ്ഡിപോക്ഖരണീആദീസു യം കിഞ്ചി സരഞ്ച ഉപഗന്ത്വാ ജുഹതി, തത്ഥ ബലികമ്മം കരോതി , തഥാ ബഹുകായ നദിയാ ഗയായ പോക്ഖരണിയാ ദോണനാമകേ ച തിമ്ബരുനാമകേ ച തിത്ഥേ സീഘസോതേ മഹന്തേ വാരിവഹേ. **അത്ര ചസ്സാ**തി യദി അത്രാപി ഏതേസു സരാദീസു അസ്സ പുരിസസ്സ ഹുതഞ്ചേവ സമീഹിതഞ്ച ഹോതി, സഫലം സുഖുദ്രയം സമ്പജ്ജതി. അതിഥിസ്മിം യോ നിസിന്നസ്മിം നേകോ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം, ഏത്ഥ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, തേന തം വദാമി - കോസിയ, ദാനാനി ച ദേഹി, സയഞ്ച ഭുഞ്ജ,

അരിയാനം ദാനാഭിരതാനം ബുദ്ധാദീനം മഗ്ഗം അഭിരുഹ. ന ഹി ഏകാസീ ഏകോവ ഭുഞ്ജമാനോ സുഖം നാമ ലഭതീതി.

സോ തസ്സാപി വചനം സുത്വാ പബ്ബതകൂടേന ഓത്ഥടോ വിയ കിച്ഛേന കസിരേന “തേന ഹി നിസീദ, ഥോകം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. മാതലി ഗന്ത്വാ സൂരിയസ്സ സന്തികേ നിസീദി. തതോ പഞ്ചസിഖോ തേനേവ നയേന ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ കഥം പവത്തേത്വാ തസ്സ വാരേന്തസ്സേവ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൦൨. “ബളിസഞ്ഹി സോ നിഗിലതി, ദീഘസുത്തം സബന്ധനം;
അതിഥിസ്മിം യോ നിസിന്നസ്മിം, ഏകോ ഭുഞ്ജതി ഭോജനം.

൨൦൩. “തം തം വദാമി കോസിയ, ദേഹി ദാനാനി ഭുഞ്ജ ച;
അരിയമഗ്ഗം സമാരുഹ, നേകാസീ ലഭതേ സുഖ”ന്തി.

മച്ഛരിയകോസിയോ തം സുത്വാ ദുക്ഖവേദനോ നിത്ഥുനന്തോ “തേന ഹി നിസീദ, ഥോകം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. പഞ്ചസിഖോ ഗന്ത്വാ മാതലിസ്സ സന്തികേ നിസീദി. ഇതി തേസു പഞ്ചസു ബ്രാഹ്മണേസു നിസിന്നമത്തേസ്വേവ പായാസോ പച്ചി. അഥ നം കോസിയോ ഉദ്ധനാ ഓതാരേത്വാ “തുമ്ഹാകം പത്താനി ആഹരഥാ”തി ആഹ. തേ അനുട്ഠായ യഥാനിസിന്നാവ ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ ഹിമവന്തതോ മാലുവപത്താനി ആഹരിംസു. കോസിയോ താനി ദിസ്വാ “തുമ്ഹാകം ഏതേസു പത്തേസു ദാതബ്ബപായാസോ നത്ഥി, ഖദിരാദീനം പത്താനി ആഹരഥാ”തി ആഹ. തേ താനിപി ആഹരിംസു. ഏകേകം പത്തം യോധഫലകപ്പമാണം അഹോസി. സോ സബ്ബേസം ദബ്ബിയാ പായാസം അദാസി, സബ്ബന്തിമസ്സ ദാനകാലേപി ഉക്ഖലിയാ ഊനം ന പഞ്ഞായി, പഞ്ചന്നമ്പി ദത്വാ സയം ഉക്ഖലിം ഗഹേത്വാ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ പഞ്ചസിഖോ ഉട്ഠായ അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ സുനഖോ ഹുത്വാ തേസം പുരതോ പസ്സാവം കരോന്തോ അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണാ അത്തനോ പായാസം പത്തേന പിദഹിംസു. കോസിയസ്സ ഹത്ഥപിട്ഠേ പസ്സാവബിന്ദു പതി. ബ്രാഹ്മണാ കുണ്ഡികാഹി ഉദകം ഗഹേത്വാ പായാസം അബ്ഭുക്കിരിത്വാ ഭുഞ്ജമാനാ വിയ അഹേസും. കോസിയോ “മയ്ഹമ്പി ഉദകം ദേഥ, ഹത്ഥം ധോവിത്വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി ആഹ. “തവ ഉദകം ആഹരിത്വാ ഹത്ഥം ധോവാ”തി. “മയാ തുമ്ഹാകം പായാസോ ദിന്നോ, മയ്ഹം ഥോകം ഉദകം ദേഥാ”തി. “മയം പിണ്ഡപടിപിണ്ഡകമ്മം നാമ ന കരോമാ”തി. “തേന ഹി ഇമം ഉക്ഖലിം ഓലോകേഥ, ഹത്ഥം ധോവിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ”തി നദിം ഓതരി. തസ്മിം ഖണേ സുനഖോ ഉക്ഖലിം പസ്സാവസ്സ പൂരേസി. സോ തം പസ്സാവം കരോന്തം ദിസ്വാ മഹന്തം ദണ്ഡമാദായ തം തജ്ജേന്തോ ആഗച്ഛി. സോ അസ്സാജാനീയമത്തോ ഹുത്വാ തം അനുബന്ധന്തോ നാനാവണ്ണോ അഹോസി, കാളോപി ഹോതി സേതോപി സുവണ്ണവണ്ണോപി കബരോപി ഉച്ചോപി നീചോപി, ഏവം നാനാവണ്ണോ ഹുത്വാ മച്ഛരിയകോസിയം അനുബന്ധി. സോ മരണഭയഭീതോ ബ്രാഹ്മണേ ഉപസങ്കമി. തേപി ഉപ്പതിത്വാ ആകാസേ ഠിതാ. സോ തേസം തം ഇദ്ധിം ദിസ്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൦൪. “ഉളാരവണ്ണാ വത ബ്രാഹ്മണാ ഇമേ, അയഞ്ച വോ സുനഖോ കിസ്സ ഹേതു;
ഉച്ചാവചം വണ്ണനിഭം വികുബ്ബതി, അക്ഖാഥ നോ ബ്രാഹ്മണാ കേ നു തുമ്ഹേ”തി.

തം സുത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ -

൨൦൫. “ചന്ദോ ച സൂരിയോ ച ഉഭോ ഇധാഗതാ, അയം പന മാതലി ദേവസാരഥി;
സക്കോഹമസ്മി തിദസാനമിന്ദോ; ഏസോ ച ഖോ പഞ്ചസിഖോതി വുച്ചതീ”തി.

ഗാഥം വത്വാ തസ്സ യസം വണ്ണേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൨൦൬. “പാണിസ്സരാ മുദിങ്ഗാ ച, മുരജാലമ്ബരാനി ച;
സുത്തമേനം പബോധേന്തി, പടിബുദ്ധോ ച നന്ദതീ”തി.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ “സക്ക, ഏവരൂപം ദിബ്ബസമ്പത്തിം കിന്തി കത്വാ ലഭസീ”തി പുച്ഛി. സക്കോ “അദാനസീലാ താവ പാപധമ്മാ മച്ഛരിനോ ദേവലോകം ന ഗച്ഛന്തി, നിരയേ നിബ്ബത്തന്തീ”തി ദസ്സേന്തോ -

൨൦൭. “യേ കേചിമേ മച്ഛരിനോ കദരിയാ, പരിഭാസകാ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
ഇധേവ നിക്ഖിപ്പ സരീരദേഹം, കായസ്സ ഭേദാ നിരയം വജന്തീ”തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ ധമ്മേ ഠിതാനം ദേവലോകപടിലാഭം ദസ്സേതും ഗാഥമാഹ -

൨൦൮. “യേ കേചിമേ സുഗ്ഗതിമാസമാനാ, ധമ്മേ ഠിതാ സംയമേ സംവിഭാഗേ;
ഇധേവ നിക്ഖിപ്പ സരീരദേഹം, കായസ്സ ഭേദാ സുഗതിം വജന്തീ”തി.

തത്ഥ **ആസമാനാ**തി ആസീസന്താ. യേ കേചി സുഗതിം ആസീസന്തി, സബ്ബേ തേ സംയമസങ്ഖാതേ ദസസീലധമ്മേ സംവിഭാഗസങ്ഖാതേ ദാനധമ്മേ ച ഠിതാ ഹുത്വാ ഇധ സരീരസങ്ഖാതം ദേഹം നിക്ഖിപിത്വാ തസ്സ കായസ്സ ഭേദാ സുഗതിം വജന്തീതി അത്ഥോ.

ഏവം വത്വാ ച പന, “കോസിയ, ന മയം തവ സന്തികേ പായാസത്ഥായ ആഗതാ, കാരുഞ്ഞേന പന തം അനുകമ്പമാനാ ആഗതാമ്ഹാ”തി തസ്സ പകാസേതും ആഹ -

൨൦൯. “ത്വം നോസി ഞാതി പുരിമാസു ജാതിസു, സോ മച്ഛരീ രോസകോ പാപധമ്മോ;
തവേവ അത്ഥായ ഇധാഗതമ്ഹാ, മാ പാപധമ്മോ നിരയം ഗമിത്ഥാ”തി.

തത്ഥ **സോതി** സോ ത്വം. **മാ പാപധമ്മോ**തി അയം അമ്ഹാകം ഞാതി പാപധമ്മോ മാ നിരയം അഗമാതി ഏതദത്ഥം ആഗതമ്ഹാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ കോസിയോ "അത്ഥകാമാ കിര മേ, ഏതേ മം നിരയാ ഉദ്ധരിത്വാ സഗ്ഗേ പതിട്ഠാപേതുകാമാ"തി തുട്ഠചിത്തോ ആഹ -

൧൦൦. "അദ്ധാ മം വോ ഹിതകാമാ, യം മം സമനുസാസഥ;
സോഹം തഥാ കരിസ്സാമി, സബ്ബം വുത്തം ഹിതേസിഭി.

൧൦൧. "ഏസാഹമജ്ജേവ ഉപരമാമി, ന ചാഹം കിഞ്ചി കരേയ്യ പാപം;
ന ചാപി മേ കിഞ്ചി അദേയ്യമത്ഥി, ന ചാപിദത്വാ ഉദകം പിവാമി.

൧൦൨. "ഏവഞ്ച മേ ദദതോ സബ്ബകാലം, ഭോഗാ ഇമേ വാസവ ഖീയിസ്സന്തി;
തതോ അഹം പബ്ബജിസ്സാമി സക്ക, ഹിത്വാന കാമാനി യഥോധികാനീ"തി.

തത്ഥ **മന്തി** മമ. **വോതി** തുമ്ഹേ. **യം മന്തി** യേന മം സമനുസാസഥ, തേന മേ തുമ്ഹേ ഹിതകാമാ. **തഥാ**തി യഥാ വദഥ, തഥേവ കരിസ്സാമി. **ഉപരമാമീ**തി മച്ഛരിഭാവതോ ഉപരമാമി. **അദേയ്യമത്ഥീ**തി ഇതോ പട്ഠായ ച മമ ആലോപതോ ഉപഡ്ഢമ്പി അദേയ്യം നാമ നത്ഥി, **ന ചാപിദത്വാ**തി ഉദകപസതമ്പി ചാഹം ലഭിത്വാ അദത്വാ ന പിവിസ്സാമി. **ഖീയിസ്സന്തീ**തി വിക്ഖീയിസ്സന്തി. **യഥോധികാനീ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമവസേന യഥാഠിതകോട്ഠാസാനിയേവ.

സക്കോ മച്ഛരിയകോസിയം ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ദാനഫലം ജാനാപേത്വാ ധമ്മദേസനായ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ സദ്ധിം തേഹി ദേവനഗരമേവ ഗതോ. മച്ഛരിയകോസിയോപി നഗരം പവിസിത്വാ രാജാനം അനുജാനാപേത്വാ "ഗഹിതഗഹിതഭാജനാനി പൂരേത്വാ ഗണ്ഹന്തൂ"തി യാചകാനം ധനം ദത്വാ തസ്മിം ഖീണേ നിക്ഖമ്മ ഹിമവന്തതോ ദക്ഖിണപസ്സേ ഗങ്ഗായ ചേവ ഏകസ്സ ച ജാതസ്സരസ്സ അന്തരേ പണ്ണസാലം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ തത്ഥ ചിരം വിഹാസി, ജരം പാപുണി. തദാ സക്കസ്സ ആസാ സദ്ധാ സിരീ ഹിരീതി ചതസ്സോ ധീതരോ ഹോന്തി. താ ബഹും ദിബ്ബഗന്ധമാലം ആദായ ഉദകകീളനത്ഥായ അനോതത്തദഹം ഗന്ത്വാ തത്ഥ കീളിത്വാ മനോസിലാതലേ നിസീദിംസു. തസ്മിം ഖണേ നാരദോ നാമ ബ്രാഹ്മണതാപസോ താവതിംസഭവനം ദിവാവിഹാരത്ഥായ ഗന്ത്വാ നന്ദനവനചിത്തലതാവനേസു ദിവാവിഹാരം കത്വാ പാരിച്ഛത്തകപുപ്ഫം ഛത്തം വിയ ഛായത്ഥായ ധാരയമാനോ മനോസിലാതലമത്ഥകേന അത്തനോ വസനട്ഠാനം കഞ്ചനഗുഹം ഗച്ഛതി. അഥ താ തസ്സ ഹത്ഥേ തം പുപ്ഫം ദിസ്വാ യാചിംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൧൦൩. "നഗുത്തമേ ഗിരിവരേ ഗന്ധമാദനേ, മോദന്തി താ ദേവവരാഭിപാലിതാ;
അഥാഗമാ ഇസിവരോ സബ്ബലോകഗൂ, സുപുപ്ഫിതം ദുമവരസാഖമാദിയ.

൧൦൪. "സുചിം സുഗന്ധം തിദസേഹി സക്കതം, പുപ്ഫുത്തമം അമരവരേഹി സേവിതം;
അലദ്ധ മച്ചേഹിവ ദാനവേഹി വാ, അഞ്ഞത്ര ദേവേഹി തദാരഹം ഹിദം.

൧൦൫. "തതോ ചതസ്സോ കനകത്തചൂപമാ, ഉട്ഠായ നാരിയോ പമദാധിപാ മുനിം;
ആസാ ച സദ്ധാ ച സിരീ തതോ ഹിരീ, ഇച്ചബ്രവും നാരദദേവ ബ്രാഹ്മണം.

൧൦൬. "സചേ അനുദ്ദിട്ഠം തയാ മഹാമുനി, പുപ്ഫം ഇമം പാരിഛത്തസ്സ ബ്രമ്ഹേ;
ദദാഹി നോ സബ്ബാ ഗതി തേ ഇജ്ഝതു, തുവമ്പി നോ ഹോഹി യഥേവ വാസവോ.

൧൦൭. "തം യാചമാനാഭിസമേക്ഖ നാരദോ, ഇച്ചബ്രവീ സംകലഹം ഉദീരയി;
ന മയ്ഹമത്ഥത്ഥി ഇമേഹി കോചി നം, യായേവ വോ സേയ്യസി സാ പിളന്ധഥാ"തി.

തത്ഥ **ഗിരിവരേ**തി പുരിമസ്സ വേവചനം. **ദേവവരാഭിപാലിതാ**തി സക്കേന രക്ഖിതാ. **സബ്ബലോകഗൂ**തി ദേവലോകേ ച മനുസ്സലോകേ ച സബ്ബത്ഥ ഗമനസമത്ഥോ. **ദുമവരസാഖമാദിയാ**തി സാഖായ ജാതത്താ ദുമവരസാഖന്തി ലദ്ധനാമം പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ. **സക്കത**ന്തി കതസക്കാരം. **അമരവരേഹീ**തി സക്കം സന്ധായ വുത്തം. **അഞ്ഞത്ര ദേവേഹീ**തി ഠപേത്വാ ദേവേ ച ഇദ്ധിമന്തേ ച അഞ്ഞേഹി മനുസ്സേഹി വാ യക്ഖാദീഹി വാ അലദ്ധം. **തദാരഹം ഹിദ**ന്തി തേസംയേവ ഹി തം അരഹം അനുച്ഛവികം. **കനകത്തചൂപമാ**തി കനകൂപമാ തചാ. **ഉട്ഠായാ**തി അയ്യോ മാലാഗന്ധവിലേപനാദിപടിവിരതോ പുപ്ഫം ന പിളന്ധിസ്സതി, ഏകസ്മിം പദേസേ ഛഡ്ഡേസ്സതി, ഏഥ തം യാചിത്വാ പുപ്ഫം പിളന്ധിസ്സാമാതി ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ യാചമാനാ ഏകപ്പഹാരേനേവ ഉട്ഠഹിത്വാ. **പമദാധിപാ**തി പമദാനം ഉത്തമാ. **മുനി**ന്തി ഇസിം.

അനുദ്ദിട്ഠന്തി "അസുകസ്സ നാമ ദസ്സാമീ"തി ന ഉദ്ദിട്ഠം. **സബ്ബാ ഗതി തേ ഇജ്ഝതൂ**തി സബ്ബാ തേ ചിത്തഗതി ഇജ്ഝതു, പത്ഥിതപത്ഥിതസ്സ ലാഭീ ഹോഹീതി തസ്സ ഥുതിമങ്ഗലം വദന്തി. **യഥേവ വാസവോ**തി യഥാ അമ്ഹാകം പിതാ വാസവോ ഇച്ഛിതിച്ഛിതം ദേതി, തഥേവ നോ ത്വമ്പി ഹോഹീതി. **ത**ന്തി തം പുപ്ഫം. **അഭിസമേക്ഖാ**തി ദിസ്വാ. **സംകലഹ**ന്തി നാനാഗാഹം കലഹവഡ്ഢനം കഥം ഉദീരയി. **ഇമേഹീ**തി ഇമേഹി പുപ്ഫേഹി നാമ മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥി, പടിവിരതോ അഹം മാലാധാരണതോതി ദീപേതി. **യായേവ വോ സേയ്യസീ**തി യാ തുമ്ഹാകം അന്തരേ ജേട്ഠികാ. **സാ പിളന്ധഥാ**തി സാ ഏതം പിളന്ധതൂതി അത്ഥോ.

താ ചതസ്സോപി തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗാഥമാഹംസു -

൧൦൮. "ത്വം നോത്തമേവാഭിസമേക്ഖ നാരദ, യസ്സിച്ഛസി തസ്സാ അനുപ്പവേച്ഛസു;
യസ്സാ ഹി നോ നാരദ ത്വം പദസ്സസി, സായേവ നോ ഹേഹിതി സേട്ഠസമ്മതാ"തി.

തത്ഥ **ത്വം നോത്തമേവാ**തി ഉത്തമമഹാമുനി ത്വമേവ നോ ഉപധാരേഹി. താസം വചനം സുത്വാ നാരദോ താ ആലപന്തോ ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘അകല്ലമേതം വചനം സുഗത്തേ, കോ ബ്രാഹ്മണോ സംകലഹം ഉദീരയേ;
ഗന്ത്വാന ഭൂതാധിപമേവ പുച്ഛഥ, സചേ ന ജാനാഥ ഇധുത്തമാധമേ’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ സുഗത്തേ, ഇദം തുമ്ഹേഹി വുത്തം വചനം മമ അയുത്തം, ഏവഞ്ഹി സതി മയാ തുമ്ഹേസു ഏകം സേട്ഠം, സേസാ ഹീനാ കരോന്തേന കലഹോ വഡ്ഢിതോ ഭവിസ്സതി, കോ ബാഹിതപാപോ ബ്രാഹ്മണോ കലഹം ഉദീരയേ വഡ്ഢേയ്യ. ഏവരൂപസ്സ ഹി കലഹവഡ്ഢനം നാമ അയുത്തം, തസ്മാ ഇതോ ഗന്ത്വാ അത്തനോ പിതരം ഭൂതാധിപം സക്കമേവ പുച്ഛഥ, സചേ അത്തനോ ഉത്തമം അധമഞ്ച ന ജാനാഥാതി.

തതോ സത്ഥാ ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘താ നാരദേന പരമപ്പകോപിതാ, ഉദീരിതാ വണ്ണമദേന മത്താ;
സകാസേ ഗന്ത്വാന സഹസ്സചക്ഖുനോ, പുച്ഛിംസു ഭൂതാധിപം കാ നു സേയ്യസീ’’തി.

തത്ഥ **പരമപ്പകോപിതാ**തി പുപ്ഫം അദദന്തേന അതിവിയ കോപിതാ തസ്സ കുപിതാ ഹുത്വാ. **ഉദീരിതാ**തി ‘‘ഭൂതാധിപമേവ പുച്ഛഥാ’’തി വുത്താ. **സഹസ്സചക്ഖുനോ**തി സക്കസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ. **കാ നൂ**തി അമ്ഹാകം അന്തരേ കതമാ ഉത്തമാതി പുച്ഛിംസു.

ഏവം പുച്ഛിത്വാ ഠിതാ -

[illegible] ‘‘താ ദിസ്വാ ആയത്തമനാ പുരിന്ദദോ, ഇച്ചബ്രവീ ദേവവരോ കതഞ്ജലീ;
സബ്ബാവ വോ ഹോഥ സുഗത്തേ സാദിസീ, കോനേവ ഭദ്ദേ കലഹം ഉദീരയീ’’തി.

തത്ഥ **താ ദിസ്വാ**തി, ഭിക്ഖവേ, ചതസ്സോപി അത്തനോ സന്തികം ആഗതാ ദിസ്വാ. **ആയത്തമനാ**തി ഉസ്സുക്കമനാ ബ്യാവടചിത്താ. **കതഞ്ജലീ**തി നമസ്സമാനാഹി ദേവതാഹി പഗ്ഗഹിതഞ്ജലീ. **സാദിസീ**തി സബ്ബാവ തുമ്ഹേ സാദിസിയോ. **കോ നേവാ**തി കോ നു ഏവം. **കലഹം ഉദീരയീ**തി ഇദം നാനാഗാഹം വിഗ്ഗഹം കഥേസി വഡ്ഢേസി.

അഥസ്സ താ കഥയമാനാ ഗാഥമാഹംസു -

[illegible] ‘‘യോ സബ്ബലോകച്ചരിതോ മഹാമുനി, ധമ്മേ ഠിതോ നാരദോ സച്ചനിക്കമോ;
സോ നോബ്രവി ഗിരിവരേ ഗന്ധമാദനേ, ഗന്ത്വാന ഭൂതാധിപമേവ പുച്ഛഥ;
സചേ ന ജാനാഥ ഇധുത്തമാധമ’’ന്തി.

തത്ഥ **സച്ചനിക്കമോ**തി തഥപരക്കമോ.

തം സുത്വാ സക്കോ ‘‘ഇമാ ചതസ്സോപി മയ്ഹം ധീതരോവ, സചാഹം ‘ഏതാസു ഏകാ ഗുണസമ്പന്നാ ഉത്തമാ’തി വക്ഖാമി, സേസാ കുജ്ഝിസ്സന്തി, ന സക്കാ അയം അഡ്ഡോ വിനിച്ഛിനിതും, ഇമാ ഹിമവന്തേ കോസിയതാപസസ്സ സന്തികം പേസേസാമി, സോ ഏതാസം അഡ്ഡം വിനിച്ഛിനിസ്സതീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘അഹം തുമ്ഹാകം അഡ്ഡം ന വിനിച്ഛിനിസ്സാമി, ഹിമവന്തേ കോസിയോ നാമ താപസോ അത്ഥി, തസ്സാഹം അത്തനോ സുധാഭോജനം പേസേസ്സാമി, സോ പരസ്സ അദത്വാ ന ഭുഞ്ജതി, ദദന്തോ ച വിചിനിത്വാ ഗുണവന്താനം ദേതി, യാ തുമ്ഹേസു തസ്സ ഹത്ഥതോ ഭത്തം ലഭിസ്സതി, സാ ഉത്തമാ ഭവിസ്സതീ’’തി ആചിക്ഖന്തോ ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘അസു ബ്രഹാരഞ്ഞചരോ മഹാമുനി, നാദത്വാ ഭത്തം വരഗത്തേ ഭുഞ്ജതി;
വിചേയ്യ ദാനാനി ദദാതി കോസിയോ,
യസ്സാ ഹി സോ ദസ്സതി സാവ സേയ്യസീ’’തി.

തത്ഥ **ബ്രഹാരഞ്ഞധരോ**തി മഹാഅരഞ്ഞവാസീ.

ഇതി സോ താപസസ്സ സന്തികം പേസേത്വാ മാതലിം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ സന്തികം പേസേന്തോ അനന്തരം ഗാഥമാഹ -

[illegible] ‘‘അസൂ ഹി യോ സമ്മതി ദക്ഖിണം ദിസം, ഗങ്ഗായ തീരേ ഹിമവന്തപസ്സനി;
സ കോസിയോ ദുല്ലഭപാനഭോജനോ, തസ്സ സുധം പാപയ ദേവസാരഥീ’’തി.

തത്ഥ **സമ്മതീ**തി വസതി. **ദക്ഖിണ**ന്തി ഹിമവന്തസ്സ ദക്ഖിണായ ദിസായ. **പസ്സനീ**തി പസ്സേ.

തതോ സത്ഥാ ആഹ -

[illegible] ‘‘സ മാതലീ ദേവവരേന പേസിതോ, സഹസ്സയുത്തം അഭിരുയ്ഹ സന്ദനം;
സുഖിപ്പമേവ ഉപഗമ്മ അസ്സമം, അദിസ്സമാനോ മുനിനോ സുധം അദാ’’തി.

തത്ഥ **അദിസ്സമാനോ**തി, ഭിക്ഖവേ, സോ മാതലി ദേവരാജസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം അസ്സമം ഗന്ത്വാ അദിസ്സമാനകായോ ഹുത്വാ തസ്സ സുധം അദാസി, ദദമാനോ ച രത്തിം പധാനമനുയുഞ്ജിത്വാ പച്ചൂസസമയേ അഗ്ഗിം പരിചരിത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ ഉദേന്തം സൂരിയം നമസ്സമാനസ്സ ഠിതസ്സ തസ്സ ഹത്ഥേ സുധാഭോജനപാതിം ഠപേസി.

കോസിയോ തം ഗഹേത്വാ ഠിതകോവ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൨൨൬. “ഉദഗ്ഗിഹുത്തം ഉപതിട്ഠതോ ഹി മേ, പഭങ്കരം ലോകതമോനുദുത്തമം;
സബ്ബാനി ഭൂതാനി അധിച്ച വാസവോ;
കോ നേവ മേ പാണിസു കിം സുധോദഹി.

൨൨൭. “സങ്ഖൂപമം സേതമതുല്യദസ്സനം, സുചിം സുഗന്ധം പിയരൂപമബ്ഭുതം;
അദിട്ഠപുബ്ബം മമ ജാതു ചക്ഖുഭി, കാ ദേവതാ പാണിസു കിം സുധോദഹീ”തി.

തത്ഥ **ഉദഗ്ഗിഹുത്ത**ന്തി ഉദകഅഗ്ഗിഹുത്തം പരിചരിത്വാ അഗ്ഗിസാലതോ നിക്ഖമ്മ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഠത്വാ പഭങ്കരം ലോകതമോനുദം ഉത്തമം ആദിച്ചം ഉപതിട്ഠതോ മമ സബ്ബാനി ഭൂതാനി അധിച്ച അതിക്കമിത്വാ വത്തമാനോ വാസവോ നു ഖോ ഏവം മമ പാണീസു കിം സുധം കിം നാമേതം ഓദഹി. “സങ്ഖൂപമ”ന്തിആദീഹി ഠിതകോവ സുധം വണ്ണേതി.

തതോ മാതലി ആഹ -

൨൨൮. “അഹം മഹിന്ദേന മഹേസി പേസിതോ, സുധാഭിഹാസിം തുരിതോ മഹാമുനി;
ജാനാസി മം മാതലി ദേവസാരഥി, ഭുഞ്ജസ്സു ഭത്തുത്തമ മാഭിവാരയി.

൨൨൯. “ഭുത്താ ച സാ ദ്വാദസ ഹന്തി പാപകേ, ഖുദം പിപാസം അരതിം ദരക്ലമം;
കോധൂപനാഹഞ്ച വിവാദപേസുണം, സീതുണ്ഹ തന്ദിഞ്ച രസുത്തമം ഇദ”ന്തി.

തത്ഥ **സുധാഭിഹാസി**ന്തി ഇമം സുധാഭോജനം തുയ്ഹം അഭിഹരിം. **ജാനാസീ**തി ജാനാഹി മം ത്വം, അഹം മാതലി നാമ ദേവസാരഥീതി അത്ഥോ. **മാഭിവാരയീ**തി ന ഭുഞ്ജാമീതി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ഭുഞ്ജ മാ പപഞ്ചം കരി. **പാപകേ**തി അയഞ്ഹി സുധാ ഭുത്താ ദ്വാദസ പാപധമ്മേ ഹനതി. **ഖുദ**ന്തി പഠമം താവ ഛാതഭാവം ഹനതി, ദുതിയം പാനീയപിപാസം, തതിയം ഉക്കണ്ഠിതം, ചതുത്ഥം കായദരഥം, പഞ്ചമം കിലന്തഭാവം, ഛട്ഠം കോധം, സത്തമം ഉപനാഹം, അട്ഠമം വിവാദം, നവമം പേസുണം, ദസമം സീതം, ഏകാദസമം ഉണ്ഹം, ദ്വാദസമം തന്ദിം ആലസിയഭാവം, ഇദം രസുത്തമം ഉത്തമരസം സുധാഭോജനം ഇമേ ദ്വാദസ പാപധമ്മേ ഹനതി.

തം സുത്വാ കോസിയോ അത്തനോ വതസമാദാനം ആവികരോന്തോ -

൨൩൦. “ന കപ്പതീ മാതലി മയ്ഹ ഭുഞ്ജിതും, പുബ്ബേ അദത്വാ ഇതി മേ വതുത്തമം;
ന ചാപി ഏകാസ്നമരിയപൂജിതം, അസംവിഭാഗീ ച സുഖം ന വിന്ദതീ”തി. -

ഗാഥം വത്വാ, “ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി പരസ്സ അദത്വാ ഭോജനേ കം ദോസം ദിസ്വാ ഇദം വതം സമാദിന്ന”ന്തി മാതലിനാ പുട്ഠോ ആഹ -

൨൩൧. “ഥീഘാതകാ യേ ചിമേ പാരദാരികാ, മിത്തദ്ദുനോ യേ ച സപന്തി സുബ്ബതേ;
സബ്ബേ ച തേ മച്ഛരിപഞ്ചമാധമാ, തസ്മാ അദത്വാ ഉദകമ്പി നാസ്നിയേ.

൨൩൨. “സോഹിത്ഥിയാ വാ പുരിസസ്സ വാ പന, ദസ്സാമി ദാനം വിദുസമ്പവണ്ണിതം;
സദ്ധാ വദഞ്ഞൂ ഇധ വീതമച്ഛരാ, ഭവന്തി ഹേതേ സുചിസച്ചസമ്മതാ”തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേ**തി പഠമം അദത്വാ, അഥ വാ ഇതി മേ പുബ്ബേ വതുത്തമം ഇദം പുബ്ബേവ മയാ വതം സമാദിന്നന്തി ദസ്സേതി. **ന ചാപി ഏകാസ്നമരിയപൂജിത**ന്തി ഏകകസ്സ അസനം ന അരിയേഹി ബുദ്ധാദീഹി പൂജിതം. **സുഖ**ന്തി ദിബ്ബമാനുസികം സുഖം ന ലഭതി. **ഥീഘാതകാ**തി ഇത്ഥിഘാതകാ. **യേ ചിമേ**തി യേ ച ഇമേ. **സപന്തീ**തി അക്കോസന്തി. **സുബ്ബതേ**തി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേ. **മച്ഛരിപഞ്ചമാ**തി മച്ഛരീ പഞ്ചമോ ഏതേസന്തി മച്ഛരിപഞ്ചമാ. **അധമാ**തി ഇമേ പഞ്ച അധമാ നാമ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ അഹം പഞ്ചമഅധമഭാവഭയേന അദത്വാ ഉദകമ്പി **നാസ്നിയേ** ന പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീതി ഇമം വതം സമാദിയിം. **സോഹിത്ഥിയാ വാ**തി സോ അഹം ഇത്ഥിയാ വാ. **വിദുസമ്പവണ്ണിത**ന്തി വിദൂഹി പണ്ഡിതേഹി ബുദ്ധാദീഹി വണ്ണിതം. **സുചിസച്ചസമ്മതാ**തി ഏതേ ഓകപ്പനിയസദ്ധായ സമന്നാഗതാ വദഞ്ഞൂ വീതമച്ഛരാ പുരിസാ സുചീ ചേവ ഉത്തമസമ്മതാ ച ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മാതലി ദിസ്സമാനകായേന അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ താ ചതസ്സോ ദേവകഞ്ഞായോ ചതുദ്ദിസം അട്ഠംസു, സിരീ പാചീനദിസായ അട്ഠാസി, ആസാ ദക്ഖിണദിസായ, സദ്ധാ പച്ഛിമദിസായ, ഹിരീ ഉത്തരദിസായ. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൩൩. “അതോ മതാ ദേവവരേന പേസിതാ, കഞ്ഞാ ചതസ്സോ കനകത്തചൂപമാ;
ആസാ ച സദ്ധാ ച സിരീ തതോ ഹിരീ, തം അസ്സമം ആഗമു യത്ഥ കോസിയോ.

൨൩൪. “താ ദിസ്വാ സബ്ബോ പരമപ്പമോദിതോ, സുഭേന വണ്ണേന സിഖാരിവഗ്ഗിനോ;
കഞ്ഞാ ചതസ്സോ ചതുരോ ചതുദ്ദിസാ, ഇച്ചബ്രവീ മാതലിനോ ച സമ്മുഖാ.

൨൩൫. “പുരിമം ദിസം കാ ത്വം പഭാസി ദേവതേ, അലങ്കതാ താരവരാവ ഓസധീ;
പുച്ഛാമി തം കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹേ, ആചിക്ഖ മേ ത്വം കതമാസി ദേവതാ.

൨൩൬. “സിരാഹ ദേവീ മനുജേഹി പൂജിതാ, അപാപസത്തൂപനിസേവിനീ സദാ;
സുധാവിവാദേന തവന്തിമാഗതാ, തം മം സുധായ വരപഞ്ഞ ഭാജയ.

൨൬൭. “യസ്സാഹമിച്ഛാമി സുധം മഹാമുനി, സോ സബ്ബകാമേഹി നരോ പമോദതി;
സിരീതി മം ജാനഹി ജൂഹതുത്തമ, തം മം സുധായ വരപഞ്ഞ ഭാജയാ”തി.

തത്ഥ **അതോതി** തതോ. **മതാതി** അനുമതാ, അഥ ദേവവരേന അനുമതാ ചേവ പേസിതാ ചാതി അത്ഥോ. **സബ്ബോ പരമപ്പമോദിതോതി** അനവസേസോ ഹുത്വാ അതിപമോദിതോ. “സാമ”ന്തിപി പാഠോ, താ ദേവതാ സാമം ദിസ്വാതി അത്ഥോ. **ചതുരോതി** ചതുരാ. അയമേവ വാ പാഠോ, ചാതുരിയേന സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **താരവരാതി** താരകാനം വരാ. **കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹേതി** കഞ്ചനരൂപസദിസസരീരേ. **സിരാഹാതി** സിരീ അഹം. **തവന്തിമാഗതാതി** തവ സന്തികം ആഗതാ. **ഭാജയാതി** യഥാ മം സുധാ ഭജതി, തഥാ കരോഹി, സുധം മേ ദേഹീതി അത്ഥോ. **ജാനഹീതി** ജാന. **ജൂഹതുത്തമാതി** അഗ്ഗിം ജുഹന്താനം ഉത്തമ.

തം സുത്വാ കോസിയോ ആഹ -

൨൬൮. “സിപ്പേന വിജ്ജാചരണേന ബുദ്ധിയാ, നരാ ഉപേതാ പഗുണാ സകമ്മുനാ;
തയാ വിഹീനാ ന ലഭന്തി കിഞ്ചനം, തയിദം ന സാധു യദിദം തയാ കതം.

൨൬൯. “ഹസ്സാമി പോസം അലസം മഹഗ്ഘസം, സുദുക്കുലീനമ്പി അരൂപിമം നരം;
തയാനുഗുത്തോ സിരി ജാതിമാമപി, പേസേതി ദാസം വിയ ഭോഗവാ സുഖീ.

൨൭൦. “തം തം അസച്ചം അവിഭജ്ജസേവിനിം, ജാനാമി മൂള്ഹം വിദുരാനുപാതിനിം;
ന താദിസീ അരഹതി ആസനൂദകം, കുതോ സുധാ ഗച്ഛ ന മയ്ഹ രുച്ചസീ”തി.

തത്ഥ **സിപ്പേനാതി** ഹത്ഥിഅസ്സരഥധനുസിപ്പാദിനാ. **വിജ്ജാചരണേനാതി** വേദത്തയസങ്ഖാതായ വിജ്ജായ ചേവ സീലേന ച. **പഗുണാ സകമ്മുനാതി** അത്തനോ പുരിസകാരേന പധാനഗുണസമന്നാഗതാ. **കിഞ്ചനന്തി** കിഞ്ചി അപ്പമത്തകമ്പി യസം വാ സുഖം വാ ന ലഭന്തി. **യദിദന്തി** യം ഏതം ഇസ്സരിയത്ഥായ സിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ചരന്താനം തയാ വേകല്ലം കതം, തം തേ ന സാധു. **അരൂപിമന്തി** വിരൂപം. **തയാനുഗുത്തോതി** തയാ അനുരക്ഖിതോ. **ജാതിമാമപീതി** ജാതിസമ്പന്നമ്പി സിപ്പവിജ്ജാചരണബുദ്ധികമ്മേഹി സമ്പന്നമ്പി. **പേസേതീതി** പേസനകാരകം കരോതി. **തം തന്തി** തസ്മാ തം. **അസച്ചന്തി** സഭാവസങ്ഖാതേ സച്ചേ അവത്തനതായ അസച്ചം ഉത്തമഭാവരഹിതം. **അവിഭജ്ജസേവിനിന്തി** അവിഭജിത്വാ യുത്തായുത്തം അജാനിത്വാ സിപ്പാദിസമ്പന്നേപി ഇതരേപി സേവമാനം. **വിദുരാനുപാതിനിന്തി** പണ്ഡിതാനുപാതിനിം പണ്ഡിതേ പാതേത്വാ പോഥേത്വാ വിഹേഠേത്വാ ചരമാനം. **കുതോ സുധാതി** താദിസായ നിഗ്ഗുണായ കുതോ സുധാഭോജനം, ന മേ രുച്ചസി, ഗച്ഛ മാ ഇധ തിട്ഠാതി.

സാ തേന പടിക്ഖിത്താ തത്ഥേവന്തരധായി. തതോ സോ ആസായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ആഹ -

൨൭൧. “കാ സുക്കദാഠാ പടിമുക്കകുണ്ഡലാ, ചിത്തങ്ഗദാ കമ്ബുവിമട്ഠധാരിനീ;
ഓസിത്തവണ്ണം പരിദയ്ഹ സോഭസി, കുസഗ്ഗിരത്തം അപിളയ്ഹ മഞ്ജരിം.

൨൭൨. “മിഗീവ ഭന്താ സരചാപധാരിനാ, വിരാധിതാ മന്ദമിവ ഉദിക്ഖസി;
കോ തേ ദുതീയോ ഇധ മന്ദലോചനേ, ന ഭായസി ഏകികാ കാനനേ വനേ”തി.

തത്ഥ **ചിത്തങ്ഗദാതി** ചിത്രേഹി അങ്ഗദേഹി സമന്നാഗതാ. **കമ്ബുവിമട്ഠധാരിനീതി** കരണപരിനിട്ഠിതേന വിമട്ഠസുവണ്ണാലങ്കാരധാരിനീ. **ഓസിത്തവണ്ണന്തി** അവസിത്തഉദകധാരവണ്ണം ദിബ്ബദുകൂലം. **പരിദയ്ഹാതി** നിവാസേത്വാ ചേവ പാരുപിത്വാ ച. **കുസഗ്ഗിരത്തന്തി** കുസതിണഗ്ഗിസിഖാവണ്ണം. **അപിളയ്ഹ മഞ്ജരിന്തി** സപല്ലവം അസോകകണ്ണികം കണ്ണേ പിളന്ധിത്വാതി വുത്തം ഹോതി. **സരചാപധാരിനാതി** ലുദ്ദേന. **വിരാധിതാതി** വിരദ്ധപഹാരാ. **മന്ദമിവാതി** യഥാ സാ മിഗീ ഭീതാ വനന്തരേ ഠത്വാ തം മന്ദം മന്ദം ഓലോകേതി, ഏവം ഓലോകേസി.

തതോ ആസാ ആഹ -

൨൭൩. “ന മേ ദുതീയോ ഇധ മത്ഥി കോസിയ, മസക്കസാരപ്പഭവമ്ഹി ദേവതാ;
ആസാ സുധാസായ തവന്തിമാഗതാ, തം മം സുധായ വരപഞ്ഞ ഭാജയാ”തി.

തത്ഥ **മസക്കസാരപ്പഭവാതി** താവതിംസഭവനേ സമ്ഭവാ.

തം സുത്വാ കോസിയോ “ത്വം കിര യോ തേ രുച്ചതി, തസ്സ ആസാഫലനിപ്ഫാദനേന ആസം ദേസി, യോ തേ ന രുച്ചതി, തസ്സ ന ദേസി, നത്ഥി തയാ സമാ പത്ഥിതത്ഥവിനാസികാ”തി ദീപേന്തോ ആഹ -

൨൭൪. “ആസായ യന്തി വാണിജാ ധനേസിനോ, നാവം സമാരുയ്ഹ പരേന്തി അണ്ണവേ;
തേ തത്ഥ സീദന്തി അഥോപി ഏകദാ, ജീനാധനാ ഏന്തി വിനട്ഠപാഭതാ.

൨൭൫. “ആസായ ഖേത്താനി കസന്തി കസ്സകാ, വപന്തി ബീജാനി കരോന്തുപായസോ;
ഈതീനിപാതേന അവുട്ഠിതായ വാ, ന കിഞ്ചി വിന്ദന്തി തതോ ഫലാഗമം.

൨൭൬. “അഥത്തകാരാനി കരോന്തി ഭത്തുസു, ആസം പുരക്ഖത്വാ നരാ സുഖേസിനോ;
തേ ഭത്തുരത്ഥാ അതിഗാള്ഹിതാ പുന, ദിസാ പനസ്സന്തി അലദ്ധ കിഞ്ചനം.

൨൭൭. “ഹിത്വാന ധഞ്ഞഞ്ച ധനഞ്ച ഞാതകേ, ആസായ സഗ്ഗാധിമനാ സുഖേസിനോ;
തപന്തി ലൂഖമ്പി തപം ചിരന്തരം, കുമഗ്ഗമാരുയ്ഹ പരേന്തി ദുഗ്ഗതിം.

വ൪൮. “ആസാ വിസംവാദികസമ്മതാ ഇമേ, ആസേ സുധാസം വിനയസ്സു അത്തനി;
ന താദിസീ അരഹതി ആസനൂദകം, കുതോ സുധാ ഗച്ഛ ന മയ്ഹ രുച്ചസീ”തി.

തത്ഥ **പരേന്തീ**തി പക്ഖന്ദന്തി. **ജീനാധനാ**തി ജീനധനാ. ഇതി തവ വസേന ഏകേ സമ്പജ്ജന്തി ഏകേ വിപജ്ജന്തി, നത്ഥി തയാ സദിസാ പാപധമ്മാതി വദതി. **കരോന്തുപായസോ**തി തം തം കിച്ചം ഉപായേന കരോന്തി. **ഈതീനിപാതേനാ**തി വിസമവാതമൂസികസലഭസുകപാണകസേതട്ഠികരോഗാദീനം സസ്സുപദ്ദവാനം അഞ്ഞതരനിപാതേന വാ. **തതോ**തി തതോ സസ്സതോ തേ കിഞ്ചി ഫലം ന വിന്ദന്തി, തേസമ്പി ആസച്ഛേദനകമ്മം ത്വമേവ കരോസീതി വദതി. **അഥത്തകാരാനീ**തി യുദ്ധഭൂമീസു പുരിസകാരേ. **ആസം പുരക്ഖത്വാ**തി ഇസ്സരിയാസം പുരതോ കത്വാ. **ഭത്തുരത്ഥാ**തി സാമിനോ അത്ഥായ. **അതിഗാളിതാ**തി പച്ചത്ഥികേഹി അതിപീളിതാ വിലുത്തസാപതേയ്യാ ദ്ധസ്തസേനവാഹനാ ഹുത്വാ. **പനസ്സന്തീ**തി പലായന്തി. **അലദ്ധ കിഞ്ചനന്തി** കിഞ്ചി ഇസ്സരിയം അലഭിത്വാ . ഇതി ഏതേസമ്പി ഇസ്സരിയാലാഭം ത്വമേവ കരോസീതി വദതി. **സഗ്ഗാധിമനാ**തി സഗ്ഗം അധിഗന്തുമനാ. **ലൂഖന്തി** നിരോജം പഞ്ചതപാദികം കായകിലമഥം. **ചിരന്തരന്തി** ചിരകാലം. **ആസാ വിസംവാദികസമ്മതാ ഇമേ**തി ഏവം ഇമേ സത്താ സഗ്ഗാസായ ദുഗ്ഗതിം ഗച്ഛന്തി, തസ്മാ ത്വം ആസാ നാമ വിസംവാദികസമ്മതാ വിസംവാദികാതി സങ്ഖം ഗതാ. **ആസേ**തി തം ആലപതി.

സാപി തേന പടിക്ഖിത്താ അന്തരധായി. തതോ സദ്ധായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഗാഥമാഹ -

വ൪൯. “ദദ്ദല്ലമാനാ യസസാ യസസ്സിനീ, ജിഘഞ്ഞനാമവ്ഹയനം ദിസം പതി;
പുച്ഛാമി തം കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹേ, ആചിക്ഖ മേ ത്വം കതമാസി ദേവതേ”തി.

തത്ഥ **ദദ്ദല്ലമാനാ**തി ജലമാനാ. **ജിഘഞ്ഞനാമവ്ഹയനന്തി** അപരാതി ച പച്ഛിമാതി ച ഏവം ജിഘഞ്ഞേന ലാമകേന നാമേന വുച്ചമാനം ദിസം പതി ദദ്ദല്ലമാനാ തിട്ഠസി.

തതോ സാ ഗാഥമാഹ -

വ൫൦. “സദ്ധാഹ ദേവീ മനുജേഹി പൂജിതാ, അപാപസത്തൂപനിസേവിനീ സദാ;
സുധാവിവാദേന തവന്തി മാഗതാ, തം മം സുധായ വരപഞ്ഞ ഭാജയാ”തി.

തത്ഥ **സദ്ധാ**തി യസ്സ കസ്സചി വചനപത്തിയായനാ സാവജ്ജാപി ഹോതി അനവജ്ജാപി. **പൂജിതാ**തി അനവജ്ജകോട്ഠാസവസേന പൂജിതാ. **അപാപസത്തൂപനിസേവിനീ**തി അനവജ്ജസദ്ധായ ച ഏകന്തപത്തിയായനുസഭാവാര പരേസുപി പത്തിയായനവിദഹനസമത്ഥായ ദേവതായേതം നാമം.

അഥ നം കോസിയോ “ഇമേ സത്താ യസ്സ കസ്സചി വചനം സദ്ദഹിത്വാ തം തം കരോന്താ കത്തബ്ബതോ അകത്തബ്ബമേവ ബഹുതരം കരോന്തി, തം സബ്ബം തയാ കാരിതം നാമ ഹോതീ”തി വത്വാ ഏവമാഹ -

വ൫൧. “ദാനം ദമം ചാഗമഥോപി സംയമം, ആദായ സദ്ധായ കരോന്തി ഹേകദാ;
ഥേയ്യം മുസാ കൂടമഥോപി പേസുണം, കരോന്തി ഹേകേ പുന വിച്ചുതാ തയാ.

വ൫൨. “ഭരിയാസു പോസോ സദിസീസു പേക്ഖവാ, സീലൂപപന്നാസു പതിബ്ബതാസുപി;
വിനേത്വാന ഛന്ദം കുലിത്ഥിരാസുപി, കരോതി സദ്ധം പുന കുമ്ഭദാസിയാ.

വ൫൩. “ത്വമേവ സദ്ധേ പരദാരസേവിനീ, പാപം കരോസി കുസലമ്പി രിഞ്ചസി;
ന താദിസീ അരഹതി ആസനൂദകം, കുതോ സുധാ ഗച്ഛ ന മയ്ഹ രുച്ചസീ”തി.

തത്ഥ **ദാനന്തി** ദസവത്ഥുകം പുഞ്ഞചേതനം. **ദമന്തി** ഇന്ദ്രിയദമനം. **ചാഗന്തി** ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗം. **സംയമന്തി** സീലം. **ആദായ സദ്ധായാ**തി “ഏതാനി ദാനാദീനി മഹാനിസംസാനി കത്തബ്ബാനീ”തി വദതം വചനം സദ്ധായ ആദിയിത്വാപി കരോന്തി ഏകദാ. **കൂടന്തി** തുലാകൂടാദികം വാ ഗാമകൂടാദികം കമ്മം വാ. **കരോന്തി ഹേകേ**തി ഏകേ മനുസ്സാ ഏവരൂപേസു നാമ കാലേസു ഇമേസഞ്ച അത്ഥായ ഥേയ്യാദീനി കത്തബ്ബാനീതി കേസഞ്ചി വചനം സദ്ദഹിത്വാ ഏതാനിപി കരോന്തി. **പുന വിച്ചുതാ തയാ**തി പുന തയാ വിസുത്താ സാവജ്ജദുക്ഖവിപാകാനേതാനി ന കത്തബ്ബാനീതി വദതം വചനം അപത്തിയായിത്വാപി കരോന്തി. ഇതി തവ വസേന സാവജ്ജമ്പി അനവജ്ജമ്പി കരേയ്യാസി വദതി.

സദിസീസൂതി ജാതിഗോത്തസീലാദീഹി സദിസീസു. **പേക്ഖവാ**തി പേക്ഖാ വുച്ചതി തണ്ഹാ, സതണ്ഹോതി അത്ഥോ. **ഛന്ദന്തി** ഛന്ദരാഗം. **കരോതി സദ്ധന്തി** കുമ്ഭദാസിയാപി വചനേ സദ്ധം കരോതി, തസ്സാ “അഹം തുമ്ഹാകം ഇദം നാമ ഉപകാരം കരിസ്സാമീ”തി വദന്തിയാ പത്തിയായിത്വാ കുലിത്ഥിയോപി ഛഡ്ഡേത്വാ തമേവ പടിസേവതി, അസുകാ നാമ തുമ്ഹേസു പടിബദ്ധചിത്താതി കുമ്ഭദാസിയാപി വചനേ സദ്ധം കത്വാവ പരദാരം സേവതി. **ത്വമേവ സദ്ധേ പരദാരസേവിനീ**തി യസ്മാ തം തം പത്തിയായിത്വാ തവ വസേന പരദാരം സേവന്തി പാപം കരോന്തി കുസലം ജഹന്തി, തസ്മാ ത്വമേവ പരദാരസേവിനീ ത്വം പാപാനി കരോസി, കുസലമ്പി രിഞ്ചസി, നത്ഥി തയാ സമാ ലോകവിനാസികാ പാപധമ്മാ, ഗച്ഛ ന മേ രുച്ചസീതി.

സാ തത്ഥേവ അന്തരധായി. കോസിയോപി ഉത്തരതോ ഠിതായ ഹിരിയാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

വ൫൪. “ജിഘഞ്ഞരത്തിം അരുണസ്മിമൂഹതേ, യാ ദിസ്സതി ഉത്തമരൂപവണ്ണിനീ;
തഥൂപമാ മം പടിഭാസി ദേവതേ, ആചിക്ഖ മേ ത്വം കതമാസി അച്ഛരാ.

വ൫൫. “കാളാ നിദാഘേരിവ അഗ്ഗിജാരിവ, അനിലേരിതാ ലോഹിതപത്തമാലിനീ;

കാ തിട്ഠസി മന്ദമിഗാവലോകയം, ഭാസേസമാനാവ ഗിരം ന മുഞ്ചസീ”തി.

തത്ഥ **ജിഘഞ്ഞരത്തി**ന്തി പച്ഛിമരത്തിം, രത്തിപരിയോസാനേതി അത്ഥോ. **ഊഹതേതി** അരുണേ ഉഗ്ഗതേ. **യാതി** യാ പുരത്ഥിമാ ദിസാ രത്തസുവണ്ണതായ ഉപ്പമരൂപധരാ ഹുത്വാ ദിസ്സതി. **കാളാ നിദാഘേരിവാതി** നിദാഘസമയേ കാളവല്ലി വിയ. **അഗ്ഗിജാരിവാതി** അഗ്ഗിജാലാ ഇവ, സാപി നിജ്ഝാമഖേത്തേസു തരുണഉട്ഠിതകാളവല്ലി വിയാതി അത്ഥോ. **ലോഹിതപത്തമാലിനീ**തി ലോഹിതവണ്ണേഹി പത്തേഹി പരിവുതാ. **കാ തിട്ഠസീ**തി യഥാ സാ തരുണകാളവല്ലി വാതേരിതാ വിലാസമാനാ സോഭമാനാ തിട്ഠതി, ഏവം കാ നാമ ത്വം തിട്ഠസി. **ഭാസേസമാനാവാതി** മയാ സദ്ധിം ഭാസിതുകാമാ വിയ ഹോസി, ന ച ഗിരം മുഞ്ചസി.

തതോ സാ ഗാഥമാഹ -

൨൫൬. “ഹിരാഹ ദേവീ മനുജേഹി പൂജിതാ, അപാപസത്തൂപനിസേവിനീ സദാ;
സുധാവിവാദേന തവന്തിമാഗതാ, സാഹം ന സക്കോമി സുധമ്പി യാചിതും;
കോപീനരൂപാ വിയ യാചനിത്ഥിയാ”തി.

തത്ഥ **ഹിരാഹ**ന്തി ഹിരീ അഹം. **സുധമ്പീ**തി സാ അഹം സുധാഭോജനം തം യാചിതുമ്പി ന സക്കോമി. കിംകാരണാ? **കോപീനരൂപാ വിയ യാചനിത്ഥിയാ,** യസ്മാ ഇത്ഥിയാ യാചനാ നാമ കോപീനരൂപാ വിയ രഹസ്സങ്ഗവിവരണസദിസാ ഹോതി, നില്ലജ്ജാ വിയ ഹോതീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ താപസോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൫൭. “ധമ്മേന ഞായേന സുഗത്തേ ലച്ഛസി, ഏസോ ഹി ധമ്മോ ന ഹി യാചനാ സുധാ.

തം തം അയാചന്തിമഹം നിമന്തയേ, സുധായ യഞ്ചിച്ഛസി തമ്പി ദമ്മി തേ.

൨൫൮. “ഏസാ ത്വം മയാ അജ്ജ സകമ്ഹി അസ്സമേ, നിമന്തിതാ കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹേ;
തുവഞ്ഹി മേ സബ്ബരസേഹി പൂജിയാ, തം പൂജയിത്വാന സുധമ്പി അസ്നിയേ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി സഭാവേന. **ഞായേനാ**തി കാരണേന. **ന ഹി യാചനാ സുധാ**തി ന ഹി യാചനായ സുധാ ലബ്ഭതി, തേനേവ കാരണേന ഇതരാ തിസ്സോ നലഭിംസു. **തം ത**ന്തി തസ്മാ തം. **യഞ്ചിച്ഛസീ**തി ന കേവലം നിമന്തേമിയേവ, യഞ്ച സുധം ഇച്ഛസി, തമ്പി ദമ്മി തേ. **കഞ്ചനവേല്ലിവിഗ്ഗഹേ**തി കഞ്ചനരാസിസസ്സിരികസരീരേ. **പൂജിയാ**തി ന കേവലം സുധായ, അഞ്ഞേഹിപി സബ്ബരസേഹി ത്വം മയാ പൂജേതബ്ബയുത്തകാവ. **അസ്നിയേ**തി തം പൂജേത്വാ സചേ സുധായ അവസേസം ഭവിസ്സതി, അഹമ്പി ഭുഞ്ജിസ്സാമി.

തതോ അപരാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

൨൫൯. “സാ കോസിയേനാനുമതാ ജുതീമതാ, അദ്ധാ ഹിരി രമ്മം പാവിസി യസ്സമം;
ഉദകവന്തം ഫലമരിയപൂജിതം, അപാപസത്തൂപനിസേവിതം സദാ.

൨൬൦. “രുക്ഖഗ്ഗഹാനാ ബഹുകേത്ഥ പുപ്ഫിതാ, അമ്ബാ പിയാലാ പനസാ ച കിംസുകാ;
സോഭഞ്ജനാ ലോദ്ദമഥോപി പദ്ധകാ, കേകാ ച ഭങ്ഗാ തിലകാ സുപുപ്ഫിതാ.

൨൬൧. “സാലാ കരേരീ ബഹുകേത്ഥ ജമ്ബുയോ, അസ്സത്ഥനിഗ്രോധമധുകവേതസാ;
ഉദ്ദാലകാ പാടലി സിന്ദുവാരകാ, മനുഞ്ഞഗന്ധാ മുചലിന്ദകേതകാ.

൨൬൨. “ഹരേണുകാ വേളുകാ കേണു തിന്ദുകാ, സാമാകനീവാരമഥോപി ചീനകാ;
മോചാ കദലീ ബഹുകേത്ഥ സാലിയോ, പവീഹയോ ആഭൂജിനോ ച തണ്ഡുലാ.

൨൬൩. “അസ്സേവുത്തരപസ്സേന, ജാതാ പോക്ഖരണീ സിവാ;
അകക്കസാ അപബ്ഭാരാ, സാധു അപ്പടിഗന്ധികാ.

൨൬൪. “തത്ഥ മച്ഛാ സന്നിരതാ, ഖേമിനോ ബഹുഭോജനാ;
സിങ്ഗൂ സവങ്കാ സംകുലാ, സതവങ്കാ ച രോഹിതാ;
ആളിഗഗ്ഗരകാകിണ്ണാ, പാഠീനാ കാകമച്ഛകാ.

൨൬൫. “തത്ഥ പക്ഖീ സന്നിരതാ, ഖേമിനോ ബഹുഭോജനാ;
ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, ചക്കവാകാ ച കുക്കുഹാ;
കുണാലകാ ബഹൂ ചിത്രാ, സിഖണ്ഡീ ജീവജീവകാ.

൨൬൬. “തത്ഥ പാനായ മായന്തി, നാനാ മിഗഗണാ ബഹൂ;
സീഹാ ബ്യഗ്ഘാ വരാഹാ ച, അച്ഛകോകതരച്ഛയോ.

൨൬൭. “പലാസാദാ ഗവജാ ച, മഹിംസാ രോഹിതാ രുരൂ;
ഏണേയ്യാ ച വരാഹാ ച, ഗണിനോ നീകസൂകരാ;
കദലിമിഗാ ബഹുകേത്ഥ, ബിളാരാ സസകണ്ണികാ.

൨൬൮. “ഏമാഗിരീ പുപ്ഫവിചിത്രസന്ഥതാ, ദിജാഭിഘുട്ഠാ ദിജസങ്ഘസേവിതാ”തി.

തത്ഥ **ജുതീമതാ**തി ആനുഭാവസമ്പന്നേന. **പാവിസി യസ്സമ**ന്തി പാവിസി അസ്സമം, **യ**-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധികരോ. **ഉദകവന്ത**ന്തി തേസു തേസു ഠാനേസു ഉദകസമ്പന്നം. **ഫല**ന്തി അനേകഫലസമ്പന്നം. **അരിയപൂജിത**ന്തി നീവരണദോസരഹിതേഹി ഝാനലാഭീഹി അരിയേഹി പൂജിതം പസത്ഥം. **രുക്ഖഗ്ഗഹാനാതി**

പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗരുക്ഖഗഹനാ. **സോഭഞ്ജനാ**തി സിഗ്ഗുരുക്ഖാ. **ലോദ്ദമഥോപി പദ്ധകാ**തി ലോദ്ദരുക്ഖാ ച പദുമരുക്ഖാ ച. **കേകാ ച ഭങ്ഗാ**തി ഏവംനാമകാ രുക്ഖാ ഏവ. **കരേരീ**തി കരേരിരുക്ഖാ. **ഉദ്ദാലകാ**തി വാതഘാതകാ. **മുചലിന്ദകേതകാ**തി മുചലിന്ദാ ച പഞ്ചവിധകേതകാ ച. **ഹരേണുകാ**തി അപരണ്ണജാതി. **വേളുകാ**തി വംസഭേദകാ. **കേണൂ**തി അരഞ്ഞമാസാ. **തിന്ദുകാ**തി തിമ്ബരുരുക്ഖാ. **ചീനകാ**തി ഖുദ്ദകരാജമാസാ. **മോചാ**തി അട്ഠികകദലിയോ. **സാലിയോ**തി നാനപ്പകാരാ ജാതസ്സരം ഉപനിസ്സായ ജാതാ സാലിയോ. **പവീഹയോ**തി നാനപ്പകാരാ വീഹയോ. **ആഭൂജിനോ**തി ഭുജപത്താ. **തണ്ഡുലാ**തി നിക്കുണ്ഡകഥുസാനി സയംജാതതണ്ഡുലസീസാനി.

തസ്സേവാതി, ഭിക്ഖവേ, തസ്സേവ അസ്സമസ്സ ഉത്തരദിസാഭാഗേ. **പോക്ഖരണീ**തി പഞ്ചവിധപദുമസഞ്ഛന്നാ ജാതസ്സരപോക്ഖരണീ. **അകക്കസാ**തി മച്ഛസിപ്പികസേവാലാദികക്കസരഹിതാ. **അപബ്ഭാരാ**തി അച്ഛിന്നതടാ സമതിത്ഥാ. **അപ്പടിഗന്ധികാ**തി അപടിക്കൂലഗന്ധേന ഉദകേന സമന്നാഗതാ. **തത്ഥാ**തി തസ്സാ പോക്ഖരണിയാ. **ഖേമിനോ**തി അഭയാ. **“സിങ്ഗൂ”**തിആദീനി തേസം മച്ഛാനം നാമാനി. **കുണാലകാ**തി കോകിലാ. **ചിത്രാ**തി ചിത്രപത്താ. **സിഖണ്ഡീ**തി ഉട്ഠിതസിഖാ മോരാ, അഞ്ഞേപി വാ മത്ഥകേ ജാതസിഖാ പക്ഖിനോ. **പാനായ മായന്തീ**തി പാനായ ആയന്തി. **പലാസാദാ**തി ഖഗ്ഗാ. **ഗവജാ**തി ഗവയാ. **ഗണിനോ**തി ഗോകണ്ണാ. **കണ്ണികാ**തി കണ്ണികമിഗാ. **ഛമാഗിരീ**തി ഭൂമിസമപത്ഥടാ പിട്ഠിപാസാണാ. **പുപ്ഫവിചിത്രസന്ഥതാ**തി വിചിത്രപുപ്ഫസന്ഥതാ. **ദിജാഭിഘുട്ഠാ**തി മധുരസ്സരേഹി ദിജേഹി അഭിഘുട്ഠാ. ഏവരൂപാ തത്ഥ ഭൂമിപബ്ബതാതി ഏവം ഭഗവാ കോസിയസ്സ അസ്സമം വണ്ണേതി.

ഇദാനി ഹിരിദേവിയാ തത്ഥ പവിസനാദീനി ദസ്സേതും ആഹ -

വ.൬൯. “സാ സുത്തചാ നീലദുമാഭിലമ്ബിതാ, വിജ്ജൂ മഹാമേഘരിവാനുപജ്ജഥ;
തസ്സാ സുസമ്ബന്ധസിരം കുസാമയം, സുചിം സുഗന്ധം അജിനൂപസേവിതം;
അത്രിച്ച കോച്ഛം ഹിരിമേതദബ്രവി, നിസീദ കല്യാണി സുഖയിദമാസനം.

വ.൭൦. “തസ്സാ തദാ കോച്ഛഗതായ കോസിയോ, യദിച്ഛമാനായ ജടാജിനന്ധരോ;
നവേഹി പത്തേഹി സയം സഹൂദകം, സുധാഭിഹാസീ തുരിതോ മഹാമുനി.

വ.൭൧. “സാ തം പടിഗ്ഗയ്ഹ ഉഭോഹി പാണിഭി, ഇച്ചബ്രവി അത്തമനാ ജടാധരം;
ഹന്ദാഹം ഏതരഹി പൂജിതാ തയാ, ഗച്ഛേയ്യം ബ്രഹ്മേ തിദിവം ജിതാവിനീ.

വ.൭൨. “സാ കോസിയേനാനുമതാ ജുതീമതാ, ഉദീരിതാ വണ്ണമദേന മത്താ;
സകാസേ ഗന്ത്വാന സഹസ്സചക്ഖുനോ, അയം സുധാ വാസവ ദേഹി മേ ജയം.

വ.൭൩. “തമേന സക്കോപി തദാ അപൂജയി, സഹിന്ദദേവാ സുരകഞ്ഞമുത്തമം;
സാ പഞ്ജലീ ദേവമനുസ്സപൂജിതാ, നവമ്ഹി കോച്ഛമ്ഹി യദാ ഉപാവിസീ”തി.

തത്ഥ **സുത്തചാ**തി സുച്ഛവീ. **നീലദുമാഭിലമ്ബിതാ**തി നീലേസു ദുമേസു അഭിലമ്ബിതാ ഹുത്വാ, തം തം നീലദുമസാഖം പരാമസന്തീതി അത്ഥോ. **മഹാമേഘരിവാ**തി തേന നിമന്തിതാ മഹാമേഘവിജ്ജു വിയ തസ്സ തം അസ്സമം പാവിസി. **തസ്സാ**തി തസ്സാ ഹിരിയാ. **സുസമ്ബന്ധസിര**ന്തി സുട്ഠു സമ്ബന്ധസീസം. **കുസാമയ**ന്തി ഉസീരാദിമിസ്സകകുസതിണമയം. **സുഗന്ധ**ന്തി ഉസീരേന ചേവ അഞ്ഞേന സുഗന്ധതിണേന ച മിസ്സകത്താ സുഗന്ധം. **അജിനൂപസേവിത**ന്തി ഉപരിഅത്ഥതേന അജിനചമ്മേന ഉപസേവിതം. **അത്രിച്ച കോച്ഛ**ന്തി ഏവരൂപം കോച്ഛാസനം പണ്ണസാലദ്വാരേ അത്ഥരിത്വാ. **സുഖയിദമാസന**ന്തി സുഖം നിസീദ ഇദമാസനം.

യന്തി യാവദത്ഥം. **ഇച്ഛമാനായാ**തി സുധം ഇച്ഛന്തിയാ. **നവേഹി പത്തേഹീ**തി തങ്ഖണഞ്ഞേവ പോക്ഖരണിതോ ആഭതേഹി അല്ലപദുമിനിപത്തേഹി. **സയ**ന്തി സഹത്ഥേന. **സഹൂദക**ന്തി ദക്ഖിണോദകസഹിതം. **സുധാഭിഹാസീ**തി സുധം അഭിഹരി. **തുരിതോ**തി സോമനസ്സവേഗേന തുരിതോ. **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. **ജിതാവിനീ**തി വിജയപ്പത്താ ഹുത്വാ.

അനുമതാതി ഇദാനി യഥാരുചിം ഗച്ഛാതി അനുഞ്ഞാതാ. **ഉദീരിതാ**തി തിദസപുരം ഗന്ത്വാ സക്കസ്സ സന്തികേ അയം സുധാതി ഉദീരയി. **സുരകഞ്ഞ**ന്തി ദേവധീതരം. **ഉത്തമ**ന്തി പവരം. **സാ പഞ്ജലീ ദേവമനുസ്സപൂജിതാ**തി പഞ്ജലീ ദേവേഹി ച മനുസ്സേഹി ച പൂജിതാ. **യദാ**തി യദാ നിസീദനത്ഥായ സക്കേന ദാപിതേ നവേ കഞ്ചനപീഠസങ്ഖാതേ കോച്ഛേ സാ ഉപാവിസി, തദാ നം തത്ഥ നിസിന്നം സക്കോ ച സേസദേവതാ ച പാരിച്ഛത്തകപുപ്ഫാദീഹി പൂജയിംസു.

ഏവം സക്കോ തം പൂജേത്വാ ചിന്തേസി - “കേന നു ഖോ കാരണേന കോസിയോ സേസാനം അദത്വാ ഇമിസ്സാവ സുധം അദാസീ”തി. സോ തസ്സ കാരണസ്സ ജാനനത്ഥായ പുന മാതലിം പേസേസി. തമത്ഥം ആവി കരോന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

വ.൭൪. “തമേവ സംസീ പുനദേവ മാതലിം, സഹസ്സനേത്തോ തിദസാനമിന്ദോ;
ഗന്ത്വാന വാക്യം മമ ബ്രൂഹി കോസിയം, ആസായ സദ്ധാ സിരിയാ ച കോസിയ;
ഹിരീ സുധം കേന മലത്ഥ ഹേതുനാ”തി.

തത്ഥ **സംസീ**തി അഭാസി. **വാക്യം മമാ**തി മമ വാക്യം കോസിയം ബ്രൂഹി. **ആസായ സദ്ധാ സിരിയാ ചാ**തി ആസാതോ ച സദ്ധാതോ ച സിരിതോ ച ഹിരീയേവ കേന ഹേതുനാ സുധമലത്ഥാതി.

സോ തസ്സ വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ വേജയന്തരഥമാരുയ്ഹ അഗമാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൨൩൪. “തം സുപ്ലവത്ഥം ഉദതാരയീ രഥം, ദദ്ദല്ലമാനം ഉപകാരിയസാദിസം;
ജമ്ബോനദീസം തപനേയ്യസന്നിഭം, അലങ്കതം കഞ്ചനചിത്തസന്നിഭം.

൨൩൫. “സുവണ്ണചന്ദേത്ഥ ബഹൂ നിപാതിതാ, ഹത്ഥീ ഗവാസ്സാ കികിബ്യഗ്ഘദീപിയോ;
ഏണേയ്യകാ ലങ്ഘമയേത്ഥ പക്ഖിനോ, മിഗേത്ഥ വേളുരിയമയാ യുധാ യുതാ.

൨൩൬. “ത്ഥസ്സരാജഹരയോ അയോജയും, ദസസതാനി സുസുനാഗസാദിസേ;
അലങ്കതേ കഞ്ചനജാലുരച്ഛദേ, ആവേളിനേ സദ്ദഗമേ അസങ്ഗിതേ.

൨൩൮. “തം യാനസേട്ഠം അഭിരുയ്ഹ മാതലി, ദിസാ ഇമായോ അഭിനാദയിത്ഥ;
നഭഞ്ച സേലഞ്ച വനപ്പതിനിഞ്ച, സസാഗരം പബ്യധയിത്ഥ മേദിനിം.

൨൩൯. “സ ഖിപ്പമേവ ഉപഗമ്മ അസ്സമം, പാവാരമേകംസകതോ കതഞ്ജലീ;
ബഹുസ്സുതം വുദ്ധം വിനീതവന്തം, ഇച്ചബ്രവി മാതലി ദേവബ്രാഹ്മണം.

൨൪൦. “ഇന്ദസ്സ വാക്യം നിസാമേഹി കോസിയ, ദൂതോ അഹം പുച്ഛതി തം പുരിന്ദദോ;
ആസായ സദ്ധാ സിരിയാ ച കോസിയ, ഹിരീ സുധം കേന മലത്ഥ ഹേതുനാ”തി.

തത്ഥ **തം സുപ്ലവത്ഥ**ന്തി തം വേജയന്തരഥം സുഖേന പ്ലവനത്ഥം. **ഉദതാരയീ**തി ഉത്താരേസി ഉക്ഖിപിത്വാ ഗമനസജ്ജമകാസി. **ഉപകാരിയസാദിസ**ന്തി ഉപകരണഭണ്ഡേഹി സദിസം, യഥാ തസ്സ അഗ്ഗിസിഖായ സമാനവണ്ണാനി ഉപകരണാനി ജലന്തി, തഥേവ ജലിതന്തി അത്ഥോ. **ജമ്ബോനദീസ**ന്തി ജമ്ബുനദസങ്ഖാതം രത്തസുവണ്ണമയം ഈസം. **കഞ്ചനചിത്തസന്നിഭ**ന്തി, കഞ്ചനമയേന സത്തരതനവിചിത്തേന അട്ഠമങ്ഗലേന സമന്നാഗതം. **സുവണ്ണചന്ദേത്ഥാ**തി സുവണ്ണമയാ ചന്ദകാ ഏത്ഥ രഥേ. **ഹത്ഥീ**തി സുവണ്ണരജതമണിമയാ ഹത്ഥീ. **ഗവാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ലങ്ഘമയേത്ഥ പക്ഖിനോ**തി ഏത്ഥ രഥേ ലങ്ഘമയാ നാനാരതനമയാ പക്ഖിഗണാപി പടിപാടിയാ ഠിതാ. **യുധാ യുതാ**തി അത്തനോ അത്തനോ യുധേന സദ്ധിം യുത്താ ഹുത്വാ ദസ്സിതാ.

അസ്സരാജഹരയോതി ഹരിവണ്ണമനോമയഅസ്സരാജാനോ. **സുസുനാഗസാദിസേ**തി ബലസമ്പത്തിയാ തരുണനാഗസദിസേ. **കഞ്ചനജാലുരച്ഛദേ**തി കഞ്ചനജാലമയേന ഉരച്ഛദാലങ്കാരേന സമന്നാഗതേ. **ആവേളിനേ**തി ആവേളസങ്ഖാതേഹി കണ്ണാലങ്കാരേഹി യുത്തേ. **സദ്ദഗമേ**തി പതോദപ്പഹാരം വിനാ സദ്ദമത്തേനേവ ഗമനസീലേ. **അസങ്ഗീതേ**തി നിസ്സങ്ഗേ സീഘജവേ ഏവരൂപേ അസ്സരാജേ തത്ഥ യോജേസുന്തി അത്ഥോ.

അഭിനാദയിത്ഥാതി യാനസദ്ദേന ഏകനിന്നാദം അകാസി. **വനപ്പതിനിഞ്ചാ**തി വനപ്പതിനീ ച വനസണ്ഡേ ചാതി അത്ഥോ. **പബ്യധയിത്ഥാ**തി കമ്പയിത്ഥ. തത്ഥ ആകാസട്ഠകവിമാനകമ്പനേന നഭകമ്പനം വേദിതബ്ബം. **പാവാരമേകംസകതോ**തി ഏകംസകതപാവാരദിബ്ബവത്ഥോ. **വുദ്ധ**ന്തി ഗുണവുദ്ധം. **വിനീതവന്ത**ന്തി വിനീതേന ആചാരവത്തേന സമന്നാഗതം. **ഇച്ചബ്രവീ**തി രഥം ആകാസേ ഠപേത്വാ ഓതരിത്വാ ഏവം അബ്രവി. **ദേവബ്രാഹ്മണ**ന്തി ദേവസമം ബ്രാഹ്മണം.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗാഥമാഹ -

൨൪൧. “അന്ധാ സിരീ മം പടിഭാതി മാതലി, സദ്ധാ അനിച്ചാ പന ദേവസാരഥി.

ആസാ വിസംവാദികസമ്മതാ ഹി മേ, ഹിരീ ച അരിയമ്ഹി ഗുണേ പതിട്ഠിതാ”തി.

തത്ഥ **അന്ധാ**തി സിപ്പാദിസമ്പന്നേപി അസമ്പന്നേപി ഭജനതോ “അന്ധാ”തി മം പടിഭാതി. **അനിച്ചാ**തി സദ്ധാ പന തം തം വത്ഥും പഹായ അഞ്ഞസ്മിം അഞ്ഞസ്മിം ഉപ്പജ്ജനതോ ഹുത്വാ അഭാവാകാരേന “അനിച്ചാ”തി മം പടിഭാതി. **വിസംവാദികസമ്മതാ**തി ആസാ പന യസ്മാ ധനത്ഥികാ നാവായ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദിത്വാ വിനട്ഠപാഭതാ ഏന്തി, തസ്മാ “വിസംവാദികാ”തി മം പടിഭാതി. **അരിയമ്ഹി ഗുണേ**തി ഹിരീ പന ഹിരോത്തപ്പസഭാവസങ്ഖാതേ പരിസുദ്ധേ അരിയഗുണേ പതിട്ഠിതാതി.

ഇദാനി തസ്സാ ഗുണം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

൨൪൨. “കുമാരിയോ യാചിമാ ഗോത്തരക്ഖിതാ, ജിണ്ണാ ച യാ യാ ച സഭത്തുഇത്ഥിയോ;
താ ഛന്ദരാഗം പുരിസേസു ഉഗ്ഗതം, ഹിരിയാ നിവാരേന്തി സചിത്തമത്തനോ.

൨൪൩. “സങ്ഗാമസീസേ സരസത്തിസംയുതേ, പരാജിതാനം പതതം പലായിനം;
ഹിരിയാ നിവത്തന്തി ജഹിത്വ ജീവിതം, തേ സമ്പടിച്ഛന്തി പുനാ ഹിരീമനാ.

൨൪൪. “വേലാ യഥാ സാഗരവേഗവാരിനീ, ഹിരായ ഹി പാപജനം നിവാരിനീ;
തം സബ്ബലോകേ ഹിരിമരിയപൂജിതം, ഇന്ദസ്സ തം വേദയ ദേവസാരഥീ”തി.

തത്ഥ **ജിണ്ണാ**തി വിധവാ. **സഭത്തൂ**തി സസാമികാ തരുണിത്ഥിയോ. **അത്തനോ**തി താ സബ്ബാപി പരപുരിസേസു അത്തനോ ഛന്ദരാഗം ഉഗ്ഗതം വിദിത്വാ “അയുത്തമേതം അമ്ഹാക”ന്തി ഹിരിയാ സചിത്തം നിവാരേന്തി, പാപകമ്മം ന കരോന്തി. **പതതം പലായിന**ന്തി പതന്താനഞ്ച പലായന്താനഞ്ച അന്തരേ. **ജഹിത്വ ജീവിത**ന്തി യേ ഹിരിമന്തോ ഹോന്തി, തേ അത്തനോ ജീവിതം ചജിത്വാ ഹിരിയാ നിവത്തന്തി, ഏവം നിവത്താ ച പന തേ ഹിരീമനാ പുന അത്തനോ സാമികം സമ്പടിച്ഛന്തി, അമിത്തഹത്ഥതോ മോചേത്വാ ഗണ്ഹന്തി. **പാപജനം നിവാരിനീ**തി പാപതോ ജനം നിവാരിനീ, അയമേവ വാ പാഠോ . **ത**ന്തി തം ഹിരിം.

അരിയപൂജിതന്തി അരിയേഹി ബുദ്ധാദീഹി പൂജിതം. **ഇന്ദസ്സ തം വേദയാ**തി യസ്മാ ഏവം മഹാഗുണാ അരിയപൂജിതാവേസാ, തസ്മാ തം ഏവം ഉത്തമാ നാമേസാതി ഇന്ദസ്സ കഥേഹീതി.

തം സുത്വാ മാതലി ഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ "കോ തേ ഇമം കോസിയ ദിട്ഠിമോദഹി, ബ്രഹ്മാ മഹിന്ദോ അഥ വാ പജാപതി;
ഹിരായ ദേവേസു ഹി സേട്ഠസമ്മതാ, ധീതാ മഹിന്ദസ്സ മഹേസി ജായഥാ"തി.

തത്ഥ **ദിട്ഠി**ന്തി "ഹിരീ നാമ മഹാഗുണാ അരിയപൂജിതാ"തി ലദ്ധിം. **ഓദഹീ**തി ഹദയേ പവേസേസി. **സേട്ഠസമ്മതാ**തി തവ സന്തികേ സുധായ ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ഇന്ദസ്സ സന്തികേ കഞ്ചനാസനം ലഭിത്വാ സബ്ബദേവതാഹി പൂജിയമാനാ ഉത്തമസമ്മതാ ജായഥ.

ഏവം തസ്മിം കഥേന്തേയേവ കോസിയസ്സ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ചവനധമ്മോ ജാതോ. അഥ നം, മാതലി, "കോസിയ ആയുസങ്ഖാരോ തേ ഓസ്സട്ഠോ, ചവനധമ്മോപി തേ സമ്പത്തോ, കിം തേ മനുസ്സലോകേന, ദേവലോകം ഗച്ഛാമാ"തി തത്ഥ നേതുകാമോ ഹുത്വാ ഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ "ഇന്ദേഹി ദാനി തിദിവം അപക്കമ, രഥം സമാരുയ്ഹ മമായിതം ഇമം;
ഇന്ദോ ച തം ഇന്ദസഗോത്ത കങ്ഖതി, അജ്ജേവ ത്വം ഇന്ദസഹബ്യതം വജാ"തി.

തത്ഥ **മമായിത**ന്തി പിയം മനാപം. **ഇന്ദസഗോത്താ**തി പുരിമഭവേ ഇന്ദേന സമാനഗോത്ത. **കങ്ഖതീ**തി തവാഗമനം ഇച്ഛന്തോ കങ്ഖതി.

ഇതി തസ്മിം കോസിയേന സദ്ധിം കഥേന്തേയേവ കോസിയോ ചവിത്വാ ഓപപാതികോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ ആരുയ്ഹ ദിബ്ബരഥേ അട്ഠാസി. അഥ നം, മാതലി, സക്കസ്സ സന്തികം നേസി. സക്കോ തം ദിസ്വാവ തുട്ഠമാനസോ അത്തനോ ധീതരം ഹിരിദേവിം തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ അദാസി, അപരിമാണമസ്സ ഇസ്സരിയം അഹോസി. തമത്ഥം വിദിത്വാ "അനോമസത്താനം കമ്മം നാമ ഏവം വിസുജ്ഝതീ"തി സത്ഥാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ഉവ്വ "ഏവം വിസുജ്ഝന്തി അപാപകമ്മിനോ, അഥോ സുചിണ്ണസ്സ ഫലം ന നസ്സതി;
യേ കേചി മദ്ദക്ഖു സുധായ ഭോജനം, സബ്ബേവ തേ ഇന്ദസഹബ്യതം ഗതാ"തി.

തത്ഥ **അപാപകമ്മിനോ**തി അപാപകമ്മാ സത്താ ഏവം വിസുജ്ഝന്തി **യേ കേചി മദ്ദക്ഖൂ**തി യേ കേചി സത്താ തസ്മിം ഹിമവന്തപദേസേ തദാ കോസിയേന ഹിരിയാ ദീയമാനം സുധാഭോജനം അദ്ദസംസു. **സബ്ബേവ തേ**തി തേ സബ്ബേപി തം ദാനം അനുമോദിത്വാ ചിത്തം പസാദേത്വാ ഇന്ദസഹബ്യതം ഗതാതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേതം അദാനാഭിരതം ഥദ്ധമച്ഛരിയം സമാനം അഹം ദമേസിംയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ ഹിരീ ദേവതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, കോസിയോ ദാനപതി ഭിക്ഖു, പഞ്ചസിഖോ അനുരുദ്ധോ, മാതലി ആനന്ദോ, സൂരിയോ കസ്സപോ, ചന്ദോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, നാരദോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുധാഭോജനജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ഩന്റു] ർ. കുണാലജാതകവണ്ണനാ

ഏവമക്ഖായതീതി ഇദം സത്ഥാ കുണാലദഹേ വിഹരന്തോ അനഭിരതിപീളിതേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - സാകിയകോലിയാ കിര കപിലവത്ഥുനഗരസ്സ ച കോലിയനഗരസ്സ ച അന്തരേ രോഹിണിം നാമ നദിം ഏകേനേവാവരണേന ബന്ധാപേത്വാ സസ്സാനി കാരേന്തി. അഥ ജേട്ഠമൂലമാസേ സസ്സേസു മിലായന്തേസു ഉഭയനഗരവാസീനമ്പി കമ്മകാരാ സന്നിപതിംസു. തത്ഥ കോലിയനഗരവാസിനോ വദിംസു - "ഇദം ഉദകം ഉഭയതോ നീഹരിയമാനം നേവ തുമ്ഹാകം, ന അമ്ഹാകം പഹോസ്സതി, അമ്ഹാകം പന സസ്സം ഏകഉദകേനേവ നിപ്ഫജ്ജിസ്സതി, ഇദം ഉദകം അമ്ഹാകം ദേഥാ"തി. കപിലവത്ഥുവാസിനോ വദിംസു - "തുമ്ഹേസു കോട്ഠേ പൂരേത്വാ ഠിതേസു മയം രത്തസുവണ്ണനീലമണികാളകഹാപണേ ഗഹേത്വാ ന സക്ഖിസ്സാമ പച്ഛിപസിബ്ബകാദിഹത്ഥാ തുമ്ഹാകം ഘരദ്വാരേ വിചരിതും, അമ്ഹാകമ്പി സസ്സം ഏകേനേവ ഉദകേന നിപ്ഫജ്ജിസ്സതി, ഇദം ഉദകം അമ്ഹാകം ദേഥാ"തി. "ന മയം ദസ്സാമാ"തി? "മയമ്പി ന ദസ്സാമാ"തി. ഏവം കലഹം വഡ്ഢേത്വാ ഏകോ ഉട്ഠായ ഏകസ്സ പഹാരം അദാസി, സോപി അഞ്ഞസ്സാതി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ രാജകുലാനം ജാതിം ഘട്ടേത്വാ കലഹം പവത്തേസും.

കോലിയകമ്മകാരാ വദന്തി - "തുമ്ഹേ കപിലവത്ഥുവാസികേ സാകിയദാരകേ ഗഹേത്വാ ഗജ്ജഥ , യേ സോണസിങ്ഗാലാദയോ വിയ അത്തനോ ഭഗിനീഹി സദ്ധിം വസിംസു, ഏതേസം ഹത്ഥിഅസ്സാദയോ വാ ഫലകാവുധാനി വാ അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സന്തീ"തി? സാകിയകമ്മകാരാ വദന്തി - "തുമ്ഹേ ദാനി കുട്ഠിനോ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ഗജ്ജഥ, യേ അനാഥാ നിഗ്ഗതികാ തിരച്ഛാനാ വിയ കോലരുക്ഖേ വസിംസു, ഏതേസം ഹത്ഥിഅസ്സാദയോ വാ ഫലകാവുധാനി വാ അമ്ഹാകം കിം കരിസ്സന്തീ"തി? തേ ഗന്ത്വാ തസ്മിം കമ്മേ നിയുത്തഅമച്ചാനം കഥേസും, അമച്ചാ രാജകുലാനം കഥേസും. തതോ സാകിയാ "ഭഗിനീഹി സദ്ധിം സംവാസികാനം ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച ദസ്സേസ്സാമാ"തി യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിംസു. കോലിയാപി "കോലരുക്ഖവാസീനം ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച ദസ്സേസ്സാമാ"തി യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിംസു. അപരേ പനാചരിയാ "സാകിയകോലിയാനം ദാസീസു ഉദകത്ഥായ നദിം ഗന്ത്വാ ചുമ്ബടാനി ഭൂമിയം നിക്ഖിപിത്വാ സുഖകഥായ സന്നിസിന്നാസു ഏകിസ്സാ ചുമ്ബടം ഏകാ സകസഞ്ഞായ ഗണ്ഹി, തം നിസ്സായ 'മമ ചുമ്ബടം, തവ

ചുമ്ബട'ന്തി കലഹേ പവത്തേ കമേന ഉഭയനഗരവാസിനോ ദാസകമ്മകാരാ ചേവ സേവകഗാമഭോജകാമച്ചഉപരാജാനോ ചാതി സബ്ബേ യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിംസൂ"തി വദന്തി. ഇമമ്ഹാ പന നയാ പുരിമനയോവ ബഹൂസു അട്ഠകഥാസു ആഗതോ, യുത്തരൂപോ ചാതി സ്വേവ ഗഹേതബ്ബോ.

തേ പന സായന്ഹസമയേ യുദ്ധസജ്ജാ നിക്ഖമിസ്സന്തീതി തസ്മിം സമയേ ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തോ പച്ചൂസസമയേ ലോകം വോലോകേന്തോ ഇമേ ഏവം യുദ്ധസജ്ജേ നിക്ഖന്തേ അദ്ദസ, ദിസ്വാ ച "മയി ഗതേ ഏസ കലഹോ വൂപസമിസ്സതി നു ഖോ, നോ"തി ഉപധാരേന്തോ "അഹമേത്ഥ ഗന്ത്വാ കലഹവൂപസമത്ഥം തീണി ജാതകാനി കഥേസ്സാമി, തതോ കലഹോ വൂപസമിസ്സതി, അഥ സാമഗ്ഗിദീപനത്ഥായ ദ്വേ ജാതകാനി കഥേത്വാ **അത്തദണ്ഡസുത്തം** (സു॰ നി॰ ൻർഫ ആദയോ) ദേസേസ്സാമി, ദേസനം സുത്വാ ഉഭയനഗരവാസിനോ അഡ്ഢതേയ്യാനി അഡ്ഢതേയ്യാനി കുമാരസതാനി ദസ്സന്തി, അഹം തേ പബ്ബാജേസ്സാമി, മഹന്തോ സമാഗമോ ഭവിസ്സതീ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ പാതോവ സരീരപടിജഗ്ഗനം കത്വാ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ സായന്ഹസമയേ ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ കസ്സചി അനാരോചേത്വാ സയമേവ പത്തചീവരമാദായ ദ്വിന്നം സേനാനം അന്തരേ ആകാസേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ തേസം സംവേഗജനനത്ഥം ദിവാ അന്ധകാരം കാതും കേസരംസിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ നിസീദി. അഥ നേസം സംവിഗ്ഗമാനസാനം അത്താനം ദസ്സേന്തോ ഛബ്ബണ്ണാ ബുദ്ധരംസിയോ വിസ്സജ്ജേസി. കപിലവത്ഥുവാസിനോപി ഭഗവന്തം ദിസ്വാ "അമ്ഹാകം ഞാതിസേട്ഠോ സത്ഥാ ആഗതോ, ദിട്ഠോ നു ഖോ തേന അമ്ഹാകം കലഹകരണഭാവോ"തി ചിന്തേത്വാ "ന ഖോ പന സക്കാ സത്ഥരി ആഗതേ അമ്ഹേഹി പരസ്സ സരീരേ സത്ഥം പാതേതും, കോലിയനഗരവാസിനോ അമ്ഹേ ഹനന്തു വാ ബജ്ഝന്തു വാ"തി ആവുധാനി ഛഡ്ഡേസും. കോലിയനഗരവാസിനോപി തഥേവ അകംസു.

അഥ ഭഗവാ ഓതരിത്വാ രമണീയേ പദേസേ വാലുകപുലിനേ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി അനോപമായ ബുദ്ധസിരിയാ വിരോചമാനോ. തേപി രാജാനോ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. അഥ നേ സത്ഥാ ജാനന്തോവ "കസ്മാ ആഗതത്ഥ, മഹാരാജാ"തി പുച്ഛി. "നേവ, ഭന്തേ, നദിദസ്സനത്ഥായ, ന കീളനത്ഥായ, അപിച ഖോ പന ഇമസ്മിം ഠാനേ സങ്ഗാമം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ ആഗതമ്ഹാ"തി. "കിം നിസ്സായ വോ കലഹോ, മഹാരാജാ"തി? "ഉദകം നിസ്സായ ഭന്തേ"തി. "ഉദകം കിം അഗ്ഘതി മഹാരാജാ"തി? "അപ്പഗ്ഘം, ഭന്തേ"തി. "പഥവീ നാമ കിം അഗ്ഘതി, മഹാരാജാ"തി? "അനഗ്ഘാ, ഭന്തേ"തി. "ഖത്തിയാ കിം അഗ്ഘന്തി, മഹാരാജാ"തി? "ഖത്തിയാ നാമ അനഗ്ഘാ, ഭന്തേ"തി. "അപ്പഗ്ഘം ഉദകം നിസ്സായ കസ്മാ അനഗ്ഘേ ഖത്തിയേ നാസേഥ, മഹാരാജ, കലഹസ്മിഞ്ഹി അസ്സാദോ നാമ നത്ഥി, കലഹവസേന ഹി മഹാരാജാ ഏകായ രുക്ഖദേവതായ കാളസീഹേന സദ്ധിം ബദ്ധാഘാതോ സകലമ്പി ഇമം കപ്പം അനുപ്പത്തോയേവാ"തി വത്വാ **ഫന്ദനജാതകം** (ജാ॰ ഫ.ഫന.ഫർ ആദയോ) കഥേസി. തതോ "പരപത്തിയേന നാമ മഹാരാജാ ന ഭവിതബ്ബം, പരപത്തിയാ ഹി ഹുത്വാ ഏകസ്സ സസസ്സ കഥായ തിയോജനസഹസ്സവിത്ഥതേ ഹിമവന്തേ ചതുപ്പദഗണാ മഹാസമുദ്ദം പക്ഖന്ദിനോ അഹേസും, തസ്മാ പരപത്തിയേന ന ഭവിതബ്ബ"ന്തി വത്വാ **ദദ്ദരജാതകം** (ജാ॰ ഫ.ഢ-ർന-ർർ; ഫ.ർ.ഫന-ഫന്ന; ഫ.ൻ.ഫം൭ ആദയോ) കഥേസി. തതോ "കദാചി മഹാരാജാ ദുബ്ബലോപി മഹബ്ബലസ്സ രന്ധം പസ്സതി, കദാചി മഹബ്ബലോപി ദുബ്ബലസ്സ രന്ധം പസ്സതി, ലടുകികാപി ഹി സകുണികാ ഹത്ഥിനാഗം ഘാതേസീ"തി വത്വാ **ലടുകികജാതകം** (ജാ॰ ഫ.൭.നന്ൻ ആദയോ) കഥേസി. ഏവം കലഹവൂപസമനത്ഥായ തീണി ജാതകാനി കഥേത്വാ സാമഗ്ഗിപരിദീപനത്ഥായ ദ്വേ ജാതകാനി കഥേസി. "സമഗ്ഗാനഞ്ഹി മഹാരാജാ കോചി ഓതാരം നാമ പസ്സിതും ന സക്കോതീ"തി വത്വാ **രുക്ഖധമ്മജാതകം** (ജാ॰ ഫ.ഫ.൭ർ) കഥേസി. തതോ "സമഗ്ഗാനം മഹാരാജാ കോചി വിവരം പസ്സിതും നാസക്ഖി, യദാ പന അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദമകംസു, അഥ നേ ഏകോ നേസാദപുത്തോ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ ആദായ ഗതോ, വിവാദേ അസ്സാദോ നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ **വട്ടകജാതകം** (ജാ॰ ഫ.ഫ.ന൭, ഫഫവ്വ; ഫ.ന്ന.ഫവ്വ-ഫനന) കഥേസി. ഏവം ഇമാനി പഞ്ച ജാതകാനി കഥേത്വാ അവസാനേ **അത്തദണ്ഡസുത്തം** (സു॰ നി॰ ൻർഫ ആദയോ) കഥേസി.

അഥ രാജാനോ പസന്നാ "സചേ സത്ഥാ നാഗമിസ്സ, മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം വധിത്വാ ലോഹിതനദിം പവത്തയിസ്സാമ, സത്ഥാരം നിസ്സായ നോ ജീവിതം ലദ്ധം. സചേ പന സത്ഥാ അഗാരം അജ്ഝാവസിസ്സ, ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരം ചതുമഹാദീപരജ്ജം ഹത്ഥഗതം അഭവിസ്സ, അതിരേകസഹസ്സം ഖോ പനസ്സ പുത്താ അഭവിസ്സംസു, തതോ ഖത്തിയപരിവാരോവ അവിചരിസ്സ, തം ഖോ പനേസ സമ്പത്തിം പഹായ നിക്ഖമിത്വാ സമ്ബോധിം പത്തോ, ഇദാനിപി ഖത്തിയപരിവാരോവ വിചരതൂ"തി ഉഭയനഗരവാസിനോ അഡ്ഢതേയ്യാനി അഡ്ഢതേയ്യാനി കുമാരസതാനി അദംസു. ഭഗവാ തേ പബ്ബാജേത്വാ മഹാവനം അഗമാസി. പുനദിവസതോ പട്ഠായ തേഹി പരിവുതോ ഏകദാ കപിലവത്ഥുനഗരേ ഏകദാ കോലിയനഗരേതി ദ്വീസു നഗരേസു പിണ്ഡായ ചരതി. ഉഭയനഗരവാസിനോ മഹാസക്കാരം കരിംസു. തേസം ഗരുഗാരവേന ന അത്തനോ രുചിയാ പബ്ബജിതാനം അനഭിരതി ഉപ്പജ്ജി. പുരാണദുതിയികായോപി നേസം അനഭിരതിജനനത്ഥായ തം തം വത്വാ സാസനം പേസേസും. തേ അതിരേകതരം ഉക്കണ്ഠിംസു. ഭഗവാ ആവജ്ജേന്തോ തേസം അനഭിരതഭാവം ഞത്വാ "ഇമേ ഭിക്ഖൂ മാദിസേന ബുദ്ധേന സദ്ധിം ഏകതോ വസന്താ ഉക്കണ്ഠന്തി, കഥം രൂപാ നു ഖോ തേസം ധമ്മകഥാ സപ്പായാ"തി ഉപധാരേന്തോ കുണാലധമ്മദേസനം പസ്സി. അഥസ്സ ഏതദഹോസി - "അഹം ഇമേ ഭിക്ഖൂ ഹിമവന്തം നേത്വാ കുണാലകഥായ നേസം മാതുഗാമദോസം പകാസേത്വാ അനഭിരതിം ഹരിത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗം ദസ്സാമീ"തി.

സോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ കപിലവത്ഥും പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഭത്തകിച്ചവേലായമേവ തേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ "ദിട്ഠപുബ്ബോ വോ, ഭിക്ഖവേ, രമണീയോ ഹിമവന്തപദേസോ"തി പുച്ഛി. "നോഹേതം, ഭന്തേ"തി. "ഗച്ഛിസ്സഥ പന ഹിമവന്തചാരിക"ന്തി? "ഭന്തേ, അനിദ്ധിമന്തോ മയം കഥം ഗമിസ്സാമാ"തി. "സചേ പന വോ കോചി ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, ഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി? "ആമ, ഭന്തേ"തി. സത്ഥാ സബ്ബേപി തേ അത്തനോ ഇദ്ധിയാ ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഗഗനതലേ ഠിതോവ രമണീയേ ഹിമവന്തപദേസേ കഞ്ചനപബ്ബതം രജതപബ്ബതം

മണിപബ്ബതം ഹിങ്ഗുലികപബ്ബതം അഞ്ജനപബ്ബതം സാനുപബ്ബതം ഫലികപബ്ബതന്തി നാനാവിധേ പബ്ബതേ, പഞ്ച മഹാനദിയോ, കണ്ണമുണ്ഡകം രഥകാരം സീഹപപാതം ഛദ്ദന്തം തിയഗ്ഗളം അനോതത്തം കുണാലദഹന്തി സത്ത ദഹേ ദസ്സേസി. ഹിമവന്തോ ച നാമ മഹാ പഞ്ചയോജനസതുബ്ബേധോ തിയോജനസഹസ്സവിത്ഥതോ, തസ്സ ഇമം രമണീയം ഏകദേസം അത്തനോ ആനുഭാവേന ദസ്സേസി. തത്ഥ കതനിവാസാനി സീഹബ്യഗ്ഘഹത്ഥികുലാദീനി ചതുപ്പദാനിപി ഏകദേസതോ ദസ്സേസി. തത്ഥ ആരാമരാമണേയ്യകാദീനി പുപ്ഫൂപഗഫലൂപഗേ രുക്ഖേ നാനാവിധേ സകുണസങ്ഘേ ജലജഥലജപുപ്ഫാനി ഹിമവന്തസ്സ പുരത്ഥിമപസ്സേ സുവണ്ണതലം, പച്ഛിമപസ്സേ ഹിങ്ഗുലതലം ദസ്സേസി. ഇമേസം രാമണേയ്യകാനം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ തേസം ഭിക്ഖൂനം പുരാണദുതിയികാസു ഛന്ദരാഗോ പഹീനോ.

അഥ സത്ഥാ തേ ഭിക്ഖൂ ഗഹേത്വാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ ഹിമവന്തപച്ഛിമപസ്സേ സട്ഠിയോജനികേ മനോസിലാതലേ സത്തയോജനികസ്സ കപ്പട്ഠികസാലരുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ തിയോജനികായ മനോസിലാതലായ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പരിവുതോ ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ അണ്ണവകുച്ഛിം ഖോഭേത്വാ ജലമാനോ സൂരിയോ വിയ നിസീദിത്വാ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേന്തോ തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം ഹിമവന്തേ തുമ്ഹേഹി അദിട്ഠപുബ്ബം പുച്ഛഥാ"തി. തസ്മിം ഖണേ ദ്വേ ചിത്രകോകിലാ ഉഭോസു കോടീസു ദണ്ഡകം മുഖേന ഡംസിത്വാ മജ്ഝേ അത്തനോ സാമികം നിസീദാപേത്വാ അട്ഠ ചിത്രകോകിലാ പുരതോ, അട്ഠ പച്ഛതോ, അട്ഠ വാമതോ, അട്ഠ ദക്ഖിണതോ, അട്ഠ ഹേട്ഠാ, അട്ഠ ഉപരി ഛായം കത്വാ ഏവം ചിത്രകോകിലം പരിവാരേത്വാ ആകാസേനാഗച്ഛന്തി. അഥ തേ ഭിക്ഖൂ തം സകുണസങ്ഘം ദിസ്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു - "കേ നാമേതേ, ഭന്തേ സകുണാ"തി? "ഭിക്ഖവേ, ഏസ മമ പോരാണകോ വംസോ, മയാ ഠപിതാ പവേണീ, മം താവ പുബ്ബേ ഏവം പരിചരിംസു, തദാ പനേസ സകുണഗണോ മഹാ അഹോസി, അഡ്ഢുഡ്ഢാനി ദിജകഞ്ഞാസഹസ്സാനി മം പരിചരിംസു. അനുപുബ്ബേന പരിഹായിത്വാ ഇദാനി ഏത്തകോ ജാതോ"തി. "കഥം ഏവരൂപേ പന, ഭന്തേ, വനസണ്ഡേ ഏതാ ദിജകഞ്ഞായോ തുമ്ഹേ പരിചരിംസൂ"തി? അഥ നേസം സത്ഥാ "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥാ"തി സതിം ഉപട്ഠാപേത്വാ അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

"ഏവമക്ഖായതി ഏവമനുസൂയതി, സബ്ബോസധധരണിധരേ നേകപുപ്ഫമാല്യവിതതേ ഗജഗവജമഹിംസരുരുചമരപസദഖഗ്ഗഗോകണ്ണസീഹബ്യഗ്ഘദീപിഅച്ഛകോകതരച്ഛഉദ്ദാരകദലി- മിഗബിളാരസസകണ്ണികാനുചരിതേ ആകിണ്ണനേലമണ്ഡലമഹാവരാഹനാഗകുലകരേണുസങ്ഘാധിവുട്ഠേ ഇസ്സമിഗസാഖമിഗസരഭമിഗഏണീമിഗവാതമിഗപസദമിഗപുരിസാലുകിമ്പുരിസയക്ഖരക്ഖ- സനിസേവിതേ അമജ്ജവമഞ്ജരീധരപഹട്ഠപുപ്ഫഫുസിതഗ്ഗാനേകപാദപഗണവിതതേ കുരരചകോരവാരണമയൂരപരഭതജീവഞ്ജീവകചേലാവകഭിങ്കാരകരവീകമത്തവിഹങ്ഗഗണസതതസമ്പഘുട്ഠേ അഞ്ജനമനോസിലാഹരിതാലഹിങ്ഗുലകഹേമരജതകനകാനേകധാതു- സതവിനദ്ധപടിമണ്ഡിതപദേസേ ഏവരൂപേ ഖലു, ഭോ, രമ്മേ വനസണ്ഡേ കുണാലോ നാമ സകുണോ പടിവസതി അതിവിയ ചിത്തോ അതിവിയ ചിത്തപത്തച്ഛദനോ".

"തസ്സേവ ഖലു, ഭോ, കുണാലസ്സ സകുണസ്സ അഡ്ഢുഡ്ഢാനി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി പരിചാരികാ ദിജകഞ്ഞായോ, അഥ ഖലു, ഭോ, ദ്വേ ദിജകഞ്ഞായോ കട്ഠം മുഖേന ഡംസിത്വാ തം കുണാലം സകുണം മജ്ഝേ നിസീദാപേത്വാ ഉഡ്ഡേന്തി'മാ നം കുണാലം സകുണം അദ്ധാനപരിയായപഥേ കിലമഥോ ഉബ്ബാഹേത്ഥാ"തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ ഹേട്ഠതോ ഹേട്ഠതോ ഉഡ്ഡേന്തി 'സചായം കുണാലോ സകുണോ ആസനാ പരിപതിസ്സതി, മയം തം പക്ഖേഹി പടിഗ്ഗഹേസ്സാമാ'തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ ഉപരൂപരി ഉഡ്ഡേന്തി 'മാ നം കുണാലം സകുണം ആതപോ പരിതാപേസീ'തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ ഉഭതോപസ്സേന ഉഡ്ഡേന്തി 'മാ നം കുണാലം സകുണം സീതം വാ ഉണ്ഹം വാ തിണം വാ രജോ വാ വാതോ വാ ഉസ്സാവോ വാ ഉപപ്ഫുസീ'തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ പുരതോ പുരതോ ഉഡ്ഡേന്തി 'മാ നം കുണാലം സകുണം ഗോപാലകാ വാ പസുപാലകാ വാ തിണഹാരകാ വാ കട്ഠഹാരകാ വാ വനകമ്മികാ വാ കട്ഠേന വാ കഠലേന വാ പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ സക്ഖരാഹി വാ പഹാരം അദംസു, മായം കുണാലോ സകുണോ ഗച്ഛേഹി വാ ലതാഹി വാ രുക്ഖേഹി വാ സാഖാഹി വാ ഥമ്ഭേഹി വാ പാസാണേഹി വാ ബലവന്തേഹി വാ പക്ഖീഹി സങ്ഗമേസീ'തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഉഡ്ഡേന്തി സണ്ഹാഹി സഖിലാഹി മഞ്ജൂഹി മധുരാഹി വാചാഹി സമുദാചരന്തിയോ 'മായം കുണാലോ സകുണോ ആസനേ പരിയുക്കണ്ഠീ'തി.

"പഞ്ചസതാ ദിജകഞ്ഞായോ ദിസോദിസം ഉഡ്ഡേന്തി അനേകരുക്ഖവിവിധവികതിഫലമാഹരന്തിയോ 'മായം കുണാലോ സകുണോ ഖുദായ പരികിലമിത്ഥാ'തി.

"അഥ ഖലു, ഭോ, താ ദിജകഞ്ഞായോ തം കുണാലം സകുണം ആരാമേനേവ ആരാമം, ഉയ്യാനേനേവ ഉയ്യാനം, നദീതിത്ഥേനേവ നദീതിത്ഥം, പബ്ബതസിഖരേനേവ പബ്ബതസിഖരം, അമ്ബവനേനേവ അമ്ബവനം, ജമ്ബുവനേനേവ ജമ്ബുവനം, ലബുജവനേനേവ ലബുജവനം, നാളികേരസഞ്ചാരിയേനേവ നാളികേരസഞ്ചാരിയം ഖിപ്പമേവ അഭിസമ്ഭോന്തി രതിത്ഥായ.

"അഥ ഖലു, ഭോ, കുണാലോ സകുണോ താഹി ദിജകഞ്ഞാഹി ദിവസം പരിബ്യൂള്ഹോ ഏവം അപസാദേതി 'നസ്സഥ തുമ്ഹേ വസലിയോ, വിനസ്സഥ തുമ്ഹേ വസിലിയോ ചോരിയോ ധുത്തിയോ അസതിയോ ലഹുചിത്തായോ കതസ്സ അപ്പടികാരികായോ അനിലോ വിയ യേനകാമംഗമായോ'" തി.

തത്രായം അത്ഥവണ്ണനാ - ഭിക്ഖവേ, സോ വനസണ്ഡോ ഏവം അക്ഖായതി ഏവഞ്ച അനുസൂയതി. കിന്തി? സബ്ബോസധധരണിധരേതി വിത്ഥാരോ. തത്ഥ **സബ്ബോസധധരണിധരേതി** മൂലതചപത്തപുപ്ഫാദിസബ്ബോസധധരായ ധരണിയാ സമന്നാഗതേതി അത്ഥോ, സബ്ബോസധയുത്തോ വാ ധരണിധരോ. സോ ഹി പദേസോ സബ്ബോസധധരണിധരോതി ഏവമക്ഖായതി ഏവഞ്ച അനുസൂയതി, തസ്മിം വനസണ്ഡേതി വുത്തം ഹോതി. സേസപദയോജനായപി ഏസേവ നയോ. **നേകപുപ്ഫമാല്യവിതതേതി** അനേകേഹി ഫലത്ഥായ ഉപ്പന്നപുപ്ഫേഹി ചേവ പിളന്ധനമാല്യേഹി ച വിതതേ. **രുരൂതി** സുവണ്ണവണ്ണാ മിഗാ. **ഉദ്ദാരാതി** ഉദ്ദാ. **ബിളാരാതി** മഹാബിളാരാ. **നേലമണ്ഡലം** വുച്ചതി തരുണഭിങ്കച്ഛാപമണ്ഡലം. **മഹാവരാഹാതി** മഹാഹത്ഥിനോ, ആകിണ്ണനേലമണ്ഡലമഹാവരാഹേന ഗോചരിയാദിഭേദേന ദസവിധേന നാഗകുലേന ചേവ കരേണുസങ്ഘേന ച അധിവുട്ഠേതി അത്ഥോ. **ഇസ്സമിഗാതി** കാളസീഹാ. **വാതമിഗാതി** മഹാവാതമിഗാ. **പസദമിഗാതി** ചിത്രമിഗാ. **പുരിസാലൂതി** വളവാമുഖയക്ഖിനിയോ. **കിമ്പുരിസാതി** ദേവകിന്നരചന്ദകിന്നരദുമകിന്നരദണ്ഡമാണവകകോന്തി- സകുണകണ്ണപാവുരണാദിഭേദാ കിന്നരാ. **അമജ്ജവമഞ്ജരീധരപഹട്ഠപുപ്ഫഫുസിതഗ്ഗാനേകപാദപഗണവിതതേതി** മകുലധരേഹി ചേവ മഞ്ജരീധരേഹി ച സുപുപ്ഫിതേഹി ച അഗ്ഗമത്തപുപ്ഫിതേഹി ച അനേകേഹി പാദപഗണേഹി വിതതേ. **വാരണാ** നാമ ഹത്ഥിലിങ്ഗസകുണാ. **ചേലാവകാതിപി** ഏതേ സകുണായേവ. **ഹേമഞ്ച കനകഞ്ചാതി** ദ്വേ സുവണ്ണജാതിയോ. ഏതേഹി അഞ്ജനാദീഹി അനേകധാതുസതേഹി അനേകേഹി വണ്ണധാതുരാസീഹി വിനദ്ധപടിമണ്ഡിതപദേസേ. **ഭോതി** ധമ്മാലപനമത്തമേതം. **ചിത്തോതി** മുഖതുണ്ഡകേപി ഹേട്ഠാഉദരഭാഗേപി ചിത്രോവ.

അഡ്ഢുഡ്ഢാനീതി അഡ്ഢചതുത്ഥാനി, തീണി സഹസ്സാനി പഞ്ചേവ സതാനീതി അത്ഥോ. **അദ്ധാനപരിയായപഥേതി** അദ്ധാനസങ്ഖാതേ ഗമനമഗ്ഗേ. **ഉബ്ബാഹേത്ഥാതി** ബാധയിത്ഥ. **ഉപപ്ഫുസീതി** ഉപഗന്ത്വാ ഫുസി. **പഹാരം അദംസൂതി** ഏത്ഥ "മാ ന"ന്തി പദസ്സ സാമിവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **സങ്ഗമേസീതി** സമാഗച്ഛി. **സണ്ഹാഹീതി** മട്ഠാഹി. **സഖിലാഹീതി** പിയാഹി. **മഞ്ജൂഹീതി** സഖിലാഹി. **മധുരാഹീതി** മധുരസ്സരാഹി. **സമുദാചരന്തിയോതി** ഗന്ധബ്ബകരണവസേന പരിചരന്തിയോ. **അനേകരുക്ഖവിവിധവികതിഫലന്തി** അനേകേഹി രുക്ഖേഹി വിവിധവികതിഫലം. **ആരാമേനേവ ആരാമന്തി** പുപ്ഫാരാമാദീസു അഞ്ഞതരേന ആരാമേനേവ അഞ്ഞതരം ആരാമം നേന്തീതി അത്ഥോ. **ഉയ്യാനാദീസുപി** ഏസേവ നയോ. **നാളികേരസഞ്ചാരിയേനേവാതി** നാളികേരവനേനേവ അഞ്ഞം നാളികേരവനം. **അതിസമ്ഭോന്തീതി** ഏവം നേത്വാ തത്ഥ നം ഖിപ്പഞ്ഞേവ രതിത്ഥായ പാപുണന്തി.

ദിവസം പരിബ്യൂള്ഹോതി സകലദിവസം പരിബ്യൂള്ഹോ. **അപസാദേതീതി** താ കിര തം ഏവം ദിവസം പരിചരിത്വാ നിവാസരുക്ഖേ ഓതാരേത്വാ പരിവാരേത്വാ രുക്ഖസാഖാസു നിസീദിത്വാ "അപ്പേവ നാമ മധുരവചനം ലഭേയ്യാമാ"തി പത്ഥയന്തിയോ ഇമിനാ ഉയ്യോജിതകാലേ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗമിസ്സാമാതി വസന്തി. കുണാലരാജാ പന താ ഉയ്യോജേന്തോ "നസ്സഥാ"തിആദിവചനേഹി അപസാദേതി. തത്ഥ **നസ്സഥാതി** ഗച്ഛഥ. **വിനസ്സഥാതി** സബ്ബതോഭാഗേന നസ്സഥ. ഗേഹേ ധനധഞ്ഞാദീനം നാസനേന **ചോരിയോ,** ബഹുമായതായ **ധുത്തിയോ,** നട്ഠസ്സതിതായ **അസതിയോ,** അനവട്ഠിതചിത്തതായ **ലഹുചിത്തായോ,** കതവിനാസനേന മിത്തദുബ്ഭിതായ **കതസ്സ അപ്പടികാരികായോതി.**

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഹം തിരച്ഛാനഗതോപി ഇത്ഥീനം അകതഞ്ഞുതം ബഹുമായതം അനാചാരതം ദുസ്സീലതഞ്ച ജാനാമി, തദാപാഹം താസം വസേ അവത്തിത്വാ താ ഏവ അത്തനോ വസേ വത്തേമീ"തി ഇമായ കഥായ തേസം ഭിക്ഖൂനം അനഭിരതിം ഹരിത്വാ സത്ഥാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തസ്മിം ഖണേ ദ്വേ കാളകോകിലാ സാമികം ദണ്ഡകേന ഉക്ഖിപിത്വാ ഹേട്ഠാഭാഗാദീസു ചതസ്സോ ചതസ്സോ ഹുത്വാ തം പദേസം ആഗമിംസു. തേ ഭിക്ഖൂ താപി ദിസ്വാ സത്ഥാരം പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ "പുബ്ബേ, ഭിക്ഖവേ, മമ സഹായോ പുണ്ണമുഖോ നാമ ഫുസ്സകോകിലോ അഹോസി, തസ്സായം വംസോ"തി വത്വാ പുരിമനയേനേവ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി പുച്ഛിതോ ആഹ -

"തസ്സേവ ഖലു, ഭോ, ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ പുരത്ഥിമദിസാഭാഗേ സുസുഖുമസുനിപുണഗിരിപ്പഭവഹരിതുപയന്തിയോ"തി.

തത്ഥ സുട്ഠു സുഖുമസണ്ഹസലിലതായ സുസുഖുമസുനിപുണാ, ഗിരി ഏതാസം പഭവോതി ഗിരിപ്പഭവാ , ഹിമവന്തതോ സന്ദമാനഹരിതതിണമിസ്സഓഘതായ ഹരിതാ, കുണാലദഹം ഉപഗമനേന ഉപയന്തിയോതി **സുസുഖുമസുനിപുണഗിരിപ്പഭവഹരിതുപയന്തിയോ,** ഏവരൂപാ നദിയോ യസ്മിം സന്ദന്തീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി യം കുണാലദഹം താ ഉപയന്തി, തത്ഥ പുപ്ഫാനി വണ്ണേന്തോ ആഹ -

"ഉപ്പലപദുമകുമുദനലിനസതപത്തസോഗന്ധികമന്ദാലകസമ്പതിവിരുള്ഹ- സുചിഗന്ധമനുഞ്ഞമാവകപ്പദേസേ"തി.

തത്ഥ **ഉപ്പലന്തി** നീലുപ്പലം. **നലിനന്തി** സേതപദുമം. **സതപത്തന്തി** പരിപുണ്ണസതപത്തപദുമം. **സമ്പതീതി** ഏതേഹി സമ്പതിവിരുള്ഹേഹി അഭിനവജാതേഹി സുചിഗന്ധേന ചേവ മനുഞ്ഞേന ച ഹദയബന്ധനസമത്ഥതായ മാവകേന ച പദേസേന സമന്നാഗതേതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തസ്മിം ദഹേ രുക്ഖാദയോ വണ്ണേന്തോ ആഹ -

“കുരവകമുചലിന്ദകേതകവേദിസവഞ്ജുലപുന്നാഗബകുലതിലകപിയകഹസനസാലസളല-ചമ്പകഅസോകനാഗരുക്ഖതിരീടിഭുജപത്തലോദ്ദചന്ദനോഘവനേ കാളാഗരുപദ്മകപിയങ്ഗുദേവദാരുകചോചഗഹനേ കകുധകുടജഅങ്കോലകച്ചികാരകണികാരകണ്ണികാരകനവേരകോരണ്ഡകകോവിളാരകിംസുകയോധികവനമല്ലികമനങ്ഗണമനവജ്ജഭണ്ഡിസുരുചിരഭഗിനിമാലാമല്യധരേ ജാതിസുമനമധുഗന്ധികധനുതക്കാരിതാലീസതഗരമുസീരകോട്ഠകച്ഛവിതതേ അതിമുത്തകസംകുസുമിതലതാവിതതപടിമണ്ഡിതപ്പദേസേ ഹംസപിലവകാദമ്ബകാരണ്ഡവാഭിനദിതേ വിജ്ജാധരസിദ്ധസമണതാപസഗണാധിവുട്ഠേ വരദേവയക്ഖരക്ഖസദാനവഗന്ധബ്ബകിന്നരമഹോരഗാനുചിണ്ണപ്പദേസേ - ഏവരൂപേ ഖലു, ഭോ, രമ്മേ വനസണ്ഡേ പുണ്ണമുഖോ നാമ ഫുസ്സകോകിലോ പതിവസതി അതിവിയ മധുരഗിരോ വിലാസിതനയനോ മത്തക്ഖോ.

“തസ്സേവ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖസ്സ ഫുസ്സകോകിലസ്സ അഡ്ഢുഡ്ഢാനി ഇത്ഥിസതാനി പരിചാരികാ ദിജകഞ്ഞായോ. അഥ ഖലു, ഭോ, ദ്വേ ദിജകഞ്ഞായോ കട്ഠം മുഖേന ഡംസിത്വാ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം മജ്ഝേ നിസീദാപേത്വാ ഉഡ്ഡേന്തി ‘മാ നം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം അദ്ധാനപരിയായപഥേ കിലമഥോ ഉബ്ബാഹേത്ഥാ’തി.

“പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ ഹേട്ഠതോ ഹേട്ഠതോ ഉഡ്ഡേന്തി ‘സചായം പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ സകുണോ ആസനാ പരിപതിസ്സതി, മയം തം പക്ഖേഹി പടിഗ്ഗഹേസ്സാമാ’തി.

“പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ ഉപരൂപരി ഉഡ്ഡേന്തി ‘മാ നം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ആതപോ പരിതാപേസീ’തി.

“പഞ്ഞാസ പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ ഉഭതോപസ്സേന ഉഡ്ഡേന്തി ‘മാനം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം സീതം വാ ഉണ്ഹം വാ തിണം വാ രജോ വാ വാതോ വാ ഉസ്സാവോ വാ ഉപപ്ഫുസീ’തി.

“പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ പുരതോ പുരതോ ഉഡ്ഡേന്തി ‘മാ നം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ഗോപാലകാ വാ പസുപാലകാ വാ തിണഹാരകാ വാ കട്ഠഹാരകാ വാ വനകമ്മികാ വാ കട്ഠേന വാ കഠലായ വാ പാണിനാ വാ ലേഡ്ഡുനാ വാ ദണ്ഡേന വാ സത്ഥേന വാ സക്ഖരാഹി വാ പഹാരമദംസു, മായം പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ ഗച്ഛേഹി വാ ലതാഹി വാ രുക്ഖേഹി വാ സാഖാഹി വാ ഥമ്ഭേഹി വാ പാസാണേഹി വാ ബലവന്തേഹി വാ പക്ഖീഹി സങ്ഗമേസീ’തി.

“പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഉഡ്ഡേന്തി സണ്ഹാഹി സഖിലാഹി മഞ്ജൂഹി മധുരാഹി വാചാഹി സമുദാചരന്തിയോ ‘മായം പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ ആസനേ പരിയുക്കണ്ഠീ’തി.

“പഞ്ഞാസ ദിജകഞ്ഞായോ ദിസോദിസം ഉഡ്ഡേന്തി അനേകരുക്ഖവിവിധവികതിഫലമാഹരന്തിയോ ‘മായം പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ ഖുദായ പരികിലമിത്ഥാ’തി.

“അഥ ഖലു, ഭോ, താ ദിജകഞ്ഞായോ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ആരാമേനേവ ആരാമം, ഉയ്യാനേനേവ ഉയ്യാനം, നദീതിത്ഥേനേവ നദീതിത്ഥം, പബ്ബതസിഖരേനേവ പബ്ബതസിഖരം, അമ്ബവനേനേവ അമ്ബവനം, ജമ്ബുവനേനേവ ജമ്ബുവനം, ലബുജവനേനേവ ലബുജവനം, നാളികേരസഞ്ചാരിയേനേവ നാളികേരസഞ്ചാരിയം ഖിപ്പമേവ അഭിസമ്ഭോന്തി രതിത്ഥായ.

“അഥ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ താഹി ദിജകഞ്ഞാഹി ദിവസം പരിബ്യൂള്ഹോ ഏവം പസംസതി ‘സാധു സാധു, ഭഗിനിയോ, ഏതം ഖോ ഭഗിനിയോ തുമ്ഹാകം പതിരൂപം കുലധീതാനം, യം തുമ്ഹേ ഭത്താരം പരിചരേയ്യാഥാ’തി.

“അഥ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ യേന കുണാലോ സകുണോ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസംസു ഖോ കുണാലസ്സ സകുണസ്സ പരിചാരികാ ദിജകഞ്ഞായോ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം, ദിസ്വാന യേന പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ തേനുപസങ്കമിംസു, ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ഏതദവോചും - ‘അയം, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, കുണാലോ സകുണോ അതിവിയ ഫരുസോ അതിവിയ ഫരുസവാചോ, അപ്പേവ നാമ തവമ്പി ആഗമ്മ പിയവാചം ലഭേയ്യാമാ’തി. ‘അപ്പേവ നാമ ഭഗിനിയോ’തി വത്വാ യേന കുണാലോ സകുണോ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ കുണാലേന സകുണേന സദ്ധിം പടിസമ്മോദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി, ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ തം കുണാലം സകുണം ഏതദവോച - ‘കിസ്സ ത്വം, സമ്മ കുണാല, ഇത്ഥീനം സുജാതാനം കുലധീതാനം സമ്മാപടിപന്നാനം മിച്ഛാപടിപന്നോസി, അമനാപഭാണീനമ്പി കിര, സമ്മ കുണാല, ഇത്ഥീനം മനാപഭാണിനാ ഭവിതബ്ബം, കിമങ്ഗം പന മനാപഭാണീന’ന്തി.

“ഏവം വുത്തേ കുണാലോ സകുണോ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ഏവം അപസാദേസി - ‘നസ്സ ത്വം, സമ്മ ജമ്മ വസല, വിനസ്സ ത്വം, സമ്മ ജമ്മ വസല, കോ നു തയാ വിയത്തോ ജായാജിനേനാ’തി. ഏവം അപസാദിതോ ച പന പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ തതോയേവ പടിനിവത്തി.

“അഥ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖസ്സ ഫുസ്സകോകിലസ്സ അപരേന സമയേന നചിരസ്സേവ ഖരോ ആബാധോ ഉപ്പജ്ജി, ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ ബാള്ഹാ വേദനാ വത്തന്തി മാരണന്തികാ. അഥ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖസ്സ ഫുസ്സകോകിലസ്സ പരിചാരികാനം ദിജകഞ്ഞാനം ഏതദഹോസി - ‘ആബാധികോ ഖോ അയം പുണ്ണമുഖോ

ഫുസ്സകോകിലോ, അപ്പേവ നാമ ഇമമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യാ’തി ഏകം അദുതിയം ഓഹായ യേന കുണാലോ സകുണോ തേനുപസങ്കമിംസു. അദ്ദസാ ഖോ കുണാലോ സകുണോ താ ദിജകഞ്ഞായോ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തിയോ, ദിസ്വാന താ ദിജകഞ്ഞായോ ഏതദവോച - ‘കഹം പന തുമ്ഹം വസലിയോ ഭത്താ’തി. ‘ആബാധികോ ഖോ, സമ്മ കുണാല, പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ അപ്പേവ നാമ തമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യാ’തി. ഏവം വുത്തേ കുണാലോ സകുണോ താ ദിജകഞ്ഞായോ ഏവം അപസാദേസി - ‘നസ്സഥ തുമ്ഹേ വസലിയോ, വിനസ്സഥ തുമ്ഹേ വസലിയോ ചോരിയോ ധുത്തിയോ അസതിയോ ലഹുചിത്തായോ കതസ്സ അപ്പടികാരികായോ അനിലോ വിയ യേനകാമംഗമായോ’തി വത്വാ യേന പുണ്ണമുഖോ ഫുസ്സകോകിലോ തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ഏതദവോച - ‘ഹം, സമ്മ, പുണ്ണമുഖാ’തി. ‘ഹം, സമ്മ, കുണാലാ’തി.

“അഥ ഖലു, ഭോ, കുണാലോ സകുണോ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം പക്ഖേഹി ച മുഖതുണ്ഡകേന ച പരിഗ്ഗഹേത്വാ വുട്ഠാപേത്വാ നാനാഭേസജ്ജാനി പായാപേസി. അഥ ഖലു, ഭോ, പുണ്ണമുഖസ്സ ഫുസ്സകോകിലസ്സ സോ ആബാധോ പടിപ്പസ്സമ്ഭീ”തി.

തത്ഥ **പിയകാ**തി സേതപുപ്ഫാ. **ഹസനാ**തി **ഹ**-കാരോ സന്ധികരോ, അസനായേവ. **തിരീടീ**തി ഏകാ രുക്ഖജാതി. **ചന്ദനാ**തി രത്തസുരഭിചന്ദനാ. **ഓഘവനേ**തി ഏത്തേസം ഓഘേന ഘടായ സമന്നാഗതവനേ. **ദേവദാരുകചോചഗഹനേ**തി ദേവദാരുരുക്ഖേഹി ചേവ കദലീഹി ച ഗഹനേ. **കച്ചികാരാ**തി ഏകാ രുക്ഖജാതി. **കണികാരാ**തി മഹാപുപ്ഫാ. **കണ്ണികാരാ**തി ഖുദ്ദകപുപ്ഫാ. **കിംസുകാ**തി വാതഘാതകാ. **യോധികാ**തി യൂഥികാ. **വനമല്ലികമനങ്ഗണമനവജ്ജഭണ്ഡിസുരുചിരഭഗിനിമാലാമല്യധരേ**തി മല്ലികാനഞ്ച അനങ്ഗണാനം അനവജ്ജാനഞ്ച ഭണ്ഡീനം സുരുചിരാനഞ്ച ഭഗിനീനം പുപ്ഫേഹി മാല്യധാരയമാനേ. **ധനുതക്കാരീ**തി ധനുപാടലി. **താലീസാ**തി താലീസപത്തരുക്ഖാ. **കച്ഛവിതതേ**തി ഏതേഹി ജാതിസുമനാദീഹി വിതതേ നദികച്ഛപബ്ബതകച്ഛേ. **സംകുസുമിതലതാ**തി തേസു തേസു ഠാനേസു സുട്ഠു കുസുമിതഅതിമുത്തകേഹി ചേവ നാനാവിധലതാഹി ച വിതതപടിമണ്ഡിതപദേസേ. **ഗണാധിവുട്ഠേ**തി ഏതേസം വിജ്ജാധരാദീനം ഗണേഹി അധിവുട്ഠേ. **പുണ്ണമുഖോ**തി മുഖപരിപുണ്ണതായ പുണ്ണമുഖോ. പരേഹി ഫുട്ഠതായ **ഫുസ്സകോകിലോ. വിലാസിതനയനോ**തി വിലാസിതനേത്തോ. **മത്തക്ഖോ**തി യഥാ മത്താനം അക്ഖീനി രത്താനി ഹോന്തി, ഏവം രത്തക്ഖോ, പമാണയുത്തനേത്തോ വാ.

ഭഗിനിയോതി അരിയവോഹാരേന ആലപനം. **പരിചരേയ്യാഥാ**തി സകലദിവസം ഗഹേത്വാ വിചരേയ്യാഥ. ഇതി സോ പിയകഥം കഥേത്വാ ഉയ്യോജേതി. കദാചി പന കുണാലോ സപരിവാരോ പുണ്ണമുഖം ദസ്സനായ ഗച്ഛതി, കദാചി പുണ്ണമുഖോ കുണാലസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛതി. തേനാഹ **“അഥ ഖലു, ഭോ”**തി. **സമ്മാ**തി വയസ്സ. **ആഗമ്മാ**തി പടിച്ച ഉപനിസ്സായ. **ലഭേയ്യാമാ**തി കുണാലസ്സ സന്തികാ പിയവചനം ലഭേയ്യാമ. **അപ്പേവ നാമാ**തി അപി നാമ ലഭേയ്യാഥ, വക്ഖാമി നന്തി. **സുജാതാനന്തി** സമജാതികാനം.

നസ്സാതി പലായ. **ജമ്മാ**തി ലാമക. **വിയത്തോ**തി കോ നു തയാ സദിസോ അഞ്ഞോ ബ്യത്തോ നാമ അത്ഥി. **ജായാജിനേനാ**തി ജായാജിതേന, അയമേവ വാ പാഠോ. ഏവം ഇത്ഥിപരാജിതേന തയാ സദിസോ കോ നാമ ബ്യത്തോ അത്ഥീതി തം പുന ഏവരൂപസ്സ വചനസ്സ അഭണനത്ഥായ അപസാദേതി. **തതോയേവാ**തി “കുദ്ധോ മേ കുണാലോ”തി ചിന്തേത്വാ തതോയേവ പടിനിവത്തി, സോ നിവത്തിത്വാ സപരിവാരോ അത്തനോ നിവാസട്ഠാനമേവ അഗമാസി.

അപ്പേവ നാമാതി സംസയപരിവിതക്കോ, ഇമമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യ വാ നോ വാതി ഏവം ചിന്തേത്വാ തം ഓഹായ പക്കമിംസു. **തുമ്ഹന്തി** തുമ്ഹാകം. **അപ്പേവ നാമാ**തി തമ്ഹാ ആബാധാ വുട്ഠഹേയ്യ വാ നോ വാ, അമ്ഹാകം ആഗതകാലേ മതോ ഭവിസ്സതി. മയഞ്ഹി ഇദാനേവ സോ മരിസ്സതീതി ഞത്വാ തുമ്ഹാകം പാദപരിചാരികാ ഭവിതും ആഗതാ. **തേനുപസങ്കമീ**തി ഇമാ ഇത്ഥിയോ സാമികസ്സ മതകാലേ ആഗതാ പടിക്കൂലാ ഭവിസ്സാമാതി തം പഹായ ആഗതാ, അഹം ഗന്ത്വാ മമ സഹായകം പുപ്ഫഫലാദീനി നാനാഭേസജ്ജാനി സംഹരിത്വാ അരോഗം കരിസ്സാമീതി ചിന്തേത്വാ നാഗബലോ മഹാസത്തോ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ യേന സോ തേനുപസങ്കമി. **ഹന്തി** നിപാതോ, “ജീവസി, സമ്മാ”തി പുച്ഛന്തോ ഏവമാഹ. ഇതരോപിസ്സ “ജീവാമീ”തി വദന്തോ **“ഹം സമ്മാ”**തി ആഹ. **പായാപേസീ**തി പായേസി. **പടിപ്പസ്സമ്ഭീ**തി വൂപസമീതി.

താപി ദിജകഞ്ഞായോ അസ്മിം അരോഗേ ജാതേ ആഗതാ. കുണാലോപി പുണ്ണമുഖം കതിപാഹം ഫലാഫലാനി ഖാദാപേത്വാ തസ്സ ബലപ്പത്തകാലേ, “സമ്മ, ഇദാനി ത്വം അരോഗോ, അത്തനോ പരിചാരികാഹി സദ്ധിം വസ, അഹമ്പി അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗമിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം സോ “ഇമാ, സമ്മ, മം ബാള്ഹഗിലാനം പഹായ പലായന്തി, ന മേ ഏതാഹി ധുത്തീഹി അത്ഥോ”തി ആഹ. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “തേന ഹി തേ, സമ്മ, ഇത്ഥീനം പാപഭാവം ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി പുണ്ണമുഖം ഗഹേത്വാ ഹിമവന്തപസ്സേ മനോസിലാതലം നേത്വാ സത്തയോജനികസാലരുക്ഖമൂലേ മനോസിലാസനേ നിസീദി. ഏകസ്മിം പസ്സേ പുണ്ണമുഖോ സപരിവാരോ നിസീദി. സകലഹിമവന്തേ ദേവഘോസനാ ചരി - “അജ്ജ കുണാലോ സകുണരാജാ ഹിമവന്തേ മനോസിലാസനേ നിസീദിത്വാ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മം ദേസേസ്സതി, തം സുണാഥാ”തി. പരമ്പരഘോസേന ഛ കാമാവചരദേവാ സുത്വാ യേഭുയ്യേന തത്ഥ സന്നിപതിംസു. ബഹൂനാഗസുപണ്ണകിന്നരവിജ്ജാധരാദീനമ്പി ദേവതാ തമത്ഥം ഉഗ്ഘോസേസും. തദാ ആനന്ദോ നാമ ഗിജ്ഝരാജാ ദസസഹസ്സഗിജ്ഝപരിവാരോ ഗിജ്ഝപബ്ബതേ പടിവസതി. സോപി തം കോലാഹലം സുത്വാ “ധമ്മം സുണിസ്സാമീ”തി സപരിവാരോ ആഗന്ത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. നാരദോപി പഞ്ചാഭിഞ്ഞോ താപസോ ദസസഹസ്സതാപസപരിവുതോ ഹിമവന്തപദേസേ വിഹരന്തോ തം ദേവഘോസനം സുത്വാ “സഹായോ കിര മേ കുണാലോ ഇത്ഥീനം അഗുണം കഥേസ്സതി, മഹാസമാഗമോ ഭവിസ്സതി, മയാപി തം ദേസനം സോതും വട്ടതീ”തി താപസദസസഹസ്സേന സദ്ധിം ഇദ്ധിയാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ബുദ്ധാനം ദേസനാസന്നിപാതസദിസോ മഹാസമാഗമോ അഹോസി. അഥ

മഹാസത്തോ ജാതിസ്സരഞ്ഞാണേന ഇത്ഥിദോസപടിസംയുത്തം അതീതഭവേ ദിട്ഠകാരണം പുണ്ണമുഖം കായസക്ഖിം കത്വാ കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"അഥ ഖലു, ഭോ, കുണാലോ സകുണോ തം പുണ്ണമുഖം ഫുസ്സകോകിലം ഗിലാനവുട്ഠിതം അചിരവുട്ഠിതം ഗേലഞ്ഞാ ഏതദവോച -

"'ദിട്ഠാ മയാ, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, കണ്ഹാ ദ്വേപിതികാ പഞ്ചപതികായ ഛട്ഠേ പുരിസേ ചിത്തം പടിബന്ധന്തിയാ, യദിദം കബന്ധേ പീഠസപ്പിമ്ഹീ'"തി. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

വൻ. "അഥജ്ജുനോ നകുലോ ഭീമസേനോ, യുധിട്ഠിലോ സഹദേവോ ച രാജാ;
ഏതേ പതീ പഞ്ച മതിച്ച നാരീ, അകാസി ഖുജ്ജവാമനകേന പാപന്തി.

"ദിട്ഠാ മയാ, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, സച്ചതപാപീ നാമ സമണീ സുസാനമജ്ഝേ വസന്തീ ചതുത്ഥഭത്തം പരിണാമയമാനാ സുരാധുത്തകേന പാപമകാസി.

"ദിട്ഠാ മയാ, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, കാകവതീ നാമ ദേവീ സമുദ്ദമജ്ഝേ വസന്തീ ഭരിയാ വേനതേയ്യസ്സ നടകുവേരേന പാപമകാസി.

"ദിട്ഠാ മയാ, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, കുരുങ്ഗദേവീ നാമ ലോമസുദ്ദരീ ഏളികകുമാരം കാമയമാനാ ഛളങ്ഗകുമാരധനന്തേവാസിനാ പാപമകാസി.

"ഏവഞ്ഹേതം മയാ ഞാതം, ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മാതരം;
ഓഹായ കോസലരാജം, പഞ്ചാലചണ്ഡേന പാപമകാസി.

വൻ. "ഏതാ ച അഞ്ഞാ ച അകംസു പാപം, തസ്മാഹമിത്ഥീനം ന വിസ്സസേ നപ്പസംസേ;
മഹീ യഥാ ജഗതി സമാനരത്താ, വസുന്ധരാ ഇതരീതരാപതിട്ഠാ;
സബ്ബസഹാ അഫന്ദനാ അകുപ്പാ, തഥിത്ഥിയോ തായോ ന വിസ്സസേ നരോ.

വൻ. "സീഹോ യഥാ ലോഹിതമംസഭോജനോ, വാളമിഗോ പഞ്ചാവുധോ സുരുദ്ധോ;
പസയ്ഹഖാദീ പരഹിംസനേ രതോ, തഥിത്ഥിയോ തായോ ന വിസ്സസേ നരോ.

"ന ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, വേസിയോ നാരിയോ ഗമനിയോ, ന ഹേതാ ബന്ധകിയോ നാമ, വധികായോ നാമ ഏതായോ, യദിദം വേസിയോ നാരിയോ ഗമനിയോ"തി.

"ചോരോ വിയ വേണികതാ മദിരാവ ദിദ്ധാ വാണിജോ വിയ വാചാസന്ഥുതിയോ ഇസ്സസിങ്ഗമിവ വിപരിവത്തായോ ഉരഗമിവ ദുജിവ്ഹായോ. സോബ്ഭമിവ പടിച്ഛന്നാ പാതാലമിവ ദുപ്പൂരാ രക്ഖസീ വിയ ദുത്തോസാ യമോവേകന്തഹാരിയോ. സിഖീരിവ സബ്ബഭക്ഖാ നദീരിവ സബ്ബവാഹീ അനിലോ വിയ യേനകാമംചരാ നേരു വിയ അവിസേസകരാ വിസരുക്ഖോ വിയ നിച്ചഫലിതായോതി. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

വൻ. "'യഥാ ചോരോ യഥാ ദിദ്ധോ, വാണിജോവ വികത്ഥനീ;
ഇസ്സസിങ്ഗമിവ പരിവത്താ, ദുജിവ്ഹാ ഉരഗോ വിയ.

വൻ. "'സോബ്ഭമിവ പടിച്ഛന്നാ, പാതാലമിവ ദുപ്പുരാ;
രക്ഖസീ വിയ ദുത്തോസാ, യമോവേകന്തഹാരിയോ.

വൻ. "'യഥാ സിഖീ നദീ വാതോ, നേരുനാവ സമാഗതാ;
വിസരുക്ഖോ വിയ നിച്ചഫലാ, നാസയന്തി ഘരേ ഭോഗം;
രതനന്തകരിത്ഥിയോ'"തി.

തത്ഥ **ഗിലാനവുട്ഠിത**ന്തി പഠമം ഗിലാനം പച്ഛാ വുട്ഠിതം. **ദിട്ഠാ മയാ**തി അതീതേ കിര ബ്രഹ്മദത്തോ കാസിരാജാ സമ്പന്നബലവാഹനതായ കോസലരജ്ജം ഗഹേത്വാ കോസലരാജാനം മാരേത്വാ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം സഗബ്ഭം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ തം അത്തനോ അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. സാ അപരഭാഗേ ധീതരം വിജായി. രഞ്ഞോ പന പകതിയാ ധീതാ വാ പുത്തോ വാ നത്ഥി, സോ തുസ്സിത്വാ, "ഭദ്ദേ, വരം ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. സാ ഗഹിതകം കത്വാ ഠപേസി. തസ്സാ പന കുമാരികായ "കണ്ഹാ"തി നാമം കരിംസു. അഥസ്സാ വയപ്പത്തായ മാതാ തം ആഹ - "അമ്മ, പിതരാ തവ വരോ ദിന്നോ, തമഹം ഗഹേത്വാ ഠപേസിം, തവ രുച്ചനകം വരം ഗണ്ഹാ"തി. സാ "അമ്മ, മയ്ഹം അഞ്ഞം അവിജ്ജമാനം നത്ഥി, പതിഗ്ഗഹണത്ഥായ മേ സയം വരം കാരേഹീ"തി കിലേസബഹുലതായ ഹിരോത്തപ്പം ഭിന്ദിത്വാ മാതരം ആഹ. സാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "യഥാരുചിതം പതിം ഗണ്ഹതൂ"തി വത്വാ സയം വരം ഘോസാപേസി. രാജങ്ഗണേ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ ബഹൂ പുരിസാ സന്നിപതിംസു. കണ്ഹാ പുപ്ഫസമുഗ്ഗം ആദായ ഉത്തരസീഹപഞ്ജരേ ഠിതാ ഓലോകേന്തീ ഏകമ്പി ന രോചേസി.

തദാ പണ്ഡുരാജഗോത്തതോ അജ്ജുനോ നകുലോ ഭീമസേനോ യുധിട്ഠിലോ സഹദേവോതി ഇമേ പഞ്ച പണ്ഡുരാജപുത്താ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗഹേത്വാ "ദേസചാരിത്തം ജാനിസ്സാമാ"തി വിചരന്താ ബാരാണസിം പത്വാ അന്തോനഗരേ കോലാഹലം സുത്വാ പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം ഞത്വാ "മയമ്പി ഗമിസ്സാമാ"തി കഞ്ചനരൂപസമാനരൂപാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പടിപാടിയാ അട്ഠംസു. കണ്ഹാ തേ ദിസ്വാ പഞ്ചസുപി തേസു പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ പഞ്ചന്നമ്പി സീസേസു മാലാചുമ്ബടകാനി ഖിപിത്വാ, "അമ്മ, ഇമേ

പഞ്ച ജനേ വരേമീ"തി ആഹ. സാപി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ വരസ്സ ദിന്നത്താ "ന ലഭിസ്സതീ"തി അവത്വാ അനത്തമനോവ "കിംജാതികാ കസ്സ പുത്താ"തി പുച്ഛിത്വാ പണ്ഡുരാജപുത്തഭാവം ഞത്വാ തേസം സക്കാരം കത്വാ തം പാദപരിചാരികം അദാസി.

സാ സത്തഭൂമികപാസാദേ തേ കിലേസവസേന സങ്ഗണ്ഹി. ഏകോ പനസ്സാ പരിചാരകോ ഖുജ്ജോ പീഠസപ്പീ അത്ഥി. സാ പഞ്ച രാജപുത്തേ കിലേസവസേന സങ്ഗണ്ഹിത്വാ തേസം ബഹി നിക്ഖന്തകാലേ ഓകാസം ലഭിത്വാ കിലേസേന അനുഡയ്ഹമാനാ ഖുജ്ജേന സദ്ധിം പാപം കരോതി, തേന ച സദ്ധിം കഥേന്തീ - "മയ്ഹം തയാ സദിസോ പിയോ നത്ഥി, രാജപുത്തേ മാരാപേത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന തവ പാദേ മക്ഖാപേസ്സാമീ"തി വദതി. ഇതരേസുപി ജേട്ഠഭാതികേന മിസ്സീഭൂതകാലേ - "ഇമേഹി ചതൂഹി ത്വമേവ മയ്ഹം പിയതരോ, മയാ ജീവിതമ്പി തവത്ഥായ പരിച്ചത്തം, മമ പിതു അച്ചയേന തുയ്ഹഞ്ഞേവ രജ്ജം ദാപേസ്സാമീ"തി വദതി. ഇതരേഹി സദ്ധിം മിസ്സീഭൂതകാലേപി ഏസേവ നയോ. തേ "അയം അമ്ഹേ പിയായതി, ഇസ്സരിയഞ്ച നോ ഏതം നിസ്സായ ജാത"ന്തി തസ്സാ അതിവിയ തുസ്സന്തി.

സാ ഏകദിവസം ആബാധികാ അഹോസി. അഥ നം തേ പരിവാരേത്വാ ഏകോ സീസം സമ്ബാഹന്തോ നിസീദി, സേസാ ഏകേകം ഹത്ഥഞ്ച പാദഞ്ച. ഖുജ്ജോ പന പാദമൂലേ നിസീദി. സാ സീസം സമ്ബാഹമാനസ്സ ജേട്ഠഭാതികസ്സ അജ്ജുനകുമാരസ്സ - "മയ്ഹം തയാ പിയതരോ നത്ഥി, ജീവമാനാ തുയ്ഹം ജീവിസ്സാമി, പിതു അച്ചയേന തുയ്ഹം രജ്ജം ദാപേസ്സാമീ"തി സീസേന സഞ്ഞം ദദമാനാ തം സങ്ഗണ്ഹി, ഇതരേസമ്പി ഹത്ഥപാദേഹി തഥേവ സഞ്ഞം അദാസി. ഖുജ്ജസ്സ പന - "ത്വഞ്ഞേവ മമ പിയോ, തവത്ഥായ അഹം ജീവിസ്സാമീ"തി ജിവ്ഹായ സഞ്ഞം അദാസി. തേ സബ്ബേപി പുബ്ബേ കഥിതഭാവേന തായ സഞ്ഞായ തമത്ഥം ജാനിംസു. തേസു സേസാ അത്തനോ ദിന്നസഞ്ഞായേവ ജാനിംസു. അജ്ജുനകുമാരോ പന തസ്സാ ഹത്ഥപാദജിവ്ഹാവികാരേ ദിസ്വാ - "യഥാ മയ്ഹം, ഏവം സേസാനമ്പി ഇമായ സഞ്ഞാ ദിന്നാ ഭവിസ്സതി, ഖുജ്ജേന ചാപി സദ്ധിം ഏതിസ്സായ സന്ഥവേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഭാതരോ ഗഹേത്വാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ പുച്ഛി - "ദിട്ഠാ വോ പഞ്ചപതികാ മമ സീസവികാരം ദസ്സേന്തീ"തി? "ആമ, ദിട്ഠാ"തി. "കിംകാരണം ജാനാഥാ"തി? "ന ജാനാമാ"തി. "ഇദം നാമേത്ഥ കാരണം, തുമ്ഹാകം പന ഹത്ഥപാദേഹി ദിന്നസഞ്ഞായ കാരണം ജാനാഥാ"തി? "ആമ, ജാനാമാ"തി. "അമ്ഹാകമ്പി തേനേവ കാരണേന അദാസി, ഖുജ്ജസ്സ ജിവ്ഹാവികാരേന സഞ്ഞാദാനസ്സ കാരണം ജാനാഥാ"തി? "ന ജാനാമാ"തി. അഥ നേസം ആചിക്ഖിത്വാ "ഇമിനാപി സദ്ധിം ഏതായ പാപകമ്മം കത"ന്തി വത്വാ തേസു അസദ്ദഹന്തേസു ഖുജ്ജം പക്കോസിത്വാ പുച്ഛി. സോ സബ്ബം പവത്തിം കഥേസി.

തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ തസ്സാ വിഗതച്ഛന്ദരാഗാ ഹുത്വാ - "അഹോ മാതുഗാമോ നാമ പാപോ ദുസ്സീലോ, മാദിസേ നാമ ജാതിസമ്പന്നേ സോഭഗ്ഗപ്പത്തേ പഹായ ഏവരൂപേന ജേഗുച്ഛപടികൂലേന ഖുജ്ജേന സദ്ധിം പാപകമ്മം കരോതി, കോ നാമ പണ്ഡിതജാതികോ ഏവം നില്ലജ്ജാഹി പാപധമ്മാഹി ഇത്ഥീഹി സദ്ധിം രമിസ്സതീ"തി അനേകപരിയായേന മാതുഗാമം ഗരഹിത്വാ "അലം നോ ഘരാവാസേനാ"തി പഞ്ച ജനാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതാ. കുണാലോ പന സകുണരാജാ തദാ അജ്ജുനകുമാരോ അഹോസി. തസ്മാ അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം ദസ്സേന്തോ **"ദിട്ഠാ മയാ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ദ്വേപിതികാ**തി കോസലരഞ്ഞോ ച കാസിരഞ്ഞോ ച വസേനേതം വുത്തം. **പഞ്ചപതികായാ**തി പഞ്ചപതികാ, **യ**-കാരോ നിപാതമത്തോ. **പടിബന്ധന്തിയാ**തി പടിബന്ധമാനാ. **കബന്ധേ**തി തസ്സ കിര ഗീവാ ഓനമിത്വാ ഉരം അല്ലീനാ, തസ്മാ ഛിന്നസീസോ വിയ ഖായതി. **പഞ്ച മതിച്ചാ**തി ഏതേ പഞ്ച അതിക്കമിത്വാ. **ഖുജ്ജവാമനകേനാ**തി ഖുജ്ജേന വാമനകേന.

ഇദം വത്വാ അപരാനിപി ദിട്ഠപുബ്ബാനി ദസ്സേന്തോ പുന **"ദിട്ഠാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ദുതിയവത്ഥുസ്മിം താവ അയം വിഭാവനാ - അതീതേ കിര ബാരാണസിം നിസ്സായ സച്ചതപാപീ നാമ സേതസമണീ സുസാനേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ തത്ഥ വസമാനാ ചത്താരി ഭത്താനി അതിക്കമിത്വാ ഭുഞ്ജതി, സകലനഗരേ ചന്ദോ വിയ സൂരിയോ വിയ ച പാകടാ അഹോസി. ബാരാണസിവാസിനോ ഖിപിത്വാപി ഖലിത്വാപി "നമോ സച്ചതപാപിയാ"തി വദന്തി. അഥേകസ്മിം ഛണകാലേ പഠമദിവസേ താവ സുവണ്ണകാരാ ഗണബന്ധേന ഏകസ്മിം പദേസേ മണ്ഡപം കത്വാ മച്ഛമംസസുരാഗന്ധമാലാദീനി ആഹരിത്വാ സുരാപാനം ആരഭിംസു. അഥേകോ സുവണ്ണകാരോ സുരാപിട്ഠകം ഛഡ്ഡേന്തോ - "നമോ സച്ചതപാപിയാ"തി വത്വാ ഏകേന പണ്ഡിതേന - "അമ്ഭോ അന്ധബാല, ചലചിത്തായ ഇത്ഥിയാ നമോ കരോസി, അഹോ ബാലോ"തി വുത്തേ - "സമ്മ, മാ ഏവം അവച, മാ നിരയസംവത്തനികം കമ്മം കരീ"തി ആഹ. അഥ നം സോ "ദുബ്ബുദ്ധി തുണ്ഹീ ഹോഹി, സഹസ്സേന അബ്ഭുതം കരോഹി, അഹം തേ സച്ചതപാപിം ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ അലങ്കതപടിയത്തം ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ നിസിന്നോ സുരാപിട്ഠകം ഗാഹാപേത്വാ സുരം പിവിസ്സാമി , മാതുഗാമോ ധുവസീലോ നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. സോ "ന സക്ഖിസ്സസീ"തി വത്വാ തേന സദ്ധിം സഹസ്സേന അബ്ഭുതമകാസി. സോ തം അഞ്ഞേസം സുവണ്ണകാരാനം ആരോചേത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ താപസവേസേന സുസാനം പവിസിത്വാ തസ്സാ വസനട്ഠാനസ്സ അവിദൂരേ സൂരിയം നമസ്സന്തോ അട്ഠാസി.

സാ ഭിക്ഖായ ഗച്ഛമാനാ നം ദിസ്വാ - "മഹിദ്ധികോ താപസോ ഭവിസ്സതി, അഹം താവ സുസാനപസ്സേ വസാമി, അയം മജ്ഝേ സുസാനസ്സ വസതി, ഭവിതബ്ബമസ്സബ്ഭന്തരേ സന്തധമ്മേന, വന്ദിസ്സാമി ന"ന്തി ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദി. സോ നേവ ഓലോകേസി ന ആലപി. ദുതിയദിവസേപി തഥേവ അകാസി. തതിയദിവസേ പന വന്ദിതകാലേ അധോമുഖോവ "ഗച്ഛാഹീ"തി ആഹ. ചതുത്ഥദിവസേ "കച്ചി ഭിക്ഖായ ന കിലമസീ"തി പടിസന്ഥാരമകാസി. സാ "പടിസന്ഥാരോ മേ ലദ്ധോ"തി തുട്ഠാ പക്കാമി. പഞ്ചമദിവസേ ബഹുതരം പടിസന്ഥാരം ലഭിത്വാ ഥോകം നിസീദിത്വാ ഗതാ. ഛട്ഠേ ദിവസേ പന തം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം - "ഭഗിനി, കിം നു ഖോ അജ്ജ ബാരാണസിയം മഹാഗീതവാദിതസദ്ദോ"തി വത്വാ - "അയ്യ, തുമ്ഹേ ന ജാനാഥ,

നഗരേ ഛണോ ഘുട്ഠോ, തത്ഥ കീളന്താനം ഏസ സദ്ദോ”തി വുത്തേ - “ഏത്ഥ നാമേസോ സദ്ദോ”തി അജാനന്തോ വിയ ഹുത്വാ - “ഭഗിനി, കതി ഭത്താനി അതിക്കമേസീ”തി പുച്ഛി. “ചത്താരി, അയ്യ, തുമ്ഹേ പന കതി അതിക്കമേഥാ”തി? “സത്ത ഭഗിനീ”തി. ഇദം സോ മുസാ അഭാസി. ദേവസികം ഹേസ രത്തിം ഭുഞ്ജതി. സോ തം “കതി തേ ഭഗിനി വസ്സാനി പബ്ബജിതായാ”തി പുച്ഛിത്വാ തായ “ദ്വാദസ വസ്സാനീ”തി വത്വാ “തുമ്ഹാകം കതി വസ്സാനീ”തി വുത്തോ “ഇദം മേ ഛട്ഠം വസ്സ”ന്തി ആഹ. അഥ നം “അത്ഥി പന തേ ഭഗിനി സന്തധമ്മാധിഗമോ”തി പുച്ഛിത്വാ “നത്ഥി, അയ്യ, തുമ്ഹാകം പന അത്ഥീ”തി വുത്തേ “മയ്ഹമ്പി നത്ഥീ”തി വത്വാ - “ഭഗിനി, മയം നേവ കാമസുഖം ലഭാമ, ന നേക്ഖമ്മസുഖം, കിം അമ്ഹാകംയേവ ഉണ്ഹോ നിരയോ, മഹാജനസ്സ കിരിയം കരോമ, അഹം ഗിഹീ ഭവിസ്സാമി, അത്ഥി മേ മാതു സന്തകം ധനം, ന സക്കോമി ദുക്ഖം അനുഭവിതു”ന്തി ആഹ. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തനോ ചലചിത്തതായ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ - “അയ്യ, അഹമ്പി ഉക്കണ്ഠിതാ, സചേ പന മം ന ഛഡ്ഡേസ്സഥ, അഹമ്പി ഗിഹിനീ ഭവിസ്സാമീ”തി ആഹ. അഥ നം സോ “ഏഹി തം ന ഛഡ്ഡേസ്സാമി, ഭരിയാ മേ ഭവിസ്സസീ”തി തം നഗരം പവേസേത്വാ സംവസിത്വാ സുരാപാനമണ്ഡപം ഗന്ത്വാ തായ സുരാപിട്ഠം ഗാഹാപേത്വാ സുരം പിവി. ഇതരോ സഹസ്സം ജിതോ. സാ തം പടിച്ച പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢി. തദാ കുണാലോ സുരാധുത്തകോ അഹോസി. തസ്മാ അത്തനാ ദിട്ഠം പകാസേന്തോ **“ദിട്ഠാ മയാ”**തിആദിമാഹ.

തതിയവത്ഥുസ്മിം അതീതകഥാ ചതുക്കനിപാതേ **കാകവതീജാതകവണ്ണനായം** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൩.൪.കാകവതീജാതകവണ്ണനാ) വിത്ഥാരിതാ. തദാ പന കുണാലോ ഗരുളോ അഹോസി. തസ്മാ അത്തനാ ദിട്ഠം പകാസേന്തോ **“ദിട്ഠാ മയാ”**തിആദിമാഹ.

ചതുത്ഥവത്ഥുസ്മിം അതീതേ ബ്രഹ്മദത്തോ കോസലരാജാനം വധിത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം ഗബ്ഭിനിം ആദായ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ തസ്സാ ഗബ്ഭിനിഭാവം ജാനന്തോപി തം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. സാ പരിപക്കഗബ്ഭാ സുവണ്ണരൂപകസദിസം പുത്തം വിജായിത്വാ - “വുദ്ധിപ്പത്തമ്പി നം ബാരാണസിരാജാ ‘ഏസ മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പുത്തോ, കിം ഇമിനാ’തി മാരാപേസ്സതി, മാ മേ പുത്തോ പരഹത്ഥേ മരതൂ”തി ചിന്തേത്വാ ധാതിം ആഹ - “അമ്മ, ഇമം ദാരകം പിലോതികം അത്ഥരിത്വാ ആമകസുസാനേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഏഹീ”തി. ധാതീ തഥാ കത്വാ ന്ഹത്വാ പച്ചാഗമി. കോസലരാജാപി മരിത്വാ പുത്തസ്സ ആരക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാനുഭാവേന ഏകസ്സ ഏളകപാലകസ്സ തസ്മിം പദേസേ ഏളകേ ചാരേന്തസ്സ ഏകാ ഏളികാ തം കുമാരം ദിസ്വാ സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ ഖീരം പായേത്വാ ഥോകം ചരിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ ദ്വേ തയോ ചത്താരോ വാരേ പായേസി. ഏളകപാലകോ തസ്സാ കിരിയം ദിസ്വാ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ദാരകം ദിസ്വാ പുത്തസിനേഹം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ നേത്വാ അത്തനോ ഭരിയായ അദാസി. സാ പന അപുത്തികാ, തേനസ്സാ ഥഞ്ഞം നത്ഥി, അഥ നം ഏളികഖീരമേവ പായേസി. തതോ പട്ഠായ പന ദേവസികം ദ്വേ തിസ്സോ ഏളികാ മരന്തി. ഏളകപാലോ - “ഇമസ്മിം പടിജഗ്ഗിയമാനേ സബ്ബാ ഏളികാ മരിസ്സന്തി, കിം നോ ഇമിനാ”തി തം ഏകസ്മിം മത്തികാഭാജനേ നിപജ്ജാപേത്വാ അപരേന പിദഹിത്വാ മാസചുണ്ണേന മുഖം നിബ്ബിവരം വിലിമ്പിത്വാ നദിയം വിസ്സജ്ജേസി. തമേനം വുയ്ഹമാനം ഹേട്ഠാതിത്ഥേ രാജനിവേസനേ ജിണ്ണപടിസങ്ഖാരകോ ഏകോ ചണ്ഡാലോ സപജാപതികോ മകചിം ധോവന്തോ ദിസ്വാവ വേഗേന ഗന്ത്വാ ആഹരിത്വാ തീരേ ഠപേത്വാ “കിമേത്ഥാ”തി വിവരിത്വാ ഓലോകേന്തോ ദാരകം പസ്സി. ഭരിയാപിസ്സ അപുത്തികാ, തസ്സാ തസ്മിം പുത്തസിനേഹോ നിബ്ബത്തി, അഥ നം ഗേഹം നേത്വാ പടിജഗ്ഗി. തം സത്തട്ഠവസ്സകാലതോ പട്ഠായ മാതാപിതരോ രാജകുലം ഗച്ഛന്താ ആദായ ഗച്ഛന്തി. സോളസവസ്സകാലതോ പന പട്ഠായ സ്വേവ ബഹുലം ഗന്ത്വാ ജിണ്ണപടിസങ്ഖരണം കരോതി.

രഞ്ഞോ ച അഗ്ഗമഹേസിയാ കുരുങ്ഗദേവീ നാമ ധീതാ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ. സാ തസ്സ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ തസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അനഭിരതാ തസ്സ കമ്മകരണട്ഠാനമേവ ആഗച്ഛതി. തേസം അഭിണ്ഹദസ്സനേന അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താനം അന്തോരാജകുലേയേവ പടിച്ഛന്നോകാസേ അജ്ഝാചാരോ പവത്തി. ഗച്ഛന്തേ കാലേ പരിചാരികായോ ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ - “ഇമിനാ ചണ്ഡാലപുത്തേന ഇദം നാമ കതം, ഇമസ്സ കത്തബ്ബം ജാനാഥാ”തി ആഹ. അമച്ചാ “മഹാപരാധോ ഏസ, നാനാവിധകമ്മകാരണാ കാരേത്വാ പച്ഛാ മാരേതും വട്ടതീ”തി വദിംസു. തസ്മിം ഖണേ കുമാരസ്സ പിതാ ആരക്ഖദേവതാ തസ്സേവ കുമാരസ്സ മാതു സരീരേ അധിമുച്ചി. സാ ദേവതാനുഭാവേന രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ - “മഹാരാജ, നായം കുമാരോ ചണ്ഡാലോ, ഏസ കുമാരോ മമ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ കോസലരഞ്ഞോ പുത്തോ, അഹം ‘പുത്തോ മേ മതോ’തി തുമ്ഹാകം മുസാ അവചം, അഹമേതം ‘തുമ്ഹാകം പച്ചാമിത്തസ്സ പുത്തോ’തി ധാതിയാ ദത്വാ ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡാപേസിം, അഥ നം ഏകോ ഏളകപാലകോ പടിജഗ്ഗി, സോ അത്തനോ ഏളികാസു മരന്തീസു നദിയാ പവാഹേസി, അഥ നം വുയ്ഹമാനം തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ജിണ്ണപടിസങ്ഖാരകോ ചണ്ഡാലോ ദിസ്വാ പോസേസി, സചേ ന സദ്ദഹഥ, തേ സബ്ബേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛഥാ”തി.

രാജാ ധാതിം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛിത്വാ തഥേവ തം പവത്തിം സുത്വാ “ജാതിസമ്പന്നോയം കുമാരോ”തി തുട്ഠോ തം ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കാരാപേത്വാ തസ്സേവ ധീതരം അദാസി. തസ്സ പന ഏളികാനം മാരിതത്താ “ഏളികകുമാരോ”തി നാമം അകംസു. അഥസ്സ രാജാ സസേനവാഹനം ദത്വാ - “ഗച്ഛ അത്തനോ പിതു സന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹാ”തി തം ഉയ്യോജേസി. സോപി കുരുങ്ഗദേവിം ആദായ ഗന്ത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാസി. അഥസ്സ ബാരാണസിരാജാ “അനുഗ്ഗഹിതസിപ്പോ അയ”ന്തി സിപ്പസിക്ഖാപനത്ഥം ഛളങ്ഗകുമാരം നാമ ആചരിയം പേസേസി. സോ തസ്സ “ആചരിയോ മേ”തി സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. അപരഭാഗേ കുരുങ്ഗദേവീ തേന സദ്ധിം അനാചാരമകാസി. സേനാപതിനോപി പരിചാരകോ ധനന്തേവാസീ നാമ അത്ഥി. സോ തസ്സ ഹത്ഥേ കുരുങ്ഗദേവിയാ വത്ഥാലങ്കാരാദീനി പേസേസി. സാ തേനപി സദ്ധിം പാപമകാസി. കുണാലോ തം കാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ **“ദിട്ഠാ മയാ”**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ലോമസുദ്ദരീ**തി ലോമരാജിയാ മണ്ഡിതഉദരാ. **ഛളങ്ഗകുമാരധനന്തേവാസിനാ**തി ഏളികകുമാരകം പത്ഥയമാനാപി ഛളങ്ഗകുമാരസേനാപതിനാ ച തസ്സേവ പരിചാരകേന ധനന്തേവാസിനാ ച സദ്ധിം പാപമകാസി. ഏവം അനാചാരാ ഇത്ഥിയോ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ, തേനാഹം താ നപ്പസംസാമീതി ഇദം മഹാസത്തോ അതീതം ആഹരിത്വാ ദസ്സേസി. സോ ഹി തദാ ഛളങ്ഗകുമാരോ അഹോസി, തസ്മാ അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം ആഹരി.

പഞ്ചമവത്ഥുസ്മിമ്പി അതീതേ കോസലരാജാ ബാരാണസിരജ്ജം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിം ഗബ്ഭിനിമ്പി അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ സകനഗരമേവ ഗതോ . സാ അപരഭാഗേ പുത്തം വിജായി. രാജാ അപുത്തകത്താ തം പുത്തസിനേഹേന പോസേത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി സിക്ഖാപേത്വാ വയപ്പത്തം "അത്തനോ പിതു സന്തകം രജ്ജം ഗണ്ഹാ"തി പേസേസി. സോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ രജ്ജം കാരേസി. അഥസ്സ മാതാ "പുത്തം പസ്സിതുകാമാമ്ഹീ"തി കോസലരാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ മഹാപരിവാരാ ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തീ ദ്വിന്നം രട്ഠാനം അന്തരേ ഏകസ്മിം നിഗമേ നിവാസം ഗണ്ഹി. തത്ഥേവേകോ പഞ്ചാലചണ്ഡോ നാമ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ അത്ഥി അഭിരൂപോ. സോ തസ്സാ പണ്ണാകാരം ഉപനാമേസി. സാ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ തേന സദ്ധിം പാപകമ്മം കത്വാ കതിപാഹം തത്ഥേവ വീതിനാമേത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പുത്തം ദിസ്വാ ഖിപ്പം നിവത്തിത്വാ പുന തസ്മിംയേവ നിഗമേ നിവാസം ഗഹേത്വാ കതിപാഹം തേന സദ്ധിം അനാചാരം ചരിത്വാ കോസലനഗരം ഗതാ. സാ തതോ പട്ഠായ നചിരസ്സേവ തം തം കാരണം വത്വാ "പുത്തസ്സ സന്തികം ഗച്ഛാമീ"തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ ഗച്ഛന്തീ ച ആഗച്ഛന്തീ ച തസ്മിം നിഗമേ അഡ്ഢമാസമത്തം തേന സദ്ധിം അനാചാരം ചരി. സമ്മ പുണ്ണമുഖ, ഇത്ഥിയോ നാമേതാ ദുസ്സീലാ മുസാവാദിനിയോതി ഇദമ്പി അതീതം ദസ്സേന്തോ മഹാസത്തോ **"ഏവഞ്ഹേത"**ന്തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ബ്രഹ്മദത്തസ്സ മാതര**ന്തി ബാരാണസിരജ്ജം കാരേന്തസ്സ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരസ്സ മാതരം. തദാ കിര കുണാലോ പഞ്ചാലചണ്ഡോ അഹോസി, തസ്മാ തം അത്തനാ ഞാതകാരണം ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

ഏതാ ചാതി, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, ഏതാവ പഞ്ച ഇത്ഥിയോ പാപമകംസു, ന അഞ്ഞാതി സഞ്ഞം മാ കരി, അഥ ഖോ ഏതാ ച അഞ്ഞാ ച ബഹൂ പാപകമ്മകാരികാതി. ഇമസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ ലോകേ അതിചാരിനീനം വത്ഥൂനി കഥേതബ്ബാനി. **ജഗതീ**തി യഥാ ജഗതിസങ്ഖാതാ മഹീ **സമാനരത്താ** പടിഘാഭാവേന സബ്ബേസു സമാനരത്താ ഹുത്വാ സാ വസുന്ധരാ **ഇതരീതരാപതിട്ഠാ** ഉത്തമാനഞ്ച അധമാനഞ്ച പതിട്ഠാ ഹോതി, തഥാ ഇത്ഥിയോപി കിലേസവസേന സബ്ബേസമ്പി ഉത്തമാധമാനം പതിട്ഠാ ഹോന്തി. ഇത്ഥിയോ ഹി ഓകാസം ലഭമാനാ കേനചി സദ്ധിം പാപകം കരോന്തി നാമ. **സബ്ബസഹാ**തി യഥാ ച സാ സബ്ബമേവ സഹതി ന ഫന്ദതി ന കുപ്പതി ന ചലതി, തഥാ ഇത്ഥിയോ സബ്ബേപി പുരിസേ ലോകസ്സാദവസേന സഹന്തി. സചേ താസം കോചി പുരിസോ ചിത്തേ പതിട്ഠിതോ ഹോതി, തസ്സ രക്ഖണത്ഥം ന ഫന്ദന്തി ന ചലന്തി ന കോലാഹലം കരോന്തി . യഥാ ച സാ ന കുപ്പതി ന ചലതി, ഏവം ഇത്ഥിയോപി മേഥുനധമ്മേന ന കുപ്പന്തി ന ചലന്തി, ന സക്കാ തേന പൂരേതും.

വാളമിഗോതി ദുട്ഠമിഗോ. **പഞ്ചാവുധോ**തി മുഖസ്സ ചേവ ചതുന്നഞ്ച ചരണാനം വസേനേതം വുത്തം. **സുരുദ്ധോ**തി സുലുദ്ധോ സുഫരുസോ. **തഥിത്ഥിയോ**തി യഥാ ഹി സീഹസ്സ മുഖഞ്ചേവ ചത്താരോ ച ഹത്ഥപാദാതി പഞ്ചാവുധാനി, തഥാ ഇത്ഥീനമ്പി രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബാനി പഞ്ചാവുധാനി. യഥാ സോ അത്തനോ ഭക്ഖം ഗണ്ഹന്തോ തേഹിപി പഞ്ചഹി ഗണ്ഹാതി, തഥാ താപി കിലേസഭക്ഖം ഗണ്ഹമാനാ രൂപാദീഹി ആവുധേഹി പഹരിത്വാ ഗണ്ഹന്തി. യഥാ സോ കക്ഖളോ പസയ്ഹ ഖാദതി, ഏവം ഏതാപി കക്ഖളാ പസയ്ഹ ഖാദികാ. തഥാ ഹേതാ ഥിരസീലേപി പുരിസേ അത്തനോ ബലേന പസയ്ഹകാരം കത്വാ സീലവിനാസം പാപേന്തി. യഥാ സോ പരഹിംസനേ രതോ, ഏവമേതാപി കിലേസവസേന പരഹിംസനേ രതാ. **തായോ**തി താ ഏവം അഗുണസമ്പന്നാഗതാ ന വിസ്സസേ നരോ.

ഗമനിയോതി ഗണികായോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ പുണ്ണമുഖ, യാനേതാനി ഇത്ഥീനം "വേസിയോ"തിആദീനി നാമാനി, ന ഏതാനി താസം സഭാവനാമാനി. ന ഹേതാ വേസിയോ നാമ ഗമനിയോ നാമ ബന്ധകിയോ നാമ, സഭാവനാമതോ പന വധികായോ നാമ ഏതായോ, യാ ഏതാ വേസിയോ നാരിയോ ഗമനിയോതി വുച്ചന്തി. **വധികായോ**തി സാമികഘാതികായോ. സ്വായമത്ഥോ **മഹാഹംസജാതകേന** ദീപേതബ്ബോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> "മായാ ചേതാ മരീചീ ച, സോകാ രോഗാ ചുപദ്ദവാ;
> ഖരാ ച ബന്ധനാ ചേതാ, മച്ചുപാസാ ഗുഹാസയാ;
> താസു യോ വിസ്സസേ പോസോ, സോ നരേസു നരാധമോ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൧൧൨);

വേണികതാതി കതവേണിയോ. യഥാ ഹി മോളിം ബന്ധിത്വാ അടവിയം ഠിതചോരോ ധനം വിലുമ്പതി, ഏവമേതാപി കിലേസവസം നേത്വാ ധനം വിലുമ്പന്തി. **മദിരാവ ദിദ്ധാ**തി വിസമിസ്സകാ സുരാ വിയ. യഥാ സാ വികാരം ദസ്സേതി, ഏവമേതാപി അഞ്ഞേസു പുരിസേസു സാരത്താ കിച്ചാകിച്ചം അജാനന്തിയോ അഞ്ഞസ്മിം കത്തബ്ബേ അഞ്ഞമേവ കരോന്തിയോ വികാരം ദസ്സേന്തി. **വാചാസന്ഥുതിയോ**തി യഥാ വാണിജോ അത്തനോ ഭണ്ഡസ്സ വണ്ണമേവ ഭണതി, ഏവമേതാപി അത്തനോ അഗുണം പടിച്ഛാദേത്വാ ഗുണമേവ പകാസേന്തി. **വിപരിവത്തായോ**തി യഥാ ഇസ്സമിഗസ്സ സിങ്ഗം പരിവത്തിത്വാ ഠിതം, ഏവം ലഹുചിത്തതായ വിപരിവത്തായോവ ഹോന്തി. **ഉരഗമിവാ**തി ഉരഗോ വിയ മുസാവാദിതായ ദുജിവ്ഹാ നാമ. **സോബ്ഭമിവാ**തി യഥാ പദരപടിച്ഛന്നോ ഗൂഥകൂപോ, ഏവം വത്ഥാലങ്കാരപടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ വിചരന്തി. യഥാ ച കചവരേഹി പടിച്ഛന്നോ ആവാടോ അക്കന്തോ പാദദുക്ഖം ജനേതി, ഏവമേതാപി വിസ്സാസേന ഉപസേവിയമാനാ. **പാതാലമിവാ**തി യഥാ മഹാസമുദ്ദേ പാതാലം ദുപ്പൂരം, ഏവമേതാപി മേഥുനേന

വിജായനനേന അലങ്കാരേനാതി തീഹി ദുപ്പൂരാ. തേനേവാഹ - ‘‘തിണ്ണം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം അതിത്തോ മാതുഗാമോ’’തിആദി.

രക്ഖസീ വിയാതി യഥാ രക്ഖസീ നാമ മംസഗിദ്ധതായ ധനേന ന സക്കാ തോസേതും, ബഹുമ്പി ധനം പടിക്ഖിപിത്വാ മംസമേവ പത്ഥേതി, ഏവമേതാപി മേഥുനഗിദ്ധതായ ബഹുനാപി ധനേന ന തുസ്സന്തി, ധനം അഗണേത്വാ മേഥുനമേവ പത്ഥേന്തി. **യമോവാ**തി യഥാ യമോ ഏകന്തഹരോ ന കിഞ്ചി പരിഹരതി, ഏവമേതാപി ജാതിസമ്പന്നാദീസു ന കഞ്ചി പരിഹരന്തി, സബ്ബം കിലേസവസേന സീലാദിവിനാസം പാപേത്വാ ദുതിയചിത്തവാരേ നിരയം ഉപനേന്തി. **സിഖീരിവാ**തി യഥാ സിഖീ സുചിമ്പി അസുചിമ്പി സബ്ബം ഭക്ഖയതി, തഥേതാപി ഹീനുത്തമേ സബ്ബേ സേവന്തി. നദീഉപമായമ്പി ഏസേവ നയോ. **യേനകാ മംചരാ**തി ഭുമ്മത്ഥേ കരണവചനം, യത്ഥ ഏതാസം കാമോ ഹോതി, തത്ഥേവ ധാവന്തി. **നേരൂ**തി ഹിമവതി ഏകോ സുവണ്ണപബ്ബതോ, തം ഉപഗതാ കാകാപി സുവണ്ണവണ്ണാവ ഹോന്തി. യഥാ സോ, ഏവം ഏതാപി നിബ്ബിസേസകരാ അത്താനം ഉപഗതം ഏകസദിസം കത്വാ പസ്സന്തി.

വിസരുക്ഖോതി അമ്ബസദിസോ കിംപക്കരുക്ഖോ. സോ നിച്ചമേവ ഫലതി, വണ്ണാദിസമ്പന്നോ ച ഹോതി, തേന നം നിരാസങ്കാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ മരന്തി, ഏവമേവ താപി രൂപാദിവസേന നിച്ചഫലിതാ രമണീയാ വിയ ഖായന്തി. സേവിയമാനാ പന പമാദം ഉപ്പാദേത്വാ അപായേസു പാതേന്തി. തേന വുത്തം -

‘‘ആയതിം ദോസം നഞ്ഞായ, യോ കാമേ പടിസേവതി;
വിപാകന്തേ ഹനന്തി നം, കിംപക്കമിവ ഭക്ഖിത’’ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൮൫);

യഥാ വാ വിസരുക്ഖോ നിച്ചഫലിതോ സദാ അനത്ഥാവഹോ ഹോതി, ഏവമേതാപി സീലാദിവിനാസനവസേന. യഥാ വിസരുക്ഖസ്സ മൂലമ്പി തചോപി പത്തമ്പി പുപ്ഫമ്പി ഫലമ്പി വിസമേവാതി നിച്ചഫലോ, തഥേവ താസം രൂപമ്പി…പേ॰… ഫോട്ഠബ്ബമ്പി വിസമേവാതി വിസരുക്ഖോ വിയ നിച്ചഫലിതായോതി.

‘‘പനുത്തരേത്ഥാ’’തി ഗാഥാബന്ധേന തമത്ഥം പാകടം കാതും ഏവമാഹ. തത്ഥ **രതനന്തകരിത്ഥിയോ**തി സാമികേഹി ദുക്ഖസമ്ഭതാനം രതനാനം അന്തരായകരാ ഇത്ഥിയോ ഏതാനി പരേസം ദത്വാ അനാചാരം ചരന്തി.

ഇതോ പരം നാനപ്പകാരേന അത്തനോ ധമ്മകഥാവിലാസം ദസ്സേന്തോ ആഹ -

‘‘ചത്താരിമാനി, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, യാനി വത്ഥൂനി കിച്ചേ ജാതേ അനത്ഥചരാനി ഭവന്തി , താനി പരകുലേ ന വാസേതബ്ബാനി, ഗോണം ധേനും യാനം ഭരിയാ. ചത്താരി ഏതാനി പണ്ഡിതോ ധനാനി ഘരാ ന വിപ്പവാസയേ. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

൨൯൬. ‘ഗോണം ധേനുഞ്ച യാനഞ്ച, ഭരിയം ഞാതികുലേ ന വാസയേ;
ഭഞ്ജന്തി രഥം അയാനകാ, അതിവാഹേന ഹനന്തി പുങ്ഗവം;
ദോഹേന ഹനന്തി വച്ഛകം, ഭരിയാ ഞാതികുലേ പദുസ്സതീ’’’തി.

‘‘ഛ ഇമാനി, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, യാനി വത്ഥൂനി കിച്ചേ ജാതേ അനത്ഥചരാനി ഭവന്തി -

൨൯൭. ‘അഗുണം ധനു ഞാതികുലേ ച ഭരിയാ, പാരം നാവാ അക്ഖഭഗ്ഗഞ്ച യാനം;
ദൂരേ മിത്തോ പാപസഹായകോ ച, കിച്ചേ ജാതേ അനത്ഥചരാനി ഭവന്തീ’’’തി.

‘‘അട്ഠഹി ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ ഠാനേഹി ഇത്ഥീ സാമികം അവജാനാതി - ദലിദ്ദതാ, ആതുരതാ, ജിണ്ണതാ, സുരാസോണ്ഡതാ, മുദ്ധതാ, പമത്തതാ, സബ്ബകിച്ചേസു അനുവത്തനതാ, സബ്ബധനഅനുപ്പദാനേന. ഇമേഹി ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, അട്ഠഹി ഠാനേഹി ഇത്ഥീ സാമികം അവജാനാതി. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

൨൯൮. ‘‘‘ദലിദ്ദം ആതുരഞ്ചാപി, ജിണ്ണകം സുരസോണ്ഡകം;
പമത്തം മുദ്ധപത്തഞ്ച, സബ്ബകിച്ചേസു ഹാപനം;
സബ്ബകാമപ്പദാനേന, അവജാനാതി സാമിക’’’ന്തി.

‘‘നവഹി ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പദോസമാഹരതി - ആരാമഗമനസീലാ ച ഹോതി, ഉയ്യാനഗമനസീലാ ച ഹോതി, നദീതിത്ഥഗമനസീലാ ച ഹോതി, ഞാതികുലഗമനസീലാ ച ഹോതി, പരകുലഗമനസീലാ ച ഹോതി, ആദാസദുസ്സമണ്ഡനാനുയോഗമനുയുത്തസീലാ ച ഹോതി, മജ്ജപായിനീ ച ഹോതി, നില്ലോകനസീലാ ച ഹോതി, സദ്വാരട്ഠായിനീ ച ഹോതി. ഇമേഹി ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, നവഹി ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പദോസമാഹരതി. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

൨൯൯. ‘ആരാമസീലാ ച ഉയ്യാനം, നദീ ഞാതി പരകുലം;
ആദാസദുസ്സമണ്ഡനമനുയുത്താ, യാ ചിത്ഥീ മജ്ജപായിനീ.

൩൦൦. ‘‘‘യാ ച നില്ലോകനസീലാ, യാ ച സദ്വാരഠായിനീ;
നവഹേതേഹി ഠാനേഹി, പദോസമാഹരന്തി ഇത്ഥിയോ’’’തി.

‘‘ചത്താലീസായ ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പുരിസം അച്ചാചരതി - വിജമ്ഭതി, വിനമതി, വിലസതി, വിലജ്ജതി, നഖേന നഖം ഘട്ടേതി, പാദേന പാദം അക്കമതി, കട്ഠേന പഥവിം

വിലിഖതി, ദാരകം ഉല്ലങ്ഘതി ഉല്ലങ്ഘാപേതി , കീളതി കീളാപേതി, ചുമ്ബതി ചുമ്ബാപേതി, ഭുഞ്ജതി ഭുഞ്ജാപേതി, ദദാതി, യാചതി, കതമനുകരോതി, ഉച്ചം ഭാസതി, നീചം ഭാസതി, അവിച്ചം ഭാസതി, വിവിച്ചം ഭാസതി, നച്ചേന ഗീതേന വാദിതേന രോദനേന വിലസിതേന വിഭൂസിതേന ജഗ്ഘതി, പേക്ഖതി, കടിം ചാലേതി, ഗുയ്ഹഭണ്ഡകം സഞ്ചാലേതി, ഊരും വിവരതി, ഊരും പിദഹതി, ഥനം ദസ്സേതി, കച്ഛം ദസ്സേതി, നാഭിം ദസ്സേതി, അക്ഖിം നിഖനതി, ഭമുകം ഉക്ഖിപതി, ഓട്ഠം ഉപലിഖതി, ജിവ്ഹം നില്ലാലേതി, ദുസ്സം മുഞ്ചതി, ദുസ്സം പടിബന്ധതി, സിരസം മുഞ്ചതി, സിരസം ബന്ധതി. ഇമേഹി ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, ചത്താലീസായ ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പുരിസം അച്ചാചരതി.

“പഞ്ചവീസായ ഖലു, സമ്മ പുണ്ണമുഖ, ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പദുട്ഠാ വേദിതബ്ബാ ഭവതി - സാമികസ്സ പവാസം വണ്ണേതി, പവുട്ഠം ന സരതി, ആഗതം നാഭിനന്ദതി, അവണ്ണം തസ്സ ഭണതി, വണ്ണം തസ്സ ന ഭണതി, അനത്ഥം തസ്സ ചരതി, അത്ഥം തസ്സ ന ചരതി, അകിച്ചം തസ്സ കരോതി, കിച്ചം തസ്സ ന കരോതി, പരിദഹിത്വാ സയതി, പരമ്മുഖീ നിപജ്ജതി, പരിവത്തകജാതാ ഖോ പന ഹോതി കുങ്കുമിയജാതാ, ദീഘം അസ്സസതി, ദുക്ഖം വേദയതി, ഉച്ചാരപസ്സാവം അഭിണ്ഹം ഗച്ഛതി, വിലോമമാചരതി, പരപുരിസസദ്ദം സുത്വാ കണ്ണസോതം വിവരമോദഹതി, നിഹതഭോഗാ ഖോ പന ഹോതി, പടിവിസ്സകേഹി സന്ഥവം കരോതി, നിക്ഖന്തപാദാ ഖോ പന ഹോതി വിസിഖാനുചാരിനീ, അതിചാരിനീ ഖോ പന ഹോതി നിച്ചം സാമികേ അഗാരവാ പദുട്ഠമനസങ്കപ്പാ, അഭിണ്ഹം ദ്വാരേ തിട്ഠതി, കച്ഛാനി അങ്ഗാനി ഥനാനി ദസ്സേതി, ദിസോദിസം ഗന്ത്വാ പേക്ഖതി. ഇമേഹി ഖലു സമ്മ പുണ്ണമുഖ, പഞ്ചവീസായ ഠാനേഹി ഇത്ഥീ പദുട്ഠാ വേദിതബ്ബാ ഭവതി. ഭവതി ച പനുത്തരേത്ഥ വാക്യം -

നം൧. ‘പവാസം തസ്സ വണ്ണേതി, ഗതം തസ്സ ന സോചതി;
ദിസ്വാന പതിമാഗതം നാഭിനന്ദതി, ഭത്താരവണ്ണം ന കദാചി ഭാസതി;
ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൨. ‘അനത്ഥം തസ്സ ചരതി അസഞ്ഞതാ, അത്ഥഞ്ച ഹാപേതി അകിച്ചകാരിനീ;
പരിദഹിത്വാ സയതി പരമ്മുഖീ, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൩. ‘പരിവത്തജാതാ ച ഭവതി കുങ്കുമീ, ദീഘഞ്ച അസ്സസതി ദുക്ഖവേദിനീ;
ഉച്ചാരപസ്സാവമഭിണ്ഹം ഗച്ഛതി, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൪. ‘വിലോമമാചരതി അകിച്ചകാരിനീ, സദ്ദം നിസാമേതി പരസ്സ ഭാസതോ;
നിഹതഭോഗാ ച കരോതി സന്ഥവം, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൫. ‘കിച്ഛേന ലദ്ധം കസിരാഭതം ധനം, വിത്തം വിനാസേതി ദുക്ഖേന സമ്ഭതം;
പടിവിസ്സകേഹി ച കരോതി സന്ഥവം, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൬. ‘നിക്ഖന്തപാദാ വിസിഖാനുചാരിനീ, നിച്ചഞ്ച സാമിമ്ഹി പദുട്ഠമാനസാ;
അതിചാരിനീ ഹോതി അപേതഗാരവാ, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൭. ‘അഭിക്ഖണം തിട്ഠതി ദ്വാരമൂലേ, ഥനാനി കച്ഛാനി ച ദസ്സയന്തീ;
ദിസോദിസം പേക്ഖതി ഭന്തചിത്താ, ഏതേ പദുട്ഠായ ഭവന്തി ലക്ഖണാ.

നം൮. ‘സബ്ബാ നദീ വങ്കഗതീ, സബ്ബേ കട്ഠമയാ വനാ;
സബ്ബിത്ഥിയോ കരേ പാപം, ലഭമാനേ നിവാതകേ.

നം൯. ‘സചേ ലഭേഥ ഖണം വാ രഹോ വാ, നിവാതകം വാപി ലഭേഥ താദിസം;
സബ്ബാവ ഇത്ഥീ കയിരും നു പാപം, അഞ്ഞം അലത്ഥ പീഠസപ്പിനാപി സദ്ധിം.

നം൰. ‘നരാനമാരാമകരാസു നാരിസു, അനേകചിത്താസു അനിഗ്ഗഹാസു ച;
സബ്ബത്ഥ നാപീതികരാപി ചേ സിയാ, ന വിസ്സസേ തിത്ഥസമാ ഹി നാരിയോ’”തി.

തത്ഥ **ഗോണം ധേനു**ന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം. **ഞാതികുലേ പദുസ്സതീ**തി തത്ഥ സാ നിബ്ഭയാ ഹുത്വാ തരുണകാലതോ പട്ഠായ വിസ്സാസകേഹി ദാസാദീഹിപി സദ്ധിം അനാചാരം ചരതി, ഞാതകാ ഞത്വാപി നിഗ്ഗഹം ന കരോന്തി, അത്തനോ അകിത്തിം പരിഹരമാനാ അജാനന്താ വിയ ഹോന്തി. **അനത്ഥചരാനീ**തി അചരിതബ്ബാനി അത്ഥാനി, അകിച്ചകാരാനീതി അത്ഥോ. **അഗുണ**ന്തി ജിയാരഹിതം. **പാപസഹായകോ**തി ദുമ്മിത്തോ.

ദലിദ്ദതാതി ദലിദ്ദതായ. സേസപദേസുപി ഏസേവ നയോ. തത്ഥ ദലിദ്ദോ അലങ്കാരാദീനം അഭാവതോ കിലേസേന സങ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതീതി തം അവജാനാതി. ഗിലാനോ വത്ഥുകാമകിലേസകാമേഹി സങ്ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതി. ജരാജിണ്ണോ കായികവാചസികഖിഡ്ഡാരതിസമത്ഥോ ന ഹോതി. സുരാസോണ്ഡോ തസ്സാ ഹത്ഥപിളന്ധനാദീനിപി സുരാഘരഞ്ഞേവ പവേസേതി. മുദ്ധോ അന്ധബാലോ രതികുസലോ ന ഹോതി. പമത്തോ ദാസിസോണ്ഡോ ഹുത്വാ ഘരദാസീഹി സദ്ധിം സംവസതി, ഭരിയം പന അക്കോസതി പരിഭാസതി, തേന നം അവജാനാതി. സബ്ബകിച്ചേസു അനുവത്തന്തം “അയം നിത്തേജോ, മമേവ അനുവത്തതീ”തി തം അക്കോസതി പരിഭാസതി. യോ പന സബ്ബം ധനം അനുപ്പദേതി കുടുമ്ബം പടിച്ഛാപേതി, തസ്സ ഭരിയാ സബ്ബം ധനസാരം ഹത്ഥേ കത്വാ തം ദാസം വിയ അവജാനാതി, ഇച്ഛമാനാ “കോ തയാ അത്ഥോ”തി ഘരതോപി നം നിക്കഡ്ഢതി. **മുദ്ധപത്ത**ന്തി മുദ്ധഭാവപ്പത്തം.

പദോസമാഹരതീതി സാമികേ പദോസം ആഹരതി ദുസ്സതി, പാപകമ്മം കരോതീതി അത്ഥോ. **ആരാമഗമനസീലാ**തി സാമികം ആപുച്ഛാ വാ അനാപുച്ഛാ വാ അഭിണ്ഹം പുപ്ഫാരാമാദീസു അഞ്ഞതരം

ഗന്ത്വാ തത്ഥ അനാചാരം ചരിത്വാ “അജ്ജ മയാ ആരാമേ രുക്ഖദേവതായ ബലികമ്മം കത”ന്തിആദീനി വത്വാ ബാലസാമികം സഞ്ഞാപേതി. പണ്ഡിതോ പന “അദ്ധാ ഏസാ തത്ഥ അനാചാരം ചരതീ”തി പുന തസ്സാ ഗന്തും ന ദേതി. ഏവം സബ്ബപദേസുപി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **പരകുല**ന്തി സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താദീനം ഗേഹം. തം സാ “അസുകകുലേ മേ വഡ്ഢി പയോജിതാ അത്ഥി, താവകാലികം ദിന്നകം അത്ഥി, തം സാധേമീ”തിആദീനി വത്വാ ഗച്ഛതി. **നില്ലോകനസീലാ**തി വാതപാനന്തരാദീഹി ഓലോകനസീലാ. **സദ്വാരട്ഠായിനീ**തി അത്തനോ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി ദസ്സേന്തീ സദ്വാരേ തിട്ഠതി.

അച്ചാചരതീതി അതിക്കമ്മ ചരതി, സാമികസ്സ സന്തികേ ഠിതാവ അഞ്ഞസ്സ നിമിത്തം ദസ്സേതീതി അത്ഥോ. **വിജമ്ഭതീ**തി “അഹം തം ദിസ്വാ വിജമ്ഭിസ്സാമി, തായ സഞ്ഞായ ഓകാസസ്സ അത്ഥിഭാവം വാ നത്ഥിഭാവം വാ ജാനേയ്യാസീ”തി പഠമമേവ കതസങ്കേതാ വാ ഹുത്വാ അകതസങ്കേതാ വാപി “ഏവം ഏസ മയി ബജ്ഝിസ്സതീ”തി സാമികസ്സ പസ്സേ ഠിതാവ വിജമ്ഭതി വിജമ്ഭനം ദസ്സേതി. **വിനമതീ**തി കിഞ്ചിദേവ ഭൂമിയം പാതേത്വാ തം ഉക്ഖിപന്തീ വിയ ഓനമിത്വാ പിട്ഠിം ദസ്സേതി. **വിലസതീ**തി ഗമനാദീഹി വാ ഇരിയാപഥേഹി അലങ്കാരേന വാ വിലാസം ദസ്സേതി. **വിലജ്ജതീ**തി ലജ്ജന്തീ വിയ വത്ഥേന സരീരം ഛാദേതി, കവാടം വാ ഭിത്തിം വാ അല്ലീയതി. **നഖേനാ**തി പാദനഖേന പാദനഖം, ഹത്ഥനഖേന ഹത്ഥനഖം ഘട്ടേതി. **കട്ഠേനാ**തി ദണ്ഡകേന. **ദാരക**ന്തി അത്തനോ വാ പുത്തം അഞ്ഞസ്സ വാ പുത്തം ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപതി വാ ഉക്ഖിപാപേതി വാ. **കീളതീ**തി സയം വാ കീളതി, ദാരകം വാ കീളാപേതി. **ചുമ്ബനാ**ദീസുപി ഏസേവ നയോ. **ദദാതീ**തി തസ്സ കിഞ്ചിദേവ ഫലം വാ പുപ്ഫം വാ ദേതി. **യാചതീ**തി തമേവ പടിയാചതി. **അനുകരോതീ**തി ദാരകേന കതം കതം അനുകരോതി. **ഉച്ച**ന്തി മഹാസദ്ദവസേന വാ ഥോമനവസേന വാ ഉച്ചം. **നീച**ന്തി മന്ദസദ്ദവസേന വാ അമനാപവചനേന വാ പരിഭവവചനേന വാ നീചം. **അവിച്ച**ന്തി ബഹുജനമജ്ഝേ അപ്പടിച്ഛന്നം. **വിവിച്ച**ന്തി രഹോ പടിച്ഛന്നം. **നച്ചേനാ**തി ഏതേഹി നച്ചാദീഹി നിമിത്തം കരോതി. തത്ഥ രോദിതേന നിമിത്തകരണേന രത്തിം ദേവേ വസ്സന്തേ വാതപാനേന ഹത്ഥിം ആരോപേത്വാ സേട്ഠിപുത്തേന നീതായ പുരോഹിതബ്രാഹ്മണിയാ വത്ഥു കഥേതബ്ബം. **ജഗ്ഘതീ**തി മഹാഹസിതം ഹസതി, ഏവമ്പി നിമിത്തം കരോതി . **കച്ഛ**ന്തി ഉപകച്ഛകം. **ഉപലിഖതീ**തി ദന്തേഹി ഉപലിഖതി. **സിരസ**ന്തി കേസവട്ടിം. ഏവം കേസാനം മോചനബന്ധനേഹിപി പരപുരിസാനം നിമിത്തം കരോതി, നിയാമേത്വാ വാ അനിയാമേത്വാ വാ കോചിദേവ സാരജ്ജിസ്സതീതിപി കരോതിയേവ.

പദുട്ഠാ വേദിതബ്ബാ ഭവതീതി അയം മയി പദുട്ഠാ കുദ്ധാ, കുജ്ഝിത്വാ ച പന മിച്ഛാചാരം ചരതീതി പണ്ഡിതേന വേദിതബ്ബാ ഭവതി. **പവാസ**ന്തി “അസുകഗാമേ പയുത്തം ധനം നസ്സതി, ഗച്ഛ തം സാധേഹി, വോഹാരം കരോഹീ”തിആദീനി വത്വാ തസ്മിം ഗതേ അനാചാരം ചരിതുകാമാ പവാസം വണ്ണേതി. **അനത്ഥ**ന്തി അവഡ്ഢിം. **അകിച്ച**ന്തി അകത്തബ്ബയുത്തകം. **പരിദഹിത്വാ**തി ഗാള്ഹം നിവാസേത്വാ. **പരിവത്തകജാതാ**തി ഇതോ ചിതോ ച പരിവത്തമാനാ. **കുങ്കുമിയജാതാ**തി കോലാഹലജാതാ പാദമൂലേ നിപന്നാ പരിചാരികാ ഉട്ഠാപേതി, ദീപം ജാലാപേതി, നാനപ്പകാരം കോലാഹലം കരോതി, തസ്സ കിലേസരതിം നാസേതി. **ദുക്ഖം വേദയതീ**തി സീസം മേ രുജ്ജതീതിആദീനി വദതി. **വിലോമമാചരതീ**തി ആഹാരം സീതലം ഇച്ഛന്തസ്സ ഉണ്ഹം ദേതീതിആദീനം വസേന പച്ചനീകവുത്തി ഹോതി. **നിഹതഭോഗാ**തി സാമികേന ദുക്ഖസമ്ഭതാനം ഭോഗാനം സുരാലോലതാദീഹി വിനാസികാ. **സന്ഥവ**ന്തി കിലേസവസേന സന്ഥവം കരോതി. **നിക്ഖന്തപാദാ**തി ജാരസ്സ ഉപധാരണത്ഥായ നിക്ഖന്തപാദാ. **സാമികേ**തി പതിമ്ഹി അഗാരവേന ച പദുട്ഠമാനസായ ച അതിചാരിനീ ഹോതി.

സബ്ബിത്ഥിയോതി ഠപേത്വാ വിപസ്സനായ തനുകതകിലേസാ സേസാ സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ പാപം കരേയ്യും. **ലഭമാനേ**തി ലബ്ഭമാനേ, സംവിജ്ജമാനേതി അത്ഥോ. **നിവാതകേ**തി രഹോമന്തനകേ പരിഭേദകേ. **ഖണം വാ രഹോ വാ**തി പാപകരണത്ഥായ ഓകാസം വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനം വാ. **കയിരും നൂ**തി ഏത്ഥ **നൂ**-തി നിപാതമത്തം. **അലത്ഥാ**തി അലദ്ധാ. അയമേവ വാ പാഠോ, അഞ്ഞം സമ്പന്നപുരിസം അലഭിത്വാ പീഠസപ്പിനാപി തതോ പടിക്കൂലതരേനാപി പാപം കരേയ്യും. **ആരാമകരാസൂ**തി അഭിരതികാരികാസു. **അനിഗ്ഗഹാസൂ**തി നിഗ്ഗഹേന വിനേതും അസക്കുണേയ്യാസു. **തിത്ഥസമാ**തി യഥാ തിത്ഥം ഉത്തമാധമേസു ന കഞ്ചി ന്ഹായന്തം വാരേതി, തഥാ ഏതാപി രഹോ വാ ഖണേ വാ നിവാതകേ വാ സതി ന കഞ്ചി പടിക്ഖിപന്തി.

തഥാ ഹി അതീതേ ബാരാണസിയം കണ്ഡരീ നാമ രാജാ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരോ. തസ്സ ദേവസികം അമച്ചാ ഗന്ധകരണ്ഡകസഹസ്സം ആഹരന്തി. തേനസ്സ നിവേസനേ പരിഭണ്ഡം കത്വാ ഗന്ധകരണ്ഡകേ ഫാലേത്വാ ഗന്ധദാരൂനി കത്വാ ആഹാരം പചന്തി. ഭരിയാപിസ്സ അഭിരൂപാ അഹോസി നാമേന കിന്നരാ നാമ. പുരോഹിതോപിസ്സ സമവയോ പഞ്ചാലചണ്ഡോ നാമ ബുദ്ധിസമ്പന്നോ അഹോസി. രഞ്ഞോ പന പാസാദം നിസ്സായ അന്തോപാകാരേ ജമ്ബുരുക്ഖോ നിബ്ബത്തി, തസ്സ സാഖാ പാകാരമത്ഥകേ ഓലമ്ബതി. തസ്സ ഛായായ ജേഗുച്ഛോ ദുസ്സണ്ഠാനോ പീഠസപ്പി വസതി. അഥേകദിവസം കിന്നരാ ദേവീ വാതപാനേന ഓലോകേന്തീ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ രത്തിം രാജാനം രതിയാ സങ്ഗണ്ഹിത്വാ തസ്മിം നിദ്ദം ഓക്കന്തേ സണികം ഉട്ഠായാസനാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം സുവണ്ണസരകേ പക്ഖിപിത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ സാടകരജ്ജുയാ വാതപാനേന ഓതരിത്വാ ജമ്ബും ആരുയ്ഹ സാഖായ ഓരുയ്ഹ പീഠസപ്പിം ഭോജേത്വാ പാപം കത്വാ ആഗതമഗ്ഗേനേവ പാസാദം ആരുയ്ഹ ഗന്ധേഹി സരീരം ഉബ്ബട്ടേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം നിപജ്ജി. ഏതേനുപായേന നിബദ്ധം തേന സദ്ധിം പാപം കരോതി. രാജാ പന ന ജാനാതി.

സോ ഏകദിവസം നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ നിവേസനം പവേസന്തോ ജമ്ബുഛായായ സയിതം പരമകാരുഞ്ഞപ്പത്തം പീഠസപ്പിം ദിസ്വാ പുരോഹിതം ആഹ - “പസ്സേതം മനുസ്സപേത”ന്തി. “ആമ, പസ്സാമി ദേവാ”തി. “അപി നു ഖോ, സമ്മ, ഏവരൂപം പടിക്കൂലം കാചി ഇത്ഥീ ഛന്ദരാഗവസേന ഉപഗച്ഛേയ്യാ”തി. തം കഥം സുത്വാ പീഠസപ്പീ മാനം ജനേത്വാ “അയം രാജാ കിം കഥേതി, അത്തനോ ദേവിയാ മമ സന്തികം ആഗമനം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ”തി ജമ്ബുരുക്ഖസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ “സുണ സാമി, ജമ്ബുരുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതേ, ഠപേത്വാ തം അഞ്ഞോ ഏതം കാരണം ന ജാനാതീ”തി ആഹ. പുരോഹിതോ തസ്സ കിരിയം

ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “അദ്ധാ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ജമ്ബുരുക്ഖേന ഗന്ത്വാ ഇമിനാ സദ്ധിം പാപം കരോതീ”തി. സോ രാജാനം പുച്ഛി - “മഹാരാജ, ദേവിയാ തേ രത്തിഭാഗേ സരീരസമ്ഫസ്സോ കീദിസോ ഹോതീ”തി? “സമ്മ, അഞ്ഞം ന പസ്സാമി, മജ്ഝിമയാമേ പനസ്സാ സരീരം സീതലം ഹോതീ”തി. “തേന ഹി, ദേവ, തിട്ഠതു അഞ്ഞാ ഇത്ഥീ, അഗ്ഗമഹേസീ തേ കിന്നരാദേവീ ഇമിനാ സദ്ധിം പാപം കരോതീ”തി. “സമ്മ, കിം വദേസി, ഏവരൂപാ പരമവിലാസസമ്പന്നാ കിം ഇമിനാ പരമജേഗുച്ഛേന സദ്ധിം അഭിരമിസ്സതീ”തി? “തേന ഹി നം, ദേവ, പരിഗ്ഗണ്ഹാഹീ”തി.

സോ “സാധൂ”തി രത്തിം ഭുത്തസായമാസോ തായ സദ്ധിം നിപ്പജ്ജിത്വാ “പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന”ന്തി പകതിയാ നിദ്ദുപഗമനവേലായ നിദ്ദുപഗതോ വിയ അഹോസി. സാപി ഉട്ഠായ തഥേവ അകാസി. രാജാ തസ്സാ അനുപദഞ്ഞേവ ഗന്ത്വാ ജമ്ബുഛായായം നിസ്സായ അട്ഠാസി. പീഠസപ്പീ ദേവിയാ കുജ്ഝിത്വാ “ത്വം അജ്ജ അതിചിരായിത്വാ ആഗതാ”തി ഹത്ഥേന കണ്ണസങ്ഖലികം പഹരി. അഥ നം “മാ മം കുജ്ഝി, സാമി, രഞ്ഞോ നിദ്ദുപഗമനം ഓലോകേസി”ന്തി വത്വാ തസ്സ ഗേഹേ പാദപരിചാരികാ വിയ അഹോസി. തേന പനസ്സാ പഹാരേന സീഹമുഖകുണ്ഡലം കണ്ണതോ ഗളിത്വാ രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പതി. രാജാ “വട്ടിസ്സതി ഏത്തക”ന്തി തം ഗഹേത്വാ ഗതോ. സാപി തേന സദ്ധിം അതിചരിത്വാ പുരിമനിയാമേനേവ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം നിപജ്ജിതും ആരഭി. രാജാ പടിക്ഖിപിത്വാ പുനദിവസേ “കിന്നരാദേവീ മയാ ദിന്നം സബ്ബാലങ്കാരം അലങ്കരിത്വാ ഏതൂ”തി ആണാപേസി. സാ “സീഹമുഖകുണ്ഡലം മേ സുവണ്ണകാരസ്സ സന്തികേ”തി വത്വാ നാഗമി, പുന പേസിതേ ച പന ഏകകുണ്ഡലാവ ആഗമാസി . രാജാ പുച്ഛി - “കഹം തേ കുണ്ഡല”ന്തി? “സുവണ്ണകാരസ്സ സന്തികേ”തി . സുവണ്ണകാരം പക്കോസാപേത്വാ “കിംകാരണാ ഇമിസ്സാ കുണ്ഡലം ന ദേസീ”തി ആഹ. “നാഹം ഗണ്ഹാമി ദേവാ”തി. രാജാ തസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ “പാപേ ചണ്ഡാലി മാദിസേന തേ സുവണ്ണകാരേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി വത്വാ തം കുണ്ഡലം തസ്സാ പുരതോ ഖിപിത്വാ പുരോഹിതം ആഹ - “സമ്മ, സച്ചം തയാ വുത്തം, ഗച്ഛ സീസമസ്സാ ഛേദാപേഹീ”തി. സോ തം രാജഗേഹേയേവ ഏകസ്മിം പദേസേ ഠപേത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ - “ദേവ, മാ കിന്നരാദേവിയാ കുജ്ഝിത്ഥ, സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ ഏവരൂപായേവ. സചേപി ഇത്ഥീനം ദുസ്സീലഭാവം ഞാതുകാമോസി, ദസ്സേസ്സാമി തേ ഏതാസം പാപകഞ്ചേവ ബഹുമായാഭാവഞ്ച, ഏഹി അഞ്ഞാതകവേസേന ജനപദം ചരാമാ”തി ആഹ.

രാജാ “സാധൂ”തി മാതരം രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ തേന സദ്ധിം ചാരികം പക്കാമി. തേസം യോജനം മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ മഹാമഗ്ഗേ നിസിന്നാനംയേവ ഏകോ കുടുമ്ബികോ പുത്തസ്സത്ഥായ മങ്ഗലം കത്വാ ഏകം കുമാരികം പടിച്ഛന്നയാനേ നിസീദാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗച്ഛതി. തം ദിസ്വാ പുരോഹിതോ രാജാനം ആഹ - “സചേ ഇച്ഛസി, ഇമം കുമാരികം തയാ സദ്ധിം പാപം കാരേതും സക്കാ ദേവാ”തി. “കിം കഥേസി, മഹാപരിവാരാ ഏസാ, ന സക്കാ സമ്മാ”തി? പുരോഹിതോ “തേന ഹി പസ്സ, ദേവാ”തി പുരതോ ഗന്ത്വാ മഗ്ഗതോ അവിദൂരേ സാണിയാ പരിക്ഖിപിത്വാ രാജാനം അന്തോസാണിയം കത്വാ സയം മഗ്ഗപസ്സേ രോദന്തോ നിസീദി. അഥ നം സോ കുടുമ്ബികോ ദിസ്വാ “താത, കസ്മാ രോദസീ”തി പുച്ഛി. “ഭരിയാ മേ ഗരുഭാരാ, തം കുലഘരം നേതും മഗ്ഗപടിപന്നോസ്മി, തസ്സാ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ ഗബ്ഭോ ചലി, ഏസാ അന്തോസാണിയം കിലമതി, കാചിസ്സാ ഇത്ഥീ സന്തികേ നത്ഥി, മയാപി തത്ഥ ഗന്തും ന സക്കാ, ന ജാനാമി ‘കിം ഭവിസ്സതീ’തി, ഏകം ഇത്ഥിം ലദ്ധും വട്ടതീ”തി? “മാ രോദി, ബഹൂ മേ ഇത്ഥിയോ, ഏകാ ഗമിസ്സതീ”തി. “തേന ഹി അയമേവ കുമാരികാ ഗച്ഛതു, ഏതിസ്സാപി മങ്ഗലം ഭവിസ്സതീ”തി. സോ ചിന്തേസി - “സച്ചം വദതി, സുണിസായപി മേ മങ്ഗലമേവ, ഇമിനാ ഹി നിമിത്തേന സാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിസ്സതീ”തി തമേവ പേസേസി. സാ തത്ഥ പവിസിത്വാ രാജാനം ദിസ്വാവ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ പാപമകാസി. രാജാപിസ്സാ അങ്ഗുലിമുദ്ദികം അദാസി. അഥ നം കതകിച്ചം നിക്ഖമിത്വാ ആഗതം പുച്ഛിംസു - “കിം വിജാതാ”തി? “സുവണ്ണവണ്ണം പുത്ത”ന്തി. കുടുമ്ബികോ തം ആദായ പായാസി . പുരോഹിതോപി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ “ദിട്ഠാ തേ, ദേവ, കുമാരികാപി ഏവം പാപാ, കിമങ്ഗം പന അഞ്ഞാ, അപി പന തേ കിഞ്ചി ദിന്ന”ന്തി പുച്ഛി. “ആമ, അങ്ഗുലിമുദ്ദികാ ദിന്നാ”തി. “നാസ്സാ തം ദസ്സാമീ”തി വേഗേന ഗന്ത്വാ യാനകം ഗണ്ഹിത്വാ “കിമേത”ന്തി വുത്തേ “അയം മേ ബ്രാഹ്മണിയാ ഉസ്സീസകേ ഠപിതം മുദ്ദികം ഗഹേത്വാ ആഗതാ, ദേഹി, അമ്മ, മുദ്ദിക”ന്തി ആഹ. സാ തം ദദമാനാ ബ്രാഹ്മണം ഹത്ഥേ നഖേന വിജ്ഝിത്വാ “ഗണ്ഹ ചോരാ”തി അദാസി.

ഏവം ബ്രാഹ്മണോ നാനാവിധേഹി ഉപായേഹി അഞ്ഞാപി ബഹൂ അതിചാരിനിയോ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ “ഇധ താവ ഏത്തകം ഹോതു, അഞ്ഞത്ഥ ഗമിസ്സാമ, ദേവാ”തി ആഹ. രാജാ “സകലജമ്ബുദീപേ ചരിതേപി സബ്ബാ ഇത്ഥിയോ ഏവരൂപാവ ഭവിസ്സന്തി, കിം നോ ഏതാഹി, നിവത്താമാ”തി ബാരാണസിമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ - “മഹാരാജ, ഇത്ഥിയോ നാമ ഏവം പാപധമ്മാ, പകതി ഏസാ ഏതാസം, ഖമഥ, ദേവ, കിന്നരാദേവിയാ”തി പുരോഹിതേന യാചിതോ ഖമിത്വാ രാജനിവേസനതോ നം നിക്കഡ്ഢാപേസി, ഠാനതോ പന തം അപനേത്വാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. തഞ്ച പീഠസപ്പിം നിക്കഡ്ഢാപേത്വാ ജമ്ബുസാഖം ഛേദാപേസി. തദാ കുണാലോ പഞ്ചാലചണ്ഡോ അഹോസി. ഇതി അത്തനാ ദിട്ഠകാരണമേവ ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൮൮. “യം വേ ദിസ്വാ കണ്ഡരീകിന്നരാനം, സബ്ബിത്ഥിയോ ന രമന്തി അഗാരേ;
തം താദിസം മച്ചം ചജിത്വാ ഭരിയാ, അഞ്ഞം ദിസ്വാ പുരിസം പീഠസപ്പി”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യം വേ കണ്ഡരിസ്സ രഞ്ഞോ കിന്നരായ ദേവിയാ ചാതി ഇമേസം കണ്ഡരികിന്നരാനം വിരാഗകാരണം അഹോസി, തം ദിസ്വാ ജാനിതബ്ബം - സബ്ബിത്ഥിയോ അത്തനോ സാമികാനം ന രമന്തി അഗാരേ . തഥാ ഹി അഞ്ഞം പീഠസപ്പിം പുരിസം ദിസ്വാ തം രാജാനം താദിസം രതികുസലം മച്ചം ചജിത്വാ ഭരിയാ തേന മനുസ്സപേതേന സദ്ധിം പാപമകാസീതി.

അപരോപി അതീതേ ബാരാണസിയം ബകോ നാമ രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബാരാണസിയാ പാചീനദ്വാരവാസിനോ ഏകസ്സ ദലിദ്ദസ്സ പഞ്ചപാപീ നാമ ധീതാ അഹോസി. സാ കിര പുബ്ബേപി ഏകാ ദലിദ്ദധീതാ മത്തികം മദ്ദിത്വാ ഗേഹേ ഭിത്തിം വിലിമ്പതി. അഥേകോ പച്ചേകബുദ്ധോ അത്തനോ

പബ്ഭാരപരിഭണ്ഡകരണത്ഥം “കഹം മത്തികം ലഭിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “ബാരാണസിയം ലദ്ധും സക്കാ”തി ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തഹത്ഥോ നഗരം പവിസിത്വാ തസ്സാ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. സാ കുജ്ഝിത്വാ ഉല്ലോകേന്തീ പദുട്ഠേന മനസാ “മത്തികമ്പി ഭിക്ഖതീ”തി അവോച. പച്ചേകബുദ്ധോ നിച്ചലോവ അഹോസി. അഥ സാ പച്ചേകബുദ്ധം നിച്ചലിതം ദിസ്വാ പുന ചിത്തം പസാദേത്വാ, “സമണ, മത്തികമ്പി ന ലഭസീ”തി വത്വാ മഹന്തം മത്തികാപിണ്ഡം ആഹരിത്വാ പത്തേ ഠപേസി. സോ തായ മത്തികായ പബ്ഭാരേ പരിഭണ്ഡമകാസി. സാ നചിരസ്സേവ തതോ ചവിത്വാ തസ്മിംയേവ നഗരേ ബഹിദ്വാരഗാമേ ദുഗ്ഗതിത്ഥിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖമി. തസ്സാ മത്തികാപിണ്ഡഫലേന സരീരം ഫസ്സസമ്പന്നം അഹോസി, കുജ്ഝിത്വാ ഉല്ലോകിതത്താ പന ഹത്ഥപാദമുഖഅക്ഖിനാസാനി പാപാനി വിരൂപാനി അഹേസും. തേന തം “പഞ്ചപാപീ”ത്വേവ സഞ്ജാനിംസു.

അഥേകദിവസം ബാരാണസിരാജാ രത്തിം അഞ്ഞാതകവേസേന നഗരം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം പദേസം ഗതോ. സാപി ഗാമദാരികാഹി സദ്ധിം കീളന്തീ അജാനിത്വാവ രാജാനം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. സോ തസ്സാ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സേന സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖി, ദിബ്ബസമ്ഫസ്സേന ഫുട്ഠോ വിയ അഹോസി. സോ ഫസ്സരാഗരത്തോ തഥാവിരൂപമ്പി തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ “കസ്സ ധീതാസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “ദ്വാരവാസിനോ”തി വുത്തേ അസ്സാമികഭാവം പുച്ഛിത്വാ “അഹം തേ സാമികോ ഭവിസ്സാമി, ഗച്ഛ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേഹീ”തി ആഹ. സാ മാതാപിതരോ ഉപഗന്ത്വാ “ഏകോ, അമ്മ, പുരിസോ മം ഇച്ഛതീ”തി വത്വാ “സോപി ദുഗ്ഗതോ ഭവിസ്സതി, സചേ താദിസമ്പി ഇച്ഛതി, സാധൂ”തി വുത്തേ ഗന്ത്വാ മാതാപിതൂഹി അനുഞ്ഞാതഭാവം ആരോചേസി. സോ തസ്മിംയേവ ഗേഹേ തായ സദ്ധിം വസിത്വാ പാതോവ രാജനിവേസനം പാവിസി. തതോ പട്ഠായേവ അഞ്ഞാതകവേസേന നിബദ്ധം തത്ഥ ഗച്ഛതി, അഞ്ഞം ഇത്ഥിം ഓലോകേതുമ്പി ന ഇച്ഛതി.

അഥേകദിവസം തസ്സാ പിതു ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ ഉപ്പജ്ജി.
അസമ്ഭിന്നഖീരസപ്പിമധുസക്ഖരയുത്തപായാസോവ ഏതസ്സ ഭേസജ്ജം, തം തേ ദലിദ്ദതായ ഉപ്പാദേതും ന സക്കോന്തി . തതോ പഞ്ചപാപിമാതാ ധീതരം ആഹ - “കിം, അമ്മ, തവ സാമികോ പായാസം ഉപ്പാദേതും സക്ഖിസ്സതീ”തി? “അമ്മ, മമ സാമികേന അമ്ഹേഹിപി ദുഗ്ഗതതരേന ഭവിതബ്ബം, ഏവം സന്തേപി പുച്ഛിസ്സാമി നം, മാ ചിന്തയീ”തി വത്വാ തസ്സാഗമനവേലായം ദുമ്മനാ ഹുത്വാ നിസീദി. അഥ നം രാജാ ആഗന്ത്വാ “കിം ദുമ്മനാസീ”തി പുച്ഛി. സാ തമത്ഥം ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ “ഭദ്ദേ ഇദം അതിരസഭേസജ്ജം, കുതോ ലഭിസ്സാമീ”തി വത്വാ ചിന്തേസി - “ന സക്കാ മയാ നിച്ചകാലം ഏവം ചരിതും, അന്തരാമഗ്ഗേ പരിസ്സയോപി ദട്ഠബ്ബോ, സചേ ഖോ പന ഏതം അന്തേപുരം നേസ്സാമി, ഏതിസ്സാ ഫസ്സസമ്പദം അജാനന്താ ‘അമ്ഹാകം രാജാ യക്ഖിനിം ഗഹേത്വാ ആഗതോ’തി കേളിം കരിസ്സന്തി, സകലനഗരവാസിനോ ഏതിസ്സാ സമ്ഫസ്സം ജാനാപേത്വാ ഗരഹം മോചേസ്സാമീ”തി. അഥ നം രാജാ - “ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, ആഹരിസ്സാമി തേ പിതു പായാസ”ന്തി വത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമിത്വാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ താദിസം പായാസം പചാപേത്വാ പണ്ണാനി ആഹരാപേത്വാ ദ്വേ പുടേ കത്വാ ഏകസ്മിം പായാസം പക്ഖിപിത്വാ ഏകസ്മിം ചൂളാമണിം ഠപേത്വാ ബന്ധിത്വാ രത്തിഭാഗേ ഗന്ത്വാ, “ഭദ്ദേ, മയം ദലിദ്ദാ, കിച്ഛേന സമ്പാദിതം, തവ പിതരം ‘അജ്ജ ഇമമ്ഹാ പുടാ പായാസം ഭുഞ്ജ, സ്വേ ഇമമ്ഹാ’തി വദേയ്യാസീ”തി ആഹ. സാ തഥാ അകാസി. അഥസ്സാ പിതാ ഓജസമ്പന്നത്താ പായാസസ്സ ഥോകമേവ ഭുഞ്ജിത്വാ സുഹിതോ ജാതോ. സേസം മാതു ദത്വാ സയമ്പി ഭുഞ്ജി. തയോപി സുഹിതാ അഹേസും. ചൂളാമണിപുടം പന പുനദിവസത്ഥായ ഠപേസും.

രാജാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ മുഖം ധോവിത്വാവ “ചൂളാമണിം മേ ആഹരഥാ”തി വത്വാ “ന പസ്സാമ, ദേവാ”തി വുത്തേ “സകലനഗരം വിചിനഥാ”തി ആഹ. തേ വിചിനിത്വാപി ന പസ്സിംസു. തേന ഹി ബഹിനഗരേ ദലിദ്ദഗേഹേസു ഭത്തപണ്ണപുടേ ഉപാദായ വിചിനഥാതി. വിചിനന്താ തസ്മിം ഘരേ ചൂളാമണിം ദിസ്വാ തസ്സാ മാതാപിതരോ “ചോരാ”തി ബന്ധിത്വാ നയിംസു. അഥസ്സാ പിതാ, “സാമി, ന മയം ചോരാ, അഞ്ഞേനായം മണി ആഭതോ”തി വത്വാ “കേനാ”തി വുത്തേ “ജാമാതരാ മേ”തി ആചിക്ഖിത്വാ “കഹം സോ”തി പുച്ഛിതോ “ധീതാ മേ ജാനാതീ”തി ആഹ. തതോ ധീതായ സദ്ധിം കഥേസി - “അമ്മ, സാമികം തേ ജാനാസീ”തി? “ന ജാനാമീ”തി. “ഏവം സന്തേ അമ്ഹാകം ജീവിതം നത്ഥീ”തി. “താത, സോ അന്ധകാരേ ആഗന്ത്വാ അന്ധകാരേ ഏവ യാതി, തേനസ്സ രൂപം ന ജാനാമി, ഹത്ഥസമ്ഫസ്സേന പന നം ജാനിതും സക്കോമീ”തി. സോ രാജപുരിസാനം ആരോചേസി. തേപി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ അജാനന്തോ വിയ ഹുത്വാ “തേന ഹി തം ഇത്ഥിം രാജങ്ഗണേ അന്തോസാണിയം ഠപേത്വാ സാണിയാ ഹത്ഥപ്പമാണം ഛിദ്ദം കത്വാ നഗരവാസിനോ സന്നിപാതേത്വാ ഹത്ഥസമ്ഫസ്സേന ചോരം ഗണ്ഹഥാ”തി ആഹ. രാജപുരിസാ തഥാ കാതും തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ രൂപം ദിസ്വാവ വിപ്പടിസാരിനോ ഹുത്വാ - “ധീ, ധീ പിസാചീ”തി ജിഗുച്ഛിത്വാ ഫുസിതും ന ഉസ്സഹിംസു, ആനേത്വാ പന നം രാജങ്ഗണേ അന്തോസാണിയം ഠപേത്വാ സകലനഗരവാസിനോ സന്നിപാതേസും. സാ ആഗതാഗതസ്സ ഛിദ്ദേന പസാരിതഹത്ഥം ഗഹേത്വാവ “നോ ഏസോ”തി വദതി. പുരിസാ തസ്സാ ദിബ്ബഫസ്സസദിസേ ഫസ്സേ ബജ്ഝിത്വാ അപഗന്തും ന സക്ഖിംസു, “സചായം ദണ്ഡാരഹാ, ദണ്ഡം ദത്വാപി ദാസകമ്മകാരഭാവം ഉപഗന്ത്വാപി ഏതം ഘരേ കരിസ്സാമാ”തി ചിന്തയിംസു. അഥ നേ രാജപുരിസാ ദണ്ഡേഹി കോട്ടേത്വാ പലാപേസും. ഉപരാജാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ ഉമ്മത്തകാ വിയ അഹേസും.

അഥ രാജാ - “കച്ചി അഹം ഭവേയ്യ”ന്തി ഹത്ഥം പസാരേസി. തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാവ “ചോരോ മേ ഗഹിതോ”തി മഹാസദ്ദം കരി. രാജാ തേപി പുച്ഛി - “തുമ്ഹേ ഏതായ ഹത്ഥേ ഗഹിതാ കിം ചിന്തയിത്ഥാ”തി. തേ യഥാഭൂതം ആരോചേസും. അഥ നേ രാജാ ആഹ - “അഹം ഏതം അത്തനോ ഗേഹം ആനേതും ഏവം കാരേസിം ‘ഏതിസ്സാ ഫസ്സം അജാനന്താ മം പരിഭവേയ്യു’ന്തി ചിന്തേത്വാ, തസ്മാ മയാ സബ്ബേ തുമ്ഹേ ജാനാപിതാ, വദഥ, ഭോ ദാനി, സാ കസ്സ ഗേഹേ ഭവിതും യുത്താ”തി? “തുമ്ഹാകം, ദേവാ”തി. അഥ നം അഭിസിഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. മാതാപിതൂനമ്പിസ്സാ ഇസ്സരിയം ദാപേസി. തതോ പട്ഠായ ച പന തായ സമ്മത്തോ നേവ വിനിച്ഛയം പട്ഠപേസി, ന അഞ്ഞം ഇത്ഥിം ഓലോകേസി. താ തസ്സാ അന്തരം പരിയേസിംസു. സാ ഏകദിവസം ദ്വിന്നം രാജൂനം അഗ്ഗമഹേസിഭാവസ്സ സുപിനേ നിമിത്തം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ സുപിനപാഠകേ പക്കോസാപേത്വാ “ഏവരൂപേ സുപിനേ ദിട്ഠേ കിം ഹോതീ”തി പുച്ഛി.

തേ ഇതരാസം ഇത്ഥീനം സന്തികാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ - “മഹാരാജ, ദേവിയാ സബ്ബസേതസ്സ ഹത്ഥിനോ ഖന്ധേ നിസിന്നഭാവോ തുമ്ഹാകം മരണസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം, ഹത്ഥിഖന്ധഗതായ പന ചന്ദപരാമസനം തുമ്ഹാകം പച്ചാമിത്തരാജാനയനസ്സ പുബ്ബനിമിത്ത”ന്തി വത്വാ “ഇദാനി കിം കാതബ്ബ”ന്തി വുത്തേ “ദേവ ഇമം മാരേതും ന സക്കാ, നാവായ പന നം ഠപേത്വാ നദിയം വിസ്സജ്ജേതും വട്ടതീ”തി വദിംസു. രാജാ ആഹാരവത്ഥാലങ്കാരേഹി സദ്ധിം രത്തിഭാഗേ നം നാവായ ഠപേത്വാ നദിയം വിസ്സജ്ജേസി.

സാ നദിയാ വുയ്ഹമാനാ ഹേട്ഠാനദിയാ നാവായ ഉദകം കീളന്തസ്സ ബാവരികരഞ്ഞോ അഭിമുഖട്ഠാനം പത്താ. തസ്സ സേനാപതി നാവം ദിസ്വാ “അയം നാവാ മയ്ഹ”ന്തി ആഹ. രാജാ “നാവായ ഭണ്ഡം മയ്ഹ”ന്തി വത്വാ ആഗതായ നാവായ തം ദിസ്വാ “കാ നാമ ത്വം പിസാചീസദിസാ”തി പുച്ഛി. സാ സിതം കത്വാ ബകസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിഭാവം കഥേത്വാ സബ്ബം തം പവത്തിം തസ്സ കഥേസി. സാ പന പഞ്ചപാപീതി സകലജമ്ബുദീപേ പാകടാ. അഥ നം രാജാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഉക്ഖിപി, സഹ ഗഹണേനേവ ഫസ്സരാഗരത്തോ അഞ്ഞാസു ഇത്ഥീസു ഇത്ഥിസഞ്ഞം അകത്വാ തം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ തസ്സ പാണസമാ അഹോസി. ബകോ തം പവത്തിം സുത്വാ “നാഹം തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം കാതും ദസ്സാമീ”തി സേനം സങ്കഡ്ഢിത്വാ തസ്സ പടിതിത്ഥേ നിവേസനം കത്വാ പണ്ണം പേസേസി - “ഭരിയം വാ മേ ദേതു യുദ്ധം വാ”തി. സോ “യുദ്ധം ദസ്സാമി, ന ഭരിയ”ന്തി വത്വാ യുദ്ധസജ്ജോ അഹോസി. ഉഭിന്നം അമച്ചാ “മാതുഗാമം നിസ്സായ മരണകിച്ചം നത്ഥി, പുരിമസാമികത്താ ഏസാ ബകസ്സ പാപുണാതി, നാവായ ലദ്ധത്താ ബാവരികസ്സ, തസ്മാ ഏകേകസ്സ ഗേഹേ സത്ത സത്ത ദിവസാനി ഹോതൂ”തി മന്തേത്വാ ദ്വേപി രാജാനോ സഞ്ഞാപേസും. തേ ഉഭോപി അത്തമനാ ഹുത്വാ തിത്ഥപടിതിത്ഥേ നഗരാനി മാപേത്വാ വസിംസു. സാ ദ്വിന്നമ്പി തേസം അഗ്ഗമഹേസിത്തം കാരേസി. ദ്വേപി തസ്സാ സമ്മത്താ അഹേസും. സാ പന ഏകസ്സ ഘരേ സത്താഹം വസിത്വാ നാവായ ഇതരസ്സ ഘരം ഗച്ഛന്തീ നാവം പാജേത്വാ നേന്തേന ഏകേന മഹല്ലകഖുജ്ജകേവട്ടേന സദ്ധിം നദീമജ്ഝേ പാപം കരോതി. തദാ കുണാലോ സകുണരാജാ ബകോ അഹോസി, തസ്മാ ഇദം അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൧൨. “ബകസ്സ ച ബാവരികസ്സ ച രഞ്ഞോ, അച്ചന്തകാമാനുഗതസ്സ ഭരിയാ;
അവാചരീ പട്ഠവസാനുഗസ്സ, കം വാപി ഇത്ഥീ നാതിചരേ തദഞ്ഞ”ന്തി.

തത്ഥ **അച്ചന്തകാമാനുഗതസ്സാ**തി അച്ചന്തം കാമം അനുഗതസ്സ. **അവാചരീ**തി അനാചാരം ചരി. **പട്ഠവസാനുഗസ്സാ**തി പട്ഠസ്സ അത്തനോ വസാനുഗതസ്സ, അത്തനോ പേസനകാരസ്സ സന്തികേതി അത്ഥോ. കരണത്ഥേ വാ സാമിവചനം , തേന സദ്ധിം പാപമകാസീതി വുത്തം ഹോതി. **തദഞ്ഞ**ന്തി കതരം തം അഞ്ഞം പുരിസം നാതിചരേയ്യാതി അത്ഥോ.

അപരാപി അതീതേ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഭരിയാ പിങ്ഗിയാനീ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഓലോകേന്തീ മങ്ഗലഅസ്സഗോപകം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ നിദ്ദുപഗമനകാലേ വാതപാനേന ഓരുയ്ഹ തേന സദ്ധിം അതിചരിത്വാ പുന പാസാദം ആരുയ്ഹ ഗന്ധേഹി സരീരം ഉബ്ബട്ടേത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം നിപജ്ജി. അഥേകദിവസം രാജാ “കിം നു ഖോ ദേവിയാ അഡ്ഢരത്തസമയേ നിച്ചം സരീരം സീതം ഹോതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന”ന്തി ഏകദിവസം നിദ്ദുപഗതോ വിയ ഹുത്വാ തം ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തിം അനുഗന്ത്വാ അസ്സബന്ധേന സദ്ധിം അതിചരന്തിം ദിസ്വാ നിവത്തിത്വാ സയനം അഭിരുഹി. സാപി അതിചരിത്വാ ആഗന്ത്വാ ചൂളസയനകേ നിപജ്ജി. പുനദിവസേ രാജാ അമച്ചഗണമജ്ഝേയേവ തം പക്കോസാപേത്വാ തം കിച്ചം ആവികത്വാ “സബ്ബാവ ഇത്ഥിയോ പാപധമ്മാ”തി തസ്സാ വധബന്ധഛേജ്ജഭേജ്ജാരഹം ദോസം ഖമിത്വാ ഠാനാ ചാവേത്വാ അഞ്ഞം അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. തദാ കുണാലോ രാജാ ബ്രഹ്മദത്തോ അഹോസി, തേന തം അത്തനാ ദിട്ഠം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൧൩. “പിങ്ഗിയാനീ സബ്ബലോകിസ്സരസ്സ, രഞ്ഞോ പിയാ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ ഭരിയാ;
അവാചരീ പട്ഠവസാനുഗസ്സ, തം വാപി സാ നാജ്ഝഗാ കാമകാമിനീ”തി.

തത്ഥ **തം വാ**തി സാ ഏവം അതിചരന്തീ തം വാ അസ്സബന്ധം തം വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനന്തി ഉഭയമ്പി നാജ്ഝഗാ, ഉഭതോ ഭട്ഠാ അഹോസി. **കാമകാമിനീ**തി കാമേ പത്ഥയമാനാ.

ഏവം പാപധമ്മാ ഇത്ഥിയോതി അതീതവത്ഥൂഹി ഇത്ഥീനം ദോസം കഥേത്വാ അപരേനപി പരിയായേന താസം ദോസമേവ കഥേന്തോ ആഹ -

൩൧൪. “ലുദ്ധാനം ലഹുചിത്താനം, അകതഞ്ഞൂന ദുബ്ഭിനം;
നാദേവസത്തോ പുരിസോ, ഥീനം സദ്ധാതുമരഹതി.

൩൧൫. “ന താ പജാനന്തി കതം ന കിച്ചം, ന മാതരം പിതരം ഭാതരം വാ;
അനരിയാ സമതിക്കന്തധമ്മാ, സസ്സേവ ചിത്തസ്സ വസം വജന്തി.

൩൧൬. “ചിരാനുവുട്ഠമ്പി പിയം മനാപം, അനുകമ്പകം പാണസമമ്പി ഭത്തും;
ആവാസു കിച്ചേസു ച നം ജഹന്തി, തസ്മാഹമിത്ഥീനം ന വിസ്സസാമി.

൩൧൭. “ഥീനഞ്ഹി ചിത്തം യഥാ വാനരസ്സ, കന്നപ്പകന്നം യഥാ രുക്ഖഛായാ;
ചലാചലം ഹദയമിത്ഥിയാനം, ചക്കസ്സ നേമി വിയ പരിവത്തതി.

൩൧൮. “യദാ താ പസ്സന്തി സമേക്ഖമാനാ, ആദേയ്യരൂപം പുരിസസ്സ വിത്തം;
സണ്ഹാഹി വാചാഹി നയന്തി മേനം, കമ്ബോജകാ ജലജേനേവ അസ്സം.

൩൧൯. “യദാ ന പസ്സന്തി സമേക്ഖമാനാ, ആദേയ്യരൂപം പുരിസസ്സ വിത്തം;

സമന്തതോ നം പരിവജ്ജയന്തി, തിണ്ണോ നദീപാരഗതോവ കുല്ലം.

൩൨൩. “സിലേസൂപമാ സിഖിരിവ സബ്ബഭക്ഖാ, തിക്ഖമായാ നദീരിവ സീഘസോതാ;
സേവന്തി ഹേതാ പിയമപ്പിയഞ്ച, നാവാ യഥാ ഓരകൂലം പരഞ്ച.

൩൨൪. “ന താ ഏകസ്സ ന ദ്വിന്നം, ആപണോവ പസാരിതോ;
യോ താ മയ്ഹന്തി മഞ്ഞേയ്യ, വാതം ജാലേന ബാധയേ.

൩൨൫. “യഥാ നദീ ച പന്ഥോ ച, പാനാഗാരം സഭാ പപാ;
ഏവം ലോകിത്ഥിയോ നാമ, വേലാ താസം ന വിജ്ജതി.

൩൨൬. “ഘതാസനസമാ ഏതാ, കണ്ഹസപ്പസിരൂപമാ;
ഗാവോ ബഹി തിണസ്സേവ, ഓമസന്തി വരം വരം.

൩൨൭. “ഘതാസനം കുഞ്ജരം കണ്ഹസപ്പം, മുദ്ധാഭിസിത്തം പമദാ ച സബ്ബാ;
ഏതേ നരോ നിച്ചയതോ ഭജേഥ, തേസം ഹവേ ദുബ്ബിദു സബ്ബഭാവോ.

൩൨൮. “നച്ചന്തവണ്ണാ ന ബഹൂന കന്താ, ന ദക്ഖിണാ പമദാ സേവിതബ്ബാ;
ന പരസ്സ ഭരിയാ ന ധനസ്സ ഹേതു, ഏതിത്ഥിയോ പഞ്ച ന സേവിതബ്ബാ”തി.

തത്ഥ **ലുദ്ധാന**ന്തി ലുബ്ഭാനം. **കണവേരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൩൬-൩൨) വിയ ബന്ധചോരേപി സാരജ്ജനം സന്ധായേതം വുത്തം. **ലഹുചിത്താന**ന്തി മുഹുത്തമേവ പരിവത്തനചിത്താനം. **ചൂളധനുഗ്ഗഹജാതകേന** (ജാ॰ ൧.൬.൧൨൨ ആദയോ) ഏതം ദീപേതബ്ബം. അകതഞ്ഞുതാ പന ഏതാസം ഏകകനിപാതേ **തക്കാരിയജാതകേന** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൪ ആദയോ) ദീപേതബ്ബാ. **നാദേവസത്തോ**തി ന അദേവസത്തോ ദേവേന അനാസത്തോ അയക്ഖഗഹിതകോ അഭൂതവിട്ഠോ പുരിസോ ഥീനം സീലവന്തതം സദ്ധാതും നാരഹതി, ഭൂതവിട്ഠോ പന സദ്ദഹേയ്യ. **കത**ന്തി അത്തനോ കതം ഉപകാരം. **കിച്ച**ന്തി അത്തനാ കത്തബ്ബം കിച്ചം. **ന മാതര**ന്തി സബ്ബേപി ഞാതകേ ഛഡ്ഡേത്വാ യസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഹോന്തി, തഞ്ഞേവ അനുബന്ധനതോ ഏതേ മാതാദയോ ന ജാനന്തി നാമ മഹാപന്ഥകമാതാ വിയ. **അനരിയാ**തി നില്ലജ്ജാ. **സസ്സേവാ**തി സകസ്സ. **ആവാസൂ**തി ആപദാസു. **കിച്ചേസൂ**തി തേസു തേസു കരണീയേസു.

കന്നപ്പകന്നന്തി ഓതിണ്ണോതിണ്ണം. യഥാ ഹി വിസമേ പദേസേ രുക്ഖഛായാ നിന്നമ്പി ഓരോഹതി, ഥലമ്പി അഭിരുഹതി, തഥാ ഏതാസമ്പി ചിത്തം ന കഞ്ചി ഉത്തമാധമം വജ്ജേതി. **ചലാചല**ന്തി ഏകസ്മിംയേവ അപതിട്ഠിതം. **നേമി വിയാ**തി സകടസ്സ ഗച്ഛതോ ചക്കനേമി വിയ. **ആദേയ്യരൂപ**ന്തി ഗഹേതബ്ബജാതികം. **വിത്ത**ന്തി ധനം. **നയന്തീ**തി അത്തനോ വസം നേന്തി. **ജലജേനാ**തി ജലജാതസേവാലേന. കമ്ബോജരട്ഠവാസിനോ കിര യദാ അടവിതോ അസ്സേ ഗണ്ഹിതുകാമാ ഹോന്തി, തദാ ഏകസ്മിം ഠാനേ വതിം പരിക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ അസ്സാനം ഉദകപാനതിത്ഥേ സേവാലം മധുനാ മക്ഖേത്വാ സേവാലസമ്ബന്ധാനി തീരേ തിണാനി ആദിം കത്വാ യാവ പരിക്ഖേപദ്വാരാ മക്ഖേന്തി, അസ്സാ പാനീയം പിവിത്വാ രസഗിദ്ധേന മധുനാ മക്ഖിതാനി താനി തിണാനി ഖാദന്താ അനുക്കമേന തം ഠാനം പവിസന്തി. ഇതി യഥാ തേ ജലജേന പലോഭേത്വാ അസ്സേ വസം നേന്തി, തഥാ ഏതാപി ധനം ദിസ്വാ തസ്സ ഗഹണത്ഥായ സണ്ഹാഹി വാചാഹിപി പുരിസം വസം നേന്തീതി അത്ഥോ. **കുല്ല**ന്തി തരണത്ഥായ ഗഹിതം യം കിഞ്ചി.

സിലേസൂപമാതി പുരിസാനം ചിത്തബന്ധനേന സിലേസസദിസാ. **തിക്ഖമായാ**തി തിഖിണമായാ സീഘമായാ. **നദീരിവാ**തി യഥാ പബ്ബതേയ്യാ നദീ സീഘസോതാ, ഏവം സീഘമായാതി അത്ഥോ. **ആപണോവാ**തി യഥാ ച പസാരിതാപണോ യേസം മൂലം അത്ഥി, തേസഞ്ഞേവ ഉപകാരോ, തഥേവ താപി. **യോ താ**തി യോ പുരിസോ താ ഇത്ഥിയോ. **ബാധയേ**തി സോ വാതം ജാലേന ബാധേയ്യ. **വേലാ താസം ന വിജ്ജതീ**തി യഥാ ഏതേസം നദീആദീനം “അസുകവേലായമേവ ഏത്ഥ ഗന്തബ്ബ”ന്തി വേലാ നത്ഥി, രത്തിമ്പി ദിവാപി ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ ഉപഗന്തബ്ബാനേവ, അസുകേനേവാതിപി മരിയാദാ നത്ഥി, അത്ഥികേന ഉപഗന്തബ്ബാനേവ, തഥാ താസമ്പീതി അത്ഥോ.

ഘതാസനസമാ ഏതാതി യഥാ അഗ്ഗി ഇന്ധനേന ന തപ്പതി, ഏവമേതാപി കിലേസരതിയാ. **കണ്ഹസപ്പസിരൂപമാ**തി കോധനതായ ഉപനാഹിതായ ഘോരവിസതായ ദുജിവ്ഹതായ മിത്തദുബ്ഭിതായാതി പഞ്ചഹി കാരണേഹി കണ്ഹസപ്പസിരസദിസാ. തത്ഥ ബഹുലരാഗതായ ഘോരവിസതാ, പിസുണതായ ദുജിവ്ഹതാ, അതിചാരിതായ മിത്തദുബ്ഭിതാ വേദിതബ്ബാ. **ഗാവോ ബഹി തിണസ്സേവാ**തി യഥാ ഗാവോ ഖാദിതട്ഠാനം ഛഡ്ഡേത്വാ ബഹി മനാപമനാപസ്സ തിണസ്സ വരം വരം ഓമസന്തി ഖാദന്തി, ഏവമേതാപി നിദ്ധനം ഛഡ്ഡേത്വാ അഞ്ഞം സധനമേവ ഭജന്തീതി അത്ഥോ. **മുദ്ധാഭിസിത്ത**ന്തി രാജാനം. **പമദാ ച സബ്ബാ**തി സബ്ബാ ച ഇത്ഥിയോ. **ഏതേ**തി ഏതേ പഞ്ച ജനേ. **നിച്ചയതോ**തി നിച്ചസഞ്ഞതോ, ഉപട്ഠിതസ്സതി അപ്പമത്തോവ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **ദുബ്ബിദൂ**തി ദുജ്ജാനോ. **സബ്ബഭാവോ**തി അജ്ഝാസയോ. ചിരപരിചിണ്ണോപി ഹി അഗ്ഗി ദഹതി, ചിരവിസ്സാസികോപി കുഞ്ജരോ ഘാതേതി, ചിരപരിചിതോപി സപ്പോ ഡംസതി, ചിരവിസ്സാസികോപി രാജാ അനത്ഥകരോ ഹോതി, ഏവം ചിരാചിണ്ണാപി ഇത്ഥിയോ വികാരം ദസ്സേന്തീതി.

നച്ചന്തവണ്ണാതി അഭിരൂപവതീ. **ന ബഹൂന കന്താ**തി അഡ്ഢകാസിഗണികാ വിയ ബഹൂനം പിയാ മനാപാ. **ന ദക്ഖിണാ**തി നച്ചഗീതകുസലാ. തഥാരൂപാ ഹി ബഹുപത്ഥിതാ ബഹുമിത്താ ഹോന്തി, തസ്മാ ന സേവിതബ്ബാ. **ന ധനസ്സ ഹേതൂ**തി യാ ധനഹേതുയേവ ഭജതി, സാ അപരിഗ്ഗഹാപി ന സേവിതബ്ബാ. സാ ഹി ധനം അലഭമാനാ കുജ്ഝതീതി.

ഏവം വുത്തേ മഹാജനോ മഹാസത്തസ്സ "അഹോ സുകഥിത"ന്തി സാധുകാരമദാസി. സോപി ഏത്തകേഹി കാരണേഹി ഇത്ഥീനം അഗുണം കഥേത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തം സുത്വാ ആനന്ദോ ഗിജ്ഝരാജാ, "സമ്മ കുണാല, അഹമ്പി അത്തനോ ഞാണബലേന ഇത്ഥീനം അഗുണം കഥേസ്സാമീ"തി വത്വാ അഗുണകഥം ആരഭി. തം ദസ്സേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"അഥ ഖലു, ഭോ, ആനന്ദോ ഗിജ്ഝരാജാ കുണാലസ്സ ആദിമജ്ഝകഥാപരിയോസാനം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

ന.വ്. "പുണ്ണമ്പി ചേമം പഥവിം ധനേന, ദജ്ജിത്ഥിയാ പുരിസോ സമ്മതായ;
ലദ്ധാ ഖണം അതിമഞ്ഞേയ്യ തമ്പി, താസം വസം അസതീനം ന ഗച്ഛേ.

ന.വ്. "ഉട്ഠാഹകം ചേപി അലീനവുത്തിം, കോമാരഭത്താരം പിയം മനാപം;
ആവാസു കിച്ചേസു ച നം ജഹന്തി, തസ്മാഹമിത്ഥീനം ന വിസ്സസാമി.

ന.വ്. "ന വിസ്സസേ 'ഇച്ഛതി മ'ന്തി പോസോ, ന വിസ്സസേ 'രോദതി മേ സകാസേ';
സേവന്തി ഹേതാ പിയമപ്പിയഞ്ച, നാവാ യഥാ ഓരകൂലം പരഞ്ച.

ന.വ്. "ന വിസ്സസേ സാഖപുരാണസന്ഥതം, ന വിസ്സസേ മിത്തപുരാണചോരം;
ന വിസ്സസേ രാജാനം 'സഖാ മമ'ന്തി, ന വിസ്സസേ ഇത്ഥി ദസന്ന മാതരം.

ന.ന്. "ന വിസ്സസേ രാമകരാസു നാരിസു, അച്ചന്തസീലാസു അസഞ്ഞതാസു;
അച്ചന്തപേമാനുഗതസ്സ ഭരിയാ, ന വിസ്സസേ തിത്ഥസമാ ഹി നാരിയോ.

ന.ന്. "ഹനേയ്യും ഛിന്ദേയ്യും ഛേദാപേയ്യുമ്പി, കണ്ഠേപി ഛേത്വാ രുധിരം പിവേയ്യും;
മാ ദീനകാമാസു അസഞ്ഞതാസു, ഭാവം കരേ ഗങ്ഗതിത്ഥൂപമാസു.

ന.ന്. "മുസാ താസം യഥാ സച്ചം, സച്ചം താസം യഥാ മുസാ;
ഗാവോ ബഹി തിണസ്സേവ, ഓമസന്തി വരം വരം.

ന.ന്. "ഗതേനേതാ പലോഭേന്തി, പേക്ഖിതേന മ്ഹിതേന ച;
അഥോപി ദുന്നിവത്ഥേന, മഞ്ജുനാ ഭണിതേന ച.

ന.ന്. "ചോരിയോ കഥിനാ ഹേതാ, വാളാ ച ലപസക്ഖരാ;
ന താ കിഞ്ചി ന ജാനന്തി, യം മനുസ്സേസു വഞ്ചനം.

ന.ന്. "അസാ ലോകിത്ഥിയോ നാമ, വേലാ താസം ന വിജ്ജതി;
സാരത്താ ച പഗബ്ഭാ ച, സിഖീ സബ്ബഘസോ യഥാ.

ന.ന്. "നത്ഥിത്ഥീനം പിയോ നാമ, അപ്പിയോപി ന വിജ്ജതി;
സേവന്തി ഹേതാ പിയമപ്പിയഞ്ച, നാവാ യഥാ ഓരകൂലം പരഞ്ച.

ന.ന്. "നത്ഥിത്ഥീനം പിയോ നാമ, അപ്പിയോപി ന വിജ്ജതി;
ധനത്താ പടിവല്ലന്തി, ലതാവ ദുമനിസ്സിതാ.

ന.ന്. "ഹത്ഥിബന്ധം അസ്സബന്ധം, ഗോപുരിസഞ്ച മണ്ഡലം;
ഛവഡാഹകം പുപ്ഫഛഡ്ഡകം, സധനമനുപതന്തി നാരിയോ.

ന.ന്. "കുലപുത്തമ്പി ജഹന്തി അകിഞ്ചനം, ഛവകസമസദിസമ്പി;
അനുഗച്ഛന്തി അനുപതന്തി, ധനഹേതു ഹി നാരിയോ"തി.

തത്ഥ **ആദിമജ്ഝകഥാപരിയോസാന**ന്തി കഥായ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനം. **ലദ്ധാ ഖണ**ന്തി ഓകാസം ലഭിത്വാ. **ഇച്ഛതി മ**ന്തി മം ഏസാ ഇച്ഛതീതി പുരിസോ ഇത്ഥിം ന വിസ്സസേയ്യ. **സാഖപുരാണസന്ഥത**ന്തി ഹിയ്യോ വാ പരേ വാ സന്ഥതം പുരാണസാഖാസന്ഥതം ന വിസ്സസേ, അപപ്ഫോടേത്വാ അപച്ചവേക്ഖിത്വാ ന പരിഭുഞ്ജേയ്യ. തത്ര ഹി ദീഘജാതികോ വാ പവിസിത്വാ തിട്ഠേയ്യ, പച്ചാമിത്തോ വാ സത്ഥം നിക്ഖിപേയ്യ. **മിത്തപുരാണചോര**ന്തി പന്ഥദൂഹനട്ഠാനേ ഠിതം ചോരം "പുരാണമിത്തോ മേ"തി ന വിസ്സസേയ്യ. ചോരാ ഹി യേ സഞ്ജാനന്തി തേയേവ മാരേന്തി. **സഖാ മമ**ന്തി സോ ഹി ഖിപ്പമേവ കുജ്ഝതി, തസ്മാ രാജാനം "സഖാ മേ"തി ന വിസ്സസേ. **ദസന്നമാതര**ന്തി "അയം മഹല്ലികാ ഇദാനി മം ന അതിചരിസ്സതി, അത്താനം രക്ഖിസ്സതീ"തി ന വിസ്സസേതബ്ബാ. **രാമകരാസൂ**തി ബാലാനം രതികരാസു. **അച്ചന്തസീലാസൂ**തി അതിക്കന്തസീലാസു. **അച്ചന്തപേമാനുഗതസ്സാ**തി സചേപി അച്ചന്തം അനുഗതപേമാ അസ്സ, തഥാപി തം ന വിസ്സസേ. കിംകാരണാ? തിത്ഥസമാ ഹി നാരിയോതി സമ്ബന്ധോ, തിത്ഥം വിയ സബ്ബസാധാരണാതി അത്ഥോ.

ഹനേയ്യുന്തി കുദ്ധാ വാ അഞ്ഞപുരിസസാരത്താ വാ ഹുത്വാ സബ്ബമേതം ഹനനാദിം കരേയ്യും. **മാ ദീനകാമാസൂ**തി ഹീനജ്ഝാസയാസു സംകിലിട്ഠആസയാസു. **ഭാവ**ന്തി ഏവരൂപാസു സിനേഹം മാ കരേ. **ഗങ്ഗതിത്ഥൂപമാസൂ**തി സബ്ബസാധാരണട്ഠേന ഗങ്ഗാതിത്ഥസദിസാസു. **മുസാ**തി മുസാവാദോ താസം സച്ചസദിസോവ. **ഗതേനാ**തിആദീസു പേക്ഖിതേന പലോഭനേ **ഉമ്മാദന്തീജാതകം,** (ജാ॰ ൨.൧൮.൭൭ ആദയോ) ദുന്നിവത്ഥേന **നിളിനികാജാതകം,** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ) മഞ്ജുനാ ഭണിതേന "തുവടം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി നന്ദത്ഥേരസ്സ വത്ഥു (ഉദാ॰ ൨൨) കഥേതബ്ബം. **ചോരിയോ**തി സമ്ഭതസ്സ ധനസ്സ വിനാസനേന ചോരിയോ. **കഥിനാ**തി ഥദ്ധഹദയാ. **വാളാ**തി ദുട്ഠാ അപ്പകേനേവ കുജ്ഝനസീലാ. **ലപസക്ഖരാ**തി നിരത്ഥകലപനേന സക്ഖരാ വിയ മധുരാ. **അസാ**തി അസതിയോ ലാമകാ. **സാരത്താ**തി സബ്ബദാ സാരത്താ.

പഗബ്ഭാതി കായപാഗബ്ഭിയാദീഹി പഗബ്ഭാ. **യഥാ**തി യഥാ സിഖീ സബ്ബഘസോ, ഏവമേതാപി സബ്ബഘസാ. **പടിവല്ലന്തീ**തി പരിസ്സജന്തി ഉപഗൂഹന്തി വേഠേന്തി. **ലതാവാ**തി യഥാ ലതാ രുക്ഖനിസ്സിതാ രുക്ഖം വേഠേന്തി, ഏവമേതാ പുരിസം പരിസ്സജന്തി നാമ.

ഹത്ഥിബന്ധന്തിആദീസു ഗോപുരിസോ വുച്ചതി ഗോപാലകോ. **ഛവഡാഹക**ന്തി ഛവാനം ഡാഹകം, സുസാനപാലന്തി വുത്തം ഹോതി. **പുപ്ഫഛഡ്ഡക**ന്തി വച്ചട്ഠാനസോധകം. **സധന**ന്തി ഏതേസുപി സധനം അനുഗച്ഛന്തിയേവ . **അകിഞ്ചന**ന്തി അധനം. **ഛവകസമസദിസ**ന്തി സുനഖമംസഖാദചണ്ഡാലേന സമം സദിസം, തേന നിബ്ബിസേസമ്പി പുരിസം ഗച്ഛന്തി ഭജന്തി. കസ്മാ? യസ്മാ **അനുപതന്തി ധനഹേതു നാരിയോ**തി.

ഏവം അത്തനോ ഞാണേ ഠത്വാ ആനന്ദോ ഗിജ്ഝരാജാ ഇത്ഥീനം അഗുണം കഥേത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തസ്സ വചനം സുത്വാ നാരദോപി അത്തനോ ഞാണേ ഠത്വാ താസം അഗുണം കഥേസി. തം ദസ്സേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

"അഥ ഖലു, ഭോ, നാരദോ ദേവബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദസ്സ ഗിജ്ഝരാജസ്സ ആദിമജ്ഝകഥാപരിയോസാനം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൪൦. "ചത്താരോമേ ന പൂരേന്തി, തേ മേ സുണാഥ ഭാസതോ;
സമുദ്ദോ ബ്രാഹ്മണോ രാജാ, ഇത്ഥീ ചാപി ദിജമ്പതി.

൩൪൧. "സരിതാ സാഗരം യന്തി, യാ കാചി പഥവിസ്സിതാ;
താ സമുദ്ദം ന പൂരേന്തി, ഊനത്താ ഹി ന പൂരതി.

൩൪൨. "ബ്രാഹ്മണോ ച അധീയാന, വേദമക്ഖാനപഞ്ചമം;
ഭിയ്യോപി സുതമിച്ഛേയ്യ, ഊനത്താ ഹി ന പൂരതി.

൩൪൩. "രാജാ ച പഥവിം സബ്ബം, സസമുദ്ദം സപബ്ബതം;
അജ്ഝാവസം വിജിനിത്വാ, അനന്തരതനോചിതം;
പാരം സമുദ്ദം പത്ഥേതി ഊനത്താ ഹി ന പൂരതി.

൩൪൪. "ഏകമേകായ ഇത്ഥിയാ, അട്ഠട്ഠ പതിനോ സിയാ;
സൂരാ ച ബലവന്തോ ച, സബ്ബകാമരസാഹരാ;
കരേയ്യ നവമേ ഛന്ദം, ഊനത്താ ഹി ന പൂരതി.

൩൪൫. "സബ്ബിത്ഥിയോ സിഖീരിവ സബ്ബഭക്ഖാ, സബ്ബിത്ഥിയോ നദീരിവ സബ്ബവാഹീ;
സബ്ബിത്ഥിയോ കണ്ടകാനംവ സാഖാ, സബ്ബിത്ഥിയോ ധനഹേതു വജന്തി.

൩൪൬. "വാതഞ്ച ജാലേന നരോ പരാമസേ, ഓസിഞ്ചയേ സാഗരമേകപാണിനാ;
സകേന ഹത്ഥേന കരേയ്യ ഘോസം, യോ സബ്ബഭാവം പമദാസു ഓസ്സജേ.

൩൪൭. "ചോരീനം ബഹുബുദ്ധീനം, യാസു സച്ചം സുദുല്ലഭം;
ഥീനം ഭാവോ ദുരാജാനോ, മച്ഛസ്സേവോദകേ ഗതം.

൩൪൮. "അനലാ മുദുസമ്ഭാസാ, ദുപ്പൂരാ താ നദീസമാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

൩൪൯. "ആവട്ടനീ മഹാമായാ, ബ്രഹ്മചരിയവികോപനാ;
സീദന്തി നം വിദിത്വാന, ആരകാ പരിവജ്ജയേ.

൩൫൦. "യം ഏതാ ഉപസേവന്തി, ഛന്ദസാ വാ ധനേന വാ;
ജാതവേദോവ സംഠാനം, ഖിപ്പം അനുദഹന്തി ന"'ന്തി.

തത്ഥ **ദിജമ്പതീ**തി ദിജജേട്ഠകം കുണാലം ആലപതി. **"സരിതാ"**തിആദി ഠപിതമാതികായ ഭാജനത്ഥം വുത്തം. **ഊനത്താ**തി ഉദകപതിട്ഠാനസ്സ മഹന്തതായ ഊനാ ഏവ. **അധീയാനാ**തി സജ്ഝായിത്വാ. **വേദമക്ഖാനപഞ്ചമ**ന്തി ഇതിഹാസപഞ്ചമം വേദചതുക്കം. **ഊനത്താ**തി സോ ഹി അജ്ഝാസയമഹന്തതായ സിക്ഖിതബ്ബസ്സ ന പൂരതി. **അനന്തരതനോചിത**ന്തി നാനാരതനേഹി ഓചിതം പരിപുണ്ണം. **ഊനത്താ**തി സോ ഹി തണ്ഹാമഹന്തതായ ന പൂരതി. **സിയാ**തി സിയും, അയമേവ വാ പാഠോ. **സബ്ബകാമരസാഹരാ**തി സബ്ബേസം കാമരസാനം ആഹരകാ. **"നവമേ"**തി അട്ഠഹി അതിത്തഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം. സാ പന ദസമേപി വീസതിമേപി തതോ ഉത്തരിതരേപി ഛന്ദം കരോതേവ. **ഊനത്താ**തി സാ ഹി കാമതണ്ഹായ മഹന്തതായ ന പൂരതി. **കണ്ടകാനംവ സാഖാ**തി സമ്ബാധമഗ്ഗേ കണ്ടകസാഖസദിസാ. യഥാ ഹി സാഖാ ലഗ്ഗിത്വാ ആകഡ്ഢതി, ഏവം ഏതാപി രൂപാദീഹി കഡ്ഢന്തി. യഥാ സാഖാ ഹത്ഥാദീസു വിജ്ഝിത്വാ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേതി, ഏവം ഏതാപി ഫുട്ഠമത്താ സരീരസമ്ഫസ്സേന വിജ്ഝിത്വാ മഹാവിനാസം പാപേന്തി. **വജന്തീ**തി പരപുരിസം വജന്തി.

പരാമസേതി ഗണ്ഹേയ്യ. **ഓസിഞ്ചയേ**തി ന്ഹായിതും ഓതിണ്ണോ ഏകേന പാണിനാ സകലസമുദ്ദഉദകം ഓസിഞ്ചേയ്യ ഗഹേത്വാ ഛഡ്ഡേയ്യ. **സകേനാ**തി ഏകേന അത്തനോ ഹത്ഥേന തമേവ ഹത്ഥം ഹരിത്വാ ഘോസം ഉപ്പാദേയ്യ. **സബ്ബഭാവ**ന്തി "ത്വമേവ ഇട്ഠോ കന്തോ പിയോ മനാപോ"തി വുച്ചമാനോ യോ പുരിസോ "ഏവമേത"ന്തി സദ്ദഹന്തോ സബ്ബം അത്തനോ അജ്ഝാസയം പമദാസു ഓസ്സജേയ്യ, സോ ജാലാദീഹി വാതഗ്ഗഹണാദീനി കരേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഗത**ന്തി ഗമനം. **അനലാ**തി തീഹി ധമ്മേഹി അലന്തി വചനവിരഹിതാ. **ദുപ്പൂരാ താ**തി യഥാ മഹാനദീ ഉദകേന, ഏവം കിലേസരതിയാ താ ദുപ്പൂരാ. **സീദന്തി നം വിദിത്വാനാ**തി ഏത്ഥ

നന്തി നിപാതമത്തം, ഇത്ഥിയോ അല്ലീനാ ചതൂസു അപായേസു സീദന്തീതി വിദിത്വാ. **ആവട്ടനീ**തി യഥാ ആവട്ടനീ മഹാജനസ്സ ഹദയം മോഹേത്വാ അത്തനോ വസേ വത്തേതി, ഏവമേതാപീതി അത്ഥോ. **വികോപനാ**തി നാസനത്ഥേന ച ഗരഹത്ഥേന ച ബ്രഹ്മചരിയസ്സ കോപികാ. **ഛന്ദസാ വാ**തി പിയസംവാസേന വാ. **ധനേന വാ**തി ധനഹേതു വാ. **സംഠാന**ന്തി യഥാ ജാതവേദോ അത്തനോ ഠാനം യം യം പദേസം അല്ലീയതി, തം തം ദഹതി, തഥാ ഏതാപി യം യം പുരിസം കിലേസവസേന അല്ലീയന്തി, തം തം അനുദഹന്തി മഹാവിനാസം പാപേന്തി.

ഏവം നാരദേന ഇത്ഥീനം അഗുണേ പകാസിതേ പുന മഹാസത്തോ വിസേസേത്വാ താസം അഗുണം പകാസേതി. തം ദസ്സേതും സത്ഥാ ആഹ -

“അഥ ഖലു, ഭോ, കുണാലോ സകുണോ നാരദസ്സ ദേവബ്രാഹ്മണസ്സ ആദിമജ്ഝകഥാപരിയോസാനം വിദിത്വാ തായം വേലായം ഇമാ ഗാഥായോ അജ്ഝഭാസി -

൩൭൧. “‘സല്ലപേ നിസിതഖഗ്ഗപാണിനാ, പണ്ഡിതോ അപി പിസാചദോസിനാ;
ഉഗ്ഗതേജമുരഗമ്പി ആസിദേ, ഏകോ ഏകായ പമദായ നാലപേ.

൩൭൨. “‘ലോകചിത്തമഥനാ ഹി നാരിയോ, നച്ചഗീതഭണിതമ്ഹിതാവുധാ;
ബാധയന്തി അനുപട്ഠിതസ്സതിം, ദീപേ രക്ഖസിഗണോവ വാണിജേ.

൩൭൩. “‘നത്ഥി താസം വിനയോ ന സംവരോ, മജ്ജമംസനിരതാ അസഞ്ഞതാ;
താ ഗിലന്തി പുരിസസ്സ പാഭതം, സാഗരേവ മകരം തിമിങ്ഗലോ.

൩൭൪. “‘പഞ്ചകാമഗുണസാതഗോചരാ, ഉദ്ധതാ അനിയതാ അസഞ്ഞതാ;
ഓസരന്തി പമദാ പമാദിനം, ലോണതോയവതിയംവ ആപകാ.

൩൭൫. “‘യം നരം ഉപലപേന്തി നാരിയോ, ഛന്ദസാ വാ രതിയാ ധനേന വാ;
ജാതവേദസദിസമ്പി താദിസം, രാഗദോസവധിയോ ദഹന്തി നം.

൩൭൬. “‘അഡ്ഢം ഞത്വാ പുരിസം മഹദ്ധനം, ഓസരന്തി സധനം സഹത്തനാ;
രത്തചിത്തമതിവേഠയന്തി നം, സാല മാലുവലതാവ കാനനേ.

൩൭൭. “‘താ ഉപേന്തി വിവിധേന ഛന്ദസാ, ചിത്രബിമ്ബമുഖിയോ അലങ്കതാ;
ഉഹസന്തി പഹസന്തി നാരിയോ, സമ്ബരോവ സതമായകോവിദാ.

൩൭൮. “‘ജാതരൂപമണിമുത്തഭൂസിതാ, സക്കതാ പതികുലേസു നാരിയോ;
രക്ഖിതാ അതിചരന്തി സാമികം, ദാനവംവ ഹദയന്തരസ്സിതാ.

൩൭൯. “‘തേജവാപി ഹി നരോ വിചക്ഖണോ, സക്കതോ ബഹുജനസ്സ പൂജിതോ;
നാരിനം വസഗതോ ന ഭാസതി, രാഹുനാ ഉപഹതോവ ചന്ദിമാ.

൩൮൦. “‘യം കരേയ്യ കുപിതോ ദിസോ ദിസം, ദുട്ഠചിത്തോ വസമാഗതം അരിം;
തേന ഭിയ്യോ ബ്യസനം നിഗച്ഛതി, നാരിനം വസഗതോ അപേക്ഖവാ.

൩൮൧. “‘കേസലൂനനഖഛിന്നതജ്ജിതാ, പാദപാണികസദണ്ഡതാളിതാ;
ഹീനമേവുപഗതാ ഹി നാരിയോ, താ രമന്തി കുണപേവ മക്ഖികാ.

൩൮൨. “‘താ കുലേസു വിസിഖന്തരേസു വാ, രാജധാനിനിഗമേസു വാ പുന;
ഓഡ്ഡിതം നമുചിപാസവാകരം, ചക്ഖുമാ പരിവജ്ജേ സുഖത്ഥികോ.

൩൮൩. “‘ഓസ്സജിത്വ കുസലം തപോഗുണം, യോ അനരിയചരിതാനി മാചരി;
ദേവതാഹി നിരയം നിമിസ്സതി, ഛേദഗാമിമണിയംവ വാണിജോ.

൩൮൪. “‘സോ ഇധ ഗരഹിതോ പരത്ഥ ച, ദുമ്മതീ ഉപഹതോ സകമ്മുനാ;
ഗച്ഛതീ അനിയതോ ഗളാഗളം, ദുട്ഠഗദ്രഭരഥോവ ഉപ്പഥേ.

൩൮൫. “‘സോ ഉപേതി നിരയം പതാപനം, സത്തിസിമ്ബലിവനഞ്ച ആയസം;
ആവസിത്വാ തിരച്ഛാനയോനിയം, പേതരാജവിസയം ന മുഞ്ചതി.

൩൮൬. “‘ദിബ്യഖിഡ്ഡരതിയോ ച നന്ദനേ, ചക്കവത്തിചരിതഞ്ച മാനുസേ;
നാസയന്തി പമദാ പമാദിനം, ദുഗ്ഗതിഞ്ച പടിപാദയന്തി നം.

൩൮൭. “‘ദിബ്യഖിഡ്ഡരതിയോ ന ദുല്ലഭാ, ചക്കവത്തിചരിതഞ്ച മാനുസേ;
സോണ്ണബ്യമ്ഹനിലയാ ച അച്ഛരാ, യേ ചരന്തി പമദാഹനത്ഥികാ.

൩൮൮. “‘കാമധാതുസമതിക്കമാ ഗതി, രൂപധാതുയാ ഭാവോ ന ദുല്ലഭോ;
വീതരാഗവിസയൂപപത്തി യാ, യേ ചരന്തി പമദാഹനത്ഥികാ.

൩൮൯. “‘സബ്ബദുക്ഖസമതിക്കമം സിവം, അച്ചന്തമചലിതം അസങ്ഖതം;
നിബ്ബുതേഹി സുചിഹീ ന ദുല്ലഭം, യേ ചരന്തി പമദാഹനത്ഥികാ’”തി.

തത്ഥ **സല്ലപേതി** "സചേ മയാ സദ്ധിം സല്ലപേസ്സസി, സീസം തേ പാതേസ്സാമീ"തി വത്വാ ഖഗ്ഗം ആദായ ഠിതേനാപി, "സല്ലപിതമത്തേയേവ തം ഖാദിത്വാ ജീവിതവിനാസം പാപേസ്സാമീ"തി ദോസിനാ ഹുത്വാ ഠിതേനാപി പിസാചേന സദ്ധിം സല്ലപേ. "ഉപഗതം ഡംസിത്വാ നാസേസ്സാമീ"തി ഠിതം ഉഗ്ഗതേജം ഉരഗമ്പി ആസിദേ. ഏകോ പന ഹുത്വാ രഹോ ഏകായ പമദായ ന ഹി ആലപേ. **ലോകചിത്തമഥനാതി** ലോകസ്സ ചിത്തഘാതികാ. **ദീപേ രക്ഖസിഗണോതി** യഥാ ദീപേ രക്ഖസിഗണോ മനുസ്സവേസേന വാണിജേ ഉപലാപേത്വാ അത്തനോ വസേ ഗതേ കത്വാ ഖാദതി, ഏവം ഇമാപി പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി അത്തനോ വസേ കത്വാ സത്തേ മഹാവിനാസം പാപേന്തീതി അത്ഥോ. **വിനയോതി** ആചാരോ. **സംവരോതി** മരിയാദോ. **പുരിസസ്സ പാഭതന്തി** ദുക്ഖസമ്ഭതം ധനം **ഗിലന്തി** നാസേന്തി.

അനിയതാതി അനിയതചിത്താ. **ലോണതോയവതിയന്തി** ലോണതോയവന്തം സമുദ്ദന്തി അത്ഥോ. **ആപകാതി** ആപഗാ, അയമേവ വാ പാഠോ. യഥാ സമുദ്ദം നദിയോ ഓസരന്തി, ഏവം പമാദിനം പമദാതി അത്ഥോ. **ഛന്ദസാതി** പേമേന. **രതിയാതി** പഞ്ചകാമഗുണരതിയാ. **ധനേന വാതി** ധനഹേതു വാ. **ജാതവേദസദിസന്തി** ഗുണസമ്പത്തിയാ അഗ്ഗിമിവ ജലിതമ്പി. **രാഗദോസവധിയോതി** കാമരാഗദോസേഹി വധികാ. രാഗദോസഗതിയോതിപി പാഠോ. **ഓസരന്തീതി** ധനഗഹണത്ഥായ മധുരവചനേന തം ബന്ധന്തിയോ ഉപഗച്ഛന്തി. **സധനന്തി** സധനാ. അയമേവ വാ പാഠോ, വത്ഥാലങ്കാരത്ഥായ കിഞ്ചി അത്തനോ ധനം ദത്വാപി ഓസരന്തീതി അത്ഥോ. **സഹത്തനാതി** അത്തഭാവേന സദ്ധിം അത്തഭാവമ്പി തസ്സേവ പരിച്ചജന്തിയോ വിയ ഹോന്തി. **അതിവേഠയന്തീതി** ധനഗഹണത്ഥായ അതിവിയ വേഠേന്തി പീളേന്തി.

വിവിധേന ഛന്ദസാതി നാനാവിധേന ആകാരേന. **ചിത്രബിമ്ബമുഖിയോതി** അലങ്കാരവസേന ചിത്രസരീരാ ചിത്രമുഖിയോ ഹുത്വാ. **ഉഹസന്തീതി** മഹാഹസിതം ഹസന്തി. **പഹസന്തീതി** മന്ദഹസിതം ഹസന്തി. **സമ്ബരോവാതി** മായാകാരപുരിസോ വിയ അസുരിന്ദോ വിയ ച . **ദാനവംവ ഹദയന്തരസ്സിതാതി** യഥാ "കുതോ നു ആഗച്ഛഥ, ഭോ, തയോ ജനാ"തി **കരണ്ഡകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൯.വ്വ൭ ആദയോ) ഹദയന്തരനിസ്സിതാ അന്തോഉദരഗതാപി ദാനവം അതിചരി, ഏവം അതിചരന്തി. അരക്ഖിതാ ഹേതാതി ദീപേതി. **ന ഭാസന്തീതി** ന വിരോചതി ഹരിതചലോമസകസ്സപകുസരാജാനോ വിയ. **തേനാതി** തമ്ഹാ അമിത്തേന കതാ ബ്യസനാ അതിരേകതരം ബ്യസനന്തി അത്ഥോ. **അപേക്ഖവാതി** സതണ്ഹോ.

കേസലൂനനഖഛിന്നതജ്ജിതാതി ആകഡ്ഢിത്വാ ലൂനകേസാ നഖേഹി ഛിന്നഗത്താ തജ്ജിതാ പാദാദീഹി ച താളിതാവ ഹുത്വാ. യോ കിലേസവസേന ഏതേപി വിപ്പകാരേ കരോതി, താദിസം ഹീനമേവ ഉപഗതാ നാരിയോ രമന്തി, ന ഏതേ വിപ്പകാരേ പരിഹരന്തി, മധുരസമാചാരേ കിംകാരണാ താ ന രമന്തി. **കുണപേവ മക്ഖികാതി** യസ്മാ ജേഗുച്ഛഹത്ഥികുണപാദിമ്ഹി മക്ഖികാ വിയ താ ഹീനേയേവ രമന്തീതി അത്ഥോ. **ഓഡ്ഡിതന്തി** ന ഏതാ ഇത്ഥിയോ നാമ, അഥ ഖോ ഇമേസു ഠാനേസു നമുചിനോ കിലേസമാരസ്സ മിഗപക്ഖിഗഹണത്ഥം ലുദ്ദകേഹി ഓഡ്ഡിതം പാസഞ്ച വാകരഞ്ചാതി മഞ്ഞമാനോ പഞ്ഞാചക്ഖുമാ പുരിസോ ദിബ്ബമാനുസികേന സുഖേന അത്ഥികോ പരിവജ്ജേയ്യ.

ഓസ്സജിത്വാതി ദേവമനുസ്സേസു മഹാസമ്പത്തിദായകം തപോഗുണം ഛഡ്ഡേത്വാ. **യോതി** യോ പുരിസോ അനരിയേസു അപരിസുദ്ധേസു കാമഗുണേസു കാമരതിചരിതാനി ആചരതി. **ദേവതാഹി നിരയം നിമിസ്സതീതി** സോ ദേവലോകേന പരിവത്തിത്വാ നിരയം ഗണ്ഹിസ്സതി. **ഛേദഗാമിമണിയംവ വാണിജോതി** യഥാ ബാലവാണിജോ സതസഹസ്സഗ്ഘഭണ്ഡം ദത്വാ ഛേദഗാമിമണികം ഗണ്ഹാതി, തഥാരൂപോ അയം ഹോതീതി അത്ഥോ. **സോതി** സോ ഇത്ഥീനം വസം ഗതോ. **അനിയതോതി** ഏത്തകം നാമ കാലം അപായേസു പച്ചിസ്സതീതി അനിയതോ. **ഗളാഗളന്തി** ദേവലോകാ വാ മനുസ്സലോകാ വാ ഗളിത്വാ അപായമേവ ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. യഥാ കിം? **ദുട്ഠഗദ്രഭരഥോവ ഉപ്പഥേതി**, യഥാ കൂടഗദ്രഭയുത്തരഥോ മഗ്ഗാ ഓക്കമിത്വാ ഉപ്പഥേയേവ ഗച്ഛതി, തഥാ. **സത്തിസിമ്ബലിവനന്തി** സത്തിസദിസേഹി കണ്ടകേഹി യുത്തം ആയസം സിമ്ബലിവനം. **പേതരാജവിസയന്തി** പേതവിസയഞ്ച കാലകഞ്ചികഅസുരവിസയഞ്ച.

പമാദിനന്തി പമത്താനം. തേ ഹി പമദാസു പമത്താ താസം സമ്പത്തീനം മൂലഭൂതം കുസലം ന കരോന്തി, ഇതി തേസം പമദാ സബ്ബാ താ നാസേന്തി നാമ. **പടിപാദയന്തീതി** തഥാവിധം പുരിസം താ പമാദവസേനേവ അകുസലം കാരേത്വാ ദുഗ്ഗതിം പടിപാദേന്തി നാമ. **സോണ്ണബ്യമ്ഹനിലയാതി** സുവണ്ണമയവിമാനവാസിനിയോ. **പമദാഹനത്ഥികാതി** യേ പുരിസാ പമദാഹി അനത്ഥികാ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി. **കാമധാതുസമതിക്കമാതി** കാമധാതുസമതിക്കമാ യാ ഗതി. **രൂപധാതുയാ ഭാവോതി** യോ കാമധാതുസമതിക്കമഗതിസങ്ഖാതോ രൂപധാതുയാ ഭാവോ, സോ തേസം ന ദുല്ലഭോ. **വീതരാഗവിസയൂപപത്തിയാതി** യാ വീതരാഗവിസയേ സുദ്ധാവാസലോകേ ഉപപത്തി, സാപി തേസം ന ദുല്ലഭാതി അത്ഥോ. **അച്ചന്തന്തി** അന്താതീതം അവിനാസധമ്മം. **അചലിതന്തി** കിലേസേഹി അകമ്പിതം. **നിബ്ബുതേഹീതി** നിബ്ബുതകിലേസേഹി. **സുചിഹീതി** സുചീഹി പരിസുദ്ധേഹി ഏവരൂപം നിബ്ബാനം ന ദുല്ലഭന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ അമതമഹാനിബ്ബാനം പാപേത്വാ ദേസനം നിട്ഠാപേസി. ഹിമവന്തേ കിന്നരമഹോരഗാദയോ ആകാസേ ഠിതാ ദേവതാ ച "അഹോ ബുദ്ധലീലായ കഥിതാ"തി സാധുകാരം അദംസു . ആനന്ദോ ഗിജ്ഝരാജാ നാരദോ ദേവബ്രാഹ്മണോ പുണ്ണമുഖോ ച ഫുസ്സകോകിലോ അത്തനോ അത്തനോ പരിസം ആദായ യഥാഠാനമേവ ഗമിംസു. മഹാസത്തോപി സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ഇതരേ പന അന്തരന്തരാ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികേ ഓവാദം ഗഹേത്വാ തസ്മിം ഓവാദേ ഠത്വാ സഗ്ഗപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേന്തോ ഓസാനഗാഥാ അഭാസി -

൩൭൬. "കുണാലോഹം തദാ ആസിം, ഉദായീ ഫുസ്സകോകിലോ;
ആനന്ദോ ഗിജ്ഝരാജാസി, സാരിപുത്തോ ച നാരദോ;
പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക"ന്തി.

തേ പന ഭിക്ഖൂ ഗമനകാലേ സത്ഥാനുഭാവേന ഗന്ത്വാ ആഗമനകാലേ അത്തനോ അത്തനോവ ആനുഭാവേന ആഗതാ. തേസം സത്ഥാ മഹാവനേയേവ കമ്മട്ഠാനം കഥേസി. സബ്ബേപി തേ തം ദിവസമേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു. മഹാദേവതാസമാഗമോ അഹോസി. അഥസ്സ ഭഗവാ **മഹാസമയസുത്തം** (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൩൧ ആദയോ) കഥേസി.

കുണാലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൫൩൭] ൫. മഹാസുതസോമജാതകവണ്ണനാ

കസ്മാ തുവം രസക ഏദിസാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരദമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ ഉപ്പത്തി ച പബ്ബജ്ജാ ച ഉപസമ്പദാ ച **അങ്ഗുലിമാലസുത്തവണ്ണനായം** (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൪൭ ആദയോ) വുത്തനയേന വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാ. സോ പന സച്ചകിരിയായ മൂള്ഹഗബ്ഭായ ഇത്ഥിയാ സോത്ഥിഭാവം കത്വാ തതോ പട്ഠായ സുലഭപിണ്ഡോ ഹുത്വാ വിവേകമനുബ്രൂഹന്തോ അപരഭാഗേ അരഹത്തം പത്വാ അഭിഞ്ഞാതോവ അസീതിയാ മഹാഥേരാനം അബ്ഭന്തരോ അഹോസി. തസ്മിം കാലേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, അഹോ വത ഭഗവതാ തഥാരൂപം ലുദ്ദം ലോഹിതപാണിം മഹാചോരം അങ്ഗുലിമാലം അദണ്ഡേന അസത്ഥേന ദമേത്വാ നിബ്ബിസേവനം കരോന്തേന ദുക്കരം കതം, അഹോ ബുദ്ധാ നാമ ദുക്കരകാരിനോ"തി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം ഠിതോവ ദിബ്ബസോതേന തം കഥം സുത്വാ "അജ്ജ മമ ഗമനം ബഹുപകാരം ഭവിസ്സതി, മഹാധമ്മദേസനാ പവത്തിസ്സതീ"തി ഞത്വാ അനോപമായ ബുദ്ധലീലായ ധമ്മസഭം ഗന്ത്വാ വരപഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്തേന മയാ ഏതസ്സ ദമനം, സ്വാഹം പുബ്ബചരിയം ചരന്തോ പദേസഞാണേ ഠിതോപി ഏതം ദമേസി"ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ കോരബ്യോ നാമ രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. ദസമാസേ അതിക്കന്തേ സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി, സുതവിത്തതായ പന നം "സുതസോമോ"തി സഞ്ജാനിംസു. തമേനം രാജാ വയപ്പത്തം നിക്ഖസഹസ്സം ദത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ തക്കസിലം പേസേസി. സോ ആചരിയഭാഗം ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തദാ ബാരാണസിയം കാസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോപി തഥേവ വത്വാ പിതരാ പേസിതോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തമേവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അഥ സുതസോമോ മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരേ സാലായ ഫലകേ വിസ്സമത്ഥായ നിസീദി. ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോപി ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം ഏകഫലകേ നിസീദി. അഥ നം സുതസോമോ പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ "സമ്മ, മഗ്ഗകിലന്തോസി, കുതോ ആഗച്ഛസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ബാരാണസിതോ"തി വുത്തേ "കസ്സ പുത്തോസീ"തി വത്വാ "കാസിരഞ്ഞോ പുത്തോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "കോ നാമോസീ"തി വത്വാ "അഹം ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമാ"തി വുത്തേ "കേന കാരണേന ഇധാഗതോസീ"തി പുച്ഛി. സോ "സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായാ"തി വത്വാ "ത്വമ്പി മഗ്ഗകിലന്തോസി, കുതോ ആഗച്ഛസീ"തി തേനേവ നയേന ഇതരം പുച്ഛി. സോപി തസ്സ സബ്ബം ആചിക്ഖി. തേ ഉഭോപി "മയം ഖത്തിയാ, ഏകാചരിയസ്സേവ സന്തികേ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ ഗച്ഛാമാ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം മിത്തഭാവം കത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ആചരിയകുലം ഗന്ത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ അത്തനോ ജാതിആദിം കഥേത്വാ സിപ്പുഗ്ഗഹണത്ഥായ ആഗതഭാവം കഥേസും. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. തേ ആചരിയഭാഗം ദത്വാ സിപ്പം പട്ഠപേസും.

ന കേവലഞ്ച തേ ദ്വേവ, അഞ്ഞേപി തദാ ജമ്ബുദീപേ ഏകസതമത്താ രാജപുത്താ തസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തി. സുതസോമോ തേസം ജേട്ഠന്തേവാസികോ ഹുത്വാ സിപ്പം ഉപദിസന്തോ നചിരസ്സേവ നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. സോ അഞ്ഞസ്സ സന്തികം അഗന്ത്വാ "സഹായോ മേ"തി ബ്രഹ്മദത്തസ്സ കുമാരസ്സേവ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ പിട്ഠിആചരിയോ ഹുത്വാ സിപ്പം സിക്ഖാപേസി. ഇതരേസമ്പി അനുക്കമേന സിപ്പം നിട്ഠിതം. തേ അനുയോഗം ദത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ സുതസോമം പരിവാരേത്വാ നിക്ഖമിംസു. അഥ നേ സുതസോമോ മഗ്ഗന്തരേ ഠത്വാ ഉയ്യോജേന്തോ "തുമ്ഹേ അത്തനോ അത്തനോ പിതൂനം സിപ്പം ദസ്സേത്വാ രജ്ജേസു പതിട്ഠഹിസ്സഥ, പതിട്ഠിതാ ച പന മമോവാദം കരേയ്യാഥാ"തി ആഹ. "കിം , ആചരിയാ"തി? "പക്ഖദിവസേസു ഉപോസഥികാ ഹുത്വാ മാ ഘാതം കരേയ്യാഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിംസു. ബോധിസത്തോപി അങ്ഗവിജ്ജാപാഠകത്താ "അനാഗതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തകുമാരം നിസ്സായ മഹാഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ഞത്വാ തേ ഏവം ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേ സബ്ബേപി അത്തനോ അത്തനോ ജനപദം ഗന്ത്വാ പിതൂനം സിപ്പം ദസ്സേത്വാ രജ്ജേസു പതിട്ഠായ പതിട്ഠിതഭാവഞ്ചേവ ഓവാദേ വത്തനഭാവഞ്ച ജാനാപേതും പണ്ണാകാരേന സദ്ധിം പണ്ണാനി പഹിണിംസു. മഹാസത്തോ തം പവത്തിം സുത്വാ "അപ്പമത്താവ ഹോഥാ"തി പണ്ണാനി പടിപേസേസി.

തേസു ബാരാണസിരാജാ വിനാ മംസേന ഭത്തം ന ഭുഞ്ജതി. ഉപോസഥദിവസത്ഥായപിസ്സ മംസം ഗഹേത്വാ ഠപേസി. അഥേകദിവസം ഏവം ഠപിതമംസം ഭത്തകാരകസ്സ പമാദേന രാജഗേഹേ കോലേയ്യകസുനഖാ ഖാദിംസു. ഭത്തകാരകോ തം മംസം അദിസ്വാ കഹാപണമുട്ഠിം ആദായ ചരന്തോപി മംസം ഉപ്പാദേതും അസക്കോന്തോ "സചേ അമംസകഭത്തം ഉപനാമേസ്സാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥി, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "അത്ഥേസോ ഉപായോ"തി വികാലേ ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ മുഹുത്തമതസ്സ പുരിസസ്സ ഊരുമംസം ആഹരിത്വാ സുപക്കം പചിത്വാ ഭത്തം ഉപനാമേസി. രഞ്ഞോ മംസഖണ്ഡം ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപിതമത്തമേവ സത്ത രസഹരണിസഹസ്സാനി ഫരി, സകലസരീരം ഖോഭേത്വാ അട്ഠാസി. കിംകാരണാ? പുബ്ബേ ചസ്സ സേവനതായ. സോ കിര അതീതാനന്തരേ അത്തഭാവേ യക്ഖോ ഹുത്വാ ബഹും മനുസ്സമംസം ഖാദിതപുബ്ബോ, തേനസ്സ തം പിയം അഹോസി . സോ "സചാഹം തുണ്ഹീയേവ ഭുഞ്ജിസ്സാമി, ന മേ അയം ഇമം മംസം കഥേസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ സഹ ഖേളേന ഭൂമിയം പാതേസി. "നിദ്ദോസം, ദേവ, ഖാദാഹീ"തി വുത്തേ മനുസ്സേ പടിക്കമാപേത്വാ "അഹമേതസ്സ നിദ്ദോസഭാവം ജാനാമി, കിം നാമേതം മംസ"ന്തി പുച്ഛി. "പുരിമദിവസേസു പരിഭോഗമംസമേവ, ദേവാ"തി. "നനു അഞ്ഞസ്മിം കാലേ അയം രസോ നത്ഥീ"തി? "അജ്ജ സുപക്കം, ദേവാ"തി. "നനു പുബ്ബേപി

ഏവമേവ പചസീ”തി. അഥ നം തുണ്ഹീഭൂതം ഞത്വാ “സഭാവം കഥേഹി, നോ ചേ കഥേസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ”തി ആഹ. സോ അഭയം യാചിത്വാ യഥാഭൂതം കഥേസി. രാജാ “മാ സദ്ദമകാസി, പകതിയാ പചനകമംസം ത്വം ഖാദിത്വാ മയ്ഹം മനുസ്സമംസമേവ പചാഹീ”തി ആഹ. “നനു ദുക്കരം, ദേവാ”തി? “മാ ഭായി, ന ദുക്കര”ന്തി. “നിബദ്ധം കുതോ ലഭിസ്സാമി, ദേവാ”തി? “നനു ബന്ധനാഗാരേ ബഹൂ മനുസ്സാ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ തഥാ അകാസി.

അപരഭാഗേ ബന്ധനാഗാരേ മനുസ്സേസു ഖീണേസു “ഇദാനി കിം കരിസ്സാമി, ദേവാ”തി ആഹ. “അന്തരാമഗ്ഗേ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഖിപിത്വാ യോ തം ഗണ്ഹാതി, തം ‘ചോരോ’തി ഗഹേത്വാ മാരേഹീ”തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. അപരഭാഗേ രാജഭയേന സഹസ്സഭണ്ഡികം ഓലോകേന്തമ്പി അദിസ്വാ “ഇദാനി കിം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. “യദാ ഭേരിവേലായ നഗരം ആകുലം ഹോതി, തദാ ത്വം പന ഏകസ്മിം ഘരസന്ധിമ്ഹി വാ വീഥിയം വാ ചതുക്കേ വാ ഠത്വാ മനുസ്സേ മാരേത്വാ മംസം ഗണ്ഹാഹീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ തഥാ കത്വാ ഥൂലമംസം ആദായ ഗച്ഛതി. തേസു തേസു ഠാനേസു കളേവരാനി ദിസ്സന്തി. മമ മാതാ ന പഞ്ഞായതി, മമ പിതാ ന പഞ്ഞായതി, മമ ഭാതാ ഭഗിനീ ച ന പഞ്ഞായതി, മനുസ്സാനം പരിദേവനസദ്ദോ സൂയതി. നാഗരാ ഭീതതസിതാ “ഇമേ മനുസ്സേ സീഹോ നു ഖോ ഖാദതി, ബ്യഗ്ഘോ നു ഖോ ഖാദതി, യക്ഖോ നു ഖോ ഖാദതീ”തി ഓലോകേന്താ പഹാരമുഖം ദിസ്വാ “ഏകോ മനുസ്സഖാദകോ ചോരോ ഇമേ ഖാദതീ”തി മഞ്ഞന്തി. മഹാജനാ രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ ഉപക്കോസിംസു. രാജാ “കിം, താതാ”തി പുച്ഛി. “ദേവ ഇമസ്മിം നഗരേ മനുസ്സഖാദകോ ചോരോ അത്ഥി, തം ഗണ്ഹാപേഥാ”തി ആഹംസു. “അഹം കഥം തം ജാനിസ്സാമി, കിം അഹം നഗരം രക്ഖന്തോപി ചരാമീ”തി.

മഹാജനാ “രാജാ നഗരേന അനത്ഥികോ, കാളഹത്ഥിസേനാപതിസ്സ ആചിക്ഖിസ്സാമാ”തി ഗന്ത്വാ തസ്സ തം കഥേത്വാ “ചോരം പരിയേസിതും വട്ടതീ”തി വദിംസു. സോ “സാധു സത്താഹം ആഗമേഥ, പരിയേസിത്വാ ചോരം ദസ്സാമീ”തി മഹാജനേ ഉയ്യോജേത്വാ പുരിസേ ആണാപേസി, “താതാ, നഗരേ കിര മനുസ്സഖാദകോ ചോരോ അത്ഥി, തുമ്ഹേ തേസു തേസു ഠാനേസു നിലീയിത്വാ തം ഗണ്ഹഥാ”തി. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ നഗരം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തി. ഭത്തകാരകോപി ഏകസ്മിം ഘരസന്ധിമ്ഹി സമ്പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ ഏകം ഇത്ഥിം മാരേത്വാ ഘനഘനമംസം ആദായ പച്ഛിയം പൂരേതും ആരഭി. അഥ നം തേ പുരിസാ ഗഹേത്വാ പോഥേത്വാ പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ “ഗഹിതോ മനുസ്സഖാദകോ ചോരോ”തി മഹാസദ്ദം കരിംസു. മഹാജനോ തം പരിവാരേസി. അഥ നം സുട്ഠു ബന്ധിത്വാ മംസപച്ഛിം ഗീവായ ബന്ധിത്വാ ആദായ സേനാപതിസ്സ ദസ്സേസും. സേനാപതി തം ദിസ്വാ “കിം നു ഖോ ഏസ ഇമം മംസം ഖാദതി, ഉദാഹു അഞ്ഞേന മംസേന മിസ്സേത്വാ വിക്കിണാതി, ഉദാഹു അഞ്ഞസ്സ വചനേന മാരേതീ”തി ചിന്തേത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭൧. “കസ്മാ തുവം രസക ഏദിസാനി, കരോസി കമ്മാനി സുദാരുണാനി;
ഹനാസി ഇത്ഥീ പുരിസേ ച മൂള്ഹോ, മംസസ്സ ഹേതു അദു ധനസ്സ കാരണാ”തി.

തത്ഥ **രസകാ**തി ഭത്തകാരണം ആലപതി.

ഇതോ പരം ഉത്താനസമ്ബന്ധാനി വചനപടിവചനാനി പാളിവസേനേവ വേദിതബ്ബാനി -

൩൭൨. “ന അത്തഹേതൂ ന ധനസ്സ കാരണാ, ന പുത്തദാരസ്സ സഹായഞാതിനം;
ഭത്താ ച മേ ഭഗവാ ഭൂമിപാലോ, സോ ഖാദതി മംസം ഭദന്തേദിസം.

൩൭൩. “സചേ തുവം ഭത്തുരത്ഥേ പയുത്തോ, കരോസി കമ്മാനി സുദാരുണാനി;
പാതോവ അന്തേപുരം പാപുണിത്വാ, ലപേയ്യാസി മേ രാജിനോ സമ്മുഖേ തം.

൩൭൪. “തഥാ കരിസ്സാമി അഹം ഭദന്തേ, യഥാ തുവം ഭാസസി കാളഹത്ഥി;
പാതോവ അന്തേപുരം പാപുണിത്വാ, വക്ഖാമി തേ രാജിനോ സമ്മുഖേ ത”ന്തി.

തത്ഥ **ഭഗവാ**തി ഗാരവാധിവചനം. **സചേ തുവ**ന്തി “സച്ചം നു ഖോ ഭണതി, ഉദാഹു മരണഭയേന മുസാ ഭണതീ”തി വീമംസന്തോ ഏവമാഹ. തത്ഥ **സുദാരുണാനീ**തി മനുസ്സഘാതകമ്മാനി. **സമ്മുഖേ ത**ന്തി സമ്മുഖേ ഠത്വാ ഏവം വദേയ്യാസീതി. സോ സമ്പടിച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ.

അഥ നം സേനാപതി ഗാള്ഹബന്ധനമേവ സയാപേത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ അമച്ചേഹി ച നാഗരേഹി ച സദ്ധിം മന്തേത്വാ സബ്ബേസു ഏകച്ഛന്ദേസു ജാതേസു സബ്ബട്ഠാനേസു ആരക്ഖം ഠപേത്വാ നഗരം ഹത്ഥഗതം കത്വാ രസകസ്സ ഗീവായം മംസപച്ഛിം ബന്ധിത്വാ ആദായ രാജനിവേസനം പായാസി. സകലനഗരം വിരവി. രാജാ ഹിയ്യോ ഭുത്തപാതരാസോ സായമാസമ്പി അലഭിത്വാ “രസകോ ഇദാനി ആഗച്ഛിസ്സതി, ഇദാനി ആഗച്ഛസ്സതീ”തി നിസിന്നോവ തം രത്തിം വീതിനാമേത്വാ “അജ്ജപി രസകോ നാഗച്ഛതി, നാഗരാനഞ്ച മഹാസദ്ദോ സൂയതി, കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി വാതപാനേന ഓലോകേന്തോ തം തഥാ ആനീയമാനം ദിസ്വാ “പാകടം ഇദം കാരണം ജാത”ന്തി ചിന്തേത്വാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ പല്ലങ്കേയേവ നിസീദി. കാളഹത്ഥിപി നം ഉപസങ്കമിത്വാ അനുയുഞ്ജി, സോപിസ്സ കഥേസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

൩൭൫. “തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
കാളോ രസകമാദായ, രാജാനം ഉപസങ്കമി;
ഉപസങ്കമ്മ രാജാനം, ഇദം വചനമബ്രവി.

൩൭൬. “സച്ചം കിര മഹാരാജ, രസകോ പേസിതോ തയാ.

ഹനതി ഇത്ഥിപുരിസേ, തുവം മംസാനി ഖാദസി.

൩൭൭. “ഏവമേവ തഥാ കാള, രസകോ പേസിതോ മയാ;
മമ അത്ഥം കരോന്തസ്സ, കിമേതം പരിഭാസസീ”തി.

തത്ഥ **കാളാ**തി കാളഹത്ഥി. **ഏവമേവാ**തി തേന സേനാപതിനാ തേജവന്തേന അനുയുത്തോ രാജാ മുസാവത്തും അസക്കോന്തോ ഏവമാഹ. തത്ഥ **തഥാ**തി ഇദം പുരിമസ്സ വേവചനം. **മമ അത്ഥ**ന്തി മമ വുഡ്ഢിം. **കരോന്തസ്സാ**തി കരോന്തം. **കിമേത**ന്തി കസ്മാ ഏതം. **പരിഭാസസീ**തി അഹോ ദുക്കരം കരോസി, കാളഹത്ഥി ത്വം നാമ അഞ്ഞം ചോരം അഗ്ഗഹേത്വാ മമ പേസനകാരകം ഗണ്ഹാസീതി തസ്സ ഭയം ജനേന്തോ കഥേസി.

തം സുത്വാ സേനാപതി “അയം സകേനേവ മുഖേന പടിജാനാതി, അഹോ സാഹസികോ, ഏത്തകം നാമ കാലം ഇമേ മനുസ്സാ ഏതേന ഖാദിതാ, വാരേസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ ആഹ - “മഹാരാജ, മാ ഏവം കരി, മാ മനുസ്സമംസം ഖാദസീ”തി. “കാളഹത്ഥി കിം കഥേസി, നാഹം വിരമിതും സക്കോമീ”തി. “മഹാരാജ, സചേ ന വിരമിസ്സസി, അത്താനഞ്ച രട്ഠഞ്ച നാസേസ്സസീ”തി. “ഏവം നസ്സന്തേപി അഹം നേവ തതോ വിരമിതും സക്കോമീ”തി. തതോ സേനാപതി തസ്സ സഞ്ഞാപനത്ഥായ വത്ഥും ആഹരിത്വാ ദസ്സേതി - അതീതസ്മിഞ്ഹി കാലേ മഹാസമുദ്ദേ ഛ മഹാമച്ഛാ അഹേസും. തേസു ആനന്ദോ തിമിനന്ദോ അജ്ഝാരോഹോതി ഇമേ തയോ മച്ഛാ പഞ്ചയോജനസതികാ, തിമിങ്ഗലോ തിമിരപിങ്ഗലോ മഹാതിമിരപിങ്ഗലോതി ഇമേ തയോ മച്ഛാ സഹസ്സയോജനികാ ഹോന്തി. തേ സബ്ബേപി പാസാണസേവാലഭക്ഖാ അഹേസും. തേസു ആനന്ദോ മഹാസമുദ്ദസ്സ ഏകപസ്സേ വസതി. തം ബഹൂ മച്ഛാ ദസ്സനായ ഉപസങ്കമന്തി, ഏകദിവസം “സബ്ബേസം ദ്വിപദചതുപ്പദാനം സത്താനം രാജാ പഞ്ഞായതി, അമ്ഹാകം രാജാ നത്ഥി, മയമ്പേതം രാജാനം കരിസ്സാമാ”തി ചിന്തേത്വാ സബ്ബേ ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ ആനന്ദം രാജാനം കരിംസു. തേ മച്ഛാ തതോ പട്ഠായ തസ്സ സായം പാതോവ ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി.

അഥേകദിവസം ആനന്ദോ ഏകസ്മിം പബ്ബതേ പാസാണസേവാലം ഖാദന്തോ അജാനിത്വാ “സേവാലോ”തി സഞ്ഞായ ഏകം മച്ഛം ഖാദി. തസ്സ തം മംസം ഖാദന്തസ്സ സകലസരീരം സങ്ഖോഭേസി. സോ “കിം നു ഖോ ഇദം അതിവിയ മധുര”ന്തി നീഹരിത്വാ ഓലോകേന്തോ മച്ഛമംസഖണ്ഡം ദിസ്വാ “ഏത്തകം കാലം അജാനിത്വാ ന ഖാദാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “സായം പാതോപി മച്ഛാനം ആഗന്ത്വാ ഗമനകാലേ ഏകം ദ്വേ മച്ഛേ ഖാദിസ്സാമി, പാകടം കത്വാ ഖാദിയമാനേ ഏകോപി മം ന ഉപസങ്കമിസ്സതി, സബ്ബേ പലായിസ്സന്തി, പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ പച്ഛാ ഓസക്കിതോസക്കിതം പഹരിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി തഥാ കത്വാ ഖാദി. മച്ഛാ പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്താ ചിന്തയിംസു. “കുതോ നു ഖോ ഞാതീനം ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി. അഥേകോ പണ്ഡിതോ മച്ഛോ “മയ്ഹം ആനന്ദസ്സ കിരിയാ ന രുച്ചതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന”ന്തി മച്ഛേസു ഉപട്ഠാനം ഗതേസു ആനന്ദസ്സ കണ്ണപത്തേ പടിച്ഛന്നോ അട്ഠാസി. ആനന്ദോ മച്ഛേ ഉയ്യോജേത്വാ സബ്ബപച്ഛതോ ഗച്ഛന്തം മച്ഛം ഖാദി. സോ പണ്ഡിതമച്ഛോ തസ്സ കിരിയം ദിസ്വാ ഇതരേസം ആരോചേസി. തേ സബ്ബേപി ഭീതതസിതാ പലായിംസു.

ആനന്ദോ തതോ പട്ഠായ മച്ഛമംസഗിദ്ധേന അഞ്ഞം ഗോചരം ന ഗണ്ഹി. സോ ജിഘച്ഛായ പീളിതോ കിലന്തോ “കഹം നു ഖോ ഇമേ ഗതാ”തി തേ മച്ഛേ പരിയേസന്തോ ഏകം പബ്ബതം ദിസ്വാ “മമ ഭയേന ഇമം പബ്ബതം നിസ്സായ വസന്തി മഞ്ഞേ, പബ്ബതം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉപധാരേസ്സാമീ”തി നങ്ഗുട്ഠേന ച സീസേന ച ഉഭോ പസ്സേ പരിക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹി. തതോ “സചേ ഇധ വസന്തി, പലായിസ്സന്തീ”തി പബ്ബതം പരിക്ഖിപന്തം അത്തനോ നങ്ഗുട്ഠം ദിസ്വാ “അയം മച്ഛോ മം വഞ്ചേത്വാ പബ്ബതം നിസ്സായ വസതീ”തി കുദ്ധോ പണ്ണാസയോജനമത്തം സകനങ്ഗുട്ഠഖണ്ഡം അഞ്ഞമച്ഛസഞ്ഞായ ദള്ഹം ഗഹേത്വാ മുരുമുരായന്തോ ഖാദി, ദുക്ഖവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. ലോഹിതഗന്ധേന മച്ഛാ സന്നിപതിത്വാ ലുഞ്ജിത്വാ ഖാദന്താ യാവ സീസാ ആഗമംസു. മഹാസരീരതായ പരിവത്തേതും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി, പബ്ബതരാസി വിയ അട്ഠിരാസി അഹോസി. ആകാസചാരിനോ താപസപരിബ്ബാജകാ മനുസ്സാനം കഥയിംസു. സകലജമ്ബുദീപേ മനുസ്സാ ജാനിംസു. തം വത്ഥും ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ കാളഹത്ഥി ആഹ -

൩൭൮. “ആനന്ദോ സബ്ബമച്ഛാനം, ഖാദിത്വാ രസഗിദ്ധിമാ;
പരിക്ഖീണായ പരിസായ, അത്താനം ഖാദിയാ മതോ.

൩൭൯. “ഏവം പമത്തോ രസഗാരവേ രത്തോ, ബാലോ യദീ ആയതി നാവബുജ്ഝതി;
വിധമ്മ പുത്തേ ചജി ഞാതകേ ച, പരിവത്തിയ അത്താനഞ്ഞേവ ഖാദതി.

൩൮൦. “ഇദം തേ സുത്വാന വിഗേതു ഛന്ദോ, മാ ഭക്ഖയീ രാജ മനുസ്സമംസം;
മാ ത്വം ഇമം കേവലം വാരിജോവ, ദ്വിപദാധിപ സുഞ്ഞമകാസി രട്ഠ”ന്തി.

തത്ഥ **ആനന്ദോ**തി, മഹാരാജ, അതീതസ്മിം കാലേ മഹാസമുദ്ദേ പഞ്ചസതയോജനികോ ആനന്ദോ നാമ മഹാമച്ഛോ സബ്ബേസം മച്ഛാനം രാജാ മഹാസമുദ്ദസ്സ ഏകപസ്സേ ഠിതോ. **ഖാദിത്വാ**തി സകജാതികാനം മച്ഛാനം രസഗിദ്ധിമാ മച്ഛേ ഖാദിത്വാ. **പരിക്ഖീണായാ**തി മച്ഛപരിസായ ഖയപ്പത്തായ. **അത്താന**ന്തി അഞ്ഞം ഗോചരം അഗ്ഗഹേത്വാ പബ്ബതം പരിക്ഖിപന്തോ പണ്ണാസയോജനമത്തം അത്തനോ നങ്ഗുട്ഠഖണ്ഡം അഞ്ഞമച്ഛസഞ്ഞായ ഖാദിത്വാ മതോ മരണപ്പത്തോ ഹുത്വാ ഇദാനി മഹാസമുദ്ദേ പബ്ബതമത്തോ അട്ഠിരാസി അഹോസി. **ഏവം പമത്തോ**തി യഥാ മഹാമച്ഛോ ആനന്ദോ, ഏവമ്പി തഥാ ത്വം തണ്ഹാരസഗിദ്ധികോ ഹുത്വാ പമത്തോ പമാദഭാവപ്പത്തോ.

രസഗാരവേ രത്തോതി മനുസ്സമംസസ്സ രസഗാരവേ രത്തോ അതിരത്തചിത്തോ ഹോതി. **ബാലോ**തി യദി ബാലോ ദുപ്പഞ്ഞോ ആയതിം അനാഗതേ കാലേ ഉപ്പജ്ജനകദുക്ഖം **നാവബുജ്ഝതി** ന ജാനാതി. **വിധമ്മാ**തി വിധമേത്വാ വിനാസേത്വാ . **പുത്തേ**തി പുത്തധീതരോ ച. **ഞാതകേ ചാ**തി സേസഞാതകേ ച സഹായേ ച, വിധമ്മ പുത്തേ ച ചജിത്വാ ഞാതകേ ചാതി അത്ഥോ. **പരിവത്തിയാ**തി അഞ്ഞം ആഹാരം അലഭിത്വാ

ജിഘച്ഛായ പീളിതോ സകലനഗരം പരിവത്തിയ വിചരിത്വാ മനുസ്സമംസം അലഭിത്വാ അത്താനം ഖാദന്തോ ആനന്ദോ മച്ഛോ വിയ അത്താനഞ്ഞേവ ഖാദതി.

ഇദം തേ സുത്വാനാതി, മഹാരാജ, തേ തുയ്ഹം മയാ ആനീതം ഇദം ഉദാഹരണം സുത്വാ **ഛന്ദോ** മനുസ്സമംസഖാദനച്ഛന്ദോ **വിഗേതു** വിഗച്ഛതു വിരമതു. **മാ ഭക്ഖയീ**തി രാജ മനുസ്സമംസം മാ ഭക്ഖയി മാ ഖാദി. **മാ ത്വം ഇമം കേവല**ന്തി മഹാസമുദ്ദം സുഞ്ഞം കരോന്തോ വാരിജോ ആനന്ദോ മച്ഛോ ഇവ, ഭോ **ദ്വിപദാധിപ,** ദ്വിപദാനം മനുസ്സാനം, ഇസ്സര മഹാരാജ, ത്വം കേവലം സച്ചതോ ഇമം തവ കാസിരട്ഠം നഗരം സുഞ്ഞം മാ അകാസീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ, “ഭോ കാളഹത്ഥി, ന ത്വമേവ ഉപമം ജാനാസി, അഹമ്പി ജാനാമീ”തി മനുസ്സമംസഗിദ്ധതായ പോരാണകവത്ഥും ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ആഹ -

ന.വ്വ്. “സുജാതോ നാമ നാമേന, ഓരസോ തസ്സ അത്രജോ;
ജമ്ബുപേസിമലദ്ധാന, മതോ സോ തസ്സ സങ്ഖയേ.

ന.വ്വ്. “ഏവമേവ അഹം കാള, ഭുത്വാ ഭക്ഖം രസുത്തമം;
അലദ്ധാ മാനുസം മംസം, മഞ്ഞേ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

തത്ഥ **സുജാതോ നാമാ**തി കാളഹത്ഥി കുടുമ്ബികോ നാമേന സുജാതോ നാമ, തസ്സ അത്രജോ പുത്തോ ഓരസോ ജമ്ബുപേസിം **അലദ്ധാന** അലഭിത്വാന. **മതോ**തി യഥാ തസ്സാ ജമ്ബുപേസിയാ സങ്ഖയേ സോ കുടുമ്ബികപുത്തോ മതോ, ഏവമേവ അഹം **രസുത്തമം** അഞ്ഞരസാനം ഉത്തമം മനുസ്സാനം മംസം **ഭുത്വാ** ഭുഞ്ജിത്വാ അലദ്ധാ മനുസ്സമംസം ജീവിതം ഹിസ്സാമീതി **മഞ്ഞേ** മഞ്ഞാമി.

അതീതേ കിര ബാരാണസിയം സുജാതോ നാമ കുടുമ്ബികോ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഹിമവന്തതോ ആഗതാനി പഞ്ച ഇസിസതാനി അത്തനോ ഉയ്യാനേ വസാപേത്വാ ഉപട്ഠാസി. ഘരേ ചസ്സ നിബദ്ധം പഞ്ചസതമത്താ ഭിക്ഖാ അഹോസി. തേ പന താപസാ കദാചി ജനപദേപി ഭിക്ഖായ ചരന്തി, കദാചി മഹാജമ്ബുപേസിം ആഹരിത്വാ ഖാദന്തി. തേസം ജമ്ബുപേസിം ആഹരിത്വാ ഖാദനകാലേ സുജാതോ ചിന്തേസി - “അജ്ജ ഭദ്ദന്താനം തയോ ചത്താരോ ദിവസാ അനാഗച്ഛന്താനം, കഹം നു ഖോ ഗതാ”തി. സോ അത്തനോ പുത്തകം അങ്ഗുലിയം ഗാഹാപേത്വാ തേസം ഭത്തകിച്ചകാലേ തത്ഥ അഗമാസി. തസ്മിം സമയേ മഹല്ലകാനം മുഖവിക്ഖാലനകാലേ ഉദകം ദത്വാ സബ്ബനവകോ ജമ്ബുപേസിം ഖാദതി. സുജാതോ താപസേ വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ - “കിം, ഭന്തേ, ഖാദഥാ”തി പുച്ഛി. “മഹാജമ്ബുപേസിം, ആവുസോ”തി. തം സുത്വാ കുമാരോ പിപാസം ഉപ്പാദേസി. അഥസ്സ ഗണജേട്ഠകോ താപസോ ഥോകം ദാപേസി. സോ തം ഖാദിത്വാ മധുരരസേ ബജ്ഝിത്വാ - “ജമ്ബുപേസിം മേ ദേഥാ”തി പുനപ്പുനം യാചി. കുടുമ്ബികോ ധമ്മം സുണന്തോ, “പുത്തക, മാ വിരവി, ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഖാദിസ്സസീ”തി തം വഞ്ചേത്വാ “ഇമം നിസ്സായ ഭദന്താ ഉക്കണ്ഠേയ്യു”ന്തി തം സമസ്സാസേന്തോ ഇസിഗണം അനാപുച്ഛിത്വാ ഗേഹം ഗതോ. ഗതകാലതോ പട്ഠായ ചസ്സ പുത്തോ “ജമ്ബുപേസിം മേ ദേഥാ”തി പരിദേവി. സുജാതോ “ഇസയോപി ആചിക്ഖിസ്സാമീ”തി ഉയ്യാനം ഗതോ. തേ ഇസയോപി “ഇധ ചിരം വസിമ്ഹാ”തി ഹിമവന്തമേവ ഗതാ. ആരാമേ ഇസയോ അപസ്സന്തോ തസ്സ ജമ്ബുഅമ്ബപനസമോചാദീനം പേസിയോ മധുസക്ഖരചുണ്ണസംയുത്താ അദാസി. താ തസ്സ ജിവ്ഹഗ്ഗേ ഠപിതമത്താ ഹലാഹലവിസസദിസാ ഹോന്തി. സോ സത്താഹം നിരാഹാരോ ഹുത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. രാജാ ഇദം കാരണം ആഹരിത്വാ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

തതോ കാളഹത്ഥി “അയം രാജാ അതിവിയ രസഗിദ്ധോ, അപരാനിപിസ്സ ഉദാഹരണാനി ആഹരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ, “മഹാരാജ, വിരമാഹീ”തി ആഹ. “അഹം വിരമിതും ന സക്കോമീ”തി. ദേവ, സചേ ന വിരമിസ്സസി, തുവം ഞാതിമണ്ഡലതോ ചേവ രജ്ജസിരിതോ ച പരിഹായിസ്സസി. അതീതസ്മിഞ്ഹി, മഹാരാജ, ഇധേവ ബാരാണസിയം പഞ്ചസീലരക്ഖകം സോത്ഥിയകുലം അഹോസി . തസ്സ കുലസ്സ ഏകപുത്തകോ അഹോസി. സോ മാതാപിതൂനം പിയോ മനാപോ അഹോസി പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ തിണ്ണം വേദാനം പാരഗൂ. സോ സമവയേഹി തരുണേഹി സദ്ധിം ഗണബന്ധനേന വിചരി. സേസാ ഗണബന്ധാ മച്ഛമംസാദീനി ഖാദന്താ സുരം പിവന്തി. മാണവോ മംസാദീനി ന ഖാദതി, സുരം ന പിവതി. തേ മന്തയിംസു - “അയം സുരായ അപിവനതോ അമ്ഹാകം മൂലം ന ദേതി, ഉപായേന നം സുരം പായേസ്സാമാ”തി. തേ സന്നിപതിത്വാ, “സമ്മ, ഛണകീളം കീളിസ്സാമാ”തി ആഹംസു. “സമ്മ, തുമ്ഹേ സുരം പിവഥ, അഹം സുരം ന പിവാമി, തുമ്ഹേവ ഗച്ഛഥാ”തി. “സമ്മ, തവ പിവനത്ഥായ ഖീരം ഗണ്ഹാപേസ്സാമാ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. ധുത്താ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പദുമിനിപത്തേസു തിഖിണസുരം ബന്ധാപേത്വാ ഠപയിംസു. അഥ നേസം പാനകാലേ മാണവസ്സ ഖീരം ഉപനയിംസു. അഥ ഏകോ ധുത്തോ “പോക്ഖരമധും, ഭോ, ആഹരാ”തി ആഹരാപേത്വാ പദുമിനിപത്തപുടം ഹേട്ഠാ ഛിദ്ദം കത്വാ അങ്ഗുലീഹി മുഖേ ഠപേത്വാ ആകഡ്ഢി. ഏവം ഇതരേപി ആഹരാപേത്വാ പിവിംസു. മാണവോ “കിം നാമേത”ന്തി പുച്ഛി. “പോക്ഖരമധുനാമാ”തി. “അഹമ്പി ഥോകം ലഭിസ്സാമി, ദേഥ ഭോന്തോ”തി. തസ്സപി ദാപയിംസു. സോ പോക്ഖരമധുസഞ്ഞായ സുരം പിവി. അഥസ്സ അങ്ഗാരപക്കമംസം അദംസു, തമ്പി ഖാദി.

ഏവമസ്സ പുനപ്പുനം പിവന്തസ്സ മത്തകാലേ “ന ഏതം പോക്ഖരമധു, സുരാ ഏസാ”തി വദിംസു. സോ “ഏത്തകം കാലം ഏവം മധുരരസം ന ജാനിം, ആഹരഥ, ഭോ, സുര”ന്തി ആഹ. തേ ആഹരിത്വാ പുനപി അദംസു. പിപാസാ മഹതീ അഹോസി. അഥസ്സ പുനപി യാചന്തസ്സ “ഖീണാ”തി വദിംസു. സോ “ഹന്ദ തം, ഭോ, ആഹരാപേഥാ”തി അങ്ഗുലിമുദ്ദികം അദാസി, സോ സകലദിവസം തേഹി സദ്ധിം പിവിത്വാ മത്തോ രത്തക്ഖോ കമ്പന്തോ വിലപന്തോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സ പിതാ സുരായ പിവിതഭാവം ഞത്വാ വിഗതേ മത്തേ, “താത, അയുത്തം തേ കതം സോത്തിയകുലേ ജാതേന സുരം പിവന്തേന, മാ പുന ഏവം അകാസീ”തി ആഹ. “താത, കോ മയ്ഹം ദോസോ”തി. “സുരായ പിവിതഭാവോ”തി. “താത, കിം കഥേസി, മയാ

ഏവരൂപം മധുരരസം ഏത്തകം കാലം അലദ്ധപുബ്ബ”ന്തി. ബ്രാഹ്മണോ പുനപ്പുനം യാചി. സോപി “ന സക്കോമി വിരമിതു”ന്തി ആഹ. അഥ ബ്രാഹ്മണോ “ഏവം സന്തേ അമ്ഹാകം കുലവംസോ ച ഉച്ഛിജ്ജിസ്സതി, ധനഞ്ച വിനസ്സിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

ന.വ്വ്. “മാണവ അഭിരൂപോസി, കുലേ ജാതോസി സോത്ഥിയേ;
ന ത്വം അരഹസി താത, അഭക്ഖം ഭക്ഖയേതവേ”തി.

തത്ഥ , **മാണവാ**തി, മാണവ, ത്വം അഭിരൂപോ അസി, സോത്ഥിയേ കുലേ ജാതോപി അസി. **അഭക്ഖം ഭക്ഖയേതവേ**തി, താത, ത്വം അഭക്ഖിതബ്ബയുത്തകം ഭക്ഖയിതും ന അരഹസി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ, “താത, വിരമ, സചേ ന വിരമസി, അഹം തം ഇതോ ഗേഹാ നിക്ഖാമേസ്സാമി, തവ രട്ഠാ പബ്ബാജനീയകമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. മാണവോ “ഏവം സന്തേപി അഹം സുരം ജഹിതും ന സക്കോമീ”തി വത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

ന.വ്വ്. “രസാനം അഞ്ഞതരം ഏതം, കസ്മാ മം ത്വം നിവാരയേ;
സോഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി, യത്ഥ ലച്ഛാമി ഏദിസം.

ന.വ്വ്. “സോവാഹം നിപ്പതിസ്സാമി, നതേ വച്ഛാമി സന്തികേ;
യസ്സ മേ ദസ്സനേന ത്വം, നാഭിനന്ദസി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തത്ഥ **രസാന**ന്തി ലോണമ്ബിലതിത്തകകടുകഖാരികമധുരകസാവസങ്ഖാതാനം സത്തന്നം രസാനം അഞ്ഞതരം ഉത്തമരസമേതം മജ്ജം നാമ. **സോവാഹ**ന്തി സോ അഹം ഏവ. **നിപ്പതിസ്സാമീ**തി നിക്ഖമിസ്സാമി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “നാഹം സുരാപാനാ വിരമിസ്സാമി, യം തേ രുച്ചതി, തം കരോഹീ”തി ആഹ. അഥ ബ്രാഹ്മണോ “തയി അമ്ഹേ പരിച്ചജന്തേ മയമ്പി തം പരിച്ചജിസ്സാമാ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ന.വ്വ്. “അദ്ധാ അഞ്ഞേപി ദായാദേ, പുത്തേ ലച്ഛാമ മാണവ;
ത്വഞ്ച ജമ്മ വിനസ്സസു, യത്ഥ പത്തം ന തം സുണേ”തി.

തത്ഥ **യത്ഥ പത്ത**ന്തി യത്ഥ ഗതം തം “അസുകട്ഠാനേ നാമ വസതീ”തി ന സുണോമ, തത്ഥ ഗച്ഛാഹീതി അത്ഥോ.

അഥ നം വിനിച്ഛയം നേത്വാ അപുത്തഭാവം കത്വാ നീഹരാപേസി. സോ അപരഭാഗേ നിപ്പച്ചയോ കപണോ ജിണ്ണപിലോതികം നിവാസേത്വാ കപാലഹത്ഥോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ അഞ്ഞതരം കുട്ടം നിസ്സായ കാലമകാസി. ഇദം കാരണം ആഹരിത്വാ കാളഹത്ഥി രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ, “മഹാരാജ, സചേ ത്വം അമ്ഹാകം വചനം ന കരിസ്സസി, പബ്ബാജനീയകമ്മം തേ കരിസ്സന്തീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ന.വ്വ്. “ഏവമേവ തുവം രാജ, ദ്വിപദിന്ദ സുണോഹി മേ;
പബ്ബാജേസ്സന്തി തം രട്ഠാ, സോണ്ഡം മാണവകം യഥാ”തി.

തത്ഥ **ദ്വിപദിന്ദാ**തി ദ്വിപദാനം ഇന്ദ, ഭോ മഹാരാജ, **മേ** മമ വചനം സുണോഹി തുവം, ഏവമേവ സോണ്ഡം മാണവകം യഥാ തം ഭവന്തം രട്ഠതോ പബ്ബാജേസ്സന്തി.

ഏവം കാളഹത്ഥിനാ ഉപമായ ആഹടായപി രാജാ തതോ വിരമിതും അസക്കോന്തോ അപരമ്പി ഉദാഹരണം ദസ്സേതും ആഹ -

ന.വ്വ്. “സുജാതോ നാമ നാമേന, ഭാവിതത്താന സാവകോ;
അച്ഛരം കാമയന്തോവ, ന സോ ഭുഞ്ജി ന സോ പിവി.

ന.വ്വ്. “കുസഗ്ഗേനുദകമാദായ, സമുദ്ദേ ഉദകം മിനേ;
ഏവം മാനുസകാ കാമാ, ദിബ്ബകാമാന സന്തികേ.

ന.ൻ. “ഏവമേവ അഹം കാള, ഭുത്വാ ഭക്ഖം രസുത്തമം;
അലദ്ധാ മാനുസം മംസം, മഞ്ഞേ ഹിസ്സാമി ജീവിത”ന്തി.

വത്ഥു ഹേട്ഠാ വുത്തസദിസമേവ.

തത്ഥ **ഭാവിതത്താനാ**തി ഭാവിതചിത്താനം തേസം പഞ്ചന്നം ഇസിസതാനം. **അച്ഛരം കാമയന്തോവാ**തി സോ കിര തേസം ഇസീനം മഹാജമ്ബുപേസിയാ ഖാദനകാലേ അനാഗമനം വിദിത്വാ “കിം നു ഖോ കാരണാ ന ആഗച്ഛന്തി, സചേ കത്ഥചി ഗതാ, ജാനിസ്സാമി, നോ ചേ, അഥ നേസം സന്തികേ ധമ്മം സുണിസ്സാമീ”തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഇസിഗണേ വന്ദിത്വാ ഗണജേട്ഠകസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തോ നിസിന്നോവ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ഉയ്യോജിയമാനോപി “അജ്ജ ഇധേവ വസിസ്സാമീ”തി വത്വാ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി. രത്തിഭാഗേ സക്കോ ദേവരാജാ ദേവച്ഛരാസങ്ഘപരിവുതോ സദ്ധിം അത്തനോ പരിചാരികാഹി ഇസിഗണം വന്ദിതും ആഗതോ, സകലാരാമോ ഏകോഭാസോ അഹോസി. സുജാതോ “കിം നു ഖോ ഏത”ന്തി ഉട്ഠായ പണ്ണസാലഛിദ്ദേന ഓലോകേന്തോ സക്കം ഇസിഗണം വന്ദിതും ആഗതം ദേവച്ഛരാപരിവുതം ദിസ്വാ അച്ഛരാനം സഹ ദസ്സനേന രാഗരത്തോ അഹോസി. സക്കോ നിസീദിത്വാ ധമ്മകഥം സുത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. കുടുമ്ബികോപി പുനദിവസേ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ പുച്ഛി - “ഭന്തേ, കോ നാമേസ രത്തിഭാഗേ തുമ്ഹാകം വന്ദനത്ഥായ ആഗതോ”തി? “സക്കോ, ആവുസോ”തി. “തം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നാ കാ

നാമേതാ”തി? “ദേവച്ഛരാ നാമേതാ”തി. സോ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ ഗതകാലതോ പട്ഠായ “അച്ഛരം മേ ദേഥ, അച്ഛരം മേ ദേഥാ”തി വിലപി. ഞാതകാ പരിവാരേത്വാ “ഭൂതാവിട്ഠോ നു ഖോ”തി അച്ഛരം പഹരിംസു. സോ “നാഹം ഏതം അച്ഛരം കഥേമി, ദേവച്ഛരം കഥേമീ”തി വത്വാ “അയം അച്ഛരാ”തി അലങ്കരിത്വാ ആനീതം ഭരിയമ്പി ഗണികമ്പി ഓലോകേന്തോ “നായം അച്ഛരാ, യക്ഖിനീ ഏസാ, ദേവച്ഛരം മേ ദേഥാ”തി വിലപന്തോ നിരാഹാരോ ഹുത്വാ തഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. തേന വുത്തം -

“അച്ഛരം കാമയന്തോവ, ന സോ ഭുഞ്ജി ന സോ പിവീ”തി.

കുസഗ്ഗേനുദകമാദായ, സമുദ്ദേ ഉദകം മിനേതി, സമ്മ കാളഹത്ഥി, യോ കുസഗ്ഗേനേവ ഉദകം ഗഹേത്വാ “ഏത്തകം സിയാ മഹാസമുദ്ദേ ഉദക”ന്തി തേന സദ്ധിം ഉപമായ മിനേയ്യ, സോ കേവലം മിനേയ്യേവ, കുസഗ്ഗേ പന ഉദകം അതിപരിത്തകമേവ. യഥാ തം, ഏവം മാനുസകാ കാമാ ദിബ്ബകാമാനം സന്തികേ, തസ്മാ സോ സുജാതോ അഞ്ഞം ഇത്ഥിം ന ഓലോകേസി, അച്ഛരമേവ പത്ഥേന്തോ മതോ. **ഏവമേവാ**തി യഥാ സോ ദിബ്ബകാമം അലഭന്തോ ജീവിതം ജഹി, ഏവം അഹമ്പി ഉത്തമരസം മനുസ്സമംസം അലഭന്തോ ജീവിതം ജഹിസ്സാമീതി വദതി.

തം സുത്വാ കാളഹത്ഥി “അയം രാജാ അതിവിയ രസഗിദ്ധോ, സഞ്ഞാപേസ്സാമി ന”ന്തി സകജാതികാനം മംസം ഖാദിത്വാ ആകാസചരാ സുവണ്ണഹംസാപി താവ വിനട്ഠാതി ദസ്സേതും ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൯൫. “യഥാപി തേ ധതരട്ഠാ, ഹംസാ വേഹായസങ്ഗമാ;
അഭുത്തപരിഭോഗേന, സബ്ബേ അബ്ഭത്ഥതം ഗതാ.

൩൯൬. “ഏവമേവ തുവം രാജ, ദ്വിപദിന്ദ സുണോഹി മേ;
അഭക്ഖം രാജ ഭക്ഖേസി, തസ്മാ പബ്ബാജയന്തി ത”ന്തി.

തത്ഥ **അഭുത്തപരിഭോഗേനാ**തി അത്തനോ സമാനജാതികാനം പരിഭോഗേന. **അബ്ഭത്ഥതം ഗതാ**തി സബ്ബേ മരണമേവ പത്താ. അതീതേ കിര ചിത്തകൂടേ സുവണ്ണഗുഹായം നവുതി ഹംസസഹസ്സാനി വസന്തി. തേ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ ന നിക്ഖമന്തി, സചേ നിക്ഖമേയ്യും, ഉദകപുണ്ണേഹി പത്തേഹി ഉപ്പതിതും അസക്കോന്താ മഹാസമുദ്ദേയേവ പതേയ്യും, തസ്മാ ന ച നിക്ഖമന്തി. ഉപകട്ഠേ പന വസ്സകാലേ ജാതസ്സരതോ സയംജാതസാലിയോ ആഹരിത്വാ ഗുഹം പൂരേത്വാ സാലിം ഖാദന്താ വസന്തി. തേസം പന ഗുഹം പവിട്ഠകാലേ ഗുഹദ്വാരേ ഏകോ രഥചക്കപ്പമാണോ ഉണ്ണനാഭി നാമ മക്കടകോ ഏകേകസ്മിം മാസേ ഏകേകം ജാലം വിനന്ധതി. തസ്സ ഏകേകം സുത്തം ഗോരജ്ജുപ്പമാണം ഹോതി. ഹംസാ “തം ജാലം ഭിന്ദിസ്സതീ”തി ഏകസ്സ തരുണഹംസസ്സ ദ്വേ കോട്ഠാസേ ദേന്തി. സോ വിഗതേ ദേവേ പുരതോ ഗന്ത്വാ തം ജാലം ഭിന്ദതി. തേന മഗ്ഗേന സേസാ ഗച്ഛന്തി. അഥേകസ്മിം കാലേ പഞ്ച മാസേ വസ്സോ വുട്ഠോ അഹോസി. ഹംസാ ഖീണഗോചരാ “കിം നു ഖോ കത്തബ്ബ”ന്തി മന്തേത്വാ “മയം ജീവന്താ അണ്ഡാനി ലഭിസ്സാമാ”തി പഠമം അണ്ഡാനി ഖാദിംസു, തതോ പോതകേ, തതോ ജിണ്ണഹംസേ. പഞ്ചമാസച്ചയേന വസ്സം അപഗതം. മക്കടകോ പഞ്ച ജാലാനി വിനന്ധി. ഹംസാ സകജാതികാനം മംസം ഖാദിത്വാ അപ്പഥാമാ ജാതാ. ദ്വിഗുണകോട്ഠാസലാഭീ ഹംസതരുണോ ജാലേ പഹരിത്വാ ചത്താരി ഭിന്ദി, പഞ്ചമം ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി, തത്ഥേവ ലഗ്ഗി. അഥസ്സ സീസം വിജ്ഝിത്വാ മക്കടകോ ലോഹിതം പിവി. അഞ്ഞോപി ആഗന്ത്വാ ജാലം പഹരി, സോപി തത്ഥേവ ലഗ്ഗീതി ഏവം സബ്ബേസം മക്കടകോ ലോഹിതം പിവി. തദാ ധതരട്ഠകുലം ഉച്ഛിന്നന്തി വദന്തി. തേന വുത്തം “സബ്ബേ അബ്ഭത്ഥതംഗതാ”തി.

ഏവമേവ തുവന്തി യഥാ ഏതേ ഹംസാ അഭക്ഖം സകജാതികമംസം ഖാദിംസു, തഥാ ത്വമ്പി ഖാദസി, സകലനഗരം ഭയപ്പത്തം, വിരമ, മഹാരാജാതി. **തസ്മാ പബ്ബാജയന്തി ത**ന്തി യസ്മാ അഭക്ഖം സകജാതികമംസം ഭക്ഖേസി, തസ്മാ ഇമേ നഗരവാസിനോ തം രട്ഠാ പബ്ബാജയന്തി.

രാജാ അഞ്ഞമ്പി ഉപമം വത്തുകാമോ അഹോസി. നാഗരാ പന ഉട്ഠായ, “സാമി സേനാപതി, കിം കരോസി, കിം മനുസ്സമംസഖാദകം ചോരം ഗഹേത്വാ വിചരസി, സചേ ന വിരമിസ്സതി, രട്ഠതോ നം പബ്ബാജേഹീ”തി വത്വാ നാസ്സ കഥേതും അദംസു. രാജാ ബഹൂനം കഥം സുത്വാ ഭീതോ പുന വത്തും നാസക്ഖി. പുനപി നം സേനാപതി “കിം മഹാരാജ വിരമിതും സക്ഖിസ്സസി, ഉദാഹു ന സക്ഖിസ്സസീ”തി വത്വാ “ന സക്കോമീ”തി വുത്തേ സബ്ബം ഓരോധഗണഞ്ച പുത്തധീതരോ ച സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേ പസ്സേ ഠപേത്വാ, “മഹാരാജ, ഇമേ ഞാതിമണ്ഡലേ ചേവ അമച്ചഗണഞ്ച രജ്ജസിരിഞ്ച ഓലോകേഹി, മാ വിനസ്സി, വിരമ മനുസ്സമംസതോ”തി ആഹ. രാജാ “ന മയ്ഹം ഏതേ മനുസ്സമംസതോ പിയതരാ”തി വത്വാ “തേന ഹി, മഹാരാജ, ഇമമ്ഹാ നഗരാ ച രട്ഠാ ച നിക്ഖമഥാ”തി വുത്തേ, “കാളഹത്ഥി, ന മേ രജ്ജേനത്ഥോ, നഗരാ നിക്ഖമാമി, ഏകം പന മേ ഖഗ്ഗഞ്ച രസകഞ്ച ഭാജനഞ്ച ദേഹീ”തി ആഹ. അഥസ്സ ഖഗ്ഗഞ്ച മംസപചനഭാജനഞ്ച പച്ഛിഞ്ച ഉക്ഖിപാപേത്വാ രസകഞ്ച ദത്വാ രട്ഠാ പബ്ബാജനീയകമ്മം കരിംസു.

സോ ഖഗ്ഗഞ്ച രസകഞ്ച ആദായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധമൂലേ വസനട്ഠാനം കത്വാ തത്ഥ വസന്തോ അടവിമഗ്ഗേ ഠത്വാ മനുസ്സേ മാരേത്വാ ആഹരിത്വാ രസകസ്സ ദേതി. സോപിസ്സ മംസം പചിത്വാ ഉപനാമേതി. ഏവം ഉഭോപി ജീവന്തി. മനുസ്സഗഹണകാലേ “അഹം അരേ മനുസ്സചോരോ പോരിസാദോ”തി വത്വാ തസ്മിം പക്ഖന്തേ കോചി സകഭാവേന സണ്ഠാതും ന സക്കോതി, സബ്ബേ ഭൂമിയം പതന്തി. തേസു യം ഇച്ഛതി, തം ഉദ്ധംപാദം അധോസീസം കത്വാ ആഹരിത്വാ രസകസ്സ ദേതി. സോ ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ കഞ്ചി മനുസ്സം അലഭിത്വാ ആഗതോ രസകേന “കിം ദേവാ”തി വുത്തേ “ഉദ്ധനേ ഉക്ഖലിം ആരോപേഹീ”തി ആഹ. “മംസം കഹം, ദേവാ”തി? “ലഭിസ്സാമഹം മംസ”ന്തി. സോ “നത്ഥി മേ ദാനി ജീവിത”ന്തി കമ്പമാനോ ഉദ്ധനേ അഗ്ഗിം കത്വാ ഉക്ഖലിം ആരോപേസി. അഥ നം പോരിസാദോ അസിനാ മാരേത്വാ മംസം പചിത്വാ ഖാദി. തതോ പട്ഠായ ഏകകോവ ജാതോ സയമേവ പചിത്വാ ഖാദതി. “പോരിസാദോ മഗ്ഗേ മഗ്ഗപടിപന്നേ ഹനതീ”തി സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി.

തദാ ഏകോ സമ്പന്നവിഭവോ ബ്രാഹ്മണോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി വോഹാരം കരോന്തോ പുബ്ബന്തതോ അപരന്തം സഞ്ചരതി. സോ ചിന്തേസി - "പോരിസാദോ നാമ കിര ചോരോ അന്തരാമഗ്ഗേ മനുസ്സേ മാരേസി, ധനം ദത്വാ തം അടവിം അതിക്കമിസ്സാമീ"തി. സോ അടവിമുഖവാസീനം മനുസ്സാനം "തുമ്ഹേ മം അടവിതോ അതിക്കാമേഥാ"തി സഹസ്സം ദത്വാ തേഹി സദ്ധിം മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. ഗച്ഛന്തോ ച ബ്രാഹ്മണോ സബ്ബസത്ഥം പുരതോ കത്വാ സയം ന്ഹാതാനുലിത്തോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ സേതഗോണയുത്തേ സുഖയാനകേ നിസിന്നോ തേഹി അടവിവാസികപുരിസേഹി പരിവുതോ സബ്ബപച്ഛതോ അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ പോരിസാദോ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ പുരിസേ ഉപധാരേന്തോ സേസമനുസ്സേസു "കിം ഇമേസു മയാ ഖാദിതബ്ബം അത്ഥീ"തി വിഗതച്ഛന്ദോ ഹുത്വാ ബ്രാഹ്മണം ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ തം ഖാദിതുകാമതായ പഗ്ഘരിതഖേളോ അഹോസി. സോ തസ്മിം അത്തനോ സന്തികം ആഗതേ രുക്ഖതോ ഓരുയ്ഹ "അഹം അരേ പോരിസാദോ"തി നാമം തിക്ഖത്തും സാവേത്വാ ഖഗ്ഗം പരിവത്തേന്തോ വാലുകായ തേസം അക്ഖീനി പൂരേന്തോ വിയ പക്ഖന്ദി. ഏകോപി ഠാതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ ഭൂമിയം ഉരേന നിപജ്ജിംസു. സോ സുഖയാനകേ നിസിന്നം ബ്രാഹ്മണം പാദേ ഗഹേത്വാ പിട്ഠിയം അധോസീസകം ഓലമ്ബേത്വാ സീസം ഗോപ്ഫകേഹി പഹരന്തോ ഉക്ഖിപിത്വാ പായാസി.

തദാ തേ പുരിസാ ഉട്ഠായ, "ഭോ, പുരിസാ മയം ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥതോ കഹാപണസഹസ്സം ഗണ്ഹിമ്ഹാ, കോ നാമ അമ്ഹാകം പുരിസകാരോ, സക്കോന്താ വാ അസക്കോന്താ വാ ഥോകം അനുബന്ധാമാ"തി വത്വാ അനുബന്ധിംസു. പോരിസാദോപി നിവത്തിത്വാ ഓലോകേന്തോ കഞ്ചി അദിസ്വാ സണികം പായാസി. തസ്മിം ഖണേ ഥാമസമ്പന്നോ ഏകോ സൂരപുരിസോ വേഗേന തം പാപുണി. സോ തം ദിസ്വാ ഏകം വതിം ലങ്ഘന്തോ ഖദിരഖാണുകം അക്കമി, ഖാണുകോ പിട്ഠിപാദേന നിക്ഖമി. ലോഹിതേന പഗ്ഘരന്തേന ലങ്ഘമാനോ യാതി. അഥ നം സോ ദിസ്വാ, "ഭോ, മയാ ഏസ വിദ്ധോ, കേവലം തുമ്ഹേ പച്ഛതോ ഏഥ, ഗണ്ഹിസ്സാമി ന"ന്തി ആഹ. തേ ദുബ്ബലഭാവം ഞത്വാ തം അനുബന്ധിംസു. സോ തേഹി അനുബദ്ധഭാവം ഞത്വാ ബ്രാഹ്മണം വിസ്സജ്ജേത്വാ അത്താനം സോത്ഥിമകാസി. അഥ അടവിവാസികപുരിസാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ "കിം അമ്ഹാകം ചോരേനാ"തി തതോ നിവത്തിംസു.

പോരിസാദോപി അത്തനോ നിഗ്രോധമൂലം ഗന്ത്വാ പാരോഹന്തരം പവിസിത്വാ നിപന്നോ, "അയ്യേ രുക്ഖദേവതേ, സചേ മേ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ വണം ഫാസുകം കാതും സക്ഖിസ്സസി, സകലജമ്ബുദീപേ ഏകസതഖത്തിയാനം ഗലലോഹിതേന തവ ഖന്ധം ധോവിത്വാ അന്തേഹി പരിക്ഖിപിത്വാ പഞ്ചമധുരമംസേന ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി ആയാചനം കരി. തസ്സ അന്നപാനമംസം അലഭന്തസ്സ സരീരം സുസ്സിത്വാ അന്തോസത്താഹേയേവ വണോ ഫാസുകോ അഹോസി. സോ ദേവതാനുഭാവേന തസ്സ ഫാസുകഭാവം സല്ലക്ഖേസി. സോ കതിപാഹം മനുസ്സമംസം ഖാദിത്വാ ബലം ഗഹേത്വാ ചിന്തേസി - "ബഹൂപകാരാ മേ ദേവതാ, ആയാചനാ അസ്സാ മുച്ചിസ്സാമീ"തി. സോ ഖഗ്ഗം ആദായ രുക്ഖമൂലതോ നിക്ഖമിത്വാ "രാജാനോ ആനേസ്സാമീ"തി പായാസി. അഥ നം പുരിമഭവേ യക്ഖകാലേ ഏകതോ മനുസ്സമംസഖാദകോ സഹായകയക്ഖോ അനുവിചരന്തം ദിസ്വാ "അയം മമ അതീതഭവേ സഹായോ"തി ഞത്വാ, "സമ്മ, മം സഞ്ജാനാസീ"തി പുച്ഛി. "ന സഞ്ജാനാമീ"തി. അഥസ്സ പുരിമഭവേ കതകാരണം കഥേസി. സോ തം സഞ്ജാനിത്വാ പടിസന്ഥാരമകാസി. "കഹം നിബ്ബത്തോസീ"തി പുട്ഠോ നിബ്ബത്തട്ഠാനഞ്ച രട്ഠാ പബ്ബാജിതകാരണഞ്ച ഇദാനി വസനട്ഠാനഞ്ച ഖാണുനാ വിദ്ധകാരണഞ്ച ദേവതായ ആയാചനാമോചനത്ഥം ഗമനകാരണഞ്ച സബ്ബം ആരോചേത്വാ "തയാപി മമേതം കിച്ചം നിത്ഥരിതബ്ബം, ഉഭോപി ഗച്ഛാമ, സമ്മാ"തി ആഹ. "സമ്മ ന ഗച്ഛേയ്യാഹം, ഏകം പന മേ കമ്മം അത്ഥി, അഹം ഖോ പന അനഗ്ഘം പദലക്ഖണം നാമ ഏകം മന്തം ജാനാമി, സോ ബലഞ്ച ജവഞ്ച സദ്ദഞ്ച കരോതി, തം മന്തം ഗണ്ഹാഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. യക്ഖോപിസ്സ തം ദത്വാ പക്കാമി.

പോരിസാദോ മന്തം ഉഗ്ഗഹേത്വാ തതോ പട്ഠായ വാതജവോ അതിസൂരോ അഹോസി. സോ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ ഏകസതരാജാനോ ഉയ്യാനാദീനി ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ വാതവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ "അഹം അരേ മനുസ്സചോരോ പോരിസാദോ"തി നാമം സാവേത്വാ വഗ്ഗന്തോ നദന്തോ ഭയപ്പത്തേ കത്വാ പാദേ ഗഹേത്വാ അധോസീസകേ കത്വാ പണ്ഹിയാ സീസം പഹരന്തോ വാതവേഗേന നേത്വാ ഹത്ഥതലേസു ഛിദ്ദാനി കത്വാ രജ്ജുയാ ആവുനിത്വാ നിഗ്രോധരുക്ഖേ ഓലമ്ബേസി അഗ്ഗപാദങ്ഗുലീഹി ഭൂമിയം ഫുസമാനാഹി. തേ സബ്ബേ രാജാനോ വാതേ പഹരന്തേ മിലാതകുരണ്ഡകദാമാനി വിയ പരിവത്തന്താ ഓലമ്ബിംസു. "സുതസോമോ പന മേ പിട്ഠിആചരിയോ ഹോതി, സചേ ഗണ്ഹിസ്സാമി, സകലജമ്ബുദീപോ തുച്ഛോ ഭവിസ്സതീ"തി തം ന നേസി. സോ "ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി അഗ്ഗിം കത്വാ സൂലേ തച്ഛന്തോ നിസീദി. രുക്ഖദേവതാ തം കിരിയം ദിസ്വാ "മയ്ഹം കിരേസ ബലികമ്മം കരോതി, വണമ്പിസ്സ മയാ കിഞ്ചി ഫാസുകം കതം നത്ഥി, ഇദാനി ഇമേസം മഹാവിനാസം കരിസ്സതി, കിം നു ഖോ കത്തബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "അഹം ഏതം വാരേതും ന സക്ഖിസ്സാമീ"തി ചാതുമഹാരാജികാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം കഥേത്വാ "നിവാരേഥ ന"ന്തി ആഹ. തേഹിപി "ന മയം പോരിസാദസ്സ കമ്മം നിവാരേതും സക്ഖിസ്സാമാ"തി വുത്തേ "കോ സക്ഖിസ്സതീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സക്കോ, ദേവരാജാ"തി സുത്വാ സക്കം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം കഥേത്വാ "നിവാരേഥ ന"ന്തി ആഹ. സോപി "നാഹം സക്കോമി നിവാരേതും, സമത്ഥം പന ആചിക്ഖിസ്സാമീ"തി വത്വാ "കോനാമോ"തി വുത്തേ "സദേവകേ ലോകേ അഞ്ഞോ നത്ഥി, കുരുരട്ഠേ പന ഇന്ദപത്ഥനഗരേ കോരബ്യരാജപുത്തോ സുതസോമോ നാമ തം നിബ്ബിസേവനം കത്വാ ദമേസ്സതി, രാജൂനഞ്ച ജീവിതം ദസ്സതി, തഞ്ച മനുസ്സമംസാ ഓരമാപേസ്സതി, സകലജമ്ബുദീപേ അമതം വിയ ധമ്മം അഭിസിഞ്ചിസ്സതി, സചേപി രാജൂനം ജീവിതം ദാതുകാമോ, 'സുതസോമം ആനേത്വാ ബലികമ്മം കാതും വട്ടതീ'തി വദേഹീ"തി ആഹ.

സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഖിപ്പം ആഗന്ത്വാ പബ്ബജിതവേസേന തസ്സ അവിദൂരേ പായാസി. സോ പദസദ്ദേന "രാജാ നു ഖോ കോചി പലാതോ ഭവിസ്സതീ"തി ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ "പബ്ബജിതാ നാമ ഖത്തിയാവ, ഇമം ഗഹേത്വാ ഏകസതം പൂരേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി ഉട്ഠായ അസിഹത്ഥോ അനുബന്ധി, തിയോജനം അനുബന്ധിത്വാപി തം പാപുണിതും നാസക്ഖി, ഗത്തേഹി സേദാ മുച്ചിംസു. സോ

ചിന്തേസി - “അഹം പുബ്ബേ ഹത്ഥിമ്പി അസ്സമ്പി രഥമ്പി ധാവന്തം അനുബന്ധിത്വാ ഗണ്ഹാമി, അജ്ജ ഇമം പബ്ബജിതം സകായ ഗതിയാ ഗച്ഛന്തം സബ്ബഥാമേന ധാവന്തോപി ഗണ്ഹിതും ന സക്കോമി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി. തതോ സോ “പബ്ബജിതാ നാമ വചനകരാ ഹോന്തി, ‘തിട്ഠാ’തി നം വത്വാ ഠിതം ഗഹേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “തിട്ഠ, സമണാ”തി ആഹ. “അഹം താവ ഠിതോ, ത്വം പന ധാവിതും വായാമമകാസീ”തി. അഥ നം, “ഭോ, പബ്ബജിതാ നാമ ജീവിതഹേതുപി അലികം ന ഭണന്തി, ത്വം പന മുസാവാദം കഥേസീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൩൯൩. “തിട്ഠാഹീതി മയാ വുത്തോ, സോ ത്വം ഗച്ഛസി പമ്മുഖോ;
അട്ഠിതോ ത്വം ഠിതോമ്ഹീതി, ലപസി ബ്രഹ്മചാരിനി;
ഇദം തേ സമണായുത്തം, അസിഞ്ച മേ മഞ്ഞസി കങ്കപത്ത”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സമണ, തിട്ഠാഹി ഇതി വചനം മയാ വുത്തോ സോ ത്വം പമ്മുഖോ പരമ്മുഖോ ഹുത്വാ ഗച്ഛസി, ബ്രഹ്മചാരിനി അട്ഠിതോ സമാനോ ത്വം ഠിതോ അമ്ഹി ഇതി ലപസി, അസിഞ്ച മേ കങ്കപത്തം മഞ്ഞസീതി.

തതോ ദേവതാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൩൯൪. “ഠിതോഹമസ്മീ സധമ്മേസു രാജ, ന നാമഗോത്തം പരിവത്തയാമി;
ചോരഞ്ച ലോകേ അഠിതം വദന്തി;
ആപായികം നേരയികം ഇതോ ചുതം.

൩൯൫. “സചേ ത്വം സദ്ദഹസി രാജ, സുതം ഗണ്ഹാഹി ഖത്തിയ;
തേന യഞ്ഞം യജിത്വാന, ഏവം സഗ്ഗം ഗമിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **സധമ്മേസൂ**തി, മഹാരാജ, അഹം സകേസു ദസസു കുസലകമ്മപഥധമ്മേസു ഠിതോ **അസ്മി** ഭവാമി. **ന നാമഗോത്ത**ന്തി ത്വം പുബ്ബേ ദഹരകാലേ ബ്രഹ്മദത്തോ ഹുത്വാ പിതരി കാലകതേ ബാരാണസിം രജ്ജം ലഭിത്വാ ബാരാണസിരാജാ ജാതോ, തം നാമം ജഹിത്വാ പോരിസാദോ ഹുത്വാ ഇദാനി കമ്മാസപാദോ ജാതോ, ഖത്തിയകുലേ ജാതോപി അഭക്ഖം മനുസ്സമംസം യസ്മാ ഭക്ഖേസി, തസ്മാ അത്തനോ നാമഗോത്തം യഥാ പരിവത്തേസി, തഥാ അഹം അത്തനോ നാമഗോത്തം ന പരിവത്തയാമി. **ചോരഞ്ചാ**തി ലോകേ ചോരഞ്ച ദസകുസലകമ്മപഥേസു അഠിതം നാമ വദന്തി. **ഇതോ ചുത**ന്തി ഇതോ ചുതം ഹുത്വാ അപായേ നിരയേ പതിട്ഠിതം. ഖത്തിയ, ഭൂമിപാല മഹാരാജ, ത്വം മമ വചനം സചേ സദ്ദഹസി, സുതസോമം ഗണ്ഹാഹി, തേന സുതസോമേന യഞ്ഞം യജിത്വാന ഏവം സഗ്ഗം ഗമിസ്സസി. ഭോ, പോരിസാദ മുസാവാദി തയാ മയ്ഹം “സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ആനേത്വാ ബഹികമ്മം കരിസ്സാമീ”തി പടിസ്സുതം, ഇദാനി യേ വാ തേ വാ ദുബ്ബലരാജാനോ ആനേസി, ജമ്ബുദീപതലേ ജേട്ഠകം സുതസോമരാജാനം സചേ ത്വം ന ആനേസ്സസി, വചനം തേ മുസാ നാമ ഹോതി, തസ്മാ സുതസോമം ഗണ്ഹാഹീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ദേവതാ പബ്ബജിതവേസം അന്തരധാപേത്വാ സകേന വണ്ണേന ആകാസേ തരുണസൂരിയോ വിയ ജലമാനാ അട്ഠാസി. സോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ രൂപഞ്ച ഓലോകേത്വാ “കാസി ത്വ”ന്തി ആഹ. ഇമസ്മിം “രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ”തി. സോ “ദിട്ഠാ മേ അത്തനോ, ദേവതാ”തി തുസ്സിത്വാ, “സാമി ദേവരാജ, മാ സുതസോമസ്സ കാരണാ ചിന്തയി, അത്തനോ രുക്ഖം പവിസാ”തി ആഹ. ദേവതാ തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ രുക്ഖം പാവിസി. തസ്മിം ഖണേ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ, ചന്ദോ ഉഗ്ഗതോ. പോരിസാദോ വേദങ്ഗകുസലോ നക്ഖത്തചാരം ജാനാതി. സോ നഭം ഓലോകേത്വാ “സ്വേ ഫുസ്സനക്ഖത്തം ഭവിസ്സതി, സുതസോമോ ന്ഹായിതും ഉയ്യാനം ഗമിസ്സതി, തത്ഥ ഗണ്ഹിസ്സാമി, ആരക്ഖോ പനസ്സ മഹാ ഭവിസ്സതി, സമന്താ തിയോജനം സകലനഗരവാസിനോ രക്ഖന്താ ചരിസ്സന്തി, അസംവിഹിതേ ആരക്ഖേ പഠമയാമേയേവ മിഗാജിനം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലപോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ ഠസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണിം ഓരുയ്ഹ പദുമപത്തേന സീസം പടിച്ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. തസ്സ തേജേന മച്ഛകച്ഛപാദയോ ഓസക്കിത്വാ ഉദകപരിയന്തേ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ വിചരിംസു.

കുതോ പന ലദ്ധോയം തേജോതി? പുബ്ബയോഗവസേന. സോ ഹി കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ ഖീരസലാകഭത്തം പട്ഠപേസി, തേന മഹാഥാമോ അഹോസി. അഗ്ഗിസാലഞ്ച കാരേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സീതവിനോദനത്ഥം അഗ്ഗിഞ്ച ദാരൂനി ച ദാരുച്ഛേദനവാസിഞ്ച ഫരസുഞ്ച അദാസി, തേന തേജവാ അഹോസി.

ഏവം തസ്മിം അന്തോഉയ്യാനം ഗതേയേവ ബലവപച്ചൂസസമയേ സമന്താ തിയോജനം ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. രാജാപി പാതോവ ഭുത്തപാതരാസോ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ നഗരതോ നിക്ഖമി. തദാ തക്കസിലതോ നന്ദോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥായോ ആദായ വീസതിയോജനസതം മഗ്ഗം അതിക്കമിത്വാ തം നഗരം പത്വാ ദ്വാരഗാമേ വസിത്വാ സൂരിയേ ഉഗ്ഗതേ നഗരം പവിസന്തോ രാജാനം പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖന്തം ദിസ്വാ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ജയാപേസി. രാജാ ദിസാചക്ഖുകോ ഹുത്വാ ഗച്ഛന്തോ ഉന്നതപ്പദേസേ ഠിതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പസാരിതഹത്ഥം ദിസ്വാ ഹത്ഥിനാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി -

൩൯൬. “കിസ്മിം നു രട്ഠേ തവ ജാതിഭൂമി, അഥ കേന അത്ഥേന ഇധാനുപത്തോ;
അക്ഖാഹി മേ ബ്രാഹ്മണ ഏതമത്ഥം, കിമിച്ഛസീ ദേമി തയജ്ജ പത്ഥിത”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭോ ബ്രാഹ്മണ, തവ ജാതിഭൂമി കിസ്മിം രട്ഠേ അത്ഥി നു, കേന അത്ഥേന പയോജനേന ഹേതുഭൂതേന ഇദ ഇമസ്മിം നഗരേ അനുപ്പത്തോ, ഭോ ബ്രാഹ്മണ, മയാ പുച്ഛിതോ സോ ത്വം ഏതമത്ഥം

ഏതം പയോജനം മേ മയ്ഹം അക്ഖാഹി കഥേഹി, തയാ പത്ഥിതവത്ഥും തേ തുയ്ഹം അജ്ജ ഇദാനി ദദാമി, കിം വത്ഥും ഇച്ഛസീതി.

അഥ നം സോ ഗാഥമാഹ -

൩൯൭. “ഗാഥാ ചതസ്സോ ധരണീമഹിസ്സര, സുഗമ്ഭീരത്ഥാ വരസാഗരൂപമാ;
തവേവ അത്ഥായ ഇധാഗതോസ്മി, സുണോഹി ഗാഥാ പരമത്ഥസംഹിതാ”തി.

തത്ഥ **ധരണീമഹിസ്സരാ**തി ഭൂമിപാല ചതസ്സോ ഗാഥാ കിം ഭൂതാ?. സുഗമ്ഭീരത്ഥാ വരസാഗരൂപമാ, **തവേവ** തവ ഏവ അത്ഥായ ഇധ ഠാനം അനുപ്പത്തോ **അസ്മി** ഭവാമി. **സുണോഹീ**തി കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ പരമത്ഥസംഹിതാ ഇമാ സതാരഹാ ഗാഥായോ സുണോഹീതി അത്ഥോ.

ഇതി വത്വാ, “മഹാരാജ, ഇമാ കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥായോ “തുമ്ഹേ സുതവിത്തകാ’തി സുത്വാ തുമ്ഹാകം ദേസേതും ആഗതോമ്ഹീ”തി ആഹ. രാജാ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ, “ആചരിയ , സുട്ഠു തേ ആഗതം, മയാ പന നിവത്തിതും ന സക്കാ, അജ്ജ ഫുസ്സനക്ഖത്തയോഗേന സീസം ന്ഹായിതും ആഗതോമ്ഹി, അഹം പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ സോസ്സാമി, ത്വം മാ ഉക്കണ്ഠീ”തി വത്വാ “ഗച്ഛഥ ബ്രാഹ്മണസ്സ അസുകഗേഹേ സയനം പഞ്ഞാപേത്വാ ഘാസച്ഛാദനം സംവിദഹഥാ”തി അമച്ചേ ആണാപേത്വാ ഉയ്യാനം പാവിസി. തം അട്ഠാരസഹത്ഥേന പാകാരേന പരിക്ഖിത്തം അഹോസി. തം അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടേന്താ സമന്താ ഹത്ഥിനോ പരിക്ഖിപിംസു, തതോ അസ്സാ, തതോ രഥാ, തതോ ധനുഗ്ഗഹാ, തതോ പത്തീതി, സങ്ഖുഭിതമഹാസമുദ്ദോ വിയ ഉന്നാദേന്തോ ബലകായോ അഹോസി. അഥ രാജാ ഓളാരികാനി ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ മസ്സുകമ്മം കാരേത്വാ ഉബ്ബട്ടിതസരീരോ പോക്ഖരണിയാ അന്തോ രാജവിഭവേന ന്ഹത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഉദകഗ്ഗഹണസാടകേന നിവാസേത്വാ അട്ഠാസി. അഥസ്സ ദുസ്സഗന്ധമാലാലങ്കാരേ ഉപനയിംസു. പോരിസാദോ ചിന്തേസി - “രാജാ അലങ്കതകാലേ ഭാരികോ ഭവിസ്സതി, സല്ലഹുകകാലേയേവ നം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. സോ നദന്തോ വഗ്ഗന്തോ ഉദകേ മച്ഛം ആലുളേന്തോ വിജ്ജുലതാ വിയ മത്ഥകേ ഖഗ്ഗം പരിബ്ഭമേന്തോ “അഹം അരേ മനുസ്സചോരോ പോരിസാദോ”തി നാമം സാവേത്വാ അങ്ഗുലിം നലാടേ ഠപേത്വാ ഉദകാ ഉത്തരി. തസ്സ സദ്ദം സുത്വാവ ഹത്ഥാരോഹാ ഹത്ഥീഹി, അസ്സാരോഹാ അസ്സേഹി, രഥാരോഹാ രഥേഹി ഭസ്സിംസു. ബലകായോ ഗഹിതഗഹിതാനി ആവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ഉരേന ഭൂമിയം നിപജ്ജി.

പോരിസാദോ സുതസോമം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗണ്ഹി, സേസരാജാനോ പാദേ ഗഹേത്വാ അധോസീസകേ കത്വാ പണ്ഹിയാ സീസം പഹരന്തോ ഗച്ഛതി. ബോധിസത്തം പന ഉപഗന്ത്വാ ഓനതോ ഉക്ഖിപിത്വാ ഖന്ധേ നിസീദാപേസി. സോ “ദ്വാരേന ഗമനം പപഞ്ചോ ഭവിസ്സതീ”തി സമ്മുഖട്ഠാനേയേവ അട്ഠാരസഹത്ഥം പാകാരം ലങ്ഘിത്വാ പുരതോ ഗലിതമദമത്തവാരണകുമ്ഭേ അക്കമിത്വാ പബ്ബതകൂടാനി പാതേന്തോ വിയ വാതജവാനം അസ്സതരാനം പിട്ഠേ അക്കമന്തോ പാതേത്വാ രഥധുരരഥസീസേസു അക്കമിത്വാ ഭമികം ഭമന്തോ വിയ നീലഫലകാനി നിഗ്രോധപത്താനി മദ്ദന്തോ വിയ ഏകവേഗേനേവ തിയോജനമത്തം മഗ്ഗം ഗന്ത്വാ “അത്ഥി നു ഖോ കോചി സുതസോമസ്സത്ഥായ പച്ഛതോ ആഗച്ഛന്തോ”തി ഓലോകേത്വാ കഞ്ചി അദിസ്വാ സണികം ഗച്ഛന്തോ സുതസോമസ്സ കേസേഹി ഉദകബിന്ദൂനി അത്തനോ ഉരേ പതിതാനി ദിസ്വാ “മരണസ്സ അഭായന്തോ നാമ നത്ഥി, സുതസോമോപി മരണഭയേന രോദതി മഞ്ഞേ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൩൯൮. “ന വേ രുദന്തി മതിമന്തോ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
ദീപഞ്ഹി ഏതം പരമം നരാനം, യം പണ്ഡിതാ സോകനുദാ ഭവന്തി.

൩൯൯. “അത്താനം ഞാതീ ഉദാഹു പുത്തദാരം, ധഞ്ഞം ധനം രജതം ജാതരൂപം;
കിമേവ ത്വം സുതസോമാനുതപ്പേ, കോരബ്യസേട്ഠ വചനം സുണോമ തേത”ന്തി.

തത്ഥ, ഭോ സുതസോമ മഹാരാജ, യേ പണ്ഡിതാ കിം ഭൂതാ? **മതിമന്തോ** അത്ഥാനത്ഥം കാരണാകാരണം ജാനനപഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ, **സപ്പഞ്ഞാ** വിചരണപഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ, **ബഹുസ്സുതാ** ബഹുസ്സുതധരാ **ബഹുട്ഠാനചിന്തിനോ** ബഹുകാരണചിന്തനസീലാ, തേ പണ്ഡിതാ മരണഭയേ ഉപ്പന്നേ സതി ഭീതാ ഹുത്വാ **വേ** ഏകന്തേന **ന രുദന്തി** ന പരിദേവന്തി. **ദീപം ഹീ**തി, ഭോ സുതസോമ മഹാരാജ ഹി കസ്മാ പന വദാമി, മഹാസമുദ്ദേ ഭിന്നനാവാനം വാണിജകാനം ജനാനം പതിട്ഠാഭൂതം മഹാദീപം ഇവ, ഏവമ്പി തഥാ ഏതം പണ്ഡിതം അപ്പടിസരണാനം നരാനം പരമം. **യം** യേന കാരണേന യേ പണ്ഡിതാ സോകീനം ജനാനം സോകനുദാ ഭവന്തി, ഭോ സുതസോമ മഹാരാജ, ത്വം മരണഭയേന പരിദേവീതി മഞ്ഞേ മഞ്ഞാമി. **അത്താനന്തി**, ഭോ സുതസോമ മഹാരാജ, അത്തഹേതു ഉദാഹു ഞാതിഹേതു പുത്തദാരഹേതു ഉദാഹു ധഞ്ഞധനരജതജാതരൂപഹേതു **കിമേവ ത്വം** കിമേവ ധമ്മജാതം ത്വം **അനുതപ്പേ** അനുതപ്പേയ്യാസി. **കോരബ്യസേട്ഠ** കുരുരട്ഠവാസീനം സേട്ഠ ഉത്തമ, ഭോ മഹാരാജ, ഏതം തവ വചനം സുണോമാതി.

സുതസോമോ ആഹ -

൪൦൦. “നേവാഹമത്താനമനുത്ഥുനാമി, ന പുത്തദാരം ന ധനം ന രട്ഠം;
സതഞ്ച ധമ്മോ ചരിതോ പുരാണോ, തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സാനുതപ്പേ.

൪൦൧. “കതോ മയാ സങ്ഗരോ ബ്രാഹ്മണേന, രട്ഠേ സകേ ഇസ്സരിയേ ഠിതേന;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ”ന്തി.

തത്ഥ **നേവാഹമത്താനമനുത്ഥുനാമീ**തി അഹം താവ അത്തത്ഥായ നേവ രോദാമി ന സോചാമി, ഇമേസമ്പി പുത്താദീനം അത്ഥായ ന രോദാമി ന സോചാമി, അപിച ഖോ പന **സതം** പണ്ഡിതാനം ചരിതോ

പുരാണധമ്മോ അത്ഥി, യം സങ്ഗരം കത്വാ പച്ഛാ അനുതപ്പനം നാമ, തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസ്സ അഹം അനുസോചാമീതി അത്ഥോ . **സച്ചാനുരക്ഖീ**തി സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ. സോ ഹി ബ്രാഹ്മണോ തക്കസിലതോ കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥായോ ആദായ ആഗതോ, തസ്സാഹം ആഗന്തുകവത്തം കാരേത്വാ "ന്ഹത്വാ ആഗതോ സുണിസ്സാമി, യാവ മമാഗമനാ ആഗമേഹീ"തി സങ്ഗരം കത്വാ ആഗതോ, ത്വം താ ഗാഥായോ സോതും അദത്വാവ മം ഗണ്ഹി. സചേ മം വിസ്സജ്ജേസി, തം ധമ്മം സുത്വാ സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സാമീതി വദതി.

അഥ നം പോരിസാദോ ആഹ -

൪൦൨. "നേവാഹമേതം അഭിസദ്ദഹാമി, സുഖീ നരോ മച്ചുമുഖാ പമുത്തോ;
അമിത്തഹത്ഥം പുനരാവജേയ്യ, കോരബ്യസേട്ഠ ന ഹി മം ഉപേസി.

൪൦൩. "മുത്തോ തുവം പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥാ, ഗന്ത്വാ സകം മന്ദിരം കാമകാമീ;
മധുരം പിയം ജീവിതം ലദ്ധ രാജ, കുതോ തുവം ഏഹിസി മേ സകാസ"ന്തി.

തത്ഥ **സുഖീ**തി സുഖപ്പത്തോ ഹുത്വാ. **മച്ചുമുഖാ പമുത്തോ**തി മാദിസസ്സ ചോരസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തതായ മരണമുഖാ മുത്തോ നാമ ഹുത്വാ **അമിത്തഹത്ഥം പുനരാവജേയ്യ** ആഗച്ഛേയ്യ, അഹം ഏതം വചനം നേവ അഭിസദ്ദഹാമി, കോരബ്യസേട്ഠ ത്വം മമ സന്തികം ന ഹി ഉപേസി. **മുത്തോ**തി സുതസോമ തുവം പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തോ. **സകം മന്ദിര**ന്തി രാജധാനിഗേഹം ഗന്ത്വാ. **കാമകാമീ**തി കാമം കാമയമാനോ. **ലദ്ധാ**തി അതിവിയ പിയം ജീവിതം ലഭിത്വാ തുവം **മേ** മമ സന്തികേ **കുതോ** കേന നാമ കാരണേന ഏഹിസി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ സീഹോ വിയ അസമ്ഭീതോ ആഹ -

൪൦൪. "മതം വരേയ്യ പരിസുദ്ധസീലോ, ന ജീവിതം ഗരഹിതോ പാപധമ്മോ;
ന ഹി തം നരം തായതി ദുഗ്ഗതീഹി, യസ്സാപി ഹേതു അലികം ഭണേയ്യ.

൪൦൫. "സചേപി വാതോ ഗിരിമാവഹേയ്യ, ചന്ദോ ച സൂരിയോ ച ഛമാ പതേയ്യും;
സബ്ബാ ച നജ്ജോ പടിസോതം വജേയ്യും, ന ത്വേവഹം രാജ മുസാ ഭണേയ്യം.

൪൦൬. "നഭം ഫലേയ്യ ഉദധീപി സുസ്സേ, സംവത്തയേ ഭൂതധരാ വസുന്ധരാ;
സിലുച്ചയോ മേരു സമൂലമുപ്പതേ, ന ത്വേവഹം രാജ മുസാ ഭണേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **മതം വരേയ്യാ**തി പോരിസാദ യോ നരോ പരിസുദ്ധസീലോ ജീവിതഹേതു അണുമത്തമ്പി പാപം ന കരോതി, സീലസമ്പന്നോ ഹുത്വാ വരേയ്യ തം മരണം ഇച്ഛേയ്യ, ഗരഹിതോ പാപധമ്മോ തം ജീവിതം ന സേയ്യോ, ദുസ്സീലോ പുഗ്ഗലോ യസ്സാപി ഹേതു അത്താദിനോപി ഹേതു അലികം വചനം ഭണേയ്യ, തം നരം ഏവരൂപം ദുഗ്ഗതീഹി തം അലികം ന തായതേ. **സചേപി വാതോ ഗിരിമാവഹേയ്യാ**തി, സമ്മ പോരിസാദ, തയാ സദ്ധിം ഏകാചരിയകുലേ സിക്ഖിതോ ഏവരൂപോ സഹായകോ ഹുത്വാ അഹം ജീവിതഹേതു മുസാ ന കഥേമി, കിം ന സദ്ദഹസി. സചേ പുരത്ഥിമാദിഭേദോ വാതോ ഉട്ഠായ മഹന്തം ഗിരിം തൂലപിചും വിയ ആകാസേ ആവഹേയ്യ, ചന്ദോ ച സൂരിയോ ച അത്തനോ അത്തനോ വിമാനേന സദ്ധിം **ഛമാ** പഥവിയം പതേയ്യും, സബ്ബാപി നജ്ജോ പതിസോതം വജേയ്യും, ഭോ പോരിസാദ , ഏവരൂപം വചനം സചേ ഭണേയ്യ, തം സദ്ദഹിതബ്ബം, അഹം മുസാ ഭണേയ്യം ഇതി വചനം തുയ്ഹം ജനേഹി വുത്തം, ന ത്വേവ തം സദ്ദഹിതബ്ബം.

ഏവം വുത്തേപി സോ ന സദ്ദഹിയേവ. അഥ ബോധിസത്തോ "അയം മയ്ഹം ന സദ്ദഹതി, സപഥേനപി നം സദ്ദഹാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ, "സമ്മ പോരിസാദ, ഖന്ധതോ താവ മം ഓതാരേഹി, സപഥം കത്വാ തം സദ്ദഹാപേസ്സാമീ"തി വുത്തേ തേന ഓതാരേത്വാ ഭൂമിയം ഠപിതോ സപഥം കരോന്തോ ആഹ -

൪൦൭. "അസിഞ്ച സത്തിഞ്ച പരാമസാമി, സപഥമ്പി തേ സമ്മ അഹം കരോമി;
തയാ പമുത്തോ അനണോ ഭവിത്വാ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ പോരിസാദ, സചേ ഇച്ഛസി, ഏവരൂപേഹി ആവുധേഹി സംവിഹിതാരക്ഖേ ഖത്തിയകുലേ മേ നിബ്ബത്തി നാമ മാ ഹോതൂതി അസിഞ്ച സത്തിഞ്ച പരാമസാമി. സചേ അഞ്ഞേഹി രാജൂഹി അകത്തബ്ബം അഞ്ഞം വാ യം ഇച്ഛസി, തം സപഥമ്പി തേ, സമ്മ, അഹം കരോമി. യഥാഹം തയാ പമുത്തോ ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ അനണോ ഹുത്വാ സച്ചമനുരക്ഖന്തോ പുനരാഗമിസ്സാമീതി.

തതോ പോരിസാദോ "അയം സുതസോമോ ഖത്തിയേഹി അകത്തബ്ബം സപഥം കരോതി, കിം മേ ഇമിനാ, ഏസ ഏതു വാ മാ വാ, അഹമ്പി ഖത്തിയരാജാ, മമേവ ബാഹുലോഹിതം ഗഹേത്വാ ദേവതായ ബലികമ്മം കരിസ്സാമി, അയം അതിവിയ കിലമതീ"തി ചിന്തേത്വാ -

൪൦൮. "യോ തേ കതോ സങ്ഗരോ ബ്രാഹ്മണേന, രട്ഠേ സകേ ഇസ്സരിയേ ഠിതേന;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജസ്സൂ"തി.

തത്ഥ **പുനരാവജസ്സൂ**തി പുന ആഗച്ഛേയ്യാസി.

അഥ നം മഹാസത്തോ, "സമ്മ, മാ ചിന്തയി, ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥാ സുത്വാ ധമ്മകഥികസ്സ പൂജം കത്വാ പാതോവാഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൦൯. "യോ മേ കതോ സങ്ഗരോ ബ്രാഹ്മണേന, രട്ഠേ സകേ ഇസ്സരിയേ ഠിതേന;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ"ന്തി.

അഥ നം പോരിസാദോ, “മഹാരാജ, തുമ്ഹേ ഖത്തിയേഹി അകത്തബ്ബം സപഥം കരിത്ഥ, തം അനുസ്സരേയ്യാഥാ”തി വത്വാ, “സമ്മ പോരിസാദ, ത്വം മം ദഹരകാലതോ പട്ഠായ ജാനാസി, ഹാസേനപി മേ മുസാ ന കഥിതപുബ്ബാ, സോഹം ഇദാനി രജ്ജേ പതിട്ഠിതോ ധമ്മാധമ്മം ജാനന്തോ കിം മുസാ കഥേസ്സാമി, സദ്ദഹസി മയ്ഹം , അഹം തേ സ്വേ ബലികമ്മം പാപുണിസ്സാമീ”തി സദ്ദഹാപിതോ “തേന ഹി ഗച്ഛ, മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു അനാഗതേസു ബലികമ്മം ന ഭവിസ്സതി, ദേവതാപി തുമ്ഹേഹി വിനാ ന സമ്പടിച്ഛതി, മാ മേ ബലികമ്മസ്സ അന്തരായം കരിത്ഥാ”തി മഹാസത്തം ഉയ്യോജേസി. സോ രാഹുമുഖാ മുത്തചന്ദോ വിയ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ ഖിപ്പമേവ നഗരം സമ്പാപുണി. സേനാപിസ്സ “സുതസോമോ രാജാ പണ്ഡിതോ മധുരധമ്മകഥികോ ഏകം ദ്വേ കഥാ കഥേതും ലഭന്തോ പോരിസാദം ദമേത്വാ സീഹമുഖാ മുത്തമത്തവാരണോ വിയ ആഗമിസ്സതി, ‘ഇമേ രാജാനം പോരിസാദസ്സ ദത്വാ ആഗതാ’തി മഹാജനോ ഗരഹിസ്സതീ”തി ചിന്തേത്വാ ബഹിനഗരേയേവ ഖന്ധാവാരം കത്വാ ഠിതാ തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “കച്ചി, മഹാരാജ, പോരിസാദേന കിലമിതോ”തി പടിസന്ഥാരം കത്വാ “പോരിസാദേന മയ്ഹം മാതാപിതൂഹിപി ദുക്കരം കതം, തഥാരൂപോ നാമ ചണ്ഡോ സാഹസികോ പോരിസാദോ മമ ധമ്മകഥം സുത്വാ മം വിസ്സജ്ജേസീ”തി വുത്തേ രാജാനം അലങ്കരിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ പരിവാരേത്വാ നഗരം പാവിസി. തം ദിസ്വാ സബ്ബേ നാഗരാ തുസ്സിംസു.

സോപി ധമ്മഗരുതായ ധമ്മസോണ്ഡതായ മാതാപിതരോ അദിസ്വാവ “പച്ഛാപി നേ പസ്സിസ്സാമീ”തി രാജനിവേസനം പവിസിത്വാ രാജാസനേ നിസീദിത്വാ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ മസ്സുകമ്മാദീനിസ്സ ആണാപേത്വാ തം കപ്പിതകേസമസ്സും ന്ഹാതാനുലിത്തം വത്ഥാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം കത്വാ ആനേത്വാ ദസ്സിതകാലേ സയം പച്ഛാ ന്ഹത്വാ തസ്സ അത്തനോ ഭോജനം ദാപേത്വാ തസ്മിം ഭുത്തേ സയം ഭുഞ്ജിത്വാ തം മഹാരഹേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ ധമ്മഗരുകതായ അസ്സ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജം കത്വാ സയം നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ “തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം ആഭതാ സതാരഹാ ഗാഥാ സുണോമ ആചരിയാ”തി യാചി. തമത്ഥം ദീപേന്തോ സത്ഥാ ഗാഥമാഹ -

ർ൧ം.“മുത്തോ ച സോ പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥാ, ഗന്ത്വാന തം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോച;
സുണോമി ഗാഥായോ സതാരഹായോ, യാ മേ സുതാ അസ്സു ഹിതായ ബ്രഹ്മേ”തി.

തത്ഥ **ഏതദവോചാ**തി ഏതം അവോച.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ ബോധിസത്തേന യാചിതകാലേ ഗന്ധേഹി ഹത്ഥേ ഉബ്ബട്ടേത്വാ പസിബ്ബകാ മനോരമം പോത്ഥകം നീഹരിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ “തേന ഹി, മഹാരാജ, കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ രാഗമദാദിനിമ്മദനാ അമതമഹാനിബ്ബാനസമ്പാപികാ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥായോ സുണോഹീ”തി വത്വാ പോത്ഥകം ഓലോകേന്തോ ആഹ -

ർ൧൧.“സകിദേവ സുതസോമ, സബ്ഭി ഹോതി സമാഗമോ;
സാ നം സങ്ഗതി പാലേതി, നാസബ്ഭി ബഹു സങ്ഗമോ.

ർ൧൨.“സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ, സബ്ഭി കുബ്ബേഥ സന്ഥവം;
സതം സദ്ധമ്മമഞ്ഞായ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ.

ർ൧൩.“ജീരന്തി വേ രാജരഥാ സുചിത്താ, അഥോ സരീരമ്പി ജരം ഉപേതി;
സതഞ്ച ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതി, സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തി.

ർ൧൪.“നഭഞ്ച ദൂരേ പഥവീ ച ദൂരേ, പാരം സമുദ്ദസ്സ തദാഹു ദൂരേ;
തതോ ഹവേ ദൂരതരം വദന്തി, സതഞ്ച ധമ്മോ അസതഞ്ച രാജാ”തി.

തത്ഥ **സകിദേവാ**തി ഏകവാരമേവ. **സബ്ഭീ**തി സപ്പുരിസേഹി. **സാ നന്തി** സാ സബ്ഭി സപ്പുരിസേഹി **സങ്ഗതി** സമാഗമോ ഏകവാരം പവത്തോപി തം പുഗ്ഗലം **പാലേതി** രക്ഖതി. **നാസബ്ഭീ**തി അസപ്പുരിസേഹി പന **ബഹു** സുചിരമ്പി കതോ **സങ്ഗമോ** ഏകട്ഠാനേ നിവാസോ ന പാലേതി, ന ഥാവരോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **സമാസേഥാ**തി സദ്ധിം നിസീദേയ്യ, സബ്ബേപി ഇരിയാപഥേ പണ്ഡിതേഹേവ സദ്ധിം പവത്തേയ്യാതി അത്ഥോ. **സന്ഥവ**ന്തി മിത്തസന്ഥവം. **സതം സദ്ധമ്മ**ന്തി പണ്ഡിതാനം ബുദ്ധാദീനം സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മസങ്ഖാതം സദ്ധമ്മം. **സേയ്യോ**തി ഏതം ധമ്മം ഞത്വാ വഡ്ഢിയേവ ഹോതി, ഹാനി നാമ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **രാജരഥാ**തി രാജൂനം ആരോഹനീയരഥാ. **സുചിത്താ**തി സുപരികമ്മകതാ. **സബ്ഭി പവേദയന്തീ**തി ബുദ്ധാദയോ സന്തോ “സബ്ഭീ”തി സങ്ഖം ഗതം സോഭനം ഉത്തമം നിബ്ബാനം പവേദേന്തി ഥോമേന്തി, സോ നിബ്ബാനസങ്ഖാതോ സതം ധമ്മോ ജരം ന ഉപേതി ന ജീരതി. **നഭ**ന്തി ആകാസോ. **ദൂരേ**തി പഥവീ ഹി സപ്പതിട്ഠാ സഗഹണാ, ആകാസോ നിരാലമ്ബോ അപ്പതിട്ഠോ, ഇതി ഉഭോ ഏതേ ഏകാബദ്ധാപി വിസംയോഗട്ഠേന അനുപലിത്തട്ഠേന ച ദൂരേ നാമ ഹോന്തി. **പാര**ന്തി ഓരിമതീരതോ പരതീരം. **തദാഹൂ**തി തം ആഹു.

ഇതി ബ്രാഹ്മണോ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥാ കസ്സപദസബലേന ദേസിതനിയാമേന ദേസേത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി . തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “സഫലം വത മേ ആഗമന”ന്തി തുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ “ഇമാ ഗാഥാ നേവ സാവകഭാസിതാ, ന ഇസിഭാസിതാ, ന കേനചി ഭാസിതാ, സബ്ബഞ്ഞുനാവ ഭാസിതാ, കിം നു ഖോ അഗ്ഘന്തീ”തി ചിന്തേത്വാ “ഇമാസം സകലമ്പി ചക്കവാളം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സത്തരതനപുണ്ണം കത്വാ ദദമാനോപി നേവ അനുച്ഛവികം കാതും സക്കോതി, അഹം ഖോ പനസ്സ തിയോജനസതേ കുരുരട്ഠേ സത്തയോജനികേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ രജ്ജം ദാതും പഹോമി, അത്ഥി നു ഖസ്സ രജ്ജം കാരേതും ഭാഗ്യ”ന്തി അങ്ഗവിജ്ജാനുഭാവേന ഓലോകേന്തോ നാദ്ദസ. തതോ സേനാപതിട്ഠാനാദീനി ഓലോകേന്തോ ഏകഗാമഭോജകമത്തസ്സപി ഭാഗ്യം അദിസ്വാ ധനലാഭസ്സ ഓലോകേന്തോ കോടിധനതോ പട്ഠായ ഓലോകേത്വാ

ചതുന്നംയേവ കഹാപണസഹസ്സാനം ഭാഗ്യം ദിസ്വാ “ഏത്തകേന നം പൂജേസ്സാമീ”തി ചതസ്സോ സഹസ്സത്ഥവികാ ദാപേത്വാ, “ആചരിയ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞേസം ഖത്തിയാനം ഇമാ ഗാഥാ ദേസേത്വാ കിത്തകം ധനം ലഭഥാ”തി പുച്ഛതി. “ഏകേകായ ഗാഥായ സതം സതം, മഹാരാജ, തേനേവ താ സതാരഹാ നാമ ജാതാ”തി. അഥ നം മഹാസത്തോ, “ആചരിയ, ത്വം അത്തനാ ഗഹേത്വാ വിക്കേയ്യഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘമ്പി ന ജാനാസി , ഇതോ പട്ഠായ ഏകേകാ ഗാഥാ സഹസ്സാരഹാ നാമ ഹോന്തൂ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൮൫. “സഹസ്സിയാ ഇമാ ഗാഥാ, നഹിമാ ഗാഥാ സതാരഹാ;
ചത്താരി ത്വം സഹസ്സാനി, ഖിപ്പം ഗണ്ഹാഹി ബ്രാഹ്മണാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ, ഇമാ ഗാഥാ സഹസ്സിയാ സഹസ്സാരഹാ, ഇമാ ഗാഥാ സതാരഹാ ന ഹി ഹോന്തു, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം ചത്താരി സഹസ്സാനി ഖിപ്പം ഗണ്ഹാതി.

അഥസ്സ ഏകം സുഖയാനകം ദത്വാ “ബ്രാഹ്മണം സോത്ഥിനാ ഗേഹം സമ്പാപേഥാ”തി പുരിസേ ആണാപേത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. തസ്മിം ഖണേ “സുതസോമരഞ്ഞാ സതാരഹാ ഗാഥാ സഹസ്സാരഹാ കത്വാ പൂജിതാ സാധു സാധൂ”തി മഹാസാധുകാരസദ്ദോ അഹോസി. തസ്സ മാതാപിതരോ തം സദ്ദം സുത്വാ “കിം സദ്ദോ നാമേസാ”തി പുച്ഛിത്വാ യഥാഭൂതം സുത്വാ അത്തനോ ധനലോഭതായ മഹാസത്തസ്സ കുജ്ഝിംസു. സോപി ബ്രാഹ്മണം ഉയ്യോജേത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. അഥസ്സ പിതാ “കഥം, താത, ഏവരൂപസ്സ സാഹസികസ്സ ചോരസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തോസീ”തി പടിസന്ഥാരമത്തമ്പി അകത്വാ അത്തനോ ധനലോഭതായ “സച്ചം കിര, താത, തയാ ചതസ്സോ ഗാഥാ സുത്വാ ചത്താരി സഹസ്സാനി ദിന്നാനീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ച”ന്തി വുത്തേ ഗാഥമാഹ -

൪൮൬. “ആസീതിയാ നാവുതിയാ ച ഗാഥാ, സതാരഹാ ചാപി ഭവേയ്യ ഗാഥാ;
പച്ചത്തമേവ സുതസോമ ജാനഹി, സഹസ്സിയാ നാമ കാ അത്ഥി ഗാഥാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഗാഥാ നാമ, താത, ആസീതിയാ ച നാവുതിയാ ച സതാരഹാ ചാപി ഭവേയ്യ, പച്ചത്തമേവ അത്തനാവ ജാനാഹി, സഹസ്സാരഹാ നാമ ഗാഥാ കാ കസ്സ സന്തികേ അത്ഥീതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ “നാഹം, താത, ധനേന വുദ്ധിം ഇച്ഛാമി, സുതേന പന ഇച്ഛാമീ”തി സഞ്ഞാപേന്തോ ആഹ -

൪൮൭. “ഇച്ഛാമി വോഹം സുതവുദ്ധിമത്തനോ, സന്തോതി മം സപ്പുരിസാ ഭജേയ്യും;
അഹം സവന്തീഹി മഹോദധീവ, ന ഹി താത തപ്പാമി സുഭാസിതേന.

൪൮൮. “അഗ്ഗി യഥാ തിണകട്ഠം ദഹന്തോ, ന കപ്പതീ സാഗരോവ നദീഭി;
ഏവമ്പി തേ പണ്ഡിതാ രാജസേട്ഠ, സുത്വാ ന തപ്പന്തി സുഭാസിതേന.

൪൮൯. “സകസ്സ ദാസസ്സ യദാ സുണോമി, ഗാഥം അഹം അത്ഥവതിം ജനിന്ദ;
തമേവ സക്കച്ച നിസാമയാമി, ന ഹി താത ധമ്മേസു മമത്ഥി തിത്തീ”തി.

തത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം. “**സന്തോ**”തി ഏതേ ച മം ഭജേയ്യും ഇതി ഇച്ഛാമി. **സവന്തീഹീ**തി നദീഹി. **സകസ്സാ**തി തിട്ഠതു, നന്ദ, ബ്രാഹ്മണോ, യദാ അഹം അത്തനോ ദാസസ്സപി സന്തികേ സുണോമി, താത, ധമ്മേസു മമ തിത്തി ന ഹി അത്ഥീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “മാ മം, താത, ധനഹേതു പരിഭാസസി, അഹം ധമ്മം സുത്വാ ആഗമിസ്സാമീ”തി സപഥം കത്വാ ആഗതോ, ഇദാനാഹം പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമി, ഇദം തേ രജ്ജം ഗണ്ഹഥാ”തി രജ്ജം നിയ്യാദേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൯൦. “ഇദം തേ രട്ഠം സധനം സയോഗ്ഗം, സകായുരം സബ്ബകാമൂപപന്നം;
കിം കാമഹേതു പരിഭാസസി മം, ഗച്ഛാമഹം പോരിസാദസ്സ ഞത്തേ”തി.

തത്ഥ **ഞത്തേ**തി സന്തികേ.

തസ്മിം സമയേ പിതുരഞ്ഞോ ഹദയം ഉണ്ഹം അഹോസി. സോ, “താത സുതസോമ, കിം നാമേതം കഥേസി, മയം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ചോരം ഗഹേസ്സാമാ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൯൧. “അത്താനുരക്ഖായ ഭവന്തി ഹേതേ, ഹത്ഥാരോഹാ രഥികാ പത്തികാ ച;
അസ്സാരോഹാ യേ ച ധനുഗ്ഗഹാസേ, സേനം പയുഞ്ജാമ ഹനാമ സത്തു”ന്തി.

തത്ഥ **ഹനാമാ**തി സചേ ഏവം പയോജിതാ സേനാ തം ഗഹേതും ന സക്കോന്തി, അഥ നം സകലരട്ഠവാസിനോ ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ ഹനാമ സത്തും, മാരേമ തം അമ്ഹാകം പച്ചാമിത്തന്തി അത്ഥോ.

അഥ നം മാതാപിതരോ അസ്സുപുണ്ണമുഖാ രോദമാനാ വിലപന്താ, “താത, മാ ഗച്ഛ, ഗന്തും ന ലബ്ഭാ”തി യാചിംസു. സോളസസഹസ്സാ നാടകിത്ഥിയോപി സേസപരിജനോപി “അമ്ഹേ അനാഥേ കത്വാ കുഹിം ഗച്ഛസി, ദേവാ”തി പരിദേവിംസു. സകലനഗരേ കോചി സകഭാവേന സണ്ഠാതും അസക്കോന്തോ “സുതസോമോ പോരിസാദസ്സ കിര പടിഞ്ഞം ദത്വാ ആഗതോ, ഇദാനി ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥാ സുത്വാ ധമ്മകഥികസ്സ സക്കാരം കത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ പുനപി കിര ചോരസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സതീ”തി സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം അഹോസി. സോപി മാതാപിതൂനം വചനം സുത്വാ ഗാഥമാഹ -

“ദുദ്ദുക്കരം പോരിസാദോ അകാസി, ജീവം ഗഹേത്വാന അവസ്സജീ മം;
തം താദിസം പുബ്ബകിച്ചം സരന്തോ, ദുബ്ഭേ അഹം തസ്സ കഥം ജനിന്ദാ”തി.

തത്ഥ **ജീവം ഗഹേത്വാനാ**തി ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ. **തം താദിസ**ന്തി തം തേന കതം തഥാരൂപം. **പുബ്ബകിച്ച**ന്തി പുരിമം ഉപകാരം. **ജനിന്ദാ**തി പിതരം ആലപതി.

സോ മാതാപിതരോ അസ്സാസേത്വാ, “അമ്മ താതാ, തുമ്ഹേ മയ്ഹം മാ ചിന്തയിത്ഥ, കതകല്യാണോ അഹം, മമ ഛകാമസഗ്ഗിസ്സരിയം ന ദുല്ലഭ”ന്തി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ സേസജനം അനുസാസിത്വാ പക്കാമി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

“വന്ദിത്വാ സോ പിതരം മാതരഞ്ച, അനുസാസിത്വാ നേഗമഞ്ച ബലഞ്ച;
സച്ചവാദീ സച്ചാനുരക്ഖമാനോ, അഗമാസി സോ യത്ഥ പോരിസാദോ”തി.

തത്ഥ **സച്ചാനുരക്ഖമാനോ**തി സച്ചം അനുരക്ഖമാനോ. **അഗമാസീ**തി തം രത്തിം നിവേസനേയേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ അരുണുഗ്ഗമനവേലായ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ സേസജനം അനുസാസിത്വാ അസ്സുമുഖേന നാനപ്പകാരം പരിദേവന്തേന ഇത്ഥാഗാരാദിനാ മഹാജനേന അനുഗതോ നഗരാ നിക്ഖമ്മ തം ജനം നിവത്തേതും അസക്കോന്തോ മഹാമഗ്ഗേ ദണ്ഡകേന തിരിയം ലേഖം കഡ്ഢിത്വാ “സചേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, ഇമം മാ അതിക്കമിംസൂ”തി ആഹ. മഹാജനോ സീലവതോ തേജവന്തസ്സ ആണം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ മഹാസദ്ദേന പരിദേവമാനോ തം സീഹവിജമ്ഭിതേന ഗച്ഛന്തം ഓലോകേത്വാ തസ്മിം ദസ്സനൂപചാരം അതിക്കന്തേ ഏകരവം രവന്തോ നഗരം പാവിസി. സോപി ആഗതമഗ്ഗേനേവ തസ്സ സന്തികം ഗതോ. തേന വുത്തം **“അഗമാസി സോ യത്ഥ പോരിസാദോ”**തി.

തതോ പോരിസാദോ ചിന്തേസി - “സചേ മമ സഹായോ സുതസോമോ ആഗന്തുകാമോ, ആഗച്ഛതു, അനാഗന്തുകാമോ, അനാഗച്ഛതു, രുക്ഖദേവതാ യം മയ്ഹം ഇച്ഛതി , തം കരോതു, ഇമേ രാജാനോ മാരേത്വാ പഞ്ചമധുരമംസേന ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ചിതകം കത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ “അങ്ഗാരരാസി താവ ഹോതൂ”തി തസ്സ സൂലേ തച്ഛന്തസ്സ നിസിന്നകാലേ സുതസോമോ ആഗതോ. അഥ നം പോരിസാദോ ദിസ്വാ തുട്ഠചിത്തോ, “സമ്മ, ഗന്ത്വാ കത്തബ്ബകിച്ചം തേ കത”ന്തി പുച്ഛി. മഹാസത്തോ, “ആമ മഹാരാജ, കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ ഗാഥാ മേ സുതാ, ധമ്മകഥികസ്സ ച സക്കാരോ കതോ, തസ്മാ ഗന്ത്വാ കത്തബ്ബകിച്ചം കതം നാമ ഹോതീ”തി ദസ്സേതും ഗാഥമാഹ -

“കതോ മയാ സങ്ഗരോ ബ്രാഹ്മണേന, രട്ഠേ സകേ ഇസ്സരിയേ ഠിതേന;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണസപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാഗതോസ്മി;
യജസ്സു യഞ്ഞം ഖാദ മം പോരിസാദാ”തി.

തത്ഥ **യജസ്സൂ**തി മം മാരേത്വാ ദേവതായ വാ യഞ്ഞം യജസ്സു, മംസം വാ മേ ഖാദാഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ പോരിസാദോ “അയം രാജാ ന ഭായതി, വിഗതമരണഭയോ ഹുത്വാ കഥേതി, കിസ്സ നു ഖോ ഏസ ആനുഭാവോ”തി ചിന്തേത്വാ “അഞ്ഞം നത്ഥി, അയം ‘കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ ഗാഥാ മേ സുതാ’തി വദതി, താസം ഏതേന ആസുഭാവേന ഭവിതബ്ബം, അഹമ്പി തം കഥാപേത്വാ താ ഗാഥായോ സോസ്സാമി, ഏവം അഹമ്പി നിബ്ഭയോ ഭവിസ്സാമീ”തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ ഗാഥമാഹ -

“ന ഹായതേ ഖാദിതം മയ്ഹം പച്ഛാ, ചിതകാ അയം താവ സധൂമികാവ;
നിദ്ധൂമകേ പചിതം സാധുപക്കം, സുണോമി ഗാഥായോ സതാരഹായോ”തി.

തത്ഥ **ഖാദിത**ന്തി ഖാദനം. തം ഖാദനം മയ്ഹം പച്ഛാ വാ പുരേ വാ ന പരിഹായതി, പച്ഛാപി ഹി ത്വം മയാ ഖാദിതബ്ബോവ. **നിദ്ധൂമകേ പചിത**ന്തി നിദ്ധൂമേ നിജ്ഝാലേ അഗ്ഗിമ്ഹി പക്കമംസം സാധുപക്കം നാമ ഹോതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “അയം പോരിസാദോ പാപധമ്മോ, ഇമം ഥോകം നിഗ്ഗഹേത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ കഥേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

“അധമ്മികോ ത്വം പോരിസാദകാസി, രട്ഠാ ച ഭട്ഠോ ഉദരസ്സ ഹേതു;
ധമ്മഞ്ചിമാ അഭിവദന്തി ഗാഥാ, ധമ്മോ ച അധമ്മോ ച കുഹിം സമേതി.

“അധമ്മികസ്സ ലുദ്ദസ്സ, നിച്ചം ലോഹിതപാണിനോ;
നത്ഥി സച്ചം കുതോ ധമ്മോ, കിം സുതേന കരിസ്സസീ”തി.

തത്ഥ **ധമ്മഞ്ചിമാ**തി ഇമാ ച ഗാഥാ നവലോകുത്തരധമ്മം അഭിവദന്തി. **കുഹിം സമേതീ**തി കത്ഥ സമാഗച്ഛതി. ധമ്മോ ഹി സുഗതിം പാപേതി നിബ്ബാനം വാ, അധമ്മോ ദുഗ്ഗതിം. **കുതോ ധമ്മോ**തി വചീസച്ചമത്തമ്പി നത്ഥി, കുതോ ധമ്മോ. **കിം സുതേനാ**തി ത്വം ഏതേന സുതേന കിം കരിസ്സസി, മത്തികാഭാജനം വിയ ഹി സീഹവസായ അഭാജനം ത്വം ധമ്മസ്സ.

സോ ഏവം കഥിതേപി നേവ കുജ്ഝി. കസ്മാ? മഹാസത്തസ്സ മേത്താഭാവനായ മഹന്തേന. അഥ നം “കിം പന സമ്മ സുതസോമ അഹമേവ അധമ്മികോ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

“യോ മംസഹേതു മിഗവം ചരേയ്യ, യോ വാ ഹനേ പുരിസമത്തഹേതു;
ഉഭോപി തേ പേച്ച സമാ ഭവന്തി, കസ്മാ നോ അധമ്മികം ബ്രൂസി മം ത്വ”ന്തി.

തത്ഥ **കസ്മാ നോ**തി യേ ജമ്ബുദീപതലേ രാജാനോ അലങ്കതപടിയത്താ മഹാബലപരിവാരാ രഥവരഗതാ മിഗവം ചരന്താ തിഖിണേഹി സരേഹി മിഗേ വിജ്ഝിത്വാ മാരേന്തി, തേ അവത്വാ കസ്മാ ത്വം മഞ്ഞേവ അധമ്മികന്തി വദതി. യദി തേ നിദ്ദോസാ, അഹമ്പി നിദ്ദോസോ ഏവാതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ തസ്സ ലദ്ധിം ഭിന്ദന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൨൯. ‘‘പഞ്ച പഞ്ച ന ഖാ ഭക്ഖാ, ഖത്തിയേന പജാനതാ;
അഭക്ഖം രാജ ഭക്ഖേസി, തസ്മാ അധമ്മികോ തുവ’’ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ പോരിസാദ, ഖത്തിയേന നാമ ഖത്തിയധമ്മം ജാനന്തേന പഞ്ച പഞ്ച ഹത്ഥിആദയോ ദസേവ സത്താ മംസവസേന ന ഖാ ഭക്ഖാ ന ഖോ ഖാദിതബ്ബയുത്തകാ. ‘‘ന ഖോ’’ത്വേവ വാ പാഠോ. അപരോ നയോ ഖത്തിയേന ഖത്തിയധമ്മം ജാനന്തേന പഞ്ചനഖേസു സത്തേസു സസകോ, സല്ലകോ, ഗോധാ, കപി കുമ്മോതി ഇമേ പഞ്ചേവ സത്താ ഭക്ഖിതബ്ബയുത്തകാ, ന അഞ്ഞേ, ത്വം പന അഭക്ഖം മനുസ്സമംസം ഭക്ഖേസി, തേന അധമ്മികോതി.

ഇതി സോ നിഗ്ഗഹം പത്വാ അഞ്ഞം നിസ്സരണം അദിസ്വാ അത്തനോ പാപം പടിച്ഛാദേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൩൦. ‘‘മുത്തോ തുവം പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥാ, ഗന്ത്വാ സകം മന്ദിരം കാമകാമീ;
അമിത്തഹത്ഥം പുനരാഗതോസി, ന ഖത്തധമ്മേ കുസലോസി രാജാ’’തി.

തത്ഥ **ന ഖത്തധമ്മേ**തി ത്വം ഖത്തിയധമ്മസങ്ഖാതേ നീതിസത്ഥേ ന കുസലോസി, അത്തനോ അത്ഥാനത്ഥം ന ജാനാസി, അകാരണേനേവ തേ ലോകേ പണ്ഡിതോതി കിത്തി പത്ഥടാ, അഹം പന തേ പണ്ഡിതഭാവം ന പസ്സാമി ന ജാനാമി, അതിബാലോസീഹി വദതി.

അഥ നം മഹാസത്തോ, ‘‘സമ്മ, ഖത്തിയധമ്മേ കുസലേന നാമ മാദിസേനേവ ഭവിതബ്ബം. അഹഞ്ഹി തം ജാനാമി, ന പന തദത്ഥായ പടിപജ്ജാമീ’’തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൩൧. ‘‘യേ ഖത്തധമ്മേ കുസലാ ഭവന്തി, പായേന തേ നേരയികാ ഭവന്തി;
തസ്മാ അഹം ഖത്തധമ്മം പഹായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാഗതോസ്മി;
യജസ്സു യഞ്ഞം ഖാദ മം പോരിസാദാ’’തി.

തത്ഥ **കുസലാ**തി തദത്ഥായ പടിപജ്ജനകുസലാ. **പായേനാ**തി യേഭുയ്യേന നേരയികാ. യേ പന തത്ഥ ന നിബ്ബത്തന്തി, തേ സേസാപായേസു നിബ്ബത്തന്തി.

പോരിസാദോ ആഹ -

൪൩൨. ‘‘പാസാദവാസാ പഥവീഗവാസ്സാ, കാമിത്ഥിയോ കാസികചന്ദനഞ്ച;
സബ്ബം തഹിം ലഭസി സാമിതായ, സച്ചേന കിം പസ്സസി ആനിസംസ’’ന്തി.

തത്ഥ **പാസാദവാസാ**തി, സമ്മ സുതസോമ, തവ തിണ്ണം ഉതൂനം അനുച്ഛവികാ ദിബ്ബവിമാനകപ്പാ തയോ നിവാസപാസാദാ. **പഥവീഗവാസ്സാ**തി പഥവീ ച ഗാവോ ച അസ്സാ ച ബഹൂ. **കാമിത്ഥിയോ**തി കാമവത്ഥുഭൂതാ ഇത്ഥിയോ. **കാസികചന്ദനഞ്ചാ**തി കാസികവത്ഥഞ്ച ലോഹിതചന്ദനഞ്ച. **സബ്ബം തഹി**ന്തി ഏതഞ്ച അഞ്ഞഞ്ച ഉപഭോഗപരിഭോഗം സബ്ബം ത്വം തഹിം അത്തനോ നഗരേ **സാമിതായ ലഭസി,** സാമീ ഹുത്വാ യഥാ ഇച്ഛസി, തഥാ പരിഭുഞ്ജിതും ലഭതി, സോ ത്വം സബ്ബമേതം പഹായ സച്ചാനുരക്ഖീ ഇധാഗച്ഛന്തോ സച്ചേന കിം ആനിസംസം പസ്സസീതി.

ബോധിസത്തോ ആഹ -

൪൩൩. ‘‘യേ കേചിമേ അത്ഥി രസാ പഥബ്യാ, സച്ചം തേസം സാദുതരം രസാനം;
സച്ചേ ഠിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച, തരന്തി ജാതിമരണസ്സ പാര’’ന്തി.

തത്ഥ **സാദുതര**ന്തി യസ്മാ സബ്ബേപി രസാ സത്താനം സച്ചകാലേയേവ പണീതാ മധുരാ ഹോന്തി, തസ്മാ സച്ചം തേസം സാദുതരം രസാനം, യസ്മാ വാ വിരതിസച്ചവചീസച്ചേ ഠിതാ ജാതിമരണസങ്ഖാതസ്സ തേഭൂമകവട്ടസ്സ പാരം അമതമഹാനിബ്ബാനം തരന്തി പാപുണന്തി, തസ്മാപി തം സാദുതരന്തി.

ഏവമസ്സ മഹാസത്തോ സച്ചേ ആനിസംസം കഥേസി. തതോ പോരിസാദോ വികസിതപദുമപുണ്ണചന്ദസസ്സിരികമേവസ്സ മുഖം ഓലോകേത്വാ ‘‘അയം സുതസോമോ അങ്ഗാരചിതകം മഞ്ച സൂലം തച്ഛന്തം പസ്സതി, ചിത്തുത്രാസമത്തമ്പിസ്സ നത്ഥി, കിം നു ഖോ ഏസ സതാരഹഗാഥാനം ആനുഭാവോ, ഉദാഹു സച്ചസ്സ, അഞ്ഞസ്സേവ വാ കസ്സചീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന’’ന്തി പുച്ഛന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൩൪. ‘‘മുത്തോ തുവം പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥാ, ഗന്ത്വാ സകം മന്ദിരം കാമകാമീ;
അമിത്തഹത്ഥം പുനരാഗതോസി, ന ഹി നൂന തേ മരണഭയം ജനിന്ദ;
അലീനചിത്തോ അസി സച്ചവാദീ’’തി.

മഹാസത്തോപിസ്സ ആചിക്ഖന്തോ ആഹ -

൪൩൫. ‘‘കതാ മേ കല്യാണാ അനേകരൂപാ, യഞ്ഞാ യിട്ഠാ യേ വിപുലാ പസത്ഥാ;
വിസോധിതോ പരലോകസ്സ മഗ്ഗോ, ധമ്മേ ഠിതോ കോ മരണസ്സ ഭായേ.

ർന്ന. “കതാ മേ കല്യാണാ അനേകരൂപാ, യഞ്ഞാ യിട്ഠാ യേ വിപുലാ പസത്ഥാ;
അനാനുതപ്പം പരലോകം ഗമിസ്സം, യജസ്സു യഞ്ഞം അദ മം പോരിസാദ.

ർന്ന. “പിതാ ച മാതാ ച ഉപട്ഠിതാ മേ, ധമ്മേന മേ ഇസ്സരിയം പസത്ഥം;
വിസോധിതോ പരലോകസ്സ മഗ്ഗോ, ധമ്മേ ഠിതോ കോ മരണസ്സ ഭായേ.

ർന്ന. “പിതാ ച മാതാ ച ഉപട്ഠിതാ മേ, ധമ്മേന മേ ഇസ്സരിയം പസത്ഥം;
അനാനുതപ്പം പരലോകം ഗമിസ്സം, യജസ്സു യഞ്ഞം അദ മം പോരിസാദ.

ർന്ന. “ഞാതീസു മിത്തേസു കതാ മേ കാരാ, ധമ്മേന മേ ഇസ്സരിയം പസത്ഥം;
വിസോധിതോ പരലോകസ്സ മഗ്ഗോ, ധമ്മേ ഠിതോ കോ മരണസ്സ ഭായേ.

ർർം. “ഞാതീസു മിത്തേസു കതാ മേ കാരാ, ധമ്മേന മേ ഇസ്സരിയം പസത്ഥം;
അനാനുതപ്പം പരലോകം ഗമിസ്സം, യജസ്സു യഞ്ഞം അദ മം പോരിസാദ.

ർർ. “ദിന്നം മേ ദാനം ബഹുധാ ബഹൂനം, സന്തപ്പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച;
വിസോധിതോ പരലോകസ്സ മഗ്ഗോ, ധമ്മേ ഠിതോ കോ മരണസ്സ ഭായേ.

ർർ. “ദിന്നം മേ ദാനം ബഹുധാ ബഹൂനം, സന്തപ്പിതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച;
അനാനുതപ്പം പരലോകം ഗമിസ്സം, യജസ്സു യഞ്ഞം അദ മം പോരിസാദാ”തി.

തത്ഥ **കല്യാണാ**തി കല്യാണകമ്മാ. **അനേകരൂപാ**തി ദാനാദിവസേന അനേകവിധാ. **യഞ്ഞാ**തി ദസവിധദാനവത്ഥുപരിച്ചാഗവസേന അതിവിപുലാ പണ്ഡിതേഹി പസത്ഥാ യഞ്ഞാപി യിട്ഠാ പവത്തിതാ. **ധമ്മേ ഠിതോ**തി ഏവം ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ മാദിസോ കോ നാമ മരണസ്സ ഭായേയ്യ. **അനാനുതപ്പ**ന്തി അനാനുതപ്പമാനോ. **ധമ്മേന മേ ഇസ്സരിയം പസത്ഥ**ന്തി ദസവിധം രാജധമ്മം അകോപേത്വാ ധമ്മേനേവ മയാ രജ്ജം പസാസിതം. **കാരാ**തി ഞാതീസു ഞാതികിച്ചാനി, മിത്തേസു ച മിത്തകിച്ചാനി. **ദാന**ന്തി സവത്ഥുകചേതനാ. **ബഹുധാ**തി ബഹൂഹി ആകാരേഹി. **ബഹൂന**ന്തി ന പഞ്ചന്നം, ന ദസന്നം, സതസ്സപി സഹസ്സസ്സപി സതസഹസ്സസ്സപി ദിന്നമേവ. **സന്തപ്പിതാ**തി ഗഹിതഗഹിതഭാജനാനി പൂരേത്വാ സുട്ഠു തപ്പിതാ.

തം സുത്വാ പോരിസാദോ “അയം സുതസോമമഹാരാജാ സപ്പുരിസോ ഞാണസമ്പന്നോ മധുരധമ്മകഥികോ, സചാഹം ഏതം ഖാദേയ്യം, മുദ്ധാ മേ സത്തധാ ഫലേയ്യ, പഥവീ വാ പന മേ വിവരം ദദേയ്യാ”തി ഭീതതസിതോ ഹുത്വാ, “സമ്മ, ന ത്വം മയാ ഖാദിതബ്ബരൂപോ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ർർ. “വിസം പജാനം പുരിസോ അദേയ്യ, ആസീവിസം ജലിതമുഗ്ഗതേജം;
മുദ്ധാപി തസ്സ വിഫലേയ്യ സത്തധാ, യോ താദിസം സച്ചവാദിം അദേയ്യാ”തി.

തത്ഥ **വിസ**ന്തി തത്ഥേവ മാരണസമത്ഥം ഹലാഹലവിസം. **ജലിത**ന്തി അത്തനോ വിസതേജേന ജലിതം തേനേവ ഉഗ്ഗതേജം അഗ്ഗിക്ഖന്ധം വിയ ചരന്തം ആസീവിസം വാ പന സോ ഗീവായ ഗണ്ഹേയ്യ.

ഇതി സോ മഹാസത്തം “ഹലാഹലവിസസദിസോ ത്വം, കോ തം ഖാദിസ്സതീ”തി വത്വാ ഗാഥാ സോതുകാമോ തം യാചിത്വാ തേന ധമ്മഗാരവജനനത്ഥം “ഏവരൂപാനം അനവജ്ജഗാഥാനം ത്വം അഭാജന”ന്തി പടിക്ഖിത്തോപി “സകലജമ്ബുദീപേ ഇമിനാ സദിസോ പണ്ഡിതോ നത്ഥി, അയം മമ ഹത്ഥാ മുച്ചിത്വാ ഗന്ത്വാ താ ഗാഥാ സുത്വാ ധമ്മകഥികസ്സ സക്കാരം കത്വാ നലാടേന മച്ചും ആദായ പുനാഗതോ, അതിവിയ സാധുരൂപാ ഗാഥാ ഭവിസ്സന്തീ”തി സുട്ഠുതരം സഞ്ജാതധമ്മസ്സവനാദരോ ഹുത്വാ തം യാചന്തോ ഗാഥമാഹ -

ർർ. “സുത്വാ ധമ്മം വിജാനന്തി, നരാ കല്യാണപാപകം;
അപി ഗാഥാ സുണിത്വാന, ധമ്മേ മേ രമതേ മനോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - “സമ്മ സുതസോമ, നരാ നാമ ധമ്മം സുത്വാ കല്യാണമ്പി പാപകമ്പി ജാനന്തി, അപ്പേവ നാമ താ ഗാഥാ സുത്വാ മമപി കുസലകമ്മപഥധമ്മേ മനോ രമേയ്യാ”തി.

അഥ മഹാസത്തോ “സോതുകാമോ ദാനി പോരിസാദോ, കഥേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “തേന ഹി, സമ്മ, സാധുകം സുണാഹീ”തി തം ഓഹിതസോതം കത്വാ നന്ദബ്രാഹ്മണേന കഥിതനിയാമേനേവ ഗാഥാനം ഥുതിം കത്വാ ഛസു കാമാവചരദേവേസു ഏകകോലാഹലം കത്വാ ദേവതാസു സാധുകാരം ദദമാനാസു പോരിസാദസ്സ ധമ്മം കഥേസി -

ർർ. “സകിദേവ മഹാരാജ, സബ്ഭി ഹോതി സമാഗമോ;
സാ നം സങ്ഗതി പാലേതി, നാസബ്ഭി ബഹു സങ്ഗമോ.

ർർ. “സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ, സബ്ഭി കുബ്ബേഥ സന്ഥവം;
സതം സദ്ധമ്മമഞ്ഞായ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ.

ർർ. “ജീരന്തി വേ രാജരഥാ സുചിത്താ, അഥോ സരീരമ്പി ജരം ഉപേതി;
സതഞ്ച ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതി, സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തി.

ർർ. “നഭഞ്ച ദൂരേ പഥവീ ച ദൂരേ, പാരം സമുദ്ദസ്സ തദാഹു ദൂരേ;
തതോ ഹവേ ദൂരതരം വദന്തി, സതഞ്ച ധമ്മോ അസതഞ്ച രാജാ”തി.

തസ്സ തേന സുകഥിതത്താ ചേവ അത്തനോ പണ്ഡിതഭാവേന ച താ ഗാഥാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധകഥിതാ വിയാതി ചിന്തേന്തസ്സ സകലസരീരം പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ പരിപൂരി, ബോധിസത്തേ മുദുചിത്തം അഹോസി, സേതച്ഛത്തദായകം പിതരം വിയ നം അമഞ്ഞി. സോ "അഹം സുതസോമസ്സ ദാതബ്ബം കിഞ്ചി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ന പസ്സാമി, ഏകേകായ പനസ്സ ഗാഥായ ഏകേകം വരം ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൪൯. "ഗാഥാ ഇമാ അത്ഥവതീ സുബ്യഞ്ജനാ, സുഭാസിതാ തുയ്ഹ ജനിന്ദ സുത്വാ;
ആനന്ദി വിത്തോ സുമനോ പതീതോ, ചത്താരി തേ സമ്മ വരേ ദദാമീ"തി.

തത്ഥ **ആനന്ദീ**തി ആനന്ദജാതോ. സേസാനി തസ്സേവ വേവചനാനി. ചത്താരോപി ഹേതേ തുട്ഠാകാരാ ഏവ.

അഥ നം മഹാസത്തോ "കിം നാമ ത്വം വരം ദസ്സസീ"തി അപസാദേന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൫൦. "യോ നത്തനോ മരണം ബുജ്ഝസി തുവം, ഹിതാഹിതം വിനിപാതഞ്ച സഗ്ഗം;
ഗിദ്ധോ രസേ ദുച്ചരിതേ നിവിട്ഠോ, കിം ത്വം വരം ദസ്സസി പാപധമ്മ.

൪൫൧. "അഹഞ്ച തം 'ദേഹി വര'ന്തി വജ്ജം, ത്വം ചാപി ദത്വാ ന അവാകരേയ്യ;
സന്ദിട്ഠികം കലഹമിമം വിവാദം, കോ പണ്ഡിതോ ജാനമുപബ്ബജേയ്യാ"തി.

തത്ഥ **യോതി** യോ ത്വം "മരണധമ്മോഹമസ്മീ"തി അത്തനോപി മരണം ന ബുജ്ഝസി ന ജാനാസി, പാപകമ്മമേവ കരോസി. **ഹിതാഹിത**ന്തി "ഇദം മേ കമ്മം ഹിതം, ഇദം അഹിതം, ഇദം വിനിപാതം നേസ്സതി, ഇദം സഗ്ഗ"ന്തി ന ജാനാസി. **രസേ**തി മനുസ്സമംസരസേ. **വജ്ജ**ന്തി വദേയ്യം. **ന അവാകരേയ്യാ**തി വാചായ ദത്വാ "ദേഹി മേ വര"ന്തി വുച്ചമാനോ ന അവാകരേയ്യാസി ന ദദേയ്യാസി. **ഉപബ്ബജേയ്യാ**തി കോ ഇമം കലഹം പണ്ഡിതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ.

തതോ പോരിസാദോ "നായം മയ്ഹം സദ്ദഹതി, സദ്ദഹാപേസ്സാമി ന"ന്തി ഗാഥമാഹ -

൪൫൨. "ന തം വരം അരഹതി ജന്തു ദാതും, യം വാപി ദത്വാ ന അവാകരേയ്യ;
വരസ്സു സമ്മ അവികമ്പമാനോ, പാണം ചജിത്വാനപി ദസ്സമേവാ"തി.

തത്ഥ **അവികമ്പമാനോ**തി അനോലീയമാനോ.

അഥ മഹാസത്തോ "അയം അതിവിയ സൂരോ ഹുത്വാ കഥേതി, കരിസ്സതി മേ വചനം, വരം ഗണ്ഹിസ്സാമി, സചേ പന "മനുസ്സമംസം ന ഖാദിതബ്ബ'ന്തി പഠമമേവ വരം വാരയിസ്സം, അതിവിയ കിലമിസ്സതി, പഠമം അഞ്ഞേ തയോ വരേ ഗഹേത്വാ പച്ഛാ ഏതം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആഹ -

൪൫൩. "അരിയസ്സ അരിയേന സമേതി സഖ്യം, പഞ്ഞസ്സ പഞ്ഞാണവതാ സമേതി;
പസ്സേയ്യ തം വസ്സസതം അരോഗം, ഏതം വരാനം പഠമം വരാമീ"തി.

തത്ഥ **അരിയസ്സാ**തി ആചാരഅരിയസ്സ. **സഖ്യ**ന്തി സഖിധമ്മോ മിത്തധമ്മോ. **പഞ്ഞാണവതാ**തി ഞാണസമ്പന്നേന. **സമേതീ**തി ഗങ്ഗോദകം വിയ യമുനോദകേന സംസന്ദതി. ധാതുസോ ഹി സത്താ സംസന്ദന്തി. **പസ്സേയ്യ** തന്തി സുതസോമോ പോരിസാദസ്സ ചിരം ജീവിതം ഇച്ഛന്തോ വിയ പഠമം അത്തനോ ജീവിതവരം യാചതി. പണ്ഡിതസ്സ ഹി "മമ ജീവിതം ദേഹീ"തി വത്തും അയുത്തം, അപിച സോ 'മയ്ഹമേവ ഏസ ആരോഗ്യം ഇച്ഛതീ'തി ചിന്തേത്വാ തുസ്സിസ്സതീതി ഏവമാഹ.

സോപി തം സുത്വാവ "അയം ഇസ്സരിയാ ധംസേത്വാ ഇദാനി മംസം ഖാദിതുകാമസ്സ ഏവം മഹാഅനത്ഥകരസ്സ മഹാചോരസ്സ മയ്ഹമേവ ജീവിതം ഇച്ഛതി, അഹോ മമ ഹിതകാമോ"തി തുട്ഠമാനസോ വഞ്ചേത്വാ വരസ്സ ഗഹിതഭാവം അജാനിത്വാ തം വരം ദദമാനോ ഗാഥമാഹ -

൪൫൪. "അരിയസ്സ അരിയേന സമേതി സഖ്യം, പഞ്ഞസ്സ പഞ്ഞാണവതാ സമേതി;
പസ്സാസി മം വസ്സസതം അരോഗം, ഏതം വരാനം പഠമം ദദാമീ"തി.

തത്ഥ **വരാന**ന്തി ചതുന്നം വരാനം പഠമം.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

൪൫൫. "യേ ഖത്തിയാസേ ഇധ ഭൂമിപാലാ, മുദ്ധാഭിസിത്താ കതനാമധേയ്യാ;
ന താദിസേ ഭൂമിപതീ അദേസി, ഏതം വരാനം ദുതിയം വരാമീ"തി.

തത്ഥ **കതനാമധേയ്യാ**തി മുദ്ധനി അഭിസിത്തത്താവ "മുദ്ധാഭിസിത്താ"തി കതനാമധേയ്യാ. **ന താദിസേ**തി താദിസേ ഖത്തിയേ ന അദേസി മാ ഖാദി.

ഇതി സോ ദുതിയം വരം ഗണ്ഹന്തോ പരോസതാനം ഖത്തിയാനം ജീവിതവരം ഗണ്ഹി. പോരിസാദോപിസ്സ ദദമാനോ ആഹ -

൪൫൬. "യേ ഖത്തിയാസേ ഇധ ഭൂമിപാലാ, മുദ്ധാഭിസിത്താ കതനാമധേയ്യാ;
ന താദിസേ ഭൂമിപതീ അദേമി, ഏതം വരാനം ദുതിയം ദദാമീ"തി.

കിം പന തേ തേസം സദ്ദം സുണന്തി, ന സുണന്തീതി? ന സബ്ബം സുണന്തി. പോരിസാദേന ഹി രുക്ഖസ്സ ധൂമജാലഉപദ്ദവഭയേന പടിക്കമിത്വാ അഗ്ഗി കതോ, അഗ്ഗിനോ ച രുക്ഖസ്സ ച അന്തരേ നിസീദിത്വാ

മഹാസത്തോ തേന സദ്ധിം കഥേസി, തസ്മാ സബ്ബം അസുത്വാ ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢം സുണിംസു. തേ "ഇദാനി സുതസോമോ പോരിസാദം ദമേസ്സതി, മാ ഭായഥാ"തി അഞ്ഞമഞ്ഞം സമസ്സാസേസും. തസ്മിം ഖണേ മഹാസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർദ്ദ്."പരോസതം ഖത്തിയാ തേ ഗഹീതാ, തലാവുതാ അസ്സുമുഖാ രുദന്താ;
സകേ തേ രട്ഠേ പടിപാദയാഹി, ഏതം വരാനം തതിയം വരാമീ"തി.

തത്ഥ **പരോസത**ന്തി അതിരേകസതം. **തേ ഗഹീതാ**തി തയാ ഗഹിതാ. **തലാവുതാ**തി ഹത്ഥതലേസു ആവുതാ.

ഇതി മഹാസത്തോ തതിയം വരം ഗണ്ഹന്തോ തേസം ഖത്തിയാനം സകരട്ഠനിയ്യാതനവരം ഗണ്ഹി. കിംകാരണാ? സോ അഖാദന്തോപി വേരഭയേന സബ്ബേ തേ ദാസേ കത്വാ അരഞ്ഞേയേവ വാസേയ്യ, മാരേത്വാ വാ ഛഡ്ഡേയ്യ, പച്ചന്തം നേത്വാ വാ വിക്കിണേയ്യ, തസ്മാ തേസം സകരട്ഠനിയ്യാതനവരം ഗണ്ഹി. ഇതരോപിസ്സ ദദമാനോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർഖ്ല."പരോസതം ഖത്തിയാ മേ ഗഹീതാ, തലാവുതാ അസ്സുമുഖാ രുദന്താ;
സകേ തേ രട്ഠേ പടിപാദയാമി, ഏതം വരാനം തതിയം ദദാമീ"തി.

ചതുത്ഥം പന വരം ഗണ്ഹന്തോ ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ർന്മ്."ഛിദ്ദം തേ രട്ഠം ബ്യഥിതാ ഭയാ ഹി, പുഥൂ നരാ ലേണമനുപ്പവിട്ഠാ;
മനുസ്സമംസം വിരമേഹി രാജ, ഏതം വരാനം ചതുത്ഥം വരാമീ"തി.

തത്ഥ **ഛിദ്ദ**ന്തി ന ഘനവാസം തത്ഥ തത്ഥ ഗാമാദീനം ഉട്ഠിതത്താ സവിവരം. **ബ്യഥിതാ ഭയാഹീ**തി "പോരിസാദോ ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ"തി തവ ഭയേന കമ്പിതാ. **ലേണമനുപ്പവിട്ഠാ**തി ദാരകേ ഹത്ഥേസു ഗഹേത്വാ തിണഗഹനാദിനിലീയനട്ഠാനം പവിട്ഠാ. **മനുസ്സമംസ**ന്തി ദുഗ്ഗന്ധം ജേഗുച്ഛം പടിക്കൂലം മനുസ്സമംസം പജഹ. നിസ്സക്കത്ഥേ വാ ഉപയോഗം, മനുസ്സമംസതോ വിരമാഹീതി അത്ഥോ.

ഏവം വുത്തേ പോരിസാദോ പാണിം പഹരിത്വാ ഹസന്തോ "സമ്മ സുതസോമ കിം നാമേതം കഥേസി, കഥാഹം തുമ്ഹാകം ഏതം വരം ദസ്സാമി, സചേ ഗണ്ഹിതുകാമോ, അഞ്ഞം ഗണ്ഹാഹീ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ർന്നും."അദ്ധാ ഹി സോ ഭക്ഖോ മമ മനാപോ, ഏതസ്സ ഹേതുമ്ഹി വനം പവിട്ഠോ;
സോഹം കഥം ഏത്തോ ഉപാരമേയ്യം, അഞ്ഞം വരാനം ചതുത്ഥം വരസ്സൂ"തി.

തത്ഥ **വന**ന്തി രജ്ജം പഹായ ഇമം വനം പവിട്ഠോ.

അഥ നം മഹാസത്തോ "ത്വം 'മനുസ്സമംസസ്സ പിയതരത്താ തതോ വിരമിതും ന സക്കോമീ'തി വദസി. യോ ഹി പിയം നിസ്സായ പാപം കരോതി, അയം ബാലോ"തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

ർന്ന്ഥ."ന വേ 'പിയം മേ'തി ജനിന്ദ താദിസോ, അത്തം നിരംകച്ച പിയാനി സേവതി;
അത്താവ സേയ്യോ പരമാ ച സേയ്യോ, ലബ്ഭാ പിയാ ഓചിതത്ഥേന പച്ഛാ"തി.

തത്ഥ **താദിസോ**തി ജനിന്ദ താദിസോ യുവാ അഭിരൂപോ മഹായസോ "ഇദം നാമ മേ പിയ"ന്തി പിയവത്ഥുലോഭേന തത്ഥ അത്താനം നിരംകത്വാ സബ്ബസുഗതീഹി ചേവ സുഖവിസേസേഹി ച ചവിത്വാ നിരയേ പാതേത്വാ ന വേ പിയാനി സേവതി. **പരമാ ച സേയ്യോ**തി പുരിസസ്സ ഹി പരമാ പിയവത്ഥുമ്ഹാ അത്താവ വരതരോ. കിംകാരണാ? **ലബ്ഭാ പിയാ**തി, പിയാ നാമ വിസയവസേന ചേവ പുഞ്ഞേന ച ഓചിതത്ഥേന വഡ്ഢിതത്ഥേന ദിട്ഠധമ്മേ ചേവ പരത്ഥ ച ദേവമനുസ്സസമ്പത്തിം പത്വാ സക്കാ ലദ്ധും.

ഏവം വുത്തേ പോരിസാദോ ഭയപ്പത്തോ ഹുത്വാ "അഹം സുതസോമേന ഗഹിതം വരം വിസ്സജ്ജാപേതുമ്പി മനുസ്സമംസതോ വിരമിതുമ്പി ന സക്കോമി, കിം നു ഖോ കരിസ്സാമീ"തി അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി ഗാഥമാഹ -

ർന്ന്പ."പിയം മേ മാനുസം മംസം, സുതസോമ വിജാനഹി;
നമ്ഹി സക്കാ നിവാരേതും, അഞ്ഞം വരം സമ്മ വരസ്സൂ"തി.

തത്ഥ **വിജാനഹീ**തി ത്വമ്പി ജാനാഹി.

തതോ ബോധിസത്തോ ആഹ -

ർന്ന്ര."യോ വേ 'പിയം മേ'തി പിയാനുരക്ഖീ, അത്തം നിരംകച്ച പിയാനി സേവതി;
സോണ്ഡോവ പിത്വാ വിസമിസ്സപാനം, തേനേവ സോ ഹോതി ദുക്ഖീ പരത്ഥ.

ർന്ന്ഠ."യോ ചീധ സങ്ഖായ പിയാനി ഹിത്വാ, കിച്ഛേനപി സേവതി അരിയധമ്മേ;
ദുക്ഖിതോവ പിത്വാന യഥോസധാനി, തേനേവ സോ ഹോതി സുഖീ പരത്ഥാ"തി.

തത്ഥ **യോ വേ**തി, സമ്മ പോരിസാദ, യോ പുരിസോ "ഇദം മേ പിയ"ന്തി പാപകിരിയായ അത്താനം നിരംകത്വാ പിയാനി വത്ഥൂനി സേവതി, സോ സുരാപേമേന വിസമിസ്സം സുരം പിത്വാ സോണ്ഡോ വിയ തേന

പാപകമ്മേന പരത്ഥ നിരയാദീസു ദുക്ഖീ ഹോതി. **സങ്ഖായാ**തി ജാനിത്വാ തുലേത്വാ. **പിയാനി ഹിത്വാ**തി അധമ്മപടിസംയുത്താനി പിയാനി ഛഡ്ഡേത്വാ.

ഏവം വുത്തേ പോരിസാദോ കല്യാനം പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൪൬൫. “ഓഹായഹം പിതരം മാതരഞ്ച, മനാപിയേ കാമഗുണേ ച പഞ്ച;
ഏതസ്സ ഹേതുമ്ഹി വനം പവിട്ഠോ, തം തേ വരം കിന്തി മഹം ദദാമീ”തി.

തത്ഥ **ഏതസ്സാ**തി മനുസ്സമംസസ്സ. **കിന്തി മഹ**ന്തി കിന്തി കത്വാ അഹം തം വരം ദേമി.

തതോ മഹാസത്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൬൬. “ന പണ്ഡിതാ ദിഗുണമാഹു വാക്യം, സച്ചപ്പടിഞ്ഞാവ ഭവന്തി സന്തോ;
‘വരസ്സു സമ്മ’ ഇതി മം അവോച, ഇച്ചബ്രവീ ത്വം ന ഹി തേ സമേതീ”തി.

തത്ഥ **ദിഗുണ**ന്തി, സമ്മ പോരിസാദ, പണ്ഡിതാ നാമ ഏകം വത്വാ പുന തം വിസംവാദേന്തോ ദുതിയം വചനം ന കഥേന്തി. **ഇതി മം അവോചാ**തി, “സമ്മ സുതസോമ വരസ്സു വര”ന്തി ഏവം മം അഭാസസി. **ഇച്ചബ്രവീ**തി തസ്മാ യം ത്വം ഇതി അബ്രവി, തം തേ ഇദാനി ന സമേതി.

സോ പുന രോദന്തോ ഏവ ഗാഥമാഹ -

൪൬൭. “അപുഞ്ഞലാഭം അയസം അകിത്തിം, പാപം ബഹും ദുച്ചരിതം കിലേസം;
മനുസ്സമംസസ്സ കതേ ഉപാഗാ, തം തേ വരം കിന്തി മഹം ദദേയ്യ”ന്തി.

തത്ഥ **പാപ**ന്തി കമ്മപഥം അപ്പത്തം. **ദുച്ചരിത**ന്തി കമ്മപഥപ്പത്തം. **കിലേസ**ന്തി ദുക്ഖം. **മനുസ്സമംസസ്സ കതേ**തി മനുസ്സമംസസ്സ ഹേതു. **ഉപാഗാ**തി ഉപഗതോമ്ഹി. **തം തേ**തി തം തുയ്ഹം കഥാഹം വരം ദേമി, മാ മം വാരയി, അനുകമ്പം കാരുഞ്ഞം മയി കരോഹി, അഞ്ഞം വരം ഗണ്ഹാഹീതി ആഹ.

അഥ മഹാസത്തോ ആഹ -

൪൬൮. “ന തം വരം അരഹതി ജന്തു ദാതും, യം വാപി ദത്വാ ന അവാകരേയ്യ;
വരസ്സു സമ്മ അവികമ്പമാനോ, പാണം ചജിത്വാനപി ദസ്സമേവാ”തി.

ഏവം തേന പഠമം വുത്തഗാഥം ആഹരിത്വാ ദസ്സേത്വാ വരദാനേ ഉസ്സാഹേന്തോ ഗാഥാ ആഹ -

൪൬൯. “പാണം ചജന്തി സന്തോ നാപി ധമ്മം, സച്ചപ്പടിഞ്ഞാവ ഭവന്തി സന്തോ;
ദത്വാ വരം ഖിപ്പമവാകരോഹി, ഏതേന സമ്പജ്ജ സുരാജസേട്ഠ.

൪൭൦. “ചജേ ധനം അങ്ഗവരസ്സ ഹേതു, അങ്ഗം ചജേ ജീവിതം രക്ഖമാനോ;
അങ്ഗം ധനം ജീവിതഞ്ചാപി സബ്ബം, ചജേ നരോ ധമ്മമനുസ്സരന്തോ”തി.

തത്ഥ **പാണ**ന്തി ജീവിതം. സന്തോ നാമ അപി ജീവിതം ചജന്തി, ന ധമ്മം. **ഖിപ്പമവാകരോഹീ**തി ഇധ ഖിപ്പം മയ്ഹം ദേഹീതി അത്ഥോ. **ഏതേനാ**തി ഏതേന ധമ്മേന ചേവ സച്ചേന ച സമ്പജ്ജ സമ്പന്നോ ഉപപന്നോ ഹോഹി. **സുരാജസേട്ഠാ**തി തം പഗ്ഗണ്ഹന്തോ ആലപതി. **ചജേ ധന**ന്തി, സമ്മ പോരിസാദ, പണ്ഡിതോ പുരിസോ ഹത്ഥപാദാദിമ്ഹി അങ്ഗേ ഛിജ്ജമാനേ തസ്സ രക്ഖണത്ഥായ ബഹുമ്പി ധനം ചജേയ്യ. **ധമ്മമനുസ്സരന്തോ**തി അങ്ഗധനജീവിതാനി പരിച്ചജന്തോപി “സതം ധമ്മം ന വീതിക്കമിസ്സാമീ”തി ഏവം ധമ്മം അനുസ്സരന്തോ.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇമേഹി കാരണേഹി തം സച്ചേ പതിട്ഠാപേത്വാ ഇദാനി അത്തനോ ഗുരുഭാവം ദസ്സേതും ഗാഥമാഹ -

൪൭൧. “യസ്മാ ഹി ധമ്മം പുരിസോ വിജഞ്ഞാ, യേ ചസ്സ കങ്ഖം വിനയന്തി സന്തോ;
തം ഹിസ്സ ദീപഞ്ച പരായണഞ്ച, ന തേന മിത്തിം ജിരയേഥ പഞ്ഞോ”തി.

തത്ഥ **യസ്മാ**തി യമ്ഹാ പുരിസാ. **ധമ്മ**ന്തി കുസലാകുസലജോതകം കാരണം. **വിജഞ്ഞാ**തി വിജാനേയ്യ. **തം ഹിസ്സാ**തി തം ആചരിയകുലം ഏതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പതിട്ഠാനട്ഠേന **ദീപം,** ഉപ്പന്നേ ഭയേ ഗന്തബ്ബട്ഠാനട്ഠേന **പരായണഞ്ച. ന തേന മിത്തി**ന്തി തേന ആചരിയപുഗ്ഗലേന സഹ സോ പണ്ഡിതോ കേനചിപി കാരണേന മിത്തിം ന ജീരയേഥ ന വിനാസേയ്യ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ, “സമ്മ പോരിസാദ, ഗുണവന്തസ്സ ആചരിയസ്സ വചനം നാമ ഭിന്ദിതും ന വട്ടതി, അഹഞ്ച തരുണകാലേപി തവ പിട്ഠിആചരിയോ ഹുത്വാ ബഹും സിക്ഖം സിക്ഖാപേസിം, ഇദാനിപി ബുദ്ധലീലായ സതാരഹാ ഗാഥാ തേ കഥേസിം, തേന മേ വചനം കാതും അരഹസീ”തി ആഹ. തം സുത്വാ പോരിസാദോ “അയം സുതസോമോ മയ്ഹം ആചരിയോ ചേവ പണ്ഡിതോ ച, വരോ ചസ്സ മയാ ദിന്നോ, കിം സക്കാ കാതും, ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ മരണം നാമ ധുവം, മനുസ്സമംസം ന ഖാദിസ്സാമി, ദസ്സാമിസ്സ വര”ന്തി അസ്സുധാരാഹി പവത്തമാനാഹി ഉട്ഠായ സുതസോമനരിന്ദസ്സ പാദേസു പതിത്വാ വരം ദദമാനോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

൪൭൨. “അദ്ധാ ഹി സോ ഭക്ഖോ മമ മനാപോ, ഏതസ്സ ഹേതുമ്ഹി വനം പവിട്ഠോ;

സചേ ച മം യാചസി ഏതമത്ഥം, ഏതമ്പി തേ സമ്മ വരം ദദാമീ”തി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ഏവമാഹ - “സമ്മ, സീലേ ഠിതസ്സ മരണമ്പി വരം, ഗണ്ഹാമി, മഹാരാജ, തയാ ദിന്നം വരം, അജ്ജ പട്ഠായ അരിയപഥേ പതിട്ഠിതോസി, ഏവം സന്തേപി തം യാചാമി, സചേ തേ മയി സിനേഹോ അത്ഥി, പഞ്ച സീലാനി ഗണ്ഹ, മഹാരാജാ”തി. “സാധു, സമ്മ, ദേഹി മേ സീലാനീ”തി. “ഗണ്ഹ മഹാരാജാ”തി. സോ മഹാസത്തം പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. മഹാസത്തോപി നം പഞ്ചസീലേസു പതിട്ഠാപേസി. തസ്മിം ഖണേ തത്ഥ സന്നിപതിതാ ഭുമ്മാ ദേവാ മഹാസത്തേ പീതിം ജനേത്വാ “അവീചിതോ യാവ ഭവഗ്ഗാ അഞ്ഞോ പോരിസാദം മനുസ്സമംസതോ നിവാരേതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, അഹോ സുതസോമേന ദുക്കരതരം കത”ന്തി മഹന്തേന സദ്ദേന വനം ഉന്നാദേന്താ സാധുകാരം അദംസു. തേസം സദ്ദം സുത്വാ ചാതുമഹാരാജികാതി ഏവം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. രുക്ഖേ ലഗ്ഗിതരാജാനോപി തം ദേവതാനം സാധുകാരസദ്ദം സുണിംസു. രുക്ഖദേവതാപി സകവിമാനേ ഠിതാവ സാധുകാരമദാസി. ഇതി ദേവതാനം സദ്ദോവ സൂയതി, രൂപം ന ദിസ്സതി. ദേവതാനം സാധുകാരസദ്ദം സുത്വാ രാജാനോ ചിന്തയിംസു - “സുതസോമം നിസ്സായ നോ ജീവിതം ലദ്ധം, ദുക്കരം കതം സുതസോമേന പോരിസാദം ദമേന്തേനാ”തി ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കരിംസു. പോരിസാദോ മഹാസത്തസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം ബോധിസത്തോ - “സമ്മ, ഖത്തിയേ മോചേഹീ”തി ആഹ. സോ ചിന്തേസി “അഹം ഏതേസം പച്ചാമിത്തോ, ഏതേ മയാ മോചിതാ ‘ഗണ്ഹഥ നോ പച്ചാമിത്ത’ന്തി മം ഹിംസേയ്യും, മയാ ജീവിതം ചജന്തേനപി ന സക്കാ സുതസോമസ്സ സന്തികാ ഗഹിതം സീലം ഭിന്ദിതും, ഇമിനാ സദ്ധിംയേവ ഗന്ത്വാ മോചേസ്സാമി, ഏവം മേ ഭയം ന ഭവിസ്സതീ”തി. അഥ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ, “സുതസോമ, ഉഭോപി ഗന്ത്വാ ഖത്തിയേ മോചേസ്സാമാ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൩൩. “സത്ഥാ ച മേ ഹോസി സഖാ ച മേസി, വചനമ്പി തേ സമ്മ അഹം അകാസിം;
തുവമ്പി മേ സമ്മ കരോഹി വാക്യം, ഉഭോപി ഗന്ത്വാന പമോചയാമാ”തി.

തത്ഥ **സത്ഥാ**തി സഗ്ഗമഗ്ഗസ്സ ദേസിതത്താ സത്ഥാ ച, തരുണകാലതോ പട്ഠായ സഖാ ച.

അഥ നം ബോധിസത്തോ ആഹ -

൪൩൪. “സത്ഥാ ച തേ ഹോമി സഖാ ച ത്യമ്ഹി, വചനമ്പി മേ സമ്മ തുവം അകാസി;
അഹമ്പി തേ സമ്മ കരോമി വാക്യം, ഉഭോപി ഗന്ത്വാന പമോചയാമാ”തി.

ഏവം വത്വാ തേ ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ -

൪൩൫. “കമ്മാസപാദേന വിഹേഠിതത്ഥ, തലാവുതാ അസ്സുമുഖാ രുദന്താ;
ന ജാതു ദുബ്ഭേഥ ഇമസ്സ രഞ്ഞോ, സച്ചപ്പടിഞ്ഞം മേ പടിസ്സുണാഥാ”തി.

തത്ഥ കമ്മാസപാദേനാതി ഇദം മഹാസത്തോ “ഉഭോപി ഗന്ത്വാന പമോചയാമാ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ “ഖത്തിയാ നാമ മാനഥദ്ധാ ഹോന്തി, മുത്തമത്താവ ‘ഇമിനാ മയം വിഹേഠിതമ്ഹാ’തി പോരിസാദം പോഥേയ്യുമ്പി ഹനേയ്യുമ്പി, ന ഖോ പനേസ തേസു ദുബ്ഭിസ്സതി, അഹം ഏകകോവ ഗന്ത്വാ പടിഞ്ഞം താവ നേസം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേ ഹത്ഥതലേ ആവുനിത്വാ അഗ്ഗപാദങ്ഗുലീഹി ഭൂമിം ഫുസമാനാഹി രുക്ഖസാഖാസു ഓലഗ്ഗിതേ വാതപ്പഹരണകാലേ നാഗദന്തേസു ഓലഗ്ഗിതകുരണ്ഡകദാമാനി വിയ സമ്പരിവത്തന്തേ അദ്ദസ. തേപി തം ദിസ്വാ “ഇദാനിമ്ഹാ മയം അരോഗാ”തി ഏകപ്പഹാരേനേവ മഹാവിരവം രവിംസു. അഥ നേ മഹാസത്തോ “മാ ഭായിത്ഥാ”തി അസ്സാസേത്വാ “മയാ പോരിസാദോ ദമിതോ, തുമ്ഹാകം അഭയം ഗഹിതം, തുമ്ഹേ പന മേ വചനം കരോഥാ”തി വത്വാ ഏവമാഹ. തത്ഥ **ന ജാതൂ**തി ഏകംസേനേവ ന ദുബ്ഭേഥ.

തേ ആഹംസു -

൪൩൬. “കമ്മാസപാദേന വിഹേഠിതമ്ഹാ, തലാവുതാ അസ്സുമുഖാ രുദന്താ;
ന ജാതു ദുബ്ഭേമ ഇമസ്സ രഞ്ഞോ, സച്ചപ്പടിഞ്ഞം തേ പടിസ്സുണാമാ”തി.

തത്ഥ **പടിസ്സുണാമാ**തി “ഏവം പടിഞ്ഞം അധിവാസേമ സമ്പടിച്ഛാമ, അപിച ഖോ പന മയം കിലന്താ കഥേതും ന സക്കോമ, തുമ്ഹേ സബ്ബസത്താനം സരണം, തുമ്ഹേവ കഥേഥ, മയം വോ വചനം സുത്വാ പടിഞ്ഞം ദസ്സാമാ”തി.

അഥ നേ ബോധിസത്തോ “തേന ഹി പടിഞ്ഞം ദേഥാ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൪൩൭. “യഥാ പിതാ വാ അഥ വാപി മാതാ, അനുകമ്പകാ അത്ഥകാമാ പജാനം,.

ഏവമേവ വോ ഹോതു അയഞ്ച രാജാ, തുമ്ഹേ ച വോ ഹോഥ യഥേവ പുത്താ”തി.

അഥ നം തേപി സമ്പടിച്ഛമാനാ ഇമം ഗാഥമാഹംസു -

൪൩൮. “യഥാ പിതാ വാ അഥ വാപി മാതാ, അനുകമ്പകാ അത്ഥകാമാ പജാനം;
ഏവമേവ നോ ഹോതു അയഞ്ച രാജാ, മയമ്പി ഹേസ്സാമ യഥേവ പുത്താ”തി.

തത്ഥ **തുമ്ഹേ ച വോ**തി **വോ**-കാരോ നിപാതമത്തം.

ഇതി മഹാസത്തോ തേസം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ പോരിസാദം പക്കോസിത്വാ “ഏഹി, സമ്മ, ഖത്തിയേ മോചേഹീ”തി ആഹ. സോ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഏകസ്സ രഞ്ഞോ ബന്ധനം ഛിന്ദി. രാജാ സത്താഹം നിരാഹാരോ വേദനപ്പത്തോ സഹ ബന്ധനഛേദാ മുച്ഛിതോ ഭൂമിയം പതി. തം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ കാരുഞ്ഞം കത്വാ, “സമ്മ പോരിസാദ, മാ ഏവം ഛിന്ദീ”തി ഏകം രാജാനം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദള്ഹം ഗഹേത്വാ ഉരേ കത്വാ “ഇദാനി ബന്ധനം ഛിന്ദാഹീ”തി ആഹ. പോരിസാദോ ഖഗ്ഗേന ഛിന്ദി. മഹാസത്തോ ഥാമസമ്പന്നതായ നം ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഓരസപുത്തം വിയ മുദുചിത്തേന ഓതാരേത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേസി. ഏവം സബ്ബേപി തേ ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേത്വാ വണേ ധോവിത്വാ ദാരകാനം കണ്ണതോ സുത്തകം വിയ സണികം രജ്ജുയോ നിക്കഡ്ഢിത്വാ പുബ്ബലോഹിതം ധോവിത്വാ വണേ നിദ്ദോസേ കത്വാ, “സമ്മ പോരിസാദ, ഏകം രുക്ഖതചം പാസാണേ ഘംസിത്വാ ആഹരാ”തി ആഹരാപേത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ തേസം ഹത്ഥതലാനി മക്ഖേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ വണോ ഫാസുകം അഹോസി. പോരിസാദോ തണ്ഡുലം ഗഹേത്വാ തരലം പചി , ഉഭോ ജനാ പരോസതം ഖത്തിയേ പായേസും. ഇതി തേ സബ്ബേവ സന്തപ്പിതാ, സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ. പുനദിവസേ പാതോ ച മജ്ഝന്ഹികേ ച സായഞ്ച തരലമേവ പായേത്വാ തതിയദിവസേ സസിത്ഥകയാഗും പായേസും, താവതാ തേ അരോഗാ അഹേസും.

അഥ നേ മഹാസത്തോ “ഗന്തും സക്ഖിസ്സഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഗച്ഛാമാ”തി വുത്തേ “ഏഹി, സമ്മ പോരിസാദ, സകം രട്ഠം ഗച്ഛാമാ”തി ആഹ. സോ രോദമാനോ തസ്സ പാദേസു പതിത്വാ “ത്വം, സമ്മ, രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛ, അഹം ഇധേവ വനമൂലഫലാനി ഖാദന്തോ വസിസ്സാമീ”തി ആഹ. “സമ്മ, ഇധ കിം കരിസ്സസി, രമണീയം തേ രട്ഠം, ബാരാണസിയം രജ്ജം കാരേഹീ”തി. “സമ്മ കിം കഥേസി, ന സക്കാ മയാ തത്ഥ ഗന്തും, സകലനഗരവാസിനോ ഹി മേ വേരിനോ, തേ ‘ഇമിനാ മയ്ഹം മാതാ ഖാദിതാ, മയ്ഹം പിതാ, മയ്ഹം ഭാതാ’തി മം പരിഭാസിസ്സന്തി, ‘ഗണ്ഹഥ ഇമം ചോര’ന്തി ഏകേകേദണ്ഡേന വാ ഏകേകലേഡ്ഡുനാ വാ മം ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി, അഹഞ്ച തുമ്ഹാകം സന്തികേ സീലേസു പതിട്ഠിതോ, ജീവിതഹേതുപി ന സക്കാ മയാ പരം മാരേതും, തസ്മാ നാഹം ഗച്ഛാമി, അഹം മനുസ്സമംസതോ വിരതത്താ കിത്തകം ജീവിസ്സാമി, ഇദാനി മമ തുമ്ഹാകം ദസ്സനം നത്ഥീ”തി രോദിത്വാ “ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ”തി ആഹ. അഥ മഹാസത്തോ തസ്സ പിട്ഠിം പരിമജ്ജിത്വാ, “സമ്മ പോരിസാദ, മാ ചിന്തയി, സുതസോമോ നാമാഹം, മയാ താദിസോ കക്ഖളോ ഫരുസോ വിനീതോ, ബാരാണസിവാസികേസു കിം വത്തബ്ബം അത്ഥി, അഹം തം തത്ഥ പതിട്ഠാപേസ്സാമി, അസക്കോന്തോ അത്തനോ രജ്ജം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ദസ്സാമീ”തി വത്വാ “തുമ്ഹാകമ്പി നഗരേ മമ വേരിനോ അത്ഥിയേവാ”തി വുത്തേ “ഇമിനാ മമ വചനം കരോന്തേന ദുക്കരം കതം, യേന കേനചി ഉപായേന പോരാണകയസേ പതിട്ഠപേതബ്ബോ ഏസ മയാ”തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ പലോഭനത്ഥായ നഗരസമ്പത്തിം വണ്ണേന്തോ ആഹ -

ർ൩൯. “ചതുപ്പദം സകുണഞ്ചാപി മംസം, സൂദേഹി രന്ധം സുകതം സുനിട്ഠിതം;
സുധംവ ഇന്ദോ പരിഭുഞ്ജിയാന, ഹിത്വാ കഥേകോ രമസീ അരഞ്ഞേ.

ർ൮൦. “താ ഖത്തിയാ വേല്ലിവിലാകമജ്ഝാ, അലങ്കതാ സമ്പരിവാരയിത്വാ;
ഇന്ദംവ ദേവേസു പമോദയിംസു, ഹിത്വാ കഥേകോ രമസീ അരഞ്ഞേ.

ർ൮൧. “തമ്ബൂപധാനേ ബഹുഗോണകമ്ഹി, സുഭമ്ഹി സബ്ബസ്സയനമ്ഹി സങ്ഗേ;
സേയ്യസ്സ മജ്ഝമ്ഹി സുഖം സയിത്വാ
ഹിത്വാ കഥേകോ രമസീ അരഞ്ഞേ.

ർ൮൨. “പാണിസ്സരം കുമ്ഭഥൂണം നിസീഥേ, അഥോപി വേ നിപ്പുരിസമ്പി തൂരിയം;
ബഹും സുഗീതഞ്ച സുവാദിതഞ്ച, ഹിത്വാ കഥേകോ രമസീ അരഞ്ഞേ.

ർ൮൩. “ഉയ്യാനസമ്പന്നം പഹൂതമാല്യം, മിഗാജിനൂപേതം പുരം സുരമ്മം;
ഹയേഹി നാഗേഹി രഥേഹുപേതം, ഹിത്വാ കഥേകോ രമസീ അരഞ്ഞേ”തി.

തത്ഥ **സുകത**ന്തി നാനപ്പകാരേഹി സുട്ഠു കതം. **സുനിട്ഠിത**ന്തി നാനാസമ്ഭാരയോജനേന സുട്ഠു നിട്ഠിതം. **കഥേകോ**തി കഥം ഏകോ. **രമസീ**തി മൂലഫലാദീനി ഖാദന്തോ കഥം രമിസ്സസി, “ഏഹി, മഹാരാജ, ഗമിസ്സാമാ”തി. **വേല്ലിവിലാകമജ്ഝാ**തി ഏത്ഥ **വേല്ലീ**തി രാസി, **വിലാകമജ്ഝാ**തി വിലഗ്ഗമജ്ഝാ. ഉത്തത്തഘനസുവണ്ണരാസിപഭാ ചേവ തനുദീഘമജ്ഝാ ചാതി ദസ്സേതി. **ദേവേസൂ**തി ദേവലോകേസു അച്ഛരാ ഇന്ദം വിയ രമണിയേ ബാരാണസിനഗരേ പുബ്ബേ തം പമോദയിംസു, താ ഹിത്വാ ഇധ കിം കരിസ്സസി, “ഏഹി, സമ്മ, ഗച്ഛാമാ”തി. **തമ്ബൂപധാനേ**തി രത്തൂപധാനേ. **സബ്ബസ്സയനമ്ഹീ**തി സബ്ബത്ഥരണത്ഥതേ സയനേ. **സങ്ഗേ**തി അനേകഭൂമികേ ദസ്സേത്വാ അദ്ധരത്തഅങ്ഗയുത്തേ തത്ഥ ത്വം പുബ്ബേ സയീതി അത്ഥോ. **സുഖ**ന്തി താദിസസ്സ സയനസ്സ മജ്ഝമ്ഹി സുഖം സയിത്വാന ഇദാനി കഥം അരഞ്ഞേ രമിസ്സസി, “ഏഹി ഗച്ഛാമ, സമ്മാ”തി. **നിസീഥേ**തി രത്തിഭാഗേ. **ഹിത്വാ**തി ഏവരൂപം സമ്പത്തിം ഛഡ്ഡേത്വാ. **ഉയ്യാനസമ്പന്നം പഹൂതമാല്യ**ന്തി, മഹാരാജ, തവ ഉയ്യാനസമ്പന്നം നാനാവിധപുപ്ഫം. **മിഗാജിനൂപേതം പുരം സുരമ്മ**ന്തി തം ഉയ്യാനം മിഗാജിനം നാമ നാമേന, തേന ഉപേതം പുരമ്പി തേ സുട്ഠു രമ്മം. **ഹിത്വാ**തി ഏവരൂപം മനോരമം നഗരം ഛഡ്ഡേത്വാ.

ഇതി മഹാസത്തോ “അപ്പേവ നാമേസ പുബ്ബേ ഉപഭുത്തപരിഭോഗരസം സരിത്വാ ഗന്തുകാമോ ഭവേയ്യാ”തി പഠമം ഭോജനേന പലോഭേസി, ദുതിയം കിലേസേന, തതിയം സയനേന, ചതുത്ഥം നച്ചഗീതവാദിതേന, പഞ്ചമം ഉയ്യാനേന ചേവ നഗരേന ചാതി ഇമേഹി ഏത്തകേഹി പലോഭേത്വാ “ഏഹി, മഹാരാജ, അഹം തം ആദായ ഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം പതിട്ഠാപേത്വാ പച്ഛാ സകരട്ഠം ഗമിസ്സാമി, സചേ ബാരാണസിരജ്ജം ന ലഭിസ്സസി, ഉപഡ്ഢരജ്ജം തേ ദസ്സാമി, കിം തേ അരഞ്ഞവാസേന, മമ വചനം കരോഹീ”തി ആഹ. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ “സുതസോമോ മയ്ഹം അത്ഥകാമോ അനുകമ്പകോ, പഠമം മം കല്യാണേ പതിട്ഠാപേത്വാ ‘ഇദാനി പോരാണകയസേവ പതിട്ഠാപേസ്സാമീ’തി വദതി, സക്ഖിസ്സതി ചേസ പതിട്ഠാപേതും, ഇമിനാ സദ്ധിംയേവ ഗന്തും വട്ടതി, കിം മേ അരഞ്ഞവാസേനാ”തി ചിന്തേത്വാ തുട്ഠചിത്തോ തസ്സ ഗുണം

നിസ്സായ വണ്ണം കഥേതുകാമോ “സമ്മ, സുതസോമ, കല്യാണമിത്തസംസഗ്ഗതോ സാധുതരം, പാപമിത്തസംസഗ്ഗതോ വാ പാപതരം നാമ നത്ഥീ”തി വത്വാ ആഹ -

ർവ്വൃ. “കാളപക്ഖേ യഥാ ചന്ദോ, ഹായതേവ സുവേ സുവേ;
കാളപക്ഖൂപമോ രാജ, അസതം ഹോതി സമാഗമോ.

ർവ്വൃ. “യഥാഹം രസകമാഗമ്മ, സൂദം കാപുരിസാധമം;
അകാസിം പാപകം കമ്മം, യേന ഗച്ഛാമി ദുഗ്ഗതിം.

ർവ്വൃ. “സുക്കപക്ഖേ യഥാ ചന്ദോ, വഡ്ഢതേവ സുവേ സുവേ;
സുക്കപക്ഖൂപമോ രാജ, സതം ഹോതി സമാഗമോ.

ർവ്വൃ. “യഥാഹം തുവമാഗമ്മ, സുതസോമ വിജാനഹി;
കാഹാമി കുസലം കമ്മം, യേന ഗച്ഛാമി സുഗ്ഗതിം.

ർവ്വൃ. “ഥലേ യഥാ വാരി ജനിന്ദ വുട്ഠം, അനദ്ധനേയ്യം ന ചിരട്ഠിതീകം;
ഏവമ്പി ഹോതി അസതം സമാഗമോ, അനദ്ധനേയ്യോ ഉദകം ഥലേവ.

ർവ്വൃ. “സരേ യഥാ വാരി ജനിന്ദ വുട്ഠം, ചിരട്ഠിതീകം നരവീരസേട്ഠ;
ഏവമ്പി വേ ഹോതി സതം സമാഗമോ, ചിരട്ഠിതീകോ ഉദകം സരേവ.

ർൻ൦. “അബ്യായികോ ഹോതി സതം സമാഗമോ, യാവമ്പി തിട്ഠേയ്യ തഥേവ ഹോതി;
ഖിപ്പഞ്ഹി വേതി അസതം സമാഗമോ, തസ്മാ സതം ധമ്മോ അസബ്ഭി ആരകാ”തി.

തത്ഥ **സുവേ സുവേ**തി ദിവസേ ദിവസേ. **അനദ്ധനേയ്യ**ന്തി ന അദ്ധാനക്ഖമം. **സരേ**തി സമുദ്ദേ. **നരവീരസേട്ഠാ**തി നരേസു വീരിയേന സേട്ഠ. **ഉദകം സരേവാ**തി സമുദ്ദേ വുട്ഠഉദകം വിയ. **അബ്യായികോ**തി അവിഗച്ഛനകോ. **യാവമ്പി തിട്ഠേയ്യാ**തി യത്തകം കാലം ജീവിതം തിട്ഠേയ്യ, തത്തകം കാലം തഥേവ ഹോതി, ന ജീരതി സപ്പുരിസേഹി മിത്തഭാവോതി.

ഇതി പോരിസാദോ സത്തഹി ഗാഥാഹി മഹാസത്തസ്സേവ വണ്ണം കഥേസി. മഹാസത്തോപി പോരിസാദഞ്ച തേ ച രാജാനോ ഗഹേത്വാ അത്തനോ പച്ചന്തഗാമം അഗമാസി. പച്ചന്തഗാമവാസിനോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ അമച്ചാനം ആചിക്ഖിംസു. അമച്ചാ ബലകായം ആദായ ഗന്ത്വാ പരിവാരയിംസു. മഹാസത്തോ തേന പരിവാരേന ബാരാണസിരജ്ജം അഗമാസി. അന്തരാമഗ്ഗേ ജനപദവാസിനോ ബോധിസത്തസ്സ പണ്ണാകാരം ദത്വാ അനുഗച്ഛിംസു, മഹന്തോ പരിവാരോ അഹോസി, തേന സദ്ധിം ബാരാണസിം പാപുണി. തദാ പോരിസാദസ്സ പുത്തോ രാജാ ഹോതി, സേനാപതി കാളഹത്ഥിയേവ. നാഗരാ രഞ്ഞോ ആരോചയിംസു - “മഹാരാജ, സുതസോമോ കിര പോരിസാദം ദമേത്വാ ആദായ ഇധാഗച്ഛതി, നഗരമസ്സ പവിസിതും ന ദസ്സാമാ”തി സീഘം നഗരദ്വാരാനി പിദഹിത്വാ ആവുധഹത്ഥാ അട്ഠംസു. മഹാസത്തോ ദ്വാരാനം പിഹിതഭാവം ഞത്വാ പോരിസാദഞ്ച പരോസതഞ്ച രാജാനോ ഓഹായ കതിപയേഹി അമച്ചേഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാ “അഹം സുതസോമരാജാ, ദ്വാരം വിവരഥാ”തി ആഹ. പുരിസാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. സോ “ഖിപ്പം വിവരഥാ”തി വിവരാപേസി. മഹാസത്തോ നഗരം പാവിസി. രാജാ ച കാളഹത്ഥി ചസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ആദായ പാസാദം ആരോപയിംസു.

സോ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ പോരിസാദസ്സ അഗ്ഗമഹേസിം സേസാമച്ചേ ച പക്കോസാപേത്വാ കാളഹത്ഥിം ആഹ - “കാളഹത്ഥി, കസ്മാ രഞ്ഞോ നഗരം പവിസിതും ന ദേഥാ”തി? “സോ രജ്ജം കാരേന്തോ ഇമസ്മിം നഗരേ ബഹൂ മനുസ്സേ ഖാദി, ഖത്തിയേഹി അകത്തബ്ബം കരി, സകലജമ്ബുദീപം ഛിദ്ദമകാസി, ഏവരൂപോ പാപധമ്മോ, തേന കാരണേനാ”തി. “ഇദാനി ‘സോ ഏവരൂപം കരിസ്സതീ’തി മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം തം ദമേത്വാ സീലേസു പതിട്ഠാപേസിം, ജീവിതഹേതുപി കഞ്ചി ന വിഹേഠേസ്സതി, നത്ഥി വോ തതോ ഭയം, ഏവം മാ കരിത്ഥ, പുത്തേഹി നാമ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിതബ്ബാ, മാതാപിതുപോസകാ ഹി സഗ്ഗം ഗച്ഛന്തി, ഇതരേ നിരയ”ന്തി ഏവം സോ നിചാസനേ നിസിന്നസ്സ പുത്തരാജസ്സ ഓവാദം ദത്വാ, “കാളഹത്ഥി, ത്വം രഞ്ഞോ സഹായോ ചേവ സേവകോ ച, രഞ്ഞാപി മഹന്തേ ഇസ്സരിയേ പതിട്ഠാപിതോ, തയാപി രഞ്ഞോ അത്ഥം ചരിതും വട്ടതീ”തി സേനാപതിമ്പി അനുസാസിത്വാ, “ദേവി, ത്വമ്പി കുലഗേഹാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ സന്തികേ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനം പത്വാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിപ്പത്താ, തയാപി തസ്സ അത്ഥം ചരിതും വട്ടതീ”തി ദേവിയാപി ഓവാദം ദത്വാ തമേവത്ഥം മത്ഥകം പാപേതും ധമ്മം ദേസേന്തോ ഗാഥാ ആഹ -

ർൻ൧. “ന സോ രാജാ യോ അജേയ്യം ജിനാതി, ന സോ സഖാ യോ സഖാരം ജിനാതി;
ന സാ ഭരിയാ യാ പതിനോ ന വിഭേതി, ന തേ പുത്താ യേ ന ഭരന്തി ജിണ്ണം.

ർൻ൨. “ന സാ സഭാ യത്ഥ ന സന്തി സന്തോ, ന തേ സന്തോ യേ ന ഭണന്തി ധമ്മം;
രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച പഹായ മോഹം, ധമ്മം ഭണന്താവ ഭവന്തി സന്തോ.

ർൻ൩. “നാഭാസമാനം ജാനന്തി, മിസ്സം ബാലേഹി പണ്ഡിതം;
ഭാസമാനഞ്ച ജാനന്തി, ദേസേന്തം അമതം പദം.

ർൻ൪. “ഭാസയേ ജോതയേ ധമ്മം, പഗ്ഗണ്ഹേ ഇസിനം ധജം;
സുഭാസിതദ്ധജാ ഇസയോ, ധമ്മോ ഹി ഇസിനം ധജോ”തി.

തത്ഥ **അജേയ്യ**ന്തി അജേയ്യാ നാമ മാതാപിതരോ, തേ ജിനന്തോ രാജാ നാമ ന ഹോതി. സചേ ത്വമ്പി പിതു സന്തകം രജ്ജം ലഭിത്വാ തസ്സ പടിസത്തു ഹോസി, അകിച്ചകാരീ നാമ ഭവിസ്സസി . **സഖാരം ജിനാതീ**തി

കൂടയ്ലേന ജിനാതി. സചേ ത്വം, കാളഹത്ഥി, രഞ്ഞാ സദ്ധിം മിത്തധമ്മം ന പൂരേസി, അധമ്മട്ഠോ ഹുത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തിസ്സസി. **ന വിഭേതീ**തി ന ഭായതി. സചേ ത്വം രഞ്ഞോ ന ഭായസി, ഭരിയാധമ്മേ ഠിതാ നാമ ന ഹോസി, അകിച്ചകാരീ നാമ ഭവിസ്സസി. **ജിണ്ണ**ന്തി മഹല്ലകം. തസ്മിഞ്ഹി കാലേ അഭരന്താ പുത്താ പുത്താ നാമ ന ഹോന്തി.

സന്തോതി പണ്ഡിതാ. **യേ ന ഭണന്തി ധമ്മ**ന്തി യേ പുച്ഛിതാ സച്ചസഭാവം ന വദന്തി, ന തേ പണ്ഡിതാ നാമ. **ധമ്മം ഭണന്താവാ**തി ഏതേ രാഗാദയോ പഹായ പരസ്സ ഹിതാനുകമ്പകാ ഹുത്വാ സഭാവം ഭണന്താവ പണ്ഡിതാ നാമ ഹോന്തി. **നാഭാസമാന**ന്തി ന അഭാസമാനം. **അമതം പദ**ന്തി അമതമഹാനിബ്ബാനം ദേസേന്തം "പണ്ഡിതോ"തി ജാനന്തി, തേനേവ പോരിസാദോ മം ഞത്വാ പസന്നചിത്തോ ചത്താരോ വരേ ദത്വാ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠിതോ. **ഭാസയേ**തി പണ്ഡിതോ പുരിസോ ധമ്മം ഭാസേയ്യ ജോതേയ്യ, ബുദ്ധാദയോ ഇസയോ യസ്മാ ധമ്മോ ഏതേസം ധജോ, തസ്മാ സുഭാസിതദ്ധജാ നാമ സുഭാസിതം പഗ്ഗണ്ഹന്തി, ബാലാ പന സുഭാസിതം പഗ്ഗണ്ഹന്താ നാമ നത്ഥീതി.

ഇമസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ രാജാ ച സേനാപതി ച ദേവീ ച തുട്ഠാ "ഗച്ഛാമ, മഹാരാജ, ആനേമാ"തി വത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ നാഗരേ സന്നിപാതേത്വാ "തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥ, രാജാ കിര ധമ്മേ പതിട്ഠിതോ, ഏഥ നം ആനേമാ"തി മഹാജനം ആദായ മഹാസത്തം പുരതോ കത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ കപ്പകേ ഉപട്ഠാപേത്വാ കപ്പിതകേസമസ്സും ന്ഹാതാനുലിത്തപസാധിതം രാജാനം രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസിഞ്ചിത്വാ നഗരം പവേസേസും. പോരിസാദോ രാജാ ഹുത്വാ പരോസതാനം ഖത്തിയാനം മഹാസത്തസ്സ ച മഹാസക്കാരം കാരേസി. "സുതസോമനരിന്ദേന കിര പോരിസാദം ദമേത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപിതോ"തി സകലജമ്ബുദീപേ മഹാകോലാഹലം ഉദപാദി. ഇന്ദപത്ഥനഗരവാസിനോപി "രാജാ നോ ആഗച്ഛതൂ"തി ദൂതം പഹിണിംസു. സോ തത്ഥ മാസമത്തം വസിത്വാ, "സമ്മ, ഗച്ഛാമഹം, ത്വം അപ്പമത്തോ ഹോഹി, നഗരദ്വാരേസു ച മജ്ഝേ ചാതി പഞ്ച ദാനസാലായോ കാരേഹി, ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ അഗതിഗമനം പരിഹരാ"തി പോരിസാദം ഓവദി. പരോസതാഹി രാജധാനീഹി ബലകായോ യേഭുയ്യേന സന്നിപതി . സോ തേന ബലകായേന പരിവുതോ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമി. പോരിസാദോപി നിക്ഖമിത്വാ ഉപഡ്ഢപഥാ നിവത്തി. മഹാസത്തോ അവാഹനാനം രാജൂനം വാഹനാനി ദത്വാ ഉയ്യോജേസി. തേപി രാജാനോ തേന സദ്ധിം സമ്മോദിത്വാ മഹാസത്തം വന്ദനാദീനി കത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ജനപദം അഗമിംസു.

മഹാസത്തോപി നഗരം പത്വാ ഇന്ദപത്ഥനഗരവാസീഹി ദേവനഗരം വിയ അലങ്കതനഗരം പവിസിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹി. സോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ചിന്തേസി - "രുക്ഖദേവതാ മയ്ഹം ബഹൂപകാരാ, ബലികമ്മലാഭമസ്സാ കരിസ്സാമീ"തി. സോ തസ്സ നിഗ്രോധസ്സ അവിദൂരേ മഹന്തം തളാകം കാരേത്വാ ബഹൂനി കുലാനി പേസേത്വാ ഗാമം നിവേസേസി. ഗാമോ മഹാ അഹോസി അസീതിമത്തആപണസഹസ്സപടിമണ്ഡിതോ. തമ്പി രുക്ഖമൂലം സാഖന്തതോ പട്ഠായ സമതലം കാരേത്വാ പരിക്ഖിത്തവേദികതോരണദ്വാരയുത്തം അകാസി, ദേവതാ അഭിപ്പസീദി. കമ്മാസപാദസ്സ ദമിതട്ഠാനേ നിവുട്ഠത്താ പന സോ ഗാമോ കമ്മാസദമ്മനിഗമോ നാമ ജാതോ. തേപി സബ്ബേ രാജാനോ മഹാസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗം പൂരയിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവാഹം അങ്ഗുലിമാലം ദമേമി, പുബ്ബേപേസ മയാ ദമിതോയേവാ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ പോരിസാദോ രാജാ അങ്ഗുലിമാലോ അഹോസി, കാളഹത്ഥി സാരിപുത്തോ, നന്ദബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ, രുക്ഖദേവതാ കസ്സപോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, സേസരാജാനോ ബുദ്ധപരിസാ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, സുതസോമരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

മഹാസുതസോമജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

സുമുഖോ പന ഹംസവരോ ച മഹാ, സുധഭോജനികോ ച പരോ പവരോ;
സകുണാലദിജാധിപതിവ്ഹയനോ, സുതസോമവരുത്തമസവ്ഹയനോതി.

അസീതിനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചമോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.